

VERSLAGEN

OMTRENT

'sRIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XXVI.

1903.

'S GRAVENHAGE.
1904.

VERSLAGEN

OMTRENT

's RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XXVI.

1903.

'S GRAVENHAGE.
1904.

INHOUD.

Bladz.

Rijksarchief te 's-Gravenhage 1

Aanwinsten van het Rijksarchief te 's-Gravenhage in 1903. 26

Jaarverslag van de Commissie van Advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën 44

Rijksarchief in Noordbrabant 50

Verslag der aanwinsten van het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch in 1903 67

Inhoudsbeschrijving van het Cartularium van Zuidewijnambacht 98

Rijksarchief in Gelderland 112

Rijksarchief in Noordholland 131

Rijksarchief in Zeeland 146

Het archief van den Wulpenpolder 166

Het archief van de ambachtsheerlijkheden Zaamslag, Aandijk en Othene 179

Het archief der Vereeniging van ambachtsgerechtigden van 's-Heer-Arendskerke c.a. 199

Het archief van de ambachtsheerlijkheid Bruinisse . . . 213

Rijksarchief in Utrecht 251

Rijksarchief in Friesland 270

Archief van het Provinciaal college van toezicht op het beheer der goederen en fondsen der Hervormde gemeenten in Friesland 290

Bladz.

Oude archieven van den burgerlijken stand in Friesland. 293

Rijksarchief in Overijssel 376

Rijksarchief in Groningen 384

Rijksarchief in Drenthe 402

Rijksarchief in Limburg 418

Verslag omtrent de ordening en inventarisatie van oude gemeente- en waterschapsarchieven in Noordbrabant over 1903 461

Inventaris van de oude archieven, dagteekenende vóór den franschen tijd te Dongen 481

Regeling van oude gemeente- en waterschapsarchieven in Zuidholland 585

Notulen van de veertiende bijeenkomst der Rijksarchivarissen 594

Het Rijksarchief te 's-Gravenhage.

A. Archiefwezen.

Bij het uitbrengen van dit jaarverslag meen ik in de eerste plaats te moeten melding maken van de intrekking van het Koninklijk Besluit van 26 Juni 1856, n°. 79, regelende het gebruik van 's Rijks archieven en de vervanging daarvan door het Koninklijk Besluit van 30 October 1903, n°. 29.

In de op 20 October gehouden bijeenkomst der Rijksarchivarissen werd op voorstel van den Archivaris in Zeeland de vraag in behandeling genomen: „Welke regelen zijn te stellen voor de veilige materieele bewaring van geteekende kaarten?" Nadat ieder de wijze van bewaring in het depôt onder zijn beheer besproken had en hierover nader van gedachten gewisseld was, werd met meerderheid van stemmen de wenschelijkheid aangenomen, dat de kaarten los op elkander geplaatst worden in houten kasten op planken of laden, die uit- en ingeschoven konden worden.

Omtrent mijne inspectie van de archieven in de provinciën heb ik Uwe Excellentie verslag gedaan en mijne beschouwingen medegedeeld.

Ook thans weder diende ik Uwe Excellentie van advies omtrent de periodieke opruiming van de ter griffie van de provincie Zuidholland waardeloos bevonden stukken.

De ten vorige jare aangevangen gedachtenwisseling met den Archivaris in de provincie Utrecht, over de bij de kerkelijke besturen achtergebleven oude registers van den burgerlijken stand, werd door tusschenkomst van Uwe Excellentie voortgezet. Herhaaldelijk werd ik door Uwe Excellentie opnieuw gehoord over het voornemen van den Archivaris in Limburg om verschillende onder zijn beheer zijnde stukken aan andere archiefdepôts af te staan. Naar aanleiding van een adres der vereeniging van Archivarissen in Nederland deelde ik aan Uwe Excellentie mijn gevoelen mede omtrent de zoo dringende noodzakelijkheid om voor het behoud en de regeling der

gemeente-archieven maatregelen te nemen. Om tegemoet te komen aan een door Zijne Excellentie den Minister van Oorlog geuiten wensch, belastte Dr. de Hullu zich op mijne uitnoodiging met een zeer uitvoerig onderzoek van archiefstukken van dat Departement, wier inzage door een belangstellende in onze krijgsgeschiedenis was aangevraagd.

Meer dan in het vorige jaar, toen de verhuizing van het Rijksarchief dit belemmerde, kon aan de regeling van de rechterlijke archieven in Zuidholland zorg besteed worden. De bemoeiingen van dien aard betroffen niet uitsluitend de zoodanige, die in het Rijksarchief eene plaats moeten vinden, maar ook het rechterlijke archief, dat aan de gemeente Dordrecht in bruikleen was gegeven. De reeds vroeger geopende onderhandelingen met den Archivaris dier gemeente werden met een zoo gunstigen uitslag bekroond, dat de inrichting en redactie van den daarvan opgemaakten inventaris thans voor goed konden worden vastgesteld.

De aanvragen van de gemeenten Vlaardingen en Schiedam, om hare rechterlijke archieven in bruikleen te mogen bekomen, zijn nog steeds aanhangig. Intusschen heeft de Archivaris van laatstgenoemde gemeente mijne aandacht er op gevestigd, dat een in het rechterlijk archief opgenomen fragment-giftboek, bevattende giften, keuren, enz. van 1486—1503 en 1523—1535, vermeld in de lijst der Aanwinsten van 1898, II n°. 1, in het nauwste verband staat met een in het gemeente-archief voorkomend register, hetgeen de wenschelijkheid deed inzien om het in laatstgenoemde verzameling te plaatsen. Met goedvinden van Uwe Excellentie is het daarop aan de gemeente Schiedam teruggegeven.

De rechterlijke archieven, die thans geregeld worden, zijn voornamelijk de zoodanige, welke achtergebleven zijn in de gemeenten, waarin vroeger de heer Hingman het gemeente-archief had geïnventariseerd. Wel waren indertijd de in de inventarissen vermelde rechterlijke bescheiden overgenomen, maar het werd wenschelijk geacht de overige nommers van die inventarissen te onderzoeken om na te gaan, of onder de administratieve stukken ook rechterlijke schuilden, hetgeen tevens de gelegenheid aanbood om op te sporen, of er in de gemeente-lokalen gedeelten van het archief waren te vinden die ongeïnventariseerd waren gebleven. De heer van Meurs had voor eenigen tijd met dat onderzoek een begin gemaakt en uit meer dan eene gemeente nog rechterlijke stukken aan den dag gebracht, die, naar het Rijksarchief vervoerd, daar geordend en beschreven moesten worden. Het omvangrijkst was wel de verzameling die uit Schoonhoven verkregen was, daar die gemeente vroeger bezwaar had

gemaakt om haar rechterlijk archief af te geven, zoodat dit laatste nu eerst en in zijn geheel in het bezit van het Rijk was gekomen. Eveneens moesten geregeld worden de rechterlijke stukken die in 1901 van de gemeente 's-Gravenzande ontvangen waren. In den loop van dit jaar bezocht de heer van Meurs de gemeente Ooltgensplaat en vond daar niet alleen in het geïnventariseerde archief meerdere rechterlijke stukken, maar ook daarbuiten een groot aantal bescheiden van administratieven en rechterlijken aard, die nog nooit geordend waren geworden. Al deze werden naar het Rijksarchief opgezonden, opdat zij zouden worden onderzocht en de rechterlijke van de administratieve stukken afgezonderd. Dezelfde bewerking behoorde te worden toegepast op eenige administratieve en rechterlijke stukken van die gemeente, welke zich reeds in het Rijksarchief bevonden. Deze waren denkelijk door den heer Hingman daarheen overgebracht, toen hij in 1896 het gemeente-archief inventariseerde en zijn te onderscheiden van de rechterlijke stukken, die in 1895 naar het Rijksarchief vervoerd en in de aanwinstenlijst van 1899 beschreven zijn geworden. De rechterlijke bescheiden van deze drie gemeenten zijn door den heer van Meurs geordend en beschreven en door den heer van Oijen verder in dien toestand gebracht, dat zij in de aanwinstenlijst konden worden vermeld. Ongetwijfeld behooren de archieven van Schoonhoven, 's-Gravenzande en Ooltgensplaat tot de door den heer Hingman geïnventariseerde gemeente-archieven, aan wier nader onderzoek de meeste bezwaren waren verbonden, zoodat het te voorzien is dat de bedoelde arbeid bij de overige gemakkelijker zal vallen en minder tijdroovend zal zijn. In ieder geval zullen deze werkzaamheden thans met kracht worden voortgezet, opdat aan de van Uwe Excellentie ontvangen opdracht zal kunnen worden voldaan.

Tot de gemeente-archieven, die niet door den heer Hingman geïnventariseerd waren, behoort dat van Woerden, waarvan het rechterlijke gedeelte in 1902 naar het Rijksarchief verplaatst was geworden. Ook dit geheel volledige rechterlijke archief is in den loop des jaars door den heer van Meurs onder handen genomen, die de regeling daarvan met behulp van den heer van Oijen ten einde heeft gebracht.

Van het gemeentebestuur van Gouderak werden stukken ontvangen, die bij de overneming in 1896 van het rechterlijk archief aldaar waren achtergebleven.

Door den heer P. van Otten te 's-Gravenhage werden eenige stukken aangeboden, die voor het meerendeel van administratieven aard waren, en daar zij bleken afkomstig te zijn uit het archief van 's-Gravendeel en Leerambacht, aan die gemeente

werden overgedragen. De enkele hierbij aanwezige documenten van rechterlijken aard werden voor het Rijksarchief behouden.

De in het vorige jaarverslag vermelde copie van het tweede deel der van het Hoogheemraadschap van Voorne afkomstige registers van dagvaarten is gereed gekomen, zoodat met het copieëren van het eerste deel, dat eveneens in zijn geheel afgeschreven wordt, een begin kon worden gemaakt.

De heer Beth heeft de in het vorige jaarverslag bedoelde regeling der van de arrondissements-rechtbank te Rotterdam afkomstige rechterlijke archieven voortgezet, welke arbeid echter tijdelijk werd afgebroken, daar hem meer dringende werkzaamheden werden opgedragen.

B. Rijksarchief.

I. *Personeel.*

Bij Koninklijk Besluit van 13 Februari n°. 22 werden, met ingang van 1 Maart, de adjunct-commiezen P. Berends en W. G. van Oijen bevorderd tot commies. Het personeel werd vermeerderd met twee portiers, die door Uwe Excellentie, bij beschikking van 24 Augustus n°. 2139 K. W., met ingang van 1 September benoemd werden. De eene, J. J. de Gelder, houdt toezicht bij den ingang van het depôtgebouw op de personen, die uit het dienstgebouw zich daarin begeven en op de archiefstukken, die daar gehaald of teruggebracht worden, terwijl de andere, A. Smink, werkzaam is aan den ingang van het dienstgebouw. Nadat J. van der Hoeven weder voor den tijd van één jaar tot machinist was aangesteld, heeft hij, om tot een anderen werkkring te kunnen overgaan, tegen het einde des jaars eervol ontslag aangevraagd.

II. *Ordening der archiefverzamelingen.*

De vroeger door Dr. Colenbrander ondernomen regeling van de financieële registers der Oost-Indische Compagnie werd door Dr. de Hullu voortgezet. Afkomstig als zij zijn uit verschillende kamer-archieven van de Compagnie, zal vóór alles moeten worden vastgesteld, tot welk van deze archieven zij, ieder afzonderlijk of elke serie, hebben behoord. Het gemakkelijkst zal dit te bepalen zijn van die der kamer Zeeland, die reeds door hun uiterlijk voorkomen hun afkomst verraden en bovendien vergeleken kunnen worden met de oude inventarissen van genoemd kamer-archief uit de XVIIIe eeuw. Diegene, welke dan nog over-

blijven, zullen dan met behulp van de inventarissen der andere kamers, voor zooveel die bewaard bleven, of op grond van uiterlijke kenteekenen moeten terecht gebracht worden.

De aanwinsten van dit jaar werden, met uitzondering van de rechterlijke stukken en de kaarten, door den heer Morren geordend en beschreven. Deze hield zich bovendien bezig met de inventariseering van het archief van den Raadpensionaris Steijn, waarna hij een begin maakte met de regeling van de verspreide stukken uit de collectie van Slingelandt.

Nadat ten vorigen jare het Rijksarchief voor verreweg het grootste gedeelte verhuisd was, is het overige in den loop van dit jaar vóór 1 Augustus, onder leiding van den heer W. G. Ross, naar het nieuwe gebouw overgebracht geworden. Daar dit laatste gedeelte voornamelijk was achtergebleven, omdat het zich nog niet in een toestand bevond, die het voor verplaatsing vatbaar maakte, is aan de regeling daarvan zoovéél mogelijk van den nog beschikbaren tijd besteed. De ordening van het archief van het Hof van Holland en Zeeland is door Mr. van Meurs met de hulp van den heer Reijnders voortgezet, zoodat nu alle registers van dat rechterlijk lichaam beschreven zijn. Gelijk vroeger geschied was, werden de afgewerkte gedeelten van het archief in het depôtgebouw geplaatst, terwijl de losse stukken naar het dienstgebouw werden overgebracht om daar onderhanden te worden genomen. Voor het verder in orde brengen van het archief van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland werd door Mr. Telting zorg gedragen, die zich hierin liet bijstaan door mejuffrouw M. C. Regenboog.

Het in het vorige jaar ondernomen onderzoek van de liassen met conclusiën en de verzameling willige condemnatiën werd voortgezet, terwijl ook een begin gemaakt werd met het doorloopen der groote verzameling requesten. Daar het echter voor de verhuizing wenschelijk was, dat er tot eene voorloopige nommering van het geheele archief werd overgegaan, werd deze arbeid gestaakt en werden de nog niet beschreven boekdeelen en bundels op een lijst gebracht, die eenigermate systematisch is ingericht en later nog zal worden omgewerkt. Te verwachten is, dat er in het archief van het Hof meerdere losse stukken aan den dag zullen komen, die tot dat van den Hoogen Raad zullen blijken te behooren.

Reeds in het vorige jaarverslag kon worden medegedeeld, hoe de archieven van het hof en de domeinen van Koning Lodewijk, alsmede de domeinarchieven van de Commissie van administratie te Breda geordend waren geworden en er een begin was gemaakt met de regeling van het archief van het Departement van Financiën. De heer Berends zette zijne

bewerking van laatstgenoemde omvangrijke en, wat hare inrichting betreft, zeer ingewikkelde verzameling voort. Na haar ten einde te hebben gebracht regelde hij nog meerdere archieven of verzamelingen, die zich bij genoemd Departementsarchief aansluiten. Van dien aard is het archief van den Directeur der nationale domeinen en geestelijke goederen 1809—1811 en van de ambtenaren belast met de liquidatie der domein-administratie 1812—April 1814. Daar van deze collectie geene beschrijving bestond, werden de daartoe behoorende stukken op lijsten gebracht en doorloopend genommerd. Bij dat archief werd voorloopig gevoegd een groot aantal rekeningen van rentmeesters der domeinen en geestelijke goederen uit het laatst der XVIIIe en het begin der XIXe eeuw, die tevens nader omschreven werden. Daar van al deze rekeningen de herkomst niet bekend was, is daarnaar een onderzoek ingesteld, dat nog niet ten einde is gebracht en aanvankelijk tot niet ongunstige resultaten heeft geleid.

Aan deze archieven van financieëlen aard verwant zijn die van het Departement der convoyen en licenten, van den Zeeraad, van den Raad van Judicature over de middelen te water en te lande en van het Hoog Gerechtshof voor Financiën en Zeezaken 1798—1819. De hiertoe behoorende registers en stukken waren reeds vroeger op lijsten gebracht, zoodat zij daarnaar genommerd konden worden. Door den heer Bondam werd het archief van het Nationaal Gerechtshof en van het Departement van Justitie met de door den heer Hingman opgemaakte beschrijving op losse blaadjes vergeleken, waarna deze werd overgeschreven en met de overblijvende stukken aangevuld, hetgeen gepaard ging met een doorloopende nommering der collectie. Al de opgenoemde verzamelingen werden opgenomen in het depôtgebouw, daar waar hiervoor tijdens de verhuizing van het vorige jaar plaats was opengehouden.

De oudere aanwinsten van het Rijksarchief werden, voor zoover de herkomst daarvan bekend was, naar de jaren, waarin zij verkregen waren, in het depôtgebouw geplaatst vóór de reeksen van de latere aanwinsten, waarvan de lijsten achter mijne jaarverslagen zijn afgedrukt. Dit geschiedde, nadat zij op aanwijzing van den heer Berends, die zich in de laatste jaren met het opsporen van die aanwinsten had beziggehouden, door den heer van Munster waren opgeschreven, die bij deze gelegenheid vele dwalende stukken terecht bracht. De grootere collecties werden afzonderlijk genommerd, terwijl de overige deelen en portefeuilles voor ieder jaar een doorloopend nommer bekwamen.

Buiten de verzamelingen die als aanwinsten bekend stonden, bevonden zich in het oude gebouw, verspreid in een aantal

kamers, talrijke andere, waarvan de herkomst geheel onzeker was. Zooals reeds in het vorige jaarverslag werd medegedeeld, moeten sommige hierdoor zijn ontstaan, dat bij de regeling van archieven zekere hierin aanwezige stukken waren ter zijde gelegd of ongeïnventariseerd gebleven. De meeste echter zullen door koop of schenking zijn verkregen en zouden dus tot de aanwinsten gerekend moeten worden, indien bekend was, aan wie zij vroeger toekwamen en wanneer zij in het bezit van het Rijksarchief zijn overgegaan. In afwachting dat die herkomst later zal kunnen bepaald worden, heeft Dr. de Hullu zich met het onderzoek en de regeling van eenige dezer collecties bezig gehouden. Waar het mogelijk was, heeft hij de stukken van dezelfde soort bijeengevoegd en onder een nommer door eene korte inhoudsopgave beschreven, terwijl de overige afzonderlijk gehouden en uitvoeriger geïnventariseerd werden. Hij droeg daarbij zorg, dat de verschillende collecties niet dooreengemengd werden en de volgorde der stukken, die hij had aangetroffen, zooveel mogelijk bewaard bleef. Op die wijze heeft hij niet minder dan 700 nummers beschreven.

Aan den heer Bondam droeg ik vervolgens op van al de overige verzamelingen eene beknopte beschrijving te maken om een algemeen overzicht daarvan te kunnen bekomen. Natuurlijk kon een zoo omvangrijk werk niet binnen een kort tijdsverloop ten einde worden gebracht. Toen de verhuizing op handen was, bepaalde hij zich tot het verzamelen en nommeren van de verspreide stukken met aanwijzing van de kamers waarin zij waren aangetroffen. In die volgorde werden zij naar het nieuwe dienstgebouw overgebracht, alwaar hij de vroeger aangevangen beschrijving voortzette. Naarmate de regeling van eene verzameling gereed kwam, werd deze naar het depôtgebouw overgeplaatst. Zoo konden daar reeds de collecties uit 12 kamers en daaronder ook de door Dr. de Hullu beschrevene worden geborgen. Deze werkzaamheid wordt door den heer Bondam geregeld voortgezet.

De geteekende en gedrukte kaarten werden in twee verschillende afdeelingen in het gebouw bewaard: 1°. de buitenlandsche en 2°. de binnenlandsche, overeenkomstig den gedrukten inventaris in twee deelen waarin zij beschreven zijn. Op ieder van die reeksen volgden de sedert de uitgave van dien inventaris verkregen kaarten, welke naar een supplement-inventaris en de latere aanwinstenlijsten gerangschikt waren. Met behoud van deze inrichting is de verzameling naar het nieuwe dienstgebouw overgebracht, waarin die van de tweede afdeeling in een benedenlokaal en die der eerste in een bovenvertrek geplaatst zijn geworden in daartoe vervaardigde ijzeren kasten met ijzeren

planken of laden. Dit is geschied door den heer M. F. N. Rotteveel, die, na den bodem der laden met bordpapier belegd te hebben, in ieder dezer 20 kaarten plaatste en de nommers daarvan op den buitenrand der laden en tevens op de deuren der kasten stelde. Bij deze gelegenheid werden de kaarten nauwkeurig met de inventarissen en lijsten vergeleken en werd er tevens aanteekening gehouden van de herstellingen die zij zullen moeten ondergaan. Dit laatste onderzoek is voor de binnenlandsche kaarten gereed gekomen.

De losse zegels, eene uitgebreide en merkwaardige verzameling uitmakende, waren in vroegeren tijd op losse blaadjes gecatalogiseerd in vier afdeelingen: 1°. statenzegels, 2°. gemeentezegels, 3°. persoonlijke zegels, 4°. kerkelijke zegels. Sedert dien tijd was het Rijksarchief nog in het bezit van talrijke zegels gekomen, die aan de verzameling toegevoegd, maar onbeschreven waren gebleven. Tijdens en na de verhuizing werden deze door den heer van Oijen op losse blaadjes gecatalogiseerd, opdat zij bij de beschrevene konden worden ingevoegd in de afdeelingen, waarin zij tehuis behooren. De zegels zelve zijn thans alle geplaatst in van opschriften voorziene kartonnen doosjes, die gerangschikt zijn in de laden van de hiertoe bestemde kasten van de tentoonstellingszaal, welke zich op de eerste bovenverdieping van het dienstgebouw bevindt.

Voor zoover de werkzaamheden dit toelieten, heeft men nagegaan welke bescheiden in genoemd lokaal tentoongesteld zouden kunnen worden. Hoewel reeds eenige voor dat doel zijn ter zijde gelegd, is er over hun aard en hun aantal nog geene beslissing genomen.

Bij de verhuizing is de bibliotheek opgenomen in de twee lokalen van het dienstgebouw waarin zich de kaarten bevinden. Aldaar zijn de boeken geplaatst in ijzeren kasten, die boven de kaartenkasten aangebracht zijn. Met het beheer is de klerk van de Pol belast, die op het afhalen en terugbrengen van de in gebruik genomen boeken toeziet en van de nieuwe aanwinsten aanteekening houdt. De boeken op Oost- en West-Indië betrekking hebbende, worden bewaard in een vertrek op de tweede bovenverdieping en zijn afzonderlijk gecatalogiseerd. Sedert 1897, toen die catalogus werd samengesteld, zijn de aanwinsten dezer verzameling, vooral door het legaat Netscher, zoozeer in aantal toegenomen, dat zij bereids over de 250 nommers tellen. Dit heeft aanleiding gegeven aan Dr. de Hullu om van die aanwinsten een alphabetischen en systematischen naamwijzer of klapper te bewerken. De onderzoekers, die bij hun studie een van deze werken behoeven, kunnen nu spoediger en gemakkelijker worden geholpen, terwijl ook bij het opstellen van een

nieuwen geheel omgewerkten catalogus, waartoe men toch te zijner tijd zal moeten overgaan, voor de systematische indeeling en het samenstellen van den alphabetischen klapper, van die geregeld bijgehouden indices partij zal kunnen worden getrokken.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De boeken, waarmede de bibliotheek vermeerderd is, werden geregeld gebonden.

De verbetering van den uitwendigen toestand der koloniale archieven werd voortgezet. Die maatregelen betroffen ook thans weder deels de vroeger door Dr. Colenbrander herstelde kohieren, deels de bestaande deelen van het Bataviaasch Inkomend Briefboek. Van die seriën werden in het geheel 310 registers gebonden of herbonden. Het afschrijven van de beschadigde katerns uit de kohieren der uit Indië overgekomen stukken is ten einde gebracht. De heer Bruggeman ging voort met het copieëren van de door tijd en vocht verbleekte brieven van Simon van Slingelandt.

De concierge-boekbinder bond 3 registers en 7 inventarissen in, herstelde 5 registers van de Staten-Generaal, vervaardigde 1893 rugstukken voor portefeuilles, 180 borden en 444 charterzakjes en herstelde 103 kaarten, 12 handschriften en 18 zegels. Buitendien werden er aangemaakt 2400 portefeuilles en 1750 zegeldoosjes.

IV. *Aanwinsten en verliezen.*

Onze belangrijkste aanwinsten betroffen ook ditmaal het zeewezen. Het is bekend, hoeveel wijlen Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden er toe heeft bijgedragen bij den brand van het Marinegebouw in 1844 een groot gedeelte van de daaruit afkomstige archieven te redden door de noodige lokaliteit beschikbaar te stellen om ze tijdelijk te bergen. Vermoedelijk zijn daarin meerdere stukken achtergebleven, die het Rijksarchief thans uit zijne nalatenschap, door bemiddeling van den heer A. Vinkhuijzen, mocht verkrijgen. Zij bestaan voornamelijk uit eene groote collectie missiven van zeeofficieren aan de verschillende Admiraliteitscolleges en opgevolgde besturen van het begin der XVIIe tot het begin der XIXe eeuw, een register met resolutiën van den krijgsraad, gehouden aan boord van 's Lands oorlogsschip Rossem, onder bevel van den kapitein Adriaan van der Meijde 1793, resolutiën van den scheepsraad, gehouden aan boord van 's Lands fregat van oorlog Jason, onder bevel van den kapitein Johan van Gennep 1777 en 1778

en andere stukken van minder belang. De door den brand geschroeide randen helderen ten duidelijkste op hoe en wanneer deze documenten uit het archief van het Departement geraakt zijn.

Een register, dat ons de tijdelijke Archivaris van het Hoogheemraadschap Delfland aanbood, staat eveneens met de Admiraliteiten in verband. Het is een bij de Admiraliteit te Amsterdam ingeleverd protocol van den controleur van den ontvang der licenten op de Eems, waarin eene opgave voorkomt van de goederen, die van 1588 tot 1589 naar het vijandelijk land werden vervoerd. Het statistisch materiaal van onze handelsgeschiedenis wordt door deze gegevens op eene welkome wijze vermeerderd.

Voor de geschiedenis van den Waterstaat zijn van eenig belang enkele aanteekeningen en stukken die wij uit de nalatenschap van den heer J. F. W. Conrad ontvingen en die meerendeels afkomstig zijn van Frederik Willem Conrad, die o. a. in 1800 benoemd werd tot Commissaris-inspecteur over 's Lands waterwerken en den waterstaat en aan wien in 1803 werd opgedragen de inspectie over 's Landszeegaten in het Noorderkwartier.

Van den Archivaris van Amsterdam bekwamen wij enkele stukken uit de tweede helft der XVIIe eeuw, waardoor het archief van de Staten-Generaal werd aangevuld.

Door aankoop verkreeg het Rijksarchief de navolgende copierekeningen van Mr. Balthasar Godard Nedermeyer, ontvanger van het graafschap Culenborch: 1°. van den ontvang der ordinaris middelen, 1^{e}—20^{e} over de jaren 1730—1750; 2°. van den ontvang der extra-ordinaris middelen, 1^{e}—18^{e} over de jaren 1738—1755; 3°. van den extra-ordinaris kamerontvang, 1^{e}—13^{e} over 1737—1754 en 4°. gecombineerde van de ordinaris en extraordinaris middelen en van den kamerontvang, 5^{e}—12^{e} over 1760—1767. Hoewel de origineelen van deze rekeningen in het archief in Gelderland berusten, heb ik gemeend het Rijksarchief van deze copieën te moeten voorzien, omdat het vervolg op de hier het laatst opgenoemde gecombineerde rekeningen, namelijk de 13^{e}—38^{e} en 41^{e}—50^{e}, over 1768—1793 en 1796—1805, reeds in het Nassausche domein-archief berusten en deze serie hierdoor wordt aangevuld.

Eene door den Archivaris in Noordholland aangeboden verzameling overdrachten voor Baljuw, Schout en Schepenen der heerlijkheid Hazerswoude van huizen, erven en losrenten, heb ik gemeend in het Rijksarchief te moeten opnemen, omdat de registers, waarin die acten geboekt zijn, in beschadigden toestand verkeeren, zoodat zij daarin niet alle leesbaar zijn.

Eene welkomene aanwinst voor onze zegelverzameling is het volkomen gave zegel van Dirk van Wassenaer, dat de heer J. D. Baron van Wassenaer van Rosande, evenals in 1892 zijn huisarchief, waarvan het deel uitmaakt, in bruikleen afstond. Daar dit zegel gewikkeld was in een oud stuk papier, waarop het jaartal 1236 stond, was er alle reden om te vermoeden dat het gehangen had aan het charter der abdij van Rijnsburg van VI Idus Januarii 1236, onder den datum van 8 Januari 1237 afgedrukt in het Oorkondenboek dl. II nº. 361. Mr. van den Bergh had die oorkonde naar het Cartularium der abdij uitgegeven, maar het stuk bleek nog in originali in het archief der abdij aanwezig te zijn. Eenige van de zegels die daaraan bevestigd waren, ontbreken thans en daaronder dat van Dirk van Wassenaer. Ten opzichte van de was, waaruit het zegel is samengesteld en van de draden die zich daaraan nog bevinden, bleek het zoozeer met de nog aan het charter hangende zegels overeen te komen, dat het nauwelijks te betwijfelen is dat het ook aan dit stuk bevestigd is geweest.

Het journaal, door Gijsbert Heeck op de door hem in 1654—1656 medegemaakte reizen in Oost-Indië gehouden, heeft, hoewel onvolledig, vooral daarom waarde, wijl er van dien tijd weinig of geen scheepsjournalen in het archief der Oost-Indische Compagnie aanwezig zijn. Bovendien treedt het in een aantal, waaronder gewichtige bijzonderheden, zooals over de groote veranderingen, die de stad Batavia ondergaan had sedert hij die in 1644 had bezocht en over den toestand van onze destijds nog zoo jonge vestiging aan de Kaap en het verkeer van de onzen met de naturellen, welk onderwerp wel is waar reeds uit van Riebeek's Dagverhaal bekend is, maar toch, zoo het schijnt, hier op eene wijze behandeld wordt, die niet van alle belang ontbloot is. Allermerkwaardigst is de schets van ons handelskantoor te Ajudea in Siam.

In het door den heer A. P. H. Hotz geschonken document schijnt het advies van Sarcerius over onzen handel in Perzië van grooter belang te zijn dan dat van Maetsuijcker over Europeesche kolonisatie in Indië. Van onze handelsbetrekkingen met Perzië, die in 's Compagnie's tijd zoo bijzonder winstgevend waren, is nog zoo weinig bekend, dat iedere bijdrage op dat gebied uiterst welkom is.

In onze kaartenverzameling werden 22 kaarten opgenomen. Van belang zijn hieronder eenige geteekende kaarten, meest betrekking hebbende op de eilanden Voorne en Putten, door Mr. B. M. Vlielander Hein ten geschenke gegeven; eene fraaie door Jac. Bossius gegraveerde kaart van Holland en Utrecht, met het aangrenzende gedeelte der naburige gewesten van 1558,

door aankoop te Rome verkregen; eene belangrijke op perkament geteekende kaart van de waterwegen van Dordrecht naar zee, op eene auctie aangekocht, alsmede eenige gedrukte kaarten met twee geteekende, betrekking hebbende op West-Indië, die wij aan het hierna te vermelden legaat-Netscher te danken hebben.

Behalve met de gewone vervolgen werd de bibliotheek vermeerderd met 79 boekwerken op Nederland, 16 op het buitenland en 79 op Oost- en West-Indië betrekking hebbende. Onder de laatstgemelde verdienen vooral genoemd te worden een zestigtal belangrijke werken, die door een legaat van den op 12 Januari 1902 overleden Luitenant-Generaal P. M. Netscher voor het Rijksarchief bestemd werden. In hoofdzaak bestaan die uit een paar zeldzame pamfletten van den bekenden Usselincx over onze handelsbetrekkingen met West-Indië omstreeks 1609; reisbeschrijvingen en geschriften van aardrijkskundigen en ethnographischen aard over onze West-Indische bezittingen in het algemeen of bijzondere gewesten, als Essequebo, Suriname, de Antillen, de Goudkunst, enz. uit de XVIIe—XIXe eeuw; eene met zorg bijeengebrachte verzameling werken over onze oorlogen tegen de Portugeezen in Brazilië en de toestanden van dat land gedurende de XIXe eeuw, over het bekende grensgeschil tusschen Britsch-Guyana en Venezuela; werken over de tochten der Spanjaarden tot opsporing van het fabelachtige Eldorado in de XVIe eeuw en de reizen door von Humboldt, Schomburgk en anderen gedurende de vorige eeuw in West-Indië, Guyana en Brazilië gedaan. Het overige gedeelte van het legaat betreft onze Oost-Indische Koloniën (met name de oorlogen in den allervroegsten tijd der Nederlandsche heerschappij en in veel later dagen tot vestiging van ons gezag aldaar gevoerd, de geographie en volkenkunde en de tegenwoordige inrichting van ons bestuur op Java) en bevat bovendien nog eenige werken over de geschiedenis, de aardrijkskunde en den handel van de overzeesche bezittingen der Engelschen en Franschen. Door al deze met deskundige zorg bijeenverzamelde geschriften worden onze wetenschappelijke hulpmiddelen op eene nuttige wijze vermeerderd.

Ook in den loop van dit jaar werden er uit het Rijksarchief stukken aan andere depôts afgegeven.

Van de teruggave van een fragment-giftboek aan de gemeente Schiedam is reeds bij de rechterlijke archieven melding gemaakt.

Ter voldoening aan de aanschrijving van Uwe Excellentie van 14 October 1901, heb ik ten gevolge van het hiertoe ingestelde onderzoek en in aansluiting met de in het vorige jaar-

verslag vermelde bezending, aan den Archivaris in Zeeland, bij procesverbaal van 29 December, de hierna volgende registers, rekeningen en stukken van de rentmeesters der graaflijke domeinen in Zeeland met eenige andere documenten overgedragen. Het onderzoek naar de overige in de aanschrijving Uwer Excellentie bedoelde bescheiden wordt door mij voortgezet.

A. Zeeland: Bewesterschelde.

Algemeen.

Rekeningen van rentmeesters-generaal van de graaflijkheidsdomeinen:

Ordinaire: 1587—1604, 1654—1693, 1702—1792, 1795—1805. 136 deelen.

Extra-ordinaire: 1587—1592, 1594—1601, 1603—1605, 1610—1627, 1654—1693, 1702—1805. 154 deelen.

Van den 40en penning van veralieneerde leenen: 1605—1608. 4 deelen.

Van de collaterale successie van leengoederen: 1654—1660, 1662, 1663, 1666—1683, 1685—1693, 1702—1706, 1708—1792, 1795—1803 en 1805. 113 deelen.

Van den extra-ordinairen impost op boter, kaas, tabak, enz., passeerende de Zeeuwsche stroomen: 1702—1707. 6 deelen.

Van de stuiverste ponde van alle betalingen gedaan in 1702—1706, 1708—1718, 1768, 1769. 17 deelen.

Van den 200en penning gekort van de renten loopende tot laste van 's graven domeinen: 1692, 1693, 1702—1706, 1708—1725, 1727—1792, 1795—1805. 81 deelen.

Van den 40en en 80en penning der verkochte ambachten, tienden en leenlanden, enz. 1 October 1794—30 September 1795. 1 deel.

Steenrollen van alle ambachten en heerlijkheden „die tot bede, schote ende verheff volgens de keure van Zeeland zijn staende", beginnende 1636, 1668 en 1792. 3 deelen.

Kohieren van de graaflijkheidsleenlanden, 1533 en 1596. 2 deelen.

Kohieren van de graaflijkheidstienden, 1616. 2 deelen.

Kohieren van de goede of onversterfelijke leenen, 1615. 2 deelen.

Kohieren van de goede of onversterfelijke en versterfelijke of kwade leenen, 1637, 1680. 2 deelen.

Verlijbrieven van goede onversterfelijke leenen, heerlijkheden, tienden en renten, 1654—1678. 2 deelen.

Verlij- en transportbrieven van kwade en versterfelijke ambachten, leenlanden, tienden en renten, 1598—1604, 1654—1679. 5 deelen.

Octrooijen, commissiën en instructiën, 1664—1679. 2 deelen.

Verlij- en transportbrieven, octrooijen, commissiën en instructiën, 1679—1806. 16 deelen.

Acten van transport van leengoederen ten overstaan van leenmannen van de graaflijkheid, 1694—1743. 3 portef.

Procuraties tot het transporteeren van leengoederen, 1762, 1776—1795. 1 portef.

Attestatiën, brieven, extracten en copieën van testamenten, enz., gediend hebbende tot het verheffen van leengoederen, 1634, 1655—1698, 1756—1794. 2 portef.

Procuratiën en andere acten betreffende renten ten laste van de graaflijkheid, 1680—1703. 1 portef.

Rekeningen van de geconfisqueerde goederen van den Graaf van Rupelmonde, 1708—1711. 1 portef.

Brieven van den rentmeester-generaal Mr. C. Kien van Citters, 1774—1789. 1 portef.

Commissiën, eeden en instructiën van ambtenaren, aangesteld door den rentmeester-generaal, door provinciale besturen in Zeeland en door den Minister van Financiën, 1776—1801. 1 deel.

Diverse stukken afkomstig van den hoogbaljuw en rentmeester-generaal, XVIe—XVIIIe eeuw. 6 portef.

Walcheren.

Overloopers van landen, gelegen in de vijf ambachten van Walcheren, beginnende 1566, 1584 en 1619. 3 deelen.

Als voren van de Oostwateringe, verhevent in 1581 en 1589,
van de Westwateringe, „ „ 1585 en 1600.
van de Zuidwateringe, „ „ 1589. 5 deelen.

Rekening van den penningmeester van de Oostwatering 1591/1592. 1 deel.

Rekeningen van rentmeesters der wereldlijke geconfisqueerde goederen, 1593/1594, 1599/1600, 1609/1610 en 1618/1619. 4 deelen.

Korte rekeningen van ontvangers van den graaflijken tol te Middelburg, 1682—1696, 1698, 1700, 1703 en Januari—April 1704. 1 portef.

Noord- en Zuidbeveland.

Rekeningen van den stadhouder in Noordbeveland wegens de tienden van de graaflijkheid, 1730—1736. 1 portef.

Rekeningen van stadhouders in Zuidbeveland van den tienden penning van parochie-excysen, 1662, 1680—1704, 1706—1720, 1732–1749, 1752 en 1753. 2 portef.

Rekening van den stadhouder in Noordbeveland van boeten en breuken, 1684. 1 portef.

Rekeningen van den stadhouder in Zuidbeveland van boeten en zeedriften, 1683, 1684, 1686—1688. 1 portef.

Wolphaartsdijk.

Rekening van den stadhouder wegens de tienden van de graaflijkheid gelegen in Wolphaartsdijk, 1732—1738. 1 portef.

B. Zeeland: Beoosterschelde.

Algemeen.

Ordinaire en extra-ordinaire rekening van den rentmeester-generaal der graaflijkheidsdomeinen, 1733. 2 deelen.

Rekening van denzelfde van de collaterale successie van leengoederen, 1733. 1 stuk.

Schouwen en Duiveland.

Documenten behoorende tot de rekening van den rentmeester der geestelijke goederen, 1809. 1 portef.

C. Zeeland: Algemeen.

Cassastaten van een ontvanger of rentmeester in Zeeland, 1806, 1807 en 1810. 1 stuk.

V. *Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.*

Met het copieeren van de alhier uit Suriname ontvangen notulen-boeken van Gouverneur en Raden dier kolonie, waarover in het vorige verslag reeds melding is gemaakt, werd voor zoover het mogelijk was, geregeld voortgegaan. Een zeer groot bezwaar deed zich echter voor bij een dezer registers, daar dit zoo ontzettend veel geleden had, dat de inhoud niet dan met de meeste moeite en dan nog slechts onvolledig kon worden afgeschreven.

In het vorig verslag was medegedeeld dat de heer Bruggeman een begin had gemaakt met de inventariseering der uit het archief der Oud-Roomsche Clerezy ontvangen charters en stukken betreffende verschillende plaatsen in Zuidholland. De nog overblijvende bescheiden, 153 in getal, zijn alle door hem beschreven, zoodat de inventaris is voltooid en ter copieëring aan den Archivaris in de provincie Utrecht kon worden toegezonden, die tevens de geheele verzameling terugontving.

VI. *Gebruik van het archief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.*

Vroegere onderzoekingen werden voortgezet voor of door:

den Archivaris in de provincie Utrecht, over oorkonden, te vermelden in de regesten voor het Oorkondenboek van het Sticht Utrecht;

den Archivaris van Rotterdam, over oorkonden, te vermelden in de regesten van oorkonden betreffende Rotterdam en Schieland;

den heer D. J. M. Wüstenhoff te Sassenheim, over het geslacht van Teylingen;

den heer J. E. Elias te Amsterdam, over ambten en bedieningen van leden van Amsterdamsche regeeringsfamiliën;

den heer E. Wiese te Heidelberg, over de Nederlandsche regeeringspolitiek tijdens den oorlog van Kalmar, 1611—1612;

den heer F. de Witt Huberts te Haarlem, over Zweedsche troepen in Nederlandschen dienst;

mr. J. B. J. N. Ridder de van der Schueren te 's-Gravenhage, over de jurisdictie-geschillen tusschen het Hof van Holland en den magistraat van den Haag;

dr. Th. Bussemaker te Groningen, over de onderschepte brieven van den Franschen gezant d'Affry, 1755—1762;

dr. J. Dyserinck te 's-Gravenhage, over de weduwe Elizabeth Wolff—Becker;

den heer K. de Hartogh te Geertruidenberg, over de te Veere in 1792 gedeponeerde, voor Frankrijk bestemde geweren, die naar Engeland vervoerd zijn;

den heer A. J. van der Meulen te Assen, over de hervormingsplannen van den raadpensionaris van de Spiegel;

dr. I. Mendels te Groningen, over Nederland tijdens de inlijving bij Frankrijk;

mejuffrouw J. W. A. Naber te Amsterdam, over hetzelfde onderwerp;

den heer F. Caland te 's-Gravenhage, over de geschiedenis van Sas van Gent;

mr. A. H. J. van der Biesen te Amsterdam, over de tienden van Medemblik;

mr. H. P. Kraakman te Alkmaar, over de tienden in den Heer-Hugowaard;

mr. H. N. Kluyver te Amsterdam, over den weg of dijk van Knollendam bij Westzaanden;

den heer N. Mac Leod te Rijswijk, over de maritieme geschiedenis der Oost-Indische Compagnie;

mr. J. E. Heeres te Leiden, over de contracten van de Oost-Indische Compagnie met Indische vorsten;

den heer H. de Peyster te Neuilly sur Seine, over den overgang der rechten van de Oost-Indische Compagnie op de Bataafsche Republiek;

dr. L. W. G. de Roo te 's-Gravenhage, over den gouverneur-generaal H. W. Daendels;

den heer H. D. H. Bosboom te 's-Gravenhage, over de topographie van Batavia en omstreken tijdens de Oost-Indische Compagnie;

dr. F. de Haan te Weltevreden, over het bestuur der Bataviaʼsche Ommelanden tijdens de Oost-Indische Compagnie;

den heer C. M. A. de Rijk te 's-Gravenhage, over de ontginning der Sillida'sche goudmijnen door de Oost-Indische Compagnie;

het Braziliaansch gezantschap te Londen, over de grensscheiding tusschen Brazilië en Britsch Guyana;

den heer J. A. J. de Villiers te Londen, thans met den heer G. Edmundson uit Northolt Rectory, voor de Engelsche regeering, over hetzelfde onderwerp.

De krijgsgeschiedkundige nasporingen werden door den eersten luitenant J. C. Wagner en vervolgens door dezen en den eersten luitenant P. J. G. Steenberghe voortgezet.
Het copieeren van kaarten voor den Gouverneur van Ceylon en van monsterrollen voor de Kaapsche regeering kwam gereed.

Op verzoek werden er nasporingen gedaan voor:

den heer H. Toll te Askeröd (Zweden), over zegels der heeren van Teylingen;

den Archivaris in de provincie Zeeland, over leenbrieven van de heeren van Arkel in de graaflijke registers, dagteekenende van voor de inlijving van de heerlijkheid Arkel bij de Graaflijkheid;

Graaf H. de Castries te Louroux-Béconnais (Maine et Loire), over de oudste betrekkingen van Nederland tot Marokko;

Jhr. mr. Victor de Stuers te 's-Gravenhage, over Willem Fonck, in 1596 in hechtenis op de Gevangenpoort te 's-Gravenhage;

dr. H. C. Rogge te Amsterdam, over Johan de Haen, tot 1603 secretaris van de Admiraliteit te Rotterdam;

dr. H. Kelleter te Dusseldorf, over de zending van den Gulickschen gezant Lynckens, 1613;

den heer A. E. P. Ledieu Dupaix te Rijssel, over het verblijf der Paltsgravin Elisabeth hier te lande, 1621;

den Archivaris in de provincie Utrecht, over de persoon, die in 1627 de heer van Zevender genoemd werd;

den Bibliothecaris der Rijksuniversiteit te Utrecht, over Hendrik graaf van den Bergh, 1633—1638;

den heer H. Missak Effendi te 's-Gravenhage, over de terugroeping van den Franschen gezant de Thou, 1662;

den heer P. G. Zerlentis te Syros (Griekenland), over den drogman Panajota (overleden 1673), den kanselier François de Brosse (overleden 1682) en den patriarch Dionysius te Constantinopel, 1671;

den heer A. Garnier Heldewier te 's-Gravenhage, over de zending van Don Thomas Fraula uit de Spaansche Nederlanden, 1713;

den Archivaris in de provincie Zeeland, over de in 1782 aan den Raad van State opgezonden archieven der Nederduitsche kerk te Meenen en der Waalsche gemeenten te Doornik, Meenen, Yperen, Veurne en Namen;

den heer W. Beer te New-Orleans, over de Fransche troepen op de vloot voor Hellevoetsluis bestemd om Louisiana in bezit te nemen, 1803;

dr. G. Sommerfeldt te Königsberg, over den majoor van Tuyll, die omstreeks 1807 in Russischen dienst is overgegaan;

mr. S. Gratama te Rotterdam, over het jus primae noctis in de heerlijkheid Voshol;

mr. K. J. Philips te Amsterdam, over de tienden in den Heer Hugowaard;

het Departement van Financiën, over den weg over den Rouwenweerd onder Wilp;

den Burgemeester van Bleskensgraaf, over de uitgifte van een buitenerf of dijk te Bleskensgraaf;

het Departement van Binnenlandsche Zaken, over de erfenis Teyler van der Hulst;

den heer Ch. R. Wilson te Calcutta, over den sterfdatum van Jacob van Hoorn, hoofd van 's Compagnie's kantoor te Patna in 1712;

den heer W. Nijhoff te 's-Gravenhage, over de vlag en het zegel der West-Indische Compagnie en het zegel van Nieuw-Nederland;

den heer S. C. Henriquez op Curaçao, over de verhouding tusschen de el in 1700 in West-Indië in gebruik en den meter;

den heer M. Patoir op Berbice, over grondbrieven van plantages aan de Mahaïconykreek in Demerary;

den heer J. J. Helsdon Rix te 's-Gravenhage ten behoeve van den heer Eno te New-York, over den weg naar Bloemendaal bij Nieuw-Amsterdam, thans de Bloomingdale road te New-York;

het Departement van Koloniën, over de dorpen Ampennie en Brenoe Akinno op de kust van Guinea.

Er werden onderzoekingen gedaan door:

den Archivaris van Schiedam, over den brief van den Bisschop van Utrecht van 1262 betreffende de stichting van de kerk te Schiedam;

dr. J. Heinsius te Gouda, over de middeleeuwsche geschiedbronnen der stad Gouda;

den heer Th. de la Roncière te Parijs, over giften in 1605 door de Staten-Generaal aan Fransche staatslieden gedaan;

dr. H. C. Rogge te Amsterdam, over Willem van Oldenbarnevelt;

dr. P. Leendertsz te Amsterdam, over het gezantschap naar Engeland, 1621—1623;

den heer K. Brauer te Marburg, over een brief van Duraeus aan de Staten-Generaal, 1656;

dr. G. W. Kernkamp te Utrecht, over de brieven van den raadpensionaris de Witt;

dr. E. Hubert te Luik, over de bescherming in de XVIIe eeuw door de Staten-Generaal aan de Protestanten in de zuidelijke Nederlanden verleend;

dr. N. Japikse te 's-Gravenhage, over de politieke gebeurtenissen van het jaar 1672;

dr. F. Desmons te Doornik, over bouwstoffen voor zijne later verschenen: „Histoire politique et économique de Tournai sous la domination Française";

dr. G. M. Slothouwer te Wageningen, over den veldtocht van 1711;

den heer H. Missak Effendi te 's-Gravenhage, over „l'abbé Prevost" en „la Compagnie des libraires associés";

den heer C. L. Heek te Hilversum, over den brand te Hilversum in 1766;

den heer E. Jordens te Brussel, over de regimenten van Béon en Damas, 1793;

mr. S. Gratama te Rotterdam en mr. L. M. Rollin Couquerque te 's-Gravenhage, over de notulen der commissie tot vervaardiging van een burgerlijk en lijfstraffelijk wetboek, 1798—1804;

den heer J. Koolemans Beijnen te 's-Gravenhage, over de partijbewegingen der Oranjegezinden in 1799;

den Hoofddirecteur van het Rijksmuseum, over de schilderijen en andere kunstwerken, in 1808 van het museum te 's-Gravenhage naar dat te Amsterdam overgebracht;

mejuffrouw A. J. Verweij te Parijs, over Nederland tijdens de inlijving bij Frankrijk;

mr. L. M. Rollin Couquerque te 's-Gravenhage, over de kortingswet van 1815;

den heer P. L. de Kermaingant te Château de Petit Bourg (Seine et Oise), over het ceremonieel van de Staten-Generaal;

dr. Th. Bussemaker te Groningen, over de betrekkingen der Nederlanden met Spanje en Portugal;

dr. H. Wätjen te Bremen, over de ontwikkeling van den Nederlandschen handel in de Levant;

den heer Z. Stokvis te 's-Gravenhage, over de betrekkingen der Nederlanden met Rusland;

mr. A. M. M. Montijn te 's-Gravenhage, over de geschiedenis van Gouda;

den heer A. J. M. van Meeuwen te Nootdorp, over de parochie en gemeente Nootdorp vóór 1660;

dr. P. J. Blok te Leiden, over het huis te Britten in 1520, 1552, 1562, 1662 en 1667;

Jhr. G. G. Calkoen te 's-Gravenhage, over de Gevangenpoort en de kasteleinij te 's-Gravenhage;

den heer F. M. Roest van Limburg, over het kasteel te Breda;

den heer S. J. R. de Monchy te 's-Gravenhage, over een wapen in de kerkglazen van Oudshoorn;

den Archivaris in de provincie Limburg, ten behoeve van den heer J. Paquay te Eelen (Belgisch Limburg), over de charters van het kapittel van St. Marie te Tongeren 1204—1575;

dr. M. Schoengen te Leeuwarden, over bescheiden, op te nemen in een handboek der palaeographie;

dr. W. de Vreese te Gent, over middeleeuwsche papiermerken;

den Archivaris in de provincie Noordholland, over het huis ten Bosch onder Weesperkarspel en de heerlijkheid Schagen;

mr. R. M. van Gellicum te Gorinchem, over de heerlijke rechten van Giessenburg en Nieuwkerk;

den heer A. J. F. Egter van Wissekerke te 's-Gravenhage, over het jachtrecht der heerlijkheid Poederoijen;

mr. E. E. van Raalte te Rotterdam, over de vroonvisscherij in de Nieuwe Maas, van ouds genaamd de Merode;

den heer Bas Backer te Rotterdam, over de veren over de Bornisse;

den Ontvanger van de registratie te Schagen, over de tienden in de Zijpe;

mr. D. Lodder te Schiedam, over de tienden in den polder Nieuw Krayestein onder Sommelsdijk;

mr. J. M. Hijmans te 's-Gravenhage, over een erfdienstbaarheid op een huis aan de Wagenstraat te 's-Gravenhage;

den Archivaris van Schiedam, over land in den Vetten-oord onder Nieuw Matenesse;

den heer A. J. H. Beeloo te 's-Gravenhage, over de landswerven in het Noorderkwartier;

Jhr. G. G. Calkoen te 's-Gravenhage, over waterkeeringen in Holland tusschen Lek en Maas en Y;

mr. J. E. Heeres te Leiden, over de ms. beschrijving der Oost-Indische Compagnie door den advocaat van Dam;

den heer C. Hagedoorn te Middelburg, over de algemeene geschiedenis der Oost-Indische Compagnie in de XVIIe eeuw;

mr. S. van Brakel te Amsterdam, over het civiel-rechtelijk karakter der Voorcompagniën en Oost-Indische Compagnie;

mr. N. P. van den Berg te Amsterdam, over verboden particulieren handel in Nederlandsch-Indië omstreeks 1700;

den heer G. P. Rouffaer te 's-Gravenhage, over reizen door 's Compagnie's gezanten in 1623 naar den Soesoehoenang van Mataram gedaan;

den heer W. P. Groeneveldt te 's-Gravenhage, over de vestiging der Oost-Indische Compagnie op Formosa;

dr. R. Verbeek te 's-Gravenhage, over vulkanische uitbarstingen in de Molukken in de XVIIIe eeuw;

dr. A. Wichmann te Utrecht, over Ternate tijdens de Oost-Indische Compagnie;

den heer A. Grandidier te Parijs, over het journaal van Adriaan van der Stel betreffende Madagascar, 1644;

den heer R. Posthumus Meyes te 's-Gravenhage, over kaarten van Nieuw-Guinea;

dr. D. C. Hesseling te Leiden, over Neger Hollandsch in archiefstukken van Berbice;

den heer P. A. M. Boele van Hensbroek te 's-Gravenhage, over den aankoop van het eiland Manhattan in 1626.

Evenals in het vorige jaar kwamen er gedurig vragen om inlichting aangaande naar Nieuw-Nederland vertrokken personen in, hoewel alle hier aanwezige archiefstukken betreffende die voormalige kolonie door den druk zijn bekend gemaakt.

VII. *In druk uitgegeven bescheiden.*

Evenals vroeger werd ook in dit jaar de uitgave van de Batavia'sche dagregisters door Dr. de Hullu voortgezet. Die

over 1644—1645 en over 1647—1648 kwamen gereed; met het in het licht geven van dat over 1656—1657 is een begin gemaakt.

VIII. *Lokalen, meubilair en gereedschappen.*

Zooals reeds medegedeeld werd gingen de bij de verhuizing van het vorige jaar achtergebleven archieven in de eerste helft van dit jaar naar het nieuwe gebouw over. Tegelijkertijd werden de nieuwe dienstlokalen in gebruik genomen, daar zij voldoende droog bevonden werden en het verven van het binnenwerk gereed gekomen was. Op 1 Augustus werd het gebouw aan het Plein ontruimd en kon de dienst in de nieuwe lokalen zoodanig worden ingericht, dat het archief sedert 10 Augustus weder op de gewone uren voor het publiek kon worden opengesteld.

De inrichting van het depôtgebouw behoeft hier niet nader te worden uiteengezet, daar die voldoende blijkt uit het in het vorige en in dit jaarverslag gegeven overzicht van de wijze, waarop de archieven daarin zijn geplaatst geworden. Aan deze onder mijn beheer zijnde verzamelingen zullen nu de zoodanige moeten worden toegevoegd, die van de Departementen van algemeen bestuur over te nemen zijn. Herhaaldelijk ben ik met Uwe Excellentie in overleg getreden over het ontwerp Koninklijk besluit, waarbij die regeling wordt voorbereid. De stukken van de laatste jaren van het archief van Uw Departement, die in het gebouw aan het Plein waren achtergebleven, zijn nu ook naar het depôtgebouw vervoerd, alwaar zij gevoegd zijn bij het archief van Uw Departement, dat daar reeds in het vorige jaar tijdelijk gedeponeerd was geworden. Ook werden de drukwerken van Uw Departement van den zolder van het gebouw aan het Plein naar de bovenste verdieping van het depôtgebouw en naar de zolders van het dienstgebouw overgebracht.

Het dienstgebouw bevat meerdere ruime lokalen, namelijk de leeskamer en de tentoonstellingszaal op de eerste bovenverdieping en een groot benedenvertrek tot berging van het grootste gedeelte der kaartenverzameling en algemeene bibliotheek. Op de tweede bovenverdieping bevindt zich een kleiner vertrek, waarin het overige gedeelte is opgenomen, terwijl eene kamer daarnaast de koloniale boekerij bevat. Een ruim lokaal op de derde bovenverdieping is bestemd tot voorloopige berging van die archiefstukken, welke zich nog niet in zulk een toestand bevinden, dat zij in geregelde volgorde in het depôtgebouw geplaatst zouden kunnen worden. In de benedenverdieping zijn

lokalen voor het dienstpersoneel en de boekbinderij aangewezen. De overige vertrekken van het gebouw zijn als werkkamers voor de ambtenaren ingericht. De lokalen zijn alle van nieuw meubilair voorzien, daar van het oude slechts weinig meer bruikbaar was. Evenals het depôtgebouw heeft het dienstgebouw het genot eener centrale verwarming, terwijl uit alle vertrekken eene telephonische geleiding loopt naar de kamer van den buitenportier, die gebruikers van die lokalen onderling in betrekking brengt. Voor het verkeer staat een lift ter beschikking. De concierge woont niet in of naast het dienstgebouw, maar heeft krachtens machtiging van Uwe Excellentie in de naburige Heerenstraat een bovenhuis gehuurd, vanwaar hij het gebouw, dat des nachts door ander personeel bewaakt wordt, spoedig kan bereiken.

IX. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

Op het gebouw staan een aantal bliksemafleiders, die tweemaal 's jaars beproefd worden. De ramen en bovenlichten worden gesloten met ijzeren luiken, waarvan die van het depôtgebouw door waterdruk in beweging gebracht worden. Het gebouw is aangesloten bij de duinwaterleiding en in de dienstlokalen van slangen met straalpijpen voorzien. De slangen in de gangen tusschen het dienst- en depôtgebouw zijn van zoodanige lengte, dat zij ook in het laatste aangewend kunnen worden. Verder kan men over lantaarns en brandzakken beschikken.

Over de aansluiting van het in de benedenverdieping van het dienstgebouw geplaatste toestel met de gemeente-brandweertelegraaf en de bewaking van het gebouw door het brandweerpersoneel is door Uwe Excellentie op 25 Augustus 1903 eene overeenkomst gesloten met Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage, die hunnerzijds hiertoe gemachtigd werden bij Raadsbesluit van 20 Juli 1903.

De algemeene Rijksarchivaris,

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

's-Gravenhage, 29 Februari 1904.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF TE 's-GRAVENHAGE,

in 1903.

A. Overgenomen of ten geschenke ontvangen:

Van het gemeentebestuur van Schoonhoven.

I. Rechterlijk archief van het baljuwschap van den lande Belois.

1. Ingekomen stukken van de vierschaar, 1702, 1743—1799. 63 stukken.

2—7. Rollen van mansmannen, 1552—1555, 1579—1610, 1619, 1621—1808. 6 deelen.

In n°. 5—7 komen tevens de handelingen van vergaderingen en lijsten van mansmannen voor.

II. Rechterlijk archief van Schoonhoven.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1471, 1542, 1612, 1613, 1697, 1749, 1750, 1778 en 1802. 68 stukken.

2. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken van het gerecht, 1581—1810. 328 stukken.

3. Reglement op de inrichting van de rechtbank, 1803. 1 stuk.

4. Formulierboek van rechterlijke acten, XVIIIe eeuw. 1 deel.

5. Resolutiën van den magistraat, 1660—1666. 1 deel.

6—9. Crimineele rollen, 1556—1806. 4 deelen.

10—12. „Registers van examens van gevangenen", 1626—1713. 3 deelen.

13—15. Registers van gehouden informatiën, 1637—1741. 3 deelen.

16. Stukken betreffende de crimineele procedure, 1449, 1635—1655, 1662—1670, 1674. 51 stukken.

17—19. Baljuws civiele rollen, 1621—1634, 1664—1752. 3 deelen.

20—26. Sententieboeken, 1570—1665. 7 deelen.

27—36. Burgerrollen, 1698—1708, 1713—1811. 10 deelen.

37. Register van burgemeesteren als commissarissen van kleine zaken, 1700—1754. 1 deel.

38, 39. Rollen van de gemeene landsmiddelen en van het kortrecht, 1621—1623, 1630—1642. 2 deelen.

40—44. Rollen van de gemeene landsmiddelen, 1613—1620, 1688—1695, 1716—1740, 1750—1805. 5 deelen.

45. Rol van de gemeene landsmiddelen, ressort Lekkerkerk en Zuidbroek, 1762—1776. 1 deel.

46. Als voren, ressort Jaarsveld, 1757—1781. 1 deel.

47, 48. Registers van sententiën van preferentie en taxatiën van kosten, 1665—1809. 2 deelen.

49. Stukken betreffende sententiën van preferentie, 1630, 1713, 1750. 5 stukken.

50. Consignatieboek, 1700—1735. 1 deel.

51. Stukken betreffende consignatiën, 1711—1733. 8 stukken.

52—78. Protocollen van opdrachten, belastingen, enz., 1560—1568, 1579—1781, 1808—1811. 27 deelen.

Nos. 62—66 bevatten tevens aan de achterzijde opdrachtsbrieven van schepen over de jaren 1627—1655.

79. Stukken betreffende de registers van opdrachten, 1537—1803. 8 stukken.

80. Acten van openbaren verkoop, bij decreet of executie, van onroerende goederen, 1701—1800. 55 stukken.

81. Acten van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1721—1811. 512 stukken.

82. Acten van openbaren verkoop van roerende goederen, 1694, 1732, 1735—1811. 739 stukken.

83—86. Registers van schepenkennissen en willige overgiften, 1617—1734. 4 deelen.

87—92. Registers van attestatiën, 1696—1810. 6 deelen.

93, 94. Registers van testamenten en huwelijksvoorwaarden, 1628—1801. 2 deelen.

95—101. Registers van allerhande acten, 1619—1809. 7 deelen.

102. Allerhande acten, 1767, 1810 en 1811. 8 stukken.

103—110. Request- en appointementboeken, 1679—1811. 8 deelen.

111, 112. Taxatieboeken voor het collateraal, 1651—1734. 2 deelen.

113. Aanvraag om taxatie voor het collateraal, 1741. 1 stuk.

III. Rechterlijk archief van Ammerstol.

Acte van attestatie, 1705. 1 stuk.

IV. Rechterlijk archief van Bergambacht.

1. Acte van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1664. 1 stuk.

2. Allerhande acten, 1652—1663. 5 stukken.

V. Rechterlijk archief van Krimpen a/d Lek.

Inventaris van een boedel, 1706. 1 stuk.

VI. Rechterlijk archief van Schiedam.

Civiele rol, 1785—1788. 1 deel.

VII. Rechterlijk archief van Vlist.

1. Acten van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1655, 1712. 2 stukken.

2. Allerhande acten, 1643—1677. 10 stukken.

Van het Gemeentebestuur van 's-Gravenzande.

VIII. Rechterlijke archieven van 's-Gravenzande en Zandambacht (vervolg op aanwinstenlijst van 1896 N°. XLII).

's-Gravenzande en Zandambacht.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1608—1648, 1651—1673. 8 stukken.

2. Eisch aan het gerecht overgeleverd, 1679. 1 stuk.

3. Stukken behoorende tot de protocollen van opdrachten, 1767—1792. 7 stukken.

4. Stukken betreffende geconsigneerde gelden, 1648, 1677. 3 stukken.

5. Allerhande acten, 1640, 1668. 2 stukken.

6. Aanvraag om taxatie en minuut-acten van taxatie voor het collateraal, 1762—1794. 8 stukken.

's-Gravenzande.

7. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken van het gerecht, 1720, 1729, 1805. 4 stukken.

8. Stukken van geabandonneerde boedels, 1669—1691. 5 stukken.

9. Stukken behoorende tot boedelpapieren, 1668—1680. 4 stukken.

10. Stukken behoorende tot de protocollen van opdrachten, 1560—1695, 1720—1811. 19 stukken.

11. Stukken behoorende tot de registers van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1660, 1671, 1793. 3 stukken.

12. Allerhande acten, 1668, 1674, 1693, 1730. 16 stukken.

13. Aanvraag om taxatie en minuut-acten van taxatie voor het collateraal. 1746—17[illegible]. 24 stukken.

Zonnemaire.

14. Ingekomen stukken van het gerecht. 1729. 1801. 3 stukken.

15. Stukken van geabandonneerde boedels. 1665—1684. 10 stukken.

16. Stukken behoorende tot boedelpapieren. 1656—1685. 5 stukken.

17. Stukken behoorende tot de protocollen van opdrachten. [illegible]—[illegible]. 1720—1[illegible]. 19 stukken.

18. A[illegible]de acten, 16[illegible]—1729. 11 stukken.

19. Aanvraag om taxatie voor het collateraal. 1766. 1 stuk.

Van het Gemeentebestuur van Ooltgensplaat.

IX. Rechterlijk archief van Ooltgensplaat en den Bommel (vervolg op aanwinstenlijst van 1899, N°. IV).

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1584—1778. 148 stukken.

2. Ingekomen stukken van het gerecht, 1582—1806. 815 stukken.

3. Register van de crimineele en civiele zaken van de hooge vierschaar 's lands van Putten in St. Adolfsland, 1592—1621. 1 deel.

4. Interrogatiën, enz., 1604, 1645—1657. 11 stukken.

5. Dingtalen, enz., 1584—1811. 224 stukken.

6. Stukken van geabandonneerde en insolvente boedels, 1592—1811. 1001 stukken.

7. Stukken betreffende de registers van opdrachten, 1570, 1582—1807. 252 stukken.

8. Aangiften van verkoop van onroerende goederen, 1600—1602, 1632, 1746—1811. 1511 stukken.

9. Minuut-acten van openbaren verkoop van onroerende goederen, enz., 1581—1786. 141 stukken.

10. Minuut-acten van openbaren verkoop van roerende goederen, enz., 1558—1739. 715 stukken.

11, 12. Memorialen van verpachtingen van armengoederen, enz., 1671—1703. 2 deelen.

13—15. Registers van openbare aanbestedingen, 1694—1767. 3 deelen.

16. Stukken betreffende openbare verpachtingen, enz., 1591—1742, 1810. 62 stukken.

17. Register van gedane afkondigingen, 1587—1591, 1622. 1 deel.

18. Memoriaal van bestedingen en verkoop van geschutte beesten, 1657—1803. 1 deel.

19. Stukken van boedelscheidingen, rekeningen van gerechtskosten, enz., 1593—1809. 1131 stukken.

20. Allerhande acten, 1582—1778. 30 stukken.

21. Minuten van allerhande acten, 1581—1807. 364 stukken.

22. Minuten van acten van taxatie en aanvragen om taxatie voor het collateraal, 1584—1794. 25 stukken.

Van het Gemeentebestuur van Woerden.

X. Rechterlijk archief van Woerden.

1. Notulen der gehouden rechtsdagen (over rechterlijke en bestuurszaken), met bijlagen, 1668—1682, 1731, 1732, 1748—1794. 36 stukken.

2. „Register van de personen tusschen dewelcke bij den E. gerechte een stede vrede wert geleijt”, 1655—1697. 1 deel.

3—11. Resolutieboeken van het gerecht, 1694—1811. 9 deelen.

12. Rechtskundige adviezen, 1774, 1783. 2 stukken.

13. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken van het gerecht, 1635—1810. 194 stukken.

14—23. Rollen van de crimineele vierschaar, 1574—1667, 1695—1811, 10 deelen.

24—26. Registers van interrogatiën, 1687—1697, 1709—1758. 3 deelen.

27. Notitieboek van gerechtelijke schouwingen van lijken, 1765—1769. 1 deel.

28. Interrogatiën, dingtalen, acten van schouwingen van lijken, enz., 1656—1808. 275 stukken.

29. Register van de ontpoortingen, 1708—1751. 1 deel.

30—35. Ordinaris rollen, 1686—1724, 1739—1809. 6 deelen.

36. Stukken betreffende de civiele rechtspraak, 1666—1792. 304 stukken.

37—40. Vredemakersrollen, 1732—1810. 4 deelen.

41. Dingtalen en processtukken betreffende de vredemakersrollen, 1695—1810. 329 stukken.

42. Protocol van preferentiën en rekeningen van insolvente boedels, 1668—1687. 1 deel.

43. Vonnissen van preferentie, rekeningen en inventarissen van geabandonneerde boedels, enz., 1663—1810. 240 stukken.

44. Register van arresten, 1674—1678. 1 deel.

45. Acten van arrest, 1677—1716. 4 stukken.

46. Register van vonnissen van reetrekking, 1708—1787. 1 deel.

47. Notulen van de rechtsdagen van schepenen commissarissen van de gemeene landsmiddelen, 1753—1766. 1 deel.

48—51. Rollen van de gemeene landsmiddelen, 1695—1805. 4 deelen.

52. Stukken betreffende de rechtspraak over de gemeene landsmiddelen, 1664—1796. 336 stukken.

53. Protocol van opdrachten, 1602—1609. 1 deel.

54. Register van opdrachten van onroerende goederen ten behoeve van het gemeene land voor uitbreiding der fortificatiewerken, 1703—1705. 1 deel.

55. Protocol van rentebrieven („schepenkennissen"), 1670—1695. 1 deel.

56. Minuten van acten van opdracht en rentebrieven, 1757—1769. 3 stukken.

57. Register van registratie van notarieele consenten om geene onroerende goederen te vervreemden, 1791—1810. 1 deel.

58. Stukken betreffende de protocollen van opdrachten, rentebrieven, enz., 1550—1802. 53 stukken.

59—66. Registers van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1666—1680, 1683—1760. 8 deelen.

67. Acten van openbaren verkoop van onroerende goederen, 1732, 1760—1809. 125 stukken.

68. Acten van openbaren verkoop van roerende goederen, 1762—1811. 476 stukken.

69—71. Rollen van de verpachtingen der gemeene landsmiddelen, 1674—1731. 3 deelen.

72. Stadsrol van de verpachtingen, 1730—1793. 1 deel.

73. Acten van openbare verpachting van tienden, 1708—1810. 38 stukken.

74. Boedelscheidingen, inventarissen, enz., 1632—1778, 1809. 67 stukken.

75. Register van de reetrekkingen (1654—1704), en van gepasseerde volmachten, 1652—1670. 1 deel.

76. Register van testamenten en huwelijksvoorwaarden, 1653—1669. 1 deel.

77—83. Registers van requesten met appointementen, 1730—1811. 7 deelen.

84. Requesten, 1657—1810. 81 stukken.

85. Rekeningen van gerechtskosten, 1738—1793. 10 stukken.

86. Allerhande acten, 1649—1810. 89 stukken.

87. Aanvragen en acten van taxatie voor het collateraal, 1717—1802. 72 stukken.

XI. Rechterlijk archief van Waarder.

1. Rechtskundig advies, 1646. 1 stuk.

2. Rol van [illegible] en beëedigingen van heemraden, [illegible] en [illegible] 1651—17[illegible]. 1 deel.

3. Rol van [illegible] registers enz. 1806—1809. 1 deel.

4. Allerhande acten. 17[illegible]. 1[illegible]. 2 stukken.

Van het Gemeentebestuur van Gouderak.

XII. Rechterlijk archief van Gouderak (vervolg op aanwinstenlijst van 1[illegible], No. XLI).

1. Vierschaarboek. 1709—1753. 1 deel.

2. Stukken behoorende bij de vierschaarboeken. 1709—1753. 1[illegible] stukken.

Van den Archivaris in de provincie Noordholland.

XIII. 1. Opdrachten voor Baljuw, Schout en Schepenen der heerlijkheid Hazerswoude van huizen, erven en losrenten o. a. aan de Remonstrantsche kerk aldaar. 1592, 1621, 1636, 1639, 1689, 1709—1726, 1740 en 1751—1778. 22 charters.

2. Acte van venia aetatis van Burgemeesters en Regeerders van den Haag voor Hubertus van der Voort, 25 Mei 1785. 1 charter.

3. Overdracht door Edward Whitehouse en James Ballmer te Londen aan Adolph Jan Heshuijsen, Floris Vischer Heshuijsen en Francis Jacob Heshuijsen te Amsterdam van de plantage, eertijds genaamd La Soye, gelegen in St. Andreasparochie op het eiland Dominica, 12 Augustus 1776. 1 charter.

4. Schuldbrief van £ 7100, gevestigd op voornoemde plantage, 13 Augustus 1776. 1 charter.

Van den Archivaris der gemeente Amsterdam.

XIV. 1. Missiven van den Raad van Brabant en van den Raad van State aan de Staten-Generaal, betreffende Pieter van Bommel, drossaard, schout en secretaris van Deurne, die door den heer van deze heerlijkheid uit zijn functies was ontzet, 1660.

Request van Pieter van Bommel aan de Staten-Generaal en aan den Raad van Brabant en andere stukken op deze zaak betrekking hebbende, 1652—1660. 28 stukken.

2. Extract-resolutie van de Staten-Generaal d.d. 25 Januari 1687, met begeleidend schrijven aan Commissarissen van de Staten-Generaal „over de saken van Barbarijen" te Amsterdam, van denzelfden datum. 2 stukken.

Van den Archivaris der gemeente Utrecht.

XV. Journaal, achtereenvolgens gehouden op de schepen: de Vereenigde Provinciën, de Walvisch, Orangiën, Campen, Prins Willem en Westfriesland, door den chirurgijn Gijsbert Heeck, gedurende zijn derde reis naar en in Oost-Indië, 1654—1656. 1e deel. 1 deel.

Van den tijdelijken Archivaris van het Hoogheemraadschap Delfland.

XVI. „Protocol ende contrerolle geholden ende genomen jegens den ontfanger van de guederen varende nae vijande landt (Jacob Uuttenbrouc) bij mij Syerck van Sinnama" („contrerolleur ten ontfange van de licenten op de Eems"), 17 November 1588—4 Mei 1589.

Overgeleverd aan en goedgekeurd door Gecommitteerde Raden van de Admiraliteit te Amsterdam, 1589. 1 deel.

Van den heer A. Vinkhuijzen te 's-Gravenhage, namens Zijne Koninklijke Hoogheid den Groothertog van Saksen-Weimar.

XVII. Stukken, afkomstig uit de nalatenschap van wijlen Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden.

1. Missiven ontvangen door:

de Admiraliteit te Rotterdam, 1605—1794.
de Admiraliteit te Amsterdam, 1683—1794.
de Admiraliteit in Zeeland, 1625—1795.
de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier, 1778—1789.
Directeuren van de extraordinaris equipage te Rotterdam, 1653.
den Agent der Marine, z. d.
den Minister van Marine en Koloniën, 1808 en 1809.
den Minister van Marine, 1809. 233 stukken.

2. Missiven aan de verschillende colleges ter Admiraliteit van: Louis Aberson 1783, 1791, Alstorphius 1705, M. Beelaerts 1705, Willem Jan Bentinck 1781, Evert Bisdom 1760—1767, Cornelis Pietersz. Blok 1748, Cornelis Isaac Bloys van Treslong 1780—1789, Johan Arnold Bloys van Treslong 1786—1794, Justus Boot 1787, J. L. Bosch 1793, Hendrik Jan Boudaen 1755, Cornelis van Brakel 1786 en 1787, N. van Buren 1746—1748, Lodewijk graaf van Bijland 1748, 1764, 1779 en 1780, G. Callenburgh Baertmans 1729 en 1735, N. A. Cambier 1790, B. van de Capellen 1727, Jacob Claris 1793, Caesar van Cruningen 1627, Joan Dabenis 1744, Jean George Danzer 1748, Salomon Dedel de Jonge 1763, A. Deloos 1783, A. F. Detmers 1792, Adriaan van der Does 1743—1755, G. W. J. van der Feltz 1774 en 1775, F. C. Fisscher 1786, A. Franssen 1605, Cornelis van Gennep 1778—1784, P. J. Gervais 1793 en 1794, Willem Joseph van Ghent 1666, F. van der Goes 1763, H. Grave 1705, J. A. van Grootenray 1794, Ewoud van Haeften 1747 en 1762, Hardenbroeck 1682, G. van Harencarspel Decker 1783, Jan Schreuder Haringman 1795, Hermanus Hartman 1789, Andries Hartsinck 1769 en 1775, Gerrard Heemskerck 1694 en 1695, G. (J.) d'Heemstra 1707, C. van Heerdt 1631, J. D. Hoeufft 1793, Cornelis van der Hoeven 1673 en 1694, Lodewijk 't Hooft 1703 en 1708, P. van Hoogwerff 1778 en 1779, P. Hoorensma 1748, W. F. Huyghens 1747—1764, Gijsbert Arentsma van Idsinga 1748, J. A. Ketelaer 1645, Lauwerens Hendrickse Leeu 1632, Cornelis die Leeu 1621, Henrick van Leeuwen 1666, Jan Lieftinck 1735, A. Loopuijt 1768, G. Lijnslager 1710, P. Maschop 1790, A. van Meijden 1745, C. H. Mulder 1789, M. Mijtens 1743 en 1760, P. Mijtens 1747, Jacob Naalhout 1703—1705, Nauwman 1775, Leendert Jansz. Noose 1677, Gerardus Oorthuys 1786, Johan Hendrik van Ourijk 1763, C. J. Palm 1781 en 1784, G. J. Rater 1694, G. A. Reede 1737, Hendrick van Reede van Ren(swoude) 1665, D. van Reene 1708, E. F. van Reetraedt 1760, H. Reintjes 1773—1794, Jacob Reijnst 1748, J. Rickers Jr. 1785, N. Riemersma 1764, Roepel 1766, D. J. van Rijneveld 1790 en 1793, A. de Schepper 1674, Willem Silvester 1780, M. Sloot 1760, Albert Spengler 1793, Frans Smeer 1793—1796, A. Soet 1746, Matthaeus Soumans 1781, L. Spengler 1780—1805, P. Straatman 1786, Jan Jansen van Sulen z. j., F. Swanke 1785, Abraham Taalman 1710, Philip des Tombe 1705, Maarten Harpertsz. Tromp 1642 en 1645, J. Tulleken 1793, J. Umbgrove 1761, Gerrit Verdooren 1790—1794, (J.) Versteveren 1744 en 1747, Harmen Jans de Visser 1658, Adriaan Roemer Vlacq 1745—1760, De Vooght van Rijnevelt 1747, G. J. Vos 1747 en 1751, A. Wil-

linck 1783, W. Wiltschut 1703, (S?) Lenartsz Zay 1604, Jacob Zeewoldt 1782 en 1788, meerdere personen, wier handteekening onleesbaar of verdwenen is 1593—1786. 303 stukken.

3. Missiven van zeeofficieren aan ongenoemde personen, 1631, 1705, 1740, 1766 en 1782. 5 stukken.

4. Paspoort van den admiraal Johan van Duvenvoirde voor Jhr. Daniël (Glebzer?) om te gaan over de Eems, 3 September 1587. 5 stukken.

5. Missive van J. van Dijck, majoor te Geertruidenberg, 28 April 1622. 1 stuk.

6. Missive van Lutsaert Montfort „geweldige" tot Zierikzee aan den vice-admiraal Marinus Hollar te Vlissingen, 10 Juli 1629. 1 stuk.

7. „Liste ofte inventaris van alle de schepen ende goederen die gepasseert zijn naar Moerspuy ende St. Marcq voor den schepe van oirlogh liggende voor de creke" aldaar, Maart 1647. 1 stuk.

8. Copie-missive van Maarten Harpertz. Tromp aan de Staten-Generaal, 14 Juni 1653. 1 stuk.

9. Missive van den Koning-Stadhouder Willem III, 11 October 1694.
Fragmenten van eigenhandig geschreven brieven van denzelfde. 3 stukken.

10. Notulen van den krijgsraad, gehouden aan boord van 's landsoorlogschip Rossem onder commando van den kapitein Adr. van der Meijden, 7 Augustus 1743. 1 stuk.

11. Resolutiën van den scheepsraad, gehouden aan boord van 's landsfregat van oorlog Jason onder commando van den kapitein Johan van Gennep, 1777 en 1778. 3 stukken.

12. Certificatie van den vice-admiraal W. van Braam voor Jan Broekman, 17 November 1791. 1 stuk.

13. Generaal wekelijks rapport van 's landsschepen onder commando van den kapitein van Bijlandt ter reede van Vlissingen, 13 Juli 1794. 1 stuk.

14. Certificatie van den luitenant ter zee Hartman voor Jan Adam Kok van Hessen-Darmstad, 20 October 1797. 1 stuk.

15. Missive van den (kapitein ter zee) Hendrik Alexander Ruysch aan een luitenant ter zee, 22 Maart 1800. 1 stuk.

16. Missive van François Tijssen aan kapitein Cornelis Janse Mosselman, commandant van het schip Vere te Torbay, z. j. 2 stukken.

17. Lijst der Engelsche en Hollandsche schepen, die onder de vice-admiraals Binck en van der Goes naar de Middellandsche zee gaan, z. j. 1 stuk.

18. Zeilorder en order van batailje van 's landsvloot, z. j.

De nrs. 1—18 hebben bijna alle door brand geleden.

19. Missive van Willem Otto Bloys van Treslong, schout-bij-nacht en grand marechal du Palais aan den Intendant van het Paleis te Utrecht, 19 December 1808. 1 stuk.

20. Missive van W. Willink aan den Préfet..., 27 September 1811. 1 stuk.

Van Mejuffrouw C. C. A. Conrad te 's-Gravenhage.

XVIII. Stukken, nagelaten door den Heer J. F. W. Conrad te 's-Gravenhage.

1. „Notitie van het verrichtene van F. W. Conrad als commies ter adsistentie van den President van 's Lands waterstaat, etc.", 26 Mei 1798—29 Juli 1800. 1 deel, 12°.

Achterin aanteekening van vacatiën en reiskosten, hoofdzakelijk gemaakt tot executie van de sluis- en dokwerken te Hellevoetsluis, 16 Januari 1799—21 Juli 1800.

2. Korte aanteekeningen van ontvangen en verzonden stukken bij Commissarissen-Inspecteurs over 's Lands waterstaat en waterwerken der Bataafsche Republiek in de departementen van den Amstel en Texel, 14 Augustus 1800—30 Augustus 1801, 1 deel, fol.

Fred. Will. Conrad werd in het jaar 1800 benoemd tot Commissaris-Inspecteur over 's Lands waterwerken en den waterstaat.

3. Register op ontvangen en afgezonden missives, rapporten, enz., betrekkelijk het tweede district der zeehavens en zeegaten, 9 November 1803—28 Februari 1807. 1 deel, 4°.

Fred. Will. Conrad werd in het jaar 1803 benoemd tot Inspecteur over 's Lands zeehavens en zeegaten in het Noorderkwartier.

4. Register van „Vacatiën en verschotten gedaan als Inspecteur-Generaal", 1 Maart 1772—27 Maart 1805. 1 deel, 4°.

Afkomstig van Christiaen Brunings, in 1769 aangesteld tot Inspecteur-generaal over 's Lands rivieren.

5. Index op eene (waarschijnlijk particuliere) verzameling van resolutiën van de Staten en van Gecommitteerde Raden der Staten van Holland en West-Friesland, placcaten, adviezen, brieven, enz., 17e eeuw—1772. 1 deel, fol.

6. Journaal (agenda) van ingekomen en afgaande stukken van den Agent van Inwendige Politie en Binnenlandsche Correspondentie en den Chef bij het bureau van dijken, wegen en wateren van de Bataafsche Republiek, 29 Juni—31 December 1799. 1 deel, 4°.

Duplicaat van een journaal in folio, zich bevindende in het archief van de ingenieurs A. Blanken Jzn. en J. Blanken Jr. (Aanwinsten 1886, B n°. 13).

Van den heer A. P. H. Hotz te 's-Gravenhage.

XIX. Copie „advijs gegeven aan de Heeren Zeventhiene" over Europeesche kolonisatie in Indië door Joan Maatsuijcker, Batavia 18 Januari 1651; gevolgd door een copie „advijs hoedaanich Comps. handel volgens d'presente constitutie in Persia gedirigeert dient" door den directeur Dirk Sarcerius, Ispahan 25 Mei 1652. 1 stuk.

Van den heer P. Otten te 's-Gravenhage.

XX. Rechterlijke stukken van 's-Gravendeel en Leerambacht.

1. Tarief van de leges ter secretarie van de stad Delft gevorderd van opdrachtbrieven, presentatiën, enz., November 1807. 1 stuk.

2. Memorie van kosten wegens insolvente boedels en een begeleidend schrijven van H. D. Bruin te Delft, 1788. 2 stukken.

3. Verklaring van Schout en Schepenen van 's-Gravendeel en Leerambacht dat twee personen hadden afgerekend zooals in de nevensliggende rekening geappostilleerd was, 1713 (zonder die rekening) en een bijlage tot die rekening, 1713. 2 stukken.

Van den heer Mr. B. M. Vlielander Hein te 's-Gravenhage.

XXI. 1. „Notitie van gedane peijlinge op requisitie van 't collegie 'slands van Voorne van den verzonke rijsdam agter Oostvoorn, den eerste bewesten het schermhoofd" gedaan door Corn. Verhey Bz. 17 Maart 1796. (get).

2. Geteekende kaart van de „kribbe op 't strand agter Oostvoorn, volgens gedaane meeting in Maart 1802, door C. Verhey Bz., met „het provil der diepte in Maart 1796 en in Maart van den jaare 1802" door B. J. Verhey Cz., Brielle 13 Maart 1802.

3. „Afbeeldingh van de rys- en steenwerken langs den Zuytdyk en de Quack" z. j. (get).

4. Geteekende kaart van „de Ouden Hoornsen Zeedijck met de hoofden en rijsdammen en de onderlanden" met eene begrooting van de onderlanden „tot lasten van de Generale Dijckagie 1765".

5. Afteekening van den Zuydlandschen zeedijk met de daarvoor liggende gorsen, z. j. (get).

6. Geteekende kaart van „het Nieuwpoortse gors aan den ouden Hoornsche zeedyk" door den landmeter Corn[s]. Verhey Bz., 1798.

7. Gedrukte kaart van „den Eendragtpolder" met extract-resolutie der Staten van Holland van 23 October 1787 betreffende de „limiten van de crimineele jurisdictie tusschen Zuid- en West-Voorne".

8. Geteekende kaart „waerin vertoont wart hoemen bequamelijck soude een tr(eck)padt cunnen maecken tusschen de stadt Rotterdam ende Gouda, waerin mede aengewesen wart hoeveel waeters de eene polder tegen den anderen schelen, z. j.

9. Geteekende kaart van de landen tusschen den Hollandschen IJsel bij Gouda tot bij de Graaf in de Alblasserwaard, z. j.

10. „Profiel van den zeedijk beoosten en bewesten Muyden" door den landmeter V. Hoorn, 1742. (get).

11. Geteekende kaart van de Tielerwaard, van de Bommelerwaard en Neder-Betuwe (gedeelt.), en van de graafschappen Buren, Culenborg en Leerdam, z. j.

12. Geteekende kaart van Drususgracht en IJsel tot Deventer, z. j.

Van wijlen den heer P. M. Netscher te 's-Gravenhage.

XXII. Kaarten, gelegateerd bij uiterste wilsbeschikking van 8 October 1900.

1. Gedrukte kaart van Zuid-Amerika door A. H. Brué, herzien en uitgegeven door Ch. Picquet, Parijs 1843.

2. Gedrukte kaart van de West-Indische eilanden en de kusten van Yucatan, Midden-Amerika en Venezuela, uitgegeven te Londen door J. Wyld, 1846.

3. Gedrukte kaart van Britsch-Guyana door W. Hilhouse 1827, uitgegeven te Londen door J. Wyld, 1828.

4. Geteekend „Plan van de plantage Klein Pouderoyen, geleegen aan de westwal van Rio Demerary", door H. L. Boutmij, 4 Januari 1807.

5. Geteekende copie van een gedeelte der kaart van de kolonie Suriname door J. C. Heneman, (de Marowijne), z. j.

6. Gedrukte kaart van Java door Baron P. Melvil van Carnbee, 1847.

7. Gedrukte etappekaart van Java, tezamengesteld door W. F. Versteeg, ingevolge Gouvernementsbesluit van 7 Augustus 1860.

Van den heer J. C. Beth te 's-Gravenhage.

XXIII. Geteekende schetskaart van de Kahajanrivier op Borneo van Pohon Batoe tot hare uitmonding in de Javazee, z. j.

B. Aangekocht.

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

XXIV. Ter auctie van 3 Maart 1903.

„Aantekening der gemiddelde diepten en breedten van de bovenrivieren op bepaalde raayen".
Chronologische „aantekening wegens de werken op de bovenrivieren" sedert 1771—1788 en andere aanteekeningen van waterbouwkundigen aard, 1771—1790. 1 deel.

Van den boekhandelaar S. Gouda Quint te Arnhem.

XXV. Ter auctie van 1 October 1903.

1 en 2. Rekening door mr. Balthasar Godard Nedermeyer

van den ontvang der ordinaris middelen, alsmede accijnsen en imposten van het graafschap Culenborch,
1e—10e over 1730—1740,
11e—20e over 1740—1750. Copiën, 2 deelen.

3. Rekening door denzelfde van den extraordinaris Kamerontvang van het graafschap Culenborch, 1e—6e over 1737—1742.
6e Rekening door denzelfde van den ontvang en uitgaaf der extraordinaris middelen van het graafschap Culenborch,
1e—6e over 1738—1743. Copie. 1 deel.

4. Rekening door denzelfde van den extraordinaris Kamerontvang 7e—12e over 1743—1748 en van de extraordinaris middelen 7e—12e over 1744—1749. Copie. 1 deel.

5. Rekening door denzelfde van den extraordinaris Kamerontvang 13e—18e over 1749—1754 en van de extraordinaris middelen 13e—18e over 1750—1755. Copie. 1 deel.

6. Gecombineerde rekening door denzelfde van de ordinaris en extraordinaris middelen en van den Kamerontvang 5e—8e over 1760—1763. Copie. 1 deel.

7. Gecombineerde rekening als voren 9e—12e over 1764—1767. Copie. 1 deel.

De hierop volgende rekeningen 13e—18e en 41e—50e over 1768—1793 en 1796—1805 berusten in het Nassausch domeinarchief.

Van de boekhandelaren Burgersdijk en Niermans te Leiden.

XXVI. Ter auctie van 2 November 1903.

Geteekende kaart van de waterwegen „beginnende van Papendregt voorbij de stad Dordrecht, de Oude en Nieuwe Maas af in zee”.

Van den boekhandelaar Leo Liepmannssohn te Berlijn.

XXVII. Ter auctie van 27 Mei 1903.

Missive van den raadpensionaris Anthonie Heinsius aan „Monseigneur”? 17 April 1696.

Van Graaf Politi Flamini door bemiddeling van den Bibliothecaris der Rijksuniversiteit te Groningen.

XXVIII. Gedrukte kaart van Holland en Utrecht, met gedeelten van Friesland, Gelderland, Brabant en Zeeland, 1558.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te Rijswijk.

XXIX. 1. Paspoort van Gerrit van Sichem „bestalter hopman" onder 't regiment van Maximiliaan van Bossu voor Lenardt Cornelisz. van Dam, 24 Juni 1577. 1 stuk.

2. Commissie van Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit te Amsterdam voor Elbert Dircxsz. Del als vendumeester, 1 April 1632. 1 stuk.

3. Memorie van „Fürst Boguslaus Radzivil stathalter des Herzogthums Preussen", over het nemen van de goederen, behoorende aan Frans von der Hove, koopman te Kneiphoff, die geladen waren op het schip St. Peter, onder bevel van den kapitein Peter Ruters, welk schip gedurende de vaart van Londen naar Hamburg door kapers was opgebracht te Hoorn, 9 Mei 1667. 1 stuk.

4. „Capitulatie" door den ritmeester Brasser, gedeputeerde van de Staten-Generaal bij de Hertogen van Brunswijk en Lunenburg, met Hans Hendrick van Borssen betreffende de levering van een compagnie voetvolk ten dienste van den lande, 13 Augustus 1673. 1 stuk.

5. Mandament van revisie, afgegeven door de Staten-Generaal voor Adolf Baart, koopman te Amsterdam, als lasthebbende van Michiel van der Meulen, koopman te Curaçao, in zake zijn geschil met mr. Hubertus Coerman, fiscaal van Curaçao, 21 Januari 1780. 1 stuk.

C. In bruikleen ontvangen:

Van den heer J. D. Baron van Wassenaer van Rosande.

XXX Zegel van Dirk van Wassenaer in bruin was, 1236 (1237).

JAARVERSLAG

VAN DE

Commissie van Advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën.

De werkzaamheden der Commissie van Advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën hebben in het afgeloopen jaar in de eerste plaats bestaan in het ontwerpen van een overzicht van al zulke leemten in de Nederlandsche geschiedkennis, welke zij door bronnenpublicatie zoude wenschen te zien aangevuld. Het samenstellen van een eerste ontwerp tot zulk een overzicht was, gelijk wij bij ons vorig jaarverslag mededeelden, in de vergadering van 16 December 1902 opgedragen geworden aan de leden Blok en Colenbrander. Dit stuk kwam den 29sten Januari 1903 gereed en werd rondgezonden met bepaling, dat tot uiterlijk 3 Maart nota's van aanmerkingen zouden worden ingewacht, die zouden worden gedrukt en rondgedeeld om tegelijk met dit ontwerp in behandeling te komen. Een dergelijke nota kwam in van de leden Kernkamp en S. Muller Fz. Over ontwerp en nota werd beraadslaagd op 17 Maart 1903; er werd besloten, dat de secretaris beide stukken ten grondslag zou leggen aan een eindredactie van het overzicht, onder inwachting, tot uiterlijk 1 October, van de nadere aanvullingen, die nog door de leden mochten worden ingezonden. Daar den 1sten October geen nadere aanvullingen bleken te zijn opgegeven, bleef het aantal stukken, waarvan bij de eindredactie gebruik moest worden gemaakt, tot twee beperkt.

Verdeelde het ontwerp der heeren Blok en Colenbrander de algemeene landsgeschiedenis in eenige groote onderdeelen naar

tijdrekenkundige, en binnen bepaalde tijdvakken naar zakelijke onderscheiding, en stelde het voor ieder dezer onderdeelen de publicatie van groote serieën bijeenbehoorend materiaal aan de orde, de nota der heeren Kernkamp en S. Muller Fz. verlangde daarnevens „eene serie kleinere verzamelingen van bronnen ter toelichting van bepaald omschreven onderdeelen onzer geschiedenis", en werkte eenige voorbeelden van dergelijke publicatiën uit. De eindredactie nu heeft de indeeling van het ontwerp der heeren Blok en Colenbrander in hoofdzaak behouden, doch heeft het kader dier indeeling veel nader uitgewerkt dan aanvankelijk geschied was en heeft in het aldus uitgewerkte kader eene plaats aangewezen aan de kleinere bronnenpublicatiën ter toelichting van speciale onderwerpen, gelijk zij in de nota der heeren Kernkamp en S. Muller Fz. waren verlangd. Den 15den October werd het aldus herziene ontwerp rondgezonden en tegen den 27sten October aan de orde gesteld. Nadat in drie vergaderingen, gehouden op 27 October, 3 en 17 November 1903, de behandeling was ten einde gebracht, en daarbij eenige onderwerpen nieuw waren opgenomen en eenige andere geschrapt, kon op 15 December 1903 het overzicht definitief worden vastgesteld. Tevens was den 17den November 1903 besloten, dit overzicht, behoudens de toestemming van Uwe Excellentie (welke wij den 5den December mochten ontvangen), in den handel verkrijgbaar te stellen en het met een begeleidend schrijven toe te zenden aan zoodanige genootschappen en particulieren, die men wenschte dat van de voornemens en inzichten der Commissie kennis zouden dragen, en op wier wederkeerige mededeeling van voornemens en inzichten men prijs stelde.

Heeft de samenstelling van dit overzicht veel tijd gekost, wij vertrouwen daarmede een nuttig werk te hebben gedaan: wij mochten niet volstaan met in den overvloed der desiderata op het gebied der Nederlandsche historiografie losse grepen te doen, en het onder den indruk van een oogenblik wellicht gegrepene Uwer Excellentie ter uitvoering aan te bevelen. Wij vertrouwen thans voor onze toekomstige werkzaamheden een steviger grondslag te hebben gelegd, dan het besluit van een oogenblik ooit zou hebben kunnen opleveren.

Gedurende de bewerking van ons overzicht meenden wij ons in het algemeen van het aanbevelen van bepaalde uitgaven nog te moeten onthouden. Slechts zeer dringende redenen konden ons bewegen, reeds in dit stadium van onzen arbeid bepaalde adviezen tot uitgave aan Uwe Excellentie te richten, en dan nog moest het uitgaven gelden, waarvan wij zeker waren, dat zij in ons overzicht een plaats zouden verkrijgen en zouden behouden. Een dringende reden scheen aanwezig, om onzen

secretaris aanstonds aan een publicatie te werk te stellen: immers hij was, in verband met de instelling onzer Commissie, opzettelijk van zijn vroegere ambtsplichten ontheven. Derhalve hadden wij de eer, onder dagteekening van 2 Januari 1903, Uwe Excellentie te verzoeken, aan onzen secretaris de bewerking te willen opdragen eener reeks Gedenkstukken der algemeene geschiedenis van Nederland na 1795, welke in acht, uiterlijk negen deelen, de voornaamste onuitgegeven documenten der algemeene landsgeschiedenis van 1795 tot 1840 zou moeten bevatten. Uwe Excellentie ging tot deze opdracht over onder dagteekening van 19 Januari 1903. Ten behoeve dezer uitgave zijn thans onderzocht:

verschillende bestanddeelen van het Algemeen Rijksarchief, van de Koninklijke Bibliotheek en van de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Leiden;

verschillende bestanddeelen der Archives Nationales te Parijs;

de archieven der Fransche Ministeriën van Buitenlandsche Zaken (over het tijdperk 1785—1810) en van Oorlog;

verschillende bestanddeelen van het Public Record Office, en eenige documenten in het India Office te Londen;

verschillende bestanddeelen van het Staatsarchief te Berlijn (over het tijdperk 1795—1813);

het Huisarchief te Charlottenburg;

het Staatsarchief te Marburg;

de papieren van Rutger Jan Schimmelpenninck (op het kasteel Nyenhuis in Overijsel);

de papieren van Gerard Brantsen (op het kasteel de Zyp bij Arnhem);

de papieren van Van der Palm (in het bezit van Mr. D. Beets te Zeist);

terwijl het aangevangen onderzoek wordt voortgezet in:

verschillende bestanddeelen van het Algemeen Rijksarchief en van de Koninklijke Bibliotheek;

het archief van het Departement van Justitie te 's-Gravenhage;

het Huisarchief van H. M. de Koningin;

de papieren van Gogel (in het bezit van den heer J. M. Burger te Rotterdam);

de papieren van Hendrik Fagel (op den huize Avegoor onder Ellekom);

de papieren van Willem Fredrik Roëll (in het bezit van Jhr. Mr. J. Roëll te 's-Gravenhage);

en eerlang het onderzoek zal kunnen aanvangen van:

de archieven bewaard bij het Kabinet der Koningin;

de papieren van Maarten van der Goes (in het bezit van Mevrouw de Douairière Baronnesse Van der Goes van Dirxland te 's-Gravenhage);

de papieren van Ocker Repelaer (in het bezit van Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel te 's-Gravenhage).

Omtrent den toegang tot eenige andere particuliere verzamelingen worden nog onderhandelingen gevoerd. Over het geheel werd, wij vermelden het met groote dankbaarheid, de meest voorkomende medewerking ondervonden.

De voorbereiding der uitgave is thans zoover gevorderd, dat in 1904 het eerste deel kan worden ter perse gelegd, en wij hebben gegronde hoop, dat de uitgave binnen vijf of zes jaar zal kunnen afloopen.

Een dringende reden scheen ons mede een oogenblik voorhanden, om nog eene andere uitgave, waarvan wij zeker waren, dat zij in ons overzicht een plaats zou behouden, bij Uwe Excellentie ter uitvoering aan te bevelen. Het betrof het onderwerp der kerkgeschiedenis van Zuid-Afrika. Het documenteeren van dat gedeelte dezer kerkgeschiedenis, dat tot 1806 loopt, maakte reeds deel van ons overzicht uit, toen iemand zich bij ons aanbood om onder ons toezicht de gansche kerkgeschiedenis van Zuid-Afrika te documenteeren. Het gelukken eener dergelijke onderneming, waarvoor de stof uit Zuid-Afrikaansche en Nederlandsche archieven moet worden bijeen verzameld, scheen zoozeer afhankelijk van de bereidwilligheid, die men zou ontmoeten, om voor het bijeenbrengen der bronnen een reis naar Zuid-Afrika te ondernemen (een bereidwilligheid, waarvan thans verzekering gegeven werd), dat wij geen vrijheid vonden het aanbod tot het bezorgen eener uitgave, die wij zeer gaarne zouden zien tot stand gebracht, ter zijde te leggen op grond, dat ons overzicht nog niet tot den druk gereed was. Wij bevalen dus bij schrijven van 19 September 1903 Uwer Excellentie aan, den

aanvrager het bezorgen der gansche uitgave mogelijk te maken, en het eerste deel (dat tot 1806 zou loopen) te doen verschijnen in de reeks der Rijks Geschiedkundige Publicatiën. Doch eer op dit ons schrijven Uwer Excellentie's beschikking was ontvangen, bleek het, dat den aanvrager reeds van andere zijde de noodige fondsen ter uitvoering van zijn voornemen ruimschoots ter beschikking waren gesteld, en tevens, dat hij verbintenissen had aangegaan, waarvan het onzeker was, of zij zich met de verplichtingen, welke hij als bewerker eener Rijks Geschiedkundige Publicatie op zich zou hebben te nemen, zouden verdragen. In deze omstandigheden hebben wij, onder dagteekening van 20 November 1903, ons aanvankelijk voorstel ingetrokken.

Wij hadden de eer, op een door Uwe Excellentie onder dagteekening van 31 Januari 1903 aan ons gericht verzoek, den 21sten Maart daaraanvolgende een advies uit te brengen over een aanvrage van Prof. Willem de Vreese te Gent, om subsidie voor de uitgave zijner Bibliotheca Neerlandica Manuscripta. Wij konden Uwe Excellentie aanbevelen, deze aanvrage, onder zekere voorwaarden en voor zekeren termijn, te bewilligen.

Art. 4 onzer instructie draagt ons bestuur op, ter voorbereiding van adviezen tot uitgave aan Uwe Excellentie, bepaalde ontwerpen van uitgave aan de vergadering voor te leggen. Art. 8 bepaalt, dat dergelijke ontwerpen evenzeer door leden buiten het bestuur kunnen worden ingebracht. Daar nu evenwel bij de samenstelling van het ontwerp tot de uitgave van Gedenkstukken der algemeene geschiedenis van Nederland na 1795 gebleken was, dat reeds de goede redactie van een ontwerp, toegelicht gelijk art. 6 der instructie het voorschrijft, reizen noodzakelijk maken en daarmede kosten veroorzaken kan, kwam het onzer Commissie gewenscht voor, dat al zulk gebruik van de bevoegdheid in art. 4 (resp. 8) aan bestuur en leden toegekend, als kosten veroorzaken moet, niet geschiede dan in gemeen overleg. Immers wanneer vóór het indienen van een ontwerp reeds uitgaven gedaan zijn, die dus bij verwerping van het voorstel nutteloos zouden worden, staat men bij de beoordeeling niet vrij meer. Onze Commissie heeft hierin voorzien door den 20sten Januari 1903 een huishoudelijke regeling te treffen, die voorschrijft, dat eer door bestuur of leden van de bevoegdheid, hun in art. 4 (resp. 8) der instructie toegekend, wordt gebruik gemaakt (m. a. w. eer een voorstel, zoo in bijzonderheden toegelicht als art. 6 der instructie het voorschrijft, ter vergadering wordt ingebracht) de vergunning der vergadering moet zijn verkregen, om de bron omtrent wier uitgave men een voorstel indienen wil, met het oog op de wenschelijkheid en mogelijkheid

harer uitgave te onderzoeken. Krachtens de bepalingen van dit huishoudelijk reglement verkreeg het bestuur den 15den December 1903 de vergunning tot het prepareeren van voorstellen betreffende de volgende uitgaven (alle in het Overzicht nader omschreven): Excerpta Romana, Excerpten uit vreemde kronieken, Levantsche Handel, Amsterdamsche Bank en Beurs.

De klerk van het Rijksarchief, F. W. Ross, die den secretaris door den Algemeenen Rijksarchivaris als hulp was toegevoegd, kweet zich van zijne taak met ijver en tot tevredenheid van zijn superieur. Niet minder valt over de toewijding van J. F. van Munster te roemen, die, na de verhuizing van het Rijksarchief naar het gebouw aan het Bleyenburg, als losse schrijfkracht werd aangenomen. Te zamen hebben zij op aanwijzing van den secretaris die copieën vervaardigd, waaraan bij de uitgave der Gedenkstukken het eerst behoefte zal zijn. Voor de copieën, uit Parijs en elders uit het buitenland ontboden, moest natuurlijk van de diensten van buitenlandsche copiïsten worden gebruik gemaakt.

De Commissie van Advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën,

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK,
Voorzitter.

H. T. COLENBRANDER,
Secretaris.

's-Gravenhage, 31 Dec. 1903.

Het Rijksarchief in Noordbrabant.

I. *Gebouwen en meubelen.*

De toestand van de bewaarplaatsen zoowel als van het dienstgebouw is in hoofdzaak zeer goed. Alle lokaliteiten zijn volmaakt vochtvrij. Lucht en, bijna overal, ook licht hebben voldoenden toegang. De afstand van de werkkamers tot de bewaarplaatsen is volgens redelijke eischen. Groote bezwaren over de inrichting in de hoofdzaken zijn er niet.

Natuurlijk zijn er, zooals overal, enkele gebreken. Voor zoover aan deze is tegemoet te komen, geschiedt dit geleidelijk. Zoo is bij het bestek der onderhoudswerken voor 1904/5 gerekend op het aanbrengen van lichtramen op den voorzolder en in de kelders, en zal bij een volgende gelegenheid ook ter verbetering van het licht op de vestibules wel het noodige gedaan worden. Zoo wordt geleidelijk voortgegaan met de vervanging door helder glas van het veel licht benemende matglas in den noordoost-gevel. De omstandigheid, dat de lokalen der provinciale griffie bij de verbouwing daarvan circa $1^1/_2$ Meter dichter bij dezen gevel gesteld zijn dan vroeger, maakt de bedoelde vervanging nog meer dan voorheen noodig. Hetzelfde geldt voor het wit verven der muren aldaar, waartoe het bovenbedoeld bestek ook gelegenheid geeft.

Van het zij-depôt zijn vooral de onderste 3 galerijen misdeeld aan het in een archiefdepôt toch zoo ruim noodige licht. Dit gebrek is veroorzaakt door de geringe breedte der straat aldaar (slechts even 3 Meter), waaraan tegenover den geheelen gevel van ons zij-depôt een gebouw staat dat tot de gootlijst bijna 10 Meter hoog is. Wel zijn in het afgeloopen jaar de zoldering en de wanden van dat depôt op alle verdiepingen zuiver wit geverfd, evenals de vloerbalken en -roosters. Doch het gebrek was daarmede niet weg te nemen, slechts eenigszins te verminderen. Het blijft een ernstig bezwaar opleveren. En daarbij komt nog dat de toestand daar bovendien een niet gering te

schatten brandgevaar oplevert, wijl onze gevel daar niet minder dan 25 lichtopeningen heeft, zoodat een uitslaande brand bij dien buur voor ons noodlottig zou worden.

Een ander niet gemakkelijk te verhelpen gebrek is, dat de gebouwen niet door ééne, doch door twee centrale verwarm-inrichtingen moeten bediend worden, en dat eene van deze, zooals ik in mijn vorig verslag aanwees, het bezwaar oplevert der verspreiding van hinderlijke en voor de gezondheid nadeelige fijne stofdeeltjes.

Een concierge-woning is sinds den aanvang van de bovenbedoelde verbouwing der griffie-lokalen niet meer aan ons Archief verbonden. Toen die verbouwing gereed was en de nieuwe woning van den concierge der griffie door hem was betrokken, is aan mij de vraag onderworpen of zijn vroegere woning aan de Waterstraat, ten oosten der nieuwe griffie-gebouwen, welke dus vrij kwam, niet voor onzen concierge ware aan te wijzen. Ik heb gemeend niet toestemmend te mogen adviseeren. Beschikbaarstelling toch van een ambtswoning voor den concierge moet, meen ik, ten doel hebben de beste gelegenheid te scheppen tot voortdurend toezicht op 's Rijks verzameling en gebouw.

Zulk een gelegenheid biedt een huis, liggende heel aan gindsche zijde der griffie-gebouwen, beslist niet. Bedoeld huis, liggende op den uitspringenden hoek van het complex dier gebouwen en daarmede van ouds in directe verbinding geweest, is echter als aangewezen voor de bewaking *dier* gebouwen, en werd daarvoor door Gedeputeerde Staten, naar ik vernam, dan ook blijvend begeerd.

Ik adviseerde dus het oude conciergehuis der provinciale griffie *niet* tot conciergerie van ons archiefgebouw te maken, maar liever, met het oog op de bewaking van onze gebouwen, een ander pand of terrein in de onmiddelijke nabijheid van het Archief te bestemmen. In dezen geest is daarna ook de beslissing gevallen. De pogingen tot verkrijging van de gelegenheid tot inrichting eener Archief-conciergerie vlak bij of tegenover onze gebouwen worden nog voortgezet.

Ten aanzien van het meubilair kan ik vermelden, dat voor de groote bureauramen aan de Waterstraat zonneschermen zijn aangeschaft, en aan de binnenzijde Lancaster-rolgordijnen.

II. *Reddings- en bluschmiddelen.*

Deze geven dit jaar geen aanleiding tot mededeelingen en opmerkingen. Het onderzoek had geregeld plaats. Daarbij is

alles steeds in orde bevonden. Voor aanvulling bestond geen aanleiding.

III. *Toestand der verzamelingen.*

Aan de hierna te vermelden regeling der archieven van de Commissarissen des Konings van 1862—1879 ging een grondige verbetering van den verzorgingstoestand daarvan gepaard. Het aantal vervangen portefeuilles bedroeg daarbij bijna 300, waarin weder rugbordjes zijn aangebracht.

De verzorging van het door brand geteisterde archief van Grave is voortgezet. Voor de droging moesten de op latten uitgespreide stukken gekeerd, en gedeeltelijk nog meer uiteen gelegd worden. Eenmaal goed droog, zijn zij herhaaldelijk gereinigd. De losgeraakte bladen der banden, voor zoover nog bijeen gebleven of weder bijeen gezocht, zijn daarbij met kruistouwen samengebonden. Een klein gedeelte is gecartonneerd.

Ook dit jaar zijn weder vele banden der schepenprotokollen van den Bosch, welke uitgeleend werden, hersteld.

De protokollen van Almkerk zijn alle herbonden. Ook twee van Engelen. Eveneens verscheiden oude burgerlijke standsregisters van verschillende gemeenten.

Aan het inbinden van tijdschriften en boekwerken is geregeld de hand gehouden.

IV. *Ordening en inventarisatie.*

De regeling van het archief der Commissarissen des Konings in Noordbrabant uit de jaren 1850—1879, die ik in 1902 heb onderhanden genomen en die aan het eind van dat jaar gevorderd was tot het jaar 1862, is onverpoosd voortgezet. In het vorige jaarverslag sprak ik de verwachting uit het tot 1869 voltooid te zullen krijgen, voordat de griffie-archieven van na het jaar 1850 naar het nieuwe archieflokaal der provinciale griffie overgebracht en aan de ambtenaren daarvan in beheer teruggegeven zouden worden.

Deze verwachting is niet beschaamd, doch zelfs overtroffen. Want in den loop van den zomer kon ik aan de Gedeputeerde Staten melden dat het werk geheel voltooid was tot het jaar 1879.

Evenzeer volgens de verwachting is in den loop van 1903 het nieuwe archieflokaal inderdaad door het Provinciaal Bestuur aanvaard en in gebruik genomen. De archieven van na de jaren 1869 (archief van Gedeputeerde Staten) en 1879 (archief van den Commissaris) en de gedeelten der oudere griffie-archieven

welke nog ter griffie aanwezig waren (o. a. de dossiers van de notulen, rapporteursverslagen, enz. van de zittingen der Provinciale Staten) zijn geleidelijk in dat lokaal overgebracht. Zelfs die van vóór het jaar 1851, welke feitelijk behooren tot de onder onze berusting blijvende archieven en welke men dus eenvoudiger rechtstreeks naar ons depôt had kunnen brengen in ruil voor hetgeen van ons was terug te nemen. Intusschen werd mij bericht, dat men niet dadelijk gelegenheid had om de archieven van vóór de jaren 1870 en 1880 mede op te nemen, zoodat ik dit tot den aanstaanden zomer moest verschuiven, en intusschen in het bestaande ruimtegebrek in ons gebouw mij zoo goed mogelijk moest zien te schikken.

Nu had ik den tijd, dat dit uitstel duren moest, kunnen besteden om de dossiers nader te regelen die, zooals ik in het vorige verslag duidelijk trachtte te maken, bij het aanbrengen der algemeene chronologische orde moeten overblijven: de dikke pakken dus van stukken over één onderwerp, die, als samen het antwoord vormende op een circulaire, niet in de serie passen; de verzamelingen van stukken, rapporten, berichten, brieven, enz. over één enkel onderwerp (een watersnood, een veeziekte, enz), welke niet geagendeerd zijn, doch samen een geheel vormen; de verdere ongeagendeerde stukken; de geheime correspondentie; de bundels van hulpmiddelen bij de administratie, kopieën van instructies enz.; de pakken maand- en jaarstaten over bijzondere onderwerpen enz. enz. De regeling van dezen staart van het hoofdarchief der Commissarissen is voorzeker ook zeer gewenscht en nuttig, doch er waren vooreerst andere dingen te doen.

Evenals in 1902 zijn er ook in 1903 bij het werk weder tal van stukken (meest agendanummers) van het archief van de Gedeputeerde Staten voor den dag gekomen. Deze dienden, toen de toevloed voorgoed was opgehouden, allereerst op hun plaats te worden gebracht Toen dit was afgeloopen besloeg de chronologische serie der correspondentie en besluiten van het collegie drie volle kasten van vijf planken meer dan te voren. Hieruit blijkt voldoende van hoeveel belang deze arbeid was en dat hij niet uitgesteld mocht worden. Immers bij de onderzoekingen in dat archief werd reeds te dikwijls gestuit op het ontbreken van stukken, welke volgens de Agenda's of Resolutieboeken aanwezig moesten zijn.

Laat ik hierbij voegen dat er nog zeer veel blijft ontbreken.

Na afloop van deze werkzaamheden aan de nieuwe archieven heb ik het door den brand van 3 october 1902 zoo deerlijk geteisterde oude stadsarchief van Grave nader onderhanden

genomen, dat, zooals ik verleden jaar mededeelde, in ons depôt is onderdak gebracht. Dit werk moet, bij het bestaande ruimtegebrek, op den zolder geschieden, waar dat archief na de opneming, gelijk vroeger vermeld, is gedroogd en gereinigd, en waar het daarna in de er aanwezige rekken een voorloopige bewaarplaats gevonden heeft. Daar kan het werk slechts gedaan worden in het zachtere jaargetijde. Daar het bewerking van oude gemeentelijke archieven betreft, zal ik te zijner plaatse van de vorderingen nader verslag doen. Hier vermeld ik het slechts ter verklaring waarom de regeling van den appendix der chronologische serie van het archief der Commissarissen des Konings vooreerst moest worden verschoven.

Op denzelfden grond maak ik hier pro memorie melding van mijne verdere werkzaamheden in het afgeloopen jaar voor de oude lokale archieven mijner provincie, waarvoor weder het tot archiefbezoek in de gemeenten meest geschikte najaar voornamelijk moest worden gebruikt. Ook daarover doe ik in het onder hoofdstuk IX hierna bedoelde afzonderlijke verslag mededeeling.

In den loop van het jaar heb ik weder een aantal der protokolbanden van de schepenbank van 's-Hertogenbosch op de, het vorige jaar door een voorbeeld kenbaar gemaakte, wijze beschreven. Thans betrof dit de banden 144—163, 184—197, loopende over de jaren 1533—1542 en 1551—1556, benevens band n°. 9, loopende over 1400/1401. Te zamen alzoo 35, tegenover in het vorige jaar 27. Bovendien echter heb ik de beschrijving van sommige nog eens herzien. De bewerking geschiedt naarmate de banden naar elders werden uitgeleend, d. i. voor beide reeksen in volgens de nummers teruggaande of omgekeerde orde. Van de verleden jaar beschreven banden waren de nummers 183, 182, 181 enz. en 203, 202 enz. het eerst gegaan. Toen de gebruiker der tweede serie in het laatst van het jaar tot n°. 183 gevorderd was, kwamen voor hem dus de banden weder ter hand welke verleden jaar het eerst beschreven waren. Daarvan is nu gebruik gemaakt om de bij den voortgang van het werk opgedane ondervinding en verkregen kennis omtrent de samenstelling, de wijze van registratuur, de beteekenis van merken, bij- en onderschriften, de namen der secretarissen enz., toe te passen. Bij het geleidelijk voortschrijden van dit werk, wordt hiermede de gelijkmatigheid in de beschrijving bevorderd.

Op gelijken voet en door gelijke aanleiding heb ik verder nog 5 protokol-banden van Eindhoven beschreven, loopende over 1509—1511, 1538—1547, 1548—1554, 1569—1582 en 1582—1591, bevattende resp. 1, 2, 1, 3 en 2 protokollen. De beschrijving

van de laatste 2 banden lasch ik als proeve der bewerking hier in:

Protokol-band van Eindhoven,

bevattende drie schepenprotokollen van Eindhoven, n.l.:

a. Een protokol van den secretaris *Henrick Symons*, loopende van diens optreden in januari 1581 tot in juli 1582 (met nog eenige latere akten, o. a. van 1586); bestaande in 49 bladen, een titelblad en twee ingehechte bladen met een klapper.

b. Een protokol van den secretaris *Cornelis Helsemans*, loopende van november 1570—11 mei 1580 (achterin nog twee akten uit 1577, kopie van een idem uit 1572, een magistraats-ordonnantie uit 1588 en kopie van een notarieele akte uit 1644); bestaande in 153 bladen, van ouds genummerd 1—153, een titelblad (op den rug waarvan nog een akte van 31 januari 1571), en een tafel op 10 ongenummerde bladen.

c. Een protokol van den secretaris *Floris van Waelren*, loopende van 16 mei 1569 tot in october 1570 (aan het eind kopie van een akte van 1568); bestaande in 35 bladen, van ouds genummerd 1—36 (zijnde het getal 31 overgeslagen), en een klapper op twee bladen, waarvan het eerste tevens titelblad is.

Bij het samenbinden zijn voorin twee, en is achterin één schutblad ingevoegd.

Aan fol. 20 van het eerste protokol is een notitie vastgespeld; tusschen 27/28 van het tweede ligt een losse kladakte van 25 april (zonder jaar), tusschen 96/97 een losse notitie; tusschen 54/55, 58/59 en 123/24 van hetzelfde protokol zijn strooken papier, waarop akten, vastgehecht; terwijl in het derde protokol achter fol. 11 één, in het tweede achter fol. 138 mede één, en achter 153 een tweetal kopieën van akten is ingenaaid.

De navolgende bladen zijn in blanco:

17 verso en 36 van het derde protokol; 26—49 van het eerste, behoudens dat nog één akte is geschreven op fol. 31 recto, één op fol. 34 recto, één op fol. 46 verso en 47 recto.

Gebonden in bruin leder, geribd (oorspronkelijke band).

Protokol-band van Eindhoven,

samengesteld uit:

1°. Twee schepenprotokollen van Eindhoven, gehouden door den secretaris Willem van Loon (*Guilielmus Loneus*), bevattende akten over de tijdvakken 17 november 1582—9 november 1587, en 11 januari 1586—19 october 1591;

2°. Een klapper (ongeveer gelijktijdig) op de beide protokollen.

Bij den titel van het eerste protokol, luidende:

„Prothocoll van Eyndouen beginnende inden jaere XV^{c} ende LXXXIII", is met een latere hand bijgeschreven *„Beschreven bij Loneum behoudelijck diuersche stucken in papieren bevonden naerderhandt ten boecke gesteelt bij Rijthouium"*, waarna in nog later schrift weer volgt: *„te duer tijt dienaer van Lonem* (sic) *voors"*. Dit bijschrift heeft blijkbaar betrekking op de beide protokollen. Het tweede schijnt oorspronkelijk slechts tot fol. 162 te hebben geloopen, terwijl ook in het vroegere gedeelte toch wel bladen zijn bijgevoegd (zie onder).

Het eerste protokol bestaat in 28 bladen, genummerd 1—8, 9, 9, 10—22, 23, 23, 24—26, terwijl tusschen fol. 8 en 9*a* is aangehecht een ongenummerd blad, waarop een onderteekend contract d.d. 18 juli 1583, en tusschen 21 en 22 twee briefjes zijn gestoken van de loten bij een scheiding d.d. 18 september 1585.

Het tweede protokol bestaat in 188 bladen, genummerd aldus: 27—52, 53 (dertienmaal herhaald), 54—162, 163 (vijfmaal herhaald), 164—198. Sommige van deze bladen zijn van kleiner formaat dan de oorspronkelijke bladen van het protokol, enkele hebben vouwen en andere blijken van later te zijn bijgevoegd.

Bovendien zijn niet in de nummering begrepen een aantal ook ingehechte bladen en strooken.

Aan het 13de der met het getal 53 genummerde bladen (53*n*), zelf een bijgevoegd blad met een scheidings-akte d.d. 6 april 1587, zijn twee daarbij behoorende briefjes van getrokken loten gehecht.

Tusschen fol. 82 en 83 is een kwitantie d.d. 16 maart 1591 ingehecht.

Fol. 100 (bijgevoegd) bestaat in een blanco blad, waaraan een beschreven dito is vastgespeld.

Aan fol. 133 is een kwijting d.d. 10 maart 1607 gespeld.

Tusschen fol. 154 en 155 is een orderbriefje gehecht dd. 13 januari 1592.

Tusschen fol. 162 en 163*a* is een blad ingehecht met de registratie van een geappointeerd rekwest om boedelscheiding bij loting d.d. 22 januari 1589, waarbij gevoegd zijn de lotingsbriefjes.

Aan fol. 163*a*, ook zelf bijgevoegd en een scheidingsakte bevattende d.d. 22 december 1590, zijn de drie lotingsbriefjes vastgehecht.

De folia 163*b*—163*e* bestaan in twee ineengehechte vellen van andere papiersoort (ook bijgevoegd), waartusschen gehecht zijn een blaadje met een scheidingsakte d d. 4 april 1593 en een strookje met een toevoeging tot een scheidingsakte.

De folia 164—173 zijn alle bijgevoegd; 169 heeft als buitenblad gediend en draagt op de keerzijde twee opschriften, nl. bovenaan: **„Evictiën ende verhueringe brieven Eijndh."** en aan den rand: **„Oude evictiën ende procuratiën van Eyndhoven"**; tusschen 172 en 173 is een relaas van den groenroede van den-Bosch d.d. 14 mei 1589 ingehecht.

Tusschen fol. 182 en 183, beide evenals 180 en 181 almede bijgevoegd. is nog een gedeelte van een nog kleiner blad mede ingehecht, waarop de minuut van een akte.

Achter fol. 198 volgen nog twee vellen, waarvan telkens het eerste blad nog eens het n°. 198 heeft gekregen en het tweede blad ongenummerd bleef; waarna nog volgt een, weder 197 genummerd, blanco blad, dat vroeger blijkbaar als omslag gediend heeft en op den achterkant twee opschriften draagt: **„Evictiën den prothocolle van Eyndhouen toebehorende"** en **„Evictiën tot den prothocolle van Eyndhouen"**.

De klapper beslaat tien (ongenummerde) bladen, waarop onmiddelijk fol. 1 van de protokollen volgt.

Dat folium is het titelblad van het eerste protokol, waarop ook nog een formulier is geschreven voor een akte.

Fol. 27 bevat enkel den titel van het tweede protokol.

De folia 58, 140—142, 163*d* en 163*e*, 168, 169, 173, 174, 179, 180, 187, 193 en 197 zijn geheel in blanco, andere

bladen slechts aan een zijde of voor een klein gedeelte beschreven.

Bij het inbinden in geribd bruin leder (oorspronkelijke band) zijn vóór en achter twee schutbladen bijgebonden.

Van de oude rechterlijke archieven heb ik verder nog het gerechtsarchief der oud-Hollandsche heerlijkheid Almkerk geordend en geheel beschreven.

De adjunct-commies mr. Ebell nam het zeer omvangrijke archief der schepenbank (en daaraan in 1803 opgevolgde civiele rechtbank) van Tilburg & Goirle ter .hand. Dit was noodig met het oog op de gelijktijdig ondernomen regeling van het oude dorpsarchief dier heerlijkheid, waarmede door het gemeentebestuur belast is de heer M. H. van Visvliet, oud-archivaris van Middelburg en commies-chartermeester bij 's Rijks archief in Zeeland op non-activiteit. De heer Ebell heeft allereerst de talrijke protokollen alle beschreven; ook de losgeraakte voor zoover de katerns en bladen daarvan bij mijne vroegere sorteering waren teruggevonden tusschen de losse minuutakten, rekwesten, inventarissen, verkoopcedulen, boedelpapieren enz. Met het nader sorteeren van deze losse stukken en der dossiers en liassen van de processtukken en boedelrekeningen is hij reeds een goed eind gevorderd. Voor zooveel het bureauwerk, de beschrijving van aanwinsten, de in te stellen onderzoekingen en levering van afschriften hem tijd laten, gaat hij met de ordening onverpoosd voort.

In het begin van het jaar hebben wij gezamenlijk een tijdlang gewerkt aan het onderzoek en de beschrijving der collecties kaarten, plattegronden en gezichten, waarvoor wij eenigen tijd te voren de belangrijke aanwinst hadden gedaan, waarvan ik in het vorige jaarverslag uitvoerig mededeeling deed. En in het laatst van het jaar is mr. Ebell een tijd geheel beziggehouden door het onderzoek, de regeling en beschrijving van een groot aantal bescheiden.

Deze waren door mijn ambtgenoot te Maastricht voorloopig onderzocht en bestemd om, na bepaling van hun inhoud en verband, aan ons depôt te worden overgedragen voor zoover zij hierin bleken te behooren. Zij waren grootendeels afkomstig uit Roermond. Mijn collega en ik spraken af dat het verdere onderzoek hier geschieden zou. Het grootste deel toch scheen nog te behooren tot de verzameling oorkonden, afkomstig van

het Jezuïeten-college te 's-Hertogenbosch, welke ik vroeger van den toenmaligen Rijksarchivaris te Roermond heb overgenomen (1). De bepaling of de verschillende stukken al of niet tot de oorkonden van het collegie behooren (waarbij die van verschillende andere kloosters bewaard zijn) kon dus beter hier geschieden dan te Maastricht.

Na ontvangst der stukken hebben wij allereerst de lijst vergeleken, te Maastricht voorloopig opgemaakt. Deze summiere lijst bevatte bijna 100 nummers, dus aanmerkelijk meer dan de medeelingen bij het jaarverslag van mijn ambtgenoot over 1901 (2) mij hadden doen vermoeden. En er was zelfs nog meer dan op de lijst stond. Ook had een hierop door ons gevoerde correspondentie ten gevolge dat mij nog andere stukken, deels ter aanvulling, deels ter vergelijking, zijn toegezonden, en dat mij nog andere zijn toegezegd zoodra mijn collega daarover de vrije beschikking zal hebben verkregen.

Aan het eind van het jaar was het onderzoek nog niet zoover gevorderd dat het proces-verbaal kon worden opgemaakt, zoodat de aanwinst feitelijk in het nu loopende jaar valt. Intusschen vloeit een zoo belangrijke aanvulling van den inventaris van 1893 er uit voort, en wordt op vele daarin opgenomen stukken nu, bijzonder door de aanwezigheid bij deze aanwinst van oude lijsten der Jezuïeten van hunne bezittingen kort vóór 1629, zooveel meer licht geworpen, dat aan de definitieve beschrijving dezer aanwinst een geheele herziening en omwerking van dien inventaris noodwendig gepaard zal moeten gaan.

Voorloopig vinde een summier overzicht van de aanstaande aanwinst hier een plaats. Het zijn:

A. Oorkonden en bescheiden betrekking hebbende op het *Jezuïeten-Collegie* te 's-Hertogenbosch, het klooster *Annenborg* van Rosmalen en het *Bogarden*-convent te 's-Hertogenbosch. Zij betreffen:

I. *a.* De stichting en toelating der Jezuïeten te 's-Hertogenbosch; de overname der Latijnsche school van het kapittel van Sint-Jan; hun begiftiging met jaarlijksche inkomsten; hun bedrijf aldaar.

b. De kanunniksprebende te Oedenrode, waarmede de Jezuïeten in Den Bosch waren begiftigd.

---

(1) Zie den inventaris, als bijlage van het jaarverslag over 1893, in Archiefverslagen XVI, blz. 125—170.

(2) Archiefverslagen XXIV, blz. 534—537.

c. Beurzen, waarvan de collatie, of het advies bij de collatie, aan het Bossche collegie was opgedragen.

d. Goederen der Bossche Jezuïeten te Sambeek en elders in het Land van Kuik, misschien verkregen door de opname van eenen Jan Verhaech in het collegie (waarbij o. a. gevoegd is een wijbrief van Henricus van der Haghen tot diaconus dd. 6 april 1538).

e. Verschillende goederen, en renten of cijnzen, door het bedoelde collegie in de stad en de Meierij van Den Bosch of daarbuiten bezeten.

II. Verschillende goederen, afkomstig van het klooster Annenborg, eerst te Rosmalen later in Den Bosch gevestigd, welks bezit in 1609 onder opschortende voorwaarde aan het Jezuïeten-collegie werd afgestaan.

III. Idem afkomstig van het klooster der Bogarden te 's-Hertogenbosch, welks bezittingen in 1588 onder voorwaarde als boven aan het convent Annenborg waren gekomen en dus in 1609 voorwaardelijk mede overgingen aan het Bossche Jezuïeten-collegie.

IV. Het beheer der goederen van het in 1629 opgeheven collegie nadat de leden Den Bosch hadden verlaten.

V. De pogingen tot verkrijging van rechtserkenning of van ondersteuning, na 1629 door of voor de voormalige leden van het collegie gedaan.

B. Titels en oorkonden betrekking hebbende op het klooster *Marienborg* op den Uilenburg te 's-Hertogenbosch. Hierbij:

De oorspronkelijke stichtingsbrief dd. 11 juli 1469, doorstoken door den bekrachtigingsbrief van den prins-bisschop van Luik dd. 28 juli 1469.

Staten van inkomsten en bezittingen.

Ligger van de cijnzen die heer Gisbert de Roy in de vrijheid Oisterwijk te heffen placht; aangelegd in 1625 en bijgehouden tot 1644.

Eigendomstitels van vaste goederen, renten, cijnzen, van de visscherij in de Gender onder Blaarthem, enz.

C. Register der in de Meierij van 's-Hertogenbosch gelegen leengoederen en der aldaar woonachtige leenmannen, leenroerig aan abt en convent van (Sint-Wilbrordt te) *Echternaeken;* vernieuwd in november 1661 en bijgehouden tot 1700, terwijl nog eenige latere aanteekeningen zijn bijgevoegd (tot 1713).

D. Authentieke kopie-translaat dd. 10 augustus 1640 van een brief van Keizer Maximiliaan dd. 31 juli 1517, waarbij deze aan *Geerardt Prouning die men nu heet van Deventer*, een wapen verleent; met opneming van een gekleurde afbeelding van het wapen in het midden van den tekst.

E. Een verzameling perkamenten schepenbrieven van plaatsen gelegen binnen de grenzen van de tegenwoordige provincie Noordbrabant, wellicht betreffende de goederen later aan de kloosters Marienborg, Annenborg enz. en aan het Bossche Jezuïeten-collegie gekomen.

V. *Uitgaaf van bescheiden uit het Archief.*

Voor zoover mij bekend is geworden, zijn in het afgeloopen jaar geene bescheiden uit onze verzamelingen in druk verschenen, behoudens enkele schepenakten en eenige bladzijden uit de leenregisters enz., welke in verhandelingen gebruikt en geheel of gedeeltelijk afgedrukt zijn.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

Van de aanwinsten voor de verschillende onderdeelen onzer verzamelingen, in 1903 verkregen, doe ik weder afzonderlijk verslag.

De schenking van eenige oorspronkelijke oorkonden van Megen is mij in den loop van het jaar door den tegenwoordigen eigenaar toegezegd. Omtrent den inhoud ontving ik geene inlichtingen, dan alleen dat men meende dat de stukken het *graafschap Megen* betroffen. Bekend is dat het grafelijksheids-archief van Megen indertijd van de voornaamste stukken beroofd is geworden. Bij drie verschillende gelegenheden zijn er reeds gedeelten van in onze bewaring gekomen. Het zou dus niet zoozeer te verwonderen zijn wanneer het ook hier weer een gedeelte van dat archief gold. Ik heb den goedgunstigen eigenaar dezer dagen aan zijn toezegging herinnerd.

Naar aanleiding van de opneming van het jongste leenregister van Geffen, loopende over 1747—1794, bij onze verzamelingen, heb ik in het afgeloopen jaar nogmaals nasporing gedaan naar het oudere, dat nog door wijlen den Bosschen archivaris R. A. van Zuylen gebruikt is en volgens zijne opgaaf in 1621 vernieuwd zou wezen. Tot nog toe kwam ik echter niet op het spoor.

Behalve met hetgeen in bovenbedoeld apart verslag der aanwinsten wordt opgenomen, is onze kaartverzameling dit jaar nog

aanmerkelijk vermeerderd met gedrukte kaarten, plattegronden enz. Natuurlijk is ook onze boekverzameling met vervolgwerken vermeerderd en met een aantal geschriften betreffende Noordbrabant, welke te koop kwamen.

Verliezen zijn niet geleden.

VII. *Afschrijving van elders berustende bescheiden.*

Van den inventaris van het oude gemeente-archief van Lieshout in 1861/2 opgemaakt door J. L. F. Donkers, denzelfde die ook den inventaris van Helmonds oud-archief vervaardigde, heb ik het vorige jaar de opzending naar mijn bureau gevraagd, ten einde hem te laten overschrijven. Het is een dik deel; de kopie is bijna voltooid.

VIII. *Raadpleging der verzamelingen.*

Het gebruik, van het Archief gemaakt, nam in het afgeloopen jaar al weder toe. Vooral dat ten behoeve van het bewijs van rechten. Het bedrag, geheven voor de levering van afschriften van bewijsstukken, was dan ook hooger dan ooit, en bedroeg *f* 68.90 tegen *f* 43.60 in 1902. Het werk dat uit de onderzoekingen voor ons voortvloeit, zooals ik dat in mijn vorige verslag aangaf, kwam tot nog toe grootendeels voor rekening van den adjunct-commies. In het afgeloopen jaar echter heb ik er een groot deel van voor mijn rekening genomen, bijzonder wat de omvangrijkste onderzoekingen tot bewijsvoering in rechten betreft. Van die voor wetenschappelijke doeleinden deden wij doorgaans vele reeds samen.

Van de ingestelde onderzoekingen mogen hier weder eenige vermelding vinden. En wel in de eerste plaats eenige van zuiver wetenschappelijken aard. Zij betroffen:

Bijzonderheden betreffende *Willem vvn Oldenbarneveldt*, als gouverneur van Bergen-op-Zoom (met het oog op een, sedert verschenen, verhandeling).

De geschiedenis van *Asten* (voor een daarover opgezet werk).

De ouderdom der Hervormde kerk te Heeze, van ouds de *kapel van Emerik* (met het oog op plannen tot restauratie).

De achterleenen van de *baronnie van Breda* (voor mededeelingen in een tijdschrift).

De vroegere plannen en opnemingen in verband met het project tot *scheiding van Maas en Waal*, door den luitenant-generaal der genie Krayenhoff (voor een werk over die scheiding naar aanleiding van hare aanstaande voltooiing door de opening van den Nieuwen Maasmond).

De verleening van *stadrechten en vrijheden* aan verschillende oude plaatsen in deze provincie (voor de aanvulling van een exemplaar der historisch-statistische schetskaarten tot een ligger).

De geschiedenis van *Someren* (voor een daarover te schrijven werkje of verhandeling).

De *verkeerswegen* in de richting van Hoogstraten en Mechelen in de vroege Middeleeuwen.

Bijzonderheden betreffende den *ingenieur Andries de Roy*.

Sterfte-cijfers in Noordbrabant in de 19de eeuw (voor een dissertatie).

Portretten van *Leonardus van Vechel* (voor een iconografisch werk).

Een *proces uit 1490* over een hoeve te Someren (voor mededeelingen in een Belgisch tijdschrift).

De geschiedenis van *Nistelrode*.

Idem der *Israëlietische* kerkgemeente te *Oisterwijk* (met het oog op voornemens tot hare instandhouding).

Van de nasporingen tot bewijs van rechten zijn vermeldenswaard die betreffende:

Het heerlijk jachtrecht van *Moergestel*, waarover een procedure werd aangevangen.

Idem van *Heeze, Leende en Zes-gehuchten*, een recht van vrije warande, waarover een proces werd voortgezet.

Het jachtrecht van de Middeleeuwsche (van ouds allodiale) hoeve *Tulden* onder Hilvarenbeek, waarover een proces aanving.

Het eigendomsrecht van het oude *kerkhof te Veldhoven*, waarover het gemeentebestuur aldaar zeer uitvoerige inlichtingen verkreeg.

Het *recht van watertrekken* uit de stadsvest te *Eindhoven* voor een aldaar tot administratief doeleinde aangekocht huis, waarover het gemeentebestuur van E. werd ingelicht.

Het recht van lichtschepping voor een huis te *Breda* (*servituut op „Het IJzeren Kruis"* ten bate van „Het Wapen van Brittanje"), waarover geschil was ontstaan.

Een recht van uitweg in den *Brand- en Veerpolder* te Hooge-Zwaluwe.

Een recht van overweg over het *Wijkerzant* onder Wijk & Aalburg.

Een recht van voorpoting onder *Pettelaar* bij den Bosch.

Het recht tot het hebben van een *hut op verkochten gemeentegrond* van Velp bij Grave.

Renten geheven ten bate van de *Illustre-Lieve-Vrouwe-Broederschap* te 's-Hertogenbosch.

De onderhoudsplicht van de torenklok en het uurwerk te *Lith*.

Niet zeer vele vragen om inlichtingen van zuiver administratieven aard kwamen dit jaar tot ons. Ik kan vermelden die over:

De *oude waterschapsindeeling* in het Land van Heusden en in het Land van Altena;

De vroegere plannen voor een *kanaal van Tilburg naar den Amer*;

De voorwaarden voor een oude *gemeenteleening van Sprang*, welke men wilde gaan converteeren;

De geschiedenis van het besluit van 1819/1825 betrekkelijk het bestuur der beurzenstichtingen in de voormalige stad en meierij van den Bosch;

Een concessie, voor een kanaal in de gemeente *Deurne* indertijd verleend.

Van de geslachten waarvan de geschiedenis in het vorige jaar is nagespoord, zal ik alleen enkele vermelden, omdat de onderzoekingen voor deze het omvangrijkst waren en ook van onzen bureautijd een grooter deel in beslag nemen. Het zijn: Ruyssenaars; de Renesse; van-der-Sluse; Sloet; van-Zuylen; van-Kinschot; van-Son; Reepmaker; van-der-Hulst; van-Linden

IX. *Bemoeiingen met de lokale archieven in de provincie.*

Als gewoonlijk kan ik weder ten aanzien der hier te vermelden werkzaamheden verwijzen naar het jaarverslag omtrent mijne bemoeiingen voor een goede bewaring van gemeente- en waterschaps-archieven in mijne provincie, dat ik aan de Gedeputeerde Staten uitbreng. Daarin neem ik de uitkomsten op mijner maatregelen tot reconstructie van het oude stadsarchief van Grave.

Naast het in dat verslag behandelde blijft hier echter nog iets te vermelden over, nl. de zorgen, die ik in het vorige jaar heb besteed aan verschillende private heerlijkheids-archieven, die ik met het oog op de aanvulling der daarin gelegen bewijzen voor aangevochten heerlijke rechten tijdelijk onder mijn berusting kreeg.

In de eerste plaats dat van de zeer oude vrije grondheerlijkheid *Heeze, Leende en Zes-gehuchten.* Hiervan heb ik een groot aantal stukken beschreven, verscheiden bundels geregeld en ontward. Het archiefje (zooals ik het geheel der titels en bescheiden van den heer eener oude heerlijkheid kortheidshalve maar zal betitelen) was immer droog bewaard gebleven en ook nogal volledig. Toch zijn door het drukke gebruik van sommige gedeelten, door vele verplaatsingen enz., er wel sommige bestanddeelen van verdwenen en zijn ook hier, als op zoovele plaatsen,

van de alleroudste stukken er maar heel weinige bewaard. Verdwenen zijn helaas ook zeer belangwekkende stukken. Zoo is het oudste stuk, een brief van 1172 van Herbertus Dei gratia dominus de Heese alleen in simpele kopie van een authentieke dito uit het midden der 18de eeuw bewaard gebleven (1). De investituursbrief voor Diderik van Hoorne, van hertog Jan III dd. 12 januari 1333/4, waarbij Heeze c.a. als feudum oblatum aan Brabant kwam en de heer „Dei-gratia"-af werd (al bekwam of „behield" dan ook de hertog in dit geval niets dan zuiver en alleen de manschap) is alleen aanwezig in een kopie uit de registers der rekenkamer van Brabant te Brussel van meer dan 400 jaren later. De declaratie of het denombrement van zijn leen, dat de heer aan den hertog deed in 1440, is enkel tegenwoordig door een kopie uit dezelfde Brusselsche registers van 1849, en deze wemelt bovendien van fouten, veroorzaakt door gebrekkige kennis van het Nederlandsch bij den kopiïst (2). Verschillende brieven en akten, in dit denombrement genoemd, zijn zelfs in kopie niet meer aanwezig. Wat echter bij een inventarisatie van het midden der 18de eeuw nog aanwezig was, dat is ook heden in hoofdzaak nog present. Volgens dien inventaris heb ik zooveel mogelijk de orde in het archiefje hersteld, welke door ondeskundige behandeling ernstig was verbroken. De jongere bescheiden sluiten daarbij aan. Intusschen heb ik nog lang niet alle stukken van dit heerlijkheids-archief onder bewerking gekregen.

Van den eigenaar der heerlijke rechten van de oude Geldersche heerlijkheid *Oyen* heb ik slechts een beperkt aantal ten onderzoek ontvangen. Ik heb die alle beschreven.

Reeds vroeger heb ik melding gemaakt van de bewerking van het omvangrijke archief der heeren van *Zuidewijn*. Dat archief, ons tijdelijk toevertrouwd, komt telkens een tijdlang onder handen als wij er gelegenheid voor hebben, bijzonder in den heeten zomertijd, wanneer de rechterlijke en andere vacantiën de vragen om inlichting doen verminderen en het voor het sorteerwerk in de depôts te heet is. Een belangrijk deel van de

---

(1) Dit stuk is inderdaad van zeer interessanten inhoud. Naar een andere kopie gaf mr. W. Bezemer het uit achter zijn dissertatie over het Brabantsche cijnsrecht.

(2) Een paar voorbeelden: Bij de opsomming der rechten noemt de kopiïst *Evermeide*, waarop in het stuk ter verklaring volgt dat de heer na doode der laten de beste cleynheit nemen mag. Natuurlijk is dit het recht van keurmede, moest er dus *Cuermeide* gelezen zijn.

Bij de beschrijving der grenzen van de heerlijkheid is sprake van een oud schot in de rivier; de kopie maakt van toutschot *Concschot.*

bewerking heeft mr. Ebell op zich genomen, nl. de regeling van alle titels en bescheiden betreffende het grondbezit der heeren en die van de talrijke processen. Ik heb de politieke stukken en de algemeene titels, verkrijg- en leenbrieven voor mijn deel. Als vrucht hiervan voeg ik de beschrijving van een aantal oude titels dezer heerlijkheid, te zamen in een boekdeel gekopiëerd en gewaarmerkt, als bijlage aan dit verslag toe, al heb ik de beschrijving nu juist niet in het jaar 1903, maar grootendeels al meer dan twee jaren vroeger, gemaakt.

's-Hertogenbosch, 29 februari 1904.

De Archivaris in Noordbrabant,

A. C. Bondam.

VERSLAG DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKS-ARCHIEF TE 's-HERTOGENBOSCH.

A. Aanwinsten voor het oud-Provinciaal archief.

I. Bij het onderzoek van de titels en bewijsstukken van den eigenaar der heerlijke rechten van de oude heerlijkheid Moergestel ontdekte ik een daarbij verdwaald dossier uit het *archief van het Departementaal Bestuur van Braband* uit 1804. Het was voor mij dadelijk herkenbaar aan de typische rugschriften, welke men op alle dossiers der gewestelijke besturen sinds 1795 vindt en die verwijzen naar de resolutie-registers. Ik maakte er den bezitter van bovenbedoelde bewijsstukken dadelijk op aandachtig en heb hem gezegd dat natuurlijk deze stukken met het Archief hereenigd behoorden te worden, waarmee hij zich gereedelijk vereenigde.

Het zijn de nummers 17 juli 1804 — **26**; 4 september 1804 — **32**; 11 september 1804 — **1** (tevens 29 augustus 1804 — **4** en 18 juli 1804 — **14**). Naar den inhoud beschreven zijn het:

a. Een rekwest van het gemeentebestuur van Asten aan het Departementaal Bestuur, machtiging verzoekende om als verweerder te mogen optreden in een proces voor het Departementaal Gerechtshof van Braband, waarin door de „zich noemende” eigenaars der grondheerlijkheid Asten geëischt wordt: betaling van achterstallen van een recognitiecijns, en onthouding van het nemen van beschikkingen door het gemeentebestuur over de jacht op de gemeentegronden van Asten.

b. Een relaas van den vorster van Asten dd. 9 april 1804, houdende beteekening van den eisch tot voldoening der recognitie.

c. Een kopie-besluit van het gemeentebestuur van Asten dd. 16 juli 1804, om zoo spoedig mogelijk machtiging tot procedeeren te vragen (1).

Bijgevoegd: een concept-resolutie en een blad met aanteekeningen omtrent den cijns.

II. Uit het gemeente-archief van Oisterwijk nam ik met eenige achtergebleven oude rechterlijke archiefstukken ook over eenige door mij nog aangetroffen stukken van het *archief van het kwartier Oisterwijk der Meierij van den-Bosch.* Dit archief is reeds in 1884, tegelijk met de andere kwartiers-archieven van de Meierij, uit de voormalige kwartiers-hoofdplaats voor ons Archief overgenomen. De nu gevonden stukken waren toen aan het oog ontsnapt. Het zijn:

a. Bundels commissiën (geloofsbrieven) voor de plaatselijke gecommitteerden ter kwartiersvergadering van het kwartier van Oisterwijk, en wel voor de vergaderingen op 27 juni 1727, 26 juni 1775, 19 september 1785, 10 juli 1809.

b. Pakje brieven ingekomen bij den stadhouder van den kwartierschout van Oisterwijk, 1779—1794.

c. Lijst van den toestand der armen-inkomsten in de dorpen van het kwartier, opgemaakt, vermoedelijk in 1741, ingevolge de resolutie van den Raad van State dd. 8 september 1740.

d. Een lijst behelzende den toestand van de armenrekeningen, en een behelzende dien van de kerkerekeningen in het kwartier van Oisterwijk; beide opgemaakt op 1 juli 1794 ingevolge de dispositie van de Gecommitteerden van den Raad van State tot de verpachting van 's lands tienden binnen 's-Hertogenbosch dd. 20 juli 1741.

e. Eenige bijlagen van een kwartiersrekening, vermoedelijk over 1631.

f. Diverse ingekomen stukken, lijsten, resolutiën enz.

---

(1) Vg. de vermelding dezer procedure in de bijlage van mijn jaarverslag over 1900, getiteld «Stukken van mr. J. H. Verhoeven, advokaat enz.» (Archiefverslagen XXIII, blz. 157; Overdruk blz. 43.)

III. Tegelijk werden te Oisterwijk nog eenige stukken overgenomen, die daar nog berustten van het *archief van het Bureau de Bienfaisance in het kanton van Oisterwijk.* Dit archief is evenals die van andere Bureaux de B. reeds vóór de oprichting van het Rijks-Archief in Noordbrabant in het oud-provinciaal archief opgenomen. Daarmee zijn thans deze achterblijvers alsnog vereenigd. Het zijn:

a. Haaren. 1. Armenrekeningen (loopende van Palmzondag tot Palmzondag) over 1809/1810 (met bijlagen) en over 1810/1811, beide afgesloten door het Bureau op 12 januari 1813.

2. Fragment eener armenrekening over 1808/1809.

3. Kopie eener armenrekening over 1797/1798, afgesloten ten overstaan van schepenen op 8 aug. 1799.

b. Helvoirt. 1. Armenrekeningen (loopende van Paschen tot Paschen) over 1807/1809, afgesloten door het Bureau op 6 febr. 1813, en over 1809/1811, idem op 31 mei 1813.

2. Armenrekening over 1805/1807, afgesloten ten overstaan van schout en schepenen op 28 dec. 1810.

c. Enschot. Armenrekening over 1803/1806, afgesloten ten overstaan van schout en schepenen op 19 juli 1809.

IV. Uit het familie-archief Pels-Rijcken, waaruit ons reeds verleden jaar eenige archiefstukken van den Drossaard van stad en lande van Breda, van den Rentmeester der geestelijke goederen te Breda, en van het kantoor der Convoyen en Licenten aldaar ten geschenke waren gegeven (1), hebben wij nu weder een dergelijke aanwinst gedaan, die ik dankbaar vermeld om den vrijgevigen geest waarvan deze schenking getuigt en om de ruime opvattingen, waarvan de wensch getuigt om deze Rijksarchieven, na zoo langdurig rustig privaat bezit, alsnog terecht te brengen in de verzameling waarin zij behooren en waarin alleen zij tot hun recht kunnen komen en hun nut afwerpen. Te weinig wordt door velen, en daaronder juist vaak de liefhebbers van geschiedkundige studie en bevorderaars van wetenschap en kunst, dikwijls nog begrepen hoezeer de waarde van een openbaar-archiefstuk lijdt als het van zijn plaats is gerukt. En toch kan het, in partikulier bezit of zelfs in een open verzameling van wetenschappelijke hulp-

(1) Archiefverslagen XXV, blz. 99 en 100 (overdruk blz. 1 en 2).

middelen geplaatst, geen dienst doen als bewijsstuk. Een authentiek afschrift door den bevoegden ambtenaar is er niet van te leveren. En de rechter zal toch moeilijk in staat zijn, noch zelfs bevoegd te achten zijn, om de authenticiteit, het karakter als oorspronkelijk en officieel archiefstuk vast te stellen van een hem door een particulier of ook een conservator van een bibliotheek of handschriften-verzameling tijdelijk toevertrouwd stuk uit hunne verzamelingen, dat daar slechts toevallig berust zonder verband met de archiefverzameling waartoe het behoort. Inderdaad worden archiefstukken die gescheiden worden gehouden van het geheel der retroacta van de autoriteit waarbij zij behooren, feitelijk zoolang van een goed deel hunner waaarde beroofd. Drong dit denkbeeld, waarover onder de deskundigen geen de minste twijfel bestaat, voldoende door, zoo zouden stellig onze verzamelingen nog vele belangrijke gapingen aangevuld zien, welke het vroeger minder strenge toezicht op de archieven van het openbaar gezag, eigendom van het algemeen, ten gevolge heeft gehad.

Daarom breng ik aan de liberaliteit van hen die over het familie-archief Pels-Rijcken te beschikken hebben, ook om het voorbeeld ten goede gaarne hulde. En hierbij mag ik niet verzuimen te vermelden dat de heer L. J. Kuyck, kapitein-adjudant der Artillerie te Utrecht, de man is die in de eerste plaats de terugbezorging dezer Rijks-archiefstukken bezorgde.

Ik ontving dit jaar van hem stukken van:

1. Het *archief van den Drossaard van stad en baronie van Breda*, met name:

Bundel kopieën van resolutiën van de Staten-Generaal, den Raad van State, den Raad en Leenhof van Brabant, den Domeinraad van Oranje Nassau, enz., over de jaren 1719—1749.

Bundel gedrukte resolutiën en plakaten van dezelfde colleges over de jaren 1704—1764, ingekomen bij den Drossaard.

Een bundel missives, rondzendbrieven enz., ingekomen bij en uitgegaan van den Drossaard uit de jaren 1622—1789; waarbij o. a.:

a. Een simpele kopie van het octrooi van prins Willem van Oranje dd. 28 juli 1561 over de bevestiging der privilegiën van Roosendaal, de instelling aldaar van gemeentemannen en regeling hunner bevoegdheden, de instelling van weesmeesters aldaar, enz.

b. Een resolutie van den Raad van State dd. 24 juni 1701 over den vrijdom van tol aan de opgezetenen van het

platteland van Breda, die hunne meubelen, granen enz. uit hoofde van den oorlog met Frankrijk binnen de steden in veiligheid willen brengen.

c. Een drietal missives van den Raad van State dd. 30 januari 1739, 26 januari 1740 en 31 januari 1744, begeleidende een resolutie van dien Raad dd. 19 maart 1731 met de daarbij behoorende jaarlijksche lijsten houdende de namen der priesters en kapelanen in de stad en baronie van Breda.

d. Een verklaring dd. 2 mei 1786 van „'s lands en der baronnie van Breda medicinae doctores ende regeerende dekens van het chirurgijnsgild aldaar", houdende dat Petrus Iosephus Verbuecken de heelkunst mag uitoefenen; in welk stuk echter een beperkende bepaling in die bevoegdheid, beslaande drie regels, en welker strekking blijkt uit een bijgevoegde simpèle kopie, is uitgeveegd.

2. Het *archief van het kantoor van den Rentmeester der Geestelijke Goederen te Breda* (*behoorende tot de Domeinen van Oranje-Nassau*), n.l.:

Register van ingekomen resolutiën van het Collegie van administratie der door de Franschen geabandonneerde goederen van den vorst van Nassau loopende van 18 november 1796 tot 30 juli 1798; met kantteekening van het door den rentmeester ten opzichte der resolutiën verrichte.
Een pak resolutiën van het Collegie voornoemd bij den rentmeester ingekomen in 1797 en 1798.
Een pak resolutiën van den minister van financiën bij den rentmeester ingekomen in 1806—1808.
Eenige bundels stukken, betrekkelijk de schikking en verdeeling der kerkgebouwen tusschen de Hervormde en de Roomsch-Katholieke gemeente in Etten, Oudenbosch, Oud-Gastel, Roosendaal en Standdaarbuiten uit de jaren 1798—1809 (vermoedelijk den rentmeester om advies toegezonden).
Een pak jaarlijksche, halfjaarlijksche of driemaandelijksche doodlijsten van *Bavel*, *Chaam*, *Dongen*, *Etten*, *Gilze*, *Ginneken*, *Leur*, *Oosterhout*, *Prinsenhage*, *Rijsbergen*, *Terheide*, *Teteringen* en *Groot en Klein Zundert* over de jaren 1768—1792, ingekomen bij den rentmeester.

3. Het *archief van het Comptoir der Convoyen en Licenten te Breda.*

Kopie van een reeks missiven (resolutiën enz.) van de Admi-

raliteit op de Maze aan de officieren ten Comptoire van de convoyen en licenten tot Breda uit de jaren 1675—1747, waarbij een enkel in originali.

Enkele losse stukken uit het archief van dat comptoir.

Bovendien nog:

4. Een officieel archiefstuk dat ik vooralsnog geen bepaalde plaats weet aan te wijzen, nl.:

Een oorspronkelijke akte van aanstelling dd. 20 augustus 1746 van drie schepenen en twee gemeentemannen in de heerlijkheid *De Hoeven* door den bisschop van Antwerpen als heer in 't civiel dier heerlijkheid, om die ambten te bedienen met en benevens die door het Illuster Huis van Bergen aan te stellen.

V. Bij een onderzoek in de collectie-Cuypers-van-Velthoven heb ik midden in een pak plano-publicatiën van verkoopingen uit de 19de eeuw ook een stuk gevonden van het *archief van het rentmeesters-kantoor der Domeinen in 't Noordkwartier van Bergen-op-Zoom.* Het is een register der brieven van den Rentmeester der Domeinen herkomstig van den keurvorst van Paltz-Beieren in het Noordkwartier 's Lands van Bergen, te Oudenbosch, uitgegaan van 21 september 1804 tot 14 juli 1808, en gericht aan de Commissie van Administratie wegens het Bataafsch gouvernement van de door de Franschen aan onze republiek gecedeerde goederen van den vorst van Nassau en anderen, te Breda resideerende, aan haren thesaurier enz.

Dit stuk heb ik bij onze Domeinarchieven op zijn plaats gebracht.

B. Aanwinsten voor de rechterlijke archieven.

I. Mijn ambtgenoot in Limburg droeg mij, met Uwer Excellentie's machtiging, eenige bescheiden over, welke blijkbaar indertijd verzameld waren uit de oude archieven ten raadhuize van Helmond bewaard en alle de familie Becx betreffen. Zij moeten verzameld zijn, nadat de bewerking der Helmondsche archieven was begonnen, welke tot den inventaris daarvan van het jaar 1873 heeft geleid. Immers, de gewone opschriften, door den bewerker J. L. F. Donkers op de door hem geregelde stukken gesteld, komen ook op de meeste in deze verzameling voor. Mijn collega had ze gevonden bij papieren die hij van de familie Van-Moorsel had aangekocht.

Ik heb de verzameling natuurlijk zoo spoedig mogelijk uit elkaar gehaald en de verschillende stukken op de plaatsen teruggebracht waar zij behoorden. Verreweg de meeste zijn van rechterlijken aard, en behooren tot boedelrekeningen in het *schepen-archief van Helmond.* Verder zijn het minuut-akten, processtukken, publicatiën van publieken verkoop. De meeste zijn uit de 17de eeuw, doch er zijn er ook latere tot uit het begin der 19de eeuw toe.

Er was één stuk bij behoorende tot de retroacta van den Kwartierschout van Peelland, en een bijlage van de Helmondsche burgemeesters-rekening van 1622/23. Deze laatste heb ik aan het gemeentebestuur van Helmond toegezonden ter hereeniging met die rekening.

II. Van het gemeente-bestuur van Oisterwijk heb ik tegelijk met de bovenvermelde kwartiersstukken en bescheiden van het Weldadigheidsbureau, gelijk reeds gezegd, ook een aantal stukken overgenomen van het *archief der schepenbank van Oisterwijk c. a.* Het betrof meest fragmenten van dossiers, en losse op zich zelf staande minuten. Wij hebben ze bij het archief der bank gevoegd. In hoofdzaak bestaan zij in het volgende :

Processtukken :

c. 1695. De zonen van Hendrick Wijten van Iersel contra Cornelis Jan Grevenbroeck.

c. 1772. Francis Smolders contra Francis Berkelmans.

Boedelstukken :

Rekening van een boedelexecuteur met bijlagen.

Bijlagen van diverse boedel- en voogdijrekeningen.

Diverse schepenakten en varia.

En voorts :

Index op het protokol van attestatiën van 1699.

Een fragment van een inventaris van het archief uit c. 1728.

Bovendien werd bij deze stukken een rekwest gevonden, ingediend aan de *civiele rechtbank van Udenhout en Berkel* uit 1810, hetwelk bij het archief dier rechtbank is gebracht.

III. Op het kasteel te Heeze trof ik aan *het archief van de voormalige Leen- en Laatkamer der grondheerlijkheid Heeze, Leende en Zesgehuchten.* Dit oud-rechterlijk archief, dat blijkbaar oorspronkelijk op het kasteel is gevormd, waar de laatbank tot in 1793 toe gespannen is, is vermoedelijk later naar het gemeentehuis overgebracht, doch dan nog later weer aan den eigenaar van het kasteel gegeven voor zoover de protokollen betreft. In elk geval heb ik enkel protokollen mogen vinden, benevens enkele bijlagen daarvan die in de banden waren gelegd. Misschien ook zijn er nooit meer losse stukken bij dit archief geweest dan die weinige. Hoe dit zij, deze aanwinst was alleszins welkom, wijl 1°. de laatbanken nooit zeer talrijk zijn geweest, en 2°. de inhoud dezer protokollen niet onbelangrijk is. Ook hebben ze ons reeds kunnen dienen om van ons gevraagde bewijsstukken voor de handhaving van rechten te verschaffen.

Het archiefje bestaat in :

Vier protokollen van leenakten der achterleenen van den heer van Heeze c. a, loopende over de tijdvakken :

1 januari 1594—7 juli 1621 ;
10 augustus 1621—5 maart 1678 ;
10 april 1682—in 1783 (liggersgewijze ; met een tafel, en een memorie van te verheffen leenen, beide los inliggend) ;
26 juli 1785—30 januari 1797.

Bijlagen van die protokollen:

a. Formulieren: van eeden voor de leden van het leenhof, en voor de leenverheffers; van sommatiën tot verhef; enz.

b. Eenige memories van ontvangen heergewaden; enz.

c. Leenverhefakten uit de 18e eeuw.

Twee „Dingrollen"; protokollen van notulen en handelingen in leenrechtszaken (waarbij eedsafleggingen van jachtopzieners enz.).

12 october 1679—5 juli 1721.

15 juli 1722—21 mei 1794 (waarachter nog een akte der schepenbank van Heeze c. a. uit 1800 is geboekt).

IV. Een dergelijke aanwinst is die van een *protokol van den Leenhof van den heer der hooge heerlijkheid Geffen*, dat ons door den eigenaar der heerlijke rechten van die oude heerlijkheid is overgegeven en bij onze verzameling oude rechterlijke archieven dezer provincie behoort.

Het protokol is vernieuwd in 1747 en bevat de leenakten der achterleenen tot 1794 toe. Het is liggersgewijze ingericht, en met een alphabetischen klapper voorzien. Voorin zijn enkele akten uit 1747 geregistreerd betreffende zekeren vrijdom voor het kasteel van den heer van Geffen, dat op het gebied der heerlijkheid Nuland stond.

V. Ten slotte kan ik hier nog een kopie-resolutie vermelden van de Staten-Generaal dd. 13 november 1739, beslissing gevende in het geschil tusschen burgemeesteren en schepenen van Breda eenerzijds en den advocaat-fiscaal van Brabant met den drossaard van Breda anderzijds, over de apprehensie door den laatste gedaan van een pater Jezuïet.

Dit stuk werd bij een aankoop medegekocht. Ik heb het bij de crimineele papieren van den *drossaard van Breda* ondergebracht.

C. Aanwinsten voor de Nieuwe Archieven.

I. Van de Provinciale griffie zijn mij in den loop van het jaar nog eenige achterblijvers bezorgd, die bij de verhuizing naar het nieuwe archieflokaal der Griffie waren ontdekt. Met name:

De gemeente-rekening van *Erp* over 1866.

De gemeentebegrootingen voor 1876 van 27 gemeenten, waaronder de voornaamste zijn:

Breda, *Bergen-op-Zoom*, *'s-Hertogenbosch en Orten*, *Kuik en St. Agatha*, *Helmond*, *Zevenbergen*, *Ravestein*, *Dinteloord en Prinsland*, *Oosterhout*, *Roosendaal en Nispen*, *Waalwijk*, en ook *Emmikhoven en Waardhuizen*, dat kort na dat jaar (in juli 1879) ophield zelfstandig te bestaan.

II. Bij de regeling van het Commissarissen-archief over 1863—1879 kwamen weder een aantal stukken voor den dag voor de andere griffie-archieven. Over de talrijke losse Agendanummers heb ik reeds in het jaarverslag onder hoofdstuk IV gesproken. Van de dossiers der over sommige onderwerpen verzamelde stukken vermeld ik hier:

Een bundel betreffende de aanvaarding van *legaten of donatiën* door kerkgenootschappen en instellingen van weldadigheid, krachtens de besluiten van 1816, 1818 enz.; uit 1821—1849 en uit 1855.

Een dossier betreffende een nieuwe hypotheekstelling ten behoeve van Rijks-, gemeente- en polderlasten door de gemeente *'s-Gravemoer* ten gevolge van vergunning tot vervening; uit 1857.

Idem betreffende de opdracht der verpleging in het *krankzinnigen-gesticht te 's-Hertogenbosch* aan R.-K. geestelijken en geordenden; uit 1854 en 1855.

Idem betreffende overneming van stukken van mevrouw *Linsen*; uit 1841.

Stukken betreffende de verleening aan den *Gouverneur* van Noordbrabant van *f* 1150 ter goede rekening, volgens Koninklijk besluit van 11 februari 1822, n°. 96.

Een *begrooting* der kosten van het Provinciaal Bestuur in 1827.

Stukken over de grensscheiding van *Breda* en *Teteringen*, uit 1823—1826. (1)

Een tabel der gemeente-*begrootingen* voor 1816.

Stukken betreffende de verpachting van provinciale *tollen* in 1852.

III. Met de overneming van oude administratieve en rechterlijke Rijks-archiefstukken uit het gemeente-archief van Oisterwijk, hiervóór vermeld, nam ik tegelijk de daarin aanwezige archiefstukken over van het voormalige vredegerecht van het kanton Oisterwijk. Zij bestaan in:

1°. 25 bundels der minuten van akten vóór het vredegerecht te O. gepasseerd, 1812—1836, de meeste met het repertoire dier akten;

2°. een pakje bevattende 9 akten van eeden, op aangiften voor de successie-belasting afgelegd vóór den vrederechter.

---

(1) Vg. Jaarverslag over 1894, blz. 8 (Archiefverslagen XVII blz. 101).

D. Aanwinsten voor de verzameling kopieën van oorkonden, rechtsbronnen enz., oude collectanea en dergelijke wetenschappelijke hulpmiddelen.

I. Bij één aankoop is verkregen:

1°. Een band in folio, houdende een exemplaar van de in 1684 gedrukte uitgave (in 12mo) der „Costuymen ende usantien der hooftstadt ende meyerije van s' Hertoghenbossche", met blanco vellen doorschoten, waarop vele aanteekeningen van uitspraken, interpretatiën enz., benevens aan het eind een aantal teksten van leenrechten, ordannantiën, privilegiën en edicten voor die stad en Meierij.

2°. Een register in kwarto, bevattende: afschrift van de rechten en costumen van de stad Heusden; idem van de costumen van het Land van Heusden betreffende de heemraden op den Hoogen Maesdijck; idem idem betreffende die op den Zeedijck onder Doveren; idem die op den Zeedijck t' Oudtheusden; idem die op de Oude Maas; idem die op den Dussensen dijck. HS. der 18de eeuw.

3°. Een band in kwarto, waarin te zaam gebonden zijn een zestiental *gedrukte* resolutiën, ordonnantiën en reglementen van de Staten-Generaal, den Raad van State, de Staten van Holland en Westfriesland, den Raad en Leenhof van Brabant enz., betrekkelijk de Generaliteit, uit de 17de en 18de eeuwen, benevens een tweetal afschriften:

a. Van het bij resolutie van de Staten-Generaal dd. 30 januari 1665 goedgekeurde reglement voor de Baronnie van Bokstel, zooals dit door den drossaard en schepenen aldaar op 3 februari 1661 is vastgesteld;

b. Van het bij resolutie van de Staten-Generaal dd. 7 februari 1714 vastgestelde reglement voor het kwartier van (Oisterwijk) der Meierij van Den-Bosch. (Verg. Groot-Placaatboeck V blz. 1332.)

II. Bij twee verschillende gelegenheden zijn twee handschriften van den bekenden heraldicus en historiograaf Rogier van Leefdael aangekocht, welke elk een gedocumenteerd betoog van dezen bevatten, beide uit het jaar 1679, over belangrijke rechtsvragen. Ik laat de beschrijving van beide hier volgen:

1. Bericht en informatie, aan den prins van Oranje den 26 april 1679 ingediend door Rogier baron van Leefdael over hem ter hand gestelde stukken betrekkelijk de rechten en privilegien van den prins als bannerheer der stad en lande van Breda, en de aanranding daarvan door den officier-fiscaal van Brabant; daarbij concludeerende:

dat het officie-fiscaal onbevoegd is om te eischen dat de drossaard van stad en lande van Breda een Brabander zij, en dat naturalisatie van den tegenwoordigen drossaard onraadzaam is;

dat de prins als bannerheer gerechtigd is te klagen bij de Staten-Generaal over infractie van jurisdictie hem aangedaan in zijn heerlijkheid van Breda door den officier-fiscaal op order van den Raad van Brabant, door het voeren van instructie over delicten tegen de officieren en onderzaten van den prins;

dat de prins gerechtigd is de officieren in de Baronie te schorsen, en de Raad van Braband niet om hen daartegenover te handhaven;

dat de Raad van Braband noch het officie-fiscaal bevoegd zijn tot het inquireeren naar binnen- of overjarige delicten tegen de onderzaten van het Land van Breda, veelmin recht van preventie hebben.

Kopie op 59 folia; voorafgegaan door een overzicht van het «bericht» en gevolgd door een afschrift van een resolutie van de Staten-Generaal van 16 november 1678 waarbij eenige gecommitteerden worden benoemd om van de gecommitteerden van den Raad van Braband te vernemen uit wat hoofde die Raad opgetreden was in de zaak tusschen den prins en den schout van Etten,

en een afschrift van de uitspraak van den Raad van Braband dd. 24 october 1678 waarbij de Raad van Braband den schout van Etten, geschorst door den prins, in zijn ambt handhaaft.

Vooraan een kopie van den begeleidenden brief van 26 april 1679.

2. Bericht en informatie, aan den Raad van State den 16n juli 1679 ingediend door Rogier van Leefdael als rentmeester der episcopale goederen te 's-Hertogenbosch, over het ten onrechte door den Raad en Leenhof van Braband verleenen van mandementen-poenaal tegen de officieren van den Raad van State in gevallen van door hen ingestelde parate executie van Bra-

bantsche leenen wegens achterstand van aan den Lande verschuldigde renten enz.;

houdende aantooning waarin de dwalingen van den Raad van Braband bestaan, en hoe daartegen tot behoud van 's Hertogs hoogheid, heerlijkheid en rechten van zijne leenen te voorzien zou zijn, door het geven van instructie aan den Raad van Braband, en door een uitvoerigen en instructieven inventaris-generaal der bezegelde privilegien en landswetten van de Brabantsche hertogen te doen opmaken op den voet als bedoeld en voorgeschreven bij de Blijde Inkomsten dier hertogen.

Onderteekende kopie op 25 folia; voorafgegaan door een resumé van het stuk in desgelijks onderteekende kopie op 2 bladen, en gevolgd door een simpel afschrift van de op dit bericht genomen resolutie van den Raad van State dd. 18 juli 1679.

Inliggend: een blad met minute — *«remerques om te suppleren in dit bericht suo loco»*.

III. Aangekocht is ook een handschriftelijke nalatenschap van pastoor *Antonius van Hoogstraten*, medewerker aan de „Kerkelijke geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch" door pastoor L. H. C. Schutjes (zie de Voorrede van dit werk), en aan de uitgaaf van „Charters en geschiedkundige bescheiden betrekkelijk het Land van Ravestein", door hem, dr. C. R. Hermans en M. van den Boogaard.

Het werk bevat 1°. regesten van oorkonden enz. betreffende de heeren en het Land van Kuik, benevens het Land van Ravestein; 2°. kopieën van oorkonden uit de archieven van Grave en van kerkelijke stichtingen en uit verzamelingen van Geldersche bronnen, onder den titel van „Cartularium der stad Grave" en van „Cartularium van Kuik".

Het bezit van deze verzameling regesten en afschriften is voor ons van gewicht. Er wordt eenigermate door voorzien in het gemis alhier van algemeene bronnen omtrent de Baronie van Kuik, welk gemis zoowel bij de regeling der lokale en rechterlijke archieven van die streek als bij vele onderzoekingen gevoeld wordt. Bovendien geldt het hier voor een belangrijk deel afschriften van stukken uit het Graafsche archief, dat door den ongelukkigen brand onlangs zoo is gehavend.

IV. Door bemiddeling van den heer Algemeenen Rijks-Archivaris is een simpele moderne kopie aangekocht van het contract dd. 1 april 1501 tusschen graaf Engelbrecht van Nassau, heer van Breda enz., en Nicolaas heer van Reymerswaal, waarbij

Roosendaal en 3 gehuchten onder Wouw door den laatste verkocht werden aan eerstgenoemde. De kopie is ontleend aan het register van ordinantiën enz. 1[a]. N, 1292—1579, in het archief van Bergen op-Zoom. Zij is van de hand van G. J. F. Mes, gewezen ambtenaar ter secretarie, tevens gemeente-archivaris, aldaar.

V. Bij het geschenk der familie Pels-Rijcken werden ons tevens door den heer L. J. Kuyck toegezonden een tweetal gedrukte reglementen door het gemeentebestuur van Breda vastgesteld, benevens negen perkamenten brieven met de kopie van nog een tienden. Van deze brieven laat ik de beschrijving volgen.

1. *1628 october 2.* Stadhouder en heemraden van Screüelduyn Cappel ende Nederüeen. — Dirck Peterss. van Alenburch en Salentijn van Bergen *hebben overgegeven* aan Adriaen Romboutss, schout, twee gaerden lands onder Nederüeen tegen den Cappelsen molen neder in een stuk van zestien gaerden, thans gemeen en onverdeeld met Adriaen Romboutss en Dirck Stappers cum sociis, enz.

's Officiers zegel afgevallen. Protokol 1612—1628, fol. 356.

2. *1628 december 16.* Heemraden van Schreüelduyn Cappel ende Nederüeen. — Dirck Stapparts te Gertruydenberge c. s. *heeft overgedragen* aan Adriaen Romboutss. schout te Schreüelduyn-Cappel ende Nederüeen, eenige perceelen hooiland te zamen zes gaerden, thans gemeen en onverdeeld bezeten met genoemden schout cum sociis in een grooter stuk van zestien gaerden, gelegen onder Nederüeen „tegen den Cappelsen molen neder".

's Officiers zegel afgevallen. Protokol 1628—1636, fol. 8.

3. *1630 januari 21.* Heemraden in den ambachte van Schreüelduyn Cappel ende Nederüeen. — Adriaen Joachims den ouden, heemraad, *heeft overgegeven* aan Adriaen Romboutss, schout, twee gerden lands onder Nederüeen in een grooter stuk van vier geerden (uit acht geerden), met den schout en Wouter Peters gemeen.

Schouts-zegel, in groene was, eenigszins afgebrokkeld. Ibid. fol. 22.

4. *1631 januari 13.* Richter en hemeraders in den ambachte van Suydewijn. — Adriaen Corsten Molder *heeft overgegeven* aan Handrick Stoffelsen het twaalfde deel van een stuk land, gelegen onder Suydewijn, in een grooter stuk gemeen en onver-

deeld met de weduwe van Aert Antonissen de Greeff en Handrick Stoffels cum sociis.

'sRichters zegel verdwenen. Protokol 1629—1666.

5. *1677 october 21.* Schouth en hemeraders ter Suydewijn Cappel. — Christoffel Molegraeff als gemachtigde van Peeter van Heyst te Sprangh *heeft overgedragen* aan Meerten van Campen een derde deel van zes geerden lands „wtgesondert het oude kerckhoff" onder Suydewijn Cappel beneden de Oude Vaertkens stege, thans gemeen en onverdeeld bezeten in het geheele stuk van zes geerden met den broeder en zuster van Peeter van Heyst.

's Richters zegel op een spoor na afgevallen. Protokol 1666—1684.

6. *1634 juni 17.* Schouthet en hemraden van s'Graūenmoer. — De voogd van Jan Michielssen de Zwaen, tevens gemachtigde van Adriaen Michielssen de Zwaen *heeft overgedragen* aan Peeter Anthonissen Paep te s'Graūenmoer een cortte veertel lants gelegen opt Noorteynde onder s'Graūenmoer, enz.

's Officiers zegel, in bruine was, op een stukje na afgevallen.

7. *1641 juli 4.* Schout & richter met hemeraden van Clijn Waspyck. — Peeter Symons, man en voogd van Truyken Jan Broeders, wonende te Dongen, *heeft overgegeven* aan Jan Adriaensen Sprangers en Handrick Handricken van Ghils een vijfde in twaalf geerden lands onder Clijn Waspyck onverdeeld met Handrick Andriesen Kalser (?).

's Richters zegel afgevallen.

8. *1646 april 10.* Idem idem. — Anthonis Roelantsen Kuyl man en voogd van Anthonisken Jans dr. te Cappelle *heeft* op 19 maart 1646 *overgedragen* aan Peter Anthonissen een en een achtste geerde land onder Clijn Waspyck in een grooter stuk van negen geerden thans onverdeeld en gemeen met Thomas Jansen Schipper cum sociis.

's Richters zegel afgevallen.

9. *1721 october 10.* Schout en schepenen van Sprang. — Zacharias van Ballecom *heeft overgedragen* aan Johan Hendrik Damisse secretaris te Ginneken ongeveer vijf hond teulland gelegen in de Oude Straet onder Sprang.

's Richters zegel afgevallen. Protokol van opdrachten 1709—1752, fol. 72.

10. *1661 juni 21.* — Huybert van Raveschot heer van Cappel en Waspick neemt bij verdrag ten overstaan van den schout en een heemraad van Cappel zekere verplichtingen op zich betrekkelijk de betaling van heergeweide aan den heer van Eeten en Meeuwen ter zake van vier hoeven moers „strekkende uyt den noorden van Nederveen aff zuytw[ts] op tot 't clooster genaemt Hemsteyn, west Willem van Gents vaert oost den Quekel", in 1443 door Dirk van Meruwede heer van Eeten en Meeuwen uitgegeven en thans in vele stukken verkocht. De ingelanden onderteekenen het verdrag mede.

Simpele kopie op papier.

VI. Over de post werd mij, zonder begeleidend schrijven of teeken van herkomst, uit Lith toegezonden een perkamenten schepenbrief van 's Hertogenbosch dd. 2 december 1710, bevestigende dat namens G. Brandijn aan J. Kuyst zijn opgedragen, uit land onder Kessel: een jaarl. erfcijns van 40 Car. gulden op S[t]. Antonis en het restant ad 75 gld. van een schepengelofte van 200 gld. Beide zegels van den brief zijn verdwenen.

E. Aanwinsten voor de Kaart-verzameling.

I. Het vorig jaar deed ik uitvoerig verslag van den aankoop, in overleg en gedeeltelijk voor gezamenlijke rekening met het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant, van een goed deel der verzameling Noordbrabantsche kaarten, plattegronden, gezichten enz., afkomstig van de verzamelingen der heeren Van-den-Bogaerde op het kasteel De Nemelaar onder Haaren.

Alleen de kaarten en plans van vestingwerken enz. betreffende *Grave* heb ik toen nog niet specifiek opgegeven, omdat zij feitelijk eerst in het jaar 1903 in bezit zijn genomen. Ik doe dat dus nu.

1. Plattegrond van de vesting Grave met omliggende velden; waterverfteekening met legenda; 17e eeuw, in elk geval vóór 1737. (41 × 52 cM.)

2. Gekleurd schetsje van de vesting en de verdedigingswerken van Grave met fransche inschriften; circa 1700, stellig vóór 1737. (31 × 18 cM.) (1)

3. Schets van een gedeelte der vestingwerken van Grave (de stadswallen); gewasschen teekening, begin der 18de eeuw. (34 × 48 cM.)

4. „Plan der stad en situatie van Grave", teekening in waterverf, van den Capitein-Ingenieur C. van Suchtelen, uit 1749; met een uitlegging. (40 × 52 cM.)

5. „Plan der stad Grave", gewasschen teekening van de stad en de omliggende landen; met legenda; 18e eeuw (na 1737). (42 × 52.5 cM.)

---

(1) Soortgelijk aan de twee schetsjes, in het verslag over 1902 vermeld op blz. 16 sub II c. (Archiefverslagen XXV, blz. 114).

6. „Project op de vesting-werken der stad Grave, geconcipieert en getekent door den capitain- en ordinaris-ingenieur C. v. Suchtelen in den jaare 1758", gewasschen teekening met een uitlegging. (104 × 90 cM.)

Hierbij is gevoegd:

a. een schrijven van C. v. Suchtelen aan den Raad van State dd. 26 mei 1753, waarbij hij toezegt een kaart van de situatie van Grave te zullen maken;

b. een „memorie wegens den toestand der vesting Grave in den jare 1758";

c. een „memorie tot verbeteringe der vestingwerken" van Grave;

d. tweeërlei gewasschen project-teekeningen, getiteld: „project op de vesting Grave, zijnde geformeert op de polygoon van 't Kasteel- en Oranje-bolwerk, dog kan meede op de overige poligoonen geappliceert worden". (22 × 31 cM. en 25 × 42 cM.);

e. nog een afschrift van *b.* en *c.*

7. „Plan der stadt Grave", gewasschen teekening in verschillende tinten van de stad met omliggende landen uit de 18e eeuw. (58 × 73 cM.)

8. „Plan van de stadt Grave", gewasschen teekening in drie kleuren uit het laatst der 18e eeuw; met legenda. (54 × 75 cM.)

9. Plan van de vesting Grave; gekleurde teekening van den luitenant der Artillerie-batterij John. Seelig uit 1804. (26 × 28 cM.)

10. „Buiten-front van de Ham-poort te Grave", waterverf-teekening van den cadet F. Q. Ragay uit 1788 (1). (36 × 52 cM.)

II. Uit de drie zware portefeuilles, geveild onder no. VIII

---

(1) Deze teekening past bij de vroeger voor onze verzamelingen verkregen teekeningen van die poort volgens opnamen in 1761, zijnde: *a.* «grondtekening van de Ham-poort te Grave», *b.* «standtekening van de buyten frontispice» van die poort (65 × 100 cM. en 65 × 98 cM.), welke beide vermoedelijk van dezelfde hand zijn.

der lijst van de bovenbedoelde collectie-Nemelaar, en aangekocht door den heer A. J. A. van Lanschot alhier met de bedoeling ze, op enkele door hem begeerde stukken na, aan het Genootschap en ons Archief gezamenlijk te schenken, kwam slechts een omslag met ongeveer $^1/_{25}$ gedeelte van den inhoud tot ons, welken wij van den heer secretaris van het Genootschap ontvingen. Daarin troffen wij gedrukte plattegronden aan van:

Geertruidenberg.

Helmond.

Heusden.

Klundert.

Ravestein.

Steenbergen.

Woudrichem.

Zevenbergen.

De forten Crèvecoeur, St. Andries en Isabel.

Antwerpen.

Daarvan konden wij er ruim 25 voor onze verzameling gebruiken, die wij òf niet òf in minder goede exemplaren bezaten. De rest, natuurlijk ook de Antwerpsche, hebben wij den heer van Lanschot met onzen dank teruggezonden. Al viel ons deel ons niet mede, den schenker blijven wij voor zijn goede bedoeling en vrijgevigheid oprecht erkentelijk.

III. Het vorige jaar vermeldde ik, dat ik juist toen nog een vrij-omvangrijke nieuwe aanwinst van kaarten had gedaan. Thans heb ik daarvan verslag te doen. Het is de cartografische nalatenschap van wijlen den oud-Wethouder (later Directeur van de gasfabriek der „Imperial") te Amsterdam A. I. C. I. S. Bergsma, grootendeels afkomstig van (diens vader) den hoofdofficier der Genie E. H. Bergsma. Daarbij vond ik, naast talrijke gedrukte kaarten, een tal van geteekende kaarten en plattegronden van vestingwerken en militaire gebouwen, en teekeningen van militaire inrichtingen. De geheele verzameling was zeer verward en bestond in vele honderden bladen van allerlei formaat, waaronder ook tal van krabbels en fragmenten van teekeningen, alsmede eenige serieën van studie-teekeningen, van E. H. Bergsma als kadet. Verreweg het meeste was zonder titel of herkenningsmerk.

Ik heb al wat in onze verzamelingen niet paste natuurlijk

uitgeschoten, en voorloopig naar den zolder bij onze dubbelen van boekwerken, plakaten, enz. laten brengen. De rest is van vrij wat bescheidener omvang, vooral nu ook de gedrukte kaarten betreffende Noordbrabant er uitgenomen en op hare plaatsen gebracht zijn. Wat voor onze collectie van geteekende kaarten enz. werd aangewonnen, betreft in hoofdzaak Grave, Breda, Woudrichem, Geertruidenberg en 's-Hertogenbosch.

Ziehier er een overzicht van:

1. „*Grave* met de blinderingen en emplacementen van 1830"; waterverfteekening op calqueerpapier, vervaardigd in 1842 naar een calque. (59 × 89 cM.)

2. „Plan der vesting *Grave*"; waterverfteekening (van c. 1840) der vesting en omliggende landen op calqueerpapier. (84 × 84 cM.)

3. Een verzameling van ruim 40 schetsteekeningen (plattegronden, details, kadastrale uittreksels enz.) van de *verschanste legerplaats der vesting Grave* (waarvan een tweetal gemerkt: „4e Directie van fortificatien, vesting Grave", en een dezer met den naam E. H. Bergsma); vervaardigd omstreeks 1844.

4. Ontwerp-teekening van een schotbalkensluis in de rivier de Raam nabij *Escharen*, gemerkt: „3de Directie van fortificatien, vesting Grave, 1843"; waterverfteekening (60 × 97 cM.)

5. „Schetsteekening van de vernieuwing der beschoeiing aan de voorgrachtzijde der sluis in den bedekten weg voor het *bastion Harten-Aas* der vesting *Grave*"; teekening in inkt en kleuren, gemerkt E. H. Bergsma.

6. Een viertal schetsteekeningen van de situatie, de details enz. van de noodbrug over de voorgracht buiten de *Hampoort* der vesting *Grave*, te leggen gedurende de vernieuwing der aldaar gelegen Pegelbrug; vervaardigd door den militair-ingenieur Bergsma in 1844.

7. Schetsje in inkt van een der wachthuizen in het ravelijn buiten de *Hampoort* te *Grave*.

8. Een drietal teekeningen in rooden en zwarten inkt met een schetsje in potlood, betrekkelijk de *Brugpoort* te *Grave*, in 't bijzonder van een aan te leggen afsluithek.

9. Een teekening in kleuren en zes schetsteekeningen in inkt en potlood van de geprojecteerde zwemkom, aan te leggen in de voorgracht van het ravelijn Webnum te *Breda*; de teekening gemerkt: „3de Directie van fortificatien, vesting Breda, 1844", en onderteekend o. a. door E. H. Bergsma.

10. Een tiental teekeningen op calqueerpapier van militaire terreinen te *Breda*, vermoedelijk vervaardigd omstreeks 1862.

11. Een teekening in rooden en zwarten inkt van een ontworpen bomvrij gebouw enz. ten N.W. in de nabijheid van *Breda* in verband met den aanleg van den Zeeuwsch-Limburgschen spoorweg.

12. Acht schetsteekeningen van ontworpen werken in de vesting *Woudrichem* (voor een herstelling van een „beer" enz.), in 1863 vervaardigd door den kapitein-ingenieur E. H. Bergsma; waarvan een gemerkt: „1e Inspectie van fortificatien, Woudrichem 1863, behoort bij het ontwerp bestek van 30 juni ingezonden bij brief aan den inspecteur van 3 juli n°. 48".

13. Elf schetsteekeningen van „de doorsnijding in den dam voor de te maken brug in de gracht van de redoute *Altena*, benevens die van te verleggen krommingen in den toegangsweg", en van de nieuw te leggen brug.
Met een schrijven van den militairen wachter in het fort Altena dd. 5 october 1863, houdende mededeeling van eenige opmetingen.

14. Twee gekleurde teekeningen op calqueerpapier van het fort *Altena* ten Z.W. van Woudrichem met omliggende landerijen.

15. Twaalf gekleurde en ongekleurde schetsteekeningen, op calqueer- en gewoon papier, van een ontworpen weg c. a. op de oevers van de Maas en de Waal nabij *Woudrichem* en *Loevestein*; waarvan een tweetal gemerkt zijn: „2e Inspectie van fortificatien Woudrichem, 1864", en een dezer onderteekend is door E. H. Bergsma.

16. Een viertal gekleurde teekeningen op calqueerpapier van de vesting *Woudrichem* met het fort *Loevestein* en de vesting *Gorinchem*, waarvan een gemerkt: „n°. 20 E. H. B."; vermoedelijk uit omstreeks 1865.

17. Een teekening in kleuren op calqueerpapier van de vesting *Geertruidenberg*. (44 × 49 cM.)

18. Zes schetsteekeningen in rooden en zwarten inkt betrekkelijk de vesting *'s-Hertogenbosch* (het Vuchterfront, de hoofdwal, bastion Oranje, bastion Deuteren, courtine Bazelaar—Groote Hekel); waarvan twee gemerkt: „4e Directie van fortificatien Vesting 's Bosch, 1836" en idem „1838".

19. „Plan van het fort St. Antonie" bij *'s-Hertogenbosch*,

schetsteekening in rooden en zwarten inkt, vermoedelijk uit 1836—1838.

20. Teekening in rooden en zwarten inkt van het „Naar buiten openslaand ijzer hek tot afsluiting der waterleiding onder den hoofdwal voor de Olybak sluis aan de rivier de Dieze" te *'s-Hertogenbosch*; vervaardigd omstreeks 1836.

Bij de collectie zijn ook vier veel oudere teekeningen, waarvan althans twee vermoedelijk mede *Woudrichem* betreffen. Deze zijn: Twee stand- en grondteekeningen in inkt en kleuren van een bruggehoofd, waarvan eene op de rugzijde gemerkt: „Dit plan geapprobeert bij resolutie van de vroedschap in dato den 1 mey 1774" en onderteekend „In kennisse van mij W. W. van Berckel".

IV. Bij de verdere regeling der Provinciale Griffie-archieven werd afzonderlijk aangetroffen een geteekende kaart die naar de kaartverzameling is overgebracht en welke ik aldus beschreven heb:

Grondplan waarop met een gele tint aangegeven zijn de gedeelten grond benoodigd voor den aanleg van de lunetten n°. 5, 6, 7 en 8 van de *verschanste legerplaats bij het dorp Vucht.* Vervaardigd en gemerkt door de Genie 10 februari 1846. Met een staat van de gebouwde en ongebouwde perceelen die te onteigenen zijn. Papier 99 × 63 cM.

F. Aanwinsten voor de zegel- en stempel-verzameling.

Uit de auctie der munt- en penning-verzameling, afkomstig van de verzamelingen der heeren *Van-den-Bogaerde,* zijn eenige oude zegelstempels verkregen, van het openbaar gezag afkomstig en vroeger op een of andere wijze door nalatige dragers van het gezag vervreemd. Het zijn de volgende:

1. Randschrift: „Landrostambt van Braband". Wapen van den Koning van Holland.

Koperen lakstempel, zonder handvat.

2. RS.: „Commissaris van het uytvoer bewind der Bataafsche Repub." Onderschrift: „Departement van den Dommel". De vrijheidsmaagd met leeuw en vlag bij een altaar met plechtanker der vrijheid.

Idem, met mahoniehouten handvat.

3. RS.: „Provinc: geneesk: onderz: en toevoorz: te 's Bosch". Koninklijk Nederlandsch wapen.

Idem, met beschadigd palmhouten handvat.

4. RS.: „Thesaurier der stad s'Hertogenbosch". Wapen van het koninkrijk Holland.

Koperen lakstempeltje, zonder handvat.

5. RS.: „Commissaire de Police de Boisleduc". Keizerlijke (fransche) adelaar.

Idem, met palmhouten handvat.

6. RS.: Raad van admini: en dissipline der gewaapende burgermacht". Schild met de vrijheidsmaagd met hoed bij een altaar, waarop een grondwet en het onderschrift „Bosch", omgeven door krijgsemblemen.

Koperen inktstempel, met palmhouten handvat.

7. RS.: „Mairie de Nuland". Keizerlijke adelaar.

Koperen inktstempel, zonder handvat.

8. RS. in antieke letters: „S. scabinarum ville de Raūestein". Twee wapenschilden gehouden door een engel. Links: het wapen van Ravestein, (van zilver) beladen met een raaf (van sabel) staande op een steen (van lazuur); rechts: dat van den heer van Kleef zooals afgebeeld in „Charters enz. van Ravestein" I blz 386.

Zeer oude koperen was-stempel met palmhouten handvat.

9. RS.: „S. opidi de Steenberghen ad causas". Wapen van Steenbergen, van goud, beladen met een Sint-Andrieskruis van keel, en verzeld aan de punt van drie bergen (van sinopel); het schild omgeven met een dooreen gevlochten bandwerk als versiering.

Oude was-stempel, enkel bestaande in een koperen schijfje; het handvatsel is afgevijld.

10. RS.: „Schependomssegel van Heese en Leende". Schild met cartouche, vertoonende het wapen van Heeze, Leende & Zes-gehuchten, (van lazuur) beladen met een boom (van goud) aan welks takken een schildje (van goud) hangt waarop drie hoornen (van lazuur), in het midden van het hoofd een ster (van goud).

IJzeren was-stempel, platte schijf zonder handvatsel.

11. RS.: „Publieke Schatkist". Wapen van den Koning van Holland.

Lak-stempel, bestaande in een dun koperen schijfje, bevestigd op een ijzeren blok, waaraan een stift ter bevestiging van een handvat.

G. Aanwinsten voor de boekerij.

Van een aantal verslagen, inventarissen en catalogi, in 1903 en vroeger verschenen, hebben wij weder een exemplaar ten geschenke ontvangen. Met name:

Verslag van een onderzoek naar Nederlandsche archivalia in Zweden, Noorwegen en Denemarken, door prof. dr. G. W. Kernkamp. (Ontvangen van Uwe Excellentie)

Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderij-archieven in de provincie Utrecht over 1900 - 1902 door dr. J. de Hullu. (Van dezen)

Verslag van den toestand van het gemeente-archief te Leiden over 1902. (Van den archivaris)

Verslagen over den toestand van het gemeente-archief van Amsterdam, over de jaren 1885—1890, 1894, 1896, 1898, 1900—1902. (Van den archivaris)

Verslag der commissie van toezicht over den toestand van het gemeente-archief te Rotterdam over 1902. (Van den archivaris)

Verslagen betreffende het archiefwezen en de oudheidkundige verzameling der gemeente Vlissingen over 1902. (Van den gemeente-archivaris)

Verslagen betreffende het oud-archief van Middelburg over 1901 en 1902. (Van den gemeente-archivaris)

Notulen der XII^{de} bijeenkomst der Rijks-Archivarissen op 22 october 1901. (Van den Algemeen Rijks-Archivaris)

Aanwinsten van het Rijks-Archief in Limburg over 1901, door A. J. A. Flament, Rijks-Archivaris in Limburg. (Van dezen)

Inventaris van het archief der gemeente Warmenhuizen door C. J. Gonnet, Rijks-Archivaris in Noordholland. (Van dezen)

Verbetering en aanvulling van den inventaris van dr. P. Scheltema, 1869, door C. W. Bruinvis, archivaris der gemeente Alkmaar. (Van dezen)

Inventaris van het archief der gemeente Amersfoort. (Van den gemeente-archivaris)

Nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis; achtste jaarverslag, 1 october 1902. (Van den Directeur van het krijgshistorisch bureau van den Generalen Staf)

Rapporten der voormalige Vicarie-Commissie. (Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie)

Catalogus der geschiedenis. Frankrijk. (Van den bibliothekaris der Koninklijke Bibliotheek)

Lijst van periodieken, te raadplegen in de bibliotheek der Rijks-Universiteit te Leiden. (Van den bibliothekaris)

Catalogus van de Bibliotheek over Leiden en omgeving. (Van den archivaris der gemeente Leiden)

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, deel XXIV, over 1901. (Van Uwe Excellentie)

Verslag van de commissie van bestuur van het Provinciaal museum van oudheiden en geschiedkundige voorwerpen in Drenthe, aan Gedeputeerde Staten, over 1902. (Van de commissie)

Verslag van de commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen over 1902. (Van de commissie)

Verslag van de commissie van beheer over het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage over 1902. (Van de commissie)

Verslag over den toestand van het West-Friesche museum te Hoorn gedurende het jaar 1902, uitgebracht door de commissie van toezicht. (Van de commissie)

Verslag van den toestand der gemeente 's-Hertogenbosch over het jaar 1902, uitgebracht door B. en W. (Van het gemeentebestuur)

Verslag van den toestand der provincie Noordbrabant over het jaar 1902, uitgebracht door Gedeputeerde Staten. (Van dit college)

Verslagen van den toestand der provincie Drenthe over de jaren 1827—1835, 1837—1841, 1848, 1870—1874, 1900—1902, uitgebracht door Gedeputeerde Staten. (Van dit college)

Verslag betrekkelijk den dienst der Rijkspostspaarbank in Nederland over 1902, aan de Koningin uitgebracht door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid. (Van den Directeur)

Van de volgende uitgaven en geschriften ontvingen wij een exemplaar ten geschenke:

Feestschrift bij het bezoek van de Koningin en den Prins der Nederlanden aan Limburg en aan de stad Roermond op 17 juli 1903. (Van den secretaris van het Provinciaal genootschap voor geschiedkundige wetenschappen „Taal en Kunst" in Limburg, den heer A. F. van Beurden, te Roermond)

De Paltsgraven Russel, door A. F. van Beurden. (Van denzelfde)

Limburg's jaarboek II, afl. 4; VII, afl. 4 en IX, afl. 1—3. (Van denzelfde)

Gedenkboek der „Blijde inkomste" van H. M. de Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden in de stad Roermond, door A. F. van Beurden. (Van denzelfde)

De Cameraars-rekeningen van Deventer, uitgegeven door mr. J. Acquoy, archivaris der gemeente; VI[e] deel, 1_e stuk, 1382, 1383. (Van het gemeentebestuur)

Overzicht van marktprijzen van granen te Arnhem in de jaren 1544—1901. Bijdragen tot de statistiek van Nederland, nieuwe volgreeks XXVI; uitgegeven door het Centraal-bureau voor de statistiek. (Van den Directeur van het Centraal-bureau voor de statistiek van Nederland)

Geschiedenis van Zomeren naar de archieven van Postel's abdij (opklimmende tot 1224), door Th. Ign. Welvaerts, prior bibliothekaris-archivaris der abdij Postel—Molle. (Van den prior der abdij Postel—Molle)

L'Art Typographique dans les Pays-Bas (1500—1540) afl. 1—4. (Van Uwe Excellentie)

Theodore Rodenburgh, door dr. W. Zuidema; afl. 1 en 2. (Van den schrijver)

De Archivaris in Noordbrabant,

A. C. BONDAM.

VERSLAG DER AANWINSTEN.

1903.

BLADWIJZER.

A. Blz. 67—72. Voor het oud-Provinciaal archief.

I. Een dossier van het *archief* van het *Departementaal Bestuur van Brabant* uit *1804*.

Gerestitueerd door de erven Van-den-Bogaerde.

II. Stukken van het *archief* van het *kwartier Oisterwijk der Meierij van den Bosch.*

Ex gemeente-archief Oisterwijk.

III. Stukken van het *archief* van het *Bureau de Bienfaisance*, kanton *Oisterwijk.*

Idem.

IV. Stukken behoorende tot het *archief* van:

1. *Drossaard van stad en lande van Breda.*
2. *Rentmeester der Geestelijke goederen van Breda.*
3. *Comptoir van Convoyen en Licenten te Breda.*
4. (*Gemeente-archief Hoeven ?*)

Alle ex familie-archief Pels-Rijcken.

V. Stuk behoorende tot het *archief* van het *rentmeesters-kantoor der Domeinen in het kwartier van Bergen-op-Zoom.*

Ex collectie-Cuypers.

B. Blz. 73—75. Voor de rechterlijke archieven.

I. Stukken van het *oud rechterlijk archief van Helmond.*
Teruggekocht door den Rijksarchivaris in Limburg.

II. *Oud-rechterlijke archiefstukken van Oisterwijk c.a., enz.*
Ex gemeente-archief Oisterwijk.

III. Het *archief* der voormalige *Leen- en Laatkamer van Heeze, Leende en Zes-Gehuchten.*
Ex kasteel Heeze.

IV. *Protokol van den Leenhof der hooge heerlijkheid Geffen.*
Ontvangen van den eigenaar der heerlijke rechten van Geffen.

V. Een *crimineel papier van den drossaard van Breda.*

C. Blz. 76 en 77. Voor de nieuwe archieven.

I. *Gemeente-rekening van Erp, 1866; gemeente-begrootingen voor 1876 van 27 gemeenten.*
Ex Provinciale Griffie.

II. Stukken voor het *archief van Gedep. Staten, enz.*
Uit het archief der Commissarissen des Konings.

III. Archiefstukken van het *voormalig vredegerecht van het kanton Oisterwijk.*
Ex gemeente-archief Oisterwijk.

D. Blz. 78—83. Voor de verzameling wetenschappelijke hulpmiddelen.

I. *HSS. van costumen.*
Aangekocht.

II. *Twee HSS.* van *Rogier van Leefdael*
Idem.

III. *HS. A. v. Hoogstraten.*
Idem.

IV. *Simpele kopie van een oorkonde.*
Idem.

V. *Negen perkamenten brieven met kopie van een dito.*
Geschenk-Kuyck

VI. *Schepenbrief van den-Bosch.*
Uit Lith toegezonden.

E. Blz. 84—89. Voor de kaart-verzameling.

I. *Kaarten en plans van vestingwerken enz. van Grave.*
Ex kasteel Nemelaar.

II. *Eenige gedrukte plattegronden.*
Idem (Geschenk-A. v. Lanschot).

III. *Kaarten en teekeningen*, afkomstig van *A. I. C. I. S.* en *E. H. Bergsma.*
Aangekocht.

IV. *Grondplan legerplaats Vucht.*
Ex Griffie-archief.

F. Blz. 90 en 91. Voor de zegel- en stempelverzameling.

Zegelstempels afkomstig van het *openbaar gezag.*
Ex collecties Van-den-Bogaerde.

G. Blz. 92—94. Voor de Boekerij.

Verslagen, catalogi, inventarissen, overdrukjes enz.
Geschonken door de schrijvers.

INHOUDSBESCHRIJVING

VAN HET

Cartularium van ZUIDEWIJN-AMBACHT:

REGISTER van grootendeels gewaarmerkte kopieën naar origineelen of authentieke afschriften van leenbrieven en andere titels betrekkelijk de ambachtsheerlijkheid en heeren van Zijdewijn, en de acht hoeven moers daaraan gelegen.

Folio 1.

1423 *augustus* 13; *Haerlem, opten XIII*[den] *dach in augusto.*

Iohan van Beyeren, graaf van Holland enz., verkoopt aan Willem Scretiel tot een erfleen de ambachtsheerlijkheid en gewaarde richterschap van zijne wildernissen met wind, met tijns, tienden, enz., gelegen in den Grooten Waard boven Sinte Gertruyden berge aan de palen van Brabant en het ambacht van Besoyen.

Naar het origineel.

Ibidem.

1364 *januari* 29; *tot Sinte Gertruyden berge, des dijnsdaeges voer O. Vr. dach Purificationis int jaer O. H. anno drie hondert drieentsestich.*

Heer Ian van Beloys, stedehouder van den ruwaard hertog Aelbrecht van Beyeren, verleent het ambacht van den hoecke van der Zijdwinde, met wind, met weer, met tienden, met viskerien, met vogelien en verder toebehooren, aan Hadewi vrouw van Jan van Bueren of hare kinderen, zulks ten verzoeke van heer Willam Wildelfnesse (1), die het thans ten erfleen houdt, en ingeval deze geene kinderen of verdere afstammelingen nalaat.

Naar het origineel.

---

(1) In dezen brief ook genoemd *Windelnesse.*

Folio 1 verso.

1366 *mei* 23 *; tSchoenhouen, opten Pinxter auont.*

Hertog Aelbrecht, ruwaard van Henegouwen, Holland, enz., bevestigt den brief (waar het origineel van dezen is doorgestoken) door Jan van Baloys heer van Schoenhoüen enz. gegeven ten verzoeke van Willamus Winmelsnsse (*sic*).

Naar een authentieke kopie (dateerende na 18 december 1525) uit een grafelijkheids-register van Holland gemerkt XVIII (foliis XL, XLI°).

Folio 2.

1394 *april* 9 *; tot Zerixsee opten IX*[n] *dach van aprille, anno XCIII.*

Aelbrecht enz. verleent aan Jan van Bueren $^2/_3$ in het ambacht van Waspick en het geheele ambacht in den Hoeck van den Zijdewinde, hem aangekomen bij doode van zijn oom Willem van Windelsnese.

Naar een authentieke kopie van na 18 december 1525 uit een register van Holland gemerkt V (folio LXXVII).

Ibidem.

1403 *augustus* 8 *; inden Hage opten achten dach in augusto.*

Aelbrecht enz. verleent aan Jan van Naerssen Henrickss., ten wiens behoeve Jan van Buren afstand en opdracht deed, het ambacht van den Hoec van der Zijdewinde met dagelijksch gerecht visscherijen, vletterij, turfsteking, vogelerij; tveld de Riethueren, de korentiende en smaltiende met veren en verder toebehooren binnen- en buitendijks gelegen.

Naar een kopie als voren uit een register ter registerkamer van Holland gemerkt 11 (II ?) folio XXX).

Folio 2 verso.

1403 *september* 27 *; inden Hage opten XXVII*[en] *dach in september.*

Aelbrecht enz. verleent ten rechten erfleen aan Jan van der Zijdewijn bij doode van zijn broeder Willem van der Zijdewinde: *het ambacht vander Sijdewijnde*, noordwaarts tot Meduwen toe te halver Mase, zuidw. strekkende op 200 roeden boven de Herstraët, oostw. aan het ambacht van Besoyen, westw. tot Nederveen toe, met den wind, de breuken onder 10 gld, die daarboven voor $^1/_3$, de verbeurdverklaringen en de landwinningen mede voor $^1/_3$; geeft voor-

schriften over de verhaling van dit aandeel door den ambachtsheer; en verleent hem verder ten rechten erfleen, tegen 8 gld. oude Brab. pieters jaarl., *acht hoeven moers* met den grond, oostw. aan onlangs verkochte andere moeren, nederwaarts langs het ambacht van der Sijdewijnde, zuidw. 200 roeden op de moervaart en westw. als hem uit te meten door den rentmeester van Zuythollant.

Naar een kopie als voren uit een register van Holland gemerkt II (folio XXXVI).

Folio 3 verso.

1420 *mei* 5; *Tordrecht vijue dagen in meye.*

Johan (van Beieren, graaf enz.) verleent aan Johan van der Zijdewinde het ambacht van der Sijdewinde in Zuythollant, en acht hoeven moers met den grond, dezen vroeger door zijn vader (hertog Aelbrecht) en broeder (Willem II) verleend.

Naar een kopie als voren uit het register gemerkt IX (folio II XV).

Ibidem.

1425 *december* 1; *Tordrecht den ersten dach van december.*

Philips (van Bourgondië, graaf enz.) verleent aan Marie van Aerssen, vrouw van Reynout Farijs(?)zoon, het ambacht van den Hoecke van den Zijdwijnde met het dagelijksch gerecht en verder toebehooren, in Zuytholland, zooals haar vader Jan van Aerssen het te houden placht.

Naar een kopie als voren uit het register gemerkt IX (folio II XXV).

Folio 4.

1462 *september* 15; *opten XVen dach van september.*

Philips (van Bourgondië enz.) verkoopt ten rechten erfleen aan Jan Oudaert, Heinrick van den Hout en Henrick van den Doerne de ambachtsheerlijkheid van der Zijdwijnde met aanwassen en verder toebehooren, aan hem gekomen door verzoek als anderszins, — en zulks op den voet als die heerlijkheid door wijlen Jan van der Zijdwijnde bezeten werd, en nog met het recht om schout, schepenen en andere officieren aan te stellen; en verkoopt hun tevens in eigendom acht hoeven moers, mede door Jan voorn. bezeten

geweest; beide koopen te zamen voor 1200 gouden Phil. schilden, geheeten clinckaerts, van 30 grooten vlaamsch.

Naar een kopie als voren uit het register gemerkt: et finis (foliis VIII, IX, X).

Fol. 5 verso.

1443 *september* 10; *opten thienden dach in septembri.*

Philips van Bourgondië enz. vergunt heer Dirck van der Merwede, ridder, het ambacht van der Zijdwijnde met acht hoeven moers c. a., door Dirck tot nog toe van de grafelijkheid van Holland te leen gehouden, verder te verleenen aan een of meer zijner drie bastaarden Jan, Claes en Daniel in rechten leenwaer om te houden van hem en zijn rechten leenvolger, onverkort de leenroerigheid aan den graaf.

Naar een authentieke, met het origineel vergeleken, kopie.

Folio 6.

1449 *maart* 4; *opten vierden dach in maerte int jaer ons Heeren duysent vier hondert acht ende vertich.*

Dirck van der Merwede, ridder, heer van Eethen en Meuwen, van Sgravenmoer en Baertwijck, beleent zijn natuurlijken zoon Jan, ten overstaan van zijne mannen van leen Jacob van den Velde en Gerit van Deventer, ten rechten erfleen, met het ambacht van der Zijdwijnde en de oostelijke helft van acht hoeven moers daaraan gelegen, met versterf op wettig oir of anders op zijn broeders Claes of Daniel en hun wettig oir.

Naar een authentieke kopie als voren.

Folio 7.

1455 *januari* 2; *opten tweesten dach van ianuarii int jaer o. H. duysent vier hondert vier ende viftich.*

Odelije van der Merwen, vrouw van Ethen, van Meuwen en van Sgravennoer (*sic*) verleent, ten overstaan van mannen van leen Gijsbrecht van Hokelom en Jan van Mallant, aan Jan van der Merweden, haar bastaard-broeder, het ambacht van der Zijdwijnde en de helft van acht hoeven moers daaraan gelegen, overeenkomstig de beleening door haren vader gedaan.

Naar een kopie als voren.

Ibidem.

1459 *juli* 1; *opten ersten dach in iulio.*

Jan van Emmichoūen Zegerss., Jacob van Dobben en Peter Walche zoon, mannen van leen van vr. Odelije van der Merweden, verklaren dat zij haar ten verzoeke van haar natuurlijken broeder Claes v. d. M. vruchteloos hebben verzocht om dezen op een voor hem veilige plaats in Suytholland, het Land van Althena, dat van Huesden, of elders, gelegenheid te geven verhef te doen van de hem van zijn broeder Jan aangekomen, van haar leenroerige, ambachtsheerlijkheid van Munsterkerk c.a. en die van der Zijdwijnde met 4 hoeven moers, of wel hem vrijgeleide te geven of anders uitstel tot hij met recht of met genoege met haar vereenigd was.

Naar een kopie als voren.

Folio 8.

Notitie, luidende:

„Wij Hugo van Wick (1) hoert hier te comen”.

Ibidem.

1478 *november* 7; *opten sevensten dach in novembri.*

Maximiliaen en Marie, hertogen enz., verleenen tot een erfleen aan Daniel bastaard van der Merwede de ambachtsheerlijkheid van der Zijdwijnde met de oostelijke helft van 8 hoeven moers (waarvan zijn broeder Claes de andere helft heeft), en zulks ingevolge den afstand (in atrio?) door zijn broeder Claes en wegens den dood van Odelije van der Merwede, wier leenvolger nog geen verhef van de leenen, van de grafelijkheid afhangende, gedaan heeft.

Naar een kopie als voren.

Folio 9.

1462 *september* 15.

Philips enz. . . . .

(alleen de aanhef en het slot van een expeditie van den brief, opgenomen op folio 4 en vlg. van het register).

---

(1) Hiermee is, blijkens een verwijzend teeken, de aldus aanvangende brief bedoeld, afgeschreven op folio 19.

Folio 9 verso.

1403 *september* 27.

Aelbrecht enz. . . . .
(alleen de aanhef van een andere kopie van den brief, opgenomen op fol. 2 verso en vlg. van het register).

Ibidem.

1462 *september* 17; *opten XVII*[en] *dach van septembri.*

Philips, hertog enz., gelast den procureur van Hollant om Jan Oudaert, Henrick van Dorne en Henrick van Houte in het bezit te stellen van de ambachtsheerlijkheid van der Zijdwijnde met 8 hoeven moers, die hij, hertog, hun verkocht; en beveelt de buren en inwoners die koopers als ambachtsheeren te ontvangen.

Naar het origineel.

Folio 10.

1462 *october* 7; *opten sevensten dach vander maent van octobri.*

Willem van Swieten, 's hertogen procureur in Hollant, Zelant en Vrieslant enz., verklaart Jan Oudaert c. s. in de possessie en bruikweer gesteld te hebben van de ambachtsheerlijkheid van der Zijdwijnde met 8 hoeven moers, door confiscatie na wanbetaling van cijnzen en anderszins aan den hertog gekomen, en in het bezit van de turf op die 8 hoeven gevonden.

Naar het origineel.

Folio 11.

1491 *september* 12; *in onser stede van Mechelen, den twelffsten dach van september int jaer O. H.* 1491 *ende der Rijcken van ons conincx te wetene van die van den Romeynen tseste ende van den genen van Vngarien tweeste* (1).

Dictum van het eindvonnis, door (Maximiliaan en Philips in) den grooten raad, tusschen Daniel van der Merwede, eischer, en Jan Mellinck en Adriaen van Drongelen, verweerders; waarbij den eischer de ambachtsheerlijkheid van der Zijdwijnde met 4 hoeven moers werd toegewezen.

Naar een expeditie?

---

(1) De kopiist las: wterste.

Ibidem.

1403—1432.

Notities uit de leenregisters in den Hage op 't hof, van 5 verheffen met de ambachtsheerlijkheid van der Zijdewijnde, n.l.:

1403 Jan van der Zijdewijnde bij doode Willem zijn broer;

1409 Jan van der Zijdwijnde ten tijde van hertog Willem;

1414 Willem van Besoyen bij overgifte van Jan van der Sijndwijnde;

1414 Floris van Wiffliet bij overgifte van Willem van Besoyen;

1432 Dirck van der Merwede bij overgifte van Floris van Wiffliet.

Folio 11 verso.

1432 *november* 9; *inden Hage opten negensten dach van novembri.*

Philips van Bourgondië enz. verleent tot een erfleen aan heer Dirck van der Merwede acht hoeven moers met den gronde achter zijn ambacht van der Zijdwijnde, zooals de oude handvesten en brieven, die heer Dirck daarover van hertog Willem van Beyeren heeft, inhouden.

Naar het origineel.

Folio 12.

1432 *november* 9; *inden Hage opten IX*^{n} *dach in noūembri.*

Philips van Bourgondië enz. met zijne mannen van leen, her Aernt van Gendt en Floris van Kijfhoeck, verklaart dat Florens van Wijfflit ten behoeve van heer Dirck van der Merwede heeft opgedragen het ambacht van der Zijdwijnde met wind, met molen en verder toebehooren, en verleent dit heer Dirck ten erfleen.

Naar het origineel.

Folio 12 verso.

1432 *november* 9; *inden Hage opten IX*^{en} *dach in novembri.*

Hertog Philips . . . . (enz. als in het vorige)

Naar het vidimus dd. 1434 october 16 (int jaer ons H. duysent vierhondert vierendedertich (1) *opten sestienden dach van octobri) door br. Eueraert, prior van het Cisterciënser klooster van Sinte Marien Croen te Heusden.*

---

(1) Misschien heeft er gestaan *viueendedertich.* De kopiist sprong een regel over en wel van het jaartal van den brief op dien van het vidimus; een latere hand schreef nu door *vier* of *viue* weer *twee* heen.

Folio 13.

1440 *december* 21; *opten XXI*[e] *dach in decembri.*

Philips van Bourgondië enz. verklaart dat Willem van Gendt en Jacop diens zoon hebben erkend geen recht te hebben op het ambacht van de Zijdewijn en op acht hoeven moers daaraan gelegen, waarover zij met heer Dirck van der Merwede geschil gehad hebben, en waarvan zij ten overvloede afstand doen ten behoeve van heer Dirck.

Naar het origineel.

Folio 13 verso.

1411 *mei* 3; *opten derden dach in meye.* (*Opschrift*: *„Den brieff van inlage die Ian vander Zijdewijn off die gebueren behorden”.*)

De gemeene buren, die geërfd zijn van Heynken Heynkens Souts erf tot Wouters Bonten erf, beloven en verbinden zich vóor rechter en heemraden in het ambacht van der Zijdewijn ten behoeve van Jan van der Zijdewijn om de sloot langs hunne erven, nabij de Maze gelegen, te maken en houden als elders in Zuythollant aan den uiterdijk, en verklaren geen recht te hebben op de uiterdijken en erven tusschen H. Heynkens en W. 's Bonte erven van den „slot” tot de Maze toe; terwijl Jan van der Zijdewijn belooft hen van den Maasdijk te vrijen.

Naar het vidimus dd. 1500 januari 14 (int jaer o. H. vier hondert XCIX den XIIIIen ianuarii) door burgemeesters, schepenen en raad van Dordrecht.

Folio 14 verso.

1379 *maart* 20; *int jaer o. H. dusent drie hondert achtendetseuentich, des sondaechs nae Gertruyden dach in mert.*

Jan van der Zijdwijnde, en Willem zijn zoon voor zich en als voogd voor zijn broeders en zuster met namen Reynbout, Jan en Gerit en Kateline, dragen 23 gerden lands vierdalve voet min, gelegen int Brede Wer enz, vóor richter en hemeraders in het ambacht van der Zijtwijnde over aan Gerit van der Zijdwijnde, die hun daartegenover een molensteeg en molenwerf overdraagt benevens eenig erf, uiterdijk, pacht en gemeente, aan Gerit en zijn zuster Lysebeth van hun moeder vrouw Mechteld bestorven.

Naar het origineel.

Folio 15.

1442 *november* 27; *opten XXVII^{en} dach in nouembri.*

Philips (hertog enz.) machtigt onder wederkeerig recht van opzegging heer Dirck van der Merwen, Goedschalck Oem, Adriaen Screüel en Jacop van Gendt om ieder een gewaert richter te zetten in hunne ambachten in Zuythollant.

Naar een gewaarmerkte kopie dd. 1603 mei 30.

Ibidem.

1425 *augustus* 14; *op onser Vrouwen auont assumptio.*

Jacop Tack, rentmeester van Suythollant, geeft namens graaf Jan van Beyeren aan Jan van der Sijdewijn en diens erven in erfcijns *acht hoeven moers* met den grond enz., gelegen aan het ambacht vander Zijdewijn, oost aan het moer van Foykens erfgenamen, noord aan het erf der geburen van het ambacht van der Sijdewijn 200 Roeden boven de Herstraet, zuid 200 R. opwaarts van dat gebuurerf, west zoo ver langs dat erf tot de 8 hoeven hun volle maat hebben van elk 24 zulke morgens als „boven en beneden" van moer geleverd zijn.

Naar een vidimus dd. 1462 mei 22 (den XXII^{en} dach in meye) door br. Cornelis vander Merwet, heer toesimeister en prior van het Augustijner-klooster in Dordrecht, van een ander vidimus dd. 1436 december 22 (des saterdaechs nae Sinte Tomas dach) door br. Rutger van Tiel, gardiaan van het Minderbroeder-convent in Dordrecht.

Folio 15 verso.

1450 *november* 3; *des dijnsdachs nae Alder Godts heyligen.*

Floris Om van Wijngaerden, baljuw van Suythollant, doet, met de welgeboren mannen van Zuythollant in hooge vierschaar, ten verzoeke van heer Dirck van der Merwede, ridder, heer tot Eethen en van Meuwen etc., en overeenkomstig een daartoe door den graaf verleenden brief, uitspraak dat schout, gewaard rechter, gezworenen en gemeene buren van den Zijdewijn ingeval van hoogwater dingbank zullen houden in het andere ambacht dat heer Dirck in Zuythollant heeft van een deel hoeven moers die hij van Vastraet van Giessen gekregen heeft.

Naar het origineel.

Folio 16.

1432 *november* 9.

Philips enz. . . . . (gelijk in den brief op folio 11 verso).

Naar een vidimus dd. 1465 *januari* 14 *(int jaer o. H. duysent vierhondert ende vierendetsestich op Sinte Ponciaens dach martelaer) door br. Jacop, prior van het klooster van Sinte Marien Croen te Heusden.*

Folio 16 verso.

1452 *april* 10; *thien dagen in april.*

Jonkvr. Odelie van der Merwede, wettige en oudste dochter, en Jan en Claes van der Merwede, natuurlijke zonen van heer Dirck van der Merwede ridder heer van Eethen en van Meuwen etc., komen in tegenwoordigheid en onder bezegeling van hun vader, met medebezegeling van Robrecht van Drongelen Peters zone, Antonis van Wifflit en Jan Henrix zone van Hoekelem, overeen dat Jan en Claes na huns vaders dood op het slot en huis te Meuwen mogen blijven wonen onder gemeenschappelijk genot hunner goederen, mits zij Odelie als het hoofd der familie erkennen en haar, alsook haar zuster Johanna indien die komt medewonen, dienen zullen gelijk thans hunnen vader.

Naar het origineel.

Folio 17 verso.

1442 *october* 27; *op Sinte Symon ende Juden auont apostelen (Opschrift, iets later bijgeschreven: „Dit is een copie van die coer op den dieck eerst gemaeckt is".)*

Burgemeester schepenen en raad van Dordrecht verklaren, dat hunne gedeputeerden, die van Sinte Gertruyden berge, heer Dirck vander Merwede ridder enz., en anderen, besloten een straat op de moeren en verder tot het ambacht van Besoyen te maken en schouw met heemraden daarop te leggen — bij gemis van een heemraad boven op de moeren, met dien van beneden —, dat zij die straat hebben uitgezet en bepalingen hebben getroffen voor de heemraden tot keuren, over den aanleg, de breedte, de zeewaardigheid als dijk, enz.

Naar het origineel.

Folio 19.

1478 *september* 21; *opten eenentwijntichsten dach in septembri.*

Claes van der Merwede, bastaard, heer van Baertwijck,

zoon van heer Dirck van der Merwede, doet vóor leenmannen der grafelijkheid van Hollant ten behoeve van zijn broeder Daniel van der Merwede, bastaard, afstand van al zijn recht en aanspraak op het ambacht van der Zijdwijnde en op de helft van acht hoeven moers daaraan gelegen (waarvan hij, Claes, de andere helft bezit), hem aangekomen bij doode van zijn anderen broeder Jan.

Naar een kopie gelijk die op foliis 5 *verso*—8.

Folio 19 verso.

1606.

Onderteekende verklaring van H. Stockman, als secretaris in het ambacht van die Zijdewijn ende Vrijhoeffuen, dat hij alle brieven op foliis 1—19 naar de principale brieven woordelijk heeft afgeschreven.

Tegenover fol. 19 verso.

1593 *augustus* 28.

Adriaen van Clotwijck Adriaenss. als schout in de Zijdewijn tot Cappel met hemeraders, doet meten en taxeeren, ten verzoeke der erfgenamen van mr. Willem van Diemont c. s., het aandeel van dezen in den Pekelherinck, verder de hooge Inlage aanwassen, het aandeel in de kleine Inlage enz.

Door den secretaris Stockman in 1599 *gewaarmerkte kopie op een in het register gehecht vel papier dat, vroeger in vieren gevouwen, op de vouw tot opschrift heeft: «Dit is eenighe metinghe gedaen van die inlage eermael bij Cloetwick waer mede ic mij wil behelpen dat die anwasse vant gecofte lant van Hubert Berck over Sprincht niet mede gemeten is; is maer gemeten die groete ende cleine inlaghen. Word daer om bewaert».*

(Folio 20 recto.)

(In blanco.)

Folio 20 verso.

1438 *augustus* 2; *opten anderden dach in augusti.*

Godtschalick Om, rentmeester-generaal van Hollandt, en Floris van Kiefhoeck, kondigen dat zij met goedvinden van heer Dierck van der Merweden hun uitspraak, waarbij dezen het ambacht van der Zijdewijn was toegekend, in dien zin

aanvulden dat de tegenpartij, Willem van Gendt, de tienden van dat ambacht hebben zal.

Naar den origineelen brief.

Ibidem.

Grafschrift van Dirck van der Merwen en nog een notitie.

Folio 21.

1594 *maart* 8.

Ridderschap, edelen en steden, representeerende de Staten van Hollant en Westvrieslandt, verleenen ten erfleen aan Dierck van Nuyssenborch de ambachtsheerlijkheid van der Zijdewinde met de helft van 8 hoeven moers met den grond daaraan gelegen, — hem aangekomen van zijn moeder Margriet.

Naar het origineel.

Folio 21 verso.

1442 *november* 27; *opten XXVII*[en] *dach in nouembri.*

Philips, enz. . . . . . (als op folio 15 van het register).

Door den secretaris Peter Aersen den 30[n] *mei 1603 gewaarmerkte kopie van het origineel.*

(Folio 22—27 in blanco.)

Folio 28/29.

Op een later ingehecht, vroeger in vieren gevouwen, vel papier, dat op de vouw (*folio* 29 *verso*) tot opschrift droeg: „Joncker Dirck van Nuyssenburch (vercrig?) vande Cramstech", staan de volgende akten:

(Folio 28.)

1501 *juli* 25; *opten XXV*[en] *dach in iulio.*

Daniel van der Merwen voor zich en voor Dirck, zijn zoon, en voor zijn nakomelingen, draagt over vóor richter en hemeraders in Screüelduyn aan een aantal geburen 3 gerden land aan de westzijde van de Kruysvaert, „drie oelkens royen breet", strekkende van de Heerstraat tot het ambacht van de Sijdewijn, en nog 3 roeden in dat ambacht, moetende „int authoot" de moer 2 roeden breed blijven liggen; onder voorwaarden: dat de verkrijgers de sloot aan den oostkant voor de helft mee 7 voet wijd maken en, zoo Daniel of

zijn nakomelingen een vaart willen maken, daartoe helpen; dat Daniel en zijne nakomelingen zullen houden *gebuerrecht* in het ambacht van der Sijdewijn dies dat hij vrij zal „varen" met al zijn land aldaar, en wegen mag „over die voors. stege"; dat Daniel of zijne nakomelingen een *sijl* zullen maken door die steeg tot lossing van water in de Cruysvaert, 14 voet lang en 2 wijd, vierkant; dat de ingeërfden den oostkant steeds *dicht zullen maken* „binnen meijs" en ook de gaten, 's winters daarin geschuurd.

Naar de oorspronkelijke akte.

(Folio 28 verso.)

1499 *mei* 7; *opten seuensten dach in die meij.*

Daniel van der Merwen, ambachtsheer van der Sijdewijn, en alle gemeene ingeërfden in dat ambacht, komen voor richter en hemeraders aldaar overeen over een erfscheiding, waarbij de straat tusschen hunne goederen en de helft van de sloot aan den zuidkant, strekkende van de Hoger vaert tot de Cruyssloot toe, aan de geburen wordt toegekend, terwijl Daniel en zijne erven of „naecomelingen" water mogen lossen door een te leggen zijl; met voorwaarde dat schout en heemraden straat en sloot, oost- en westzijde, jaarlijks zullen schouwen onder recht van beboeting en verhaal.

Naar de oorspronkelijke akte.

(Folium 29 in blanco behoudens bovenvermeld opschrift.)

Folio 30.

1500 *april* 11; *int jaer o. H. duysent vierhondert negenendetnegentich opten XI*[en] *dach van april.*

Gerit Lauriss. staat vóor richter en hemeraders in het ambacht van der Vrijer Hoeffüen toe dat Daniel van der Merwen of zijne „naecomelingen" uit zijne moeren mag *uitwateren, varen enz.* in de vaart, voor zoover Gerit in die vaart gerecht is, en dat Daniel daar *gebuerrecht* van zal houden gelijk andere geburen.

Naar de oorspronkelijke akte.

Ibidem.

1500 *april* 11.

Gerit Lauriss. . . . . (gelijk in het vorige).

Naar een vidimus dd. 1507 october 27 (opten XXVII[en] *in octobri) door deken en kapittel van Sinte Gertruydenberge.*

Folio 30 verso.

1525 *october* 10; *opten tienden dach in octobri.*

Jan Duydijn Janss. draagt voór richter en hemeraders van het ambacht van t Screüelduyn over aan Dirck van der Merwen Danielss. 1/4 van de Hogervaert, Toentkens vaert genoemd, strekkende van het ambacht van die Vrijhoeffüen zuidw. tot de palen van Brabant.

Naar de oorspronkelijke akte.

Ibidem.

1493 *februari* 6; *int jaer o. H. duysent vier hondert tweendetnegentich den sesten dach in februarii.*

Richter en hemeraders in het ambacht van der Sijdewijn verklaren dat Iohan heer van Cruynningen enz., als voogd van Gerit Lauriss. zijn zwager, zich beklaagde dat de vaartmeesters Gerit verkortten in zijn recht op de vaart en vaartkant en de wilgen, en de vaart door zijn land groeven met ongebruik van zijn land; dat dezen met de ingeërfden nu erkenden dat Gerit in de vaart en vaartkant gerecht was, vreemde goederen en waren te scheep mocht voeren en landen, en met karren enz. vervoeren, en beloofden hem niet meer daarin te storen; dat partijen echter verdere punten aan arbiters onderwierpen, die de uitspraak deden als volgt:

Heer Iohan namens Gerit, zijn zwager, zal het geheele gebruik van de vaart en vaartkant vrij mogen benutten gelijk de vaartmeesters c.s. erkend hebben; over de andere punten zullen de zeggers informatie nemen en dan later uitspraak doen als hun dat zal believen; duisterheden zullen zij zelven verklaren; bij ontstentenis zullen partijen andere arbiters in hun plaats kiezen; bij niet-onderwerping wordt boete beloopen.

Naar een notarieele kopie.

(Folium 31 verso, grootendeels, folium 32 geheel in blanco.)

De Archivaris in Noordbrabant,

A. C. Bondam.

Het Rijksarchief in Gelderland.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief, lokalen, ameublement.*

De bewaarplaats van de archieven verkeert voortdurend in goeden staat; zij onderging geene veranderingen en behoefde geene herstellingen.

Het onderhoud van het Rijksarchiefgebouw, gedurende de jaren 1903 en 1904, is op 30 Januari 1903 door den heer J. A. Koenders te Arnhem aangenomen.

Het ameublement werd niet vermeerderd; de reparatiën bepaalden zich tot die van enkele binnenjalouzieën.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De op het archiefgebouw geplaatste bliksemafleiders werden door een deskundige, den heer O. F. Lincker te Arnhem, op 18 Mei en 29 September 1903 beproefd en, blijkens diens schriftelijk afgegeven verklaringen, in orde bevonden.

Bij de beproeving der brandslangen bleek het, dat er 4 door nieuwe moesten worden vervangen.

Aan de waterleiding deden zich geene gebreken voor.

Het aantal brandzakken en fiesschen met bluschmiddel bleef hetzelfde.

III. *Toestand van de archiefverzameling.*

Met het herstellen van de archiefstukken, die zulks behoeven, wordt steeds voortgegaan. De voorraad kartonnen klepdoozen werd met 150 stuks vermeerderd; die van schuifportefeuilles voor berging van losse stukken behoefde niet te worden aangevuld.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.*

In het jaarverslag van 1902 is melding gemaakt van het door den HoogWelgeb. heer F. M. A. J. Baron van Wijnbergen in in bruikleen afgestaan archief, dat op het huis ter Horst onder Loenen (Veluwe) berustende was geweest en dat met de ordening en inventarisatie van die uitgebreide verzameling een aanvang was gemaakt, doch dat men daarmede niet gereed was gekomen. Thans kan worden medegedeeld, dat die arbeid is afgeloopen; van den inventaris (in duplo), groot 503 bladzijden, is een exemplaar geheel in het net overgeschreven, terwijl dit met het tweede gedeeltelijk het geval is.

Het door den heer Ph. F. A. J. Baron van Brakell-Doorwerth te Heelsum in bruikleen afgestaan archief van het huis Doorwerth werd geordend:

Het bevat o. a.:

1e. Leenboek van de heerlijkheid Doorwerth, loopende van 16 Juni 1559 tot 15 Augustus 1576, waarin nog eene akte van 8 April 1594 voorkomt;

2e. Leenboek als het vorige, ook aanvangende 16 Juni 1559 en waarin tot 24 Juni 1575 verder dezelfde akten als in het sub no. 1 vermelde voorkomen; daarna volgen akten van 29 October 1590, 30 Januari 1578, 8 April 1578 en 9 April 1578; vervolgens is er eene afzonderlijke katern ingelegd, doch, wat de folieering (fol. 36) betreft, doorloopende en aanvangende met eene akte van 22 Maart 1582; verder het afschrift van eene beleening door den gemachtigde van het Godshuis te Prüme van Vrijdach nae St. Marcus dach 1537 en eene beleening van den heer van Doorwerth als pandheer van de Prümensche leengoederen in Gelderland, dd. 23 Maart 1582; het eindigt met eene akte van 16 Maart 1591;

3e. Leenboek, aanvangende 2 April 1601 en loopende tot 10 September 1639;

4e. Idem, 20 Maart 1640 tot 1 October 1656;

5e. Idem, 21 September 1672 tot 1738 (het laatste gedeelte is door vocht beschadigd en grootendeels onleesbaar);

6e. Een op perkament geschreven register, bevattende voorin de gekleurde wapens van de bezitters van de heerlijkheid Doorwerth, aanvangende met dat van Henricus de Doorweerdt, miles (1280), waarin de goederen, leenroerig aan Doorwerth, ieder op een afzonderlijk hoofd zijn gesteld, met verwijzing, wat de beleeningen betreft, naar thans gedeeltelijk niet meer aanwezige leenboeken; de oudste daarin vermelde beleening

betreft die van Johan van Bierwisch met de tienden te Groessen in 1330;

7e. 3 Signaten van het gericht van Doorwerth, over de jaren 19 Augustus 1657 tot 4 Juni 1659, 21 September 1686 tot 16 April 1697 en 6 Mei 1734 tot 6 October 1761;

8e. Crimineel signaat, 27 Juni 1738 tot 6 October 1761;

9e. Reglement van de Schutterij van St. Anna te Doorwerth en pacht- en rekeningenboek dier Schutterij 1714 tot 1830.

Verder bevat het archief verpachtingsboeken, verschillende losse stukken, enz.

Onder den heer Baron van Brakell moet nog een leenregister, aanvangende met het jaar 1428, berusten, dat wanneer het terug wordt gevonden, ook door Z.H.W.geb. zal worden overgegeven.

In het archiefdepôt berust eene verzameling van stukken, behoorende tot het archief van het voormalig Hof van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen, waarvan vóór ruim honderd jaren door W. A. van Spaen een inventaris is opgemaakt, 1950 nummers tellende, waarvan er thans echter 309 worden vermist. De stukken zijn daarin voetstoots opgenomen, terwijl de omschrijving niet steeds met juistheid heeft plaats gevonden, en verscheidene niet bij elkaar behoorende stukken in pakketten zijn bijeengevoegd. Eene nieuwe ordening en omschrijving kwamen gewenscht voor, om daarna de stukken te voegen bij en te vereenigen met de overige van het Hof: die arbeid kwam niet geheel gereed.

Met de inventarisatie van de verzameling „brieven uit en aan het Hof" wordt steeds voortgegaan: het aantal regesten vermeerderde in 1903 met ruim 2400 stuks.

V. *Opgave van in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Door den heer Dr. J. S. van Veen alhier werden in de Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht, vierde deel, n°. VI, uitgegeven de Landrechten van Ammerzoden van St. Odulphus avont 1471 en de ampliatie van den landbrief door Walraven van Arkel, heer van Heukelom, Ammerzoden en Weerdenburch, van 3 Juli 1548, naar de oorspronkelijke stukken uit het in het archiefdepot berustende archief van de voormalige heerlijkheid Ammerzoden.

Door denzelfde werden eenige stukken uit het in het archiefdepot aanwezig cartularium van het voormalig St. Elisabethsklooster of Zusterhuis te Huissen in druk uitgegeven.

Door de heeren Mr. J. J. S. Baron Sloet en Dr. J. S. van Veen werd het vierde stuk van de Registers van de Leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen uitgegeven.

De heer J. H. Hofman, rustend pastoor te Schalkwijk, deed in zijne verhandeling „— Heer Jan Wolsinck, 1571—1597" — eenige stukken uit de verzameling van charters van de stad Groenlo en die van de voormalige Heerlijkheid Borculo afdrukken.

Door den heer D. G. van Epen te 's-Gravenhage werd een aanvang gemaakt in het onder zijne leiding staande maandblad „de Wapenheraut", 7^{den} jaargang, 1903, met de uitgave van het Album Studiosorum van de voormalige Academie te Harderwijk, dat tot het oud-archief der gemeente Arnhem behoort, dat in het archiefdepot in bruikleen berust.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

Van Uwe Excellentie mocht het archief ontvangen:

1^{e}. Middel-Nederlandsch Woordenboek van wijlen Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam, V, afl. 15 en 16;

2^{e}. Woordenboek der Nederlandsche taal, II, afl. 18 en 19, (6de en 7de afl. van het tweede stuk), VI, afl. 4, en XI, afl. 8;

3e. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven XXIV, 1901 (4 exemplaren);

4e. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, XXIV, 1901;

5e. Publications de la Société historique et archéologique dans le Duché de Limbourg, tome XXXVIII, nouvelle série, tome XVIII, 1902;

6e. Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, op last van de regeering ingesteld door Dr. G. W. Kernkamp, Hoogleeraar aan de Universiteit te Amsterdam.

Van Gedeputeerde Staten van Gelderland:

1^{e}. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1902;

2^{e}. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de buitengewone vergadering van 22 April 1903 en de zomervergadering van 1903;

3e. Verslag van den toestand der provincie Gelderland, gedaan aan de Provinciale Staten in hunne zomervergadering van 1903.

Van Burgemeester en Wethouders der gemeente Arnhem:
Verslag van den toestand der gemeente Arnhem, over het jaar 1902.

Van Burgemeester en Wethouders der gemeente Nijmegen:
Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen, over het jaar 1902.

Van het Gemeentebestuur van Amersfoort:
Inventaris van het archief der gemeente Amersfoort.

Van Burgemeester en Wethouders van Leiden:
Catalogus van de bibliotheek over Leiden en omstreken, samengesteld door Mr. J. C. Overvoorde, Gemeente-Archivaris.

Van het Gemeentebestuur van Deventer:
De Cameraarsrekeningen van Deventer, uitgegeven door Mr. J. Acquoy, Archivaris der Gemeente, 6de deel, 1ste stuk, 1382.

Van den Algemeenen Rijksarchivaris:
1e. Conditiën van verpachtingen, brieven, quitanciën enz. door en aan de heeren van Wanray en de Nerée, rentmeesters en admodiateurs van goederen van de Commanderie van St. Jan te Arnhem, 1774 tot 1812;
2e. Inventarissen der goederen van de Commanderie van St. Jan te Arnhem, door F. de Nerée (den rentmeester) in admodiatie gebruikt, opgemaakt 1 November 1817, met eene missive van J. H. Cremer, rentmeester der domeinen van Veluwe en Putten, d.d. 4 November 1817 en copie-staat dier goederen in het jaar 1812;
3e. Minuutbrieven van F. de Nerée en andere papieren, betreffende de van de rentmeesters van het Kapittel van Xanten en van de Commanderie van Wezel gevorderde opgave van de tot hunne administratie behoorende goederen, gelegen in de Neder-Betuwe, subject aan den impost van het collateraal, 1799 tot 1806;
4e. Notulen van de 12de bijeenkomst der Rijksarchivarissen op 22 October 1901 te 's-Gravenhage.

Van den Rijksarchivaris in de provincie Noordbrabant:
1e. Jaarverslag met verslag der aanwinsten, betreffende Rijks oud en nieuw Provinciaal archief te 's-Hertogenbosch, in 1901;

2e. Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschaps-Archieven in Noordbrabant, uitgebracht aan heeren Gedeputeerde Staten van dat gewest in Maart 1902 (2 exemplaren);

3e. Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschaps-Archieven in Noordbrabant, uitgebracht aan heeren Gedeputeerde Staten van dat gewest in Juni 1903 (2 exemplaren).

Van den Rijksarchivaris in de provincie Limburg:
Aanwinsten van het Rijksarchief in Limburg over 1901.

Van den Rijksarchivaris in de provincie Noordholland:

1e. Manuductio ad historiam universalem scripsit T. Scheltinga Leovardiae Frisius, anno 1723, M. S.;

2e. 15 April 1750. Aanstelling van Theodorus Scheltinga, Bedienaar des Goddelijken woords te Arnhem, tot Professor der H. Godgeleerdheid aan de Academie te Harderwijk, op eene jaarwedde van *f* 850.— en de gewone emolumenten;

3e. 10 Juni 1750. Aanstelling van gelijken inhoud op eene jaarwedde van *f* 1150.—. (Scheltinga had voor het op 15 April 1750 uitgebracht beroep als Professor bedankt);

4e. 7 September 1750. Bulle der Academie van Harderwijk, waarbij Theodorus Scheltinga, honoris causa, tot Doctor in de H. Godgeleerdheid wordt benoemd;

5e. 9 Juni 1751. Aanstelling van Dr. Theod. Scheltinga tot Professor primarius der H. Godgeleerdheid aan de Academie te Harderwijk;

6e. Album, quod continet nomina eorum, qui frequentarunt collegia viri Cel: Theodori Scheltinga, S. S. Theologiae, Linguarum Orientalium nec non Historiae Ecclesiasticae Professoris ordinarii, 1750 tot 1778, M. S. 4o.

7e. Adversaria van Prof. T. Scheltinga, bevattende aanteekeningen over verschillende zaken;

8e. 26 Januari 1764. Bulle der Academie van Harderwijk, waarbij Eco Scheltinga (zoon van den Professor T. Scheltinga) tot Doctor in de beide rechten wordt bevorderd;

9e. 19 Februari 1796. Aanstelling van Mr. Eco Scheltinga tot lid van het Hof van Justitie in Gelderland;

10e. Drie akten van opdracht, d.d. 10 Augustus 1689, 20 Januari 1692 en 6 Mei 1763, respectievelijk betreffende een huis te Harderwijk, een kamp lands in de Engesteeg en een hof buiten Harderwijk;

11e. Inventaris van het archief der gemeente Warmenhuizen.

Van den Gemeente-Archivaris te Utrecht, met machtiging van Burgemeester en Wethouders dier gemeente:

1e. Landdags- en Quartiersrecessen (van Veluwe) van 1675;
2e. Register op de Landdagsrecessen over de jaren 1577 tot 1709;
3e. Korte notulen van den Magistraat van Arnhem, 1802 tot 1807, met register;
4e. Minuut-notulen van vroedschappen, fungeerende Schepenen van Arnhem, over 1808, met register.
(De sub 1 tot 4 genoemde stukken zijn afkomstig van Mr. W. R. Brantsen te Arnhem en bevonden zich onder de door Mr. C. G. Berger van Hengst aan de gemeente Utrecht gelegateerde papieren van den oud-burgemeester Mr. Cypriaan Berger.)

Van den heer C. W. Bruinvis, Gemeente-Archivaris te Alkmaar:
Archief der gemeente Alkmaar. Verbetering en aanvulling van den inventaris van Dr. P. Scheltema, 1869.

Van het Provinciaal genootschap voor geschiedkundige Wetenschappen, Taal en Kunst „Limburg":
1. Limburg's jaarboek, deel IX, afl. 1, 2 en 3;
2. Feestschrift bij het bezoek van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden aan Limburg en aan de stad Roermond, op Vrijdag 17 Juli 1903;
3. Gedenkboek der „Blijde Incomste" van H. M. Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden in de stad Roermond op Vrijdag den 17en Juli 1903, door A. F. van Beurden, 1sten Secretaris van het Genootschap.

Van den heer A. F. van Beurden te Roermond:
1. Handelingen van den Magistraat der stad Roermond van het jaar 1596 tot en met het jaar 1696, bewerkt door den schenker;
2. Geschiedenis der Paltsgraven Russel, hunne afstamming en nakomelingen, bewerkt door den schenker.

Van den Bibliothecaris der Rijks-Universiteit te Leiden:
Lijst der Periodieken te raadplegen in de Bibliotheek der Rijks-Universiteit te Leiden.

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage:
Catalogus der Geschiedenis, Frankrijk.

Van den Directeur van het Centraal Bureau van Statistiek te 's-Gravenhage:
Overzicht van Marktprijzen van Granen te Arnhem in de

jaren 1544—1901 (Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek, nieuwe volgreeks XXVI).

Van den gepensionneerden Kolonel der Cavalerie, Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf:
Nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche Krijgsgeschiedenis, achtste jaarverslag (1 October 1902).

Van het Bestuur van de Historische Verzameling der Schutterij te Amsterdam:
Tweede Supplement-Catalogus van de Boekwerken, Pamfletten enz., behoorende aan de Historische verzameling der Schutterij te Amsterdam, 1903.

Van den heer P. van Eeghen te Amsterdam:
Jan Luyken en zijne bloedverwanten, bewerkt door den schenker.

Van den heer J. L. Jansen, te Wittem:
1. Aanteekeningen op eene brochure van den heer Wildeman, Archivaris van het Hoogheemraadschap Delfland, bewerkt door den schenker (overdruk uit de Katholiek, Deel CXXIII, bladz. 154—177);
2. Naschrift bij de „Aanteekeningen op eene brochure" van den heer Wildeman, Archivaris van het Hoogheemraadschap Delfland, bewerkt door den schenker (overdruk uit de Katholiek, Deel CXXIV, bladz. 451).

Van den Hoofd-Ingenieur, belast met den bouw van de brug voor spoorweg en gewoon verkeer over den IJssel bij Westervoort:
Zes portefeuilles, bevattende teekeningen van de verschillende werken, enz., den bouw der brug betreffende, een band, bevattende den gewichtstaat van den bovenbouw en tien stuks photographieën van verschillende werken van de brug.

Van de heeren Mr. J. J. S. Baron Sloet, Commies-chartermeester, en Dr. J. S. van Veen, Adjunct-Commies bij het Geldersch Archiefdepot:
Register op de Leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen, 4de stuk, uitgegeven door de schenkers.

Van den heer Dr. J. S. van Veen, Adjunct-Commies bij het Geldersch Archiefdepot:
1e. Eene verhandeling: „Uit de geschiedenis van het St. Elisabethsklooster of Zusterhuis te Huissen", bewerkt door den schenker;
2e. Landrechten van Ammerzoden, door den schenker uitgegeven in de Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht, vierde deel, no. VI;
3e. Toelichting tot de geschilllen over Hertog Arnolds beleening met Gelre en Zutphen, bewerkt door den schenker (overdruk uit Bijdragen en Mededeelingen der Vereeniging „Gelre", deel VI);
4e. De Pest en hare bestrijding in Gelderland, in het bijzonder te Arnhem, bewerkt door den schenker, (overdruk uit Bijdragen en Mededeelingen der Vereeniging „Gelre", deel VI);
5e. Titulatuurboek van de Rekenkamer in Gelderland, uit de retroacta opgemaakt, M. S., 4o. (van de hand van wijlen Mr. G. van Hasselt).

Van den heer R. P. J. Tutein Nolthenius te Amsterdam:
De afvoerverhoudingen der Rijntakken en het Verzandingsvraagstuk, bewerkt door den schenker.

Van de Commissie ter verzekering eener goede bewaring van Gedenkstukken van Geschiedenis en Kunst te Nijmegen:
Verslag over het jaar 1902.

Van den heer Dr. W. L. Bouwmeester:
diens Academisch proefschrift „het Klooster Bethlehem, bij Doetinchem".

Van den heer H. A. Weststrate te Zetten:
diens Academisch proefschrift „Gelderland in den patriottentijd".

Van den heer G. E. M. Picard, predikant bij de Waalsche gemeente te Arnhem:
Livre Synodal, contenant les articles résolus dans les Synodes des Eglises Wallonnes des Pays-Bas, publié par la Commission de l'histoire des Eglises Wallonnes, tome premier, 1563—1685.

Van den heer Mr. B. F. W. von Brucken Fock te Middelburg:
1e. Genealogie van het geslacht Buschman (Busman, Bosman), bewerkt door den schenker;
2e. Genealogie van het geslacht Fock (von Brucken Fock), bewerkt door den schenker);

3e. Autobiographische aanteekeningen van Mr. Arent Anthonis Roukes, medegedeeld door den schenker en Jhr. Mr. W. H. Hoeufft te Middelburg (overdruk uit Bijdragen en Mededeelingen der Vereeniging „Gelre", deel VI).

Van den heer J. H. Hofman, te Schalkwijk:
1e. De Manhorst, onder Didam, bewerkt door den schenker, (overdruk uit den Gelderschen Almanak, jaargang 1904).
2e. Heer Jan Wolsinck, 1571—1597, verhandeling, bewerkt door den schenker (overdruk).

Van den heer Dr. K. O. Meinsma te Zutphen:
Twee onbekende Pauselijke bullen, uitgegeven door den schenker.

Van den heer P. N. van Doorninck te Bennebroek:
Rekening van P. Moliart, wegens het repareeren van de Schaardijken van Jonkheer Aert Heyme, M. S., origineel.

Van den heer M. van Delden te Vaassen:
1e. de Boschrechten van het Nierensche bosch 1574. M. S. (Origineel);
2e. vijf akten van transport van deelen houts in het Vreebosch en de Barrent onder Vaassen, d.d. 28 December 1668, 4 Maart 1698, 4 Maart 1698, 3 September 1734 en 20 Juli 1778;
3e. eene akte van schenking van een deel houts in de Barrent, onder Vaassen, d.d. 26 Januari 1669;
4e. een schuldbekentenis wegens een aangekocht deel houts in het Vreebosch, onder Vaassen, d.d. 13 Mei 1765.

Van den heer O. G. H. Heldring te Renkum:
eene photographie van de in 1864 gesloopte kerk te Renkum.

Van de heeren Executeurs-testamentair van den boedel van wijlen Mr. W. J. Baron van Brakell tot den Brakell te Arnhem:

1e. *Genealogiën:*

a. van de Steenbergen's tot Nijenbeek, door A. Baron Schimmelpenninck van der Oije;
b. Kronyk, huis en geslacht Wilp van 1200 tot 1595, met de genealogie Wilp—van der Oije, door denzelfden;
c. Aanteekeningen op het huis en geslacht Ampsen, door denzelfden;
d. Stamtafel der graven van Limburg Stirum, door W. Graaf van Limburg Stirum;

e. Geschiedenis van het land en der heeren van Cuyk, door Dr. Jan J. F. Wap;

f. eenige losse genealogische aanteekeningen van het geslacht van Brakell en anderen.

2e. *Gedrukte stukken:*

a. Ordinaris Dingsdaeghsche courant, N°. 22, 1661, gedrukt te Amsterdam bij de wede Joost Broersz;

b. Waaragtig verhaal, behelzende alle 't geene over 't de novo eligeren en aanstellen van den Doorluchtigsten Vorst, Willem Carel Hendrik Friso betreft te Nijmegen, gedrukt te Nijmegen bij Hendrik Wolfsen, 1748;

c. Historisch dag-verhaal van het belegeren en inneemen der stad Bergen op den Zoom, van 12 Juli tot 16 September 1747, gedrukt te Haarlem bij Izaak en Johannes Enschedé, 1748:

d. Gedicht op den op 22 October 1751 overleden Prins Willem IV;

e. Aert en imborst des Princen van Orange (Prins Willem IV), 1751;

f. Beknopte Beschrijving der doorluchtige begravenis van de 's-Gravenhaagsche, alias Hof courant, op Donderdag 9 Januari 1783 (met eenige daarbij behoorende stukken);

g. De oude Staatsman in conferentie met zijn aanhang in 't jaar 1785 (een tooneelstuk);

h. De Pruissische veldtocht in Holland in 1787;

i. Naamlijst van alle personen door de geheele republiek, welke na de gezegende omwenteling van 1787 om hun gehouden gedrag door den wettige en competente rechter na verdienste zijn gestraft;

k. Eene proclamatie aan den landman om niet te dulden, dat de rivier de Vecht en andere waters worden gestopt en de landen onder water te zetten bij het naderen der Franschen (1794);

l. Goudasche courant, ook uitgegeven te Amsterdam, van 22 Augustus 1794, n°. 101;

m. Idem, nae-Courant, 10 October 1794;

n. Brief van Pieter Jan Marcus, oud-Burgemeester van Leide, aan de Burgerije dier stad, over zijn aftreden uit de regeering op 25 September 1794 gedaan;

o. Proclamatie van Daendels, Général-Major de Brigade bij de Fransche armée, aan zijne Geldersche en Overijsselsche landgenooten, uit 's-Hertogenbosch gedaan, op 21 October 1794;

p. Proclamatie van de Nederlandsche patriotten aan hunne Joodsche medeburgers;

q. Proclamatie aan de militairen om zich bij het naderen der Fransen met de patriotten te vereenigen;

r. Proclamatie aan de Leesgezelschappen om te blijven vergaderen in de stad (welke?) enz.;

s. Proclamatie van van der Duin van Maasdam en G. K. van Hogendorp aan het Nederlandsche volk enz., 21 November 1813;

t. Oproeping van het provisioneel bestuur der stad Amsterdam, tot oprichting van een vijfde bataillon Schutterij, 26 November 1813;

u. De verrassing of de komst van Z. M. den Koning, met desselfs zoon Prins Frederik te Winsum, op woensdag den 28 Mei 1823, Avondstukje met zang en dans;

v. Mr. G. van Hasselt's Geldersche Bijzonderheden, n°. 1, 2 en 3, 1808 en 1809.

3°. *Geschreven stukken.*

a. Een door Prinses Wilhelmina eigenhandig onderteekende brief, d.d. 2 Juli 1787, geschreven uit Nijmegen, aan het Hof van Gelderland, over hetgeen aan Haar bij gelegenheid van haar reis naar Holland is wedervaren (deze brief is afkomstig uit de losse stukken, behoorende bij de Memorie- en Resolutieboeken van het Hof; de bij dien brief behoord hebbende bijlagen ontbreken);

b. Brieven van den Luitenant-Kolonel van Zoutelande, gesneuveld bij het beleg van Bergen-op-Zoom, 1747, met een pakket maandstaten van den solliciteur-militair, 1744—1747;

c. Stukken, betreffende de ontvluchting van Isaack Steven van Deelen tot Schonenburg uit de gevangenis te Tiel, die op 9 Mei 1761 zijnen schoonvader, D. L. van Brakell, had vermoord, met de (gedrukte) sententie van 7 Augustus 1761, waarbij van Deelen door het gericht van Tiel bij contumacie ter dood is veroordeeld;

d. Korte characterschets der mannen, welke het gepretendeerd plan van constitutie voor de Bataafsche Republicq tot een grondslag der deliberatie van de Nationale Vergadering, repraesenteerende het Volk van Nederland, hebben aangenomen;

e. Afschrift van de proclamatie van Prins Willem V aan zijne landgenooten, gedaan in het paleis van Hampton-Court, 28 Juli 1799;

f. Een boek met verschillende liederen, aanvangende met het gedicht: „Aan Utrecht's inwoonders 1787", en eindigende met een gedicht: „op het vertrek der Engelschen en Russen van den Bataafschen grond, anno 1799; groot 157 bladz.;

g. Aan een verachtelijken Staatsman op de tegenwoordige omstandigheden (schimpdicht op den Admiraal Ver Huell);
h. Journaal, gehouden op het kasteel te Druten, loopende van 1 Januari 1806 tot 30 December 1819;
i. Album amicorum, waarschijnlijk afkomstig van D. L. Baron van Brakell tijdens zijn verblijf als student aan de Academie te Duisburg in 1789 en volgende jaren.

Het Archiefdepôt ontving als lid van de Vereeniging tot uituitgave der bronnen van het oude Vaderlandsche recht:
1e. Verslagen en Mededeelingen, 4de deel, no. VI;
2e. De Middeleeuwsche Rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht van Utrecht, uitgegeven door Mr. R. Fruin, Rijksarchivaris in Zeeland.

Aangekocht werden:

Bij den boekhandelaar S. Gouda Quint te Arnhem:
1e. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, XXIV Band, 1903;
2e. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung V Ergängzungsband, 3;
3e. De Wapenheraut enz., onder leiding van D. G. van Epen, 7de jaargang, 1903;
4e. Algemeen Nederlandsch Familieblad enz, onder leiding van A. A. Vorsterman van Oijen en J. F. van Maanen, Nieuwe Serie, XVIde jaargang, 1903, Afl. 1 tot 10;
5e. Middeleeuwsche Bibliotheken, door Dr. K. O. Meinsma;
6e. J. J. G. Schelleri. Lexicon Latino-Belgicum;
7e. Lugdunum (Leiden), door Kolonel J. A. Ort;
8e. Schatting van den laude van Gelre voor het Overkwartier en de Betuwe van 1369, naar het oorspronkelijk handschrift in het Staatsarchief te Dusseldorp, uitgegeven door P. N. van Doorninck;
9e. De Molens te Zalt-Bommel en hunne eigenaars in vroeger tijd, uit een bundel papieren bewerkt door Mr. Th. Thooft;
10e. Geldersche Volks-Almanak voor het schrikkeljaar 1904 en register 1895 tot 1904;
11e. Het stadhuis van Nijmegen, door H D. J. van Schevichaven, Archivaris der gemeente Nijmegen.

Op eene door genoemden boekhandelaar gehouden auctie:
1e. Vierde plaat van de overstroomingen der landen, inzonderheid het land van Altena en het land van Heusden enz. Amsterdam bij A. van Huyssteen en S. van Esveldt, 1741;

2e. Arnhemsch Handboekje, van de jaren 1739, 1740, 1741, 1743, 1745, 1750, 1751, 1753, 1757 en 1777;
3e. Dat Poortrecht van Buuren, M. S.;
4e. Register op de leenaktenboeken van Kuilenburg, bevattende Maurik, Wiel, Ommeren, Lienden enz., waaraan echter verschillende folio's ontbreken; (dit register is kennelijk uit het archief van het graafschap Kuilenburg afkomstig);
5e. Privilegiën van Kuilenburg M. S., 3 deelen.

Op eene door de boekhandelaren Burgersdijk en Niermans te Leiden gehouden auctie:
Een band met stukken, betreffende Arnhem.

Op eene door de boekhandelaren W. P. van Stockum en zonen te 's-Gravenhage gehouden auctie:
Plaat, voorstellende het doorbreken van den bandijk onder Elden, anno 1740, Amsterdam, bij A. van Huyssteen en S. van Esveldt.

Van den koopman Israël te Arnhem:
Rekeningen van den Ontvanger van de colleges van de exonereerende landen, gedaan aan de Dijkstoelen van Wageningen en Bennekom, de Rhedensche Neude en Achterbergsche hooilanden enz., wegens het onderhoud van de waterloozing, 1 April 1735 tot 1738, 1 October 1751 tot 30 September 1766, 1 October 1769 tot 30 September 1808, 1 October 1811 tot 30 September 1814 en 1 October 1815 tot 30 September 1820.

In bruikleen werden afgestaan:

Door heeren Kerkvoogden van de Ned. Hervormde gemeente te Voorst:
Kerkrekeningen van Voorst van 1725 tot 1823.

Door heeren Kerkvoogden van de Ned. Hervormde gemeente te Wilp:
a. Doopboek van Wilp, loopende van 18 Januari 1680 tot 16 Maart 1752, waar voorin eenige aanteekeningen voorkomen, betreffende de aanstelling van kosters, het overlijden van den predikant Ninaber in 1711, het beroep en de bevestiging van den predikant Gerhardus Jacobsen, 1712, de nieuwe klok, 1695, en de groeven in de Kerk, M. S., perk. band, folio;
b. twee doodenboeken van Wilp, loopende van 11 September 1750 tot 26 Mei 1805 en van 30 Mei 1805 tot 28 Maart 1829, M. S., 2 deelen, perk. banden, 4o;

c. kerkrekening van Wilp, loopende van Paschen 1671 tot Paschen 1672;
d. kerkrekeningen van Wilp, over de jaren 1717 tot 1808 (los);
e. een band, bevattende de kerkrekeningen van Wilp van 1727 tot 1833, perk. band, met de daarbij behoorende acquiten van 1823 tot 1833;
f. een portefeuille met verschillende losse stukken, betreffende de Kerk te Wilp, over de jaren 1715 tot 1829.

Door heeren Kerkvoogden van de Ned. Hervormde gemeente te Hengelo (Gelderland):
Gildeboek van de Hervormde gemeente te Hengelo (Gelderland).

Door den heer Ph. F. A. J. Baron van Brakell Doorwerth, te Heelsum, het onder hem berustende archief van het huis Doorwerth. (Zie sub IV.)

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke bescheiden voor het hoofd-archief van gewicht.*

Hiertoe bood het jaar 1903 geene gelegenheid aan.

VIII. *Gebruik van het archief door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Op verzoek van Uwe Excellentie werden inlichtingen verstrekt over de grenzen van het eigendom van het Rijk en de gemeente Arnhem op de groote markt voor het voormalig Prinsenhof, thans het gouvernementsgebouw, gelegen.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën werden afschriften van 4 akten van aankoop in 1802 van gronden ten behoeve van den aanleg van batterijen, genoemd de Posten aan het Dommerhout, onder Wilp, verstrekt.

Over het novale tiendrecht onder de voormalige heerlijkheid Oijen in de provincie Noordbrabant, vroeger tot Gelderland hebbende behoord, werden aan den heer Smits van Oijen, lid van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, te Eindhoven, inlichtingen verstrekt.

De heer Baron van Wassenaer van Rosande, lid van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, te 's-Gravenhage, stelde een onderzoek in naar het vischrecht in de rivier den Rijn onder de voormalige heerlijkheid Rosande.

De Burgemeester der gemeente Balgoy vroeg inlichtingen over een erfpacht, waarmede een perceel wei- en hooiland aldaar ten behoeve van de Ned. Herv. Kerk aldaar of aan den predikant te Hees, waaronder de Kerk te Balgoy ressorteert, zoude zijn bezwaard; die echter niet konden worden verstrekt.

Aan de Provisorie der gemeente Lochem werden inlichtingen verstrekt over de tegenwoordige waarde van den vroegeren goudgulden met betrekking tot den afkoop van eene uit een erf aldaar gaande erfrente.

Een ten verzoeke van den heer Jhr. Mr. Th. H. F. van Riemsdijk, Algemeenen Rijksarchivaris te 's-Gravenhage, ingesteld onderzoek naar de riddermatigheid van Gerard Cock van Waardenburg, mocht tot geene gunstige uitkomst leiden.

Door den Rijksarchivaris in Limburg werd het verzoek gedaan na te gaan wat of in de Acta Synodi van Gelderland, betreffende de doop-, ondertrouw-, trouw-, dood- of begrafenisregisters van de plaatsen in Limburg, die onder de Geldersche Synodi hebben geressorteerd, mocht voorkomen; het onderzoek leidde tot een negatief resultaat.

Omtrent de tiendplichtigheid van een perceel lands „Liefkenshoek" onder Heteren, werd ten verzoeke van den heer E. D. de Meester, Notaris te Heteren, een onderzoek met bevredigend resultaat ingesteld.

De heer A. P. Gaasbeek te Oosterhout stelde een onderzoek in naar den oorsprong van een Rijkssubsidie, ad *f* 250.—, dat door de gecombineerde Ned. Hervormde gemeenten Slijk Ewijk en Oosterhout wordt genoten.

De heer F. W. J. de Witt Huberts, Kapitein der Infanterie, te Haarlem, deed onderzoek naar een Zweedsch regiment, dat in 1689 te Arnhem in garnizoen heeft gelegen.

Aan een verzoek van den heer J. Block, Apothecar te Bonn, tot het bekomen van inlichtingen over den Overste Marten Schenck van Nijdeggen, over de Karolingische Kapel te Nijmegen,

over het beleg en de inname van Bonn onder den generaal van Coehoorn in 1689 en over den Keulschen Aartsbisschop, Gebhard Fruchsess, kon gedeeltelijk worden voldaan.

Aan den heer M. C. Hegeraat te Grave, die zich met het schrijven eener geschiedenis van het veer voor de stad Grave, dat reeds in 1381 wordt vermeld, onledig houdt, werden inlichtingen over dat veer verstrekt, terwijl hij ook zelf een desbetreffend onderzoek op het archief instelde.

De heer Mr. J. A. Sillem te Amsterdam raadpleegde het register der marktprijzen van granen te Arnhem, gedeeltelijk getrokken uit de rekeningen van Veluwe en gedeeltelijk opgemaakt naar de verklaringen der Marktmeesters aldaar, loopende van 1544 tot den huidigen dag.

Aan een verzoek van den heer F. de Bas, gepensionneerd Kolonel, Directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief van den Generalen Staf te 's-Gravenhage, tot het bekomen van inlichtingen aangaande de 5 schipbruggen, door het Staatsche leger onder Prins Maurits over de Waal bij Zalt-Bommel, de Maas en op andere plaatsen in den omtrek in 1599 geslagen, kon niet worden voldaan.

Aan den heer Mr. C. P. L. Rutgers, Rijksarchivaris in Overijssel, werd op diens verzoek eene opgave van eenige charters van Graven en Hertogen van Gelderland verstrekt, die voor eene reproductie in het uit te geven handboek voor Nederlandsche Palaeographie in aanmerking zouden kunnen komen, terwijl de opgegeven charters later aan het Rijksarchiefdepôt in Friesland werden opgezonden, ter raadpleging door den medebewerker van het handboek, Dr. Schoengen.

Aan den heer M. A. Snoeck te Hintham, bij 's-Hertogenbosch, werden inlichtingen, betreffende den Tuilschen Schepen, Adriaan Snoeck, verstrekt.

De heer Mr. Henri Guyot te Groningen vroeg inlichting over de juiste spelling van den naam van de Markiezin Elisabet Daitz de Miseré, eene Fransche vluchtelinge, aan wie door het Quartier van Nijmegen in 1697 eenige onderstand is toegekend.

Aan den Burgemeester te Harderwijk werden, ten verzoeke van den heer E. Balogh te Poszony (Hongarije), inlichtingen verstrekt over de jaarlijksche gratificatie, die door Hongaarsche studenten aan de academie te Harderwijk werd genoten.

De heer W. Neuhaus te Aplerbeck (Westphalen) ontving eenige inlichtingen over het geslacht ter Hoeve.

Aan een verzoek van den heer Jonkheer Mr. W. H. Hoeufft te Middelburg tot het bekomen van afschriften van 4 huwelijkscontracten van leden van het geslacht Hoeufft uit de 15de en 16de eeuw, kon niet worden voldaan.

De heer F. A. Hoefer te Hattem ontving afschriften uit het legerboek van de St. Lebuinuskerk te Deventer, dat in het archief der familie van Rhemen, in bruikleen in het Rijksarchiefdepot berustende, aanwezig is.

De heer P. N. van Doorninck te Bennebroek ontving ter raadpleging op het Rijksarchiefdepot in Noordholland een perkamenten rol, bevattende een fragment van eene bede, opgebracht door de lieden van den graaf van Gelre en de lieden van andere heeren op de Veluwe.

Aan den Archivaris der gemeente Nijmegen werd een handschrift: — „Memorie omtrent de Hedendaagsche Regeringsvorm van Gelderland in 't generaal en speciaal van 't Quartier van Nijmegen, $17\frac{11}{22}$ 24" —, ter vergelijking met een gelijk handschrift, in het gemeente-archief van Nijmegen aanwezig, verstrekt.

Op verzoek van den heer J. R. Baron van Keppel te Breda werd, met Uwer Excellentie's machtiging, eene verzameling van charters, betreffende het geslacht van Keppel, ter raadpleging door Z.H.W.geb. onder den Gemeente-Archivaris van Breda gedeponeerd.

Ter raadpleging voor genealogische doeleinden, werden ten behoeve van den heer C. A. de Kruyff te Utrecht, verschillende protocollen van de gerichten in de Bommelerwaard op het Rijksarchiefdepôt te Utrecht gedeponeerd.

Uit de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en uit de openbare verzamelingen der gemeente Utrecht werden eenige boekwerken op mijn bureau gedeponeerd, ter raadpleging door Mejuffrouw F. Baudet alhier, die zich met een academisch proefschrift, „over de keuken in de middeleeuwen", onledig houdt.

Het archief werd verder door meerdere personen tot het doen van onderzoekingen van verschillenden aard bezocht.

Tot 1 Februari 1903 was de heer H. P. J. Schinkel, 1ste Luitenant der Infanterie alhier in garnizoen, op het archief werkzaam voor het verzamelen van gegevens voor de krijgsgeschiedenis van Nederland. In October werden die werkzaamheden door den heer J. L. A. Kremer, 2den Luitenant der Infanterie alhier, voortgezet.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Ten verzoeke van heeren Kerkvoogden der Hervormde gemeente te Hummelo werd het onder hen berustend archief der Kerkvoogdij geïnventariseerd.

Bij schrijven van Uwer Excellentie's voorganger, den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 28 April 1893, N°. 813, Afd. K. W., is mij verzocht eenmaal per jaar mij te vergewissen omtrent de veilige bewaring en behandeling van de oud-rechterlijke archieven, aan het Rijk toebehoorende en bij beschikking van Uwer Excellentie's voorganger, den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 14 December 1882, N°. 3279, Afd. K. W., aan de gemeente Nijmegen tot wederopzeggens ter bewaring toevertrouwd en daaromtrent in het jaarverslag te rapporteeren. Bij het op 29 October 1903 aan de bewaarplaats dier archieven gebracht bezoek, heb ik bij vernieuwing mij kunnen overtuigen, dat voor eene goede bewaring behoorlijke zorg wordt gedragen.

Arnhem, den 25 Februari 1904.

De Rijksarchivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

Het Rijksarchief in Noordholland.

I. *Toestand der bewaarplaats van het Archief.*

Het gebouw, waarin het Archief bewaard wordt, is van oude herkomst en heeft in vroeger tijden voor Vleeschhal gediend. Het ligt in het midden der Gemeente aan de Groote Markt, is degelijk en hecht van samenstel, ruim, droog, hoog van verdieping; de groote hal, gelijkstraats, waar het Archief geborgen wordt, heeft steenen vloer, wanden en gewelven, zoodat de vrees voor brand aldaar, niet groot behoeft te zijn. De toestand van het gebouw is voortreffelijk en de staat van onderhoud zeer voldoende. Er valt hier betrekkelijk weinig te verbeteren of op te knappen, want niet veel jaren geleden, zijn zeer groote herstellingen aan deze Vleeschhal uitgevoerd om haar voor de nieuwe bestemming, berging van archieven, geschikt te maken en het laat zich aanzien, dat men in de eerste tijden, met het toen verrichte, wel zal kunnen volstaan.
Gebreken vertoonen zich weinig, en is er al eens iets waarin men verandering of verbetering verlangt, dan is 's Rijks bouwdirectie steeds bereid, aan vervulbare wenschen te gemoet te komen.

De toestellen voor de centrale verwarming werken tegenwoordig goed. In den zomer van 1903 zijn nog eenige veranderingen er aan aangebracht, die, voor zoover men oordeelen kan, wel tot verbetering hebben gestrekt, want in den nu afgeloopen winter, was de ontwikkeling van warmte overal voldoende.

Het meubilair bevindt zich in den besten staat en aan het onderhoud wordt eene passende zorg besteed.
Het werd vermeerderd met de volgende voorwerpen:
Vijf matten stoelen.
Twee iepenhouten stoelen.

Een eikenhouten kastje met schrijflessenaar.
Een eikenhouten snijwerk.
Vijf koperen kandelaartjes.
Een ijzeren lantaren.
Een hangslot; en er is eene schilderijlijst gemaakt.

II. *Toestand van reddings- en brandbluschmiddelen.*

Op elke der drie verdiepingen van dit gebouw bevindt zich eene brandkraan met straalpijp en slangen. In de groote hal beneden, en boven bij de dienstlokalen, staat een extincteur met twaalf groote linnen brandzakken; in elk vertrek zijn drie of vier brandgranaten voorhanden om bij een begin van brand te worden aangewend.

Men mag aannemen, dat al deze zaken in een goeden en bruikbaren toestand verkeeren en des vereischt dienst zullen kunnen doen. Hoewel er op bedacht zich tegen den geduchten vijand, het vuur, te verweren, is het te hopen, dat nimmer eenig onheil van dien aard het Archiefgebouw zal genaken.

III. *Toestand der Archiefverzamelingen.*

De uitwendige toestand van de registers en de portefeuilles is over het algemeen zeer voldoende en verbetert nog van jaar tot jaar, dewijl het inbinden en opknappen, herstellen, bijplakken en schoonmaken van al wat hier reeds voorhanden is of gaandeweg nog binnen komt, een onderwerp blijft van gestadige zorg.

Reeds langen tijd is men met dat werk bezig en de kosten er van zijn aanzienlijk geweest, maar het geld is goed besteed, want men heeft de voldoening, dat oneindig veel wat in grenzenlooze mate van verwaarloozing hier aankwam en, naar het scheen, op den weg ten ondergang reeds een goed eind had afgelegd, is bewaard en behouden, en met gerustheid aan een volgend geslacht kan overgeleverd worden.

In het jaar 1903 is aan die herstelling der Archivalia weder vrij wat verricht en ten koste gelegd; twee boekbinders zijn daar een groot gedeelte van het jaar mede bezig geweest en hebben samen 571 deelen in orde gebracht.

Charters zijn hier weinig voorhanden; toen het Archief opgericht werd, in 1886, was er geen enkel; nu en dan is er sedert dien tijd wel een en ander van dien aard ontvangen, maar het aantal blijft hoogst bescheiden en de belangrijkheid dier brieven

is matig. Kaarten bezit dit Archief schier niet. De omvang der verzameling van teekeningen en afbeeldingen is zonder moeite te overzien.

Het stempelen der stukken is het gewone bedrijf van den Concierge en vordert goed.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het Archief.*

Een groot gedeelte van het jaar is gewerkt aan het uitzoeken, ordenen en rangschikken van het omvangrijke Archief van Nieuwe Niedorp, dat in 1902 reeds onderhanden was genomen. De stukken zijn nu allen in afdeelingen gebracht, naar tijdsorde gelegd en in portefeuilles opgeborgen, zoodat met inventarisatie zou kunnen worden aangevangen.

Bij den Inventaris van het Archief der Heeren en Heerlijkheid *Schagen*, in het vorig Verslag vermeld, zijn de vereischte bladwijzers gemaakt.

De Inventaris van het Archief van Warmenhuizen werd gedrukt en rondgedeeld.

Verder werd voortgegaan met het nazien en rangschikken der stukken uit den Franschen tijd. Op deze wijze komt de ordening van het Archief voortdurend meer en meer vooruit, en wordt de beschrijving en inventarisatie er van voorbereid.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden.*

Het is mogelijk, dat uit de aanteekeningen der onderzoekers hier of daar wat is gedrukt, maar het is niet bekend, dat bescheiden uit dit Archief, in hun geheel in het licht zijn gegeven.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

De vermeerderingen, voor het Archief op te teekenen, zijn niet zoo talrijk als in het jaar 1902, maar de gelegenheid om iets machtig te worden bood zich ook minder aan.

Verworven werd door

Geschenk.

Van den Heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's-Gravenhage:

Brief van de Gedeputeerden representeerende de Staten van

Noord-Holland aan den Dijkgraaf van Geestmer-Ambacht. 11 November 1574.

Verzameling stukken afkomstig van gecommitteerde Raden in het Noorderkwartier. 17e en 18e eeuw.

Van den Heer Rijksarchivaris in Utrecht.

Afbeelding van de kerk te Nederhorst. T. m. O. I. i. door J. de Beijer. 18e eeuw.

Van den Heer J. van der Stok, Burgemeester van Nieuwe Niedorp.

Rekeningboek van Pieter Koeman, te Nieuwe Niedorp, als beheerder van verschillende hofsteden en landerijen. 1763—1770. Hdschr. 8°.

Verder werd

Aangekocht.

Memorie-boek inhoudende veel aanmerkenswaardige saken 't seedert den jaare 1412 tot deesen jegenwoordigen jaare 1667, van het gepasseerde zoo binnen als buyten de Stadt Alkmaar. Hdschr. in 8°. 18e eeuw.

Aanteekeningen betreffende Purmerlandt-Ilpendam van 1703—1812, verzameld en te boek gesteld door A. v. d. Laan, Secretaris dier heerlijkheid. Hdsch. in 8°.

Register vande Grave ToeBehorende De Kerck tot Purmer-Endt. Opgesocht uyt het RegisterBoeck Den 11 November 1688. Een blad perkament.

De Bibliotheek

werd ook op velerlei wijzen vermeerderd, en allereerst wordt hier gewag gemaakt van de ontvangen

Geschenken.

Van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken, naar Archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland. Door Dr. G. W. Kernkamp. 8°. 1903.

Verslagen omtrent 's Rijks Oude Archieven XXIV. 1901. 8°.

Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XXIV. 1901. 8°.

Prof. *M. de Vries.* Woordenboek der Nederlandsche Taal. 8°.

Tweede Deel afl. 18 en 19 door Drs. A. Kluyver en A. Lodewijckx.
Zesde Deel afl. 4 door Dr. A. Beets.
Elfde Deel afl. 8 door Dr. G. J. Boekenoogen.

Drs. *Verwijs* en *Verdam.* Middel-Nederlansch Woordenboek. Vijfde Deel afl. 15 en 16. 8°.

Publications de la Société historique et Archéologique dans le Duché de Limbourg. Tôme 38. 8°. 1902.

Van den Rijksarchivaris in Noord-Brabant.

Verslag betreffende 's Rijks Oud- en Nieuw Provinciaal Archief te 's-Hertogenbosch over 1901. 8°.

Verslag omtrent Oude Gemeente- en Waterschaps-Archieven in Noord-Brabant over 1901. 8°.

Van den Rijksarchivaris in Limburg.

Aanwinsten van het Rijksarchief in Limburg over 1901. 8°.

Van den Archivaris der Gemeente Alkmaar.

Dr. *P. Scheltema.* Inventaris van het Archief der Gemeente Alkmaar. 8°. 1869.

C. W. Bruinvis. Verbetering en aanvulling van den Inventaris van Dr. P. Scheltema 1869. 8°. 1903.

——— Naamlijsten van de leden der Regeering, de secretarissen en ontvangers van Alkmaar, tot — en sedert 1795. 8°. Twee bandjes.

Van den Archivaris der Gemeente Amersfoort.

Inventaris van het Archief der Gemeente Amersfoort, door Dr. *H. J. Reynders.* 8°. 1903.

Van den Archivaris der Gemeente Rotterdam.

Jaarverslag van het Archief en de Bibliotheek aldaar, over 1902. 8°.

Van den Kolonel Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf.

Nasporingen en Studiën op het gebied der Nederlandsche Krijgsgeschiedenis. Achtste Jaarverslag (1 October 1902). 8°.

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek.

Catalogus der Geschiedenis. Frankrijk. 4°. 1902.

Van den Bibliothecaris der Rijks-Universiteit te Leiden.

Lijst van periodieken, te raadplegen in de Biblotheek dier Universiteit. 4°. 1903.

Van den Bibliothecaris der Gemeentelijke Universiteits-Bibliotheek te Amsterdam.

Catalogus der Handschriften. III. Schenking — Diederichs. Fransche afdeeling. 8°. 1903.

Van den Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Overzicht van Marktprijzen van Granen te Arnhem in de jaren 1544—1901. 8°. 1903.

Van het Bestuur van het Provinciaal Genootschap „Limburg" te Roermond.

A. F. van Beurden. De handelingen van de Magistraat der Stad Roermond van het jaar 1596 tot en met het jaar 1696. 8°. 1903.

———— Geschiedenis der Paltsgraven Russel, hunne afstamming en nakomelingen. 8°. 1903.

———— Gedenkboek der „Blijde Incomste" van H. M. Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden in de Stad Roermond, op Vrijdag den 17 Juli 1903. 8°.

A. F. van Beurden. Feestschrift bij het Koninklijk bezoek aan Limburg en aan de Stad Roermond 17 Juli 1903. 8°.

Van den Schrijver

J. Craandijk. Iets uit van Riebeeks Dagverhaal. Het eerste jaar der vestiging van de Nederlanders aan de Kaap „De Goede Hoop”. 8°. 1902.

——————— Iets uit de gedenkschriften van een kwajongen. 8°. 1903.

Van den Schrijver

P. N. van Doornink. Voorwaarden waarop de Hertog van Gulik en Gelre soldeniers aanneemt om hem te dienen in zijne landen van Gulik en Gelre. 8°. 1903.

Van den heer J. van der Stok, Burgemeester van Nieuwe Niedorp.

Corpus juris. 8°. 1700.

Guilelmi Marani Opera omnia seu paratitla digestorum et varii tractatus juris civilis. F°. 1741.

De Unie van Utrecht, a°. 1578. Gedrukt te Haarlem bij Johannes Enschedé en Zoonen. F°. 1778.

P. van der Schelling. Hollands tiendregt. 8°. 1727. Twee deelen.

Joodse Oudheden ofte voorbereidselen tot de Bijbelsche wijsheid. F°. 1690. Twee deelen.

Titus Livius. Romeinsche historiën. F°. 1646.

L. Annaei Flori Epitome Rerum Romanarum. 8°. 1722.

C. Suctonius Tranquillus. 8°. 1751.

M. Annaei Lucani Pharsalia. 4°. 1740.

C. Cornelius Tacitus Historien. 4°. 1616.

Reizii Belga Graecissans. 8°. 1730.

Johan Blomhert. De geschiedenissen van het Vereenigdt Nederlandt. 8°. 1747.

N(icolaus) *L*(istingh) Opmerkinge om de Zeedijcken in Hollandt en West-Vrieslandt te beschermen en te bevreyden. 4°. 1702.

Octroy van de Beemster, met de Cavel-Conditien. 8°. 1696.

Carel van Mander. Schilder-Boeck. 4°. 1604.

J. Verhoek. Leven der vermaardste schilders. 8°. 1725.

Verhandeling van de Schilderkonst in miniatuur. 8°. 1759.

Johan van Beverwijck. Alle de Wercken. 4°. 1651.

Jacob Cats Wercken. 4°. 1625

Sandijs Voijagiën. 4°. 1653.

Joannes de Laet. Beschrijvinghe van West-Indiën. F°. 1630.

't Verwaerloosde Formosa. 4°. 1675. De Americaensche Zeeroovers. 4°. 1678. *Hennepin en Denijs.* Beschrijving van Louisiana. 4°. 1688. *Denijs.* Kusten van Noord-America. 4°. 1688.

Ontvangen Vervolgwerken.

Oud-Holland. Jaargang 1903.

Nijhoff en *Fruin.* Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde. Vierde Reeks. Derde Deel.

Robert Fruin's Verspreide Geschriften. Afl. 37—46.

Rechten der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht, n.l.
Verslagen en Mededeelingen. Vierde deel N°. VI. En:
De Middeleeuwsche Rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht van Utrecht. Uitgegeven door Mr. R. Fruin. Derde deel. (Eerste Reeks N°. 13.)

Brugmans en *Kernkamp.* Algemeene Geschiedenis. Afl. 25—28.

Dr. *P. L. Muller.* Geschiedenis van onzen tijd sedert 1848. Derde stuk. (1853—1859.)

Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem. 27e deel. 3e afl.

Drs. *Rogge* en *Pijper.* Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis. Nieuwe Serie. Eerste deel en tweede deel. Afl. 1—4.

E. W. Moes. Iconographia Batava. Afl. 33—34.

J. Wijndelts. Catalogus van Academische Proefschriften 1815—1900. V. Letterkunde.

Aangekochte Nieuwe Boeken.

Dr. *J. H. Gosses.* Stadsbezit in grond en water gedurende de middeleeuwen. 8°. 1903.

Johan E. Elias. De Vroedschap van Amsterdam. 1578—1795. 8°. 1903.

H. G. A. Obreen. Geschiedenis van het geslacht van Wassenaar. 4°. 1903.

Mr. *N. P. van den Berg.* Uit de dagen der Compagnie. 8°. 1903.

In veiling gekochte Boeken.

C. P. Hoynck van Papendrecht. Historia de rebus ecclesiae Ultrajectensis, a tempore mutatae religionis in Foederato Belgio. F°. 1725.

Moll en *de Hoop Scheffer.* Studiën en Bijdragen. 4e deel. 8°. 1880.

Tegenwoordige Staat van Holland. 8°. 1741—1750. Vijf deelen.

Lud. Smids. Schatkamer der Nederlandsche Oudheden, 8°. 1737.

Verliezen zijn hier niet geleden, maar ik ben in staat gesteld in andere Archieven enkele merkwaardigheden over te brengen, welke daar op hare eigenaardige plaats zijn thuis gekomen.

De heer *J. van der Stok,* Burgemeester van Nieuwe Niedorp, zond mij ten geschenke eene kist met enkele charters en vele oude boeken, tevens machtiging verleenende, aan andere instellingen over te dragen, wat voor het Noord-Hollandsch Archief geen rechtstreeksch belang had.

Dientengevolge heb ik vereerd aan

het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage:

eene akte verleden te Londen 12 Augustus 1770, houdende verkoop aan de heeren Heshuysen, kooplieden te Amsterdam van 300 acres boschgrond op het eiland St. Domingo. En eene akte als voren van 13 Augustus 1776, houdende kwijting der koopers voor eene som van £ 7100 ter zake van plantagien op St. Domingo.

het Rijksarchief in Gelderland:

Manuductio ad Historiam Universalem. Scripsit T. Scheltinga, Leovardiae Frisius Anno 1723. Hdschr. 4°.

Album quod continet nomina eorum qui frequentarunt collegia viri cel. Theod. Scheltingae s.s. Theologiae Professoris. 1750—1778. Hdschr. 4°.

1750. April 15. Aanstelling van Theod. Scheltinga tot Professor te Harderwijk op eene jaarwedde van *f* 850.— en de gewone emolumenten.

1750 Juni 10. Aanstelling van gelijken inhoud, maar thans tegen eene jaarwedde van *f* 1150.

1750 September 7. Bulle der Akademie van Harderwijk waarbij Theodorus Scheltinga honoris causa tot Doctor der H. Godgeleerdheid wordt benoemd.

1751 Juni 9. Aanstelling van Dr. Theodorus Scheltinga tot Professor primariūs der H. Godgeleerdheid aan de Akademie te Harderwijk.

Adversaria van den Harderwijkschen Professor Scheltinga, 18e eeuw. Hdschr. 4°.

1764 Januari 26. Bulle der Akademie van Harderwijk, houdende bevordering van Eco Scheltinga tot Doctor der beide Rechten.

1796 Februari 19. Aanstelling van Mr. Eco Scheltinga tot Richter in het Hof van Justitie in Gelderland.

Drie Schepenbrieven van Harderwijk betreffende eigendom van Prof. Theod. Scheltinga 1689. 1692. 1763;

het Provinciaal Archief van Noord-Holland:

Memorie van het merkwaardigste uit de documenten, papieren en resolutiën van het Hoogheemraadschap der Uitwaterende Sluizen, samengesteld door den Dijkgraaf Aris van der Mieden. Aanvangende A°. 1544. Hdschr. 18e eeuw. Een Register.

Schuldrekeningen van de particuliere kosten ten laste van de Rietlanden in de Mient, mitsgaders van de Riet- en weilanden in Amerswiel, binnen de Ring van de Heer Huygewaart, van 1729 tot 1854. Een Register;

het Archief der Gemeente Amsterdam:

Akte van aanstelling van een notaris aldaar; en verder eenige Amsterdamsche merkwaardigheden;

de Stads-Bibliotheek te Haarlem:

Eene partij boeken, meest van stichtelijken inhoud.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het Archief der Provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche Archieven.*

Het is niet bekend of er gewichtige bescheiden betreffende het gewest Noord-Holland in binnen- of buitenlandsche Archieven worden aangetroffen, en derhalve zijn pogingen als hierboven worden bedoeld, niet in het werk kunnen gesteld worden.

VIII. *Gebruik van het Archief gemaakt, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en personen.*

In het Archief werden nasporingen gedaan door de volgende personen, voor het doeleinde bij hunne namen vermeld.

P. N. van Doorninck te Bennebroek. Onderzoek in de Grafelijkheidsregisters. Over jachtoefening te Callantsoog en omstreken. Over de ambtsbediening van den Burgemeester van Hoorn Mr. Jacob Keyser.

R. P. J. Tutein Nolthenius. Oude kaarten van Noord-Hollandsche Waterschappen.

A. G. H. Obreen, te Leiden. Het geslacht van Egmond.

Mr. *W. R. Veder*, te Amsterdam. Hagiografisch onderzoek.

J. M. van Gelder, te Wormerveer. Rechterlijke Archieven van Graft en de Rijp.

Ds. D. J. M. Wüstenhoff, te Sassenheim. Het geslacht van Teylingen.

J. H. Hofman, te Hilversum. Rechterlijke Archieven zijner woonplaats.

Mr. *L. G. N. Bouricius*, te 's-Gravenhage. Onderzoek omtrent de wegen en vaarten van de Vijf Noordhollandsche Steden.

K. de Boer Cz., te Assendelft. Rechterlijke Archieven zijner woonplaats.

P. P. Landsman, te Assendelft. Prothocollen van Krommenie.

Generaal *van Teylingen*, te Arnhem. Genealogisch onderzoek.

A. A. Vorsterman van Oijen, te Rijswijk. Rechterlijke Archieven van Medemblik.

Dr. *H. E. van Gelder*, te Alkmaar. Alkmariana.

Luit. *C. J. M. van Blijenburgh*, te Hoorn. Archief zijner woonplaats.

De Eerste Luitenant der Infanterie *W. K. van Borselen*, die in het begin van het jaar op het Archief zijne nasporingen voortzette, ten einde voor het Departement van Oorlog bouwstoffen te verzamelen voor eene krijgsgeschiedenis van Nederland, werd wegens zijn bevordering tot Kapitein, naar een ander garnizoen verplaatst en kreeg hier een opvolger in den Tweeden Luitenant *J. Kamphuis Suermondt*, die het werk van zijn voorganger voortzette.

De Heer Algemeene Rijksarchivaris ontving een paar Grafelijkheidsregisters ter leen; de Archivaris van Rotterdam een soortgelijk register en de Burgemeester van Assendelft eenige prothocollen van transporten, verleden voor het gerecht van zijne woonplaats.

Dr. *J. Heinsius*, te Gouda, werd in de gelegenheid gesteld op het Archief aldaar vier Grafelijkheidsregisters, uit dit Archief daarheen gezonden, te raadplegen.

Daarentegen werden hier nedergelegd ten bate van de belanghebbenden:

Voor Mr. *A. S. de Blécourt*, door den Rijksarchivaris in Groningen, een register van de rechterlijke Archieven in die provincie.

Voor *Emrik* en *Binger*, door den Archivaris der Gemeente Amsterdam, eene kaart van het Gasthuisterrein aldaar, door Balthasar Florisz. van Berkenrode omstreeks 1630.

Voor den Heer *P. N. van Doorninck*, door den Rijksarchivaris in Gelderland, de naamlijst van een bede, opgebracht door de lieden der graven van Gelre en de lieden van andere Heeren op de Veluwe.

Voor den Kapitein *F. W. J. de Witt Huberts*, van den Heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's-Gravenhage, secrete brieven van legerhoofden, 1688—1694 en 1696 en een paar registers uit het Archief van de Staten-Generaal.

De Archivaris van Rotterdam ontving, volgens zijn verzoek, uitvoerige mededeeling omtrent de eerste vorming, de richting en de uitgebreidheid der Bibliotheek van dit Archief.

Den Adjunct-Archivaris van Alkmaar werden afschriften verschaft, van vier akten van overdracht uit het laatst der 18e en het begin der 19e eeuw, betreffende eigendommen aan den Steenen Weg buiten de Kennemerpoort aldaar.

Aan den Burgemeester van Nieuwe Niedorp werd de inhoud opgegeven van zes transportakten uit de 18e eeuw, betreffende eigendommen in den Kostverlorenpolder onder het Gerecht der Stede Niedorp.
En later de geschiedenis uiteengezet, van het maken en vernieuwen van het Niedorper verlaat in de 17e eeuw.

Aan den Secretaris van Enkhuizen werd de verklaring verstrekt van eene partij oude charters van allerlei aard.

De Secretaris van de Zijpe werd, overeenkomstig zijn verlangen, ingelicht, welke bronnen kunnen geraadpleegd worden bij het opstellen eener geschiedenis van zijne gemeente.

Voor Kerkvoogden der Nederl. Herv. Gemeente te Medemblik zijn de zeer geschonden, weggeraakte en verminkte opschriften en namen op de gebrande vensters, welke nu bij de herstelling van hun Kerkgebouw ook moeten in orde gebracht worden, verbeterd en aangevuld en het is gelukt, nagenoeg overal de oorspronkelijke namen weder in te vullen.

Ten behoeve en op verzoek van de Kerkvoogdij der Ned. Herv. Gemeente te Oostzaandam, was nogal veel moeite gedaan om eene erfpachtsakte van 1668 te ontdekken, welke naar beweerd werd, in dit Archief moest berusten, omdat de *Archivaris* in vroeger jaren er een afschrift van gegeven had.
Het stuk werd echter niet ontdekt, maar eenige maanden later kwamen de Kerkvoogden aan met eene kwitantie van een *Notaris* te Zaandam, wegens kosten van het verschafte afschrift uit het notarieel protocol, dat bewaard wordt bij de Arrondissements-Rechtbank. Daarmede was alles opgehelderd.

Mr. *W. C. Bosman*, te Alkmaar, ontving op zijn verzoek afschrift van akten Niedorp 1 Februari 1783, 5 October 1801 en 8 Mei 1806; er werden voor hem opgezocht en aan hem opgegeven de eigendomsovergangen uit den boedel van Jan Koog, Secretaris van Nieuwe Niedorp op het einde der 18e eeuw.

Den Heer *J. G. Boterenbrood*, te Amsterdam, werden velerlei inlichtingen verstrekt, voor een door hem begonnen onderzoek rakende Kennemerland vóór 1400, en meer in het bijzonder de heerlijkheid Brederode.

Voor den heer *P. Buyskes*, te 's-Gravenhage, werd, uit eene mededeeling van den heer Algemeenen Rijksarchivaris vernomen, de titulatuur voor de Staten-Generaal in het verdrag van 13 Augustus 1578, gesloten met den Hertog van Anjou.

Te Alkmaar werden genealogische nasporingen verricht ten behoeve van Mr. *S. Hannema* te 's-Gravenhage, zonder gewenscht gevolg evenwel.

Mr. *H. N. Kluyver*, te Amsterdam, werd opgave verschaft van alle akten Assendelft tusschen 1655—1670 waarin de Twisch, een klein tochtje, vermeld wordt.

Voor Mr. *H. P. M. Kraakman* te Alkmaar en Mr. *K. J. Philips* te Amsterdam, werden nagelezen de Resolutiën van Gecommitteerde Raden, notulen, appointementen, akten en missives, om te ontdekken of daarin gesproken wordt van Tienden van het Kerkebosch van Oterleek, maar geen spoor werd er van aangetroffen.

Jhr. Mr. *Frank K. van Lennep* werd ingelicht naar welk recht vroeger in Gooiland recht werd gedaan; en ontving mededeelingen omtrent handvesten en keuren van Naarden en Hilversum, en van eenige Gooische dorpen.

In het belang van Mr. *H. Muller Hz.*, te Rotterdam, werd al het mogelijke gedaan om eenige oude dorpen of gehuchten, vermeld op eene geografische lijst van omstreeks 1395, maar thans lang vergeten, terug te vinden. De uitkomst was niet zeer loonend.

Voor den heer *Jan Sepp*, te Beverwijk, werd in de transportregisters van Velsen gezocht naar hofsteden „Wildhoef" en „Graafwijk", maar in het opgegeven tijdvak 1774—1796 werden die namen noch onder Velsen, noch in Wijk aan Duin vermeld gevonden.

De heer *H. L. Sloots*, te Velsen, ontving velerlei mededeelingen over den naamsoorsprong of afleiding van verschillende wegen en lanen in zijne woonplaats en den naasten omtrek.

Voor den heer *A. A. Vorsterman van Oijen*, te Rijswijk, werd nagezocht, welke personen van den naam *Vlaanderen* opgeteekend staan in de rechterlijke archieven van Hilversum.

De heer *W. Meijer*, te 's-Gravenhage, wilde weten, of de namen *Blair* en *Nicolaes van Persijn* omstreeks 1662 voorkomen in de transportregisters van Nieuwer-Amstel. De voor hem verrichte nasporingen leverden niets op.

Mr. *L. G. N. Bouricius*, te 's-Gravenhage, ontving mededeeling, dat de weg tusschen Hoorn en Enkhuizen in 1671 bestraat is.

IX. *Uitkomsten van de bemoeiingen met Gemeente-, Waterschaps- en andere Archieven.*

In het begin van Februari is rondgedeeld de inventaris van het Archief der gemeente Warmenhuizen, welke als bijlage voorkomt achter het Verslag van het Archief in Noord-Holland over het jaar 1901.

Tegen het einde van het jaar is hier aangekomen het Archief van de Weeskamer van Enkhuizen om, volgens den wensch van het Gemeentebestuur aldaar, in orde gebracht en beschreven te worden.

Verder is, in overeenstemming met den inhoud der missive van Uwer Excellenties ambtsvoorganger van 28 April 1893, n°. 813, afd. K. W., door mij een onderzoek ingesteld naar de veiligheid der bewaarplaats, den toestand en de behandeling der rechterlijke Archieven, berustende bij de gemeenten Amsterdam en Haarlem, en er is mij gebleken, dat alles in zeer goede orde verkeerde.

De Rijksarchivaris in Noord-Holland,

C. J. Gonnet.

Haarlem, 31 Maart 1904.

Het Rijksarchief in Zeeland.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De verbouwing van de archieflokalen werd dit jaar voortgezet en nagenoeg voltooid. Gelijk ik in mijn vorig jaarverslag heb medegedeeld, werd ik bij Uwer Excellenties beschikking van 18 Juni 1902 op mijn verzoek ontheven van het dagelijksch toezicht op de lokalen, gelegen tusschen de Balanspoort en den vierkanten toren. Deze vertrekken zijn toen successievelijk geheel in orde gemaakt en voor de bewaring van archieven ingericht, en toen de werkzaamheden voltooid waren, ben ik bij Uwer Excellenties beschikking van 4 November 1903 (nr. 2822 afd. K. W.) weder in het dagelijksch toezicht op die lokalen hersteld.

De op deze wijze ter beschikking van het archiefdepôt gestelde localiteiten zijn geheel op dezelfde wijze ingericht als die, welke zich bevinden tusschen den vierkanten toren en de woning van den Commissaris der Koningin. De bergruimte der nu nieuw verkregen vertrekken is echter iets grooter. Zoowel op den beganen grond als op de bovenverdieping bevinden zich, evenals in het in 1902 gereedgekomen gedeelte van het gebouw, twee groote lokalen, maar er zijn bovendien een zevental kleine vertrekjes aanwezig. Een er van bevindt zich achter den vierkanten toren boven het reeds in 1902 gereedgekomen vertrek, terwijl de zes andere onmiddellijk grenzen aan de zaal boven de Balanspoort. Twee dier vertrekken bevinden zich op de bovenverdieping, twee op den beganen grond. De beide laatste zijn echter door een vloer, die op gelijke hoogte als de zaal boven de poort gelegd is, elk in twee vertrekjes van lage verdieping gescheiden. In de beide groote lokalen boven bevinden zich negen rijen loquetten boven elkander; langs de wanden is van ouds eene gaanderij, die het bereiken der vier bovenste rijen mogelijk maakt. In de groote benedenlokalen, in de beide vertrekken achter den vierkanten toren en in de beide bovenkamers, grenzende aan de

Balanspoort, zijn tot berging der archiefstukken zes rijen loquetten aangebracht. In elk lokaal bevindt zich een trapje van vier treden, waardoor de hoogstgeplaatste stukken zonder bezwaar kunnen worden bereikt. Van de beide kleine benedenvertrekken naast de Balanspoort is het eene bestemd tot bergplaats van kisten enz.; daarin zijn dus geene loquetten aangebracht. Het andere is daarentegen tot de zoldering toe bezet met loquetten, vier rijen boven elkaar. Van de beide kamertjes, die gelijkvloersch zijn met de zaal boven de Balanspoort, is het eene bestemd tot berging van een gedeelte der kaarten; daarin bevindt zich dan ook een rek, waarin de opgerolde kaarten kunnen worden neergelegd, terwijl aan den tegenoverstaanden wand gelegenheid is enkele kaarten, die in lijsten gevat zijn, op te hangen. In het andere is eene kast geplaatst, bestemd tot berging van die middeleeuwsche registers, welke op de zaal boven de poort geene plaats kunnen vinden. In elk der beide groote benedenvertrekken zijn twee dubbele kasten, elk bevattende zes rijen, geplaatst. Deze kasten waren reeds gedeeltelijk voorhanden; want nu alle lokalen van het gebouw weder beschikbaar kwamen tot berging der archieven, was het gelukkig niet langer noodig de in 1902 gereedgekomen vertrekken belast te laten met de archieven, die er tijdelijk in hadden moeten worden geborgen, en bleven dus ook daar in elk der benedenvertrekken slechts twee dubbele kasten staan, en wel zoo dat het licht uit de drie vensters juist in de gangen, door de kasten en de wanden der vertrekken gevormd, valt. Nu dus deze lokalen zoowel als de in 1903 gereedgekomene definitief in gebruik genomen zijn, kan eerst met zekerheid over hunne geschiktheid geoordeeld worden. En dat oordeel kan in hoofdzaak niet anders dan gunstig zijn. Met uitzondering van enkele gedeelten van muren, die nieuw opgetrokken zijn, zijn de lokalen geheel droog, en de enkele vochtige plekken, die aanwezig zijn, zullen, naar ik vertrouw, spoedig verdwijnen, daar er uitnemende gelegenheid tot luchten en ventileeren bestaat. De archiefstukken zelf verkrijgen ook de noodige luchtverversching; in de nieuw gereedgemaakte lokalen zijn de loquetten niet onmiddellijk tegen de wanden geplaatst, maar ettelijke centimeters er van verwijderd. De groote lokalen zijn zeer voldoende verlicht; minder is zulks echter het geval met de kleine vertrekken achter den vierkanten toren en naast de woning van den Commissaris der Koningin, welker verlichting slechts zeer spaarzaam is. Bij de berging der archiefstukken is daarmede zooveel mogelijk rekening gehouden, en zijn daar de verzamelingen geplaatst, die slechts weinig geraadpleegd worden. Van de bergruimte is zooveel mogelijk partij getrokken. Toch mag ik niet nalaten op te merken, dat reeds nu alle vertrekken

geheel gevuld zijn, en een gedeelte der verzameling acquitten nog altijd bij gebrek aan beter op den zolder is geplaatst. Beschikbaarstelling van nieuwe lokalen zal op den duur onvermijdelijk blijken.

Gelijk ik reeds boven opmerkte, is de werkzaamheid aan het gebouw nog niet geheel voltooid. Behoudens enkele kleinigheden zijn het vooral drie punten, waarop ik hier de aandacht moet vestigen. Twee er van zijn reeds in mijn vorig jaarverslag gereleveerd: in het bovenvertrek naast de woning van den Commissaris der Koningin moet de zolder nog in orde gemaakt worden, en in het benedenkamertje achter den vierkanten toren moet nog een tegelvloer gelegd worden. In een der thans in orde gebrachte kleine vertrekjes naast de Balanspoort is eveneens de tegelbevloering nog niet gereed.

In het geheel zijn nu met inbegrip van de zaal boven de Balanspoort voor de berging der archieven beschikbaar negen groote en negen kleine vertrekken.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Het gereedkomen van de tot berging der archieven bestemde vertrekken heeft aanleiding gegeven nog eenige fleschen met brandbluschwater aan te schaffen, zoodat thans in elk lokaal eene flesch aanwezig is. Het getal lantaarns is nu tot vijf verhoogd; bij elken ingang van het gebouw is nu zulk eene lantaarn aanwezig.

Ook in 1903 is de bliksemafleider door een deskundige onderzocht en in orde bevonden.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Daar de verbouwing der Abdij eene verplaatsing van het grootste gedeelte der archiefstukken veroorzaakt heeft — er zij hier opgemerkt, dat die verplaatsing zeer geregeld en spoedig is afgeloopen — zal het het doelmatigst zijn van elk lokaal op te geven, welke archieven er geborgen zijn, en in verband daarmede de aandacht te vestigen op de verbeteringen, die ook overigens in het jaar 1903 zijn aangebracht.

Niet het kleinste aandeel aan die verbeteringen heeft de zaal boven de Balanspoort gehad. Van ouds bevinden zich in dat lokaal een zestal kasten, waarvan er vier tot berging der doozen met charters en twee tot berging van deelen en registers zijn ingericht. Twee dier kasten bevatten thans de charters, behoorende tot het archief der Abdij, tot dat van Prelaat en edelen van Zeeland, tot dat der Staten van Walcheren en tot die der grafelijke officieren. Ook de in chartervorm opgemaakte bijlagen

tot de middeleeuwsche grafelijkheidsrekeningen worden hier bewaard. Eene derde charterkast bevat de charters, behoorende tot het archief der stad Reimerswaal en tot de verzamelingen, die beschreven zijn in de volgende bijlagen tot de jaarverslagen: 1895 bijlagen A en B en 1896 A, B, C en D; ook de sinds 1896 door schenking verkregen charters, die niet tot eene der reeds aanwezige verzamelingen konden worden gebracht, zijn hier geplaatst. De vierde charterkast eindelijk bevat de charters der Staten en Raden van Zeeland na 1578 en die van Hulsterambacht (zie verslag 1898 bijlage A).

In de beide andere kasten zijn geplaatst de registers en papieren, deel uitmakende van de archieven der Abdij, der stad Reimerswaal, van Prelaat en edelen van Zeeland, van de Staten van Walcheren, van de grafelijke officieren en van het Zeeuwsche gedeelte der Hollandsche rekenkamer, dat in 1607 in de nieuw opgerichte Zeeuwsche rekenkamer is gedeponeerd. De laatste verzameling is er echter bij gebrek aan ruimte slechts voor een gedeelte in opgenomen.

In eene dringende behoefte is dit jaar voorzien door de aanschaffing van een drietal toonkasten, die tevens tot berging van kaarten zijn ingericht. Deze kasten zijn hoog 109, breed 260 en diep 104 centimeters buitenwerks. Het benedengedeelte van elke kast bevat twee rijen, elk van 9 uittrekbare boorden, waarop de kaarten uitnemend kunnen worden gelegd, terwijl van boven schuinoploopende, afsluitbare toonkasten zijn aangebracht, bestemd tot berging van merkwaardige handschriften, zegels en banden, en van de verzameling stempels, die vrij aanzienlijk is. Het buitenwerk dezer voortreffelijk afgewerkte kasten is van eikenhout, het binnenwerk van Amerikaansch populierenhout.

Zooals uit het bovenstaande volgt, is de zaal boven de Balanspoort bestemd om in hoofdzaak drie categorieën archiefstukken te bewaren: de charters, de kaarten en de deelen en papieren, die uit den landsheerlijken tijd afkomstig zijn. Gelijk ik reeds opmerkte, kan de laatste soort stukken niet geheel in de daarvoor beschikbare kasten geborgen worden. De overschietende deelen en papieren zijn daarom voorloopig geplaatst in een der beide kleine kamertjes, die gelijkvloers met de zaal boven de poort zijn. Het is echter gewenscht, dat door de aanschaffing van een tweetal kasten, ongeveer van hetzelfde formaat als de drie toonkasten, maar ingericht voor de bewaring van registers de bergruimte in het lokaal zoodanig vermeerderd wordt, dat alle middeleeuwsche archieven van het depôt in deze zaal vereenigd kunnen worden. De zaal zelf biedt voldoende ruimte aan om de beide door mij bedoelde kasten te kunnen bergen.

Ook de kaartverzameling bevindt zich niet geheel bijeen. De

bovenbeschrevene toonkasten zijn uitnemend geschikt tot berging van het meerendeel der kaarten, maar er zijn er van zulke afmetingen, dat zij niet anders dan opgerold kunnen worden bewaard. Zij zijn geplaatst in het andere kamertje, gelijkvloersch met de zaal boven de poort, en wel op de daar aangebrachte rekken, die voldoende ruimte voor deze kaarten bieden. Bovendien zijn er nog verscheidene kaarten in lijsten. Het meerendeel daarvan zal in het bedoelde kamertje worden opgehangen; enkele zijn over de verschillende lokalen verspreid en dienen om de ledige vlakken der schoorsteenen te vullen. Eene veel geraadpleegde kaart van Zeeland is ook opgehangen in het vertrek, bestemd voor het publiek.

Als het reeds meer gemelde vertrekje, waarin thans een gedeelte der middeleeuwsche rekeningen bewaard wordt, door de overbrenging dier registers naar de zaal boven de poort ontruimd wordt, hoop ik daarin de zeer belangrijke en meermalen geraadpleegde collectie Verheye van Citters te bergen. Daarmede zal dat kamertje juist gevuld zijn.

Al de localiteiten der bovenverdieping zijn gevuld met het zoo omvangrijke archief der rekenkamer. Eerst zijn geplaatst de verschillende registers en papieren, die de eigenlijke administratie van het college betreffen, daarop volgen de afgehoorde rekeningen en eindelijk de tallooze liassen met acquitten, die nog slechts gedeeltelijk beschreven zijn. Men kan zich een begrip van den omvang van dit archief vormen, als men weet, dat de bovendieping, die 926 M. bergruimte heeft, het niet eens geheel kan bevatten, zoodat een gedeelte der acquitten voorloopig nog op zolder is geplaatst. Dat die toestand op den duur onhoudbaar is, behoeft geen betoog. Voor het oogenblik is het achterste kamertje, waarvan de zoldering nog niet gereed is, buiten gebruik, en staan de daarvoor bestemde liassen met acquitten ook nog op zolder opgeborgen.

Wat de benedenverdieping betreft, het kleine kamertje, dat zich het dichtst bij de Balanspoort bevindt, bevat de bibliotheek van handschriften. Daar deze zich jaarlijks uitbreidt, is hier 7.40 M. ruimte opengebleven. De beide groote kamers, die daarop volgen, bevatten het archief van de Staten van Zeeland sinds 1578 en van hunne Gecommitteerde raden, benevens van de verschillende colleges en autoriteiten, die van 1795 tot 1813 het provinciaal bestuur hebben uitgeoefend. In de tweede dier beide kamers, waarin nog eenige ruimte overig was, zijn geborgen: de collectie De Huybert (zie jaarverslag 1902 bijlage A); de archieven der directe en indirecte belastingen in Zeeland (1899 bijlage A); de archieven van het geneeskundig staatstoezicht in Zeeland (1899 bijlage B) met de archieven van de Vereeniging van

Genees- en heelkundigen en van de afdeeling Middelburg van het Roode kruis; het archief van den Wulpenpolder en de archieven der heerlijkheden Zaamslag, 's-Heer-Arendskerke en Bruinisse (zie de beschrijving er van hierachter).

Het kamertje achter den vierkanten toren bevat de verzameling registers van den burgerlijken stand van gemeenten in Zeeuwsch-Vlaanderen, hetgeen hier aanwezig is van de archieven van de rentmeesters der Nassausche domeingoederen, en de in het laatst van dit jaar hierheen overgebrachte verzameling domeinrekeningen, afkomstig uit het gebouw van het Amortisatiefonds te Amsterdam. De nog uit het Algemeen rijksarchief over te brengen archieven van de rentmeesters der Nassausche domeingoederen zullen hier ook eene plaats vinden. Voorloopig is ook de verzameling Verheye van Citters, die bestemd is naar een der beide kamertjes naast de groote zaal te worden overgebracht, in dit lokaal geplaatst.

De beide groote kamers tusschen den vierkanten toren en de woning van den Commissaris der Koningin zijn geheel gevuld met rechterlijk archief, eerst dat van het hof en de schepenbanken van het eigenlijke Zeeland, met inbegrip van de in 1879 na de opheffing der kamer van liquidatie hierheen overgebrachte weeskamerarchieven, daarna dat van de rechtsprekende colleges in het voormalig Staats-Vlaanderen. Ook het niet-rechterlijk gedeelte van de archieven van het Vrije van Sluis, Hulsterambacht en Breskens is hierbij gevoegd. De achterste, kleinere kamer bevat het archief der Commercie-compagnie en de beide kerkelijke archieven, die aan het depôt in bruikleen afgestaan zijn: het archief der gemeente Arnemuiden en dat der Engelsche gemeente te Middelburg (zie verslagen 1898 bijlage B en 1901 bijlage).

Behalve een gedeelte der acquitten bergen de zolders ook de duplicaten der gedrukte Statennotulen, benevens eene verzameling van pamfletten en andere gedrukte stukken.

Op de reeds vroeger aangewezene wijze werd voortgegaan met het aanbrengen van stempels en etiquetten op de definitief geordende archieven van het depôt. Al de verzamelingen, wier inventarissen in druk verschenen zijn, zijn thans op deze wijze behandeld, behalve alleen de collectie De Huybert. De registers en losse papieren zijn ook in portefeuilles vereenigd. Het etiquetteeren dier portefeuilles is echter nog niet geheel afgeloopen.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Reeds in mijn jaarverslag over 1902 stelde ik de spoedige voltooiing van den inventaris van het archief van Prelaat en

edelen van Zeeland met bijbehoorende regestenlijst in uitzicht. Ik had dan ook de eer Uwe Excellentie de beschrijving van dat interessante archief bij schrijven d.d. 30 Juni 1903 aan te bieden, waarop ik 11 Augustus d. a. v. van Uwe Excellentie de mededeeling mocht ontvangen, dat de firma M. Nijhoff te 's-Gravenhage met de uitgave van het handschrift was belast op denzelfden voet, waarop zij de publicatie van de beschrijving der archieven van Reimerswaal en de O. L. V. abdij op zich genomen had. Sedert is dan ook met het drukken van dit werk een aanvang gemaakt, en naar ik hoop, zal het in den loop van 1904 het licht zien. Aan de eigenlijke beschrijving van het archief zijn een aantal bijlagen toegevoegd, die deels een overzicht geven van de lasten, die in den grafelijken tijd op de provincie drukten, deels betrekking hebben op het afhooren der rekeningen en op de oude organisatie van het archief, deels ook de regesten bevatten van den inhoud van een tweetal handschriften, die zonder tot het archief te behooren, echter de afschriften van tal van stukken bevatten, die vroeger deel van het archief hebben uitgemaakt. De indices, die aan den inventaris en de regestenlijsten moeten worden toegevoegd, zullen weder, evenals bij het archief der O. L. V. abdij geschied is, onder het drukken bewerkt worden.

Na het voltooien van de regeling van het archief van Prelaat en edelen, heb ik de ordening ter hand genomen van wat er over was van de archieven der grafelijke officieren, die vóór den opstand tegen Spanje in Zeeland hebben gefunctionneerd Alleen van de archieven der rentmeesters van Bewesten en Beoosten Schelde en van den waterbaljuw heb ik bij onderzoek stukken aangetroffen. De beschrijving van een en ander is gereedgekomen, maar daar de omvang van die inventarissen niet zeer groot is, en het ook niet onmogelijk is, dat bij het nader onderzoek der nog te regelen Middeleeuwsche grafelijke rekeningen en registers blijken zal, dat enkele deelen en stukken naar de bovengenoemde archieven moeten worden overgebracht, heb ik de beschrijving er van nog in portefeuille gehouden. Sedert houd ik mij bezig met de regeling dezer graaflijkheidsrekeningen, een werk, dat nog wel eenigen tijd beslag op mij leggen zal.

De heer Wiersum behandelde in de eerste plaats de dit jaar verkregen aanwinsten en regelde dus de archieven van den Wulpenpolder en van de heerlijkheid Bruinisse. De laatste werkzaamheid gaf mij aanleiding hem te verzoeken zich ook met de regeling der beide andere heerlijkheidsarchieven, die in het depôt bewaard worden: die van Zaamslag en 's-Heer-Arendskerke, te willen belasten. De inventarissen dier vier archie-

ven zijn als bijlagen aan dit jaarverslag toegevoegd. Daarna zette de heer Wiersum de ordening der rechterlijke archieven voort en beschreef die van een aantal Noord- en Zuid-Bevelandsche dorpen. Ook de tot het rechterlijk archief van Zieriksee behoorende stukken, die dit jaar werden overgenomen, zijn door hem geordend en in den inventaris bijgeschreven.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het in 1903 verschenen stuk van het „Archief, uitgegeven door het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen" werd door mij een kort te voren voor het depôt verkregen brief van den bekenden Philippus van Lansbergen d.d. 1625 afgedrukt en toegelicht. Overigens zijn, voor zoover mij bekend, in 1903 geene stukken uit dit depôt in het licht gegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.*

Ook in 1903 werd het depôt weder met verschillende aanzienlijke verzamelingen verrijkt. Den 9den Januari ontving ik van den heer J. G. Meijer jr. te Groede het archief van den Wulpenpolder ten geschenke. Het archief van dezen polder, dien men in 1636 was begonnen te bedijken, en die, na reeds herhaaldelijk te zijn ondergeloopen, in 1797 definitief werd geïnundeerd, bleef sedert onder den gewezen penningmeester A. le Clercq berusten, en schijnt uit diens boedel in het bezit van den heer Meijer gekomen te zijn. Het archief, dat uit de 18de eeuw vrij volledig bewaard gebleven is, werd door den heer Wiersum beschreven; de inventaris er van is hierachter onder bijlage A afgedrukt. Hij telt 91 nummers. Den heer Meijer, die zich reeds vroeger tegenover het depôt verdienstelijk had gemaakt door de schenking van een aantal stukken uit het archief van Breskens, werd bij Koninklijk besluit van 26 Februari 1903, nr. 59, toegekend de zilveren eeremedaille, bedoeld bij de Koninklijke besluiten van 24 Mei 1897, nr. 87, en 22 Juni 1898, nr. 43.

Gelijk ik in mijn vorig jaarverslag mededeelde, had wijlen mevrouw Des Tombe geboren De Witte van Citters bij testamentaire beschikking het archief der heerlijkheid Bruinisse aan den Staat der Nederlanden vermaakt onder voorbehoud van levenslang vruchtgebruik ten behoeve van haar echtgenoot den heer A. des Tombe. Deze laatste overleed 16 December 1902, en daarmede trad de Staat in het genot der rechten, hem verzekerd door het legaat van mevrouw Des Tombe, dat krachtens machtiging van H. M. de Koningin d.d. 4 November 1904 was aan-

vaard. In het laatst van Februari 1903 ontving ik daarop van den notaris De Bas te 's-Gravenhage het in een zestal kisten verpakte archief. Gelijk verwacht was, bleek het archief zeer belangrijk. In 1467 bedijkt, was Bruinisse eerst met geheel Duiveland eene bezitting van de heeren en markiezen van der Vere; uit het sterfhuis van Maximiliaan van Bourgondië, markies van der Vere, werd het aangekocht door Paulus van Hertsbeke. Sedert ging de heerlijkheid, zonder ooit te worden verkocht, bij overerving over in de geslachten De Jonge, De Witte en Van Citters. Onder de vroegere heeren is vooral Anthony de Jonge van Bruinisse als schrijver en verzamelaar van handschriften bekend. Hij heeft een zeer merkbaren invloed gehad op de inrichting van het archief, daar hij alle stukken, die op Bruinisse betrekking hadden, hetzij zij oorspronkelijk tot het archief behoorden of van elders door hem waren afgeschreven, in een aantal copulaten verzamelde. Deze copulaten, die alle stukken vóór 1669 bevatten, vormen het eerste gedeelte van het archief, dat in zijn geheel beschreven is door dr. Wiersum. De inventaris, hierachter onder bijlage D afgedrukt, telt in het geheel 157 nummers.

Minder belangrijk was de aanwinst van het archief van het Middelburgsche comité van het Roode kruis. Nochtans sluit het zich geheel aan bij de archieven van het geneeskundig staatstoezicht in Zeeland en van de Vereeniging van Genees- en heelkundigen in Zeeland, die hier reeds berustten. Het archief werd in Juni verkregen.

Eindelijk is dit jaar ook voortgang gekomen in de zaak van het nog te Zieriksee bewaarde rechterlijk archief. Den 23sten December 1901 werd aan het gemeentebestuur een uitstel van twee jaren verleend in zake de overbrenging der in het gemeentearchief berustende stukken van rechterlijken aard. Gedurende dien termijn zou het gemeentebestuur het archief doen ordenen en aan den Commissaris der Koningin in deze provincie kennis geven, zoo daarbij stukken gevonden werden, waarop het Rijk wellicht aanspraak zou kunnen maken, opdat alsdan zou kunnen worden beslist, of die stukken al dan niet aan het Rijk moeten worden afgestaan. Dienovereenkomstig deelde dan ook het gemeentebestuur in September 1903 aan den Commissaris der Koningin eene lijst mede van rechterlijke stukken, die bij de ordening van het gemeentearchief waren gevonden. Den 2^{den} November 1903 werd mij door Uwe Excellentie opgedragen deze stukken van het gemeentebestuur over te nemen; en, nadat burgemeester en wethouders bij raadsbesluit van 30 November d.a.v. tot den afstand gemachtigd waren, werd het procesverbaal van overdracht 20 December geteekend. Het bevat niet

minder dan 62 nummers, waaronder 19 transportregisters en een aantal andere deelen en pakken. Intusschen is de regeling van het gemeentearchief niet afgeloopen; het gemeentebestuur heeft zich in zijn schrijven aan den Commissaris der Koningin bereid verklaard van het eventueel vinden van stukken van rechterlijken aard alsnog bericht te doen toekomen. Ik veronderstel, dat het Uwer Excellenties bedoeling is, dat ik den uitslag van die verdere regeling van het archief afwacht.

Eindelijk is ook in het afgeloopen jaar door den Algemeenen rijksarchivaris gedeeltelijk uitvoering gegeven aan Uwer Excellenties beschikking d.d. 14 October 1901, waarbij de overbrenging naar het Zeeuwsche depôt werd gelast van: „1°. de in het Algemeen rijksarchiefdepôt berustende archieven, afkomstig van de rentmeesters der Nassausche domeingoederen in Zeeland, en van andere rentmeesters en ontvangers, hoofdzakelijk van de Generaliteit in Staats-Vlaanderen, 2°. de eventueel in gemeld depôt aanwezige archieven van rentmeesters der grafelijke domeinen in Zeeland en van ontvangers van provinciale belastingen aldaar en 3°. de in 1900 door den Directeur der Registratie en domeinen te Middelburg aan dat depôt toegezonden stukken, die betrekking hadden op de domeinen der prinsen van Oranje". De sub 3°. genoemde stukken werden mij 28 October 1902 overgedragen, terwijl de overbrenging der andere in uitzicht werd gesteld, als de verhuizing van het Algemeen rijksarchief naar het nieuwe gebouw zou hebben plaats gehad. Ik wendde mij daarom 12 November 1903 tot den Algemeenen rijksarchivaris, met verzoek, uitvoering te willen geven aan de beschikking van 14 October 1901, en ontving spoedig bericht, dat ik nog in den loop van het jaar een gedeelte der in die beschikking bedoelde stukken zou ontvangen. De overdracht dier stukken heeft dan ook bij proces-verbaal, geteekend 31 December 1903, plaats gehad. Het proces-verbaal vermeldt 593 nummers, die allen, naar met zekerheid blijkt of in hooge mate waarschijnlijk is, afkomstig zijn uit het gebouw van het Amortisatiefonds, genaamd St.-Jorishof te Amsterdam, en vandaar in 1860 naar het Algemeen rijksarchief werden overgebracht; enkele stukken, die oorspronkelijk ook tot deze verzameling hadden behoord, waren reeds in 1873 aan het provinciaal archief van Zeeland afgestaan, en zijn thans weer met de hoofdcollectie vereenigd. Al deze stukken schijnen afkomstig te zijn van de archieven van de rentmeesters der grafelijke domeinen en geestelijke goederen in Zeeland, en dus te behooren tot de in beschikking van 14 October 1901 in de tweede plaats genoemde categorie. Of er nog meer tot die categorie behoorende stukken in het Algemeen rijksarchief aanwezig zijn, dan of ik nu alleen nog de in de eerste plaats vermelde

stukken, afkomstig van rentmeesters der Nassausche domeingoederen en van ambtenaren der Generaliteit in Vlaanderen, te wachten heb, bleek mij niet.

Behalve deze bijzondere verzamelingen werd het depôt in het afgeloopen jaar nog met de volgende aanwinsten verrijkt:

1. Charter van 1418 Augustus 29. — Mannen van den graaf van Hollant oorkonden, dat Adriaen Oloirds zoon van den Nieuwenhove de goederen van Pieter Danckerts zoon en Gillis Pieter Jacobs zoons zoon bevrijdt van den daarop wegens den dood van Jan van den Niewenhove rustenden last. — Dit was ghedaen int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende achtiene op Sinte Jans dach decollacio. — Met het geschonden zegel van een der mannen (Dirric Gillis' zoon) in groene was; dat van den anderen verloren. 1 charter.

N.B. Dit charter werd 9 Januari 1903 door tusschenkomst van den heer Algemeenen rijksarchivaris aangekocht van den heer G. J. F. Mes te 's-Gravenhage.

2. Acta synodi Tholanae de anno 1638. (Gelijktijdig afschrift.) 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 1.

3. Kaart van den Charlottepolder, bedijkt 1677, geteekend ten verzoeke van den heer van Kruiningen door den landmeter Thol. 1679. 1 kaart.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 1.

4. Extracten uit de resolutiën van den Raad van State betreffende het recht van collateraal, te betalen van in Staats-Vlaanderen gelegen goederen, die in vruchtgebruik zijn vermaakt, d.d. 1741 en 1742. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 1.

5. Eerste rekening van Cornelis Heerder, rentmeester van de domeinen en heerlijke goederen van Kortgene, over 1675, afgehoord 1676. 1 deel.

N.B. Dit deel, afkomstig uit het archief van den ontvanger der registratie en domeinen te Goes, werd 16 Februari 1903 door den Minister van Financiën in het depôt geplaatst.

6. Achtste rekening van denzelfde over 1682, afgehoord 1684. 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 5.

7. Tiende rekening van denzelfde over 1684, afgehoord 1685. 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n⁰. 5.

8. Overlooper der parochie en heerlijkheid Eversdijk en Galgoord, opgemaakt door den landmeter A op 't Hof in 1742. 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n⁰. 5.

9. Overlooper der parochie en heerlijkheid Nisse, opgemaakt door den landmeter W. de Puydt in 1773. (Afschrift d.d. 1777.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n⁰. 5.

10. Extract uit het register van besluiten van den prefect van het departement van de Schelde d.d. 1806 October 4, waarbij de eigenaars van den Nieuwen Passegeulepolder gelast worden hunne titels over te leggen. Met relaas der beteekening. 1 stuk.

N.B. Dit stuk werd 2 Maart 1903 door tusschenkomst van mr. W. Polman Kruseman door den heer J. H. Hennequin te Sluis aan het depôt geschonken.

11. Twee brieven van J. Cats aan A. de Jonge van Bruinisse over eigendomsbewijzen van de tienden in den Oranje- en den Mauritspolder bij IJzendijke, afkomstig van de heeren van St. Pieter te Gent. 1657. 2 stuks.

N.B. Deze stukken zijn afkomstig uit het vijfde copulaatboek van stukken betreffende de tienden van A. de Jonge van Bruinisse, dat in 1877 door de erven van jhr. mr. De Witte van Citters aan dit depôt werd geschonken. — Deze brieven werden 5 Maart 1903 aangekocht van den heer J. C. van Rantwijk te 's-Gravenhage en zijn thans hereenigd met het copulaatboek, waaruit zij afkomstig zijn.

12. Stukken uit het archief van den Passegeulepolder. 1790—1840. 1 omslag.

N.B. Deze stukken worden 12 Maart 1903 door tusschenkomst van mr. W. Polman Kruseman door den heer J. H. Hennequin te Sluis aan het depôt geschonken.

13. Lijst van cijnzen, gaande uit onder Aardenburg gelegene goederen. (14)20. 1 stuk op perkament.

N.B. Dit stuk werd 16 Januari 1903 door bemiddeling van den rijksarchivaris in Limburg door den heer D. van de Casteele te Luik aan het Rijk geschonken en krachtens ministerieële beschikking d.d. 1 April 1903 in dit depôt geplaatst.

14. Eerste rekening van Nicolaas Jan van Hoorn, waterbaljuw van Zeeland, loopende van 1738 October 10 tot 1742 December 31, afgehoord 1743 Augustus 1. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Dit deel werd 3 April 1903 door het gemeentebestuur van Middelburg aan het depôt geschonken.

15. Tweede rekening van mr. Aarnout van Citters Wz., waterbaljuw van Zeeland, loopende van 1752 Januari 1 tot 1754 Mei 24, afgehoord 1758 Februari 23. (Afschrift, bestemd voor den opvolger van den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

16. Eerste rekening van mr. Pieter Boudewijn Peny, waterbaljuw van Zeeland, loopende van 1754 Mei 25 tot 1758 December 31, afgehoord 1759 November 9. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

17. Tweede en laatste rekening van mr. Pieter Boudewijn Peny, waterbaljuw van Zeeland, loopende van 1759 Januari 1 tot 1762 September 23, afgehoord 1763 April 12. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

18. Eerste rekening van mr. Jacobus Mersen Gz., waterbaljuw van Zeeland, loopende van 1762 September 24 tot 1764 December 31, afgehoord 1765 October 22. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

19. Tweede rekening van mr. Jacobus Mersen Gz., waterbaljuw van Zeeland, loopende over de jaren 1765 en 1766, afgehoord 1768 Maart 15. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

20. Eerste rekening van Abraham Luteyn, gequalificeerd tot de pecuniëele administratie der waterbaljuage van Zeeland, loopende over de jaren 1792—1794, afgehoord 1795 Juni 15. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 14.

21. Tweede rekening van Abraham Luteyn, gequalificeerd

tot de pecuniëele administratie der waterbaljuage van Zeeland, loopende over de jaren 1795 en 1796, afgehoord 1798 Juni 21. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als nº. 14.

22. Derde rekening van Abraham Luteyn, gequalificeerd tot de pecuniëele administratie der waterbaljuage van Zeeland, loopende over de jaren 1797 en 1798, afgehoord 1799 November 7. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als nº. 14.

23. Rekening van mr. Petrus Guilielmus Schorer en Jan Jacobus Macquet, gecommitteerde leden van het Departementaal bestuur van Zeeland tot de administratie der Huishoudelijke kas, loopende over de jaren 1803 en 1804, afgehoord 1806 Januari 10. (Exemplaar, bestemd voor de rendanten.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als nº. 14.

24. Vierde rekening van Cornelis Gheenssens, rentmeester der gemeene middelen van consumptie over Hulst en Hulsterambacht, loopende van 1594 April 1 tot 1595 Maart 31, afgehoord 1595 Juli 7. (Exemplaar, bestemd voor den rendant.) 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als nº. 14.

25. Plans van vestingen en forten in Zeeland, opgemaakt c. 1851. 10 kaarten.

N.B. Deze verzameling omvat vier plans van Vlissingen, twee van Breskens en een van Vere, Tholen, Terneuzen en Hulst. Op een der plans van Breskens wordt uitdrukkelijk vermeld, dat het is opgemaakt naar aanleiding der aanschrijving van het ministerie van oorlog van 28 December 1850; No. 36 B. Deze aanschrijving komt niet in het recueil militair voor. — Deze kaarten werden 7 Mei 1903 aan het depôt overgedragen door den rijksarchivaris in Noordbrabant, die ze met andere op eene auctie te Amsterdam had aangekocht.

26. Overeenkomst tusschen het kapittel van Oudmunster te Utrecht en de ambachtsheeren van Schoudee omtrent het vergeven van de cure der parochie bij tourbeurten. 1355. 1 charter.

N.B. Dit stuk werd 12 Juni 1903 door bemiddeling van den rijksarchivaris in Utrecht door den archivaris van Oost-Vlaanderen aan het depôt geschonken.

27. Brief van Philippus van Lansbergen te Middelburg aan

Joos van Laren, predikant te Vlissingen, over eenige bijzonderheden der Bijbelsche chronologie. 1625. 1 stuk.

N.B. Dit stuk werd 24 Juni 1903 van den heer C. van Ommeren te Rotterdam aangekocht.

28. Attestatie van het overlijden van Simon van Renoy in 1770 op het schip IJsselmonde, afgegeven 1772. 1 stuk.

N.B. Dit stuk werd in Augustus 1903 aan het depôt geschonken door den heer J. de Kruyter te Goes.

29. Plecht, groot 100 pond Vl., van Christiaan Kole Pz. op het huis van Willem van den Boomgaard te Krabbendijke. 1782. Met machtiging tot royement. 1801. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 28.

30. Akte, waarbij Jan Symonssen van Grijpskerke, burgemeester van Middelburch, oorkondt, dat Adriaen Ghoerissen van Aemsterdamme, gezegd Zwarte Adriaen, erkent aan Pieter Claessen van Aemsterdamme 38 pond gr. Vl. schuldig te zijn. Met opgedrukt zegel van den burgemeester. 1518. 1 charter op papier.

N.B. Dit stuk werd 18 September 1903 van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te Rijswijk aangekocht.

31. Schepenakte van Middelburg, waarbij Willem Pieter Jacobs aan Dyngne Matheus Maurijn zoons weeskind den eigendom van 213½ roeden lands in Molenbaysambacht overdraagt. Met 2 schepenzegels in groene was. 1570. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 30.

32. Certificaat van schepenen en leenmannen van den heer van Bevren, dat Jacop van den Moere aan verschillende soldaten, die op het kasteel dienst hebben gedaan, van 1487 November 16 tot 1488 Juni 24 hunne soldij heeft uitbetaald. 1488. 1 charter.

N.B. Dit charter werd 2 December 1903 door mevrouw de weduwe Nagtglas te Utrecht door bemiddeling van den bibliothecaris der universiteitsbibliotheek aldaar aan dit depôt geschonken.

33. Certificaat van schepenen en leenmannen van den heer van Bevren, dat Jacop van den Moere aan verschillende soldaten, die op het kasteel dienst hebben gedaan, van 1489 Juni 25 tot 1489 December 24 hunne soldij heeft uitbetaald. 1490. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

34. Schepenbrief van Middelburg in Vlaanderen, waarbij Adriaen Pieters zoon de Cruse c. s. aan Jan Worins den eigendom van eene halve lijn land in Aardenburgerambacht overdragen. 1566. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

35. Conditiën van de verkooping van roerende goederen van wege de weduwe van kapitein Jacob Simonssen onder het ressort van Vere. 1590. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

36. Rekening-courant tusschen Balthasar de Moucheron en Symon Jaspers zoon Perduyn. 1593. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

37. Akte, waarbij Gecommitteerde raden van Zeeland Maria Elisabeth de Beaufort beleenen met de tienden van het schor bij het oude kerkhof onder Tholen, haar aangekomen van Beatrix van Markel, weduwe van Willem Gijsbert Beaufort. 1746. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

38. Akte van waarnemende leenmannen van Tholen, waarbij de executeurs van Maria Elisabeth de Beaufort aan Jacobus Abraham ten Hage de tienden van het schor bij het oude kerkhof onder Tholen overdragen, en akte van beleening van den kooper met die tienden. 1783. 2 charters (getransfigeerd).

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

39. Akte, waarbij Gecommitteerde raden van Zeeland Joanne Helena ten Hage beleenen met de tienden van het schor bij het oude kerkhof onder Tholen, haar aangekomen bij doode van haar broeder Jacobus Abraham ten Hage. 1784. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

40. Akte van aanstelling van J. C. Schummelketel tot tweede-luitenant. 1795. 1 charter.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 32.

41. Voorwaarden van uitbesteding van de weezen van Pieter Leenaerts zoon door schout en weesmeesters der landsvierschaar van Vere. 1607. 1 stuk.

N.B. Dit stuk werd 5 December 1903 door mevrouw de weduwe Nagtglas te Utrecht door bemiddeling van den bibliothecaris der universiteitsbibliotheek aldaar aan dit depôt geschonken.

42. Akte van vrijgeleide, door de infante Izabella verleend aan Pierre Gaspars, koopman te Middelburg. 1621. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als nº. 41.

Nog ontving het depôt van Mej. M. de Man te Middelburg en den heer De Kruyter te Goes verschillende afdrukken van zegels, en van de eerste ook twee zegelstempels ten geschenke.

Verliezen leed het depôt niet.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnenlandsche en buitenlandsche archieven.*

Door bemiddeling van den rijksarchivaris in de provincie Utrecht ontving ik uit het archief van den heer van Zuylen afschrift van de akte van 1607 December 4, waarbij verschillende Zeeuwsche edelen zich verbinden tot eene bijdrage in de kosten van de door hen aan te wenden pogingen om weder toegang tot de Statenvergadering te verkrijgen. Jacob van Grijpskerke (blz. 425) heeft deze akte gekend; zij is echter in de uitgave van zijn handschrift niet opgenomen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verschaft aan autoriteiten en particulieren.*

In het afgeloopene jaar werden mij inlichtingen gevraagd door:

Uwe Excellentie over de genealogie De Windt;

den Bibliothecaris der Koninklijke bibliotheek te 's-Gravenhage over den lateren eigenaar van een getijdeboek, dat vroeger aan Jacoba van Beieren en Frank van Borselen had toebehoord;

den Rijksarchivaris in Utrecht over een post in eene rentmeestersrekening van 1462/3;

den Directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief te 's-Gravenhage over verschillende punten, van belang bij het opstellen van het repertorium van Nederlandsche krijgsgeschiedenis;

den Kapitein eerstaanwezend-ingenieur te Bergen-op-Zoom over de marechausséekazerne te Axel;

den Hoofdingenieur van den provincialen waterstaat te Middelburg over het Compendium van C. de Visch;

den Archivaris der gemeente Middelburg over het verpachten der belastingen op den overgang van roerende en onroerende goederen en over de gouden doos, aan den overbrenger van het vredestraktaat in 1748 vereerd;

Mejuffrouw M. de Man te Middelburg over de oprichting der Zeeuwsche rekenkamer;

Mr. M. J. de Witt Hamer aldaar over zijne genealogie;

Mr. A. P. Snouck Hurgronje aldaar over het plakaat der Geldersche rekenkamer d.d. 21 Juni 1669;

P. L. de Bruyne aldaar over de genealogie Banckert;

G. K. A. Nonhebel aldaar over maatregelen, in vroegeren tijd tegen melkvervalsching genomen;

Dr. L. H. Wagenaar en P. Nelson Itié aldaar over Jean de Labadie;

D. de Rijcke aldaar over de plunderingen van 1787;

P. Sybolts aldaar over de geschiedenis der Doopsgezinden aldaar;

F. P. Polderdijk te Nieuwland over het tiendrecht in den polder Nieuw-Sint-Joosland;

C. P. I. Dommisse te Vlissingen over het rechterlijk archief van Oostburg en het poorter worden door huwelijk met eene poortersdochter;

Jhr. W. C van Panhuys te Koudekerke over het overgaan der groote kerk te Vere aan de Hervormden en over zijne genealogie;

K. Wielemaker te Biggenkerke over de kerken aldaar en te Krommenhoek vóór de Hervorming en over de kwartieren van leden der familie van Blyenborch;

J. de Kruyter te Goes over eene ordonnantie over de paalwormen;

Jhr. mr. J. W. D. Schuurbeque Boeije te Zieriksee over het jachtrecht onder Bruinisse en het erfpachtsrecht van den molen te Dreischor;

J. L. van Daalen te Dordrecht over Johan Carpentier;

A. A. Beekman te 's-Gravenhage over een charter van 14 October 1423 en over het woord „haymanland";

Dr. N. Japikse aldaar over correspondentiën te Vere;

F. Caland aldaar over eene oude kaart van Sas van Gent;

A. J. Servaas van Rooyen aldaar over de eigenaars der ambachtsheerlijkheden Biggenkerke, Brigdamme en Krommenhoek;

Jhr. E. B. T. F. Wittert van Hoogland aldaar over zijne genealogie;

Dr. J. de Hullu aldaar over verschillende resolutiën van het college 's lands van den Vrije en eene oude kaart van het land van Kadzand;

Dr. J. Heinsius te Gouda over de beteekenis van het woord „steengelt";

J. E. Elias te Amsterdam over de genealogieën Van der Hoop en De Huybert;

Jhr. J. W. Six te 's-Graveland over Joachim van Bieselingen;
J. F. van Someren te Utrecht over eene naamlijst, meest van predikanten, uit de eerste helft der 17de eeuw;
Jhr. H. W. L. de Beaufort te Driebergen over het proces De Beaufort—Van Leefdael;
J. C. F. van der Meer van Kuffeler te Nijmegen over de genealogie Van Nispen;
Mr. J. G. C. Joosting te Assen over de geestelijke rechtspraak in Zeeland;
A. J. Wauters te Brussel over den schilder Jean Gossart;
G. Bigwood aldaar over het last en zijne onderdeelen;
Baron Sloet d'Oldruitenborgh te Luik en dr. W. Zuidema te 's-Hertogenbosch over de heerlijkheid Sluse.

Zooveel mogelijk werden die inlichtingen verstrekt, waarbij ik dankbaar de hulp heb te herdenken van de rijksarchivarissen in Utrecht en in Gelderland, de archivarissen der gemeenten Dordrecht en Vlissingen, den heer Mr. B. F. W. von Brucken Fock te Middelburg en den heer J. W. Perrels te Vere.

Door den heer eerste-luitenant Boogaert werden de krijgsgeschiedkundige nasporingen in het begin van 1903 voortgezet; dezelfde heer belastte zich daarmede ook weder in October van dat jaar, hoewel hij intusschen den krijgsdienst verlaten heeft. Hij hield zich onledig met nasporingen over de gebeurtenissen van 1702 en 1703.

Afschriften werden verschaft aan de heeren jhr. mr. J. W. D. Schuurbeque Boeije te Zieriksee en jhr. H. W. L. de Beaufort te Driebergen.

Handschriften en kaarten werden tijdelijk gedeponeerd in het Algemeen rijksarchief ten behoeve van de heeren mr. A. Telting en dr. J. de Hullu, in het rijksarchief in Friesland ten behoeve van den heer dr. M. Schoengen, in het gemeentearchief te Amsterdam ten behoeve van prof. dr. G. W. Kernkamp, in dat te Sluis ten behoeve van den heer G. Juten en in dat te Zutfen ten behoeve van den heer mr. A. S. de Blécourt.

Omgekeerd werden in het Zeeuwsche depôt tijdelijk ontvangen stukken uit het rijksarchief in Utrecht en de gemeentearchieven van Amersfoort en IJselstein ten behoeve mijner uitgave van de rechtsbronnen der kleine steden van het nedersticht van Utrecht, uit het gemeentearchief van Leeuwarden ten dienste van dr. L. H. Wagenaar, uit het archief der Doopsgezinde gemeente te Amsterdam ten behoeve van ds. P. Sybolts, uit het gemeentearchief te Vere ten dienste van eene uitgave der oude stapelcontracten en van onderzoekingen omtrent correspondentiën aldaar, en uit het Algemeen rijksarchief ter wille van een onderzoek naar den jaarstijl der heeren van Arkel.

IX. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Daar ik boven reeds handelde over de overneming van rechterlijke stukken uit het archief der gemeente Zieriksee, heb ik hier alleen mede te deelen, dat ik mijne tusschenkomst verleende voor de plaatsing van eenige stukken, gevonden in het lokaal, waarin de Algemeene commissie tot liquidatie van de zaken der voormalige wees- en momberkamers vóór 1879 zitting gehouden had, in het archief der gemeente Middelburg, nadat gebleken was, dat die stukken uit het archief der Middelburgsche momberkamer afkomstig waren.

De heer De Waard voltooide de regeling van de archieven der Godshuizen te Middelburg; hij bewerkte het gedeelte vóór de oprichting der Commission des hospices (1811) uitvoerig, en gaf een globaal overzicht van het archief na 1811. De zeer omvangrijke arbeid, die van eene uitvoerige inleiding en regesten tot 1574 voorzien is, getuigt van veel toewijding; het ware wel te wenschen, dat het bestuur der Godshuizen maatregelen nam om den inventaris te doen drukken, en te zorgen, dat de nu aangebrachte orde niet weder te loor gaat.

Den heer dr. E. Wiersum werd de ordening van het omvangrijke archief van den polder Walcheren opgedragen, waarmede in dezen winter een aanvang is gemaakt.

X. *Toestand der rechterlijke archieven van Middelburg.*

Omtrent den toestand van het rechterlijk archief van Middelburg vallen dit jaar geene bijzonderheden mede te deelen. De inleiding tot den inventaris is nog niet voltooid, en de inventaris is dus ook nog niet in den handel gebracht.

Bij besluit van burgemeester en wethouders d.d. 12 December 1903 werd de heer J. J. de Waal benoemd tot assistent van den gemeentearchivaris buiten bezwaar van de gemeentekas.

Middelburg, 10 Februari 1904.

De Rijksarchivaris in Zeeland,

R. FRUIN.

Bijlage A.

Het archief van den Wulpenpolder.

INLEIDING.

Met het indijken van dezen polder werd een begin gemaakt in 1636. Den 10[den] Januari van dat jaar verleenden de Staten-Generaal aan Johan van der Lingen, ontvanger der confiscatiën in Vlaanderen, octrooi tot bedijking van „seecker hoecxken schorre, groot ontrent tusschen dertich ende viertich gemeten, streckende oost van St.-Annapolder aen de noortzyde van de Marollepot tot tegenover het canael van Scherpbier, ... ende noch gelijck hoecxken schorre, streckende van den dijck van den Swarten polder oostwaerts tot op het Swarte gadt, ... beide gelegen annex den eylande van Cadsant" met vrijstelling van lasten voor den tijd van zeven jaren. Den 30[sten] December d.a.v. werd hem vergund de bedijking uit te breiden „volgens de rayinge, beginnende aen den Swarten polder, ende sluytende benoorden ofte benoort-oosten het Cleefsche polderken, aen de dijckage van Breskens". Den 9[den] Januari 1644 verleenden de Staten-Generaal continuatie van de in het eerste octrooi genoemde „remissiën, vrydommen, benefitiën ende exemptiën" voor den tijd van 20 jaren, den 29sten September 1667 voor 12 jaren, den 7[den] Juli 1683 voor 8 jaren, den 27sten October 1689 voor 5 jaren. (1) Ook later werd de termijn van vrijstelling van lasten nog dikwijls verlengd. Trouwens, niet zonder reden. De ingelanden waren door de aanhoudende doorbraken niet in staat belasting op te brengen. In 1682 werd de polder overstroomd, doch spoedig weder ingedijkt. Door de zware vloeden van 19 October, 1 December en 31 December 1720 werd de dijk grootendeels weggeslagen en de polder weer

(1) Resolutiën Staten-Generaal 10 Januari en 30 December 1636. Groot Placaet Boeck II 1937, 1940 en 1976. Archief Zeeuwsch Genootschap IV blz. 123, 125, 139 en nr. 87 van den Inventaris.

geïnundeerd. Het gevolg was, dat de ingelanden hulp zochten bij die der watering van der Groede. Deze „geconsideert 't gevaar, waarin niet alleen hare dykage, maar ook selfs dit gansche eylant zal werden gebragt by inundatie van denselven Wulpen", sloten den 9den Augustus 1721 met die van den Wulpenpolder voor den tijd van 16 jaren een akkoord van ondersteuning. Die termijn werd later nog meermalen verlengd. In 1774 brak wederom de zeedijk door. Toen werd een inlaagdijk gelegd. Maar ook deze kon het niet houden. Den 7den December 1797 brak hij door en werd de geheele polder verzwolgen. Dit was het einde. De regeering bemoeide zich met de regeling der financiën. Den 27sten September 1816 riep de Minister van den Waterstaat en der Publieke werken de schuldeischers op. Bij Koninklijk Besluit van 5 Juni 1821 werden Gedeputeerde Staten van Zeeland aangeschreven om een staat op te maken van alle baten en schulden van den polder en gemotiveerd advies uit te brengen omtrent de maatregelen, welke de kwijting der schulden, „als het doelmatigste en overeenkomstig billijkheid en regt zouden behooren te worden bewerkstelligd". Met behulp van den gewezen penningmeester Abraham Le Clercq (de beide laatste gezworens waren reeds overleden) en den commissaris van het district Sluis kwam eenige jaren later de likwidatie tot stand (zie nr. 91).

Het bestuur van den polder bestond uit twee of drie gezworens, waarvan een met den titel van hoofddirecteur. Ze werden bediend door een penningmeester, die tevens als secretaris fungeerde. De gezworens werden bezoldigd (aanvankelijk ieder 50 gulden per jaar, later de een meer, de ander minder). In 1741 bij den dood van de beide gezworens werd besloten om er voortaan maar één aan te stellen „in consideratie dat in extra voorvallende zaken dijkgraaf en gesworens van der Groede met raad en advijs assisteren"; in 1749 evenwel werd er weder een tweede gezworen bij aangesteld „vermits de sware werken, die voorhanden staan"; later zijn er zelfs tijdelijk weer drie functionarissen (zie nr. 12 art. 3 van de propositiën, nr. 16 art. 3 van de propositiën en nr. 28 art. 10 van de propositiën). Tot 1749 waren er twee penningmeesters, die om het andere jaar als zoodanig fungeerden De aankomende penningmeester werd benoemd door de ingelanden en den afgaanden penningmeester. In de 18de en 19de eeuw waren het:

Servaas Loke c. 1707—1721,
Petrus van Weenegem c. 1717—1747,
Jacobus Loke 1723—1749,
Pieter Kocuyt 1749—1769, aangesteld 2 September 1748,

Philippus Christoffel van Hierschot 1769—1795, aangesteld als adjunct-penningmeester 8 Mei 1765,
Abraham Le Clercq 1795—1800, aangesteld als adjuct-penningmeester 16 Januari 1786.

In 1725 werd een vaste commies aangesteld „om op alles nauw regard te konnen nemen" (zie nr. 2 art. 6 van de propositiën en nr. 3 art. 3 van de propositiën). Bovendien komen nog als beambten voor een schutter en een kamerbode. De gewone vergaderingen werden gehouden na het afhooren van de rekening, extraordinaire tusschentijds. Een van de geregeld voorkomende propositiën op de gewone vergaderingen is het continueeren van de ambtenaren. In art. 8 van de verloren gegane rekening 14 Mei 1755—14 Mei 1757 wordt hunne aanstelling geregeld; in de latere rekeningen wordt hiernaar steeds verwezen.

Wat het archief betreft, bijna alle stukken bevinden zich in een uitstekenden toestand; van de oudste evenwel tot 1721 is weinig meer voorhanden. Tot 1749 berustten ze deels bij den aftredenden, deels bij den aankomenden penningmeester. Toen werd echter besloten, dat de „papieren en documenten, berustende onder de gewese penningmeesters deser polder Petrus van Weenegem en Jacobus Loke," aan den nieuwen penningmeester zouden worden overhandigd. Die van Petrus van Weenegem schijnen tusschen 12 Mei 1751 en 9 Mei 1753 te zijn overgebracht; de stukken, onder Jacobus Loke berustende, werden den penningmeester den 14den December 1753 ter hand gesteld. Van de laatste is het proces-verbaal van overneming en eene inhoudsopgave nog voorhanden. Ze werden sinds dien tijd bewaard in de polderkist ten kantore van de te Groede wonende opvolgende penningmeesters (zie nr. 87 en nrs. 16, 17 en 18 art. 1 van de propositiën). In 1749 was tevens besloten om van het archief een behoorlijken inventaris te vervaardigen. Tot 1763 komt ditzelfde besluit, dat steeds „ten eersten doenlijk" zal worden uitgevoerd, in de rekeningen voor. Voor het eerst ontbreekt het in de rekening, die in 1765 is afgesloten. Misschien is dus tusschen 11 Mei 1763 en 8 Mei 1765 deze niet meer voorhanden zijnde inventaris tot stand gekomen. In 1723 stelde het bestuur aan de ingelanden voor om een boek aan te schaffen voor het registreeren der resolutiën en der octrooien van vrijdom „om altijt te dienen tot gouverno". Dit voorstel werd goedgekeurd, en tevens werd toen bepaald, dat het origineele akkoord met de ingelanden van der Groede gesloten (9 Augustus 1721) in dit boek zou worden ingebonden. In 1725 was er reeds uitvoering aan gegeven. De resolutiën, sinds 7 December 1720 genomen, waren er in geregisteerd, later ook de contractverlengingen met

der Groede en de latere octrooien van vrijdom (zie nr. 2 art. 9 en 10, nr. 3 art. 5 en nr. 16 art. 1). Dit register berustte in handen van den penningmeester, — tot 1749 onder den „bedienelyken" penningmeester — en moest bij elke gewone vergadering (na het afhooren der rekening) ter tafel worden gebracht. Eerst in 1782 wordt van het boek geene melding meer gemaakt. Het is thans niet meer aanwezig; het origineele akkoord van 1721 evenwel, dat er in gebonden was, bevindt zich bij nr. 78 paket n°. 4. Een tweede resolutieboek, dat in 1763 werd betaald, „foliant in hoornbant", is eveneens afwezig (zie nr. 22 fol. 55 verso). Ook ontbreekt de copie van de kaart van den polder, geteekend door Floris van der Salm 2 Juli 1663, die genoemd wordt in de lijst van 14 December 1753 (zie boven).

De archiefstukken zijn de geheele 19de eeuw blijven berusten te Groede. In het begin van dit jaar zijn ze door den heer J. G. Meijer jr., secretaris der gemeente Groede, aanverwant van den laatsten penningmeester A. Le Clercq, aan het Rijk geschonken en overgebracht naar het rijks archief-depôt in Zeeland.

Januari 1903. E. WIERSUM.

INVENTARIS.

1—50. Polderrekeningen en resolutiën. 1719—1795. 50 banden.

NB. Alle exemplaren zijn doublen. Achter iedere rekening, behalve de eerste, bevinden zich de propositiën, die ten dage van het afhooren der rekening door het bestuur aan de ingelanden werden gedaan, met de resolutiën daarop genomen. — De rekeningen werden door den penningmeester aan de ingelanden overgebracht te Groede, tot 1743 om beurten in ééne der herbergen «De Witte Leeuw», «De Dry Koningen» en «Het Wapen van 't Vrye», daarna tot 1769 uitsluitend in «De Dry Koningen» en van 1770 tot 1795 om het andere jaar in de beide eerstgenoemde herbergen. Ze werden afgehoord door commissarissen uit het college 's lands van den Vrijen van Sluis en — na het contract van 9 Augustus 1721 met de watering van der Groede gesloten — ten overstaan van dijkgraaf en gezworens van dat waterschap. Tot 1721 werden behalve de origineele rekening twee doublen gemaakt voor de beide penningmeesters; na dien tijd werd bovendien eene double overhandigd aan dijkgraaf en gezworens van der Groede (zie nr. 3 art. 9 van de propositiën) (1). Sinds 1749, toen slechts één penningmeester

(1) Van het dubbel stel doublen der beide penningmeesters 1721—1749 zijn slechts van ééne rekening nog beide exemplaren voorhanden.

doorloopend fungeerde, verminderde het getal doublen tot twee (zie nr. 17, folio 68); in 1769 echter werd het weer op drie gebracht, daar er sedert dien tijd ook eene double verstrekt werd aan den Raad van State (zie nr. 27 folio 77 verso). De origineele rekeningen werden overgebracht naar het archief van het Vrije van Sluis (1), welks pensionaris (of bij diens afwezigheid de gezworen klerk) de doublen ook te Sluis waarmerkte (zie o. a. nr. 3). Van deze origineelen was echter in dat archief slechts één exemplaar meer voorhanden (2). — Tot 1769 werden de rekeningen om de twee jaren afgelegd, na dien tijd elk jaar. In 1767 had het bestuur reeds aan de ingelanden in overweging gegeven om de rekeningen jaarlijks te laten doen, «te weeten tot vermydinge van costen, het eene jaar door den penningmeester aan de directie deser en achtergelegen polder van der Groede eene provisionele voorrekeninge, en het ander jaar aan de ingelanden ; sulks de rekeninge om de twee jaaren soude geschieden aan de ingelanden, sooals van outs in gebruyk is geweest; wanneer dheeren ingelanden de provisionele rekeninge, in het voorgaende jaar door de directie opgenomen, na resumptie souden konnen aggriëren, opnemen en sluyten» (zie nr. 24 art 2 van de propositiën). Dit voorstel was toen aangenomen, maar in 1768 kon de provisioneele rekening niet plaats vinden door «indispositie» van den penningmeester, en hoewel in 1769 nog besloten werd om de volgende rekening in 1771 te doen geschieden en in 1770 dus de provisioneele rekening gedaan had moeten werden (zie nr. 25 art. 2 van de propositiën), werd in het laatstgenoemde jaar reeds de werkelijke rekening aan de ingelanden afgelegd, en sinds dien tijd geschiedde dit jaarlijks. In verband hiermede staat waarschijnlijk ook, dat tot 1769 steeds besloten wordt de rekeningen te doen plaats hebben op denzelfden dag, dat de rekening van het waterschap de Groede wordt afgelegd, terwijl sinds 1770 daarvan niet meer gerept wordt. Omstreeks twee à vier weken vóór elke rekening had eene vóórrekening plaats, waarbij volgens het contract van 1721 dijkgraaf en gezworens van der Groede tegenwoordig konden zijn. Sinds 1747 moet volgens besluit van de Staten-Generaal ook de opzichter-generaal van 's lands zeewerken uitgenoodigd worden om te compareeren op het doen van de vóórrekening en rekening; sinds 1755 wordt bovendien de ontvanger der verponding te Sluis bij het afleggen der rekening verzocht.

---

(1) Als meerder bewijs hiervoor kan dienen, dat buiten op de double nr. 9 staat: «Op den 25 November 1737 op 't Vrye laten ligten». Bovendien werden aan het Vrije geene doublen verstrekt. Zie ook Teg. Staat der Generaliteitslanden blz. 499.

(2) Thans zijn er twee, daar de origineele rekening 1774 April 27—1775 April 26, bij het archief van den Wulpenpolder gevonden, naar dat van het Vrije van Sluis is overgebracht.

1. 1719 April 12—1721 April 2.
N.B. Zonder band.

2. 1721 April 2—1723 April 14.

3. 1723 April 14—1725 April 25.
N.B. Zonder band.

4. 1725 April 25—1727 April 9.

5. 1727 April 9—1729 April 20.
N.B. Zonder band.

6. 1729 April 20—1731 April 25.

7. 1731 April 25—1733 Mei 11.
N.B. Zonder band.

8. 1733 Mei 11—1735 Mei 11.
N.B. Zonder band.

9. 1735 Mei 11—1737 Mei 8.
N.B. Zonder band.

10. 1737 Mei 8—1739 Mei 13.

11. 1737 Mei 8—1739 Mei 13.
N.B. Dit exemplaar is eene double, die waarschijnlijk behoord heeft aan den aankomenden penningmeester Jacobus Loke. — Geliasseerd geweest.

12. 1739 Mei 13—1741 Maart 29.
N.B. Zonder band.

13. 1741 Maart 29—1743 Mei 8.

14. 1743 Mei 8—1745 Mei 12.

15. 1745 Mei 12—1747 Augustus 23.
N.B. Nrs. 1 tot 15 met uitzondering van nr. 11 waren bij aankomst in dit depôt geliasseerd, doch zijn nu van elkander gescheiden. Vóór in nr. 15 eene losse lijst der geliasseerde rekeningen. De hierop voorkomende laatste rekening (1747 Augustus 23—1749 Mei 14) ontbrak aan de lias (zie nr. 16). Deze rekeningen zijn vrijwel om de andere gemerkt: «Omme den penning-

meester Petrus van Weenegem.» De niet gemerkte hebben misschien toebehoord aan den anderen penningmeester Jacobus Loke.

16. 1747 Augustus 23—1749 Mei 14.

17. 1749 Mei 14—1751 Mei 12.

18. 1751 Mei 12—1753 Mei 9.

19. 1753 Mei 9—1755 Mei 14.

N.B. Nrs. 16 tot 19 zijn alle geliasseerd geweest.

20. 1757 Mei 11—1759 Mei 9.

N.B. De rekening 1755 Mei 14—1757 Mei 11 ontbreekt.

21. 1759 Mei 9—1761 Mei 13.

22. 1761 Mei 13—1763 Mei 11.

23. 1763 Mei 11—1765 Mei 8

24. 1765 Mei 8—1767 Mei 13.

25. 1767 Mei 13—1769 Mei 10.

N.B. Nrs. 16 tot 25 zijn alle gemerkt : «Omme den penningmeester Pieter Kocuyt.»

26. 1769 Mei 10—1770 April 25.

27. 1770 April 25—1771 April 24.

N.B. Nrs. 26 en 27 zijn gemerkt: «Omme den rendant.»

28. 1771 April 24—1772 April 29.

29. 1772 April 29—1773 April 28.

30. 1773 April 28—1774 April 27.

31. 1774 April 27—1775 April 26.

32. 1776 April 24—1777 April 30.

N.B. De rekening 1775 April 26—1776 April 24 ontbreekt.

33. 1777 April 30—1778 April 29.

34. 1778 April 29—1779 April 28.

35. 1779 April 28—1780 April 26.

36. 1780 April 26—1781 April 25.

N.B. Nrs. 32 tot 36 zijn alle gemerkt: «Omme den rendant.»

37. 1781 April 25—1782 April 24.

38. 1782 April 24—1783 April 30.

39. 1783 April 30—1784 April 28.

40. 1784 April 28—1785 April 25.

41. 1785 April 25—1786 April 26.

42. 1786 April 26—1787 April 25.

43. 1787 April 25—1788 April 30.

44. 1788 April 30—1789 April 29.

45. 1789 April 29—1790 April 28.

46. 1790 April 28—1791 Mei 2.

47. 1791 Mei 2-1792 April 25.

48. 1792 April 25-1793 April 24.

49. 1793 April 24—1794 April 30.

50. 1794 April 30—1795 April 29.

51. Origineele polderrekening. 1795 April 29—1800 Januari 29.
1 band.

N.B. Deze rekening werd afgelegd door den «provisionelen» penningmeester Abraham Le Clercq aan gecommitteerden van de Centrale administratie van het Departement der Schelde en aan alle stemhebbende ingelanden den 9den Pluviose 8ste jaar in de herberg «De Drie Koningen» te Groede. Er werden drie doublen van gemaakt. Het is niet met zekerheid te zeggen, voor welk archief dit origineel bestemd was. (Het Vrije van Sluis bestond niet meer.) Zie in nr. 91: Brief van den districtscommissaris te Sluis aan den gewezen penningmeester d.d. 5 December 1823.

52—57. Kwitanties, behoorende bij de polderrekeningen. 1751—1800.

6 liassen.

N.B. De genoemde jaren zijn die van het afhooren der rekeningen.

52. 1751—1759.

53. 1751—1765.

N.B. Hierin uitsluitend kwitantiën van Jacob de Jonge, ontvanger der oorlogslasten 's lands van den Vrijen van Sluis, en van Jacobus Loke, penningmeester van de watering van der Groede. Buiten op staat: «Liasse landtgebruykers Wulpenpolder.»

54. 1794.

55. 1795.

56. 1800.

57. 1800.

N.B. Hierin uitsluitend kwitanties voor paal- en rijswerk en anderen arbeid.

58—67. Rekeningen van den inlaagdijk. 1774—1786.
10 banden.

N.B. Alle exemplaren zijn doublen. — De inlaagdijk werd gelegd in de jaren 1774 en 1775. — Deze rekeningen werden door den penningmeester overgebracht aan de ingelanden ter auditie van commissarissen uit het college 's lands van den Vrijen van Sluis. Volgens resolutie van de Staten-Generaal van 22 Juni 1774 moesten deze rekeningen afzonderlijk geschieden (zie het begin van nr. 58). Behalve de origineele rekening, die voor het Vrije van Sluis bestemd was, werden twee doublen gemaakt: ééne voor den penningmeester en ééne waarschijnlijk voor den Raad van State.

58. 1774 Augustus 1—1776 April 24.

N.B. Het bestuur had voorgesteld om de eerste rekening van den inlaagdijk in den nazomer van 1775 te doen plaats hebben, maar de ingelanden besloten, dat dit in April 1776 zou geschieden (zie nr. 31 art. 3 van de propositiën).

59. 1776 April 24—1777 April 30.

60. 1777 April 30—1778 April 29.

61. 1779 April 28—1780 April 26.

N.B. De rekening 1778 April 29—1779 April 28 ontbreekt.

62. 1780 April 26—1781 April 25.

N.B. Nrs. 59 tot 62 zijn gemerkt: «Omme den rendant.»

63. 1781 April 25—1782 April 24.

64. 1782 April 24—1783 April 30.

65. 1783 April 30—1784 April 28.

66. 1784 April 28—1785 April 25.

N.B. Volgens resolutie van de Staten-Generaal van 2 November 1784 werd het afzonderlijk afleggen van de rekening van den inlaagdijk nog voor twee jaren geprolongeerd. Zie vóór in dit nummer.

67. 1785 April 25—1786 April 26.

N.B. Dit is de laatste afzonderlijke rekening van den inlaagdijk. Het nadeelig saldo wordt volgens resolutie van de Staten-Generaal van 2 November 1784 in de polderrekening, die 26 April 1786 wordt afgehoord, als uitgaafpost overgebracht. Zie dit nummer folio 36 en nr. 41 folio 40 en 41.

68. Register van ontvangsten en uitgaven van den inlaagdijk. 1774—1786.

1 deel.

69. Kaart van den Wulpenpolder met drie projecten van den inlaagdijk. 1774 (?).

1 stuk.

N.B. Bij de lijn voor den vroegeren zeedijk staat: «Lienie van den ouden zeedijk in 1774 doorgebroken en nu geheel vernietigtd.» Aan de keerzijde gemerkt: $\frac{B}{2b}$ 379.

70—77. Minuten van resolutiën, op de extraordinaire vergaderingen genomen, ingekomen stukken en minuten van verzonden stukken. 1682—1798.

2 liassen en 6 pakken.

N.B. Hierbij ook papieren van den penningmeester.

70. 1682—1715.

71. 1715—1745.

72. 1715—1749.

1 lias.

N.B. Hierin ook minuten van conditiën van aanbesteding (zie nr. 79), verder kohieren van dijkgeschot, metingen en extracten uit de polderrekeningen 1658 1689. Buiten op staat: «Diverse papieren rakende Wulpenpolder, alles te bewaren.»

73. 1747—1767.

N.B. Op den omslag eene onvolledige inhoudsopgave nr. 1 tot 9. — Uit de jaren 1756 tot 1760 komen geene stukken voor. Zie het volgende nummer.

74. 1757—1761.

N.B. Op den omslag eene inhoudsopgave van de eerste stukken 1757 tot 1759, nrs. 1 tot 12.

75. 1770—1793.

76. 1795—1798.

77. 1795—1796.

1 lias.

N.B. Buiten op staat: «Liasse, waaraan zijn papieren rakende den Wulpenpolder van different natuur.»

78. Ingekomen stukken en minuten van verzonden stukken. 1637—1816.

1 pak.

N.B. Hierin ook minuten van conditiën van aanbesteding (zie nrs. 79—85). Dit pak is naar de jaren verdeeld in 33 afzonderlijke pakken. Hierbij eene chronologische inhoudsopgave.

79—85. Minuten van conditiën van aanbesteding. 1710—1768.

7 pakken.

N.B. Minuten van conditiën van aanbestedingen van lateren datum bevinden zich bij nr. 78.

79. 1710—1749.

N.B. Uit deze jaren komen ook minuten van conditiën van aanbesteding voor in de lias nr. 72. Bij dit pak een stuk van 1689.

80. 1749—1759.

81. 1761.

82. 1762—1766.

83. 1764.

N.B. Met eenige bijbehoorende stukken. — Buiten op staat: «Documenten specterende tot de bestede werken en gepresenteerde requeste in de maenden April en Meye 1764.»

84. 1767—1768.

85. 1749—1767.

N.B. Hierin alleen minuten van conditiën van levering der materialen.

86. Rekwesten aan de Staten-Generaal en aan den Raad van State. 1770—1794.

1 pak.

N.B. Hierin deels concepten, deels copieën; ook eenige bijbehoorende stukken.

87. Stukken betreffende de octrooien van vrijstelling van lasten. 1636—1753.

1 pak.

N.B. Hierbij eene lijst van archiefstukken, door den afgetreden penningmeester Jacobus Loke overgegeven aan zijn opvolger Pieter Kocuyt, van 14 December 1753.

88. Stukken betreffende het geschil tusschen de ingelanden en de tiendheffers. 1721—1727.

1 pak.

N.B. Op den omslag eene inhoudsopgave.

89. Stukken betreffende het geschil tusschen het bestuur en de ingelanden. 1794—1797.

1 pak.

N.B. Gemerkt: «Origineele stukken kwestieuse zaak over Wulpen.»

90. Lijst van archiefstukken. Zonder jaartal.

1 stuk.

N.B. Aan het eind staat: «Lijst of inventaris van de papieren, bevonden en toebehoorende aan den geïnundeerden polder van

Wulpen, beginnende van den . . . . . . tot en met den . . . . . ., immers voor zooverre die in het archief van de watering van Groede voorhanden zijn gevonden.»

91. Stukken betreffende de likwidatie van den polder. 1816—1827.

1 pak.

N.B. Hierbij memoriën en extracten uit de rekeningen 1794—1800. Op den omslag staat: «Brief van den Heer Commissaris van het district Sluys aan dheer Le Clercq als gewezen penningmeester van den Wulpenpolder van 4 November 1816 met project berigt en bijlagen daarop in dato . . . . . .»

Bijlage B.

Het archief van de ambachtsheerlijkheden Zaamslag, Aandijk en Othene.

INLEIDING.

De ambachtsheerlijkheid Zaamslag c.a., die in de middeleeuwen aan de familie van dien naam toebehoorde, ging in het laatst van de 15de eeuw door vererving over op de van Heetvelde's, in de 16de eeuw op de Quarré's en nog later op de Fourneau's.

Hendrik de Fourneau verkocht haar den 28sten November 1646 met hare toen overstroomde landen, schorren, aanwassen en alle rechten aan Jan Melis, die haar den 19den Januari 1647 overdeed aan zijn lastgever Gerard van der Nisse. Tot den vrede van Munster bleef zij leenplichtig aan het graafschap van Vlaanderen. Na den dood van Gerard van der Nisse, 1669, ging zij over op zijne dochter Cornelia, getrouwd met Johan Huyssen van Kattendijke, en daarna op hun zoon Johan Hieronymus Huyssen.

Deze gaf zijn beiden zusters ook aandeel in de heerlijkheid, en dientengevolge behoorde zij sinds zijn dood in 1720 gemeenschappelijk aan meerdere erfgenamen (1). Deze toestand bleef bestaan tot 1867. Toen werd de vennootschap ontbonden, en nadat reeds de meeste onroerende goederen van de hand waren gedaan, ging den 31sten Mei van dat jaar „de voormalige ambachtsheerlijkheid van Zaamslag, Aandijke en Othene met alle aan ambachtsheeren en -vrouwen toekomende regten, privilegiën, en praerogativen" bij openbaren verkoop over aan de gemeente Zaamslag.

---

(1) Zie over gemeenschappelijk eigendom van een ambacht de Inleiding van het archief der Vereeniging van ambachtsgerechtigden van 's-Heer-Arendskerke c. a.

De vergaderingen der ambachtsheeren (-vrouwen) werden in den regel gehouden te Zaamslag of te Middelburg. De genomen resolutiën werden geregistreerd door den rentmeester. (Zie de namen van deze functionarissen bij Van der Baan. Gesch. Beschouwing van Zaamslag, blz. 38.) Hij was ook de bewaarder van het nieuw-archief en mocht aan niemand „eenige visie (geven) van papieren onder hem berustende buiten de geïnteresseerdens en zelfs aan de geïnteresseerden geen stukken afgeven dan onder recepisse".

Het oud-archief evenwel was in bewaring bij een der ambachtsheeren. In 1784, bij den dood van mr. J. G. Schorer, onder wien de „charterkist" tot nu toe berust had, werd deze overgegeven aan mr. W. J. Huyssen van Kattendijke, terwijl terzelfder tijd van zijn inhoud een inventaris gemaakt werd door Isaäc Winkelman als executeur van den boedel des overledenen. De inventaris werd in copie afgegeven aan eenige der ambachtsheeren en tevens in de resolutiën opgenomen (zie nr. 11, blz. 425—440). Bij vele stukken is nog duidelijk of met zeer groote waarschijnlijkheid aan te wijzen, welk nummer zij in dezen inventaris hebben ingenomen; waar dit het geval is, wordt er in den achterstaanden inventaris melding van gemaakt.

In 1844 stelde de heer Bijleveld voor om een nieuwen „generalen inventaris" te doen opmaken, als gevolg waarvan het volgend jaar jhr. J. G. Schorer in zijn verslag rapporteerde, „dat ten opzigte van het formeren van een register op de archieven .... de Heer Van Visvliet, archivaris der provincie Zeeland, zich aan (hem had) aangeboden, om een beredeneerd register op gemelde archieven te ontwerpen, en daarmede aanvankelijk een begin (had) gemaakt". Het schijnt echter bij dit begin gebleven te zijn, althans een dusdanig register is niet aanwezig; de jongste inventaris is van de hand van jhr. mr. J. W. M. Schorer en werd waarschijnlijk opgemaakt even vóór de overgave van het archief aan de provincie (zie nr. 29).

Bij den verkoop van het ambacht namelijk was als voorwaarde gesteld, dat de koopers geen recht konden doen gelden op de archieven van het ambacht. Deze werden uit naam van de gezamenlijke ambachtsheeren en -vrouwen door jhr. mr. J. W. M. Schorer aan de provincie Zeeland ten geschenke aangeboden „onder voorwaarde alleen, dat de stukken tot deze archieven behoorende bij het Prov. Archief gevoegd en daar gezamenlijk als archief der voormalige ambachtsheerlijkheden Zaamslag, Aandijk en Othene ten dienste van een ieder volgens de regelen, voor het gebruik van het Prov. archief vastgesteld, bewaard zullen blijven". Gedeputeerde Staten aanvaardden dit aanbod (13 November 1868), en als gevolg hiervan berust het archief

thans in het Rijksdepôt alhier. (Zie Prov. Verslag Zeeland, Hoofdstuk II blz. 132, en Inventaris van het oud-archief der Prov. Zeeland, Deel I, blz. IV, waar echter voor „1848": „1868" en voor „in bruikleen": „in eigendom" gelezen moet worden.)

Juli 1903. E. WIERSUM.

INVENTARIS.

I. Ambachtsheerlijke rechten in het algemeen.

1. Bewijzen van eigendomsrechten der ambachtsheeren. 1644—1779.

1 band.

N.B. Voorin eene inhoudsopgave. De stukken zijn genummerd 1 tot 41. Op den band staat: «Stukken betrekkelijk tot de koop van Zaamslag en de prerogativen van aanwas etc. daartoe behoorende met de defensie daarvan tegen Gecomm. Raden van Zeeland, mitsgaders accoort over het Tiendenproces met de stukken daartoe relatyf.» — Inv. 1784: A. nr. 31.

2. Beleenbrieven (denombrementen) en andere eigendomsbewijzen. 1526—1783.

1 portefeuille.

N.B. Eene inhoudsopgave (behalve van enkele der laatste stukken) bevindt zich in het register van resolutiën 1759—1808 blz. 431 vlg. (zie nr. 11).

3 en **4.** Stukken betreffende de ambachtsheerlijke rechten. 1550—1782.

2 pakken.

3. 1550—1698.

N.B. Hierin hoofdzakelijk copieën van beleenbrieven, contracten, uittreksels uit leenregisters enz., ook een extract uit het register der leenen van Vlaanderen 1365. — Inv. 1784: nr. 18.

4. 1779—1782.

N.B. Hierin hoofdzakelijk brieven en attestatiën over verschillende ambachtsheerlijke rechten.

5. Brieven aan den ambachtsheer Anthonis Quarré over het recht der ambachtsheeren op de molens, veren, het jus patronatus en andere ambachtsheerlijke rechten. 1571—1577.

1 pak.

N.B. De meeste brieven zijn genummerd. — Inv. 1784: nr. 11.

6. Stukken betreffende het proces tusschen de ambachtsheeren en schout en schepenen van Zaamslag ter eener en baljuw, burgemeesters en schepenen van Axel en Terneuzen ter ander zijde over de uitoefening der justitie en politie in Zaamslag. 1650—1686.

1 pak.

N.B. Hierbij vele retroacta. Den 10den Mei 1682 werd tusschen partijen een akkoord gesloten. Zie ook Scharp. Geschiedenis en Costumen van Axel, blz. 39—76. — Inv. 1784: nr. 12.

7. Stukken betreffende het proces tusschen de ambachtsheeren ter eener en den magistraat van Axel ter ander zijde over het heffen der parochieaccijnzen. 1672—1680.

1 pak.

N.B. Hierbij een charter van 1651. — Inv. 1784: nr. 17 (?).

8. Stukken betreffende het schoutendom van Zaamslag. 1643—1685.

1 pak.

N.B. Hierbij vele afschriften van oudere stukken van 1466 af. Het recht van aanstelling van schout en schepenen was een van de vele punten van geschil tusschen den ambachtsheer en baljuw, burgemeesters en schepenen der steden en ambachten van Axel en Neuzen. Den 12den April 1675 werd hierover tusschen beide partijen een akkoord gesloten. — Inv. 1784: nr. 14.

9. Stukken betreffende het schoutendom en het klerkschap van Axel. 1523—1659.

1 pak.

N.B. Hierbij ook een register van schepenakten der stad Axel 1574—1583, een afschrift van een vonnis der leenmannen van den kasteele van Gent 1473 en één stuk van lateren datum (18de eeuw). Het schoutendom van Axel en Axelambacht en het griffierschap van Axelambacht waren in 1649 door Gerard van der Nisse van den graaf van Basta gekocht en werden sinds dien tijd door de ambachtsheeren van Zaamslag als «dependenten» van hun ambacht beschouwd, waarop zij nog in de tweede helft der 18de eeuw hunne aanspraken lieten gelden. — Inv. 1784: nr. 13.

10. Stukken betreffende de ambachtsheerlijke rechten in kerkelijke zaken. 1553—1815.

1 portefeuille.

N.B. Hierbij ook vele kerke- en armenrekeningen. — Inv. 1784: I. nr. 39.

II. Bestuur van het ambacht.

11—13. Register van resolutiën. 1759—1861.

3 deelen.

11. 1759—1808.

N.B. Gepagineerd 1 tot 594.

12. 1809—1857.

N.B. Gepagineerd 595 tot 970.

13. 1858—1861.

N.B. Gepagineerd 971 tot 1011.

14. Index op het register van resolutiën 1759—1861. Zonder jaartal.

1 deel.

N.B. Bijna volledig.

15. Index op het register van resolutiën 1759—1808. Zonder jaartal.

1 lias.

16. Afschrift van het register van resolutiën. 1759—1778.

1 band.

N.B. De resolutiën van 24 Juni 1773 tot 7 April 1775 komen in duplo voor.

17—20. Minuutresolutiën. 1723—1863.

1 band, 1 portefeuille en 2 pakken.

17. 1723—1759.

1 pak.

18. 1759—1792.

1 band.

19. 1807—1849.

1 portefeuille.

N.B. Hierin bevinden zich ook vele kladresolutiën.

20. 1858—1863.

1 pak.

N.B. De laatste resolutiën (ten deele klad-) zijn niet meer geregistreerd geworden.

21. Minuten der secrete resolutiën. 1762—1782.

1 pak.

22. Ingekomen stukken. 1785—1798.

1 portefeuille.

N.B. Hierin bevindt zich eene lijst van de kerkelijke archiefstukken, die in 1794 ter bewaring naar Middelburg zijn verzonden geweest. — Op den band staat: «Brieven en andere papieren relatief Zaamslag en ambachte van dien.»

23. Ingekomen brieven en minuten van verzonden brieven, bijna uitsluitend van en aan den rentmeester J. J. Fercken. 1841—1861.

1 pak.

N.B. Naar de jaren in afzonderlijke omslagen verpakt.

24. Minuten van volmachten door de ambachtsheeren verleend. 1840—1864.

1 pak.

N.B. Buiten op staat: «Alle de procuratiën verzonden aan den rentmeester om copiën authentiek van te laten maken . . . . 8 Junij 1847.»

25. Stukken betreffende de rentmeesters. 1772—1861.

1 pak.

26. Stukken betreffende het wapen der ambachtsheerlijkheid. 1819.

1 pak.

27. Kaart van het eiland van Axel en Terneuzen. 1843.

N.B. Extract van eene kaart van 1733, die gecopieerd is naar het origineel van 1690. — Inv. Van Visvliet: I nr. 206.

28. Kaart van Zeeland en Vlaanderen. 1701.

N.B. Copie van J. van Broekhuysen met tusschentrappen naar de kaart van Vlaanderen en Zeeland ten tijde van graaf Guido van Dampierre 1274. — Inv. Van Visvliet: I nr. 3.

29. Inventarissen en lijsten van archiefstukken. 1643—1866.
1 pak.

N.B. Hierbij ook een kort historisch bericht over de ambachtsheerlijkheid en enkele brieven betreffende het archief. In den laatsten inventaris, opgemaakt door jhr. mr. J. W. M. Schorer, (1866?) bevindt zich eene lijst der afstammelingen van Johan Hieronymus Huyssen.

30. Stukken betreffende de ontbinding van de ambachtsgemeenschap. 1863—1869.
1 portefeuille.

N.B. Hierbij bevindt zich ook de laatste ambachtsrekening 1867/8 (de 27ste, afgelegd door J. J. Fercken). Zie nr. 37.

III. Inkomsten en uitgaven van het ambacht.

31—38. Ambachtsrekeningen. 1722—1867.
2 banden en 6 pakken.

N.B. De volgorde der ontvangsten is: 1. cijnzen en erfpachten, 2. molenpacht, 3. pacht der veren, 4. pacht der schorren en dijkettingen, 5. pacht der visscherij, 6. pacht der jacht en vogelarij, 7. pacht van de Torenhoeve, 8. pacht van landerijen. Zie nrs. 44 tot 58, waar dezelfde volgorde in acht is genomen. — Stukken over cijnzen en erfpachten zijn niet aanwezig; misschien zijn deze aan het gemeentebestuur van Zaamslag overgedragen (zie het desbetreffende verzoek van 19 Februari 1869 in nr. 30), hoewel het archief reeds het vorig jaar aan de provincie was afgestaan.

31. 1722—1746.
1 pak.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het ambacht en 2. van het buitenambacht (dijken en schorren). Het zijn alle origineelen, afgelegd door den rentmeester Guilliamo Alvarez (de jonge). Verscheidene zijn beschadigd door buksschoten. De rekeningen 1724/5, 1725/6, 1726/7, 1727/8, 1736/7, 1737/8, 1743/4, 1745/5, ontbreken, bovendien de rekeningen van het ambacht 1721/2, 1728/9 gedeeltelijk, 1739/40, 1740/1 en 1742/3 en die van het buitenambacht 1728/9, 1735/6, 1738/9 en 1745/6. — Inv. 1784: nr. 10.

32. 1751—1753.

1 pak.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het ambacht, 2. van het buitenambacht. De rekening van het buitenambacht 1751/2 ontbreekt. Het zijn alle origineelen en afgelegd door den rentmeester Guilliamo Alvarez de Westdorpe. — Inv. 1784: nr. 5.

33. 1754—1772.

1 band.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het buitenambacht, 2. van het ambacht. Het zijn grootendeels origineelen; de enkele copieën zijn er waarschijnlijk bij vergissing in gebonden (zie nr. 34). Hierbij ook de rekening van den boedel van wijlen Pieter Fey(n)s, pachter van de Torenhoeve, 31 Mei 1760. De rekeningen zijn afgelegd door Guilliamo Alvarez de Westdorpe, de laatste 1771/2 door zijn broeder en erfgenaam Pieter Alvarez de Westdorpe. — Inv. 1784: nr. 27.

34. 1758—1761.

1 pak.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het ambacht, 2. van het buitenambacht. De rekening van het buitenambacht 1758/9 ontbreekt, die van 1760/1 is door buksschoten beschadigd. Het zijn origineelen, afgelegd door Guilliamo Alvarez Westdorpe. Deze origineelen hadden waarschijnlijk in plaats van de copieën in het vorige nummer ingebonden moeten worden. — Inv. 1784: nr. 25.

35. 1772—1779.

1 band.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het buitenambacht, 2. van het ambacht. Het zijn alle origineelen. Voorin de concept-instructie voor den rentmeester Juni 1772, de conceptakte van aanstelling van Johan de Smidt 25 Juni 1772 en de minuutakte van zijn borgtocht 2 Januari 1773. De rekening 1772/3 komt in duplo voor. — Inv. 1784: nr. 28.

36. 1779—1814.

1 pak.

N.B. Over het jaar 1779/80 worden nog twee afzonderlijke rekeningen overgelegd, nl. van het buitenambacht en van het ambacht, daarna echter worden de inkomsten en uitgaven van het buitenambacht en die van het ambacht in éene rekening verantwoord

volgens resolutie der ambachtsheeren van 24 Juni 1780. Tot 1791 worden de rekeningen afgelegd door den rentmeester Johan de Smidt (die over 1791/2 door zijn weduwe), daarna door den rentmeester Jan Hoelands. De rekeningen 1780/1, 1792/3, 1794/5 komen in duplo voor. Alle zijn origineelen.

37. 1814—1825.

1 pak.

N.B. Deze rekeningen zijn alle origineelen en grootendeels afgelegd door Hendrik Jan Hoelands, de eerste voor zijne moeder, de andere in zijne kwaliteit als rentmeester. De beide laatste rekeningen zijn afgelegd door den rentmeester Cornelis Tromp junior. De rekeningen 1817/8, 1818/9 en 1819/20 komen in duplo voor, die van 1825 tot 1837 ontbreken.

38. 1837—1867.

N.B. Deze rekeningen zijn alle origineelen, de eerste is afgelegd door Pieter Adriaan van Dishoeck als provisioneel rentmeester, de beide volgende door dezen als rentmeester, die van 1840/1 door Jan Jacob Fercken voor de weduwe van P. A. van Dishoeck, de andere door hem als rentmeester. De rekening 1838/9 komt in duplo voor, die van 1865/6 ontbreekt. De laatste ambachtsrekentng 1867/8 bevindt zich bij de stukken betreffende de ontbinding der ambachtsgemeenschap (zie nr. 30).

39—41. Doublen van ambachtsrekeningen. 1771—1867.

1 band, 1 portefeuille en 1 pak.

N.B. Van elke rekening werden éene of meer doublen gemaakt, die aanvankelijk niet doch sinds het optreden van den rentmeester Johan de Smidt (aangesteld 19 November 1772) regelmatig door de auditeuren onderteekend werden (origineelen).

39. 1771—1779.

1 band.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het buitenambacht (dijken en schorren), 2. van het ambacht, 3. van de tienden van den Grooten Huyssenspolder. 4. van de tienden van de Kleine Huyssens- en Kreekepolders, en 5. van de tienden van den Margrietapolder. De rekeningen 1771/2 worden afgelegd door Pieter Alvarez de Westdorpe voor wijlen zijn broeder Guilliamo, de overige door den rentmeester Johan de Smidt; de eerste zijn copieën, de laatste origineelen.

40. 1779—1789.

1 band.

N.B. Hierin afzonderlijke rekeningen: 1. van het ambacht en buitenambacht (over 1779/80 nog twee afzonderlijke rekeningen ééne van het ambacht en ééne van het buitenambacht), 2. van de tienden van den Grooten Huyssenspolder, 3. van de tienden van de Kleine Huyssens- en Kreekepolders, 4. van de tienden van den Margrietapolder. De rekeningen worden afgelegd door den rentmeester Johan de Smidt en zijn alle origineelen.

41. 1842—1867.

1 portefeuille.

N.B. Dit zijn alle origineelen; de rekeningen 1841/2, 1864/5 en 1865/6 ontbreken. Buiten op staat: «Papieren relativ de administratie van den Heer Jacob van Heemskerck in Indiën en generale decharge deswegens door de weeskamer van Amsterdam.»

42 en **43**. Relatieven tot de ambachtsrekeningen. 1772—1866.
2 pakken.

N.B. Hierin hoofdzakelijk borderellen en kwitantiën; vóór 1772 en van 1779 tot 1839 bevinden deze zich bij de rekeningen zelf.

42. 1772—1779.

43. 1839—1866.

44. Stukken betreffende den molen. 1700—1866.
1 portefeuille.

N.B. Voorin eene onvoltooide inhoudsopgave: nrs. 1 tot 10. De stukken zijn gedeeltelijk ingebonden, eenige zijn geliasseerd geweest. — Inv. 1784: G. nr. 37.

45. Stukken betreffende de veren. 1664—1784.
1 band.

N.B. Voorin eene onvoltooide inhoudsopgave. Vele stukken zijn geliasseerd geweest. — Inv. 1784: H. nr. 38.

46—52. Stukken betreffende de schorren. 1644—1867.
1 band, 2 portefeuilles en 4 pakken.

46. 1644—1751.

1 pak.

N.B. Hierbij vele retroacta, o. a. een kaartje van de ambachten Axel en Neuzen van 1570. Al deze stukken hebben betrekking op de schorren en landerijen, afkomstig van het kapittel van Sint Pharaïldis te Gent. In dit pak bevindt zich ook eene losse inhoudsopgave met opschrift: «Inventaris van stukken van Jan de Cliever.» Deze Joannes de Cliever te Neuzen werd in 1751 door den proost van het kapittel gemachtigd «tot het ondersoecken ende inspectie te nemen van goederen en renten geacquireert by dheer Marten van Dicxhooren in sijn leven schepenen van Axel en Neusen en derselver ambachte». — Inv. 1784: nr. 9.

47. 1650—1782.

1 band.

N.B. Hierin ook rekeningen van den Eendrachtpolder (zie nr. 93). Voorin eene onvoltooide inhoudsopgave. Op den band staat: «Stukken betrekkelijk de schorren van Zaamslag en verpachtingen daarvan; alsmede de octroien ter bedijking van Zaamslag, Aandijk, Groote en Kleine Huissenspolders en Kreke en Margrietapolders etc.»

48. 1646—1865.

1 pak.

N.B. Deze stukken zijn in 1851 door den raadsheer Schorer aan den advocaat C. de Witt Hamer te Goes toegezonden en deels in 1863, deels in 1865 door dezen teruggestuurd. Hierbij twee losse inhoudsopgaven.

49. 1845—1848.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 14; 1, 2, 3, 8 en 9 ontbreken; deze zijn volgens losse aanteekening vóórin naar den advocaat Hamer gezonden om te dienen in het proces met Jan Francies de Rooy over landerijen in den polder Willem III. Zij komen echter niet in het vorig nummer voor. Vóórin bevinden zich twee losse inhoudsopgaven met opschrift: «Lijst van stukken behoorende bij de resolutie van den 9 Februari 1848 nr. 96 afdeeling Domeinen.»

50. 1820—1867.

1 portefeuille.

N.B. Deze stukken betreffen het proces tusschen de ambachtsheeren en het Rijk over de na 1812 aangeslibde schorren.

51. 1848—1855.

1 pak.

N.B. Deze stukken betreffen het recht der ambachtsheeren op de schorren van Aandijk.

52. 1843.

1 pak.

N.B. Deze stukken betreffen het recht der ambachtsheeren op de schorren en de kreek met de visscherij van Othene en zijn alle extracten uit de schepenregisters van Axel (1592—1615 en 1652—1660), gewaarmerkt door den secretaris J. V. D. Schoonakker 29 September en 18 November 1843.

53. Stukken betreffende de dijkettingen en visscherijen. 1645—1860.

1 portefeuille.

N.B. Vóórin eene onvoltooide inhoudsopgave. — Inv. 1784: C. nr. 33.

54. Stukken betreffende de jacht en vogelarij. 1655—1826.

1 portefeuille.

N.B. Vóórin eene onvoltooide inhoudsopgave. — Inv. 1784: D. nr. 34.

55 en **56.** Stukken betreffende de Torenhoeve. 1724—1860.

1 band en 1 portefeuille.

55. 1724—1807.

1 band.

N.B. Vóórin eene onvoltooide inhoudsopgave: nrs. 1 tot 10. De stukken zijn gedeeltelijk ingebonden. — Inv. 1784: F. nr. 36.

56. 1819—1860.

1 portefeuille.

57. Stukken betreffende den geabandonneerden boedel van P. Feys, in leven pachter van de Torenhoeve. 1730—1759.

1 pak.

N.B. Hierbij bevindt zich eene losse inhoudsopgave. — Inv. 1784: nr. 21.

58. Stukken betreffende het proces tusschen de ambachtsheeren als erfgenamen van Gerard en Cornelis van der Nisse ter eener en de abdis van het klooster van Onze Lieve Vrouwe

ter Lasarie, de gouverneurs van de armenscholen te Gent en de heeren .van Goethem en Ramond ter ander zijde over de landerijen, gelegen in de dijkage van Zaamslag. 1681—1714.

1 portefeuille.

N.B. Hierbij bevinden zich vele retroacta van 1650 af. — Inv. 1784: nr. 16.

59. Stukken betreffende de tienden van Zaamslag en annexe polders. 1649—1819.

1 portefeuille.

N.B. Inv. 1784: nr. 30.

60. Stukken betreffende de tienden van Aandijk en Genderdijk. 1670—1697.

1 portefeuille.

N.B. Hierbij enkele andere stukken op deze polders betrekking hebbende. — Inv. 1784: nr. 24 (?).

61. Stukken betreffende het proces tusschen den ambachtsheer ter eener en Louys de Burchgrave als rentmeester van de Staten van Zeeland in de kwartieren Axel en Terneuzen ter ander zijde over de helft der tienden in de polders van Triniteyt, afkomstig van de abdij van St. Pieter te Gent. 1611—1616.

1 pak.

N.B. Hierbij vele retroacta. Deze tienden schijnen in lateren tijd voor de ambachtsheeren verloren gegaan te zijn. — Inv. 1784: nr. 8 (?).

62. Rekeningen van de tienden van den Grooten Huyssenspolder. 1763—1795.

1 portefeuille.

N.B. Op den band staat: «Rekeningen . . . . . hoorende aan de algemeene geïnteresseerdens.» — Inv. 1784: nr. 40.

63. Stukken betreffende het proces tusschen de ambachtsheeren ter eener en den abt van Baudeloo, de abdis van Byloke en jhr. Ignace Pardo de Fremicourt ter ander zijde over de tienden van den Grooten Huyssenspolder, den Kleinen Huyssenspolder, den Kreeke- en Margrietapolder, gelegen onder de parochiën Oud- en Nieuw Othene en Genderdijk. 1763—1774.

1 portefeuille.

N.B. Dit proces eindigde met de akte van transport en akkoord, die den 11den September 1774 werd gesloten. — Inv. 1784: nr. 20 (?).

64. Rekeningen van de tienden van de Kleine Huyssens- en Kreekepolders. 1763—1795.

1 portefeuille.

N.B. Op den band staat: «Rekeningen . . . . . hoorende aan de algemeene geïnteresseerdens.» — De Kleine Huyssenspolder werd ingedijkt in 1713, de Kreekepolder in 1726. — Inv. 1784: nr. 29.

65. Stukken betreffende het proces tusschen de ambachtsheeren ter eener en G. Alvarez de Westdorpe en C. N. van Bevenage ter ander zijde over de tienden in den Kreekepolder. 1720—1744.

1 pak.

N.B. Bij arbitrale uitspraak van 8 Januari 1744 (door het Hof van Vlaanderen bekrachtigd 16 Januari d.a.v.) werden de ambachtsheeren in het gelijk gesteld. — Inv. 1784: nr. 15.

66. Rekeningen van de tienden van den Margrietapolder. 1763—1795.

1 band.

N.B. Op den band staat: «Rekeningen . . . . . hoorende aan de algemeene geïnteresseerdens.» — De Margrietapolder werd ingedijkt in 1743. — Inv. 1784: nr. 41.

67. Stukken betreffende de goederen der ambachtsheeren. 1583—1816.

1 pak.

N.B. Hierin hoofdzakelijk rekeningen en kavelingen van boedels, bestekken en akten van borgtocht.

68. Rekeningen van de goederen van jonkvrouw Johanne van den Eedtvelde, dochter van jonkheer Adolf en jonkvrouwe Lowyze Zoets, erfachtige schoutheetersse van Zaamslag, Aandijk en Notene. 1532—1538.

1 pak.

N.B. De rekeningen worden afgelegd door Kristiaan Schuerman als deelvoogd (kamervoogd) aan de «schepenen van ghedeele» als oppervoogden en aan «vrienden ende maghen». Ze zijn drie in getal en loopen over de volgende jaren: 13en in Ougste 1532—5 Octobris 1534 (onderteekend door J. Munshole); 5 Octobris 1534—Octobrie 1536 (fragmentarisch bewaard, onderteekend door J. Deynaerts 17en in Maerte 1538); 5 October 1536—5 Octobris 1538 (onderteekend door J. Deynaerts 18en in Maerte 1538).

69. Octrooi van de Staten-Generaal aan Jan Huyssen van Vosmeer om over zijne Vlaamsche goederen te mogen beschikken. 1691.

1 stuk.

N.B. Inv. 1784: nr. 6.

70. Inventarissen van de goederen der ambachtsheeren. 1721—1859.

1 pak.

N.B. Hierbij eenige uittreksels uit den kadastralen legger der gemeente Zaamslag.

IV. Polderzaken.

N.B. De volgende stukken betreffen de polders: Zaamslag, Aandijk en Genderdijk, Groote Huyssens, Eendracht, Nieuw-Othene en Willem III.

71. Overloopers van de polders West-Zaamslag, Genderdijk, Oud- en Nieuw-Othene. 1543—1564.

1 deel.

N.B. De overlooper van Genderdijk is van 1543, die van Oud-Othene van 1554, die van West-Zaamslag van 1557 en die van Nieuw-Othene van 1564. Achterin bevindt zich een kohier van den vijfden penning 1577.

72. Overlooper van den polder West-Zaamslag. 1557. (Afschrift van 1683.)

1 deel.

N.B. Achterin bevindt zich een kohier van den vijfden penning 1577. — Dit deel is in 1683 gecopiëerd en gewaarmerkt door den notaris A. de Vliegher te Gent. Buiten op staat: «My gegeven van den schoudt Cooman hebbende 'tselve voor zijn eygen gelt gecocht.»

73. Register van verkaveling (adjudicatieboek) van Zaamslag en annexe polders. 1650.

1 deel.

N.B. In 1649 werden zeven voormalige polders in de herdijking opgenomen, nl. Zaamslag, Gravenpolder, Diepenée, Oud-Othene, Nieuw-Othene, Poucquespolder en Genderdijk.

74. Register van verkaveling (adjudicatieboek) van Zaamslag en annexe polders. 1650. (Afschrift van 1743.)

1 deel.

N.B. Deze copie is gewaarmerkt door den notaris Hendrik de Somer te Axel den 21sten Mei 1743. — Inv. 1784: nr. 26.

75. Register van resolutiën der ingelanden van de dijkage van Zaamslag en geannexeerde polders. 1648—1791.

1 deel.

N.B. Voorin bevinden zich een inventaris der archiefstukken, gevonden in de polderkist, d.d. 3 Juni 1776, opgemaakt door den notaris Samuel du Pont Johannesz. en een chronologische index op de resolutiën. — Het origineel, waarvan dit nummer eene copie is, werd opgemaakt in 1774 door den penningmeester Josias Paulus (daartoe gemachtigd bij resolutie van 7 Juli van dat jaar) en is bijgehouden tot 1791. Dit nummer zelf heeft behoord aan Johan de Smidt, rentmeester der ambachtsheeren, volgens aanteekening voorin: «Dese boeck behoort aan Johan de Smid, die deselve voor zijn gebruykt na de origineele heeft laten copiëeren.»

76. Verbaal van de door de Staten-Generaal gedelègeerde rechters over de dijkage van Zaamslag en annexe polders. 1649—1662.

1 deel.

N.B. Het verbaal van de gedelegeerde rechters over de dijkage van Aandijk en een gedeelte van Genderdijk 1669 en 1670, dat vóórin genoemd wordt, komt in dit deel niet voor.

77. Stukken betreffende de uitspraak van de gedelegeerde rechters over de dijkage van Zaamslag en annexe polders. 1650—1671.

1 pak.

N.B. Hierin hoofdzakelijk stukken betreffende de geschillen tusschen den ambachtsheer en de ingelanden over de verkaveling.

78. Stukken betreffende de dijkage en de polders van Zaamslag. 1649—1689.

1 pak.

N.B. Hierbij eene losse inhoudsopgave (overlooper, conditiën van bedijking, resolutiën over de tienden enz.). — Inv. 1784: nr. 19.

79. Kaart van de schorren van Zaamslag en aangelegen schorren van het kwartier van Axel en Terneuzen. 1636.

N.B. Geteekend door de gezworen landmeters Pieter Gillissen en Jacob Pieterssen naar de meting van Baltesar Florissen en Adriaen Pieterssen 't Gilde. Deze kaart werd blijkbaar vervaardigd met het oog op de voorgenomen bedijking. — Inv. Van Visvliet: I nr. 244.

80. Kaart van den polder Zaamslag. 1649.

N.B. Inv. Van Visvliet: I nr. 245.

81. Kaart van de bedolven schorren der drie polders Zaamslag, Aandijk en Genderdijk en Groote Huyssens. 1789.

N.B. Inv. Van Visvliet: I nr. 218.

82. Overlooper van Aandijk. 1577. (Afschrift zonder jaartal.)
1 deel.

N.B. Dit is eene copie van den notaris Joh. le Rousseau, genomen naar eene copie van 1651. Achterin bevinden zich een alphabetische index van de namen der eigenaars en eenige losse stukken (extracten uit den overlooper).

83. Stukken betreffende de geschillen over de landerijen en tienden in de dijkage van Aandijk en Genderdijk en de uitspraak der door de Staten-Generaal gedelegeerde rechters. 1669 en 1670.
1 pak.

N.B. Aandijk en het overgebleven gedeelte van Genderdijk werden in 1669 bedijkt. — Inv. 1784: nr. 7 (?).

84. Origineele adjudicatie van de landerijen en tienden in de dijkage van Aandijk en Genderdijk. 1670.
1 deel.

N.B. Dit is de uitspraak der rechters, die uit naam van de Staten-Generaal de kwestiën over de landerijen en tienden hebben onderzocht. Achterin bevindt zich een index van de namen der eigenaars met aanwijzing hunner portiën.

85. Adjudicatie van de landerijen en tienden in de dijkage van Aandijk en Genderdijk. 1670. (Authentiek afschrift van 1673.)
1 deel.

N.B. Zonder band.

86. Adjudicatie van de landerijen en tienden in de dijkage van Aandijk en Genderdijk. 1670. (Afschrift zonder jaartal.)
1 deel.

N.B. Zonder band. Buiten op staat: «Copie van de adjudicatie van Aendijck, dog met vele abuisen en incompleet en zonder de tienden.»

87. Register van verkaveling van de nieuw bedijkte landen van Aandijk en Genderdijk. 1672.
1 deel.

N.B Vôórin bevinden zich de conditiën van verkaveling en achterin eenige losse extracten er uit. Op den band staat:

«Cavelconditie, prisie (?), mynckinghe ende cavelinge der dijckage van Aendijck en Genderdijck, bedijckt ten jare XVIc eenentseventich Axelambacht. 21e September 1672.»

88. Stukken betreffende de bedijking van Aandijk en Genderdijk. 1669—1675.

1 deel.

89. Kaart van den polder van Aandijk en Genderdijk. 1671.

N.B. Geteekend door den gezworen landmeter Pieter Geensen. — Inv. Van Visvliet: 1 nr. 202.

90. Stukken betreffende den Grooten Huyssenspolder, den Kleinen Huyssenspolder en den Margrietapolder. 1694—1849.

1 pak.

N.B. De Groote Huyssenspolder werd bedijkt in 1695.

91. Kaart van den Grooten Huyssenspolder. Zonder naam of dagteekening.

N.B. Inv. Van Visvliet: I nr. 217.

92. Overlooper van den Eendrachtpolder. 1780.

1 deel.

N.B. Op den band staat: «Kaart- en Everingboeck van den Eendragtpolder, bedijkt Anno 1777, door D. W. C. Hattinga. Anno 1780.»

93. Rekeningen van den Eendrachtpolder. 1777—1782.

1 pak.

N.B. Hierin vijf origineele rekeningen, afgelegd door den penningmeester Johan de Smidt, en eene rekening «zoo van den ontfang van het omgestelde geschot als over de betalinge van de intresten en aflossing van capitalen ten laste van dezen polder genegotieert», 1781/2. Deze zes rekeningen komen als doublen voor in nr. 48.

94. Stukken en kaarten betreffende den Eendrachtpolder. 1775—1780.

1 band.

N.B. Vóórin staat: «Kaart- en Everingboeck van den Eendragtpolder, ingedijckt en beverst in den jaare 1777, geformeert door den geswore landmeter D. W. C. Hattinga Anno 1780.» Bij resolutie van 25 Juni 1778 werd de rentmeester gelast «alles, wat dezen polder betreft, van den beginne af aan te registreren in een boeck, daartoe expresselijk te formeeren». Dit nummer is waarschijnlijk bedoeld boek. — Inv. 1784: nr. 2.

95. Stukken betreffende den Eendrachtpolder. 1777—1789.
1 portefeuille.

N.B. Hierbij twee charters van 1551 en 1575.

96. Stukken betreffende het recht van aanstelling van een penningmeester van den Eendrachtpolder. 1815—1817.
1 omslag.

N.B. De ingelanden hadden J. A. Verdurmers aangesteld tot penningmeester; de ambachtsheeren protesteerden, doch zonder succes.

97. Kaart van de schorren ten noorden en ten oosten van den Grooten en Kleinen Huyssenspolder (na de bedijking Eendrachtpolder genoemd). 1775.

N.B. Op last van den rentmeester Johan de Smidt vervaardigd door den gezworen landmeter Johannes Leys. — Inv. Van Visvliet: I nr. 213.

98. Kaart van den Eendrachtpolder. 1777.

N.B. Geteekend door de gezworen landmeters D. W. C. Hattinga en M. Boeren Sz. — Inv. Van Visvliet: I nr. 214.

99. Kaart van den Eendrachtpolder. 1777. (Copie van 1780.)

N.B. Met aanduiding van de verdeeling in twee hoofdkavels door D. W. C. Hattinga. — Inv. Van Visvliet: I nr. 215.

100. Rekeningen van den Nieuw-Othenepolder. 1848—1861.
1 portefeuille.

N.B. Bij resolutie van 16 Juli 1848 werd bepaald, dat van de in het jaar 1848 ingedijkte schorren, uitmakende een gedeelte der Othenische schorren, door den rentmeester eene afzonderlijke rekening moest worden overgelegd. — Hierbij vele liassen kwitantiën en enkele andere relatieven. De rekeningen zijn afgelegd door den rentmeester Jan Jacob Fercken.

101. Afgeloste obligatiën van de geldleening ter bedijking en ontginning van den polder Nieuw-Othene. 1848—1860.
1 pak.

102. Rekeningen van den polder Willem III. 1862—1865.
1 pak.

N.B. Deze polder werd ingedijkt in 1861. De rekening der indijkingskosten bevindt zich ook hierbij, bovendien nog drie liassen kwitantiën. De rekeningen zijn afgelegd door den rent-

meester Jan Jacob Fercken. — Deze stukken zijn in 1867 door J. F. Bijleveld van Serooskercke opgezonden aan mr. J. W. M. Schorer, bij wien het archief der ambachtsheerlijkheid berustte.

V. Varia.

103. Verhandeling over het dorp en den polder Den Doel van den secretaris Jacobus Ermerins. Zonder jaartal.
1 stuk.

N.B. Hierbij een afschrift van de bekende verhandeling van Pieter van der Hooge over de Zeeuwsche leenen (zie eerste copulaatboek der Rekenkamer van Zeeland fol. 703 vlg.).

Bijlage C.

Het archief der Vereeniging van ambachtsgerechtigden van 's-Heer-Arendskerke c.a.

INLEIDING.

Tot dit samengesteld ambacht behoorden behalve 's-Heer-Arendskerke ook de ambachten Heinkenszand, Ovezand, 's-Heerenhoek en Sint-Joosland. Verscheidene ambachtsheeren hadden er aandeel in, doch niemand voor meer dan de helft. Deze toestand van een gemeenschappelijk eigendom van een ambacht kwam in Zeeland, in tegenstelling met de andere provinciën, veelvuldig voor. Terwijl elders in ons land een ambacht steeds overging in ééne hand, meest op den oudsten zoon, was het in Zeeland splitsbaar tot in het oneindige. Het bezit van enkele gemeten ambachts gaf aandeel aan de ambachtsheerlijke rechten; het aantal ambachtsheeren van één ambacht kon dus zeer talrijk zijn. Bezat iemand voor meer dan de helft in het ambacht, dan was hij in den regel de officiëele ambachtsheer; zoodra echter zijn aandeel, hetzij bij vererving, bij verkoop of anderszins, gesplitst werd, dan trad de oude toestand weer te voorschijn. En zelfs het bezit van de grootste helft van het ambacht verleende den eigenaar niet altijd het uitsluitend ambachtsrecht; zoo was b.v. bij dit ambacht 's-Heer-Arendskerke c.a., om overstemming te voorkomen, bepaald, dat in geen geval iemand meer dan drie stemmen mocht uitbrengen (Reglement 1859 art. 5 en Reglement 1866 art. 17).

In het beheer van dit ambacht werd sinds 1777 voorzien door het nieuwe reglement van 5 Juni van dat jaar. Dit werd later vervangen door dat van 17 Juni 1835, hetwelk op zijne beurt weer plaats moest maken voor het gedrukte reglement van 22 Juni 1859. Het in 1866 nieuw ontworpen huishoudelijk

reglement werd den 31sten Augustus 1870 goedgekeurd, doch is niet meer in druk verschenen. Het bestuur berustte bij de ambachtsheeren gezamenlijk, het dagelijksch bestuur was in handen van vier, sinds 1835 drie commissarissen (ambachtsheeren of hunne gecommitteerden). Ieder, die 100 gemeten ambachts bezat, had stem in de vergaderingen (Res. 21 Juni 1809 en 22 Juni 1853). Deze werden meestal gehouden te Goes, Heinkenszand en 's-Heer-Arendskerke, eene enkele maal ook te Ovezande, Nieuwland en in de herberg op het Sloe; vergaderingen te 's-Heerenhoek schijnen weinig of niet te zijn voorgekomen. De jaarlijksche algemeene vergadering in Juni had sinds 1777 om beurten plaats te Heinkenszand en te 's-Heer-Arendskerke, sinds 1835 alleen te Heinkenszand, sinds 1870 te Goes, terwijl men voor buitengewone vergaderingen de geheele 19de eeuw door meestal te Goes bijeenkwam (Res. 26 Augustus 1738, 29 Maart, 10 Mei en 24 Mei 1845 en de Reglementen van 1777 en 1835).

Van de genomen resolutiën der ambachtsheeren werden vrij uitvoerige aanteekeningen opgemaakt en in het net geregistreerd. Sinds 1734 was dit werk opgedragen aan den secretaris van Heinkenszand Adriaan den Boer. Daarvoor en voor het bewaren der archieven zou hij eene jaarlijksche wedde genieten van één gouden dukaton (Res. 27 September 1734 en 16 Juni 1740). Tot 1766 bekleedde hij dit ambt van secretaris en rentmeester van het ambacht en werd toen in die kwaliteit opgevolgd door Arnoldus van Tilburgh, 1766–1797. Na dezen fungeerden als zoodanig Jan de Fouw 1797—1800, Adrianus de Jongh 1800—1823, Jacobus Willem de Jongh 1823—1865 en mr. Jan Gerard de Witt Hamer 1866—1872.

In laatstgenoemd jaar werd de vennootschap van het ambacht ontbonden. Een paar jaar vroeger reeds was bij den Voorzitter de vraag gerezen, of het niet gewenscht zou zijn om den gemeenschappelijken eigendom te doen eindigen, en nadat hij er in 1871 een voorstel van had gemaakt, werd den 22sten November van dat jaar het besluit tot ontbinding genomen (Res. 31 Augustus 1870, 13 September en 22 November 1871). In het laatst van 1872 werden al de nog aan het ambacht behoorende goederen en rechten verkocht, behalve de buitengronden in het Schenge met de zeedijken van af Ter Lucht tot aan den Jacobspolder. Deze buitengronden werden in 1874 ingedijkt en het jaar daarop (23 Juni 1875) eveneens in het openbaar verkocht (zie nrs. 23 en 57).

Het archief van het ambacht berustte bij den secretaris-rentmeester en werd door dezen steeds op den volgenden functionaris overgedragen. Toch bleven soms stukken achter, die meestal

wel is waar weer terecht kwamen, doch ook eene enkele maal voor goed verloren gingen (Res. 6 Juni 1799). Vooral toen de rentmeester J. W. de Jongh zijn post had neergelegd (24 December 1865) bleek bij de overname van het archief, dat vele stukken ontbraken. Eerst in 1874 kwamen deze weer uit diens boedel te voorschijn. In 1862 wendden de commissarissen pogingen aan om in het bezit te geraken van oude tot het ambachtsarchief behoorende stukken, die, naar men meende, toen in het bezit waren van jhr. mr. de Witte van Citters te 's-Hage, zonder gunstig resultaat evenwel; ook thans zijn die stukken, zoo zij er althans thuis hooren, nog niet in het archief teruggekeerd (Res. 25 Juni 1862).

Maar ook vele andere bescheiden ontbreken aan het archief. Vooreerst de doublen der ambachtsrekeningen. Deze werden sinds het begin van de 19de eeuw steeds ter hand gesteld aan den oudsten op Zuid-Beveland woonachtigen ambachtsheer, terwijl de origineelen bij den rentmeester bleven berusten. In 1855, toen van deze serie doublen (1817—1853) enkele waren zoek geraakt, werd de rentmeester gemachtigd om de ontbrekende naar de onder hem berustende rekeningen te laten copieeren. Alle werden daarna overgebracht bij P. I. Buteux als oudsten ambachtsheer (Res. 15 Juni 1814, 16 Juni 1819, 22 Juni 1853, 28 Juni 1854, 27 Juni 1855). Van al deze doublen nu zijn slechts enkele aanwezig.

Verder ontbreken niet alleen de rekeningen der kerke-, armen- en parochiemiddelen, die waarschijnlijk ook tot het ambachtsarchief hebben behoord (1), maar ook alle afzonderlijke rekeningen van de onder het ambacht ressorteerende polders: de vijf Kraaijerts (Nieuwe-, West-, Nieuwe West-, Noord-, Zuid-), den Koningspolder, de polders Heinkenszand, Ovezand, Oude Kraaijert, 's-Heer-Arendskerke, Ankeveere, Sint-Pieters- en Oostpolder, die ongetwijfeld als doublen deel hebben uitgemaakt van de onder den rentmeester berustende bescheiden. Immers de ambachtsheeren stonden zeer op hun recht van mede-afhooring der polderrekeningen en zullen dus ook een exemplaar voor hun archief hebben opgevraagd (Res. 11 September 1798, 18 Augustus en 31 Augustus 1802, 14 Juli, 31 Augustus en 21

(1) Den 16den October 1798 insinueert Samuel du Pont, ontvanger der parochie-, kerke- en armengoederen van 's-Heerenhoek en Heinkenszand den commissaris Pieter Ossewaarde tot het overgeven van «alle de boeken, papieren, registers, chartres en documenten, tot de voorzeide middelen specteerende», welke insinuatie voor notificatie wordt aangenomen (Res. 6 Juni 1799).

November 1803 en 22 Februari 1804). Ook wijst hierop de resolutie van 6 Juni 1799, waarbij de secretaris (rentmeester) door de ambachtsheeren gemachtigd wordt om aan de ingelanden der onderscheidene polders schriftelijke opgave te doen „van de stukken onder hem, ieder van deselve polders of wateringen reguardeerende, berustende". (1) Zooals gezegd, zijn thans evenwel al die bescheiden afwezig. (2)

Voor zoover het archief voorhanden is, bevindt het zich in een uitstekenden toestand. Om het gemakkelijk te kunnen raadplegen, besloot men reeds in 1741 de resolutiën „in margine te extendeeren" (Res. 1 Juni 1741). Een inventaris berustte bij de commissarissen. In 1823 werd een nieuwe inventaris opgemaakt, waarvan eene copie aan den oudsten ambachtsheer op Zuid-Beveland werd overgegeven. In 1851 werd besloten tot het maken van een nieuwen inventaris, die na heel wat moeilijkheden en deliberatiën eerst den 22sten Juni 1859 werd goedgekeurd en in duplo opgemaakt. Een exemplaar werd aan P. I. Buteux ter hand gesteld, het andere in het archief gedeponeerd. Voor beloonde hulp bij het vervaardigen er van werd aan J. J. de Graaff 100 gulden toegekend (Res. 4 Juni 1801, 25 Juni 1823, 16 Juni 1824, 25 Juni 1851, 23 Februari en 23 Juni 1852, 22 Juni 1853, 27 Februari, 25 Juni en 7 November 1856, 24 Juni 1857, 30 Juni 1858, 21 Mei en 22 Juni 1859). Deze inventaris, die volgens het reglement van 1859 geregeld moest worden bijgehouden, is niet meer aanwezig. In 1866 diende hij nog om het ontbreken van vele archiefstukken te

(1) De tot het ambachtsarchief behoorende polderrekeningen werden blijkbaar bewaard op de secretarie van 's-Heer-Arendskerke. Zie de inventarissen van de archieven dier secretarie van 1740 en 1766, die zich bevinden bij nr. 14, en de resolutie van 3 Januari 1769.

(2) Ik kan dan ook niet onderschrijven wat het Provinciaal Verslag van Zeeland over 1876 Hoofdstuk II blz. 10 van dit ambachtsarchief zegt, nl.: «Vooral (deze) verzameling kan als eene belangrijke aanwinst voor het archief worden beschouwd, naardien toch 's Heer Arendskerke tot die heerlijkheden in Zeeland behoort, door welke in de 3 laatstverloopen eeuwen, zoovele polders zijn bedijkt en de geschiedenis van het ontstaan van onderscheidene dier polders, dus voornamelijk in deze verzameling te vinden is», en dat te meer niet, omdat het archief in hoofdzaak slechts teruggaat tot c. 1750 en de enkele stukken uit vroegeren tijd voor polderzaken van weinig belang zijn. Gelukkig wordt dit gemis eenigszins vergoed door de aanwezigheid van vele rekeningen der door de Staten gesubsidieerde polders in het rijksarchief-depôt alhier, nl. van den polder Ankeveere de rekeningen 1700—1757, van den polder 's-Heer-Arendskerke 1742—1757, van den Oostpolder 1700—1767.

constateeren bij het overnemen van de papieren van den rentmeester J. W. de Jongh. De thans bestaande inventaris (zie nr. 26) schijnt in 1867 te zijn opgemaakt.

Eenige jaren na de ontbinding van het gemeenschappelijk ambacht, in 1876, werd het archief door de geïnteresseerden aan het provinciaal archief van Zeeland ten geschenke aangeboden, ten gevolge waarvan het nu in het rijksarchief-depôt aldaar berustende is (zie Provinciaal Verslag van Zeeland over 1876, Hoofdstuk II blz. 9 en 10).

Mei 1903. E. WIERSUM.

INVENTARIS.

I. Het ambacht in het algemeen.

1. Reglement van het beheer van het ambacht. 1859.
1 deel.

N.B. Hiervan zijn 15 gedrukte exemplaren aanwezig.

2. Minuut-reglement van het beheer van het ambacht. 1859.
1 deel.

N.B. Onderteekend door de ambachtsheeren of hunne gemachtigden.

3. Statuten der Vereeniging van ambachtsgerechtigden van 's-Heer-Arendskerke cum annexis. 1866.
1 deel.

N.B. Deze statuten werden met eene kleine wijziging goedgekeurd als huishoudelijk reglement den 1sten Augustus 1870. Van de voorgenomen uitgave in druk is echter niet meer gekomen.

4—9. Register van resolutiën. 1734—1872.
6 deelen.

N.B. In alle deelen bevinden zich marginale inhoudsopgaven.

4. 1734—1759.

N.B. Uit den boedel van J. W. de Jongh (zie de Inleiding).

5. 1737—1769.

N.B. Dit deel is tot 1759 als kladregister gebruikt. — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

6. 1769—1804.

7. 1804—1849.

8. 1850—1866.

9. 1866—1872.

10—16. Relatieven tot de resolutiën. 1634—1871.
4 portefeuilles, 3 pakken en 53 kaarten.

N.B. De 3 pakken met de 12 kaarten van nr. 15 zijn uit den boedel van J. W. de Jongh. Alle 53 kaarten, die bij deze relatieven behooren, zijn afzonderlijk vermeld in den inventaris nr. 26. Hiernaar wordt steeds verwezen. De daar vermelde nummers III *a*, *c*, *l*, *y*, *hh*, *ii*, *kk* en *mm* ontbreken.

10. 1634—1824.

N.B. Genummerd 1 tot 154, niet strikt chronologisch. Hierbij eene losse inhoudsopgave en eene teekening van den ontworpen veerdam aan het Sloe, 1816 (Inventaris nr. 26 : III *b*).

11. 1825—1857.

N.B. Genummerd 155 tot 305. Hierbij eene losse inhoudsopgave en 21 kaarten (Inventaris nr. 26 : III *d*, *e* (2 ex.), *f*, *g*, *h*, *i*, *k*, *m* (2 ex.), *n*, *o* (3 ex.), *p* (2 ex.), *q*, *r*, *s* en *gg*).

12. 1857—1862.

N.B. Genummerd 306 tot 425; de inhoudsopgave bevindt zich in het volgend nummer. Hierbij één stuk van 1853 en 9 kaarten (Inventaris nr. 26: III *u*, *v*, *w*, *x*, *z*, *aa*, *bb*, *cc* en *dd*).

13. 1862—1871.

N.B. Genummerd 426 tot 574. Hierbij eene losse inhoudsopgave van dit nummer en het vorige en 10 kaarten (Inventaris nr. 26: III *ee*, *ff*, *ll*, *nn* en van de losse lijst nrs. 1—4, 6 en 7).

14. 1735—1824.

N.B. Hierin hoofdzakelijk stukken betreffende het beheer van den rentmeester Adriaan de Jongh. — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

15. 1823—1867.

Hierbij 12 kaarten (Inventaris nr. 26: Proces-verbaal van overdracht achterin nr. 11 en Resolutie 25 Juni 1862). — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

16. 1856–1863.

N.B. De stukken van dit nummer zijn naar de jaren in pakken verdeeld. — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

17. Titels en bewijzen van eigendom van het ambacht. 1839—1870.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn gemerkt *a* tot *d*. Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26.

18. Octrooien en privilegiën. 1776–1861.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn gemerkt *a* tot *g*. Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26.

19. Kontrakten en akkoorden. 1723–1865.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn gemerkt *a* tot *z*, *aa* en *bb* (*w* ontbreekt). Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26.

20. Stukken betreffende vacatures, voordrachten en benoemingen van ambtenaren. 1814–1852.

1 portefeuille.

21. Ingekomen rapporten der commissarissen. 1777—1856.

1 pak.

N.B. Deze rapporten werden uitgebracht ter voldoening aan art. 8 van het Reglement van 5 Juni 1777 en sinds 1835 ter voldoening aan art. 4 van het Reglement van 17 Juni van dat jaar. – De rapporten 1793/4, 1794/5, 1809/10, 1818/9, 1836/7 en 1839/40 ontbreken. — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

22. Ingekomen rekwesten. c. 1708—1866.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 162; de 7 eerste zijn niet gedateerd. Hierbij eene losse inhoudsopgave.

23. Ingekomen stukken betreffende de bedijking van den Schengepolder. 1872—1875.

1 pak.

N.B. Hierbij eene kaart van de ontwerp-verkaveling van de eigendommen in den Schengepolder, toebehoorende aan de ambachtsgerechtigden van 's-Heer-Arendskerke en Wolphaartsdijk. Zonder jaartal (Inventaris nr. 26: III losse lijst nr. 5).

24. Beschouwingen over het ontwerp van een Algemeen Reglement voor de polders der provincie Zeeland. 1858.
1 deel.

N.B. Hiervan zijn twee gedrukte exemplaren aanwezig.

25. Register van verzonden brieven. 1866—1872.
1 deel.

26. Inventaris der archiefstukken. Zonder jaartal.
1 deel.

N.B. Deze inventaris is waarschijnlijk omstreeks 1867 opgemaakt door den rentmeester mr. J. G. de Witt Hamer, in elk geval door hem bijgehouden tot 1871. — Achterin bevindt zich het proces-verbaal van overdracht der stukken uit den boedel van den vorigen rentmeester J. W. de Jongh d.d. 1874.

II. Inkomsten en uitgaven van het ambacht.

27. Legger der inkomsten van het ambacht. 1865.
1 deel.

N.B. Deze inkomsten bestaan in de pachten der dijken, schorren, vroonen, veren, visscherijen, jacht, lammertienden en de cijnzen der in erfpacht uitgegeven molens, huizen en landerijen. In dit deel, dat bijgehouden is tot 1872, hebben alle posten een afzonderlijk hoofd, waaronder ook de namen der pachters vermeld worden.

28. Klapper op de namen der pachters in het voorgaande nummer. Zonder jaartal.
1 deel.

29. Legger der inkomsten van het ambacht. 1865 (?).
1 deel.

N.B. Hierin zijn de posten gerangschikt naar de namen der pachters. Dit deel loopt tot 1871 en is afkomstig uit den boedel van J. W. de Jongh.

30 en **31.** Rekeningen van Sint-Joosland. 1763—1806.
2 pakken.

N.B. Vóór 1807 werden afzonderlijke rekeningen gedaan 1. van Sint-Joosland, 2. van 's-Heer-Arendskerke Buiten, 3. van 's-Heer-Arendskerke Binnen, 4. van Heinkenszand Binnen, 5. van

Heinkenszand en Ovezand Buiten, 6. van de recognitiën der ambachtslieden en 7. van de korenmolens. Na 1807 echter werden al deze rekeningen gecombineerd. Zie nrs. 40—42.

30. 1763—1800.

N.B. Hierin 17 rekeningen, die loopen over twee, drie of vier jaar. Het zijn alle origineelen behalve de rekening 1785/7. Van de rekeningen 1770/2 en 1775/6 komt behalve het origineel ook eene copie voor; de laatste rekening is in duplo (beide origineelen) aanwezig. De rekeningen zijn afgelegd door den rentmeester Arnoldus van Tilburgh, behalve de voorlaatste, die door zijn gemachtigde Willem Rose, en de laatste, die door den provisioneelen rentmeester Jan de Fouw gedaan is. — De rekeningen 1763/5, 1766/7, 1770/2 (copie) en 1775/6 (copie) zijn uit den boedel van J. W. de Jongh.

31. 1800—1806.

N.B. Hierin 8 jaarlijksche rekeningen. Het zijn alle origineelen. Die over 1804 is in duplo voorhanden. Deze rekeningen zijn, evenals al de andere gelijktijdige (zie nrs. 32—35, 37 en 39), afgelegd door den rentmeester Adrianus de Jongh.

32. Rekeningen van 's-Heer-Arendskerke Buiten. 1800—1806.
1 pak.

N.B. Hierin 7 jaarlijksche origineele rekeningen.

33. Rekeningen van 's-Heer-Arendskerke Binnen. 1800—1806.
1 pak.

N.B. Hierin 7 jaarlijksche origineele rekeningen.

34. Rekeningen van Heinkenszand Binnen. 1800—1806.
1 pak.

N.B. Hierin 7 jaarlijksche origineele rekeningen.

35. Rekeningen van Heinkenszand en Ovezand Buiten. 1801—1806.
1 pak.

N.B. Hierin 6 jaarlijksche origineele rekeningen.

36 en **37**. Rekeningen van de recognitiën der ambachtslieden. 1781—1806.
1 deel en 1 pak.

36. 1781.

1 deel.

N.B. Dit is eene origineele rekening, afgelegd door den rentmeester Arnoldus van Tilburgh.

37. 1800—1806.

1 pak.

N.B. Hierin 6 origineele rekeningen. De eerste loopt van 1800 tot 1802, de overige zijn jaarlijksche rekeningen. Van de eerste komt behalve het origineel eene copie voor; die over 1803 is in duplo aanwezig.

38 en **39**. Rekeningen van de korenmolens. 1730—1806.
2 pakken.

38. 1730—1775.

N.B. Hierin 42 jaarlijksche rekeningen. Het zijn alle origineelen. De rekeningen 1758/9, 1759/60 en 1761/2 ontbreken, de laatste 1774/5 is een fragment. De eerste rekeningen tot 1769/70 zijn afgelegd door Adriaan den Boer, de volgende (1770/1) door zijne erven en de overige door Joos de Lasabel. — Behalve de drie rekeningen 1746/7, 1771/2 en 1773/4 zijn alle uit den boedel van J. W. de Jongh.

39. 1800—1806.

N.B. Hierin 11 jaarlijksche rekeningen, waarvan 6 origineelen. De rekening over 1802 komt in twee copieën voor. Van die over 1800, 1801 en 1803 is behalve het origineel eene copie aanwezig.

40—42. Rekeningen van het geheele ambacht. 1809—1872.
3 pakken.

N.B. Bij resolutie der ambachtsheeren van 17 Augustus 1807 werd vastgesteld «om by vervolg in de jaarlijksche rekeningen van 's-Heer-Arendskerke Binnen en die van Heinkenszand en Ovezand Binnen te brengen de respective recognitiën, en alzoo de rekeningen der recognitiën achter te laten, zoo ook de revenuen van Sint-Joosland te brengen in de rekening 's-Heer-Arendskerke Buiten en verder alle de rekeningen onder één hoofd te brengen en te sluiten, egter met de repartitie van ieder middel op zich zelven».

40. 1809—1822.

N.B. Hierin 15 jaarlijksche origineele rekeningen, afgelegd door den rentmeester Adrianus de Jongh. De eerste rekeningen over het geheele ambacht over 1807

en 1808 ontbreken, ook die over 1812; die over 1813 en 1816 zijn in duplo aanwezig.

41. 1823—1864.

N.B. Hierin 44 jaarlijksche origineele rekeningen, afgelegd door den rentmeester Jacobus Willem de Jongh. De rekeningen over 1823 en 1839 zijn in duplo aanwezig.

42. 1865—1872.

N.B. Hierin 9 jaarlijksche origineele rekeningen, afgelegd door den rentmeester mr. Jan Gerard de Witt Hamer. De rekening over 1871 is in duplo aanwezig. In de laatste rekening bevindt zich eene losse lijst van de opbrengst der veiling van het ambacht en de verdeeling daarvan onder de ambachtsheeren.

43. Kwitantiën behoorende bij de rekeningen. 1858—1872.
1 pak.

N.B. Hierin verscheidene liassen en pakken, ook eenige andere relatieven tot de rekeningen, bijlagen, abrevieren, enz.

44. Lijsten van verdeeling der inkomsten van het ambacht onder de ambachtsheeren. 1765—1795.
1 pak.

45. Register van ontvangst der inkomsten van het ambacht. 1797—1801.
1 deel.

N.B. Uit den boedel van J. W. de Jongh.

46. Bewijzen van in erfpacht uitgegeven molens, huizen en landerijen. 1797—1862.
1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn gemerkt *e*, *g*, *h* en *v*. Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26.

47. Register van verpachting der inkomsten van het ambacht. 1785—1805.
1 deel.

N.B. Uit den boedel van J. W. de Jongh.

48. Pachtbrief van de inkomsten van het ambacht. 1790.
1 stuk.

N.B. Met de onderteekeningen der pachters. — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

49—51. Minuten van conditiën van verpachting der inkomsten van het ambacht. 1724—1867.

2 portefeuilles en 1 pak.

49. 1724—1855.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 77; alleen de beide laatste stukken zijn van na 1848 (zie het volgende nummer). Hierbij eene losse inhoudsopgave.

50. 1848—1867.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 57. Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26; de daar genoemde nummers 58 en 59 ontbreken. Twee stukken van 1854 en 1855 bevinden zich bij het voorgaande nummer.

51. 1760—1854.

1 pak.

N.B. Hierbij eenige minuten van akten van borgtocht (zie nrs. 58 en 59). — Uit den boedel van J. W. de Jongh.

52. Minuten van conditiën van aanbesteding, bestekken en begrootingen. 1711—1820.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 19. Hierbij een kohier van tienden in den Nieuwen polder van Sint-Joosland 1711, eene opgave der inkomsten van het veer op het Sloe 1810—1820 en eene losse inhoudsopgave.

53. Minuut van conditiën van aanbesteding en bestek van indijking der schorren van Nieuw Sint-Joosland. 1776.

1 deel.

N.B. Uit den boedel van J. W. de Jongh.

54. Aankondiging en conditiën van verkoop van schorren, gelegen ten noorden van den polder Zuid-Kraaijert en ten westen van de polders Nieuwe West-Kraaijert en Noord-Kraayert 1856.

1 deel.

N.B. Gedrukt exemplaar. Voorin bevindt zich eene situatiekaart.

55. Aankondiging en conditiën van verkoop van schorren, gelegen vóór den polder Zuid-Kraayert. 1860.

1 deel.

N.B. Gedrukt exemplaar, in duplo aanwezig. Achterin bevindt zich eene situatiekaart.

56. Aankondiging en conditiën van verkoop der eigendommen en rechten van het ambacht. 1872.

1 deel.

N.B. Gedrukt exemplaar.

57. Aankondiging en conditiën van verkoop van landerijen en dijken van den Schengepolder. 1875.

1 deel.

N.B. Gedrukt exemplaar. Achterin bevindt zich eene situatiekaart.

58 en 59. Minuten van akten van borgtocht. 1728—1862.

1 portefeuille en 1 pak.

N.B. Eenige minuten van akten van borgtocht bevinden zich bij nr. 51.

58. 1728—1848.

1 pak.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 64. Hierbij enkele copieën en eene losse inhoudsopgave.

59. 1849—1862.

1 portefeuille.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 29. Eene inhoudsopgave komt voor in den inventaris nr. 26.

60. Rekeningen van den Koningspolder. 1753—1756.

1 pak.

N.B. Hierin twee rekeningen; beide loopen over twee jaar en zijn geliasseerd geweest. Het zijn authentieke copieën van G. van Everdingen, secretaris van Borselen. Ze zijn afgelegd door den penningmeester Cornelis Harinck (baljuw) aan den heer van Borselen en de ambachtsheeren van 's-Heer-Arendskerke. De eerste rekening 1753/4 is uit den boedel van J. W. de Jongh. — De Koningspolder, gelegen ten westen van het dorp Borselen onder de ambachten Borselen en 's-Heer-Arendskerke,

werd ingedijkt in 1753. Vier jaar na de bedijking, den 15den Juni 1757, hebben de ambachtsheeren van 's-Heer-Arendskerke het hun toebehoorende gedeelte verkocht met behoud van de ambachtsrechten. Zie Inventaris Van Visvliet dl. I nr. 152 en het octrooi van indijking van 22 December 1752 en het contract met den heer van Borselen van 15 Juni 1757 in nr. 4.

61. Rekening van de opbrengst der verkochte landerijen in den Koningspolder. 1755/6.

1 deel.

N.B. Deze origineele rekening is afgelegd door de secretarissen A. Paardekooper, Dolf Hageman, J. W. Benseler en A. de Boer aan de ambachtsheeren van 's-Heer-Arendskerke. Zij komt uit den boedel van J. W. de Jongh.

Bijlage D.

Het archief van de ambachtsheerlijkheid Bruinisse.

INLEIDING.

Het ambacht Bruinisse (1) heeft langen tijd met het overig gedeelte van Duiveland dezelfde lotgevallen gehad. In 1387 verkocht hertog Albrecht van Beieren al zijne ambachten en ambachtsgevolgen in Duiveland aan zijn rentmeester in Zeeland Claes van Borselen. Een van diens nakomelingen, Adriaen van Borselen van Brigdamme, verkreeg in 1452 van Philips van Bourgondië octrooi om het oostelijkste gedeelte, Oost-Duiveland of Bruinisse geheeten, te bedijken, van welk octrooi in 1467 gebruik werd gemaakt. Spoedig daarna schijnt toen ook het dorp Bruinisse te zijn ontstaan.

Met het overige deel van het eiland ging dit ambacht door vererving over op de Bourgondiërs, aan wie het tot het midden van de 16de eeuw bleef behooren. Na den dood van Maximiliaan van Bourgondië evenwel (1558) werden de ambachten van Duiveland afzonderlijk verkocht en kwam Bruinisse in het bezit van Paulus van Hertsbeke (1566). Sinds dien tijd is het steeds door erfopvolging of bij testamentaire beschikking overgegaan, in 1611 op Johan van Hertsbeke, in 1641 op diens zuster Elisabeth, weduwe van Johan de Jonge, in 1653 op Anthony de Jonge, in 1669 op Willem de Jonge, in 1705 op zijn neef Anthony Nollens, in 1746 op dr. Jacob de Witte van Elkersee, in 1766 op diens weduwe Maria Magdalena van Stavenisse, in 1784 op Cornelia de Witte van Elkersee, in 1804 op mr. Laurens de Witte van Citters, heer van Elkersee, en in 1865 op Carolina Hester de Witte van Citters, vrouw van Arnold Andries Des Tombe.

---

(1) Zie ook Teg. Staat II blz. 519 en Ermerins VIII Duiveland.

Het archief van het ambacht bestaat uit twee gedeelten. Het tweede gedeelte, meestal stukken van na 1669, is regelmatig ontstaan; het eerste daarentegen is een conglomeraat van archiefstukken, handschriften, familiepapieren e. a. In 1653 nl. begon de toenmalige heer Anthony de Jonge met het bijeenbrengen en rangschikken van alle papieren en documenten, die betrekking hadden hetzij op zijne ambachten en goederen, hetzij op zijne familie of zijne persoonlijke ambten en waardigheden. Vele werden in banden bijeengebonden en met eigen hand geïnventariseerd en beschreven: „qui hec collegit et conscripsit" (zie Repertorium in nr. 1).

Een groot deel van deze papieren behoorde tot het archief van het ambacht Bruinisse, andere tot de meest uiteenloopende verzamelingen. De vader van Anthony de Jonge was ambachtsheer geweest van Oosterland en Sir-Jansland; van daar dat vele stukken betreffende deze ambachten aanwezig waren; hij zelf was ambachtsheer van Botland en in tweede huwelijk getrouwd met Agatha de Witte van Haamstede; vandaar ook vele bescheiden, betrekking hebbende op deze plaatsen. Bovendien was hij eerst burgemeester van Zieriksee geweest, daarna auditeur (1639) en secretaris van de Rekenkamer (1644—1664) en in het laatst van zijn leven pensionaris van Middelburg, uit welke ambten vele archiefstukken onder hem waren blijven berusten. Ten slotte had zijn lust tot verzamelen en afschrijven van oude handschriften en tot het op schrift brengen van eigen studiën de collectie niet weinig uitgebreid.

Bij zijn dood in 1669 vermaakte hij al deze papieren aan zijn oudsten zoon. Zijne bibliotheek mocht onder zijne kinderen worden verdeeld, maar het archief moest in zijn geheel bewaard blijven: „mijn overlevenden outsten soon . . . . . sal oock onder hem bewaren ende secreteren alle myne papieren ende boecken, die ick metter hant geschreven ofte vergadert hebbe, met de cassen,

---

(1) Hij maakte o. a. eene «Beschrijving van Zeeland" en eene «Beschrijving van Bruinisse» (Teg. Staat II blz. 525 en Zelandia illustrata I blz. 148). De eerste wordt vermeld in nr. 156, den inhoud van het «Clein blauw casse 1e loquet aen de lynkerhand». Een van de beide daar genoemde exemplaren is ongetwijfeld hetzelfde, dat toebehoord heeft aan mr. L. P. van de Spiegel en thans in het depôt van het Algemeen rijksarchief berust (zie aldaar nr. 657 van de Aanwinsten jaarverslag 1895); het andere bevindt zich waarschijnlijk bij de handschriften van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (zie den Inventaris aldaar II B.). Zie voor de Beschrijving van Bruinisse, die «mette caerte door Rooman naer Amsterdam (werd) gezonden» nr. 1 fol. 409.

liassen ende comptoirbehoeften, daertoe specteerende" (zie zijn testament in nr. 145).

Tot den dood van zijn zoon Willem de Jonge in 1705 bleef werkelijk alles bij elkaar blijkens den inventaris, die kort daarna werd opgemaakt (zie nr. 156). (1) Toen echter spatte de verzameling uiteen. Bij de verdeeling der goederen onder de erfgenamen werden natuurlijk ook de eigendomsbewijzen aan de nieuwe eigenaren ter hand gesteld: „dese stucken sullen gegeven werde na de vercavelinge aen een yder, die de goedere sulle toecomen" (zie den inventaris van 1705, wat betreft den inhoud van het „vierkant indiaens kisje"). Maar ook andere stukken schijnen toen reeds uit het familiearchief verdwenen te zijn. De zwager van den nieuwen ambachtsheer toch, Abdias van Hattinga, predikant te Sluis, nam niet alleen familieportretten met zich mee, maar ook een koffer met papieren, waarover wel is waar groote oneenigheid ontstond, doch die hij ten slotte toch behield. (2) Verder zijn in 1767, toen de ambachtsvrouw van Bruinisse Botland verkocht, ook de leenbrieven van dat ambacht overgegeven (zie nr. 152). (3)

Het is niet met zekerheid te zeggen, waar het archief van Bruinisse in den loop der tijden bewaard is geworden. Tijdens Anthony en Willem de Jonge schijnt het te Middelburg geweest te zijn; in de eerste helft der 19de eeuw heeft het waarschijnlijk grootendeels berust op Popkensburg bij St. Laurens. Het zal dan, toen te kwader ure tot de slooping van dit kasteel was besloten

---

(1) Deze inventaris, die een uitstekend inzicht geeft in het bewaren en beschrijven van een 17de eeuwsch huisarchief, is hierachter als appendix afgedrukt.

(2) Bij het akkoord, dat den 27sten Maart 1707 tusschen den ambachtsheer en Van Hattinga werd gesloten, werd overeengekomen, dat de koffer met papieren zou blijven berusten ten huize van den predikant, «mits daartoe doende maaken twee sleutels en twee slooten, waarvan den eenen onder hem ende de andere onder de heer van Bruynis of mevrouw Caan berusten sal, opdat het visiteren of nasien der papieren altoos mag geschiede door deen met d'andere» (zie in nr. 145 het testament van Willem de Jonge).

(3) In het rijks archief-depôt in Zeeland bevinden zich verscheidene stukken, die vroeger deel uitmaakten van de verzameling. Zie Provinciaal Verslag van Zeeland over 1877 blz. 8 en de in het hiervoor afgedrukte jaarverslag onder nr. 11 der aanwinsten vermelde brieven. In het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen berusten behalve de in de noot op blz. 214 vermelde Beschrijving van Zeeland (Staatkundig Zeeland) nog twee memoriën van Jonge's hand (Inventaris aldaar II H. H. nrs. 10 en 12).

en de daar aanwezige verzamelingen van Jacob Verheye van Citters, den grootvader van den toenmaligen eigenaar jhr. mr. Jacob de Witte van Citters, onder den hamer werden gebracht, naar den Haag zijn gezonden. In elk geval is het daar eerst omstreeks 1868 ontpakt kunnen worden (zie nr. 155); sinds dien tijd werd het door de zorgen van de ambachtsvrouw C. H. de Witte van Citters en haar echtgenoot A. A. des Tombe op uitstekende wijze bewaard. Bij haar dood in 1902 vermaakte de ambachtsvrouw het archief der heerlijkheid aan het Rijk onder bepaling, dat haar echtgenoot tot zijn dood het vruchtgebruik zou behouden; en na diens overlijden werd het in het begin van 1903 naar het rijks archief-depôt in Zeeland overgebracht.

April 1903. E. Wiersum.

INVENTARIS.

I. Archief van vóór 1669.

N.B. Deze afdeeling bestaat uit 14 kopulaten, die bijeengebracht zijn door den ambachtsheer Anthony de Jonge van Bruinisse van 1653 tot 1660; ook na dien tijd tot zijn dood toe in 1669 heeft hij er eenige bescheiden bij gevoegd. De stukken bestaan uit origineelen en copieën. Verscheidene zijn geliasseerd geweest. Vóór in ieder nummer bevindt zich een repertorium. Aan elken band ontbreken eenige bladen. De onder de afzonderlijke nummers vermelde jaartallen zijn die van het oudste en het jongste stuk.

Het laatste kopulaatboek (nr. 14) wordt op den band aangeduid als «Achtiende bouck van Bruinisse." Er schijnen dus vier kopulaten te ontbreken. Toch is dit maar schijn. Dit blijkt als volgt. In den inventaris namelijk, die bij den dood van den ambachtsheer Willem de Jonge van Bruinisse in 1705 van zijne papieren werd opgemaakt, worden de stukken, op Bruinisse betrekking hebbende, in 19 loketten verdeeld, opgenoemd. Het laatste loket bevat: «Papieren over nieuwe zaken» en heeft dus den grondslag gevormd van het later ontstane archief (zie Afdeeling II). De inhoud van de overige loketten echter stemt geheel overeen met die der correspondeerènde kopulaten. Alleen de loketten nrs. 6 en 7 hebben iets meer bevat dan de gelijknummerige kopulaten (nu nrs. 3 en 4). Maar deze bestonden uit liassen veel dunner dan de andere, onderling nagenoeg even groote kopulaten en lieten dientengevolge ruimte open in de loketten, welke aangevuld werd met overschietende of later ge-

vormde bescheiden. (1) Overigens echter komt de inhoud van loketten en kopulaten volkomen overeen. Het ligt dus voor de hand, dat ook de zoogenaamd ontbrekende kopulaten (liassen) nrs. 3, 4, 5 en 13 respectievelijk den inhoud hebben uitgemaakt van dezelfde loketten, namelijk 3de loket: «plaetsrekeningen», 4de: «veltboeken», 5de: «lantsrekeningen» en 13de: «armerekeningen». Al deze bescheiden nu zijn thans nog voorhanden. Zij zijn zonder uitzondering geliasseerd geweest en worden bewaard bij de gelijksoortige stukken van lateren datum. Ook thans zijn zij daar blijven berusten, omdat niet met zekerheid het jaar van scheiding kan worden vastgesteld.

Eveneens zijn alle andere stukken ouder dan 1669, niet tot de kopulaten behoorende, bij afdeeling II ondergebracht. Zie o. a. nrs. 26 en 42.

1. Beleenbrieven, octrooien en plakaten. 1387—1662.
1 band.

N.B. In dit nummer komen ook eenige ambachtsrekeningen en manualen voor (zie nrs. 42 tot 44). Op den band staat: «Eerste bouck van Brunisse, behelsende verscheyden chartres ende authenthijcke copiën van leenbrieven, [daerbenevens] resolutiën, ontfanckboucken, placcaten ende andere generale stucken op leenen etc., dienende tot het eerste capittel van 't bouck op Brunisse gemaeckt tot bewijs van de principaelste titulen ende possessiën van dese Hooge Heerlijckheyt. 1653 »

2. Privilegiën. 1519—1666.
1 band.

N.B. Hierin bevinden zich ook vele particuliere papieren van den heer. Op den band staat: «Tweede bouck van Brunisse, behelsende de rechten ende privilegiën van de voorsechde Heerlijckheyt ende ingesetenen van dien int gemeen, mitsgaders raeckende de authoriteyt, gesach, respect ende aensien van de Heere, dienende tot het tweede en derde capittel vant bouck op Brunisse gemaeckt tot bewijs van de voorsechde gerechticheden van de voornoemde Hooge Heerlijckheyt. 1653.»

3. Stukken betreffende den Stoofpolder. 1620—1658.
1 lias.

N.B. De lias is uiteengevallen. Op den omslag staat: «VIe liasse of copulaet van het landeken genaemt den Stoofpolder annex Bruynisse, behelsende 's lants rekeningen etc.» — De Stoof-

(1) In nr. 6 met polder- en armenrekeningen, in nr. 7 met rekeningen van de meestoof. Deze laatste waren aanvankelijk als een afzonderlijk kopulaat bedoeld, maar Anthony de Jonge zelf heeft ze nog bij het zevende kopulaat gevoegd en het opschrift: «VIIIe liasse ofte copulaet van stoofrekeningen» veranderd in: «VIIe» (zie nr. 99).

polder, ingedijkt in 1621, werd bij besluit der Staten van 1 Maart 1770 onder de administratie van den polder Bruinisse gebracht (zie nrs. 105—116 en 138—141).

4. Stukken betreffende de polders Sonneschijn en Hardemee. 1627—1646.

1 lias.

N.B. De lias is uiteengevallen. Op den omslag staat: «VIIe liasse of copulaet van alle stucken ende rekeningen, concernerende den geïnundeerden polder van Sonneschijn ende Hardemee, genaemt den Buyspolder.» — Deze poldertjes werden ingedijkt in 1628, doch zijn reeds van 1640 tot 1643 weer geïnundeerd. Later (in 1671) zijn zij nog ten deele herdijkt, doch in 1695 reeds weer ondergeloopen (Teg. Staat II blz. 522).

5. Stukken betreffende aanwassen en gors- en dijkettingen. 1452—1653.

1 band.

N.B. Op den band staat: «Achste bouck van Brunisse, behelsende de aenwassen ende gorsingen buytendijx met den ommeloop van dijckettingen soo van dese Hooge Heerlijckheyt als Sr.-Janslant etc., Speutwijck, Rumoirt, Nicke, Hardemeet ende Sonneschijn, Wijdaers, mitsgaders de limijtscheydingen ende stucken daertoe hoorende. 1653.»

6. Stukken betreffende lagere ambten. 1550—1669.

1 band.

N.B. Op den band staat: »Negenste bouck van Brunisse, behelsende de amten ende bedieningen van weereltse officiën ende collegiën, opclimmende van de minste tot de meerdere, soo hier als in het volgende copulaet met haere gehoorige commissiën, instructiën, accoorden etc. 1653.»

7. Stukken betreffende hoogere ambten. 1578—1669.

1 band.

N.B. Hierin bevindt zich ook een schepenregister 1590—1591. Op den band staat: »Tiende bouck van Brunisse, behelsende de voordere ambten ende bedieningen . . . . 1653.»

8. Wetten, keuren, voorboden en ordonnantiën. 1400—1660.

1 band.

N.B. Hierbij copieën van charters van Willem III betreffende Zieriksee van 1335 en van de voorboden van Sir-Jansland van 1372. Op den band staat: «Elfde bouck van Brunisse, behelsende de wetten, keuren, voorboden ende ordonnantiën, aldaar by de Heere gestatueerd ende by clockslage gepubliceert, met 's Heeren recht tot dies 1660.»

9. Stukken betreffende kerkelijke zaken. 1493—1669.
1 band.

N.B. Op den band staat: »Twaelfste bouck van Brunisse, behelsende verscheyden charters, acta synodalia, kerckordeningen, patronagie, collatie van kerckelijcke amten ende bedieningen, soowel den predicant, ouderlingen, diaconiën etc. als haere suppoosten, kerckmeesters, costers, etc., mitsgaders schole, armen, religie etc. is concernerende, in conformite vant 6e capittel vant bouck van de voorsechde Hooge Heerlijckheyt. 1653.»

10. Stukken betreffende aanwassen, malerij, accijnzen. 1513—1657.
1 band.

N.B. Op den band staat: »Veertiende bouck van Brunisse, behelsende alle onse landen, de Heerlijckheit volgende, als aenwassen, vroonen, etc. met het recht van den mole en dwangmalerie, mitsgaders de Heerlijcke accysen ende alle den aencleven van deselve gerechticheden dependerende. 1657.»

11. Stukken betreffende tienden. 1578—1656.
1 band.

N.B. Op den band staat: »Vijftienste bouck van Brunisse, behelsende alle onse tienden, soo in Botlant ende Oosterlant, nu van den capittulen van Westmunster (*sic*) tot Utrecht vrygecocht, als van de novale, soo in den Stoofpolder als in Hardemeet, nu mede vant voorsechde capittel dependerende ende te leene gehouden. 1656.»

12. Stukken betreffende de overige jaarlijksche inkomsten. 1543—1657.
1 band.

N.B. Op den band staat: »Zestiende bouck van Brunisse, behelsende alle voordere annuelle baeten ende schoonissen int veertiende ende vijftiende niet begrepen, met naemen: 1. dijckgravegroote, 2. auditiegelden, 3. chijnzen, 4. plantagie, 5. diensten, recognitiën, 6. kaygelden, veren, 7. jacht, 8. vogeleriën, 9. waterpachten, 10. overambacht etc. 1657.»

13. Stukken betreffende buitengewone inkomsten. 1458—1665.
1 band.

N.B. Op den band staat: »Zeventiende bouck van Brunisse, behelsende eenige casuelle ende onsekere baeten ende schoonissen, de reste int achtienste bouck sullende volgen, als met naemen: 1. huldinge etc., 2. recognitiën over beneficiën, 3. naest met alle den aencleven, 4. onbeheerde goederen, 5. zeevonden ende gestrangde goederen. 1657.»

14. Stukken betreffende de overige buitengewone inkomsten. 1549—1657.

1 band.

N.B. Op den band staat: »Achtiende bouck van Brunisse, behelsende alle voordere casuelle ende onsekere baeten ende schoonissen, int seventienste niet begrepen, met naemen: 1. onbeoirde ende bastaerde, estrangierse goeden, 2. oversetterie, 3. boeten, breucken, compositiën, confiscatiën ende verbeurde goederen, 4. vierschat over verschot by dijckrecht, 5. verval van gront by invloet etc. 1657.»

II. Archief, grootendeels gevormd na 1669, met oudere rekeningen en overloopers en eenige andere stukken van ouderen datum.

1. *Het ambacht in het algemeen.*

15. Beleenbrieven, octrooien en plakaten. 1567—1804.

1 pak.

N.B. Hierin komen uitsluitend origineelen voor. Een enkel stuk is geliasseerd geweest. De vier oudste akten (1567, 1611, 1641 en 1653) zijn overgeschreven in nr. 1 fol. 41 tot 44 verso.

16. Opgave der ambachtsheerlijke rechten van Bruinisse. 1795.

1 deel.

N.B. Deze opgave werd gedaan den 15den September 1795 door mr. Bonifacius Mogge Pous, als echtgenoot van Cornelia Maria de Witte van Elkersee, ter voldoening aan het 4de art. der publicatie van de Provisioneele representanten des volks van Zeeland d.d. 4 Augustus 1795.

17. Stukken betreffende de ambachtsheerlijke rechten van Bruinisse. 1795—1848.

1 pak.

N.B. Hierbij bevindt zich ook een exemplaar van de opgave der ambachtsheerlijke rechten (nr. 16).

18. Deductie der ambachtsheeren. 1795.

1 deel.

N.B. Dit is de bekende gedrukte deductie van Johan Canter de Munck van 28 December 1795.

19. Memorie over het eigendomsrecht van aangewassen schorren en verdronken landen in het Departement der monden van de Schelde. 1812.

1 deel.

N.B. Uit den boedel van J. Verheye van Citters.

20. Minuten van stukken, gediend hebbende voor de voorgaande memorie. 1811.

1 deel.

N.B. Op den band staat: «Origineele minuten der stukken, gediend hebbende ter beantwoording aan het Decreet van Z. Majesteit den keizer in dato den 11e January 1811, betreklijk de aangewasse schorren en verdronken gronden binnen de provintie Zeeland, thans Departement Monden der Schelde, door de grondenaars (proprietaires fonciers), op den inventaris vermeld, aan den Heer Prefect aldaar overgebragt den 9e January 1812.»
Uit den boedel van J. Verheye van Citters.

21. Stukken betreffende de aanwassen en schorren in Zeeland, in hoofdzaak opgaven der eigendomsrechten. 1811—1842.

1 pak.

N.B. Uit den boedel van J. Verheye van Citters.

22. Octrooi tot het houden van eene jaarmarkt te Bruinisse. 1690.

1 stuk.

N.B. Hierbij bevindt zich een afschrift van het desbetreffende rekwest, door den ambachtsheer W. de Jonge bij de Staten ingediend.

23 en **24.** Wetten, keuren, voorboden, ordonnantiën. 1672—1768.

1 deel en 1 pak.

23. 1672—1768.

1 deel.

N.B. Dit nummer bevat vier hoofdstukken: 1. politie, 2. justitie, 3. polderzaken, 4. dorpsfinanciën. Voorin bevindt zich het gekleurd wapen van den ambachtsheer en zijne kwartieren. De band ontbreekt.

24. 1672—1721.

1 pak.

Hierbij komen twee stukken van ouderen datum voor (1621 en 1636), die gebonden zijn geweest, en eenige ongedateerde bescheiden.

25. Concept-ordonnantie op de weeskamer. Zonder jaartal.
1 stuk.

N.B. Dit concept moet na 1746 gemaakt zijn, daar de nieuwe ordonnantie op de weeskamer te Zieriksee van 13 Maart 1746 als voorbeeld heeft gediend.

26 Memoriaal van ambten. 1653.
1 deel.

N.B. Hierin bevinden zich instructiën, commissiën, eedsformulieren, emolumenten, enz. Dit deel is aangelegd door den ambachtsheer Anthony de Jonge in 1653 met enkele latere bijvoegingen tot 1669. Er wordt steeds in verwezen naar het negende en het tiende kopulaat (zie nrs. 6 en 7). Op den band staat: »Memoriael van alle ambten deser heerlijckheyt met hare respective commissiën, instructiën, eeden ende borgtochten. 1653. Leenregister cap. 4 fol. 24 over de domeynen van Brunisse d'Anno 1654, mitsgaders het 9e ende 10e copulaet van dese zelfde Hooge Heerlijckheyt van Brunisse. 1653.»

27. Voordrachten voor baljuw, burgemeester, secretaris en gemeenteraadsleden. 1804—1847.
1 pak.

28. Stukken betreffende den baljuw Engelinus Craey. 1669—1699.
1 pak.

29. Stukken betreffende den koster J. Clauset. 1785.
1 omslag.

30. Stukken betreffende het recht van lijkschouwing. 1696—1703.
1 pak.

N.B. Deze stukken hebben alle gediend in het proces over het recht van lijkschouwing tusschen den ambachtsheer eeneren burgemeesters en schepenen van Zieriksee als 's graven mannen Beoosten Schelde anderzijds. Hierbij bevinden zich vele retroacta, ook afschriften van de processtukken tusschen den ambachtsheer der Vier bannen van Duiveland (baljuw en hoogschepenen) en burgemeesters en schepenen van Zieriksee over hetzelfde recht uit 1745 tot 1751.

31. Stukken betreffende het recht van calange in cas van fraude der gemeene middelen. 1748—1786.
1 pak.

N.B. Deze stukken hebben alle betrekking op de kwestie tusschen de ambachtsheeren van Duiveland en den baljuw van Zieriksee.

32. Brief van den baljuw van Zieriksee over inbreuk op de jurisdictie van Bruinisse. 1753.
1 stuk.

N.B. Hierbij komt ook een afschrift van den minuut-brief voor.

33. Stukken betreffende de zaak van den baljuw David Bal tegen Jan Sneevliet over burengerucht en geweldpleging. 1736.
1 omslag.

34. Stukken betreffende roof van strandgoederen. 1778.
1 omslag.

N.B. De inwoners van Bruinisse, die den roof gepleegd hebben, worden door den rentmeester van Beoosten Schelde in rechten vervolgd. Zij rekwestreeren nu aan de ambachtsvrouw en aan baljuw en schepenen om hunne tusschenkomst.

35 en **36.** Stukken betreffende de mosselvangst. 1707—1790.
1 lias en 1 pak.

N.B. Hierin bevinden zich hoofdzakelijk rekwesten van Bruinissenaars aan de Staten om vrije uitoefening van de mosselvangst, waarbij de steun van den ambachtsheer wordt ingeroepen.

35. 1675—1750.
1 pak.

N.B. Hierbij komen eenige oudere extracten uit de notulen van Gecommitteerde raden voor.

36. 1751—1790.
1 lias.

37. Kadastrale kaart der gemeente Bruinisse. Zonder jaartal.
15 bladen in 1 portefeuille.

38. Kaart van een gedeelte der vroonen. 1806.
1 stuk.

N.B. Gemerkt als volgt: «Kaartje van de aan den heer Schutter in anno 1805 verkogte 3 gemeten vroonen, relatiev ZEd.'s missive van den 17 December 1806. — Gemeten door den landmeter A. de Graaff den 18 Nov. 1806.»

39. Kaart van het grondgebied, behoorende bij het Heerenhuis. 1804.
1 stuk.

N.B. Gemerkt als volgt: «Het Hof te Bruinisse, gemeten door

my ondergetekende, geadm. landmeter, op ordre van den Weled. gestr. Heer den Heer Mr. Jacob Verheye van Citters en groot bevonden in hevender erve met Duivelandsche landmaat als volgt . . . .
samen 20 gemeten 112 roeden. — Actum Brunisse den 10 Oct. 1804. — A. de Graaff.»

40. Kaart van het Heerenhuis met omgeving. Zonder jaartal.
1 stuk.

N.B. Gemerkt: «W. Peterssen.»

41. Kaart van een stuk weiland. 1785.
1 stuk.

N.B. Gemerkt als volgt: «Plattegrond van de zoogenaamde Noormonsweye, leggende op de Buytenplaats van de WelEd. geboore Ambagtsvrouwe te Bruynisse, met de ordinaire landmaat opgemete den 10 Juni 1785. — Wm. V. Fraassen.»

2. *Inkomsten en uitgaven van het ambacht.*

42. Manuaal van de inkomsten van het ambacht. 1653.
1 stuk.

N.B. Dit nummer is geliasseerd geweest. Eenige oudere manualen komen voor in nr. 1.

43 en **44**. Ambachtsrekeningen. 1744—1878.
2 pakken.

N.B. Compleete serie van 132 rekeningen. De gewone volgorde der posten is: 1. molenpacht, 2. recognitiën (herbergen, veren), 3. cijnzen, 4. binnendijksche aanwas- en visscherijpacht, 5. jacht, 6. pacht van gras- en boomgewas der wegen, 7. allodiale goederen. Van de inkomsten van het baljuw- en schoutambt wordt eene afzonderlijke opgave gedaan, die zich meestal los in de rekeningen bevindt; ook van de gors- en dijkettingen en aanwassen der schorren worden tot 1847/8 afzonderlijke rekeningen overgelegd (zie nr. 66). Beide posten komen veelal pro memorie in de ambachtsrekeningen voor. De rendanten zijn: Stoffel van Suuren tot 1750; Leendert van Suuren tot 1794; S. de Graaff tot 1802; E. E. Schutter tot 1832; D. J. Vleugels Schutter tot 1867 en jhr. W. M. H. de Jonge tot 1878. Enkele ambachtsrekeningen van ouderen datum komen voor bij nr. 1.

43. 1744—1804.

N.B. Hierin komen 58 rekeningen voor.

44. 1805—1878.

N.B. Hierin komen 74 rekeningen voor. Deze serie begint met het bestuur van den ambachtsheer mr. Laurens de Witte van Citters (14 September 1804 beleend). — Hierbij bevinden zich vele afzonderlijke memorien: 1. van de inkomsten van het baljuwschap, 2. van de cijnzen, 3. van de aanwas- en visscherijpachten, 4. van het beplanten der wegen, en 5. van de verpachte hofsteden.

45. Stukken betreffende den molen. 1731—1846.
1 pak.

N.B. Deze stukken hebben grootendeels betrekking op het erfpachtsrecht van f 100, dat in 1772 bij den verkoop van den molen was voorbehouden en in 1846 werd afgekocht. Het wordt voor het eerst verantwoord in de rekening 1773/4 (afgesloten 28 September 1774) en voor het laatst in die van 1846/7 (afgesloten November 1847).

46. Stukken betreffende de veren. 1654—1837.
1 pak.

47. Stukken betreffende de cijnzen. 1830—1879.
1 pak.

N.B. Hierbij bevinden zich twee stukken van 1690.

48. Stukken betreffende den brouwerijcijns. 1646—1699.
1 pak.

N.B. In 1646 werd door den ambachtsheer vergunning verleend tot het oprichten van eene brouwerij tegen jaarlijksche betaling van den grondcijns en een half vat van het beste Maartsche bier. — Hierbij ook afrekeningen en contracten, met de brouwers gesloten, en één stuk van 1811.

49. Kohieren van de opbrengsten der binnendijksche aanwas- en visscherijpachten. 1643—1653.
1 pak.

N.B. In deze kohieren komen ook de recognitiën van den secretaris en den penningmeester voor. Alle stukken zijn geliasseerd geweest. Het kohier van 1652 ontbreekt, dat van 1653 is in duplo aanwezig.

50. Stukken betreffende de binnendijksche aanwassen. 1818—1868.
1 pak.

51. Stukken betreffende de visscherij. 1805—1841.
1 pak.

52 en **53.** Stukken betreffende de jacht. 1650—1868.
2 pakken.

52. 1650—1839.

53. 1839—1868.

54. Stukken betreffende het beplanten der wegen. 1766—1867.
1 pak.

55. Stukken betreffende heerendiensten. 1693—1696.
1 pak.

56. Stukken betreffende het recht van naasting. 1662—1790.
1 pak.

57. Stukken betreffende in erfpacht of in opstal gegeven schorren. 1859—1870.
1 pak.

N.B. Na 1847 worden de schorren en dijkettingen als laatste ontvangpost in de ambachtsrekeningen verantwoord, vóór dien tijd werden ze afzonderlijk verrekend (zie nrs. 66 tot 75).

58. Stukken betreffende de gorzingen Sonneschijn en Hardemee. 1867.
1 pak.

N.B. Met retroacta en twee kaarten.

59. Stukken betreffende de dijkettingen van den Stoofpolder. 1851—1873.
1 pak.

N.B. Deze stukken betreffen in hoofdzaak het geschil tusschen den ambachtsheer en het bestuur van den Bruinisse- en Stoofpolder over het eigendomsrecht van den Stoofpolderdijk. Hierbij één stuk van 1834 en eene memorie over de tienden van den Onrustpolder in Noordbeveland. 1872.

60. Stukken betreffende het geschil over het recht van eigendom voor de helft in de gors- en dijkettingen van Sir-Jansland tusschen de ambachtsvrouw van Bruinisse en jhr. H. Steengracht van Oosterland. 1868—1872.
1 dossier.

N.B. In 1872 is deze zaak ten voordeele van jhr. H. Steengracht van Oosterland beslist. Hierbij 15 bijlagen.

61. Stukken betreffende eene geestelijke rente op het ambacht. 1796—1841.

1 pak.

N.B. Deze rente (37 pond Vl.) kwam vroeger toe aan het kapittel van St. Maarten te West-Souburg bij schenking van Anna van Bourgondië. Sinds 1572 werd zij betaald aan het kantoor van de geestelijke goederen te Zieriksee, in 1794 voor het laatst. In 1841 stelde de Minister van Financiën pogingen in het werk om ze weer in te vorderen, maar de ambachtsheer weigerde te betalen. In de rekening 1863/4 (afgehoord 5 December 1864) komt ze voor het laatst pro memorie als uitgaafpost voor.

62. Aanslagbiljetten in de grondbelasting. 1811—1883. (1)

1 pak.

63. Aanslagbiljetten in het dijkgeschot van den Bruinisse- en Stoofpolder. 1867—1878/9.

1 pak.

64. Stukken betreffende de inkomsten en uitgaven van het ambacht. 1791—1805.

1 pak.

65. Correspondentie met den rentmeester (bijna uitsluitend relatieven tot de ambachtsrekeningen. 1810—1867).

1 pak.

66 en **67.** Rekeningen van de gors- en dijkettingen van Bruinisse, Hardemee, Rumoirt en Nicke en van de tienden in den Stoofpolder. 1733—1847.

2 pakken.

N.B. Deze gors- en dijkettingen enz. werden aanvankelijk in de ambachtsrekeningen verantwoord, doch later afzonderlijk verrekend. In 1847 werden de schorren Rumoirt en Nicke ingedijkt (Anna-Jacobapolder). Nog in hetzelfde jaar (18 September 1847) verkochten de erven van mr. Jacob Verheye van Citters en vrouwe Anna Jacoba de Witte hunne aandeelen ($\frac{15}{16}$) aan Willem Frederik del Campo gen. Camp. Sinds dien tijd wordt van de inkomsten

---

(1) In het rijks archief-depôt in Zeeland berusten sinds lang: Uittreksels uit den kadastralen legger der gemeente Bruinisse over 1862, afgegeven door den Bewaarder der hypotheken en van het kadaster te Zieriksee aan den rentmeester Vleugels Schutter, en eenige andere papieren, die vermoedelijk deel hebben uitgemaakt van het archief der heerlijkheid.

en uitgaven der overige schorren (Hardemee, Sir-Jansland, tienden in den Stoofpolder) geene afzonderlijke rekening meer gedaan, maar worden deze in de ambachtsrekeningen verantwoord (zie ambachtsrekening 1847/8).

66. 1735—1847.

N.B. Serie van 90 rekeningen, die betrekking hebben op de portie, toebehoorende aan dr. Jacob de Witte van Elkersee en erfgenamen. De rekeningen over 1743 vlg. loopen respectievelijk over de jaren 1743—1746, 1747—1749, 1750—1753, 1754—1756, 1757—1760, 1761—1764, 1765—1767, 1768 en 1769, 1770 en 1771, 1772 en 1773. Vóór en na dien tijd worden zij jaarlijks gedaan: de rekening over 1802 ontbreekt. In deze rekeningen worden ook de dijkettingen van Sir-Jansland verantwoord, in die van 1784 tot en met 1804 bovendien de verdere goederen in Oosterland en Bruinisse (nieuwe meestoof, weidenpacht). — Na 1847, toen de schorren van Rumoirt en Nicke waren verkocht, verdwenen de afzonderlijke rekeningen (zie de laatste rekening).

67. 1733—1774.

N.B. Complete serie van 11 rekeningen, die betrekking hebben op de portie, toebehoorende aan Helena de Witte en erfgenamen. Zij loopen respectievelijk over de jaren 1733—1742, 1743—1746, 1747—1749, 1750—1753, 1754—1756, 1757—1760, 1761—1764, 1765—1767, 1768 en 1769, 1770 en 1771, 1772–1774. Na dien tijd vervalt deze portie aan den ambachtsheer en wordt zij in de rekeningen van nr. 66 verantwoord (zie aldaar de rekeningen over 1774 en 1775).

68. Memoriën van verpachte gors- en dijkettingen. 1722—1845.
1 pak.

N.B. Hierbij ook conditiën van verpachting. Enkele memoriën van lateren datum bevinden zich bij de ambachtsrekeningen.

69. Stukken betreffende het eigendomsrecht der aanwassen, gors- en dijkettingen en gestrande goederen. 1692—1698.
1 pak.

N.B. Hierbij 16 bijlagen. Alle stukken hebben betrekking op de kwestie tusschen den ambachtsheer en den rentmeester-generaal van Beoosten Schelde over de heerlijke rechten op de aanwassen en strandgoederen.

70. Stukken betreffende het eigendomsrecht van de schorren Rumoirt en Nicke. 1805—1837.

1 pak.

71. Stukken betreffende het recht van kleisteking op de schorren Rumoirt en Nicke. 1805—1818.

1 pak.

72. Stukken betreffende de indijking van de schorren Rumoirt en Nicke (Anna-Jacoba-polder). 1841—1848.

1 pak.

N.B. Hierbij komen enkele stukken van lateren datum (1849, 1867) en eenige retroacta voor.

73. Kaart van het zuidoostelijk gedeelte van den polder Bruinisse met de schorren van Rumoirt en Nicke 1805.

N.B. Gemerkt als volgt: «Nieuwe kaart van de zuydoostzyde der polder van Bruinisse, het canaal de Zype, 't schorre van Rum-oord en Nicke en de noordzyde van Philipland, op ordre van den Nationalen inspecteur, de heer A. Dingmans, meetkundig opgenomen en gecarteerd by ordinair laag water in Juny Anno 1805 door G. de Feyter.» Bovendien staat aan den rechterkant: »Schorre van Rum-oord en Nicke, aankomende de nakomelingen van vrouwe Maria Magdalena Stavenisse, wed^{e}. de Witte van Elkerzee.»

74. Kaart van het zuidoostelijk gedeelte van den polder Bruinisse met de schorren van Rumoirt en Nicke. 1805.

1 stuk.

N.B. Copie van nr. 73. Ook evenzoo gemerkt. Dit exemplaar was misschien bestemd voor het polderbestuur; in den rechter bovenhoek staat althans met potlood: «Dijkgraaf en gezwoorens der polder van Bruinisse . . . .»

75. Kaart van de schorren Rumoirt en Nicke. Zonder jaartal.

1 stuk.

N.B. Blijkbaar eene copie van het correspondeerende deel der kaarten nrs. 73 en 74. Hierbij een opgave van de grootte dezer schorren.

76. Rekeningen van de dijkettingen van jonkvrouw A. J. de Witte van Citters. 1865—1879.

1 pak.

N.B. Hierin 14 rekeningen. De rendanten zijn: D. J. Vleugels Schutter (tot 1867) en jhr. W. M. H. de Jonge te Zieriksee.

Hierbij enkele relatieven. Deze portie in de dijken was aan jonkvrouw A. J. de Witte van Citters toebedeeld bij de scheiding des boedels van jhr. mr. L. de Witte van Citters 10 Mei 1865. Na 1879 is zij waarschijnlijk aan den ambachtsheer vervallen.

3. Verschillende administratiën, waarbij de ambachtsheer betrokken is.

a. Plaats.

N.B. Tot deze afdeeling behooren alle stukken, die betrekking hebben op het dorp of de latere gemeente.

77 en 78. Dorpsrekeningen. 1586—1793.

2 pakken.

N.B. De rekeningen zijn 150 in getal; zij werden afgehoord door den ambachtsheer en baljuw en schepenen. De rendanten zijn Adriaen Pieterse, schout, c. 1592; Johan van Hertsbeke, baljuw, tot 1601; Willem van Hertsbeke, baljuw, tot 1605; Corijn Cornelis Jacobssen tot 1610; Willem van Hertsbeke tot c. 1616; Hubrecht Janssen tot 1637; Davidt Maertsen tot 1640; Cornelis Engelsse Craeye tot 1649; Dyngeman Willemse in den Boogert tot c. 1655; Abraham de Decker, baljuw, tot 1665; Engel Cornelisse Craey, secretaris, tot 1669; (van 1669 tot 1707 ontbreken de rekeningen) Stoffel van Suuren, secretaris en ontvanger der dorpsmiddelen, tot 1748; en Leendert van Suuren, de beide eerste jaren voor zijne moeder, daarna voor zich zelf als ontvanger der dorpsmiddelen, tot 1795.

77. 1586—1668.

N.B. Serie van 67 rekeningen, waaronder enkele dubbelen (1594/5, 1595/6, 1597/8, 1598/9, 1611/2), en eene in twee gedeelten (1630). Sommige rekeningen waren bestemd voor den rendant, andere voor «de plaetse». De rekeningen 1587, 1590/1, 1592/3, 1593/4, 1616 tot 1622, 1650/1 en 1655 tot 1664 ontbreken. Over 1639 is geene afzonderlijke rekening gedaan. Alle zijn geliasseerd geweest.

78. 1708—1793.

N.B. Complete serie van 83 rekeningen, waaronder enkele dubbelen (1712/3, 1713/4, 1729/30, 1770/1), eene concept-rekening (1758/9) en eene tweejarige (1735—1737) en eene zevenjarige (1758—1765). In deze laatste rekening verdwijnen de ontvangposten van het «hondengeld» van de oude en nieuwe meestoof, wegens weigering van betaling der geïnteresseerden; in de rekening

1765/6 komt voor het eerst de ontvangpost der aschbakken (1 Mei 1766 tot 1 Mei 1767) voor, die zich vroeger in de armenrekening bevond (zie nr. 97). Buiten op de rekening 1713/4 staat: «Plaetsrekeningen van Brunisse; in 't kasje op Brunisse leggen er nog meer.»

79. Memoriaal van den ontvanger der dorpsmiddelen Johan van Hertsbeke. 1595—1598.

1 deel.

N.B. Dit deel is in kwartoformaat, zonder band en geliasseerd geweest. Buitenop staat: «Rekenboeck van ontfanck ende utgeven, by Johan van Hertsbeke gehadt van de middelen ende lasten deser heerlijckheyt Brunisse Beoostenduvelant 1595.» Hierin komen vele aanteekeningen voor van den ambachtsheer Anthony de Jonge.

80. Kohieren van de huisschatting. 1578—1603.

1 pak.

N.B. Hierin bevinden zich 3 exemplaren van het kohier van den 20sten penning der huishuren over 1578, waarvan 2 bovendien bevatten de kohieren van de 8 grooten hemelsbreedte over den polder Bruinisse, van den 12den penning van alle geestelijke en wereldlijke tienden en van den 12den penning der pachten van stellen, schorren, buitengorzen en dijkettingen. Een van deze beide laatste exemplaren is gemerkt: «Voer mynen heeren schoutet ende schepenen van Bruynisse Beoestenduvelant.» De andere stukken van dit pak zijn een kohier van den 100sten penning over de huizen van 1580 en een kohier van den dubbelen 100sten penning over de huizen van 1603. Alle stukken zijn geliasseerd geweest.

81. Kohieren en rekeningen van de huisschatting of den dubbelen 100sten penning op huizen, schuren en meestoven. 1707—1793.

1 pak.

N.B. Het eerste kohier is een fragment, de stukken over 1708 tot 1711, 1728, 1730 tot 1737, 1740 tot 1749 ontbreken. De kohieren zijn opgemaakt door baljuw en schepenen; de rekeningen zijn gedaan door den ontvanger der huisschatting aan den ambachtsheer en schepenen. Het batig slot wordt in de dorpsrekeningen overgebracht.

82. Stukken betreffende de huisschatting. 1665—1668.

1 pak.

N.B. Bijna alle stukken zijn geliasseerd geweest. Hierbij bevindt zich het kohier van de huisschatting over 1664 en een brief van Jacob van den Velde, ontvanger van den 200sten penning over Schouwen en Duiveland, aan baljuw en schepenen over den 100sten penning. 1615.

83. Stukken betreffende het kaai- en straatgeld. 1734—1778.
1 omslag.

84. Stukken betreffende de bestrating. 1683 en 1684.
1 lias.

N.B. Hierbij bevindt zich een los stuk over bestrating van 1782.

85. Stukken betreffende de defensie. 1622—1795.
1 pak.

N.B. Hierin bevinden zich stukken over de fortificatiën, de hoeveelheid granen enz.

86. Stukken betreffende de landwacht. 1602—1744.
1 pak.

N.B. Hierin komen ook eenige rekeningen voor over de landwacht.

b. Kerk.

87 en 88. Kerkerekeningen. 1660—1794.
2 pakken.

N.B. Deze rekeningen (114 in getal) worden gedaan door den ontvanger der kerkemiddelen (administreerenden kerkmeester) aan den ambachtsheer, baljuw en schepenen en predikant en kerkeraad. Ze zijn alle in kwartoformaat. Enkele oudere kerkerekeningen komen voor in nr. 9. De rendanten zijn: Stoffel Rochussen tot c. 1662; Henricus Warendorp, predikant, tot 1675; Willem in den Boogert voor de weduwe Warendorp tot 1676; Leendert Marynissen Vloeyhil tot 1677; Anthony Brouwer, secretaris, tot 1678; Jan Cornelisse Cole tot 1681; Boudewijn Stoffelse Vloeyhil tot 1682; Jan Cornelisse Cole tot 1683; Adriaen Janse Straven tot 1685 of 1686; Jan Cornelisse tot 1693; Charles du Bois tot 1707; Jacobus Bliek tot 1724/5; Joos de Waal tot 1747/8; Jasper Bal tot 1749; Jan Jacobsz. Zoeter, school- en kerkmeester, tot 1762/3; Marinis Braam tot 1780; Leendert van Suuren tot 1781; en Jacob Clauset tot 1794.

87. 1660—1749.

N.B. Serie van 69 rekeningen, waarvan enkele in duplo aanwezig zijn (1746/7 en 1747/8) en sommige over eenige jaren loopen (1667—1670, 1670—1675, 1683—1685). De rekeningen over de jaren 1662 tot 1667, 1685/6, 1692/3, 1713 tot 1718, 1741 tot 1743 en 1744/5 ontbreken. Op de tweede rekening staat: «Siet de rekeninge ende obligatie in de doose van Duvelant.»

88. 1749—1794.

N.B. Complete serie van 45 rekeningen.

89. Kohier van alle landerijen, toebehoorende aan de kerken en pastorieën van Nieuwerkerke, Oosterland, Bruinisse, Schouwen, Zonnemaire en Noordgouwe met de annexe polders en Sommelsdijk. 1661.

1 stuk.

N.B. Hierbij bevindt zich een kohier van verpachting der geestelijke landen onder Vosmeer. 1646.

90. Stukken betreffende het collatierecht, lijsten van predikanten (sedert 1590), van kerkegoederen, bescheiden betreffende de schoolmeesters enz. 1658—1848.

1 pak.

c. Armen.

91—97. Armenrekeningen. 1595—1794.

1 deel en 6 pakken.

N.B. De rekeningen (163 in getal) werden afgelegd door een of twee diakenen voor de kerkearmen benevens twee of drie armmeesters van de plaetse wege aan ambachtsheer, baljuw en schepenen en kerkeraad. Van 1706/7 af komt achterin eene afzonderlijke rekening voor van de administratie der legaten, door den ambachtsheer Willem de Jonge in 1705 aan het gasthuis vermaakt.

91. 1595—1597.

1 deel.

N.B. Hierin twee rekeningen 1595/6 en 1596/7. Dit nummer is in kwartoformaat en geliasseerd geweest.

92. 1604—1616.

N.B. Hierin 9 rekeningen. In de serie ontbreken die over de jaren 1606/7, 1608/9 en 1611/2. Ook de rekeningen van 1616 tot 1629 zijn afwezig.

93. 1629—1673.

N.B. Serie van 40 rekeningen. Die over de jaren 1732/3, 1633/4, 1635/6 en 1669/70 ontbreken. Alle zijn geliasseerd geweest.

94. 1673—1697.

N.B. Complete serie van 24 rekeningen. Alle zijn geliasseerd geweest.

95. 1697—1726.

N.B. Serie van 24 rekeningen. Die over de jaren 1713 tot 1718 ontbreken.

96. 1726—1761.

N.B. Complete serie van 31 rekeningen, waarvan sommige over meer dan één jaar loopen (1744 tot 1746, 1746 en 1747, 1748 en 1749 en 1756 en 1757).

97. 1761—1794.

N.B. Complete serie van 33 rekeningen. In de rekening 1765/6 komt voor het laatst de ontvangpost van de aschbakken voor; na dien tijd bevindt deze zich in de dorpsrekeningen (zie nr. 78).

98. Stukken betreffende de armen. 1658—1797.
1 pak.

d. Meestoof.

99. Rekeningen van de nieuwe meestoof. 1644 en 1666.
1 pak.

N.B. Deze rekeningen zijn copieën; beide zijn geliasseerd geweest. Op den omslag staat: «VII liasse ofte copulaet van stoofrekeningen, siet mede int 9e copulaet.» Zie de noot bij Afdeeling I.

100. Rekeningen van de oude meestoof. 1685—1756.
1 pak.

N.B. Hierin 13 rekeningen over de jaren 1685, 1687, 1690 tot 1692, 1695, 1696, 1698, 1700, 1707, 1709, 1714, 1756; de overige ontbreken. Zij werden gedaan door den boekhouder aan de «parteniers»; enkele zijn geliasseerd geweest.

101 en 102. Register van de meekeur voor beide stoven. 1675—1691.
2 deelen.

101. 1675—1681.

102. 1681—1691.

N.B. Vóórin bevinden zich de namen van den deken en de keurmeesters.

103 en 104. Stukken betreffende de meestoven. 1655—1764.
2 pakken.

103. 1655—1666.

N.B. Hierbij komen ook enkele stukken over de waag voor. Vele stukken zijn geliasseerd geweest.

104. 1676—1764.

e. Polder Bruinisse.

N.B. In 1770 werd de Stoofpolder, die vóór dien tijd een zelfstandig waterschap uitmaakte, volgens besluit der Staten van 1 Maart met den polder Bruinisse vereenigd (zie nrs. 113 tot 116 en nrs. 138 tot 144).

105—116. Polderrekeningen. 1551—1809.
12 pakken.

N.B. Deze rekeningen, 230 in getal, werden gedaan door den klerk of penningmeester aan ambachtsheer, dijkgraaf en gezworens en ingelanden (aanvankelijk eenige van de breedste geërfden) enkele malen ook in presentie van den Gecommitteerde der Staten van Zeeland (1578) of van den rentmeester van Beoosten Schelde over het extraordinaris (1586, 1588). Het zijn in hoofdzaak origineelen, doch er komen ook copieën bij voor. De rendanten zijn: Pieter Thonisse tot 1554/5; Heyn Thonisse (Hendrik Thonisse Block, Heyn Theunisse) tot 1567; Gilles Pieters tot 1570; Heynric Anthony Block tot 1571; Cornelis Matensz. tot 1574; Jan Leynsz. tot 1577/8; Cornelis van der Heyde tot 1579; Antonis Heynesse Block tot 1593; Arnoldus Fossaert tot 1593/4; Cornelis Jacobsse tot 1613; (de rekeningen van 1613 tot 1639 ontbreken) Marynis Maertse (Maertinsse) tot 1652; Jan Marynis Bal, eerst als substituut, later als penningmeester, tot 1700/1 (de rekening over 1701 is gedaan door zijn zoon Jasper Jansse Ball); Dingeman in den Boogert tot 1708; Stoffel van Suuren tot 1750; Leendert van Suuren tot 1793; Simon de Graaff tot 1802; Everard Egidius Schutter tot 1809.

105. 1551—1561.

N.B. Hierin bevinden zich 7 rekeningen. Die over de jaren 1552, 1553, 1556 en 1559 ontbreken. Alle zijn in kwartoformaat en geliasseerd geweest.

106. 1564—1613.

N.B. Hierin bevinden zich 47 rekeningen, waarbij over enkele jaren boven de gewone rekening eene extraordinaire rekening voorkomt (1570, 1578, 1584, 1585); die over de jaren 1568, 1573, 1575, 1576, 1587, 1590 en 1592 ontbreken. Ook die van 1613 tot 1639. Alle zijn geliasseerd geweest.

107. 1639—1659.

N.B. Complete serie van 21 rekeningen. Alle zijn geliasseerd geweest.

108. 1660—1692.

N.B. Complete serie van 34 rekeningen, waaronder eene van het extraordinaris geschot van 1682 en eene van dat van 1683, 1684 en 1687 te zamen, welke laatste afgehoord is in 1691. Over 1682 en 1683 samen is slechts eene rekening gedaan. Alle rekeningen zijn geliasseerd geweest.

109. 1693—1708.

N.B. Complete serie van 17 rekeningen, waaronder eene van het extraordinaris geschot van 1691 (vóór in de rekening over 1700).

110. 1709—1745.

N.B. Hierin bevinden zich 35 rekeningen; die van 1722/3 ontbreekt; die van 1721/2 en van 1726/7 loopen beide over anderhalf jaar.

111. 1745—1757.

N,B. Hierin bevinden zich 17 rekeningen, waaronder 4 extraordinaire van het zinkwerk (rijs, staken enz.) in het Mastgat over de jaren 1745, 1746—1748, 1749 en 1750—1754 en eene extraordinaire van de nieuwe steenen zeesluis, 1749.

112. 1758—1768.

N.B. Hierin bevinden zich 13 rekeningen, waaronder 2 extraordinaire van het werk in het Mastgat (leggen van een blinden dam enz.) 1762 en 1768.

113. 1769—1779.

N.B. Hierin bevinden zich 12 rekeningen, waaronder eene extraordinaire van het verlengen der inlaag 1778. In de rekening van 1770 en volgende jaren wordt ook

de ontvang en uitgaaf van den Stoofpolder verantwoord, waarover vroeger afzonderlijke rekeningen werden overgelegd (zie nrs. 138 tot 144).

114. 1780—1788.

N.B. Hierin bevinden zich 10 rekeningen, waaronder eene extraordinaire 1783.

115. 1789—1802.

N.B. Hierin bevinden zich 10 rekeningen; die van 1796 tot 1799 ontbreken.

116. 1808—1809.

N.B. Hierin bevinden zich 7 rekeningen.

117—119. Doublen van polderrekeningen. 1651—1749. (1)
3 pakken.

N.B. Hierin 52 rekeningen (alle copieën).

117. 1658—1699.

N.B. Hierin 30 rekeningen, waaronder eene van het extraordinaris geschot van 1682 en eene van dat van 1683, 1684 en 1687 te zamen, welke laatste is afgehoord in 1691. Over 1682 en 1683 samen is slechts ééne rekening afgelegd. De rekeningen 1659 tot 1661, 1663, 1667 tot 1671, 1676, 1677, 1681, 1685 en 1693 ontbreken.

118. 1700—1704.

N.B. Hierin 6 rekeningen, waaronder van 1702 2 exemplaren.

119. 1731—1749.

N.B. Hierin 16 rekeningen, waaronder 2 exemplaren van 1731 en eene extraordinaire van het zinkwerk in het Mastgat 1746—1748. De rekeningen 1736, 1738, 1740, 1743 en 1745 ontbreken.

120—122. Overloopers of veldboeken van den Bruinissepolder. 1573—1807.
3 pakken.

N.B. Achter in vele der overloopers bevinden zich het vergaarboek en het dijkboek.

---

(1) In het archief van de Rekenkamer van Zeeland komen voor de rekeningen van den polder Bruinisse 1715—1804.

120. 1573—1591.

N.B. Hierin bevinden zich 5 overloopers: 1573, 1577 (één origineel en ééne copie), 1584 en 1591. Alle zijn in kwartoformaat en geliasseerd geweest.

121. 1597—1696.

N.B. Hierin bevinden zich 15 overloopers: 1597, 1604, 1612, 1619, 1626, 1633, 1640, 1647, 1654, 1661, 1668, 1675, 1682, 1689 en 1696. Achter in 6 dezer overloopers komt ook het vergaarboek voor (1654, 1661, 1668, 1675, 1682, 1689), in de vier eerste dezer bovendien nog het dijkboek (1654, 1661, 1668, 1675). Van den eersten overlooper (1597) ontbreken de eerste bladen. Behalve die van 1633, 1689 en 1696 zijn ze alle geliasseerd geweest.

122. 1703—1807.

N.B. Hierin bevinden zich 9 overloopers: 1703, 1710, 1717, 1731, 1737, 1744, 1751, 1765 en 1807. Achter in elken overlooper komt het vergaarboek voor, in dien van 1710 bovendien nog het dijkboek, in dien van 1807 komen ook een afzonderlijke overlooper en een vergaarboek van den Stoofpolder voor. De eerste overlooper (1703) is geliasseerd geweest.

123. Vergaarboeken van den Bruinissepolder. 1573—1640. 1 pak.

N.B. Hierin 8 vergaarboeken: 1573 (één origineel en ééne geschonden copie): 1577, 1605, 1612, 1626, 1633, 1640. Alle zijn in kwartoformaat en geliasseerd geweest. Vergaarboeken van lateren datum bevinden zich bij de overloopers (zie nrs. 121 en 122).

124. Dijkboeken van den Bruinissepolder. 1584—1696. 1 pak.

N.B. Hierin 9 dijkboeken: 1584, 1591 (2 exemplaren), 1598, 1619, 1626, 1647, 1682 en 1696. Ze zijn in kwartoformaat en behalve de beide laatste alle geliasseerd geweest. In het dijkboek van 1647 bevindt zich ook het dijkboek van den Stoofpolder. De dijkboeken van 1654, 1661, 1668, 1675 en 1710 komen voor bij de overloopers (zie nrs. 121 en 122). Voor in de vier eerste nummers staat: «Den dijckboeck van Brunisse Beoostenduvelant, verhevent ende overgezet uyt den ouden veltboec, welcken dijc gestelt es in drie deelingen . . . . . , dewelcke voirnoemde deelyngen noch gedeelt zijn in acht cavelen ofte hevenen, die gelicht ende gezwaert zijn by dijcgrave ende gezworens naer haer beste wetenschap, ende daernaer by den hevenaers eenen blinden cavel getrocken volgende altijts d'eerste in d'eene, d'eerste in de andere ende d'eerste in de derde deelinge ende volgens dien zulcx gesmaldeelt ende op den dijc gecavelt . . . .»

125—127. Stukken betreffende de inundatie. 1682 en 1683.
1 deel en 2 pakken.

125. 1682.
1 deel.

N.B. Zonder band.

126. 1682.
1 pak.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 31. Hierbij bevindt zich eene inhoudsopgave.

127. 1682 en 1683.
1 pak.

N.B. De stukken zijn genummerd 1 tot 20. Hierbij bevindt zich eene inhoudsopgave.

128. Stukken betreffende het Spui. 1594—1626.
1 lias.

129. Stukken betreffende de traktementen van dijkgraaf en gezworens en andere beambten. 1767 en 1768.
1 pak.

130—132. Ingekomen brieven en minuten van verzonden brieven. 1673—1847.
3 pakken.

N.B. Hierin ook eenige andere stukken.

130. 1673—1734.

N.B. Hierin ook origineele brieven van aanstelling van dijkgraven.

131. 1738—1796.

132. 1804—1847.

133—135. Stukken betreffende den polder in het algemeen. 1674—1804.
3 pakken.

N.B. Hierin bevinden zich hoofdzakelijk memoriën, rapporten, verslagen, meenteboeken (notitiën van uitbesteding van matwerken) en minuten van verzonden rekwesten.

133. 1674—1734.

134. 1737—1763.

135. 1756—1804.

136. Kaart van de waterweringen van Bruinisse. Zonder jaartal.
1 stuk.

N.B. Gemerkt als volgt: «Getrokken uit de Atlas, aantoonende de dijken en onderzeesche oevers van de calamiteuse polders in Zeeland, volgens opnemingen en peilingen gedaan in 1860, verzameld door den Hoofdingenieur Jonkheer J. R. T. Ortt.»

137. Kaart van den dam in 't Mastgat. Zonder jaartal.
1 stuk.

N.B. Gemerkt als volgt: «Kaarte van den Dam in 't Mastgat, gelegt den Zomer 1768, met zijn diepte gepeylt den 16 Aug. desselven jaars, doen het water 6 voet was boven leegwater, zoodat van yder diepte 6 voet moet worden afgetrokken.»

f. Stoofpolder.

N.B. De Stoofpolder vormde tot 1770 een zelfstandig waterschap; toen echter werd hij onder den Bruinissepolder gesteld «om met denzelven van dien tijd af aan onafscheidelijk in posterum te blyven vereenigd en te samen niet meer dan eene gemeene watering uit te maken . . . . ., wordende dijkgraaf, gezworens en ingelanden zoo van den Bruinisse- als Stoofpolder vervolgens gelast, met en na dezen loopenden jare het doen van afzonderlyke rekening der inkomsten en uitgaven van den Stoofpolder, mitsgaders de betaling der tractementen, leges en ontfangloonen, welke daarin wegens het bestuur dezer dykagie en de administratie van hare penningen plegen gebragt te worden, aanstonds te doen ophouden en cesseren» (Statennotulen 4 Maart 1770).

138—141. Rekeningen van den Stoofpolder. 1625—1769.
4 pakken.

N.B. Hierin bevinden zich 138 rekeningen, alle kwartoformaat. In hoofdzaak zijn het origineelen doch er komen ook copieën bij voor. De rendanten zijn: Marynis Martinsse tot 1651; Jan Marynis Ball tot 1700; Jasper Jansse Ball van wege zijn vader tot 1701; Dingeman in den Boogert tot 1708; Stoffel van Suuren tot 1750; en Leendert van Suuren tot 1770. De rekeningen werden afgehoord door den ambachtsheer, dijkgraaf en gezworens en de ingelanden. Enkele rekeningen van ouderen datum bevinden zich bij nr. 3. Voor rekeningen na 1770 zie men nrs. 113 tot 116.

138. 1625—1662.

N.B. Hierin 35 rekeningen; die over 1629 en 1640 ontbreken: over de jaren 1638 en 1639 samen wordt ééne rekening afgelegd. Behalve de laatste (eene copie) zijn alle rekeningen geliasseerd geweest.

139. 1663—1691.

N.B. Hierin 27 rekeningen; over de jaren 1682 en 1683 samen wordt ééne rekening afgelegd; alle zijn geliasseerd geweest.

140. 1692—1731.

N.B. Hierin 38 rekeningen. Over de jaren 1718 en 1719 samen wordt ééne rekening afgelegd; eveneens over de jaren 1728 en 1729.

141. 1732—1769.

N.B. Hierin 38 rekeningen.

142. Doublen van rekeningen van den Stoofpolder. 1626—1764. (1)

1 pak.

N.B. Hierin 70 rekeningen (alle copieën), waarvan de 6 eerste geliasseerd zijn geweest. Over de jaren 1682 en 1683 samen wordt éène rekening afgelegd, eveneens over de jaren 1718 en 1719 en 1728 en 1729. De volgende rekeningen ontbreken: 1629, 1632, 1634 tot 1657, 1659, 1663 tot 1664, 1668 tot 1671, 1680, 1681, 1690, 1692 tot 1698, 1713, 1733, 1735 tot 1737, 1740, 1744, 1745, 1747, 1750 tot 1763.

143. Overloopers van den Stoofpolder. 1640—1765.

1 pak.

N.B. Hierin 23 overloopers over de jaren 1640, 1647, 1654 (2 exemplaren), 1661, 1668, 1675 (2 exemplaren), 1682 (2 exemplaren), 1689, 1696, 1703 (2 exemplaren), 1710 (2 exemplaren), 1730 (3 exemplaren), 1737 (2 exemplaren), 1744 en 1765. Ze zijn in kwartoformaat en ten deele geliasseerd geweest. De overlooper van 1807 bevindt zich bij den overlooper van den Bruinissepolder (zie nr. 122).

144. Stukken betreffende den Stoofpolder in het algemeen. 1783—1770.

1 omslag.

---

(1) In het archief van de Rekenkamer van Zeeland komen voor de rekeningen van den Stoofpolder 1715—1769.

4. Varia.

145. Testamenten der ambachtsheeren en -vrouwen. 1667—1769.

1 pak.

N.B. Hierin de testamenten (copieën en concepten) van Anthony de Jonge 1667, van Willem de Jonge 1705, van Anthony Nollens 1745 en van Maria Magdalena Stavenisse, weduwe dr. Jacob de Witte van Elkersee, 1769. Met bijbehoorende stukken.

146. Stukken betreffende het proces over erfeniszaken tusschen Anthony de Jonge en zijn zwager mr. Herbert van Beaumont, secretaris van de Staten van Holland, voor den Hoogen raad van Holland gevoerd. 1655—1660.

1 band.

N.B. Hierbij vele retroacta van 1546 af; de 53 eerste bladen ontbreken. Elk blad is gemerkt: «16». Vóórin staat: «Deze bundel stukken is met toestemming van den Gemeenteraad van Zierikzee, zie notulen . . . . . . ?, aan C. H. de Witte van Citters, echtgen. v. A. A. des Tombe afgestaan.»

147. Minuut van den inventaris en de rekening van den boedel van Maria Magdalena Stavenisse, weduwe dr. Jacob de Witte van Elkersee. 1784.

1 deel.

N.B. Hierin bevinden zich vele bijbehoorende stukken, ook aanteekeningen over de ceremoniën bij de begrafenis.

148. Stukken betreffende de Vier bannen van Duiveland. 1660.

1 deel.

N.B. Deze stukken (beleenbrieven, transportbrieven) zijn in 1660 op last van Anthony de Jonge in dit deel geregistreerd.

149. Decreetbrieven van de ambachten Nieuwerkerk, Ouwerkerk en Kapelle. 1566.

1 pak.

150. Overlooper van de Drie bannen in Duiveland (Nieuwerkerk, Oude Nieuweland en Kapelle). 1647.

1 deel.

151. Vergaarboek van Ouwerkerk. 1716.

1 deel.

152. Stukken betreffende het ambacht Botland. 1590—1767. 1 pak.

N.B. Botland werd in 1767 verkocht door de ambachtsvrouw van Bruinisse aan mr. J. van der Mandere, heer der Vier bannen van Duiveland. Het archief van Botland werd toen ook overgegeven. Een inventaris daarvan berust bij deze stukken. (Hierop worden o. a. drie schepenregisters vermeld: 1646 tot 1667, 1668 tot 1749, en 1749 vlg., waarvan alleen het laatste thans voorhanden is bij het rechterlijk archief.)

153. Stukken van Anthony de Jonge in zijne kwaliteit als secretaris van de Rekenkamer, als pensionaris van Middelburg en als afgevaardigde naar de Staten-Generaal. 1644—1668. 1 pak.

N.B. Hierin concepten en minuten van verzonden brieven, ingekomen stukken enz., grootendeels betreffende den vrede met den bisschop van Munster. 1666. Ook enkele stukken, thuis behoorende in het archief der stad Middelburg, bevinden zich hierbij.

154. Stukken betreffende het waterbaljuwschap. 1533—1629. 1 pak.

N.B. Deze stukken zijn afkomstig uit het archief van de Rekenkamer van Zeeland; op vele bevinden zich aanteekeningen van de hand van den griffier Pieter Coorne.

155. Brief uit Oost-Duiveland tijdens het beleg van Zierikzee in 1576, medegedeeld door jhr. mr. J. de Witte van Citters. 1868.

1 stuk.

N.B. Overgedrukt uit de Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde N. R. V (3 exemplaren).

156. Inventaris van archiefstukken en andere bescheiden. 1705. 1 stuk.

N.B. Deze inventaris, opgemaakt bij den dood van den ambachtsheer Willem de Jonge, is hierachter als Appendix afgedrukt. Buiten op staat: «Memorie van de pampieren, bevonden in den boedel van den heer Willem de Jonge, Heer van Bruinisse.» (Zie de noot bij Afdeeling I.)

157. Inventaris van het archief van de ambachtsheerlijkheid Bruinisse. 1902.

N.B. Deze inventaris werd opgemaakt bij den dood van de ambachtsvrouw Caroline Hester des Tombe, geboren De Witte van Citters. Hij telt 61 nummers, waaronder enkele, die niet tot het ambachtsarchief behooren. Voorin ligt eene losse lijst der ambachtsheeren van 1467 tot 1865.

Memorie van de pampieren, bevonden in den boedel van den heer Willem de Jonge, Heer van Bruinisse. (1)

Memorie van de stucken en papieren, leggende in het witte eike kasje in den boedel van den WelEd[en] heer Willem de Jonge van Bruinnis.

1[e] loquet aan de regterhand.

De pagtboeken van de heer Antoni de Jonge van Brunis tsedert 1642 tot 1669; 2 boeken van eigendom van Sijn Ed[es] alodiale goederen en eenige verdere van Sijn Ed[es] saken.

in het casje onder gemelde loquet.

De stucken, rakende het huywelijck van de heer Antoni de Jonge van Bruinis en vrou Elisabet van Hersbeque. 1631. (2)

Nogh rakende het huywelijck van Sijn Ed[e] met vrou Agata de Witte van Haemstede.

aldaer.

Stucken, rakende het huywelijck van juffvrouw Magdalena de Jonge met dheer fiscael Willem Roels.

Item van juffvrouw Elisabet de Jonge met dheer Willem Thielenus.

Item van juffvrouw Catharina de Jonge met dheer Dignus Nollens.

Item van Antonia de Jonge met dominus Arnoldus de Rijke.

---

(1) No. 156 van den Inventaris. Zie de Inleiding en de noot bij Afdeeling I.

(2) Onduidelijk uitgedrukt of onjuist. Anthony de Jonge was in 1631 getrouwd met Catharina Hoffers. Zijne moeder heette Elisabeth van Hertsbeke, zijne tweede vrouw Agata de Witte van Haamstede.

2e loquet onder gemelde kasje.

Stucken, die gedient hebben tot reddinge van den boedel van dheer Pieter de Jonge van Bruinis.

3e loquet onder 't voorschreven.

Stucken van administratie, die Sijn Ede heeft gedaen soo van Sijn Ede suster Magdalena, voor de vrou van Haemste, raetsheer Hoffer van Swanenburgh en eenige rekeningen van Jan, Cornelis en Leendert Verspoor, aen Sijn Ede gedaen.

aldaer.

Stucken, rakende den boedel van dheer Jan van Bruinis.

int 1e cleine loquet onder het middelste kasje.

Stucken, rakende goederen in Oosteland en 's-Heer-Jansland.

daeronder aen.

Stucken, rakende de goederen in de Vier bannen.

daeronder aen.

Die der goederen in Vosmaer en Zierikzee, mitsgaders van de Vlaemsche tienden.

daeronder aen.

Promosiebrieven van den heer van Bruinis en eenige quitantiën.

int hoogste clein loquet naest de voorengemelde.

Stucken, rakende de niewe meestove en vermaken van de strate tot Bruinisse en een paquet met oude actiën en andere oude gepasseerde saken in Bruinis.

daeronder aen.

Eenige oude pagtcedullen van de landen en dijcken in Bruinis etc.

loquet daeronder.

Brieven van de secretaris Boogert, baljuw Cray, pensionaris Caen en baljuw Verspoor.

loquet daeronder.

Brieven van verscheide luyden.

int breede loquet onder de 8 bovengemelde cleine.

Rekeningen, quitantiën en verdere bewijsen tusschen Jan Oole en Sijn Ede.

int breede daeronder.

Rekeningen, quitantiën en verdere bewijsen tusschen den baljuw Pieter Verspoor en Sijn Ede.

in het breede loquet onder de 2 geltcasjes

28 boekjes en almanacken in quarto met aenteikeningen van Sijn Ede. en 3 vant opperdijckgraeffschap.

int loquet daeronder.

3 boeken in folio, zijnde steenrollen en andere zaken van speculatie.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

in(t) breede loquet daeronder.

Quitantiën van de baljuw Verspoor.

int hoogste loquet.

4 boeken in folio van de goederen van den heer overleden.

Int geltcasje.

. . . .
. . . .

in de 3 onderste loquetten.

Stukken, rakende de heer burghmeester Nollens' saken.

Een viercant indiaens kisje.

Daerin zijn de stucken, dienende tot bewijs van eigendom der

landen en andere goederen, zijnde in paquetten gebonde en gesorteert na behooren etc.; dogh dese stucken sullen gegeven werden na de vercavelinge aen een yder, die de goederen sulle toecomen.

In het blawe casje zijn de stucken van de heerlijckheyt van Bruinis.

1e loquet.

Een boek in folio, daerin gebonden de grondbescheiden etc. van de heerlijckheyt van Bruinis.

2e loquet.

Een dito boek, daerin de previlegiën etc.

3e loquet.

Zijnde plaetsrekeningen.

4e loquet.

Veltboeken van Bruinis.

5e loquet.

Lantsrekeningen aldaer.

6e loquet.

Dito en van de diaconie en Sto(o)fpolder.

7e loquet.

Hardemee- en Stooffrekeninge(n).

8e loquet.

Een boek over de gors- en dijckettingen.

9e loquet.

Dito, inhoudende van de minder beampte.

10e loquet.

Dito van de meerder beampte.

11e loquet.

Dito van de keuren, voorboden en ordonnantiën van Bruinis.

12e loquet.

Dito, rakende kerkelijcke zaken.

13e loquet.

Armerekeningen.

14e loquet.

Landen, mole(n) en excijns aengaende.

15e loquet.

Een boek als vooren, rakende tienden

16e loquet.

Dito jaerlijcks incominge der heerlijckheijt.

17e loquet.

Dito van toevallige baten.

18e loquet.

Dito van deselve natuer.

19e loquet.

Papieren over niewe zaken.

20e loquet.

Een boek als vooren, rakende Botland

Een blauw casje als tvoorschreven.

1e, 2e, 3e, 4e, 5e en 6e loquet.

6 boeken, in folio gebonde, met stucken, rakende de tienden in de Orangepolder, Maurispolder etc.

7e loquet.

Eenige papieren, rakende de gemelde tienden.

8e loquet.

Stucken, rakende de regeringe van Middelburgh.

9e loquet.

Rakende de regeringe van Vlissinge.

10e loquet.

Rakende de stad Goes etc.

11e loquet.

Stucken van Masarijn en Richeljeu.

12e loquet.

Notitiën van de verpagtinge der duinen, veltboeken etc. van Schouwen.

13e loquet.

Stucken, rakende de regeringe der stad Zierikzee.

14e loquet.

Memoriën, rakende de vredehandelinge 1678 met Vranckrijck en het proces tusschen de heeren van Oostcappel.

15e loquet.

Quohieren van de verpagtinge der gemeene middelen en eenige andere stucken mitsgaders een boek met instrucktiën.

16e loquet.

Een boek in folio, daerin gebonde(n) eenige stucken. de heerlijckheijt van Haemstede rakende; register van de agterleenen aldaer, en een boek van de goederen van de vrou van Haemstede.

17e loquet.

Een dito boek als vooren en eenige stucken, daertoe behoorende.

18e loquet.

Een dito met eenige stucken.

19e loquet.

Een dito en een cleinder regalia, geteikent A, en een boek over tverschil tusschen de Schoutsche ambagtsheeren en regenten van Zierikzee.

20e loquet.

Een dit(o) boek en regalia, geteikent B.

Nogh een clein blauw casje, daerin legt:

1e loquet aen de lijnkerhand.

Ceure van Zeeland met annotatiën; een beschryvinge door dheer Antoni de Jonge over den staet van Zeelant etc.; een boek in folio, daerin gebonde de voorschreve beschryvinge gecopieert en eenige andere zaken, meest de stad en regeringe van Middelburgh rakende; een beschrijvinge van dheer Antoni de Jonge over het regt, de ambagtsheer competerende; en voorts eenige stucken, rakende de regeringe van Zeelandt.

2e loquet.

Een paquet met stucken van verscheide natuer.

3e loquet.

6 boeken in quarto, daerin gebonde geschreven adstrucktiën van dheer Antoni de Jonge.

4e loquet onder het 1e.

Drie boeken in folio, daerin gebonde verscheide geschreven zaken, meest de rekenkamer rakende, en eenige stucken van deselve natuer.

5e en 6e loquet.

Eenige stucken van weinigh aengelegenheit, mede gemelte saken aengaende, alsmede een geschreven boek, rakendeden tol van IJrsekeroort, en voorts eenige andere tollen etc.

7e, 8e en 9e loquet.

Mede stucken van weinige aengelegenheden van verscheide zaken.

Het Rijksarchief in Utrecht.

I. *Toestand van de bewaarplaats van het archief.*

De calorifère, die steeds, niettegenstaande alle aangewende moeite, zeer onvoldoende warmte verspreidde, is in het afgeloopen jaar op last van den hoofdopzichter grondig nagezien. Het bleek toen, dat zich daaraan verschillende gebreken voordeden, die thans allen hersteld zijn. Inderdaad is de toestand daardoor belangrijk verbeterd.

In het nieuwe onderhoudsbestek is op voorstel van den hoofdopzichter ook opgenomen het verven van den zeer onoogelijken achtergevel van het gebouw en het schoonmaken en witten der geheel vervuilde kelders. Ik verheug mij zeer, dat deze beide noodige en lang gewenschte werkzaamheden thans eindelijk verricht zullen worden.

Over de vochtigheid der muren valt ditmaal niets bijzonders op te merken.

Gedurende de wintermaanden geeft de slechte verlichting van sommige bureaux groot bezwaar. Ik heb den hoofdopzichter verzocht daaraan zijne aandacht te willen wijden, en hij heeft mij beloofd, middelen ter voorziening te zullen overwegen.

Van het voornemen tot verbouwing van het archiefgebouw ten behoeve van de Universiteits-bibliotheek is niets meer vernomen, zoodat dit onrustbarende plan opgegeven schijnt te zijn.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De brandbluschmiddelen zijn als gewoonlijk tweemaal geïnspecteerd en in goede orde bevonden.

Overwogen wordt, of het met het tegenwoordige personeel mogelijk is, de calorifère des nachts door te stoken. Gelukt dit, dan zou het mogelijk zijn, de pijpen der waterleiding ook bij strenge vorst gevuld te houden, zooals met het oog op brandgevaar gewenscht is.

II*. *Personeel.*

In het afgeloopen jaar was ik toevallig nogmaals in de gelegenheid de wenschelijkheid te beoordeelen van eene verbetering van de tractementen der archiefambtenaren. Onafhankelijk van elkander meldden zich bij mij aan twee dames, die zich voor den archiefdienst wenschten voor te bereiden. Beiden waren bereid, om voorloopig genoegen te nemen met de betrekking van klerk; toch hebben beiden, toen ik ze op haar verzoek omtrent de bestaande vooruitzichten had ingelicht, van het volgen van deze loopbaan afgezien. In het licht van zulke feiten verkrijgt de verbetering, dezer dagen in dit opzicht aangebracht door het Koninklijk besluit van 22 Januari 1904, *Staatsblad* n°. 35, eene groote beteekenis niet alleen voor de archiefambtenaren, maar ook voor het algemeen.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Het opknappen van de boekbanden en ongebonden deelen van de klooster-archieven is voortgezet en nadert langzamerhand zijne voltooiing. Op het laatst van het jaar is dit werk tijdelijk gestaakt, omdat het mijne aandacht trok, dat van de hoogst belangrijke en veel gebruikte registers van het bisschoppelijk archief eenige in min voldoenden toestand verkeerden. Ik heb den binder toen last gegeven, om alle registers van de oude en weinig omvangrijke archieven van de bisschoppen en van de heeren van Montfoort successievelijk onderhanden te nemen en opnieuw te binden.

Vrij wat tijd is door den binder besteed aan het opknappen der van ouds hier aanwezige verzameling provinciale kaarten en platen. Deze niet groote, maar toch verre van onbeduidende verzameling moest (voor zoover ze niet behoorde bij de archieven der vijf kapittelen) thans natuurlijk vereenigd worden met den van de stad Utrecht verkregen provincialen atlas. Ten vorigen jare waren de stukken met dit doel reeds opnieuw door mij beschreven en door den klerk in den inventaris bijgeschreven; thans moesten ook de verzamelingen zelven gecombineerd worden. Met deze bedoeling zijn de platen en kaarten allen door den binder behandeld, op dezelfde zorgvuldige wijze als de van de stad verkregen provinciale atlas. Het werk heeft geruimen tijd geduurd, maar is thans toch reeds lang afgeloopen; daarna zijn de stukken genummerd en bij de andere verzameling ingelijfd. Het aanmaken van zes nieuwe portefeuilles werd daardoor noodig; ook dit is geschied. De binder is thans volkomen in staat dergelijke opknappingswerkzaamheden te verrichten.

Ik vond dan ook geene aanleiding, om (in aansluiting bij

het advies van de meerderheid der rijks-archivarissen in hunne in het afgeloopen jaar gehouden vergadering) af te wijken van het eenmaal hier aangenomen systeem van berging der kaarten. Trouwens de ter vergadering tegen dit systeem aangevoerde bezwaren (die mij voor een deel op onvolkomen kennis der praktijk van het hier gevolgde stelsel schijnen te berusten) komen mij voor tegen de voordeelen daarvan niet op te wegen.

Een der beambten van het Utrechtsche gemeente-archief heeft zich in het afgeloopen jaar te Leeuwarden onder leiding van Dr. Schoengen bekwaamd in het werken met zapon. Daar er op dit oogenblik aan mijn bureau geen ambtenaar is, die deze behandeling met vrucht zou kunnen leeren, verheug ik mij over dit feit bijzonder. Ik stel mij voor, dezen persoon van tijd tot tijd te belasten met het behandelen van zwaar beschadigde archiefstukken met zapon; hij kan dan dit werk in het archiefgebouw zelf in zijn vrijen tijd (natuurlijk tegen betaling) verrichten.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

Nog gedurende het geheele jaar hield mij de herziening van Dr. Brom's regesten van het Stichtsche oorkondenboek bezig. Het jaar was reeds eenigszins gevorderd, voordat verschillende loopende werkzaamheden mij vergunden dezen arbeid weder op te vatten; doch toen werd ook betrekkelijk spoedig het éindpunt (het jaar 1301) bereikt. Nog enkele onderzoekingen bleken daarbij noodig: zoowel den Algemeenen rijks-archivaris en den rijksarchivaris in Zeeland als den archiviste dans le département du Nord te Lille, moest ik nog lastig vallen om afschriften van enkele oorkonden, die ontbraken. Bovendien gelukte het den Algemeenen rijks-archivaris, voor mij althans eenige inlichtingen te verkrijgen betreffende verschillende charters, allen betreffende de familie De Rovere, die ik in aanteekeningen van mijnen ambtsvoorganger vermeld gevonden had en die ik, hoewel ik ze voor onecht houd, wegens hun bijzonder hoogen ouderdom niet uit mijne regestenlijst wilde weglaten.

Toen het materiaal aldus geheel gereed was, stelde ik Uwe Excellentie voor het werk ter perse te leggen. Doch aangezien het wenschelijk scheen, het (volgens vroegere overeenkomst) hier ter stede te doen drukken buiten aanbesteding, onderging de beslissing vertraging en kon de kopij eerst zeer op het laatst van het jaar ter perse gezonden worden.

Onderwijl heb ik de hand geslagen aan de bewerking van eene inleiding, waarin ik de geschiedenis der uitgave uiteenzette,

de lijst der door Dr. Brom gebruikte boeken afschreef, en bovendien de regels mededeelde, die door mij indertijd in overleg met Dr. Brom voor de bewerking der regesten waren vastgesteld en volgens welke hij het materiaal dan ook had bijeengebracht. Eén punt van belang moest verder in deze inleiding uitvoerig behandeld worden: de chronologie en de verschillende jaarstijlen, vóór 1301 in het sticht Utrecht gevolgd. Over deze quaestie had ik onder het herzien van Dr. Brom's regesten en terwijl ik de dagteekeningen opnieuw berekende, vrij wat aanteekeningen bijeengebracht; ik heb die thans tot een geheel verwerkt en tevens het syteem, waarnaar ik de dagteekeningen der regesten had vastgesteld, uiteengezet. Hier ter plaatse zal ik daarover niet uitweiden en alleen mededeelen, dat het eerste jaar, waarin ik met zekerheid het gebruik van den Paaschstijl te Utrecht heb kunnen constateeren, het jaar 1246 is, — een resultaat, dat met mijne vroegere onderzoekingen over de oude Utrechtsche chronologie niet in strijd is, maar de eindresultaten daarvan toch niet onbelangrijk wijzigt.

De inleiding der regestenlijst, die vrij uitvoerig geworden is, werd in het begin van het nieuwe dienstjaar voltooid; ik wensch echter nog daaraan toe te voegen eene tabel van de regeeringsjaren der Utrechtsche bisschoppen tot 1301, voor wier samenstelling ik reeds eenige gegevens verzameld heb.

Wanneer ook dit werk afgeloopen is en de druk der regestenlijst (die denkelijk twee deelen vullen zal) geregeld voortgaan kan, zal ik een ander werk ter hand nemen. Nu de archieven der vijf kapittelen, ofschoon nog niet definitief afgewerkt, in bruikbaren toestand gebracht zijn, meen ik deze voorloopig te kunnen laten rusten en mijne zorgen te wijden aan een ander mijner archieven, dat daaraan groote behoefte heeft. Voor de geschiedenis van het Sticht schijnt mij niets méér noodig dan het toegankelijk maken van het bisschoppelijk archief voor het geheele wetenschappelijke publiek. Zooals Uwe Excellentie uit vroegere verslagen bekend is, is dit archief, dat na de overdracht der temporaliteit in 1528 uit elkander gerukt en grootendeels naar Hollandsche en Overijsselsche archiefdepôts overgebracht was, door de zeer gelukkige maatregelen van Uwer Excellentie's ambtsvoorgangers weder te Utrecht hereenigd, voor zoover dit nog mogelijk was. Nog slechts ééne afdeeling van stukken ontbreekt thans: de bisschoppelijke charters, die van ouds aan het Domkapittel in depôt gegeven zijn en waarvan alleen de belangrijkste (betrekkelijk weinig in aantal) door Karel V opgevorderd blijken te zijn. Daar het archief van het Domkapittel tot mijne beschikking is, zal ik deze charters allereerst bijeenzoeken en weder bij de bisschoppelijke oorkonden voegen, het-

geen niet al te veel moeite kosten kan. Daarna zullen deze beschreven en bij de overige regesten ingelijfd worden. De regesten van alle bisschoppelijke charters zijn dan gereed; ze zullen nog voor den inventaris wat omgewerkt moeten worden. Daarna kan echter het geheele stuk, met den reeds vroeger voorloopig gedrukten inventaris der bisschoppelijke registers, gedrukt worden. — Dan kan de bewerking van de regestenlijst van het bisschoppelijke archief ter hand genomen worden, waartoe de regesten van alle in de bisschoppelijke registers voorkomende oorkonden opgesteld zullen moeten worden, — een arbeid, die stellig een paar jaren duren zal, maar waardoor dan ook de hoofdbron voor de politieke geschiedenis van het Sticht algemeen bekend zal worden.

In afwachting van dit gewenschte resultaat, werd in het afgeloopen jaar een ander werk ter hand genomen. Het onderzoek in de bisschoppelijke registers, waarnaar dikwijls gevraagd wordt, is steeds uiterst bezwaarlijk. Reeds mijn ambtsvoorganger gevoelde dit en is dan ook begonnen met voor de voornaamste registers zoogenaamde tafels te vervaardigen, die wel uit een wetenschappelijk oogpunt veel te wenschen overlaten, maar die toch voor het gebruik zeer gemakkelijk zijn. Ongelukkig is deze arbeid voor geen der registers geheel voltooid, en reeds voor jaren droeg ik daarom mejuffrouw Miedema, die destijds als volontair op mijn bureau werkzaam was, op, om althans de begonnen tafels af te werken. Doch ook ditmaal kwam het werk niet gereed, en nu het allengs zeker geworden is, dat mejuffrouw Miedema niet tot het werk zal terugkeeren, droeg ik den chartermeester op, de begonnen tafels af te werken. Dit is geschied; zoodra de klerk tijd kan vinden, zal hij ze thans in het net schrijven, waarna ook de chronologische klappers op de afgewerkte tafels, die ook reeds door Dr. Vermeulen begonnen zijn, voltooid en gekopieerd zullen worden. De diversoria van Frederik van Blankenheim en van David van Bourgondië en het 1e diversorium van Rudolf van Diepholt zullen dan gemakkelijk bruikbaar zijn, zoodat dan alleen het 2e diversorium van bisschop Rudolf en dat van de bisschoppen Philips van Bourgondië en Hendrik van Beijeren nog behandeld zullen moeten worden.

De beschrijving der kloostercharters door den chartermeester is een goed eind gevorderd. Voor de reeds door Dr. De Hullu beschreven klooster-archieven gelukte het hem onder de onbekende charters van het depôt nog tal van stukken te ontdekken, die (nadat ik de juistheid zijner bevindingen gecontroleerd had) dadelijk beschreven en bij de klooster-archieven ingelijfd zijn. Ook een tiental charters, afkomstig uit het archief van het Amersfoortsche klooster van St. Jan, werden door den heer

Zeper nog onder de onbekende charters ontdekt; ik heb mij beijverd, die toe te zenden aan den archivaris van Amersfoort, ter hereeniging met de hem vroeger (krachtens Uwer Excellentie's machtiging) afgestane charters van dit convent.

Daarna is de heer Zeper na lange onderbreking eindelijk kunnen voortgaan met de beschrijving van de charters der vijf jufferenstiften. De weinig talrijke charters van St. Servaas, Wittevrouwen en Mariëndaal waren spoedig afgehandeld. De bewerking der niet groote, maar belangrijke chartercollectie van het Vrouwenklooster van Oostbroek nam iets meer tijd. Ook werden weder enkele uit deze archieven afgedwaalde oorkonden onder de onbekende charters ontdekt. Daarna werden de oorkonden van het laatste klooster, de abdij Oudwijk, ter hand genomen, waarvan merkwaardigerwijze honderden charters bewaard zijn gebleven, waaronder vrij oude, doch ongelukkig grootendeels slechts betrekking hebbende op de landerijen van het gesticht. De regesten dezer volumineuse verzameling zijn allen voltooid, en in het begin van het nieuwe jaar kwam ook de bewerking daarvan voor den inventaris gereed. Alleen moeten thans nog de onbekende charters nogmaals doorzocht worden met het oog op oorkonden der abdij Oudwijk; het is te voorzien, dat er nog vrij wat hier verscholen liggen, die dan beschreven en bij het archief der abdij ingelijfd zullen moeten worden. Wanneer de inventaris der kloostercharters afgewerkt is, zal ik dien persoonlijk herzien en vereenigen met den inventaris der kloosterregisters, die vroeger door den heer De Hullu bewerkt is.

In afwachting van dit gelukkige resultaat is door den klerk het kopieeren van de regesten der kloostercharters voortgezet; dit werk is zelfs geheel gereed gekomen, met uitzondering natuurlijk van de regesten van Oudwijk, die eerst nog door den heer Zeper afgewerkt moeten worden.

Zoodra aldus de behandeling van de archieven der Utrechtsche kapittelen en kloosters eerlang geheel voltooid zal zijn, zal de geheele inventaris natuurlijk ter perse gezonden worden. Het zou zeer verleidelijk zijn, dit stuk aanstonds te doen volgen door de regestenlijst dezer archieven, waardoor de inhoud der grootendeels nog geheel onbekende cartularia van verschillende kloosters bekend zou worden gemaakt. Nòg veel gemakkelijker zou het zijn, om de regestenlijst van het door Mr. Fruin indertijd gereconstrueerde archief der heeren van Montfoort in het licht te geven; alleen de ontleding der niet talrijke cartularia zou daarvoor noodig zijn. Maar hoe aanlokkelijk ook, het is niet raadzaam, op dit oogenblik aan deze ondernemingen tijd te besteden. Want een noodiger, veel noodiger arbeid ligt sinds lang te wachten. Toen Mr. Joosting voor eenige jaren het archief

verliet, was hij midden in de definitieve regeling van het archief der Staten van Utrecht. De groote massa van dit archief, dat de kern is van mijn depôt, was toen zelfs reeds definitief geordend en beschreven. De heer Siccama had de archieven van Landdrost en Sous-préfets behandeld; Mr. Fruin had de omvangrijke serieën der resolutiën en rekeningen weder in elkander gezet en beschreven; ik zelf had de verspreide bestanddeelen van het middeneeuwsche Statenarchief gereed gemaakt, terwijl Mr. Joosting ten slotte de losse boekdeelen en bundels beschreven had. Thans moesten nog alleen uit de verschillende collectiën de daarheen afgedwaalde bestanddeelen van het Statenarchief afgezonderd worden, en daarna deze met de verschillende verzamelingen losse stukken geordend en beschreven worden, — een weinig aantrekkelijk en niet zeer belangrijk, maar noodzakelijk werk, dat lastig en tijdroovend beloofde te zijn. Daarmede was de heer Joosting bezig, toen hij tot archivaris in Drenthe benoemd werd. Het werk was half verricht en de stukken lagen geheel overhoop; zéér gewenscht was het dus, dat er aanstonds aan voortgewerkt werd. Maar toen (na eene vacature van een paar jaren) Dr. De Hullu benoemd werd, kon ik hem dit werk toch niet aanstonds opdragen; immers het was zéér moeilijk, en het scheen bepaald noodig, dat de heer De Hullu in onze wijze van werken eenigszins zou worden ingewijd, voordat hij het aanvatte. Ik heb hem dus eerst ander, gemakkelijker werk opgedragen; nog was hij daarmede bezig, toen hij te 's-Gravenhage benoemd werd. Met den heer Waller Zeper, die hem opvolgde, moest ik weder op dezelfde wijze beginnen; thans, nu de inventaris der kloosterarchieven is afgewerkt, hoop ik hem met eenig vertrouwen de voortzetting der regeling van het Staten-archief te kunnen opdragen. Hoelang die regeling duren zal, durf ik niet te bepalen; de omvang van de nog te ordenen stukken is gering; maar het zijn bijna allen losse stukken, waaruit de voor de hand liggende serieën (inkomende stukken bij de Staten enz.) reeds verwijderd zijn. Het is dus te vreezen, dat de ordening dezer stukken moeielijk zal zijn en dat zeer vele afzonderlijk beschreven zullen moeten worden; het getal nummers zal dus denkelijk zeer aanzienlijk zijn, veel aanzienlijker dan door het gewicht der stukken eigenlijk gewettigd zal kunnen worden.

Voorloopig zullen dus de regestenlijsten van de kapittelen en kloosters en die van de heeren van Montfoort nog moeten wachten. Voor het laatste archief heb ik in het afgeloopen jaar nog een en ander verricht. Het vijftigtal charters betreffende den Lekdijk Benedendams, dat ik ten vorigen jare van den heer Van Tuyll van Zuylen ten geschenke ontvangen en aanstonds als bestanddeel van het archief der heeren van Mont-

foort herkend had, is beschreven en bij het archief ingelijfd. De beschrijvingen zijn in den inventaris en in de regestenlijst bijgeschreven; op verzoek van den secretaris van het college van den Lekdijk Benedendams heb ik aan het college een afschrift van den inventaris doen toekomen. — Toevallig was het mij indertijd gebleken, dat zich in een handschrift van Buchelius, behoorende aan den heer baron Van Hardenbroek van Hardenbroek, een afschrift bevond van een ouden inventaris van het archief der heeren van Montfoort. Daar dit archief, zéér verspreid, slechts met moeite van verschillende plaatsen door mij hierheen teruggebracht is, scheen het bezit van dezen ouden inventaris dubbel belangrijk. Ik verzocht dus den heer Van Hardenbroek vergunning, om daarvan een afschrift te laten vervaardigen, en nadat mij die bereidwillig verleend was, is het stuk afgeschreven en bij de inventarissen van het archief der heeren van Montfoort geplaatst.

Als grondslag voor de verzameling van regesten voor het oorkondenboek had ik vroeger aangenomen de kaart van het Sticht ten tijde van bisschop Adelbold in De Geer van Oudegein's *Bijdragen voor de geschiedenis der pvovincie Utrecht.* Doch de juiste grenzen der gouwen staan daarop niet overal duidelijk aangegeven. In het afgeloopen jaar heb ik mij gewend tot den heer De Geer van Oudegein, met verzoek mij bij de aanvulling dier grenzen behulpzaam te willen zijn. Dientengevolge is thans een gekleurd kaartje van de gouwindeeling van het bisdom in de 11e eeuw op mijn bureau aanwezig, dat vervaardigd is naar de gegevens in het boek van den heer De Geer, verbeterd volgens zijne latere onderzoekingen.

Ook over het hier bewaarde gedeelte van het archief der Oud R. C. Clerezy kan ik Uwe Excellentie belangrijke berichten mededeelen. Een paar jaren geleden had de Algemeene rijksarchivaris zich welwillend bereid verklaard, om de Zuidhollandsche stukken van dit archief op zijn bureau te doen ordenen en beschrijven. Ik heb toen een kistje en eene portefeuille met losse stukken betreffende verschillende Zuidhollandsche plaatsen (Gouda, Schoonhoven, Den Briel enz.) naar Den Haag gezonden. Op het laatst van het vorige jaar mocht ik die terug ontvangen, voorzien van eene uitvoerige beschrijving, die thans in het net geschreven wordt, waarna de stukken genummerd en weder geborgen zullen worden. Alleen de (trouwens vrij omvangrijke) collectie van stukken betreffende Leiden blijft thans van deze afdeeling nog te behandelen over. De archivaris van Leiden heeft mij daarvoor herhaaldelijk zijne hulp toegezegd; doch naar het schijnt is hij door drukke bezigheden nog verhinderd het werk ter hand te nemen.

De belangrijke aanwinsten, ten vorigen jare weder voor den historischen atlas verkregen, zijn beschreven en bij de verzameling ingelijfd.

Van de historisch-statistische schetskaart zijn weder eenige bladen ontvangen. De heer Muller te Rotterdam is nog steeds bezig met het bewerken der kaart van de oude kerkelijke indeeling van Nederland.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het afgeloopen jaar zijn de door mij uitgegeven *Rechtsbronnen van den Dom* in het licht verschenen in de werken der Vereeniging tot uitgaaf van oud-vaderlandsche rechtsbronnen. Het belangrijkste in dezen bundel is een opstel uit het laatst der 12e eeuw, dat het beheer van de goederen van het Domkapittel toelicht en de proviandeering der heeren door den Domproost verduidelijkt; dit merkwaardige stuk, allicht het oudste der Utrechtsche rechtsbronnen, had tot nog toe geene aandacht getrokken en was onuitgegeven gebleven. In gezuiverden vorm, ontdaan van de vele storende bijvoegsels uit lateren tijd, heb ik dit stuk daarna opnieuw uitgegeven in de *Westdeutsche Zeitschrift*. De bundel *Rechtsbronnen* bevat nog de twee redacties van den zoogenaamden *Talmud* van den Dom, een opstel uit de 15e eeuw over de rechten der kanunniken, — benevens een rapport van 1585, houdende voorstellen tot verandering van de inrichting van het Domkapittel na de hervorming. In de resolutiën van het kapittel heb ik de lange geschiedenis van dit rapport kunnen nasporen en vaststellen, dat het ten slotte in 1586 door het kapittel aangenomen is; inderdaad dagteekent van dien tijd de volkomene oplossing van het kapittel als geestelijke stichting. Als bijlage bij het rapport heb ik nog afgedrukt een contract van 1580 en eene resolutie van 1664 betreffende de annexatie van de proosdij en van de vicariën door het Domkapittel.

De hoogleeraar Cramer drukte in de *Doopsgezinde bijdragen* af een getuigenverhoor betreffende kettersche vergaderingen te Utrecht in 1560—1562, naar een handschrift, voor het archief van het Hof van Utrecht door mij aangekocht in auctie Royaards van den Ham. — Mr. A. Telting gaf den stadbrief van Grafhorst naar het diversorium van bisschop Jan van Diest opnieuw uit in de werken van het Overijsselsche genootschap. — En ik zelf gaf in de *Verslagen van de Vereeniging voor de uitgaaf van rechtsbronnen* in het licht eene oorkonde van Superintendenten over de geestelijke goederen dd. 1682, waarbij zij eene vicarie te Woudenberg „in erfpacht" uitgeven.

Ook in de *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch genootschap* zijn in het afgeloopen jaar een paar stukken uit mijn depôt afgedrukt. Daar het betrokken deel echter nog niet in het licht verschenen is, zal ik daarover in mijn volgend verslag aan Uwe Excellentie berichten. Daarentegen is het 3e deel van Mr. Fruin's uitgaaf van *De middeleeuwsche rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht*, waarover ik Uwe Excellentie ten vorigen jare berichtte, thans in het licht verschenen.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

De aanwinsten, in den loop van het jaar voor de verzamelingen verkregen, waren niet talrijk en ook niet zeer belangrijk. Het gewichtigst waren wel vier oorkonden betreffende de heeren van Almelo, die ik voor eenige jaren, als vermoedelijk herkomstig uit het archief dier heeren, overdroeg aan mijn ambtgenoot in Overijssel, doch waarvan ik thans toevallig het bewijs vond, dat ze afkomstig waren uit het bisschoppelijk archief. Met goedvinden van mijn ambtgenoot vroeg en verkreeg ik toen van Uwe Excellentie machtiging tot het terugvragen der abusievelijk afgegeven stukken. — Van Burgemeester en Wethouders van Utrecht ontving ik ten geschenke een deel met resolutiën van de Stichtsche waarslieden over 1675—1715 en twee handschriften uit de auctie Musschenbroek (1826), waarvan reeds zooveel weder in mijn depôt hereenigd is, — een en ander afkomstig uit de door Mr. Berger van Hengst aan de stad Utrecht vermaakte handschriften. — Kerkvoogden der Nederduitsch Hervormde gemeente te Utrecht schonken eene rekening van den kameraar van de Biltsche en Zeister grift over 1792—1797, bij de ordening van het kerkarchief ontdekt. — Van den bibliothecaris der Universiteit ontving ik ten geschenke een vonnis van het Hof van Holland dd. 1547 in het proces tusschen het kapittel van St. Marie en het dorp Ouderaemstel. — En Mr. P. N. van Doorninck te Bennebroek zond mij toe eenige leenbrieven van de leenkamers der ridderhofsteden De Haar en Nijenrode, die ik (hoewel zonder bepaald belang en niet in mijn depôt thuis behoorende) meende niet te moeten afwijzen, omdat de leenkamer van De Haar nog niet in mijn depôt vertegenwoordigd was, zoodat alles, wat daarover licht kan verspreiden, niet geheel waardeloos kon geacht worden. Een gerechtsbrief van Renen, die mij van andere zijde ten gschenke gezonden werd, meende ik echter te moeten terugzenden.

Ook ditmaal ontving ik enkele boekwerken ten geschenke, waarvan echter geen bijzondere vermelding behoeft.

Voor den topographischen atlas ontving ik ten geschenke van mijn ambtgenoot in Noordbrabant een geteekenden plattegrond van het fort bij Jutfaas. — Een paar photographische afbeeldingen van het huis te Voorne moest ik beleefdelijk afwijzen, daar ik de origineelen daarvan reeds bezat.

Ook door aankoop verkreeg ik nog eenige welkome aanwinsten. De groote photographieën naar de geteekende gezichten op de Utrechtsche steden in 1672, aanwezig in de Manufacture des Gobelins te Parijs, waarvan ik ten vorigen jare sprak, zijn ontvangen. De nieuwe directeur van 's Rijks-Prentenkabinet had de goedheid mijne aandacht te vestigen op het feit, dat zich in zijn museum verschillende teekeningen bevonden, van belang voor de Utrechtsche topographie. Ik heb mij gehaast van de door den heer Moes welwillend ter zijde gelegde stukken kennis te nemen, en gaarne heb ik van de gelegenheid gebruik gemaakt om eenige teekeningen van de kasteelen te Maarssen, Nyenrode en Zuylen en van de oude kerk te Zeist photographisch te doen reproduceeren. — Hetzelfde geschiedde met een plattegrond van het slot Vredeland in 1653, dien ik opmerkte op het kasteel te Zuylen en waarvan de eigenaar mij welwillend vergunde eene reproductie te doen vervaardigen. Door aankoop op eene auctie verkreeg ik een paar groote afbeeldingen van het kasteel te Abcoude door W. H. Hoogkamer, H. Winter's *Loftoneelen der steden van Utrecht* (c. 1670) e. a. stukken, terwijl ik in de gelegenheid was onveranderlijke photographieën aan te koopen van de kasteelen De Haar, De Ham, De Eng, Zuylen en Oudaan in hun tegenwoordigen toestand.

Weder heb ik ook in het afgeloopen jaar talrijke Ansichtskarten gekregen, zoodat de verzameling thans werkelijk van eenig belang is. Daar deze liefhebberij begint te verminderen, doe ik mijn best om de verzameling zooveel mogelijk volledig te maken, — een arbeid, die niet gemakkelijk is, omdat het noodig is daarvoor de geheele provincie te bereizen. Ter behoorlijke berging der collectie zal ik eenige albums doen vervaardigen.

Van de gemeente Utrecht ontving ik nog een welkom geschenk: een groot aantal exemplaren van den gedrukten catalogus van den topographischen atlas, die ten vorigen jare door de gemeente aan mijn depôt geschonken was, — het restant van den voorraad, dat bij gelegenheid te pas zal kunnen komen.

Bijzonder talrijk waren ditmaal de verliezen, door mijn depôt geleden. Boven vermeldde ik reeds, dat ik nog 10 charters uit het archief van het Amersfoortsche St. Jansklooster toezond aan

den archivaris der gemeente Amersfoort. Evenzoo kon ik aan mijn ambtgenoot in Noordholland afgeven een geteekend gezicht van de kerk te Nederhorst, behoorende bij de ten vorigen jare aan dat depôt afgegeven Noordhollandsche gezichten. Eene collectie handschriften, ten vorigen jare op eene auctie aangekocht, bleek na onderzoek beter geplaatst in het Algemeene rijks-archief en heb ik derhalve met Uwer Excellentie's machtiging aan den Algemeenen rijks-archivaris overgedragen. Uit de vroeger door den heer Van Tuyll van Zuylen aan mijn depôt geschonken stukken bleken bij de nauwkeurige beschrijving der nieuwe aanwinsten nog enkele stukken beter geplaatst te zijn in het Algemeene rijks-archief; andere in het archief van Vreeland. Ik heb ze derhalve daarheen verzonden; van den Algemeenen rijks-archivaris werd ook eene dankbetuiging ontvangen.

Toevallig was ik in de gelegenheid, den heer Van Tuyll van Zuylen, die aan verschillende rijks-depôts ten vorigen jare archiefstukken (waaronder waardevolle) geschonken heeft, wederkeerig eenige voor hem belangrijke papieren over te dragen. Voor eenige jaren had ik met andere papieren van den heer baron Van Hardenbroek overgenomen eenige lijvige dossiers met stukken betreffende een proces, door den voogd der erfgename van Zuylen gevoerd tegen haren vader over haar huwelijk met den heer Van Tuyll. Ik had deze bundels (waarbij zich nog bevonden papieren over de moederlijke nalatenschap der erfgename) slechts overgenomen, om de niet onbelangrijke stukken, die voor den heer Van Hardenbroek zonder belang waren, van den ondergang te redden. Toen ik thans bemerkte, dat de heer Van Tuyll van Zuylen op het bezit dezer familiepapieren grooten prijs stellen zou, verzocht en verkreeg ik aanstonds van Uwe Excellentie de noodige machtiging, om ze hem over te dragen.

Van den bibliothecaris der Universiteit ontving ik ten geschenke eene oorkonde van 1355, houdende eene overeenkomst van het kapittel van Oudmunster met den ambachtsheer van Cruninghe over de collatie der kerk van Scoudee. Daar reeds een tweede origineel dezer akte in het kapittel-archief van Oudmunster aanwezig was, heb ik het echter overgedragen aan mijn ambtgenoot in Zeeland. — Eveneens handelde ik met een bundel stukken betreffende de collatie eener vicarie in de St. Joriskerk te Amersfoort, die ik van Mevrouw de Wed[e]. Dibbits geboren Schröder van der Kolk ten geschenke ontving. Deze stukken behooren thuis te Amersfoort, waar het beheer der vicariën nog altijd gevoerd wordt, en ik heb ze dus aan den archivaris dier gemeente toegezonden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief der provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Boven deelde ik Uwe Excellentie reeds mede, hoe ik in de gelegenheid was, om reproductiën te doen vervaardigen van geteekende afbeeldingen van Stichtsche kasteelen in 's Rijks-Prentenkabinet en op het slot te Zuylen.

Ook kon ik mijn ambtgenoot in Zeeland doen toekomen een afschrift eener akte van 4 December 1607, waarbij verschillende Zeeuwsche edelen zich verbinden tot het dragen der kosten van de namens hen aan te wenden pogingen, om zitting te krijgen ter Statenvergadering van het gewest. Den tekst der akte, wier inhoud tot nog toe slechts bij benadering bekend was, vond ik terug in een handschrift van Jhr. Philibert van Tuyll op het slot te Zuylen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren.*

Onder de personen, die in het afgeloopen jaar gebruik van het archief gemaakt hebben, staan meer nog dan vroeger bovenaan de heeren Mrs. J. G. C. Joosting te Assen en S. Muller Hz. te Rotterdam. De eerste heeft voortdurend stukken uit de kapittelarchieven, vooral uit dat van den Dom, opgevraagd en op het rijks-archief in Drenthe bestudeerd en geëxcerpeerd, met het oog op inrichting en geschiedenis der geestelijke rechtspraak in Nederland. Op dit oogenblik is hij bezig met het vrij omvangrijke archief der proosdij van Westfriesland; het laat zich voorzien, dat de heer Joosting, al werkt hij even gestadig door als in het vorige jaar, nog voorloopig met zijn arbeid niet zal gereedkomen, daar het hier nog aanwezige materiaal uiterst omvangrijk is. Anders ging het met de onderzoekingen van den heer Muller. Ook hij heeft bijna voortdurend stukken te Rotterdam gehad, die materiaal konden leveren voor zijne kaart van de kerkelijke indeeling van het bisdom Utrecht. Evenals de heer Joosting, is hij persoonlijk hier geweest, om daartoe stukken uit te zoeken; maar bovendien verzocht hij mij voortdurend om inlichtingen over de meest verschillende onderwerpen, zoodat ik bijna onafgebroken met hem in correspondentie geweest ben over de grenzen van het dekanaat Kennemerland, het institutierecht der aartsdiakens, de dateering van de rekeningen der Domfabriek, het dekanaat Goyland, den oorsprong der vier Utrechtsche parochiën, de proosdij van Westfriesland, de invoering der aarts-

diakonaten, de verhouding van Dom en Oudmunster, de geschiedenis van het aartsdiakonaat van Emmerik, den kerkelijken toestand van het dorp Hoogland in de middeleeuwen, de kerkelijke indeeling van het district Westergoo, den oorsprong en de waarde van de lijst der parochiën, medegedeeld door Van Heussen enz. enz. Vooral over het laatste belangrijke onderwerp hebben wij lang van gedachten gewisseld; het is mij ten slotte gelukt te bewijzen, dat deze lijst niets is dan eene zonder historische kritiek bijeengebrachte compilatie uit heterogene bronnen. Eene dier bronnen, een register van beneficiën staande ter collatie van den graaf van Holland in 1514 (berustende in het archief der Clerezy), werd nog bovendien door den heer Muller als onbetrouwbaar ontmaskerd. Door deze ontdekking wordt onze kennis van de kerkelijke indeeling in de middeleeuwen volkomen onzeker, en de kaart van Mr. Muller, toegelicht door een rijken schat van onuitgegeven historische bescheiden, zal thans voor ons dubbel belangrijk zijn. Met de verzameling van het materiaal is hij gereed; thans is hij bezig met het rangschikken en bewerken daarvan, en met het teekenen der kaarten, die het werk zullen afsluiten.

Een ander onderwerp gaf in het afgeloopen jaar vrij wat drukte. De heeren professor Kernkamp te Amsterdam, Mrs. R. Fruin en C. P. L. Rutgers te Middelburg en Zwolle, en Drs. H. Brugmans en M. Schoengen te 's-Gravenhage en Leeuwarden vroegen voortdurend om inlichtingen over stukken, die uit een paleographisch oogpunt belangrijk waren; later verzochten zij overzending dier stukken naar verschillende openbare depôts, ten einde ze te doen reproduceeren. Prof. Kernkamp bedoelde daarbij het verkrijgen van hulpmiddelen voor het historisch onderwijs aan de Amsterdamsche studenten, waaraan groote behoefte bestaat; de werkzaamheden der andere heeren moesten dienen als voorbereiding voor de uitgaaf van een handboek van de Nederlandsche paleographie, in opdracht van de Vereeniging van archivarissen in Nederland. Voor professor Kernkamp heb ik zelf de stukken uitgezocht, die daarna in mijn depôt door een Amsterdamschen photograaf opgenomen zijn. De heer Schoengen daarentegen is overgekomen en heeft zelf een kist vol stukken uitgezocht, waarvan de belangrijkste, die hij te Leeuwarden uit de massa uitgekozen heeft, eerlang tijdelijk in het Rijksmuseum of het gemeente-archief te Amsterdam zullen gedeponeerd worden, om daar gereproduceerd te worden.

De uitgaaf der *Regesten van Rotterdam en Schieland* op kosten der gemeente Rotterdam veroorzaakte ook ditmaal weder eenige bemoeiingen; nu en dan verzocht en verkreeg de archivaris toezending van stukken, om daaruit regesten over te nemen. —

De heer C. H. Peters uit 's Gravenhage bezocht vrij geregeld het archief, ten einde afbeeldingen te verzamelen van landhuizen en kasteelen en plattegronden van steden, ter illustratie van zijn (in vereeniging met professor H. Brugmans ondernomen) werk over de inrichting en het uiterlijk der oude Hollandsche steden. — Onder de zeer talrijke onderzoekingen, die verder gedaan werden, signaleer ik er twee: van Mr. S. Gratama naar handschriften van het Drentsche landrecht, gedaan ten behoeve van den heer Dr. Herbert Meyer te Berlijn, die ten gevolge van deze onderzoekingen het bewijs heeft kunnen leveren, dat het bekende *Rheingauer Landrecht* eene evidente vervalsching is, — en van den heer P. Bockmühl te Odenkirchen, die ten behoeve van zijne geschiedenis van dit stadje een onderzoek instelde naar de lotgevallen van Odilia von Flodorff douairière van Boetzelaer, de vriendin van Marnix, die in 1583 te Utrecht uit de gevangenis ontvluchtte, een onderzoek, dat hoogst gelukkig bekroond werd door het vinden van een uitvoerig vonnis van het Hof van Utrecht, waarin de onbekende lotgevallen dezer merkwaardige vrouw uitvoerig verhaald worden.

Ook in het afgeloopen jaar werden weder onderzoekingen ingesteld omtrent de genealogieën van niet minder dan 23 familiën. Handschriften werden verzonden naar het Algemeene rijks-archief en naar het gemeente-archief van Rotterdam, ten behoeve van de heeren Mr. A. Telting, J. H. W. Unger en Mr. S. Muller Hz. Omgekeerd ontving ik handschriften van het Algemeene rijksarchief en de rijks-archieven in Noordbrabant en Gelderland, de gemeente-archieven van Rotterdam, Amersfoort en Schiedam, de rijks-universiteit te Leiden en het staats-archief te Dusseldorp, ten behoeve van de heeren professor A. Wichmann, H. J. Schouten, C. A. de Kruijff, Dr. G. Brom, Dr. K. Heeringa, Dr. W. A. F. Bannier en P. N. van Doorninck.

Een ingezetene van Buurmalsen verzocht stukken te leen, en wel in zijne woning. Toen ik verklaarde dat zulks niet geoorloofd was, vroeg hij, of ik een eventueel verzoek daartoe aan Uwe Excellentie zou willen steunen. Ik heb dit geweigerd, en integendeel verklaard, dat ik het ten zéérste betreuren zou, indien Uwe Excellentie door eene dergelijke vergunning een precedent stelde, waardoor het weigeren van uitleenen aan partikulieren voor het vervolg feitelijk onmogelijk zou worden. Nu het uitleenen der stukken aan openbare depôts zoo bijzonder gemakkelijk gemaakt is, schijnt het gevaarlijke uitleenen aan partikulieren tot de geschiedenis te kunnen behooren.

Ook de stukken der Oud R. C. Clerezy werden meer dan eens geraadpleegd. Het handschrift eener Utrechtsche kroniek van de jaren 1566 vlg. was geruimen tijd op de Koninklijke biblio-

theek, ten einde gebruikt te worden bij den druk van een uitvoerig excerpt daarvan, door professor H. Brugmans bewerkt voor de *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch genootschap.* — Eene volumineuse lijst van alle beneficiën, in 1514 staande ter collatie van den graaf van Holland, werd op het Rotterdamsche gemeente-archief geraadpleegd door Mr. S. Muller Hz., die later nog overzending verzocht en verkreeg van alle stukken uit het archief der Clerezy, waarin hij nog materiaal hoopte te zullen vinden voor zijne kaart van de kerkelijke indeeling van het bisdom.

De zeer talrijke en zeer belangrijke onderzoekingen in het archief verheugden mij ten zeerste, bepaaldelijk die van Mr. S. Muller Hz., waardoor de rijkdom der kapittel-archieven aan berichten over de meest verschillende onderwerpen opnieuw in het licht werd gesteld. Zij leidden toch tot de ontdekking, dat de nog geheel onbekende rekeningen van den officiaal van den aartsdiaken ten Dom, die voor het onderzoek van den heer Muller eene bijzonder rijke bron bleken te zijn, ook in een ander opzicht de aandacht der navorschers zéer verdienen. Herhaaldelijk hebben zich in de laatste jaren schrijvers in de *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem* beijverd, om met moeite en door uitgebreide nasporingen samen te stellen de zooveel mogelijk volledige lijsten van de middeleeuwsche pastoors der verschillende parochiën. Verrassend was derhalve de ontdekking, dat de genoemde rekeningen, die alle institutiën van priesters tot beneficiën in het aartsdiakonaat van den Dom vermelden, daardoor toevallig niet alleen een volledigen staat bevatten van alle beneficiën in dit aartsdiakonaat (d. i. in Holland en Zeeland), maar ook de namen van *alle* opvolgende priesters, die in de 15e en 16e eeuwen deze beneficiën bediend hebben, met de jaren hunner aanstelling. Ik signaleer gaarne dit merkwaardige feit: belangstellenden in deze zaken kunnen thans nagenoeg zonder moeite een staat samenstellen, die in volledigheid de resultaten, waarop zij vroeger wellicht hebben durven hopen, verre overtreft.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

In het afgeloopen jaar is de inventaris der boekdeelen en bundels van het gemeente-archief van Amersfoort, bewerkt door den gemeente-archivaris, in het licht verschenen. Reeds meer dan eens kon ik Uwe Excellentie daarover berichten. Ofschoon het systeem, waarnaar deze inventaris bewerkt is, gebrekkig moet heeten, verdient de verschijning van het boekje toch

geroemd te worden als eene heuglijke gebeurtenis, daar het de schatten van dit niet onbelangrijke en zeer volledig bewaarde gemeente-archief meer algemeen kan bekend maken. De archivaris verdient een woord van bijzondere waardeering voor de niet geringe moeite en zorg, die hij aan de bewerking heeft willen besteden. Toen hij zich voor de eerste maal tot mij wendde, was zijn inventaris reeds voltooid; aan de verandering van den opzet van dit boekje, dat voor een deel ook gebonden was aan de min gelukkige maatregelen van zijnen ambtsvoorganger, viel derhalve toen niet meer te denken. Doch Dr. Reynders heeft zich bereidwillig de moeite getroost, om volgens mijne aanwijzingen zijn werk meer dan eens geheel te herzien en om te werken. Het heeft daardoor belangrijk gewonnen en is over het geheel gemakkelijk bruikbaar, al laat de juistheid der beschrijvingen hier en daar nog te wenschen over.

Korten tijd na de verschijning van het boekje raadpleegde Dr. Reynders mij over het voortzetten van zijn werk. De belangrijke charterverzameling der stad was nog niet geïnventariseerd en Dr. Reynders wilde haar thans, nu het spoedeischende werk achter den rug was, op zijn gemak definitief beschrijven, met verwerping der bestaande inventarissen van Dr. Vermeulen en den heer Van Rootselaar. Toen hij evenwel over dit plan mijn gevoelen vroeg, heb ik geadviseerd, den lijvigen inventaris van Dr. Vermeulen, die, hoewel niet onberispelijk, toch voor het gebruik zeer voldoende was, onveranderd te laten, en eerst de talrijke charters, die in den laatsten tijd (o. a. door de overdracht door mijn depôt van het archief van het St.-Jansklooster) verkregen waren, te inventariseeren, — daarna de beschrijvingen van den heer Van Rootselaar grondig te herzien, en ten slotte alles samen te smelten tot ééne chronologisch geordende regestenlijst. Het kwam mij doelmatig voor, de werkzaamheden in te richten volgens een eenvoudig werkplan, — doelmatiger dan zeer hooge eischen te stellen, waaraan slechts zij, die grondig met de beginselen der archiefwetenschap bekend zijn, goed zouden kunnen voldoen. De archivaris heeft zich tot mijn genoegen met dit werkplan vereenigd.

De secretaris van het hoogheemraadschap van den Lekdijk Benedendams, wien het bekend geworden was, dat de heer baron Van Tuyll van Zuylen aan mijn depôt (ten behoeve van het archief der heeren van Montfoort) geschonken had een 40-tal charters betreffende dit hoogheemraadschap, gevonden in het archief van het slot Zuylen, verzocht mij om afschrift van den inventaris dezer stukken voor het archief van het college. Zoodra deze volumineuse inventaris was afgewerkt, heb ik aan dit verlangen gaarne voldaan.

Eenige jaren geleden heeft de heer J. F. X. van den Bergh, archivaris van het college van de Malen van het Hoogland, mij herhaaldelijk schriftelijk en mondeling onderhouden over het vrij omvangrijke archief van dit oude en merkwaardige college, met welks uitgaaf hij zich destijds bezighield en dat hij, na voltooiing van dit werk, wenschte te deponeeren in het Utrechtsche rijks-archief. Ik heb dit plan natuurlijk toegejuicht, en toen ik eenigen tijd later van den heer Van den Bergh successievelijk ten geschenke ontving de 3e—5e deelen van zijne uitgave, op wier titels gedrukt stond, dat het archief der Malen reeds in mijn depôt berustte, achtte ik de zaak geheel in orde en wachtte geduldig de uitgaaf der beide eerste deelen af, die de overdracht van het archief mogelijk zou maken. In het begin van het vorige jaar vernam ik echter tot mijn leedwezen, dàt de heer Van den Bergh overleden en zijne bibliotheek reeds in het openbaar verkocht was. De vrees begon mij toen te bekruipen, dat wellicht het archief (sedert lang te 's-Gravenhage ten huize van den heer Van den Bergh berustende) met zijne boekerij kon verkocht zijn, en ik achtte mij te meer geroepen, een onderzoek naar de zaak in te stellen, omdat de geheel onverwachte mededeeling op den titel van het boek van den heer Van den Bergh mij althans tegenover het publiek met zekere verantwoordelijkheid voor het archief scheen te belasten. Ik heb dus de opmerkzaamheid van den secretaris-penningmeester van het college der Malen op deze feiten gevestigd en hem aan de vroeger gemaakte afspraak herinnerd. Doch tot mijn leedwezen mocht ik op dit schrijven zelfs geenerlei antwoord ontvangen.

Het onderzoek, door Dr. De Hullu op Uwer Excellentie's verlangen ingesteld naar den toestand van de oude archieven van den Burgerlijken Stand in deze provincie (waarover het gedrukte verslag ten vorigen jare verschenen is) heeft een zeer gewenscht gevolg gehad. In mijn rapport had ik Uwer Excellentie's aandacht gevestigd op het feit, dat in de kerkelijke archieven nog tal van registers berustten, die in 1811 aan de Maires, als belast met de werkzaamheden van de ambtenaars van den Burgerlijken Stand, afgegeven hadden moeten worden. Over deze zaak werd door Uwe Excellentie het gevoelen gevraagd van den Algemeenen rijks-archivaris, die adviseerde om de onderhandelingen over de afgifte dezer registers (en, waar afgifte onmogelijk bleek, over het kopiëeren daarvan) op te dragen aan Gedeputeerde Staten; de zaak zou vastgeknoopt kunnen worden aan de reeds vanwege Gedeputeerde Staten ondernomen ordening der gemeente-archieven en aldus successievelijk tot stand kunnen komen. Toen Uwe Excellentie mij de

eer deed, mijn oordeel over dit voorstel te vragen, heb ik het plan met warmte toegejuicht; de samenkoppeling met de thans in gang zijnde regeling der gemeente-archieven scheen mij echter ondoelmatig, daar de uitvoering van het werk daardoor zéér vertraagd worden zou, terwijl toch de zaak door het onderzoek van Dr. De Hullu voor onmiddellijke uitvoering geheel gereed scheen te zijn. De verdere loop dezer zaak is mij niet bekend geworden.

Ook overigens had het door Dr. De Hullu ingestelde onderzoek zéér heuglijke gevolgen. Ook het rapport over den toestand der kerkelijke archieven is in het afgeloopen jaar in het licht verschenen en door mij in tal van exemplaren aan de kerkelijke autoriteiten ten geschenke gezonden. Ik ontving beleefde dankbetuigingen en, wat meer zegt, van verschillende zijden vernam ik ondershands, dat het verslag door de kerkelijke autoriteiten niet alleen met belangstelling, maar ook met ingenomenheid was ontvangen, en dat het op meer dan één punt tot uitgangspunt zou worden gemaakt van maatregelen in het belang der archieven, die door den arbeid van den heer De Hullu zéér vergemakkelijkt worden. Een resultaat, even heugelijk als onverwacht!

Ten vorigen jare berichtte ik Uwe Excellentie, dat over de in de kerk van Eemnes-Buitendijks door Dr. De Hullu ontdekte kist met archieven, op mijne aanvrage om inlichtingen door het kerkbestuur niet geantwoord was. Thans kan ik Uwe Excellentie echter mededeelen, dat de secretaris-kerkvoogd mij op het laatst van het jaar de overzending der kist naar mijn bureau heeft aangekondigd, met verzoek den inhoud te willen sorteeren. Natuurlijk heb ik mij gaarne daartoe bereid verklaard; tot nog toe mocht ik echter de kist niet ontvangen.

De rijksarchivaris in Utrecht,

S. MULLER FZ.

Het Rijksarchief in Friesland.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het gebouw is over het algemeen in goeden staat. De vochtplekken, vroeger op den voorgevel zichtbaar, hebben zich, sedert daartegen maatregelen genomen zijn, niet noemenswaard meer vertoond. Lekkages kwamen niet voor. Een der leeuwen op het bordes aan de voorzijde van het gebouw, die beschadigd was, werd door een beeldhouwer hersteld.

Van de werken, die in het bestek van het onderhoud, dat in dit jaar werd aanbesteed, zijn opgenomen, werd uitgevoerd: 1°. Onderzoek en herstel van de verwarmingsinrichting. Slechts eenige afsluitkranen bleken reparatie te behoeven; het doorgebrand rooster van een der ketels moest door een nieuw vervangen, en een rookbuis grootendeels vernieuwd worden. 2°. Het plaatsen van bliksemafleiders op het hoofd- en het bijgebouw. Er werden 11 opvangstangen aangebracht en 3 grondplaten gelegd. Bij het graven van een der putten voor de grondplaten vond men op zeer geringe diepte reeds water. De oorzaak daarvan werd vermoed te zijn een lek in een dicht daarbij gelegen gemetselden regenwaterbak, zooals dan ook het geval bleek te zijn, toen deze was leeggeschept. De bak is toen hersteld.

De kelder, waarin de verwarmingsketels staan en de brandstoffen bewaard worden, is niet geheel waterdicht. Vóóral in den laatsten tijd komt er telkens water, naar het schijnt, door de muren boven de betonstorting, die bij de restauratie van het gebouw tot op eenige hoogte tegen de muren is aangebracht.

In den kelder onder het groote lokaal aan de voorzijde van het hoofdgebouw vertoonde zich champignon over een vrij groot gedeelte van den vloer. De verspreiding daarvan werd tegengegaan, en om de atmospheer in dezen kelder, met het oog op de bovengelegen lokalen zoo zuiver mogelijk te houden, en de doorstrooming van lucht te bevorderen, werd eene opening gemaakt in den muur, die dezen kelder scheidt van den daar-

naast gelegen kelder; en werden vaste raamhorren aangebracht in de twee raampjes van dezen tweeden kelder, die nu voortdurend open staan, evenals de twee raampjes in den grooten kelder aan de voorzijde.

Op een gedeelte van den muur in de benedengang waren verschijnselen van vocht. De muur werd aldaar eenige centimeters diep uitgekapt, en opnieuw met specie gevuld.

Er werden aangeschaft een hooge dubbele trap, twee paar tochtgordijnen, een tochtscherm en een raamhor.

In de archief-afdeeling van het gebouw is nog geene verandering gekomen. In het belang van de ambtenaren en van het publiek, dat van de archieven gebruik maakt, alsook van de archief-verzameling zelve zij het mij vergund nogmaals in het bijzonder onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen, dat doelmatige werkkamers, en ook een sorteerkamer geheel en al ontbreken. Moge binnen korten tijd op eenige wijze, hetzij door andere inrichting of door uitbreiding van het gebouw, in dezen buitengewoon ongunstigen toestand, waarin dit archiefdepôt nu reeds bijna zeven jaren verkeert, op afdoende wijze verbetering kunnen gebracht worden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Aan de waterleiding, alsook aan de brandkranen en slangen, die alle beproefd werden, deden zich geene gebreken voor.

Ook de beide extincteurs en de brandlantaarns werden nagezien, en bleken in orde te zijn.

Het aantal brandzakken en flesschen met brandbluschmiddel bleef hetzelfde.

Eene belangrijke maatregel tegen brandgevaar werd in dit jaar genomen. Zooals ik in de vorige afdeeling meldde, werden namelijk op het hoofd- en het bijgebouw bliksemafleiders aangebracht.

III. *Het personeel.*

Bij Koninklijk Besluit van 16 Februari 1903 n°. 14 werd P. Bosma benoemd tot klerk bij het Rijksarchief alhier. Overigens is in het personeel geene verandering gekomen.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand van een vrij groot gedeelte der rechterlijke archieven behoeft nog veel verbetering. Daaraan werd weder zooveel mogelijk zorg besteed. Het uitvouwen en in portefeuilles

rangschikken van de civiele en crimineele processtukken van het gerechtshof, waarmede in het vorige jaar begonnen werd, kwam gereed. In het geheel werden daarvoor 1741 portefeuilles gebruikt. Een aantal registers, behoorende tot de archieven der nedergerechten, werd opnieuw gebonden of hersteld.

Op eenige van de perkamenten charters, die in een der berglokalen bewaard werden, begon zich schimmel te vertoonen. De charters zijn toen alle dadelijk overgebracht naar het achtervertrek, alwaar gewoonlijk een droge en warme lucht is. Zij werden in een aldaar opgestelde kast geplaatst en van schimmel gezuiverd.

De tijdschriften en in afleveringen verschijnende werken werden, zoodra een band of jaargang compleet was, gebonden. Ook de overige in dit jaar verkregen boeken werden bijna alle van een band voorzien.

Voorts werden nog eenige portefeuilles gemaakt o. a. voor het Archief van het Provinciaal College van toezicht op de kerkelijke goederen, voor de historische schetskaarten, van het historisch genootschap te Utrecht ontvangen, en voor administratief gebruik.

V. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

De inventarisatie der rechterlijke archieven kon nog niet, zooals ik gehoopt had, gereed komen; vóóral ook wijl deze arbeid telkens gestoord werd door verschillende aanvragen om inlichting, waarvoor vaak zeer uitvoerige en tijdroovende onderzoekingen noodig waren.

Van 31 rechterlijke archieven van de steden, grietenijen en eilanden, zijn thans de banden beschreven en ook de processtukken gesorteerd, en konden, van de meesten althans, de definitieve inventarissen vastgesteld worden; doch van eenige gerechten moeten nog kleinere collecties van allerlei akten en stukken nader gesorteerd en beschreven worden, om die in de voorloopig opgemaakte inventarissen van die gerechten te kunnen tusschenvoegen.

Tot in de eerste helft der 17e eeuw, en vaak ook nog later was het in bijna alle grietenijen de gewoonte om akten van zeer verschillende soort, zoowel betreffende de eigenlijke als de vrijwillige rechtspraak, in hetzelfde register te schrijven, terwijl dan in lateren tijd meest afzonderlijke registers voor ieder soort van die akten gehouden werden, en dikwijls vindt men ook akten van verschillenden aard, vóóral in oudere registers, waarin men die, op den naam der registers afgaande, niet zou zoeken.

Voor de bruikbaarheid van den inventaris kwam het mij nu wenschelijk voor, om bij iedere serie registers, althans in hoofdzaak, aan te teekenen, welke soort akten daarin voorkomen behalve die, welke door den naam van de registers worden aangeduid. Daartoe is dus noodig alle registers nauwkeurig na te gaan, hetgeen echter zeer veel tijd vereischt.

In onderscheidene van deze archieven is het aantal losse stukken, zooals proces-, koop- en andere akten enz. uiterst gering; in eenige ontbreken zij zelfs geheel en al. Een gedeelte van die stukken schijnt in de gemeenten achtergebleven en daar opgeruimd te zijn. Op mijne rondreis door de Provincie ter opsporing van rechterlijke archieven vond ik slechts in enkele gemeenten nog een vrij aanzienlijk aantal losse stukken; en voor zoover ik heb kunnen nagaan is ook slechts een gedeelte daarvan in de jaren na 1811 naar de drie destijds in deze provincie bestaande rechtbanken, te Leeuwarden, Sneek en Heerenveen, overgebracht. Doch ook van die overgebrachte stukken is later ook veel verloren gegaan. Dit blijkt althans in het arrondissement Leeuwarden het geval te zijn. In dit arrondissement had de overbrenging eerst in de jaren 1817 en volgende jaren plaats ingevolge eene aanschrijving van den Minister van Justitie van 24 September 1816 aan den president van de Rechtbank, waarbij deze gemachtigd werd de archieven uit de grietenijen, na uitschifting van de administratieve papieren en inventarisatie, te doen overbrengen naar de griffie van die rechtbank. Van alle plaatselijke gerechten van dit arrondissement zijn de inventarissen, die bij deze overbrenging opgemaakt werden, nog aanwezig. In enkele daarvan worden in het geheel geen losse stukken vermeld; doch in de meesten komt een vrij groot aantal processtukken, en andere akten voor, die echter, toen ik die archieven overnam, voor een zeer groot gedeelte niet meer aanwezig waren. Volgens een rapport van eene commissie uit de rechtbank alhier van 1838, toen deze archieven geregeld en nader beschreven zijn, waren reeds destijds bij herhaalde overplaatsingen van die archieven binnen deze stad, vaak in zeer ongeschikte bewaarplaatsen, vele registers en stukken door vervuring enz. te niet gegaan.

In het arrondissement Sneek zijn de archieven ook geïnventariseerd ingevolge bovengenoemde aanschrijving van 24 September 1816. De inventarissen zijn bijna alle nog aanwezig. Maar de overbrenging naar die rechtbank is toen, op een paar uitzonderingen na, niet geschied. In de meeste gemeenten heb ik nog voor een groot gedeelte de registers en stukken gevonden, welke in die inventarissen vermeld zijn; echter bleken ook vele losse stukken niet meer aanwezig te zijn.

Eenige van de registers en stukken, van verschillende gerechten afkomstig, die ik van de rechtbank alhier overnam, waarbij zij berustende waren sinds de rechtbank te Sneek is opgeheven, komen niet op bovengenoemde inventarissen voor en schijnen derhalve reeds vóór 1816 naar de rechtbank te zijn overgebracht.

In het arrondissement Heerenveen zijn de archieven waarschijnlijk reeds spoedig na 1811 overgebracht. Inventarissen uit dien tijd heb ik niet gevonden; doch volgens de berichten van de grietmannen, die ingevolge bovengenoemde aanschrijving van den Minister van Justitie van 24 September 1816 door den president der rechtbank daaromtrent gevraagd werden, bleek, dat er „geene papieren en minuten welke gerekend kunnen worden tot de klasse der gerechtelijke akten te behooren bij hunne respectieve bureaux zijn berustende". Uit dit arrondissement heb ik alleen registers, doch geen enkel los stuk ontvangen, en in de gemeenten van dat arrondissement heb ik wel nog eenige rechterlijke registers, doch met slechts enkele uitzonderingen geen losse stukken gevonden.

Daar ik vermoedde, dat destijds wellicht koopbrieven, testamenten, inventarissen en dergelijke akten aan notarissen waren afgegeven, stelde ik daaromtrent een onderzoek in bij de beide bewaarders der notarieele akten in deze Provincie, doch het bleek, dat in de bewaarplaatsen, behalve slechts enkele oudere stukken, geen akten van vóór 1809 berusten.

Het verlies van deze stukken is te meer te betreuren, daar de processtukken en ook de koopbrieven enz. in vele gemeenten niet geregistreerd zijn. Bovendien wordt dit gemis ook niet vergoed door notarieele protocollen. Het notariaat is in deze provincie, na een korten tijd van bloei in de tweede helft der 17e eeuw, geheel in verval geraakt. De akten werden meest door de secretarissen der grietenijen opgemaakt, en deze hielden publieke verkoopingen, verhuringen enz. De notarissen schijnen hoofdzakelijk procureurs-werk bij de gerechten verricht te hebben. Het houden van protocol was in de eerste landsordonnantie van 1602 den notarissen voorgeschreven, doch in de latere landsordonnantiën is deze bepaling niet opgenomen. Er zijn dan ook, voor zoover mij bekend is, op enkele uitzonderingen na, geen protocollen bewaard gebleven.

Het blijkt niet wel doenlijk te zijn de inventarissen dezer archieven in rubrieken in te deelen, vóóral daar in dezelfde registers vaak akten van zeer onderscheiden aard, zoowel de eigenlijke als de vrijwillige rechtspraak betreffende, geschreven zijn. Als volgorde werd echter steeds zooveel mogelijk genomen: crimineele of boetstraffelijke, civiele, vrijwillige rechtspraak.

De beschrijving der klooster-archieven werd door den heer Schoengen voortgezet. Tot nog toe bepaalde hij zich tot het maken van regesten, waarbij dan aanteekening van persoons- en plaatsnamen en zegels gehouden wordt. Voorloopig zullen alle kloosterstukken eveneens behandeld worden, en zal nog niet de definitieve inventaris van ieder klooster-archief vastgesteld worden. Door de regesten toch wordt een overzicht verkregen over alle stukken, en zullen later de systematische inventarissen met weinig moeite vast te stellen zijn. Bovendien wordt nu latere omwerking van de systematische inventarissen, waarin vaak onderscheidene stukken onder één nummer zullen beschreven worden, voorkomen, wijl er nog een vrij talrijke collectie stukken is, die nog nader onderzocht moeten worden, om geheel zeker te weten tot welk klooster zij behooren.

Dit onderzoek zal tevens veel vereenvoudigd worden door die regesten en lijsten, omdat daardoor zeker eenige aanwijzing zal verkregen worden omtrent de herkomst van verscheidene stukken.

Van het Provinciaal College van Toezicht op het beheer der goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten in Friesland ontving ik in bruikleen, daartoe gemachtigd bij schrijven van Uwe Excellentie van 10 Januari 1903 n°. 86, Afd K. W., het nieuwere gedeelte van het archief van dat College, dagteekenende van 16 Oct. 1869—31 Dec. 1898, dat geheel aansluit aan het oudere gedeelte van dat archief, dat in 1897 in bruikleen ontvangen werd. Van het thans ontvangene werd een inventaris opgemaakt, die als bijlage I bij dit verslag gevoegd is. Van het in triplo geteekende proces-verbaal deed ik Uwer Excellentie bij mijn schrijven van 1 September 1903 n°. 695 een exemplaar toekomen.

De titels van de in dit jaar verkregen drukwerken werden in de alphabetische en systematische catalogussen, op losse blaadjes, tusschen gevoegd.

VI. *De in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het 29e deel van het „Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht", werden door den heer Dr. M. Schoengen, als bijlage bij een kroniek van de Cistersiënser-abdij Bloemkamp of Oldeklooster, gepubliceerd negen stukken uit de 15e en 16e, eeuw afkomstig van verschillende Cistersiënser kloosters in deze Provincie.

Voor zoover mij bekend, zijn geen andere bescheiden in druk uitgegeven.

VII. *Aanwinsten en verliezen.*

A. Handschriften.

De aanwinsten waren in dit jaar van geringen omvang, doch zijn niet onbelangrijk, vóóral ook wijl zij reeds in het archief aanwezige collecties aanvullen.

Van het Provinciaal College van toezicht op de Kerkelijke fondsen werd in bruikleen ontvangen het nieuwere gedeelte van zijn archief, dagteekenende van 1869—1898, hierboven in de 5e afdeeling vermeld.

Door bemiddeling van den heer Rijksarchivaris in Limburg werden van den boekhandelaar F. Schmitz te Maastricht aangekocht eenige familie-papieren o. a. testamenten, inventarissen, enz., meest betreffende de geslachten Eminga en Buygers, uit de 17e en 18e eeuw. 14 stkn. Deze stukken vullen eene in het vorig jaar aangekochte verzameling stukken aan, die meest afkomstig waren van Tjaerda-state te Rinsumageest, en waaronder ook stukken waren betreffende de beide hierboven genoemde geslachten.

B. Drukwerken.

Van Uwe Excellentie ontving het archief:

a. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XXIV. 1901. 's Grav. 1903.

b. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XXIV. 1901. 's Grav. 1903.

c. G. W. Kernkamp, Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken, naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland. 's Grav. 1903.

d. Middelnederlandsch woordenboek, door wl. Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam. 5e dl., 15e en 16e afl. 's Grav. 1903.

Van Heeren Gedeputeerde Staten van Friesland:

Verslag van den toestand der provincie Friesland over 1902. Leeuw. 1903.

Van het Friesch genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde:

74e Verslag van het Genootschap, over 1901/1902.
De Vrije Fries. 20e dl., 2e afl. Leeuw. 1903.

Van de Centrale commissie voor de historisch-statistische kaarten in Nederland:

Jaarverslag over 1901.

Van den heer Directeur van het Centraal bureau voor de Statistiek:

Bijdragen tot de statistiek van Nederland. Nieuwe volgreeks XXVI: Overzicht van marktprijzen van granen te Arnhem in de jaren 1544—1901. 's Grav. 1903.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Leiden:

J. C. Overvoorde, Catalogus van de bibliotheek over Leiden en omgeving. Leiden 1904.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Amersfoort:

Inventaris van het archief der gemeente Amersfoort. Amersf. 1903.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Leeuwarderadeel:

Inventaris van het archief der gemeente Leeuwarderadeel, (d. W. Jaarsma).

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:

a. Notulen van de 12e bijeenkomst der Rijksarchivarissen op 22 Oct. 1901.

b. A. F. van Beurden, De handelingen van den Magistraat der stad Roermond van 1596—1696. Roermond 1903.

c. A. F. van Beurden, Geschiedenis der Paltsgraven Russel, hunne afstamming en nakomelingen. Roermond 1903.

d. A. F. van Beurden, Gedenkboek der „Blijde incomste van H. M. Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden in de stad Roermond op Vrijdag den 17en Juli 1903". Roermond.

e. Feestschrift bij het bezoek van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden aan Limburg en aan de stad Roermond op Vrijdag 17 Juli 1903.

Van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

Catalogus der Geschiedenis. Frankrijk. ('s Grav.) 1902.

Van den heer Bibliothecaris der Universiteits-Bibliotheek te Leiden:

Lijst van periodieken, te raadplegen in de Bibliotheek der Rijksuniversiteit. Leiden 1903.

Van de Schrijvers:

Nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis. 8e jaarverslag 1 Oct. 1902. 's-Grav. 1903, door F. de Bas. (Overdruk.)

Jaarverslag met verslag der aanwinsten betreffende 's Rijks-oud- en nieuw Provinciaal archief te 's-Hertogenbosch in 1901, door Mr. A. C. Bondam. (Overdruk.)

Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschaps archieven in Noordbrabant. Maart 1902 en Juni 1903. 's-Hertogenb. 2 stkn., door denzelfde.

Inventaris van het archief der gemeente Warmenhuizen. 1901, door C. J. Gonnet.

Aanwinsten van het Rijksarchief in Limburg over 1901. 's-Grav. 1903, door A. J. Flament.

Archief der gemeente Alkmaar. Verbetering en aanvulling van den inventaris van dr. P. Scheltema, 1869. Alkmaar 1903, door C. W. Bruinvis.

Akten en bescheiden betreffende de Cisterciënser abdij Bloemkamp of Oldeklooster bij Bolsward, door Dr. M. Schoengen. (Overdruk.)

Stadsbezit in grond en water gedurende de middeleeuwen. Een historisch-oeconomische beschouwing. Acad. Proefschr. Leiden 1903, door I. H. Gosses.

Aanteekeningen op eene brochure van den heer Wildeman, door J. L. Jansen. (Overdruk.)

Ultramontaansch gedoe, door M. G. Wildeman.

Naschrift bij de „Aanteekeningen op een brochure van den heer Wildeman, archivaris van het Hoogheemraadschap Delfland", door J. L. Jansen. (Overdruk.)

Door aankoop werd verkregen:

Nederlandsch archievenblad. Orgaan van de Vereeniging

van archivarissen in Nederland. 11e jrg. 1902/1903 no. 3, en 1903/1904 no. 1. Gron. 1903.

Revue des Bibliothèques et Archives de Belgique. Tom. 1, 1e et 2e livr. Renaix 1903.

G. Frenzel, Leitfaden für die Einrichtung der Kanzleien, Registranden und Akten der Deutschen Stadgemeinden. Leipz. 1903.

Monumenta Palaeographica. Denkmäler der Schreibkunst des Mittelalters. 1e Abteilung. Schrifttafeln in Lateinischer u. Deutscher Sprache. In Verbindung m. Fachgenossen herausg. v. Dr. A. Chroust. 1e Serie. Liefr. I-XII. Münch. 1899-1903.

Palaeografisk atlas. Dansk afdeling. København 1903.

R. Rosenmund, Die Fortschritte der Diplomatik seit Mabillon, vornehmlich in Deutschland-Oesterreich. Münch. 1897.

K. F. Rietsch, Handbuch der Urkundenwissenschaft. Basel 1903.

Urkunden-Buch der Stadt Lübeck. 11er Teil, 3e u. 4e Lief. Lübeck 1903.

K. Höhlbaum, Kölner Inventar. 2er Band. 1572—1591. Mit einem Akten-Anhang. Leipzig 1903.

J. Th. de Raadt, Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants. Tome IV, fasc. 4. Brux. 1903.

H. v. Sybel, Vorträge und Abhandlungen. München u. Leipz. 1897.

Mitteilungen der K. Preusischen Archivverwaltung. Hft. 6.

E. Ausfeld, Uebersicht über die Bestände des K. Staatsarchivs zu Coblenz Leipzig 1903.

Realencyklopaedie für Protestantische Theologie und Kirche. Begründet von J. J. Hertzog. 3e Aufl. herausgeg. v. A. Hauck. Bd. 11. Leipz. 1903.

Wetzer u. Welte's Kirchenlexicon oder Encyklopaedie der Katholischen Theologie und ihrer Hülfswissenschaften. 2e Aufl. Register. Freiburg i. B. 1903.

A. Hauck, Kirchengeschichte Deutschlands. Thl. IV. Die Hohenstaufenzeit. 2e Hälfte. Leipz. 1903.

J. Hansen, Rheinische Akten zur Geschichte des Jesuitenordens. 1542—1582. Bonn 1896.

H. Schaefer, Pfarrkirche und Stift im Deutschen Mittelalter. Stuttgart 1903.

A. Holtgreven, De archidiaconis archidioeceseos coloniensis. Bonnae 1866.

G. J. Gonnet-Rijksarchivaris. Haarlem (1903).

J. G. C. Joosting, Het Rijksarchief in Drenthe. Assen.

Vereeniging tot de uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht.
Verslagen en mededeelingen 4e dl. nº. 6. 's-Grav. 1903.
Werken. 2e Reeks. R. Fruin, De Middeleeuwsche rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht van Utrecht. 3e dl. 's-Grav. 1903.

Batavia sacra, sive res gestae apostolicorum virorum qui fidem Bataviae primi intulerunt, in duas partes divisa. Brux. 1714.

W. Moll, Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming. Arnh.—Utr. 1864—71. 2 dln, in 5 bndn. en Alfab. register.

K. O. Meinsma, Middeleeuwsche Bibliotheken. Amst. 1903.

C. Houlbert, Les insectes ennemis des livres. Leurs moeurs — Moyens de les détruire. Paris 1903.

J. H. de Stoppelaar, Inventaris van het oud-archief der stad Middelburg 1217—1581. Middelburg 1883.

H. Brugmans, Catalogus codicum manuscriptorum universitatis Groninganae bibliothecae. Groning. 1898.

W. Dijkstra, Friesch woordenboek (Lexicon frisicum), benevens lijst van Friesche eigennamen, bewerkt door Johan Winkler. Aflev. 17. Leeuw. 1903.

J. G. Th. Graesse, Orbis latinus oder Verzeichniss der lateinischen Benennungen der bekanntesten Städte etc.,

Meere, Seen, Berge und Flüsse in allen Theilen der Erde nebst einem deutsch-lateinischen Register derselben. Dresden 1861.

G. A. Saalfeld, Deutsch-Lateinisches Handbüchlein der Eigennamen aus der alten, mittleren und neuen Geographie. Leipz. 1885.

Minerva. Jahrbuch der gelehrten Welt. Herausgeg. v. K. Trübner. 12e u. 13e Jahrg. Strassb. 1903—04. 2 bndn.

Provinciale almanak van Friesland voor het jaar 1903. Leeuw.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Tot het nemen van dergelijke afschriften deed zich in dit jaar geene gelegenheid voor.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In het Rijksarchief te Groningen werden tijdelijk gedeponeerd:

a. 10 Proclamatieboeken van verkoop van vaste goederen enz. van Ooststellingwerf van 1627—1761; ten gebruike van den heer P. H. Meekhoff Doornbosch, te Baflo.

b. Eene verzameling afschriften van stukken betreffende Friesland, berustende in het Hauptstaatsarchiv te Dresden; ten gebruike van den heer J. S. Theissen, te Groningen.

Uit het Algemeene Rijksarchief werd ten gebruike van den heer D. Cannegieter, notaris te Tzum, alhier gedeponeerd een bundel Brieven van Japan etc. 1645—46.

Uit het Rijksarchief in Gelderland werden mij, tot eigen gebruik, twee charters van den Commendeur van de St. Jansorde te Utrecht uit de 14e eeuw ter inzage gezonden.

Ten gebruike van den heer Dr. M. Schoengen, commies bij het Archief, werden alhier gedeponeerd:

a. uit het Algemeene Rijksarchief, uit de Rijksarchieven in Gelderland, Utrecht, Zeeland, Overijssel en Groningen, en uit de gemeente-archieven van Middelburg, Utrecht, Zwolle en Bolsward: een aantal handschriften en charters, ten einde daaruit eene keuze te doen van stukken, waarvan de reproducties gevoegd zullen worden bij een uit te geven handboek voor Nederlandsche palaeografie.

b. uit het gemeente-archief van Zwolle: een aantal charters betreffende de Fraterhuizen te Zwolle.

c. uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel: Een handschrift betreffende de Fraterhuizen te Zwolle en Deventer.

Aan Heeren Gedeputeerde Staten van Friesland werd gerapporteerd omtrent den aanleg van een trekweg langs de vaart van Workum naar Bolsward in 1647 en volgende jaren. Hiertoe werd hoofdzakelijk eene verzameling stukken uit het gemeente-archief van Workum gebruikt.

Heeren Gedeputeerde Staten verlangden gewaarmerkte afschriften te ontvangen van alle arrêtés, door den Prefekt van Friesland in de jaren 1812 en 1813, naar aanleiding van het Keizerlijk Decreet van 21 October 1811, aangaande het eigendomsrecht op tollen, met de daarbij behoorende toltarieven, en voorts nog van eenige daartoe betrekkelijke besluiten en missives van den Prefekt. Al deze afschriften zijn thans ter verzending gereed.

Voorts wenschten heeren Gedeputeerde Staten ingelicht te worden of er door den Prefekt van Friesland een arrêté genomen is omtrent het eigendomsrecht op den tol te Sloten, en indien dit niet het geval is, welke de vermoedelijke reden daarvan zoude zijn. Daar het bleek, dat daaromtrent geen arrêté genomen is, was er, om op de tweede vraag te kunnen antwoorden, een zeer uitgebreid onderzoek noodig zoowel in het archief van den Prefekt, als in dat van den Onder-Prefekt van het arrondissement Heerenveen. Ook in het Gemeente-archief werd een onderzoek ingesteld, doch daar was omtrent deze zaak bijna niets te vinden. Uit de prefekts- en onder-prefektsarchieven bleek echter, dat door den maire van Sloten wel een bewijsstuk omtrent een tol aldaar aan den Onder-Prefekt en door dezen aan den Prefekt gezonden is, doch dat dit niet in

den behoorlijken vorm en niet in het Fransch was opgesteld, weshalve het aan den maire ter verbetering en registratie werd teruggezonden. Het is echter niet gebleken, dat daarna het verbeterde stuk door den Prefekt is ontvangen. De oorzaak daarvan moet vermoedelijk gezocht worden o. a. in de omstandigheid, dat het op verscheidene plaatsen in deze provincie hoogst bezwaarlijk schijnt geweest te zijn dergelijke stukken in behoorlijk Fransch op te stellen. Althans dit wordt door den Prefekt in brieven aan den Directeur des Ponts et chaussées en Hollande herhaaldelijk als reden opgegeven, waarom de inzending van de stukken betreffende den eigendom van tollen met zijne arrêtés zoo groote vertraging ondervond. Trouwens omtrent verscheidene tollen in deze Provincie is door den Prefekt geen arrêté genomen, en de oorzaak daarvan kan niet gezocht worden in het ontbreken van eigendomsbewijzen, daar het bij gebrek aan het oorspronkelijke eigendomsbewijs voldoende was eene acte de notoriété publique over te leggen.

Aan den heer Mr. J. A. Feith, rijksarchivaris in Groningen, werden eenige inlichtingen verstrekt 1e omtrent twee sluizen in de trekvaart te Stroobos op de grens tusschen Groningen en Friesland, en 2e omtrent de geschiedschrijvers Martinus van Ylst en Henricus Thaborita en hunne kronieken.

Den heer Dr. P. P. Albert, stads-archivaris te Freiburg i/B., werden op zijn verzoek eenige opgaven verstrekt omtrent Christoffel van Sternsee, in de 2e helft der 16e eeuw grietman van Barradeel, en drost en olderman van Harlingen.

Voor den heer K. Gorter, secretaris van het college v. kerkvoogden der Hervormde gemeente te Opeinde, werd een onderzoek ingesteld naar stukken aangaande de pastoriegoederen van Opeinde.

Den heer W. H. E. Wolff te Amsterdam werden eenige inlichtingen gezonden omtrent den Frieschen uurwerkmaker H. K. Ratsma.

De nasporingen op verzoek van den heer Mr. H. D. Guyot te Groningen in het archief van het Hof gedaan betreffende den pasteur Joseph Pithori, tegen wien in 1669 een aanklacht bij de Synode werd ingediend, leidden niet tot het gewenschte resultaat. Waarschijnlijk is het ontbreken van vele stukken van het Hof uit die jaren de oorzaak daarvan.

Den heer Dr. W W. v. d. Meulen te Scheveningen werd mededeeling gedaan omtrent stukken van het jaar 1672, in dit depôt berustende.

Op een vraag van den heer G. Boosman te Dragten, naar het bestaan van een kaart van de kerkelijke gemeente Dragten en Dragtstercompagnie, met de grensscheiding tusschen beide dorpen, moest ontkennend geantwoord worden.

De heer Henry P. Gibson te New-York vroeg mij om eenige genealogische gegevens omtrent Petrus Stuyvesant, den laatsten gouverneur van Nieuw-Nederland, en enkele leden van die familie.

Het resultaat van het deswege gedaan onderzoek was, dat van Petrus Stuyvesant slechts de datum van inschrijving in het album der Franeker academie kon medegedeeld worden; en voorts werd bericht, dat van de dorpen in deze provincie, alwaar zijn vader predikant geweest is, de doop- en trouwboeken uit dien tijd voor zoover bekend niet meer bestaan.

Ten behoeve van eene studie over het dansen en de bezwaren daartegen van kerkelijke zijde aangevoerd in de 2e helft der 17e eeuw, werden voor den heer D. F. Scheurleer te 's-Gravenhage nasporingen gedaan o. a. in de archieven van Gedeputeerde Staten, het Hof, het Prov. Kerkbestuur en de Classis Leeuwarden. Eenige inlichtingen en copieën werden ZEd. verstrekt.

Het alhier gedeponeerde oud-archief der kerkvoogdij der Nederl. Hervormde gemeente te Winaldum gaf aanleiding tot de vragen van den secretaris van die kerkvoogdij, 1e hoeveel de kosten van het wederopbouwen van den toren aldaar in 1685 bedragen hebben, 2e of de Burgerlijke gemeente eenige rechten op dien toren heeft o. a. door bijdragen in die kosten van wederopbouw.

De kosten konden uit een rekenboek worden opgegeven. Op de tweede vraag werd bericht, dat mij daaromtrent niets gebleken is.

De heer K. Vos, predikant der Doopsgezinde gemeente te Woudsend, ontving eenige inlichting omtrent eene inscriptie op een raam in de Doopsgezinde kerk aldaar, en voorts betreffende een stuk in het gemeente-archief te Sloten.

Op een vraag van genealogischen aard van den heer C. A. v. Woelderen, luitenant der artillerie, te Arnhem, kon geene inlichting gegeven worden.

Aan den heer Brucken Fock te Middelburg werd eene opgave verstrekt van eenige stukken uit de ten vorigen jare aangekochte

verzameling familiepapieren, afkomstig van wijlen Jhr. Mr. M. de Haan Hettema.

De heer Jhr. B. W. F. van Riemsdijk te Amsterdam ontving inlichting omtrent Worp Ropta, grietman van Oostdongeradeel enz., en omtrent den schilder J. Attema.

Voor den heer Mr. S. Hannema te 's-Gravenhage werden eenige nasporingen gedaan in het rechterlijk archief van Wonseradeel voor de genealogie zijner familie. Voor hetzelfde doel stelde ZEGestr. ook persoonlijk in het archief een onderzoek in.

Voorts bezochten nog de volgende personen het archief:

De krijgshistorische onderzoekingen werden in het begin van het jaar voortgezet door den heer J. M. v. d. Made, die sinds 1 October ll. daarin vervangen werd door den heer H. A. Stork, 1e luitenant der Infanterie alhier.

Ook de heer J. A. Theissen zette zijne, in het vorige jaar voor zijn academisch proefschrift begonnen onderzoekingen, in het archief voort, doch moest die in den zomer staken wegens zijne benoeming tot leeraar aan het gymnasium te Groningen.

De heer Dr. W. P. C. Knuttel, onder-bibliothecaris der Koninklijke bibliotheek te 's-Gravenhage, bezocht eenige dagen het archief om gegevens te verzamelen voor eene studie over Balthasar Bekker.

De heer F. H. v. Setten, arts te Wirdum, kwam informeeren naar het origineele contract, in 1633 gesloten betreffende het onderhoud van de ringsloot van de ingepolderde Warregaster Grootmeer. Een daarnaar ingesteld onderzoek leidde niet tot het gewenschte resultaat.

De heer H. H. Tromp, burgemeester van Wijmbritseradeel, nam inzage van eenige registers van het rechterlijk archief van Wijmbritseradeel.

De heer Dr. J. A. Bruins, predikant te Idaard, deed onderzoek naar het testament van Ds. Henricus Perizonius.

De heer Dr. L. Knappert, hoogleeraar te Leiden, kwam informatiën inwinnen omtrent de geschiedenis der Doopsgezinden in deze provincie, en nam inzage van crimineele sententieboeken van het Hof uit de 16e eeuw.

De heer S. Haagsma, notaris te Sneek, deed herhaaldelijk nasporingen in rechterlijke archieven.

De heer Mr. J. A. Stoop, alhier, deed meermalen o. a. in het alhier gedeponeerde archief van het Prov. College van toezicht op de kerkelijke fondsen nasporingen naar stukken betreffende de pastoriegoederen der Hervormde gemeente Hoornsterzwaag c. a., en voorts informeerde ZEdGestr. naar stukken aangaande landerijen bij Sneek gelegen, die vroeger aan het Hospitaal-convent behoord hebben. Uit de stukken, van dit convent afkomstig, konden ZEdGestr. eenige gegevens verstrekt worden.

Voor hetzelfde doel bezocht de heer Mr. C. Ch. Paehlig, te Sneek, het archief. Z.Edelgestr. nam ook inzage van eenige banden en stukken, behoorende tot de rechterlijke archieven van Sneek en Wijmbritseradeel.

De heer Mr. J. F. de Jong Posthumus, alhier, kwam eenige registers van het rechterlijke archief van Utingeradeel raadplegen.

De heer M. W. Verwer, te Sneek, won inlichtingen in omtrent het Gasthuis, de Frittemahof en de St. Maartenskerk aldaar.

De heer Dr. M. N. Ringnalda, secretaris van het Prov. college van toezicht op de kerkelijke fondsen alhier, nam inzage van stukken van het archief van dat college, betreffende den aankoop van de kerk en pastorie te Finkum voor 's lands rekening in de eerste helft der 19e eeuw.

Tot hetzelfde doel bezocht ook de heer H. de Boer, predikant te Finkum c. a., het archief.

De heer H. de Peyster, tijdelijk te 's Gravenhage, won alhier eenige informatiën in ten behoeve van eene studie over den patriottentijd.

Door den heer Dr. S. Nagy, uit Debreczen in Hongarije, werd het archief bezocht, ten einde kennis te nemen van stukken betreffende Hongaarsche studenten, die de academie te Franeker bezocht hebben. Z.Ed. nam o. a. inzage van het album van die academie.

Voorts werd nog uit het album van die academie inlichting verstrekt aan den heer R. P. v. Epen te 's Gravenhage, omtrent Arnoldus en Herman van Zuylen van Nyevelt.

Afschriften werden gegeven:

1. aan den heer Mr. T. v. Hettinga Tromp, alhier:
   a. van eene informatie, door een commissaris van het Hof van Friesland genomen, in zake den verkoop van veen-

gronden te Hoornsterzwaag in 1804, en van de beschikking daarop van het Hof.

b. van eene resolutie van Gedeputeerde Staten van Friesland van 8 Mei 1587 betreffende de geestelijke goederen te Sneek.

c. van eene resolutie van de Staten van Friesland van 12 Mei 1791 betreffende de Hervormde gemeente te Menaldum.

2. aan den heer D. T. Scheurleer, te 's Gravenhage:

van resolutiën van Gedeputeerde Staten van Friesland van den 16 Mei 1682 en 6 Mei 1693, van de acta Synodalia Frisiae v. 1683 (art. 39, 5, 6) en van de acta der classis Leeuwarden van 16 April 1683 en 29 April 1683, alle betreffende de aanstelling van een dansmeester te Franeker.

3. aan den heer Mr. J. A. Stoop, alhier:

a. van eene dispositie van het Provinciaal college van toezicht op de kerkelijke fondsen van 15 Aug. 1832. I.

b. van eene missive van den Minister voor de zaken der Herv. kerk aan het Prov. college van toezicht van 2 Nov. 1831 en van het Koninklijk Besluit van 28 Oct. 1831, beide betreffende de scheiding der Herv. gemeente Hoornsterzwaag, c. a.

c. van eene resolutie van Gedeputeerde Staten van Friesland van 8 Mei 1587, betreffende de geestelijke goederen te Sneek.

4. aan den heer J. K. Inia, te Nijega (Smallingerland):

van inventarissen der pastoriegoederen van de Hervormde gemeente Oudega c. a. van 1742, 1793 en 1828.

5. aan den heer K. Gorter, te Opeinde:

van den inventaris der pastoriegoederen van de Herv. gemeente Oudega c. a. van 1828.

6. aan den heer Mr. S. Hannema, te 's Gravenhage:

van twee akten uit het verkoops-proclamatieboek van Franekeradeel van 1629—1662.

Naar aanleiding van de door Dr. M. Schoengen genomen proeven, om beschadigde handschriften en zegels met zapon te behandelen, bezocht de klerk van het gemeente-archief van Utrecht op last van Burgemeester en Wethouders van die gemeente, eenige dagen het archief, ten einde kennis te nemen van de wijze van deze behandeling. Dr. Schoengen stelde hem daarvan geheel op de hoogte.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

In mijn jaarverslag over 1901 deelde ik mede, dat het Provinciaal College van toezicht op het beheer der goederen en fondsen der Hervormde gemeenten in Friesland het voornemen had, behoudens overleg met mij, de kerkvoogden der aangesloten gemeenten in Friesland uit te noodigen, de in hun archief aanwezige oude boeken en papieren, die niet meer gebruikt worden, ter ordening, inventarisatie en goede bewaring op te zenden aan het Rijksarchief alhier; dat echter Uwe Excellentie bezwaar had tegen mijn deswege gedaan voorstel, om de kosten van overzending en reparatie van die archieven ten laste van het Rijk te brengen, en dat het College mij toen berichtte zich niet met de gestelde voorwaarde betreffende die kosten te kunnen vereenigen.

Daar het nu te vreezen was, dat er niets tot behoud van deze belangrijke archieven gedaan zoude worden, terwijl toch vele daarvan voortdurend in gevaar van vernietiging verkeeren, veroorloofde ik mij Uwer Excellentie een nieuw voorstel daaromtrent te doen n.l., dat de kosten van overzending en reparatie van die archieven voorloopig ten laste van het Rijk zouden gebracht worden, doch dat ingeval kerkvoogdijen hunne archieven terug wenschen te ontvangen, die kosten aan het Rijk moeten vergoed worden. Uwe Excellentie keurde dit voorstel goed, en ik vond nu het College bereid zijne medewerking te verleenen. Bij schrijven van 22 Mei 1903 berichtte het College mij, dat „de kerkvoogden der bij het Algemeen college van toezicht aangesloten gemeenten in hun ressort in kennis gesteld waren met de voorwaarden, waaronder de plaatsing hunner archieven in het Rijksdepôt alhier kan geschieden, met de uitnoodiging er bij om tot die plaatsing over te gaan, indien hunne archieven maar eenigszins van belang te achten zijn".

Tot nog toe heb ik geen dezer archieven ontvangen.

Het College gaf, zooals ik in de 5e afd. vermeldde, zijn eigen archief, dagteekenende van 1869—1898, in bruikleen.

Ingevolge de aanschrijving van Uwer Excellenties ambtsvoor-

ganger van 28 April 1893 n°. 813 Afd. K. W., werden de gemeente-archieven van Leeuwarden en Bolsward weder bezocht. Op beide plaatsen bevond ik, dat aan de rechterlijke archieven, die aan deze gemeenten in bewaring gegeven zijn, goede zorg besteed wordt.

Door het gemeente-bestuur van Opsterland werd in het jaar 1893, zooals ik in mijn verslag over dat jaar mededeelde, eene verzameling registers en stukken, behoorende tot het oud-archief van die gemeente, die ik bij mijn bezoek aan die gemeente, ter opsporing van rechterlijke archieven, op den zolder van het gemeentehuis in verwaarloosden toestand gevonden had, op mijn verzoek naar hier gezonden, ter bewaring in het archief-depôt. Thans stelden Burgemeester en Wethouders van die gemeente bij schrijven van 21 November 1903 mij voor ook het overige oud-archief van die gemeente in bewaring te nemen. Ik heb toen die gemeente bezocht en met den heer Burgemeester afgesproken, dat mij al het daar nog aanwezig archief, dagteekenende tot September 1816, zou toegezonden worden. Ik ben deze stukken nog wachtende.

De beschrijving der oude archieven van den burgerlijken stand in deze Provincie kwam gereed.

Ik heb de eer Uwer Excellentie deze beschrijving als Bijlage II van dit verslag te doen toekomen.

De archivaris in Friesland,

Leeuwarden, 29 Februari 1904. J. L. BERNS.

Archief van het Provinciaal college van toezicht op het beheer der goederen en fondsen der Hervormde gemeenten in Friesland.

II.

(16 October 1869—31 December 1898). (1)

1. Agenda's der vergaderingen van het College. 3 Oct. 1870, 2 Nov. 1874—29 Oct. 1886, 16 Nov. 1888—19 Nov. 1889, 16 Juli 1891—10 Nov. 1898. (Van af 1881, met eenige bijbehoorende decisiën). Hierbij: Reglement v. orde v. h. College v. 20 Maart 1871. 2 portef.

2. Dispositiën van het College, (en van de Commissie voor spoedeischende zaken). 16 Oct. 1869—22 Dec. 1880. 12 bndn. (Ieder jaar in 1 bd.).

3. Register op de dispositiën. 16 Oct. 1869—1880. 1 bd.

4. Adviezen van leden van het College. 1870—1873, 1883, 1885—1893. (Hierbij: Enkele agenda's van vergaderingen der Commissie voor spoedeischende zaken). 1 portef.

5. Acta van de Commissie voor spoedeischende zaken, met de daarbij behoorende stukken. 1881—1898. 18 bndn.

6. Ingekomen stukken, behoorende bij de dispositiën. 16 Oct. 1869—1880. 12 bndn. (Ieder jaar in 1 bnd.).

(1) In het Rijksarchief in Friesland gedeponeerd. Zie het eerste gedeelte van het archief van dit College, dat in 1897 aldaar gedeponeerd werd: Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven 1897, blz. 263.

7. Ingekomen stukken. 1880—1899. (Met eene lijst van de in deze serie ontbrekende stukken). 4 portef.

8. Registers van ingekomen stukken. 1 Oct. 1869—1899. 7 bndn.

9. Missives, geadresseerd aan den secretaris van het College. 1865—1892. (Hierbij enkele concepten en copieën van verzonden missives, enz.). 1 portef.

10. Missiveboek 22 Aug. 1893—19 Nov. 1898. 1 bnd.

11. Lijst van stukken betreffende de door het Provinciaal college van toezicht gegeven uitvoering van het besluit van het Algemeen college van 12 October 1868 n°. 40 ter voorloopige organisatie van de Nederl. Hervormde kerk aangaande het beheer der kerkelijke goederen en fondsen. Met eenige der bijbehoorende stukken. 1 portef.

12. Processen-verbaal van toetreding van gemeenten tot het Algemeen Reglement. 1870—1875. Met eenige begeleidende missives en Ingekomen berichten van gemeenten, die niet wenschen toe te treden. 1870. 1 portef.

13. Stukken betreffende de kiesvergaderingen. 1870—1898. 2 portef.

14. Plaatselijke reglementen op het beheer der kerkelijke goederen. 1869—1875. (Hierbij: Reglementen op het bestuur der pastorie-goederen en fondsen van Aengwirden, Marrum en Nijkerk, Oostrum en Jouwswier, Sexbierum en Dragten. 1855—1860). 1 portef.

15. Stukken betreffende de scheiding der gemeente Warga, Warstiens en Wartena. 1873—1881. 2 portef.

16. Stukken betreffende: *a.* de scheiding van kerk- en armvoogdij enz. te Roordahuizum en te Baard (1830—1857); *b.* de kosterie-goederen van Wartena 1848—1874; *c.* het predikantstractement te St. Jacobi-parochie 1872—1873; *d.* de goedkeuring van het plaatselijk reglement te Oudega en Kolderwolde 1877—1878; *e.* den herbouw der pastorie en de verhooging van het predikants-tractement te Haulerwijk 1881—1882. 1 portef.

17. Stukken betreffende: *a.* de verhooging van het predikantstractement te Nes op Ameland 1879—1893; *b.* de bijzondere school te Surhuizum 1891; *c.* de herstelling der kerk en pastorie, enz., te Hoornsterzwaag 1889—1892; *d* de afzetting van een notabele te Nijega (Smallingerl.) 1895—1897. 1 portef.

18. Ingekomen berichten betreffende tenaamstelling van inschrijvingen op de Grootboeken der Nationale schuld. (Circulaire v. 20 Febr. 1893). 1 portef.

19. Ingekomen berichten van ontvangst van het nieuwe reglement v. 1895. 1 portef.

20. Ingekomen berichten betreffende gelden, die anders als volgens art. 21 Alg. Regl. belegd zijn. (Circulaire v. 4 April 1898). 1 portef.

21. Staten v. begrooting van de kerkvoogdijen. 1870—1899. (Met eene lijst van de ontbrekenden). 10 portef.

22. Afschriften van rekeningen van kerkvoogdijen. 1870 —1898. (Met eene lijst van de ontbrekenden). 11 portef.

23. Aanteekeningen, enz. 1 portef.

24. Gedrukte circulaires en ander drukwerk van het Provinciaal college. 3 pakken.

25. Kerkelijke reglementen, brochures, boekwerken, enz., meest alle van kerkrechterlijken aard. 8 pakken.

Oude archieven van den Burgerlijken Stand in Friesland.

Deze archieven bevatten in hoofdzaak 1e. door plaatselijke gerechten gehouden registers betreffende huwelijk en overlijden en 2e. registers, in 1812 uit de kerkelijke archieven naar de gemeente-secretarieën overgebracht.

Reeds spoedig na de Hervorming werden door de Staten van Friesland aangaande huwelijken eenige regelen vastgesteld. In hare resolutie van 18 Maart 1586 (1) werd o. a. het volgende bepaald: „Omme te versiene op die veelvoldige ongeregeltheden, dagelicx zoe langher zoe meer in den huwelieken staet voorvallende, hebben gheordonneert ende ghestatueert, ordonneeren ende statueren mitz desen, dat van nu voortaen alle persoonen... verhylickende elcxanderen, nyet bestaende in den graden van bloede ende maechschap ofte zwaegerschap, hier nae in deesen verbooden . . . heure trouwe behoorlijck voor de vergaderinge in de echte sullen gehouden weesen te solemniseeren voor die gemeente Godes, na oproepinge heurer naemen ende belofte, op drie verscheidene Sonnendaeghen ofte ten minsten, bij tollerantie ende tot naerder dispositie, na drie oproepingen van hunne namen en beloften voor eens yderen competenten gerechte, op drie verscheydene rechtdaegen, acte van hun vereeniginge in de echte, int biweesen der naeste vrienden van beyde zyden, voor eenen uit denselven gerechte deur den secretarium te laeten aentekenen . . ."

Deze bepaling is bijna woordelijk opgenomen in den eersten druk van de landsordonnantie van 1602. (Boek I, tit. I, art. 11) en ook in de latere drukken van die ordonnantie.

In afwijking van deze bepaling was, althans in eenige steden, voorgeschreven, dat ook de huwelijken, die in de kerk afge-

(1) Charterb. v. Friesl. IV, 578.

kondigd en bevestigd werden, vóóraf ten raadhuize moesten aangegeven worden. De magistraat van Bolsward bepaalde n.l. bij resolutie van 18 Juni 1656 „geconsidereerd hebbende d'menigvuldige misbruycken die daeglix in d'stadt Bolswart int stuck van't aengeven der gebooden ende trouwen van echtelyeden de overhandt nemen . . . tot voercoeminge van sulcx, volgenst lofflyck gebruyck van de naeburige steeden, dat van nu voertaen all die genige die sich te houelyck staet willen begeven, alvoren sij haer aengeven aende kercke . . . sullen eerst verschyenen voor de presiderende burgemeester ende secretaris . . . omme aldaer te ontfangen een consent sedulle omme sulcx aen de predicanten over te brengen . . ."

Van vele gerechten zijn aanteekeningen betreffende huwelijken bewaard gebleven. In enkele steden en bijna alle overige gemeenten komen die echter in dezelfde registers voor, waarin ook de proclamatiën van verkoop, enz. van onroerende goederen of andere gerechtelijke akten geregistreerd werden. Deze registers zijn na 1811 met de overige rechterlijke archieven naar de rechtbanken overgebracht en berusten thans, behalve die van Leeuwarden en Bolsward, in het archief-depôt alhier. Doch in de gemeenten, alwaar afzonderlijke huwelijks-registers gehouden zijn, werden deze in 1811 niet onder de rechterlijke archieven begrepen, en zijn bij de gemeente-archieven blijven berusten (1), blijkbaar ingevolge de circulaire van den Intendant van binnenl. zaken van 17 Febr. 1811 aan den Prefect v. Friesland, waarin o. a. „dans quelques villes les registres de l'état civil étaient tenus par la chambre des échevins, il ne devront pas être placés sous les scellés qui seront apposés sur les archives des bancs des échevins, ils devront être réunies aux archives de la mairie si elle est instituée, soit provisoirement soit définivement, et si elle ne l'est pas, à la chambre politique du magistrat conformément au décrét du 24 Janvier 1811".

Hoewel in het besluit van den prefect v. 25 Februari 1811, n°. 1, naar aanleiding van deze circulaire genomen, o. a. voorkomt: „Voegende de heer Intendant hier nog eindelijk tot elucidatie bij, dat de registers van den civielen staat, welke tot hiertoe in sommige steden bij schepen-banken wierden gehouden niet met de archieven der schepen-banken moeten worden bezegeld, maar bij het archief der maires gevoegd" . . . blijkt derhalve die bepaling ook van toepassing op de huwelijksboeken

(1) Slechts ééne uitzondering vond ik op dezen regel, n.l. de huwelijksregisters van het gerecht van Leeuwarden, zijn met het overige rechterlijk archief in 1824 naar de rechtbank overgebracht, en zijn later met die archieven weder in bewaring aan de stad gegeven.

van de grietenij-gerechten in deze provincie beschouwd te zijn. Trouwens in het decreet van 24 Januari 1811, waarnaar in bovengenoemde circulaire is verwezen, worden ook „communes” genoemd. Dit decreet toch bepaalt in art. 1: Dans chacune des villes et communes de la ci-devant Hollande, où la réception des actes de l'état civil avait lieu devant la chambre des échevins, la chambre dite politique du magistrat des dites villes et communes est chargée, à dater de la suppression de la dite chambre des échevins, jusqu'a l'établissement de la nouvelle mairie, de recevoir ces actes.

Voorts zijn nog in onderscheidene gemeenten huwelijksregisters, die gehouden zijn ingevolge de Publicatie van de Representanten van het volk van Vriesland van 29 April 1796, waarbij bepaald werd: Art. 1. „Dat alle mans en vrouwsperzoonen, huwelijks belofte hebbende aangegaan, en willende voltrekken, hun huwelijk kunnen en mogen laaten bevestigen voor het gerechte, of in die kerkvergadering, welke zij zelven verkiezen. 2. Gemelde perzoonen moeten gerechtelijk aangave doen bij den dorprechter, of secretaris van het dorp, of stad, alwaar zij het laatste half jaar gewoond hebben. 3. De dorprechter of secretaris zal de namen der zich aangeevenden nauwkeurig aanteekenen, in een daartoe aangelegd boek, en aan de verloofden, volgens gebruik, een billet, met zijn naam vertekend, afgeven... 4. Op gemelde billet zullen drie achtereenvolgende zondagen de proclamatiën geschieden door den leeraar der plaatze hunner wooningen, in die kerkvergadering, welke zij zelve zullen verkiezen. 5. Wanneer de drie proclamatiën onverhinderd zijn afgeloopen, moet het huwelijk voltrokken worden, volgens een formulier bij de onderscheidene gezindheeden in gebruik, of nog te maaken. 6. Ook blijft het elk vrijstaan, na den onverhinderden afloop der proclamatiën, om, met behoorlijke attestatie, van den leeraar en een der leden van de kerkeraad verteekend, voor het gerechte, of elders, hun huwelijk te mogen laaten bevestigen. Doch zullen binnen vier weeken geblijk terug moeten zenden van de voltrekking des huwelijks aan den leeraar bij wien de proclamatiën zijn geschied. 7. Alle leeraaren zullen nauwkeurig moeten boekhouden, van de perzoonen, die door hun in het huwelijk zijn bevestigd, met aanteekening van de naamen derzelve, en de dagteekening, wanneer die voltrekking is geschied, en daarvan 's jaarlijks, na Nieuwjaarsdag, eene accurate lijst, verteekend, bezorgen ter secretarie van hun stad of district. De secretaris zal in een daartoe aangelegd register, de lijsten moeten boeken. . . . Eindelijk blijven de gestatueerde wetten op het huwelijk, en hetgeen daartoe betrekking heeft, provisioneel in volle kracht”.

Aanteekening betreffende overlijden ontbreekt, althans tot in de eerste jaren der 19e eeuw, voor het grootste gedeelte in de meeste gemeenten. In vele kerkeboeken der Roomsch-Katholieke gemeenten komen die wel voor, doch in die van de Ned. Hervormde e. a. gemeenten worden zij slechts zelden gevonden. Door de synode van Friesland zijn daaromtrent geen bepalingen gemaakt, en door de Staten v. Friesland werd dienaangaande het eerst in 1725 een besluit genomen. Namelijk in eene ordonn. op het Recht van successie v. 17 Maart 1725 werd o. a. bepaald: „Dat ten einde int toekomende de geregten gelegentheijt mogen hebben om sig soo veel te beter te informeeren op de contraventiën de schoolmeesters off dorpregters ten platten lande en de doodgravers in de steden zullen wesen verpligt en daartoe worden gehouden door de respective gerechten ende magistraten om alle twee maanden op te geven de namen van de verstorven personen in die tijd".

Deze bepaling is ook in latere ordonnantiën op het recht v. successie opgenomen. De opgaven, ingevolge de ordonnantie van 1725, zijn echter bij geen enkele gemeente meer. Ook van volgende jaren zijn de aanteekeningen slechts in enkele steden; doch in vele gemeenten zijn de registers van overledenen, gehouden ingevolge de ordonnantie op het recht v. successie v. H. H. M. v. 4 Oct. 1805.

Deze laatste registers zijn onder bewaring van de ambtenaren van den burgerlijken stand gesteld bij Koninklijk besluit van 23 Januari 1824. De Gouverneur van Friesland gaf van dit Kon Besl. kennis aan de plaatselijke besturen bij besluit van 24 Februari 1824 No. 6 A.

Voorts zijn slechts in twee gemeenten (Sloten en Workum) aanteekenboeken van geboorten, gehouden door vroedvrouwen of vroedmeesters, gedeeltelijk naar aanleiding van de ordonnantie der Staten v. Friesland v. 17 September 1804 betreff. „Heelmeesters".

In alle gemeenten vormen het grootste bestanddeel van deze burg. stands-archieven de registers, afkomstig uit kerkelijke archieven.

Door de Staten van Friesland zijn bij besluit van 28 Februari 1772 aan de Hervormde gemeenten zeer uitvoerige voorschriften gegeven o. a. omtrent het houden van lidmaten-, doop- en trouwboeken. Deze boeken moesten in duplo, één door den predikant en één door den koster of meester, gehouden worden.

De overbrenging in 1812 naar de secretarieën geschiedde ingevolge het besluit van den Prefekt van Friesland van 13 Juni 1812, waarbij bepaald werd, dat „de doop- en trouwregisters bij de heeren predikanten in vroegere jaren en voor de

introductie van de registers van den Burgerlijken Staat gehouden" aan de maires moesten afgegeven worden. De dubbelen, door de kosters of meesters gehouden, zouden onder de predikanten blijven berusten. Onder de over te brengen registers waren derhalve ook begrepen die van vóór 1772, toen zij volgens synodale voorschriften door de predikanten, doch niet in duplo, moesten gehouden worden. Op slechts zeer enkele uitzonderingen na is toen een exemplaar der doop- en trouwboeken, dagteekenende van af 1772, uit alle Ned. Herv. gemeenten overgebracht, en grootendeels ook de daaraan voorafgaande registers.

In onderscheidene kerkelijke gemeenten zijn echter oudere boeken achtergebleven (1). Vermoedelijk is de reden daarvan geweest, o. a. dat die boeken vaak niet alleen de doop- en trouwlijsten, maar ook namen van lidmaten, handelingen van den kerkeraad, rekeningen van de diaconie, en andere kerkelijke zaken bevatten; en wellicht ook werden de alleroudste boeken van minder belang voor de ambtenaren van den burgerlijken stand beschouwd; althans in eenige Ned. Herv. gemeenten zijn alleen de alleroudste boeken achtergebleven, terwijl van diezelfde plaatsen de boeken van lateren datum, aansluitende aan die van af 1772, wel zijn overgebracht.

In enkele kerkelijke gemeenten zijn de doop- en trouwlijsten uit de kerkeboeken genomen, en alleen die lijsten overgebracht, of er werd van het geheele boek eene copie genomen, die dan bij de kerk bleef. Van bijna 100 Nederl. Herv. gemeenten echter berusten kerkeboeken, waarin, behalve doop- en trouwlijsten, ook allerlei andere kerkelijke zaken, in de gemeentesecretarieën.

In vroegeren tijd waren in deze provincie aanmerkelijk meer dan tegenwoordig, Ned. Herv. gemeenten, die uit eene combinatie van twee of meer dorpen bestonden. In lateren tijd, bijna alle na 1832, zijn onderscheidene combinaties gescheiden. In de hier volgende opgave is het jaar van scheiding van gecombineerde gemeenten alleen dan aangeteekend, in geval die plaats had vóór 1811. Wanneer bij de kerkeboeken en andere registers geen plaatsnaam vermeld wordt, betreffen deze het dorp of alle dorpen, die tot de gemeente behoorden, in de jaren, waarover die boeken loopen.

Over het algemeen bevond ik deze burgerlijke stands-archieven

---

(1) Vrgl. de verslagen over Kerkelijke archieven in Friesland, in «Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven» 1896, blz. 380 en 1898, blz. 451. Voor zoover mij gebleken is werden alleen in de gemeente Het Bildt naar aanleiding van die beschrijving der kerkelijke archieven, daarin voorkomende oudere boeken opgevraagd en ter secretarie overgebracht.

in vrij bevredigenden toestand. Gewoonlijk worden zij bewaard in een kast in de secretarie, of in een brandkast of brandvrij kluis. Er zijn slechts weinig zeer defecte boeken, en ook verscheidene banden zijn door plaatselijke binders weder in bruikbaren toestand gebracht. Uit enkele gemeenten werden mij, op mijn verzoek, registers toegezonden, om ze alhier te doen herstellen.

Bij de gemeenten, waarvan aanteekeningen betreffende huwelijken (afkondigingen en akten van bevestiging, of een van beiden) voorkomen in proclamatieboeken betreffende onroerend goed of in andere registers van gerechtelijke akten, zijn zooveel mogelijk de jaren aangegeven, waarover die aanteekeningen loopen.

De archivaris in Friesland,

Leeuwarden, 29 Februari 1904. J. L. BERNS.

ACHTKARSPELEN. (1)

a. Register van overledenen in Achtkarspelen. 6 Jan. 1806—20 Dec. 1811. fol. (2)

b. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten:

Augustinusga en Surhuizum.

1. Doopboek v. Augustinusga. 24 Mei 1772—3 Mei 1812. fol.

2. Trouwboek v. Augustinusga. 24 Mei 1772—4 Nov. 1810. fol.

3. Doopboek v. Surhuizum. 21 Juni 1772—7 Juni 1812. (Hierin ook: Lidmaten 1773—1775). fol.

4. Trouwboek v. Surhuizum. 7 Juni 1772—18 Nov. 1810. fol.

5. Rekeningboeken d. diaconie v. Surhuizum. 1. 1771—1782; 2. 1782—1792; 3. 1829—1839. 3 bndn. fol. (In n⁰. 3 ook: Rekeningen v. d. algemeene armvoogdij).

Buitenpost en Lutkepost.

1. Een register, waarin: Gedoopten 5 Mei 1699—5 April 1772; Getrouwden 1749—16 Febr. 1772. fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—28 Juli 1811. 4°.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—30 Dec. 1810. 4°.

---

(1) In Proclamatieboeken: Enkele aanteekeningen betreffende huwelijken v. 1606, 1612, 1721, 1723 en 1724.

(2) Dit en ook de registers van overledenen van de overige burgerl. gemeenten zijn, voor zoover zij dagteekenen na 4 October 1805, gehouden ingevolge de ordonn. van dien datum van H. H. M. op het recht van successie.

Drogeham en Harkemaopeinde.

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1623—1728; Lijst van lidmaten 1702; Namen van ouderlingen en diakenen 1752—1782; Gedoopten 1 Jan. 1702—3 Mei 1772; Getrouwden 20 Jan. 1704—12 April 1772; Overledenen 1750—1780. fol.

2. Doopboeken. 1. 5 Juli 1772—20 Juli 1806. kl. 8°; 2. 31 Aug. 1806—14 Juni 1812. 4°. 2 bndn.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. kl. 8°.

Gerkesklooster.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1703—1717, 1729—1770; Id. (gestorven en vertrokken) 1729—1738; Gedoopten 2 Sept. 1703—1718, 1722, 10 Febr. 1726—8 April 1772; Getrouwden 14 Sept. 1703—1717, 1727, 10 Juli 1729—22 Maart 1772. fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—7 Juni 1812. fol.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—18 Nov. 1810. fol.

Surhuisterveen.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad (censuur) 1717—1737; Gedoopten 26 Aug. 1688—18 Oct. 1750, 9 Jan. 1752—1764, 13 Sept. 1767—19 April 1772; Id. (latere aanvulling) 1757—1771; Getrouwden 10 Sept. 1688— 26 Maart 1750, 9 Jan. 1752—1764, 13—27 Sept. 1767, 4 Nov. 1770, Maart, April 1772; Overledenen 1689- 1709, 1712—1743. fol.

2. Doopboek. 7 Juni 1772—1 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 16 Aug. 1772—23 Dec. 1810. fol.

Twijzel en Kooten.

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1613—1809; Namen van ouderlingen en diakenen 1763—1809; Lidmaten 1758—1769; Gedoopten 2 Juli 1758—19 April 1772; Getrouwden 1758—Febr. 1772; Ontvang en uitgave v. d. pastorie 1762, 1790; Uitgaven ten laste v. d. pastorie 1764—1807; Lijst van de landen onder de pastorie-plaatsen behoorende en v. d. losse landen op 't „uitland" 1771; Staten v. d. opkomsten d. pastoriegoederen 1763, 1788, 1806; Onkosten v. d. verbetering v. d. pastorie-tuin 1783; Pachtbrieven van een pastorie-land 1767 en van heide v. d. pastorie 1771; Huurcontracten v. pastorie-plaat-

sen te Drogeham 1779; Specificatie van hetgeen de pastorie toekomt wegens het aangekochte land te Kooten met de kerk in communione 1770. fol.

2. Doopboeken. 1. 2 Febr. 1678—27 Juni 1761. 4°; 2. 10 Mei 1772—5 Juli 1812. 8°. 2 bndn.

3. Trouwboek. 31 Mei 1772—30 Dec. 1810. 8°.

AENGWIRDEN. (1)

a. Register v. overledenen in Aengwirden. 1 Jan. 1806—19 Dec. 1811. 4°.

b. Registers uit het archief der Nederlandsch Hervormde gemeente:

Tjallebert, Luinjebert, Gersloot en Terband.

1. Doopboek. 3 Mei 1772—5 April 1812. 4°.

2. Trouwboek. 23 Aug. 1772—8 Maart 1812. 4°.

AMELAND. (2)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten:

Hollum en Ballum.

1. Een register, waarin: Gedoopten te Hollum 28 Mei 1723—8 April 1792; Getrouwden te Hollum 3 Oct. 1723—26 April 1792. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Hollum 13 Mei 1792—22 Maart 1812; Getrouwden te Hollum 12 Aug. 1792—6 Jan. 1811. fol.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. huwelijken v. 1642—1708.

(2) In Recesboeken: Aanteekeningen betreff. huwelijken v. 1627—1697.

3. Een register, waarin: Gedoopten te Ballum 26 Juli 1716—19 Juli 1812; Getrouwden te Ballum 1 Aug. 1723—10 Juni 1810. fol.

Nes.

Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en Lidmaten 1725—1811; Gedoopten 23 Jan. 1725—9 Febr. 1812; Getrouwden 19 Jan. 1726—16 Dec. 1810. fol.

II. Roomsch-Katholieke gemeente.

(*Ameland*).

1. Doopboek. 17 Oct. 1696—4 Febr. 1812. 4°.

2. Trouwboek. 20 Dec. 1696—30 Dec. 1810. 4°.

BAARDERADEEL. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Beers en Jellum.

1. Doopboek v. Beers. 22 Nov. 1772—18 Aug. 1811. 4°.

2. Trouwboek v. Beers. 31 Mei 1772—15 Mei 1808. 4°.

3. Doopboek v. Jellum. 4 Oct. 1772—15 Dec. 1811. 4°.

Bozum. (2)

1. Een register, waarin: Gedoopten 15 Nov. 1673—18 Aug. 1754; Rekeningen v. Diakenen 1693—1726 en 1730—1746. sm. fol.

2. Een register, waarin: Benoemingen v. kerkeraadsleden

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreffende Huwelijken v. 1595—1605 en 1637—1708.

(2) In een rekeningboek der kerkvoogdij v. Bozum v. 1593—1685, ook berustende in het gemeentehuis v. Baarderadeel, komen voor: Gedoopten 4 Aug. 1616—30 Aug. 1657; Getrouwden 20 Mei 1616—24 Juni 1657.

1760—1776; Lidmaten 1754—1771; Gedoopten 13 Oct. 1754—26 Apr. 1772; Getrouwden 22 April 1731—17 Maart 1772; Collecten 1759—1782; Diaconie-rekeningen 1746—1754. sm. fol.

3. Doopboek. 31 Mei 1772—23 Febr. 1812. 4°.

4. Trouwboek. 17 Mei 1772— 3 Maart 1811. 4°.

Britswerd en Wiewerd.

1. Doopboeken. 1. 25 Febr. 1678—3 Mei 1772 („Copia uit 't oude kerkboek"). fol.; 2. 3 Mei 1772—25 Jan. 1812. 4°. 2 bndn.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—9 Sept. 1810. 4°.

Hilaard en Lions.

1. Doopboek v. Hilaard. 25 Oct. 1772—8 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek v. H. en L. 23 Aug. 1772—23 Sept. 1810. 4°.

Huins.

1. Doopboek. 30 Aug. 1772—12 Jan. 1812. 4°.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—24 Juni 1810. 4°.

Jorwerd.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en benoemingen v. kerkeraadsleden 1639—1687, 1733—1796; Lidmaten 1702, 1639—1770; Gedoopten 13 Jan. 1639—8 Maart 1772; Bejaarde gedoopten 21 Mei 1734—24 Febr. 1769; Getrouwden 12 Mei 1639—19 Mei 1771; Overledenen 4 Mei 1734— 13 Oct. 1784. fol.

2. Doopboek. 28 Juni 1772—22 Sept. 1811. 4°.

3. Trouwboek. 31 Mei 1772—25 Dec. 1810. 4°.

Mantgum en Schillaard.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1693—1800; Lidmaten 1659—1693; Gedoopten 6 Aug. 1648—9 Febr. 1772; Bejaarde gedoopten 26 Aug. 1649—1661; Getrouwden 16 Sept. 1649—1 Juni 1771; Afrekeningen d. diaconie 1663—1827; Lijst v. diaconiegoederen. fol.

2. Doopboek. 20 Juni 1773—29 Sept. 1811. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—22 Mei 1803. 4°.

Oosterlittens.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 11 Mei 1692—14 Dec. 1770; Lidmaten 1692—1771; Gedoopten 16 Sept. 1683—21 Juli 1771; Getrouwden 14 Febr. 1692—18 Aug. 1771; Diaconierekeningen 1692—1771; Alimentatie d. armen 1692—1695. fol.

2. Doopboek 29 Sept. 1771—23 Febr. 1812. fol.

3. Trouwboeken. 1. 29 Sept. 1771—23 Dec. 1810; 2. 18 Mei 1772—23 Juni 1826. 2 bndn. fol.

Oosterwierum.

1. Doopboek. 13 Dec. 1772—8 Dec. 1811. 4°.

2. Trouwboek. 17 Mei 1772—25 Dec. 1810. 4°.

Weidum.

1. Doopboek. 24 Mei 1772—23 Febr. 1812. fol.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—23 Sept. 1810. fol.

Winsum en Baard.

1. Een register, waarin: Lijst v. predikanten sedert 4 Mei 1599—1770; Benoemingen v. ouderlingen en diakenen 1700—1770; Lidmaten 1700—1763, 1766—1770; Gedoopten 1 Jan. 1700—17 April 1763; Getrouwden 21 Jan. 1700—26 April 1772. fol. (1)

2. Doopboek van Baard. 8 Juni 1772—11 Aug. 1811. 4°.

3. Trouwboek van Baard. 8 Juni 1772—19 Aug. 1810. (In duplo). 4°.

4. Doopboek v. Winsum. 31 Mei 1772—8 Maart 1812. 4°.

5. Trouwboek v. Winsum. 3 Mei 1772—6 Jan. 1811. (In duplo). 4°.

II. Doopsgezinde gemeente
te *Baard.*

Geboorte-register. 27 Aug. 1741—23 Maart 1827. 8°.

---

(1) Dit register betreft tot 1720 ook Huins, dat met Winsum en Baard van 1638—1720 vereenigd was.

III. Roomsch-Katholieke gemeente te *Oosterwierum.*

Een register, waarin: Gedoopten 14 Jan. 1796—22 Febr. 1812; Getrouwden 15 Mei 1796—19 Nov. 1809. 4°.

BARRADEEL. (1)

a. Register van overledenen in Barradeel. 1 Jan. 1806—11 Sept. 1814. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Minnertsga.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1655—1771, m. alph. register; Gedoopten 7 Jan. 1655—15 Dec. 1771; Getrouwden 28 Jan. 1655—29 Dec. 1771, m. alphab. register. fol.

2. Doopboek. 2 Febr. 1772—1 Maart 1812. 4°.

Oosterbierum.

1. Doopboeken. 1. 8 Febr. 1695—5 Apr. 1772; 2. 24 Mei 1772—15 Maart 1812. (Hierin ook: Bejaarde gedoopten 2 Mei 1773 en 4 Mei 1780). 2 bndn. 4°.

2. Trouwboek. 13 Mei 1772—29 Dec. 1810. 4°.

Pietersbierum.

1. Doopboeken. 1. 26 Nov. 1719—15 Sept. 1771; 2. 10 Mei 1772—13 Mei 1812. 2 bndn. fol.

2. Trouwboeken. 1. 26 Dec. 1719—3 Mei 1772; 2. 17 Mei 1772—10 April 1811. 2 bndn. fol.

Sexbierum.

1. Een register, waarin: Datums v. avondmaal en aangeno-

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1604—1608, 1610—1673, 1680, 1722, 1732, 1738, 1739, 1745, 1747, 1752, 1762, 1765, 1776, 1784.

men lidmaten 1644—1716; Lidmaten 1716—1772; Gedoopten 20 Mei 1619—26 April 1772; Getrouwden 19 Nov. 1620 – 24 Nov. 1771; Verschillende acten, enz. 1636—1653. fol

2. Doopboek. 3 Mei 1772—8 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. fol.

Tjummarum en Firdgum.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1698—1719; Lidmaten 1678—1772; Gedoopten 6 Febr. 1676—17 Mei 1772; Getrouwden 30 Jan. 1632—17 Mei 1772. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—5 Jan. 1812. fol.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. fol.

4. Doopboek van Firdgum. 10 Jan. 1773—20 April 1788. fol.

Winaldum.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en benoemingen v. kerkeraadsleden 1727—1782; Lidmaten en benoem. v. kerkeraadsleden 1617—1722; Lidmaten 1722—1770; Gedoopten 16 Nov. 1617—1 Maart 1772; Getrouwden 6 Dec. 1617—26 April 1772. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—2 Juli 1815. fol.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—27 Mei 1810. fol.

HET BILDT. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

---

(1) In Recesboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1614—1619, 1642—1662, 1689 - 1720. De registers n⁰. 1 van St. Anna Parochie, en n⁰. 1 van Vrouwen Parochie, zijn ook vermeld in «Arch. d. Ned. Herv. Kerk in Fr.». Verslagen Rijksarch. 1896, blz. 403 en 507. Naar aanleiding van dat verslag werden zij naar de Gemeente-secretarie overgebracht.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

St. Anna-Parochie.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1601—1663; Handelingen v. d. kerkeraad 1 April 1601—1663; Getrouwden 1600—18 Sept. 1659; Verslag eener vergadering v. 22 Oct. 1668 betreff. de 2 avondmaalsbekers v. W. v. Haren en echtgen.; Gedoopten 1601—7 Maart 1680; Namen d. kinderen, die „die Sondachse antwoord uit die catechisme in die kerk opseggen", 1602. fol.

2. Een, in lateren tijd bijeengebonden, register, waarin: Namen v. predikanten sedert 1600—1802; Handelingen v. d. kerkeraad, benoemingen v. kerkeraadsleden, enz. 1680—1752, 1754—1798 (hierin ook lidmaten); Lidmaten 1680—1754 (hierin ook enkele handelingen v. d. kerkeraad), 1754—1772; Gedoopten 14 Maart 1680—19 April 1772; Getrouwden 16 Mei 1680—10 Juni 1772; Register v. overledenen voor het recht v. successie volgens ordonnantie v. 4 Oct. 1805 v. H. H. M. v. h. district 't Bildt 9 Jan. 1806—28 Dec. 1811; Id. v. h. district Ferwerderadeel 9 Juli 1806—26 Juni 1807; Acten v. geboorten 5 Jan.—Dec. 1811; Chron. register der geboorten v. 1811; Acten v. overlijden 7 Febr.—28 Dec. 1811; Register v. overledenen te St. Anna-Parochie in 1811. fol.

3. Doopboek. 13 Mei 1772—22 April 1812. 4°. (2 bkn. in 1 bnd., later saamgebonden).

4. Een, in lateren tijd bijeengebonden, register, waarin: Getrouwden 17 Mei 1772—3 Juni 1811; Benoemingen v. kerkeraadsleden te St. Jacobi Parochie 4 Mei 1654—5 Mei 1765; Getrouwden te St. Jacobi Parochie 6 Jan. 1650—2 Febr. 1772. 4°.

St. Jacobi-Parochie.

Een, in lateren tijd bijeengebonden, register, waarin: Gedoopten 3 Juni 1714—22 Mei 1716, 15 Jan. 1748—22 Maart 1812; Acten v. geboorten te St. Jac. Par. 7 Jan.—31 Dec. 1811; Chron. register v. geboren. te St. Jac. P. 1811; Acten v. overledenen 2 Jan.—18 Dec. 1811; Register v. overledenen 1811. fol.

Vrouwen-Parochie.

1. Een register, waarin: Getrouwden 28 Aug. 1597—15 Juli 1604, 28 Mei 1615—11 Maart 1708; Lidmaten 1644—1707; Gedoopten 11 Mei 1623—28 Aug. 1707. fol.

2. Een, in lateren tijd bijeengebonden, register, waarin: Lidmaten 1707—1719; Gedoopten 4 Sept. 1707—24 Febr. 1811; Getrouwden 19 Febr. 1708—30 Dec. 1810; Acten v. geboorten 11 Jan.—28 Dec. 1811; Register v. geboorten 1811; Aangifte v. ondertrouw 1812—1816; Acten v. overlijden Jan.—21 Dec. 1811; Register v. overledenen 1811. fol.

BOLSWARD. (1)

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 28 Juni 1656—17 Dec. 1670; 2. 30 Dec. 1670—29 Dec. 1693; 3. 6 Jan. 1694—26 April 1727; 4. 3 Mei 1727—21 April 1770; 5. 28 April 1770—11 Jan. 1811. 5 bndn. (n°. 1—4 sm. fol., n°. 5 fol.) (2)

b. Registers van overledenen in Bolsward „en de jurisdictie daarvan". 1. 8 Mei 1794—31 Dec. 1805 sm. fol.; 2. 5 Jan. 1806—27 Juli 1809 fol.; 3. 4 Aug. 1809—16 Jan. 1814 fol. 3 bndn.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 20 Maart 1621—26 Oct. 1637; Getrouwden 4 Jan. 1607—1633. sm. fol.

2. Doopboeken. 1. 17 Jan. 1639—25 Dec. 1687; 2. Jan. 1688—25 April 1720; 3. 19 Mei 1720—26 April 1772; 4. 10 Mei 1772—27 Juli 1810; 5. 10 Mei 1772—29 Dec. 1799; 6. 5 Jan. 1800—18 Maart 1812. 6 bndn. fol.

3. Trouwboeken. 1. 14 Jan. 1644—13 Jan. 1667; 2. 6 Jan. 1667—10 Juli 1698; 3. 26 Juni 1698—13 Febr. 1735; 4. 27 Febr. 1735—1 Juni 1766; 5. 10 Mei 1766—10 Mei 1772; 6. 3 Mei 1772—10 Maart 1811 (In duplo). 7 bndn. 4°.

II. Doopsgezinde gemeente.

Geboorteboek (aangelegd in 1794). 18 Dec. 1734—1812. 4°.

---

(1) In de Proclamatieboeken: Afkondiging en bevestiging v. Huwelijken d. h. gerecht van 1588—1810.

(2) Deze registers zijn aangelegd ingevolge de resolutie van den Magistraat van Bolsward van 18 Juni 1656, zie hierboven blz. 294.

III. Roomsch-Katholieke gemeente.

1. *H. Martinus.*

Een register, waarin: Gedoopten 13 Jan. 1754—5 Febr. 1813; Getrouwden 28 Juli 1776—18 Mei 1797. 4°.

2. *H. Franciscus.*

1. Een register, waarin: Gedoopten 5 April 1724—14 Dec. 1763; Getrouwden Mei 1724—12 Dec. 1763. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 5 Jan. 1765—5 Febr. 1813; Getrouwden 30 Jan. 1765—3 Mei 1812. sm. fol.

DANTUMADEEL. (1)

a. Register der personen, „welke in het district Dantumadeel in den huwel. staat zijn bevestigd, opgemaakt uit de lijsten der leeraren ter secretarie ingekomen, en dewelke door het gerecht op vertoon van attestatie in den huwel. staat zijn bevestigd ingevolge de public. v. 29 April 1796". Mei 1796—17 Nov. 1805. fol.

b. Register van overledenen in Dantumadeel. 3 Jan. 1806—20 Maart 1811. Hierbij: Copie der declaratoiren van overlijden Jan. 1806—24 Juni 1811. — Volgt: Register van overledenen in Dantumadeel. 26 Febr. 1806—20 Dec. 1811. Samen in 1 bnd. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Akkerwoude, Murmerwoude en Veenwouden. (2)

1. Een register, waarin: Lijst v. predikanten 1602—1789; Lidmaten 1721—1772 (sedert 1727 ook handelingen v. d. kerkeraad en benoemingen v. kerkeraadsleden); Lidmaten te Akkrum en Murmerwoude 1743—1771; Lidmaten te Veenwouden 1743—

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1651—1699.

(2) In 1755 is Veenwouden eene zelfstandige gemeente geworden.

1755; Gedoopten 13 Juni 1706—26 April 1772; Gedoopten te Akkerwoude en Murmerwoude 17 Mei 1772—1 Maart 1812; Getrouwden 8 Aug. 1706—29 Sept. 1771. 4°.

2. Een register, betreffende Veenwouden, waarin: Gedoopten 26 Oct. 1755—1 Maart 1812; Getrouwden 1755—24 April 1772. fol.

3. Trouwboek v. Akkerwoude en Murmerwoude. 24 Mei 1772—23 Dec. 1810. In duplo. Samen in 1 bd. 4°.

Birdaard en Janum.

1. Doopboeken. 1. 22 Dec. 1667—29 Maart 1772. sm. fol.; 2. 12 Juli 1772—1 Maart 1812. fol. Samen in 1 bd. fol.

2. Trouwboek. 21 Juni 1772—17 Febr. 1811. In duplo. Samen in 1 bd. fol.

Dantumawoude, Driesum en Wouterswoude.

1. Lidmatenboek. 1697—1748 (losse bladen in doos). 4°.

2. Doopboek. 20 Juni 1697—14 Juni 1750 (losse bladen in doos). 4°.

3. Een register, waarin: Lidmaten 1750—1772; Gedoopten 4 Jan. 1750—22 Maart 1812. 4°.

4. Trouwboek. 22 Oct. 1752—31 Dec. 1810. 4°.

Rinsumageest en Sybrandahuis.

1. Doopboeken. 1. 5 Juni 1628—19 April 1772. sm. fol.; 2. 10 Mei 1772—18 Febr. 1812. 4°. Samen in 1 bd. sm. fol.

2. Een register, waarin: Getrouwden 10 Mei 1772—22 Mei 1796; Id. 10 Mei 1772—23 Dec. 1810; Huwelijks-aangifte 7 Mei 1796—24 Juni 1809 (aangeteek. d. d. dorprechter v. Rinsumageest ingevolge publicat. v. 2 April 1796). 4°.

DOKKUM.

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 22 Febr. 1605—25 Aug. 1650; 2. 7 Sept. 1650—16 Oct. 1686 (Ommezijde: „Register v. proclamatiën en trouwen v. de Roomschcatholieken

en Mennonietsgezinden" .13 Dec. 1661—26 Aug. 1679); 3. 23 Oct. 1786—7 Juni 1760; 4. 2 Aug. 1760—16 Febr. 1811. 4 bndn. fol.

b. Registers van overledenen. 1. 8 Juni 1774—6 Aug. 1813. sm. fol.; 2. 1 Jan. 1806—30 Dec. 1807. fol.; 3. 1 Jan. 1808—26 Jan. 1812. fol. 3 bndn.

c. Registers van graven op het kerkhof „vernieuwd op orde v. H. Achtb." d. d. gerechtsbode Groenewoud, 1760—± 1819, met alph. register. 1. Ooster; 2. Wester. 2 bndn. sm. fol.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Doopboeken. 1. Febr. 1612—Oct. 1662 (Ontbreekt: Oct. 1633—Oct. 1634, April 1635, Juli 1635—Dec. 1639) sm. fol.; 2. Nov. 1662—Dec. 1709 sm. fol.; 3. Jan. 1710—Sept. 1764 sm. fol.; 4. Oct. 1764—April 1772 sm. fol.; 5. 3 Mei 1772—20 Febr. 1812 fol. 5 bndn.

2. Trouwboeken. 1. 17 Juni 1660—1 Sept. 1697 sm. fol.; 2. 15 Aug. 1697—22 Mei 1741 sm. fol.; 3. 20 Mei 1741—3 Mei 1772 fol.; 4. 19 April 1772—5 Maart 1811 fol. 4 bndn.

II. Vereenigde christelijke gemeente.

Geboorteregister. 14 April 1794—1811. (Latere copie). fol.

III. Roomsch-Katholieke gemeente.

Een register, waarin: Gedoopten 14 Jan. 1728—19 Dec. 1829; Overledenen 1816—1827. 4°.

DONIAWERSTAL. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Goingarijp en Broek.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1717—1737; Id. Id. (ook Lidmaten) 1763—1772; Lidmaten 1717—1741;

(1) In Proclamatie- en Recesboeken aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1609—1726, 1743, 1746, 1783, 1785—1795.

Gedoopten 12 Jan. 1716; 5 Dec. 1717—5 April 1772; Getrouwden 12 Dec. 1717—13 April 1772. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Goingarijp 9 Oct. 1772—15 Sept. 1811; Id. te Broek 27 Nov. 1772—23 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—Mei 1809. 4°.

Langweer, Teroele, Indijken en Boornzwaag.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad, benoemingen v. kerkeraadsleden en lidmaten 1694—1724; Gedoopten 1671—24 Nov. 1722, 17 Juni 1743—19 Juni 1763; Getrouwden 9 Dec. 1694—24 Jan. 1723; Afrekeningen der diaconie 1695—1723. fol.

2. Een register, waarin: Benoemingen v. kerkeraadsleden en lidmaten 1763—1771, 1778—1794; Gedoopten 21 Aug. 1763—5 April 1772; Getrouwden 1 Jan. 1764—15 Dec. 1765, 21 Oct. 1770—31 Maart 1771. fol.

3. Doopboek. 21 Mei 1772—22 Maart 1812. fol.

4. Trouwboek. 24 Mei 1772—23 Sept. 1810. fol.

Oosterhaule, Oldouwer en Nijega.

1. Een register, waarin: Gedoopten 18 Sept. 1707—5 Jan. 1772; Getrouwden 17 Febr. 1708—Maart 1772. fol.

2. Doopboek. 24 Jan. 1773—9 Febr. 1812. fol.

3. Trouwboek. 3 Mei 1772—13 Mei 1810. fol. (Hierbij losse bladen, waarop: Getrouwden 30 Mei 1756—April 1759 en 1 Mei 1768.)

Tjerkgaast, Doniaga, St. Nikolaasga, Idskenhuizen en Legemeer.

1. Een register, waarin: Lidmaten (van de 5 dorpen ieder afzonderlijk) 1613—1677; Gedoopten 26 Dec. 1645—7 Aug. 1664; Id. te Tjerkgaast 1613—1622, 6 Jan. 1684—9 Jan. 1687; Id. te St. Nicolaasga 1616—1622; Id. te Idskenhuizen 6 Jan. 1619—1 Oct. 1654; Id. te Doniaga 18 Aug. 1616—13 Oct. 1622; Getrouwden 29 Nov. 1613—Maart 1628, 1646—14 Juni 1677; Afrekeningen der diaconie 1651—1660, 1663—1675, 1677; Id. der kerkvoogdij 1637, 1647, 1653, 1657—1660; Id. der armvoogdij 1653;

Extract uit het testament van A. Solcama, secretaris v. Wonseradeel (waarin legaat aan de pastorie) en eenige andere acten en stukken. fol.

2. Een register, waarin: Lidmaten 1684—1692; Lijsten van Lidmaten (ieder der 5 dorpen afzonderlijk) 1730; Gedoopten 1682—28 Jan. 1731; Id. te St. Nicolaasga 3 Sept. 1701 - Jan. 1737; Getrouwden 2 Dec. 1683—8 Maart 1696, 1727—1736; Afrekeningen der diaconie 1679—1688; Afrekeningen der kerkvoogdij 1662—1692. fol.

3. Doopboek. 17 Maart 1737—22 Maart 1772. fol. (Hierbij: Op een los katern uit een ander boek: Gedoopten 1700—Jan. 1737.)

4. Een register, waarin: Gedoopten te Tjerkgaast 21 Aug. 1772—26 Jan. 1812; Id. te Idskenhuizen en Legemeer 31 Mei 1772—16 Febr. 1812; Id. te St. Nicolaasga en Doniaga 6 Sept. 1772—19 Jan. 1812. 4°.

5. Doopboek van St. Nicolaasga en Doniaga. 19 Aug. 1772—13 Oct. 1811. 4°.

6. Een register, waarin: Getrouwden te Tjerkgaast 24 Mei 1772—26 Maart 1811; Id. te Idskenhuizen en Legemeer 4 Oct. 1772-22 Mei 1809; Id. te St. Nicolaasga en Doniaga 4 April 1773—3 Juni 1810. 4°.

7. Trouwboek v. Idskenhuizen en Legemeer. 20 Sept. 1772—22 Mei 1809. 4°.

II. Roomsch-Katholieke gemeente. (1)

1. Een register, waarin: Gedoopten 22 Dec. 1715—21 April 1776; Getrouwden 8 Jan. 1716—18 Jan. 1778 Uncti 1721—1725; Overledenen (1721)—1758, 1764—1767, 1772—9 Febr. 1780. kl. 8°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 31 Dec. 1766—30 April 1812; Getrouwden 11 Nov. 1766—3 Mei 1811; Overledenen 12 Febr. 1780 - 31 Maart 1812. kl. 8°.

---

(1) Tot 1835 was de kerk «op de Heide». In dat jaar is de nieuwe kerk te St. Nicolaasga in gebruik genomen.

FERWERDERADEEL. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Blija en Hoogebeintum.

1. Een register, waarin: Lidmaten (1721)—1771; Gedoopten 2 Juni 1721—15 Maart 1772; Getrouwden Mei 1721—1740, 1750—25 Dec. 1751. fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—18 Aug. 1811. fol.

3. Trouwboek. 18 April 1772—13 Jan. 1811. fol.

Ferwerd.

1. Een register, waarin: Lidmaten Oct. 1656—11 Aug. 1771; Gedoopten 1 Oct. 1656—26 April 1772. sm. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—22 Sept. 1811. fol.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—24 Febr. 1811. fol.

Hallum.

1. Doopboeken. 1. 9 Mei 1658—18 Dec. 1681 4°; 2. 18 Mei 1683—16 Juni 1709 8°; 3 Mei 1772—16 Juni 1812 fol. 3 bndn.

2. Een register, waarin: Gedoopten 16 Juni 1709—20 April 1772; Getrouwden 23 Oct. 1796—30 Dec. 1810. sm. fol.

3. Trouwboeken. 1. 24 Febr. 1656—16 April 1699 sm. 8°; 2. 31 Aug. 1699—3 Aug. 1766. sm. 8°; 3. 14 Sept. 1766—3 Mei 1772 sm. fol.; 4. 31 Mei 1772—3 Maart 1811 fol. 4 bndn.

Marrum en Nijkerk.

1. Doopboek. (2) 4 Juli 1745—9 Maart 1812. fol.

2. Trouwboek. 19 April 1772—30 Dec. 1810. fol.

---

(1) Zie ook onder St. Anna-Parochie. Register n°. 1.

(2) Op het schutblad staat: «Het oude doop-boek beginnende van 1639 van een oude en slegte constitutie sijnde, . . . zoo hebbe ik . . . dit nieuwe doop-boek aangeleid.» (*Get.*) E. NOORDBEEK.

Reitsum, Genum en Lichtaard.

1. Een register, waarin: Lidmaten 5 Nov. 1733—1763; Gedoopten 25 Oct. 1733—21 Oct. 1759; Getrouwden 30 Aug. 1733—9 Aug. 1772. 4°.

2. Doopboek. 12 April 1772—17 Mei 1812. 4°.

3. Trouwboek. 8 Juni 1772—14 Febr. 1811. 4°.

Wanswerd en Jeslum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1686—1722, 1732—1746; Gedoopten te Wanswerd 29 Aug. 1686—31 Maart 1695; Id. te Jeslum 5 Sept. 1686—27 Juni 1695; Id. te Wanswerd en Jeslum 30 Aug. 1733—12 April 1772; Getrouwden 21 Mei 1736—22 Dec. 1771. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—22 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 21 Juni 1772—17 Febr. 1811. 4°.

II. Doopsgezinde gemeente te Hijum (later te Hallum).

Lidmatenboek. 1654—1810. sm. fol.

FRANEKER.

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 5 Febr. 1658—8 April 1665; 2. 10 Juni 1665—31 Dec. 1692; 3. 7 Jan. 1693—9 Oct. 1711; 4. 14 Nov. 1711—13 Aug. 1729; 5. 19 Aug. 1729—29 Nov. 1760; 6. 3 Jan. 1761—26 Juni 1784; 7. 3 Juli 1784—7 Febr. 1795; 8. 14 Maart 1795—29 Febr. 1812. 8 bndn. fol.

b. „Der Mennoniten en Catholicken proclamatieboek (van die geene) welckers gebooden over geregt worden gepubliceert.” 3 Dec. 1706—7 Nov. 1755 (Dat. v. aangiften en 3 proclam.) Ommez.: Broodzetting 1702—1852. sm. fol.

c. Registers v. overledenen binnen Franeker. 1. („Wanneer dezelve begraven zijn”) 1 Jan. 1735—21 Aug. 1768 4°; 2. 1 Jan. 1806—24 Dec. 1811 fol. 2 bndn.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin beroepbrieven v. predikanten. 1691—1785. fol.

2. Doopboeken. 1. 5 Jan. 1650—29 Dec. 1687 sm. fol.; 2. 5 Jan. 1688—24 Juni 1732 sm. fol.; 3. 12 Aug. 1732—20 April 1772 sm. fol.; 4. 6 Mei 1772—22 Maart 1812 fol. 4 bndn.

3. Trouwboeken 1. 20 Jan. 1650—8 Jan. 1680 sm. fol.; 2. 4 Jan. 1680—10 Aug. 1732 sm. fol.; 3. 10 Aug. 1732—10 Mei 1772 sm. fol.; 4. 3 Mei 1772—Maart 1811 fol. (In duplo) 5 bndn.

II. Doopsgezinde gemeente.

Geboorteboek. 25 Juni 1729—30 Jan. 1815. 4°.

III. Waalsche gemeente.

Een register, waarin: Gedoopten 21 Aug. 1687—29 Mei 1796; Getrouwden 16 Mei 1701—18 Aug. 1790. fol.

IV. Roomsch-Katholieke gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten Oct. 1720—2 Dec. 1773; Getrouwden Nov. 1719—14 Nov. 1773. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 28 Jan. 1774—10 Oct. 1811; Getrouwden 6 Jan. 1774—11 Aug. 1811. sm. fol.

3. Een register, waarin: Overledenen 11 Oct. 1719—2 April 1812; Uncti Oct. 1719—13 Dec. 1773. sm. fol.

FRANEKERADEEL. (1)

a. Register v. overledenen in Franekeradeel. 1806—1809 fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1591—1690, 1695, 1699, 1762.

Achlum en Hitsum.

1. Doopboeken. 1. 9 Nov. 1656—Febr. 1754 (met eenige aanvullingen tot 20 April 1777); 2. 7 Juni 1772—15 Maart 1812. 2 bndn. 4°.

2. Trouwboek. 24 Mei 1772—3 Febr. 1811. 4°.

3. Doopboek van Hitsum. 20 Nov. 1783—20 Oct. 1811. 4°.

4. Trouwboek van Hitsum. 4 April 1784—13 Jan. 1811. 4°.

Dongjum.

1. Een register, waarin: Lidmaten (ook te Boer) 1694—1749; Gedoopten 27 Juli 1673—10 Mei 1748; Gedoopten te Boer 17 Sept. 1676—23 Dec. 1703; Getrouwden 30 Sept. 1671—17 Juni 1714. 4°.

2. Een register, waarin: Benoemingen van ouderlingen en diakenen 1751—1792; Lidmaten 1750—1772; Gedoopten 6 Dec. 1750—8 Maart 1772; Getrouwden 1 Aug. 1751—19 Mei 1771. fol.

3. Doopboek. 5 Juli 1772—13 Oct. 1811. fol.

4. Trouwboek. 20 Juni 1773—16 Dec. 1810. fol.

Herbajum.

1. Doopboek. 28 Mei 1772—27 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—17 Febr. 1811. 4°.

Midlum.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en Lidmaten 1702—1772; Lidmaten 1656—1701; Gedoopten 16 Nov. 1656—10 Dec. 1758; Getrouwden 1675—1 Mei 1701. 4°.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—15 Maart 1812. 4°.

Peins en Zweins.

1. Een register, waarin: Namen der predikanten sedert de Hervorming tot 1805; Lidmaten 1698—1760; Gedoopten te Peins 6 Aug. 1682—20 April 1771; Getrouwden te Peins 23 April 1734—5 Mei 1771; Betaalde grondpacht in *Peins*; Rekening der diaconie v. *Peins* 1684—1781. fol.

2. Doopboek van *Peins*. 29 Nov. 1772—15 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboek van *Peins*. 10 Mei 1772—16 Sept. 1810. 4°.

4. Doopboek van Zweins. 7 Febr. 1773—30 Juni 1811. 4°.

5. Trouwboek van Zweins. 20 Sept. 1772—12 Aug. 1810. 4°.

Ried en Boer.

1. Een register, betreffende Boer, waarin: Lidmaten 1744—1772; Gedoopten 17 Febr. 1730—6 Maart 1772; Getrouwden 17 Maart 1737—2 Juni 1771. 4°.

2. Doopboek van Boer. 3 Mei 1772—12 Jan. 1812. 4°.

3. Trouwboek van Boer. 17 Jan. 1773—17 Dec. 1809. 4°.

4. Een register betreffende Ried, waarin: Lidmaten, Gedoopten en Getrouwden 5 Juni 1614—13 Febr. 1724. kl. 8°.

5. Een register betreffende Ried, waarin: Gedoopten 21 Oct. 1725—22 Maart 1772; Getrouwden 21 April 1726—8 Dec. 1772. 4°.

6. Doopboek van Ried. 7 Juni 1772—29 Dec. 1811. 4°.

7. Trouwboek van Ried. 17 Mei 1772—30 Dec. 1810. 4°.

Schalsum.

1. Doopboek. 12 Sept 1773—22 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek. 3 Mei 1772—23 Dec. 1810. 4°.

Tzum.

1. Een register, waarin: Gedoopten 27 Juli 1645—1 Maart 1772; Getrouwden 14 Sept. 1645—5 April 1772. 4°.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—1 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—1 Jan. 1811. 4°.

GAASTERLAND. (1)

a. Registers van huwelijken in Gaasterland, geregistreerd ingevolge publicatie van 29 April 1796 (volgens de lijsten der

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1629—1766.

leeraren). 1. 7 Jan. 1796—19 Oct. 1800; 2. 13 Mei 1804—29 Maart 1807. 2 bndn. fol. (Hierbij eenige lijsten d. leeraren 1796—1805.)

b. Register der overledenen in Gaasterland. 4 Jan. 1806—22 Jan. 1812. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Balk.

1. Een register, waarin: Benoeming van kerkeraadsleden en datums van avondmaal 1752—1772; Lidmaten 1752—1771; Gedoopten 19 Aug. 1752—1 Maart 1772; Getrouwden 20 Nov. 1760—29 Maart 1772; Collecten 1752—1756. sm. fol.

2. Doopboek. 31 Mei 1772—9 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—17 Maart 1811. 4°.

Harich.

1. Doopboek. 15 Mei 1772—23 Febr. 1812. 4°.

2. Trouwboek. 3 Mei 1772—11 Nov. 1810. 4°.

Oudemirdum, Nijemirdum en Sondel.

1. Doopboek van Oudemirdum. 10 Mei 1772—24 Maart 1811. 4°.

2. Trouwboek van Oudemirdum. 17 Mei 1772—11 Juni 1810. 4°.

3. Doopboek van Nijemirdum. 22 Nov. 1772—14 Febr. 1779, 1783, 1785—23 Febr. 1812. 4°.

4. Trouwboek van Nijemirdum. 28 Maart 1773—21 Mei 1809. 4°.

5. Doopboek van Sondel. 24 Mei 1772—13 Oct. 1811. 4°.

6. Trouwboek van Sondel. 19 Juni 1774—8 Juli 1810. 4°.

Wijckel.

1. Doopboek. 31 Mei 1772—7 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek. 12 Juli 1772—10 Jan. 1807. 4°.

II. Roomsch-Katholieke gemeenten.

Bakhuizen.

Een register, waarin: Gedoopten 9 Mei 1723—Dec. 1811; Getrouwden Mei 1723—1735, April 1752—22 Juni 1823. 4°.

Balk.

Een register, waarin: Gedoopten 1 Juni 1766—13 Febr. 1825; Getrouwden 11 Juni 1766—30 Nov. 1791; 18 Mei 1794—30 Mei 1824; Overledenen 18 Maart 1802—4 Febr. 1810. 8°.

HARLINGEN.

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 3 Jan. 1733—28 Dec. 1782; 2. 4 Jan. 1783—16 Febr. 1811. 2 bndn sm. fol.

b. Registers van afkondiging en bevestiging v. huwelijken d. h. gerecht. (1) 1. 19 Jan. 1611—13 Mei 1615; 2. 2 Maart 1622—14 Febr. 1631; 3. 26 Febr. 1631—7 Febr. 1646; 4. 3 Aug. 1645—29 Juni 1661; 5. 11 Aug. 1661—Mei 1680; 6. 26 Juni 1680—Febr. 1701; 7. 19 Maart 1701—22 Juni 1732 (Met alphab. register); 8. 26 Juli 1732—13 Mei 1810. 8 bndn. fol.

c. Registers van overledenen in Harlingen. 1. 2 Jan. 1727—April 1728; 2. 2 Jan. 1787—30 Dec. 1794 en 1 Jan. 1803—31 Dec. 1805 (Met alphab. register en „alph. tafel op het register v. begravenen op het Groot kerkhof en de Nieuwe kerk"); 3. 3 Jan. 1806—30 Dec. 1811. 3 bndn. fol.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Handelingen v. d. kerkeraad. 1637—1789. 1 bnd. fol.

2. Registers, waarin: 1. Gedoopten Maart 1613—16 Nov. 1656, Getrouwden Juli 1613—30 Nov. 1656; 2. Gedoopten

---

(1) Huwelijksakten van 1609 en 1610 komen voor in het magistraats-resolutieboek van die jaren.
In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1597—1606.

22 Nov. 1656—1 Sept. 1697, Getrouwden 7 Dec. 1656—12 Sept. 1697; 3. Gedoopten 15 Sept. 1697—15 Febr. 1735, Getrouwden 13 Oct. 1697—27 Febr. 1735; 4. Gedoopten 27 Febr. 1735—27 Nov. 1764, Getrouwden 27 Febr. 1735—14 Oct. 1764; 5 (Latere copie) Gedoopten 27 Nov. 1764—30 April 1772, Getrouwden 14 Oct. 1764—26 April 1772; 6. Gedoopten 19 Jan. 1696—5 Jan. 1775, Getrouwden 29 Maart 1696—29 Dec. 1774. 6 bndn. fol. (nº. 1—5 van de Groote Kerk, nº. 6 van de Westerkerk).

3. Doopboeken. 1. 5 Mei 1772—31 Dec. 1808; 2. 1 Jan. 1809—22 Febr. 1812 (Met alphab. register); 3. 5 Jan. 1775—24 Nov. 1811. 3 bndn. fol. (nº. 1 en 2 van de Groote Kerk, nº. 3 van de Westerkerk).

4. Trouwboeken. 1. 3 Mei 1772—3 Maart 1811 (v. d. Groote Kerk); 2. 5 Febr. 1775—12 Aug. 1811 (v. d. Westerkerk). 2 bndn. fol.

5. Grafregisters. 1. Aangelegd 1760 (Groote Kerk en Kerkhof); 2. 1790 (Gr. Kerk en Kerkhof); 3. 1790 (Westerkerk en Kerkhof); 4. Zonder datum (Gr. Kerk en Kerkhof) (nº. 2 en 3 in duplo) 6 bndn. fol.

II. Doopsgezinde gemeente.

Geboorteregister. 1741—1812. fol. (Alphab. aangel. ± 1799.)

III. Evangelisch Luthersche gemeente.

1. Doopboek. 10 Sept. 1730—20 Mei 1804. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten Oct. 1799—12 Jan. 1812; Getrouwden 19 Juni 1796—11 Nov. 1810. fol.

IV. Hersteld Evangelisch Luthersche gemeente.

Een register, waarin: Gedoopten 31 Aug. 1800—1 Maart 1812; Getrouwden 7 Sept. 1800—30 Sept. 1810. 4º.

V. Roomsch-Katholieke gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 26 Nov. 1686—7 Dec. 1762; Getrouwden 8 Dec. 1687—27 Juli 1754 en 17 Aug. 1755—14 Nov. 1762; Overledenen 9 Mei 1691—28 Dec. 1762. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 6 Jan. 1763—30 Dec. 1797; Huwelijksaangifte 4 Juni 1786—Aug. 1788; Getrouwden 9 Jan. 1763—Nov. 1778, 10 Febr.—Nov. 1782, 12 Nov. 1784—

13 Juni 1785, 21 Mei 1786—21 Aug. 1796; Overledenen 6 Jan. 1763—Nov. 1777, 15 Juni 1786—April 1792. sm. fol.

3. Een register, waarin: Gedoopten 4 Jan. 1798—22 Maart 1812; Getrouwden 17 Juni 1798—1 Maart 1812; Overledenen 22 Mei 1798—16 Maart 1812. sm. fol.

VI. Israëlietische gemeente.

Besnijdenisboekje. 1782—1805.

HASKERLAND. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Haskerdijken en Nijehaske. (2)

1. Een register, waarin: Gedoopten 2 Mei 1746—15 Maart 1772; Getrouwden 5 April 1750—16 Febr. 1772. 4°.

2. Doopboek. 31 Mei 1772—31 Mei 1812. 4°.

3. Trouwboek. 1 Mei 1772—3 Febr. 1811. 4°.

Haskerhorne en Oudehaske. (3)

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1731—1733 (hierin ook Lidmaten), 1769—1796, 20 Dec. 1809; Benoeming van kerkeraadsleden 1734—1798; Gedoopten 12 Aug. 1731—15 Oct. 1749 (ook v. Nijehaske), 1752—26 April 1772; Getrouwden 22 Juli 1731—19 April 1772. fol.

2. Doopboek. 6 Mei 1772—5 April 1812. fol.

3. Trouwboek. 9 Aug. 1772 -17 Febr. 1811. fol.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1649—1792.

(2) In de secretarie van Utingeradeel berusten: 1. Doopboek v. Haskerdijken 9 Sept. 1787—5 April 1812. 4°; 2. Trouwboek v. Haskerdijken 24 Sept. 1786—20 Mei 1810. 4°; 3. Boek v. aangifte v. ondertrouw, gehouden d. d. dorprechter v. Haskerdijken 2 Nov. 1798—1810. 4°.

(3) Tot 1745 was Nijehaske hiermede vereenigd.

Joure, Westermeer en Snikzwaag.

1. Doopboeken. 1. 26 Sept. 1643—Nov. 1672. sm. fol.; 2. 13 Juni 1675—Aug. 1722. sm. fol.; 3. 30 Aug. 1722—26 April 1772. sm. fol.; 4. 26 April 1772—3 Febr. 1812. 4°. 4 bndn.

2. Trouwboeken. 1. 7 Jan. 1637—11 Juli 1675. sm. fol.; 2. 27 Juni 1675—Oct. 1752. sm. fol.; 3. 21 Mei 1752—19 April 1772. sm. fol.; 4. 29 Maart 1772—10 Maart 1811. 4°. 4 bndn.

II. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Joure.*

Een register, waarin: Gedoopten 18 Mei 1719—26 Maart 1812; Getrouwden 1720, 20 Nov. 1746—23 Sept. 1811. kl. 8o.

III. Doopsgezinde gemeente

te *Joure.*

Oude Huis.

Trouwregister. 3 Juli 1796—24 Febr. 1811. fol.

Nieuwe Huis.

Een lijst van Geboorten. 15 Mei 1772—11 Dec. 1811; Huwelijken 9 April 1797—23 Juni 1805. Authent. copie. 1 vel fol.

HEMELUMER OLDEPHAERT EN NOORDWOLDE. (1)

a. Een register van afkondiging en bevestiging v. huwelijken d. h. gerecht. 22 April 1665—22 April 1806. fol.

b. Huwelijksaanteekeningen ter secretarie v. Hem. Old. en N.W. 21 Mei 1796—16 Maart 1811. fol.

c. Lijst van huwelijken in de verschillende plaatsen v. Hem. Old. en N.W. gesloten. 1796—1799. 2 bl. fol.

d. Register van overledenen te Koudum, gehouden door den secretaris ingevolge besluit van Drost en gerecht van Hem. Old. en N.W. van 17 Dec. 1805. 4 Jan. 1806—26 Jan. 1809. fol.

e. Registers uit kerkelijke archieven.

(1) In een Proclamatieboek: Huwelijksafkondigingen v. 1674—1688.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Hemelum, Bakhuizen en Mirns

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1604—1762; Handelingen v. d. kerkeraad 4 Juli 1753—6 Dec. 1812 (Hierin ook Lidmaten); Lidmaten 21 Febr. 1706—23 Mei 1773; Gedoopten 15 Nov. 1705—16 Juni 1771; Getrouwden 14 Maart 1706—19 April 1772. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—14 Juni 1812. fol.

Koudum.

1. Een register, waarin: Beroeping van Ds. Lydius 1636; Handelingen v. d. kerkeraad 1639—1662, 1659—1759, 26 Jan. 1671, 1729—1751; Lidmaten 1637—1680, 1695, 1698, 1700, 1701, 1728, 1735—1738; Id (aangekomen) 1631—1698, 1702—1766; Gedoopten 23 Oct. 1636—22 Maart 1772; Getrouwden 1641—8 Maart 1772; Diaconie-rekeningen 12 Jan. 1664—16 Jan. 1708; Resolutie wegens uitdeeling van de aalmoezen; Rekeningen der armvoogden 1658—1674. fol.

2. Doopboek. 17 Mei 1772—13 October 1811. fol.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—11 Juni 1810. fol.

Molkwerum.

1. Doopboeken. 1. 24 Maart 1639—29 Maart 1772. fol. (In 1772 geschreven naar 't origineel „dat erg vergaan was"); 2. 28 Mei 1772—9 Febr. 1812. 4°.

2. Trouwboek. 17 Mei 1772—10 Maart 1811. 4°.

Nijega en Elahuizen.

1. Een register, waarin: Gedoopten 1659 (znd. datum)—8 Maart 1772; Getrouwden 25 Jan. 1657—7 Febr. 1772. 4°.

2. Doopboek. 6 Dec. 1772—22 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—23 Sept. 1810. fol.

Oudega en Kolderwolde.

1. Doopboeken. 1. 7 Febr. 1684—7 Maart 1770. fol. (katern); 2. 10 Mei 1772—5 April 1812. fol.

2. Trouwboeken. 1. 20 Dec. 1690—18 April 1772. fol. (katern); 2. 10 Mei 1772—23 Dec. 1810. fol.

Warns en Scharl.

1. Een register, waarin: Gedoopten 17 Febr. 1659—19 April 1772; Getrouwden 23 Jan. 1659—27 Maart 1740. fol.

2. Doopboek. 14 Juni 1772—8 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—16 Dec. 1810. 4°.

HENNAARDERADEEL. (1)

a. Een register van afkondiging en bevestiging v. huwelijken d. h. gerecht. 30 April 1656—28 April 1810. fol. Hierbij: Missive van Gedeputeerde Staten van 20 Maart 1772 met formulier voor de huwelijksbevestiging.

b. Register van Overledenen in Hennaarderadeel. 1806—1811. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Edens en Spannum.

1. Een register, waarin: Gedoopten 2 Juli 1693—26 April 1772 (1752—1766 ontbr.); Getrouwden 27 Juni 1693—9 Nov. 1810. 4°.

2. Doopboek. 8 Mei 1772—2 Febr. 1812. 4°.

Itens.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1647—1772; Gedoopten 7 Maart 1647—13 Juni 1819 (sinds 1772 copie uit 't „nieuwe" doopboek); Getrouwden 2 Jan. 1648—23 Juni 1771. fol.

2. Doopboek. 17 Mei 1772—14 Juli 1811. 4°.

3. Trouwboek. 31 Mei 1772—21 Oct. 1810. 4°.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1602—1643.

Kubaard en Waaxens.

1. Een register, waarin: Gedoopten 9 Mei 1647—17 April 1772; Getrouwden 25 Juli 1647—17 Nov. 1771. sm. fol.

2. Doopboek. 31 Mei 1772–8 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—30 Dec. 1810. 4°. (In duplo.)

Lutkewierum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1654—1772; Gedoopten 19 Nov. 1643–26 April 1772; Getrouwden 6 Jan. 1648–13 Oct. 1771. fol.

2. Doopboek. 11 Oct. 1772—12 April 1812. 4°.

3. Trouwboek. 31 Mei 1772—17 Juni 1810. 4°.

Oosterend en Hennaard.

1. Doopboeken. 1. 22 Oct. 1719—28 April 1772; 2. 3 Mei 1772—5 April 1812. 2 bndn. fol.

2. Trouwboeken. 1. 14 Jan. 1720—19 Jan. 1772; 2. 8 Juni 1772—23 Dec. 1810. 2 bndn. fol.

Welsrijp en Bajum.

1. Doopboeken. 1. 17 Oct. 1723—20 April 1772. fol.; 2. 31 Mei 1772—8 Maart 1812. 4°. 2 bndn.

2. Trouwboek. 3 Mei 1772—27 Jan. 1811. 4°.

Wommels en Hidaard.

1. Een register, waarin: Naamlijst der predikanten 1627—1810, Benoeming van kerkeraadsleden 1687—1733; Lidmaten 1686—1730; Gedoopten 21 Maart 1686—10 Dec. 1733; Getrouwden 9 Mei 1686—24 Jan. 1734. sm. fol.

2. Doopboeken. 1. 11 April 1734—26 April 1772; 2. 7 Mei 1772—25 Maart 1812. 2 bndn. fol.

3. Trouwboeken. 1. 2 Mei 1734—8 Sept. 1771; 2. 24 Mei 1772—27 Jan. 1812. 2 bndn. fol.

II. Roomsch-Katholieke gemeente te *Oosterend* (*Roodhuis*).

Een register, waarin: Gedoopten 14 Jan. 1748—1 Febr. 1812; Getrouwden 9 Mei 1748—11 Aug. 1811. 4°.

HINDELOOPEN. (1)

a. Register van overledenen te Hindeloopen. 1806—1823. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 1 Jan. 1709—20 Febr. 1756; Getrouwden 17 Febr. 1709—15 Sept. 1771. fol.

2. Doopboek. 1 Mei 1772—16 Febr. 1812. fol.

3. Trouwboek. 1 Mei 1772—30 Dec. 1810. fol.

II. Doopsgezinde gemeente.

Geboorte- en Doopregister. 4 Sept. 1731—1817. 4°.

IDAARDERADEEL. (2)

a. Register van huwelijken in Idaarderadeel, (opgemaakt ingevolge 't placaät v. 29 April 1796). 15 Mei 1796—25 Oct. 1807. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Grouw.

1. Een register, waarin: Gedoopten 23 Jan. 1653—24 Dec.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1588—1805.

(2) In Reces- en in Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1614—1618, 1642—1746.

1752 (met chronol. register); Getrouwden 19 April 1657—19 Nov. 1752. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 7 Jan. 1753—19 April 1772; Getrouwden 14 April 1753—5 April 1773. fol.

3. Doopboek. 3 Mei 1772—22 Maart 1812. fol.

4. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. fol.

Idaard, Aegum en Friens.

1. Een register, waarin: Gedoopten 1 Mei 1659—11 Mei 1738; Getrouwden 23 Mei 1659—23 Mrt. 1738. sm. fol.

2. Een register, waarin; Gedoopten Juni 1738—1 April 1764; Getrouwden 3 Aug. 1738—10 Juni 1764. fol.

3. Doopboeken. 1 Juli 1764—12 April 1772; 2. 8 Nov. 1772—27 Oct. 1811. 2 bndn. fol.

4. Trouwboek. 16 Aug. 1772—16 Dec. 1810. fol.

Roordahuizum.

1. Doopboek. 14 Juni 1772—22 Maart 1812. fol.

2. Trouwboek. 11 Oct. 1772—11 Nov. 1809. fol.

Warga, Warstiens en Wartena.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1737—1772; Gedoopten 6 Dec. 1733—10 Juli 1768 (met 2 lijsten tot aanvulling in fol.); Getrouwden 24 Jan. 1734—1 Mrt. 1772. 4°.

2. Doopboek. 22 Mei 1772—1 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboeken. 1. 10 Mei 1772—14 Juli 1805; 2. 10 Mei 1772—3 Febr. 1811. 2 bndn. 4°.

II. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Warga.*

Doopboek. 15 Oct. 1696—13 Maart 1812. 4°.

IJLST.

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht (consenten tot afkondiging over de kerk) 1. Febr. 1691—22 April 1769 (ommezijde: Aangiften, 3 afkond. a. h. gerecht en akten v. bevestiging v. huwel. Febr. 1691—23 Sept. 1769); 2. 11 Nov. 1769—11 Febr. 1811. 2 bndn. fol.

b. Huwelijks-consenten v. ouders e. a., aangiften en bewijzen v. gedane proclamatiën enz. 1697—1823. 1 pakket.

c Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 7 Jan. 1638—5 Sept. 1711; Getrouwden 21 Mrt. 1706—30 Aug. 1711. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 12 Oct. 1710—26 April 1772; Getrouwden 7 Dec. 1710—1 Maart 1772. fol.

3. Doopboek. 31 Mei 1772—22 Maart 1812. 4°.

4. Trouwboek. 1 Mei 1772—27 Jan. 1811. 4°.

II. Doopsgezinde gemeente.

1. Geboorteboek. 29 Dec. 1729—15 Nov. 1811. 4°.

2. Een register, waarin: Datums van geboorten en namen met datums v. geboorten van de ouders (alphabetisch). 1726—1817. fol.

KOLLUMERLAND EN NIEUW KRUISLAND.

a. Lijst van huwelijken in Kollumerland en N. Kr. 5 Juni 1796—20 Oct. 1799. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Burum en Munnikezijl.

1. Een register, waarin: Gedoopten te Burum 25 April 1680—25 Maart 1772; Lidmaten te Burum 1680—1770. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Burum 10 Mei 1772—22 Maart 1812; Gedoopten te Munnikezijl 26 Aug. 1787—20 Oct. 1811. 8°.

3. Een register, waarin: Getrouwden te Burum 17 Mei 1772—17 Febr. 1811; Getrouwden te Munnikezijl 12 Mei 1788—22 Mei 1795. 8°.

Kollum.

1. Doopboeken. 1. 12 Jan. 1696—7 Aug. 1735; 2. 24 Aug. 1738—24 Mei 1772; 3. 10 Mei 1772—5 Jan. 1812. 3 bndn. 4°.

2. Trouwboeken. 1. 22 Mei 1718—2 Dec. 1753; 2. 15 Febr. 1754—28 Juni 1772; 3. 10 Mei 1772—17 Febr. 1811. 3 bndn. 4°.

Kollumerzwaag en Augsbuurt.

1. Een register, betreffende Kollumerzwaag, waarin: Lidmaten 1736—1743; Gedoopten 27 Juni 1706—26 April 1744; Getrouwden 17 Febr. 1719—29 Sept. 1743; Afrekeningen der kerkvoogdij 1672—1732. fol.

2. Doopboek van Kollumerzwaag. 25 Sept. 1772—26 Jan. 1812. 4°.

3. Een register, waarin: Gedoopten te Kollumerzw. 25 Sept. 1772—26 Jan. 1812; Gedoopten te Augsbuurt 4 Oct. 1772—22 Maart 1812. 4°.

4. Een register, waarin: Getrouwden te Kollumerzw. 5 Mei 1772—21 Nov. 1818; Getrouwden te Augsbuurt 9 Mei 1773—7 Mei 1809. 4°.

5. Een register, betreffende Augsbuurt, waarin: Lidmaten 1730—1772; Gedoopten 28 Mei 1730—17 April 1763; Getrouwden 16 Mei 1731—22 Juni 1755. 4°.

6. Doopboek van Augsbuurt. 4 Oct. 1772—18 Aug. 1811. 4°.

Oudwoude en Westergeest.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1728; Gedoopten 2 Nov. 1727—23 Febr. 1772; Getrouwden 19 Juni 1740—26 April 1772. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Oudwoude 10 Juli

1735—8 Maart 1812; Gedoopten te Westergeest 15 Mei 1772—1 Dec. 1811. fol.

3. Trouwboek van Oudwoude. 23 Mei 1772—19 Aug. 1810. 4°.

LEEUWARDEN. (1)

a. Registers, van huwelijks·aangifte a. h. gerecht, en huwelijks-bevestiging. (2) 1. 9 Febr. 1594—31 Dec. 1603; 2. 4 Jan. 1604—13 April 1611; 3. 11 Febr. 1615—25 Juli 1618; 4. 1 Aug. 1618—11 Maart 1623; 5. 22 Maart 1623—31 Dec. 1630; 6. 8 Jan. 1631—20 Jan. 1638; 7. 26 Jan. 1638—15 Juni 1644; 8 22 Juni 1644—23 Juni 1649; 9. 30 Juni 1649—24 Sept. 1658; 10. 2 Oct. 1658—31 Dec. 1670; 11. 7 Jan. 1671—19 Aug. 1682; 12. 25 Aug. 1682—31 Dec. 1692; 13. 7 Jan. 1693—29 Dec. 1703; 14. 5 Jan. 1704—24 Dec. 1722; 15. 2 Jan. 1740—12 Dec. 1755. 15 bndn. fol.

b. „Registers der dooden welcke 's weecklix op de resp. kerckhoven [en in de kerken] binnen Leeuwarden ter begrafenisse zijn bestelt off waervan de uytvaert alhier gehouden is, aengelecht volgens resol. v. d. E. Raad d. 17 Dec. 1686" (3). 1. 1 Jan. 1687—29 Dec. 1690; 2. 1 Jan. 1691—18 Nov. 1692; 3. 6 Febr. 1723—30 Dec. 1748; 4 2 Jan. 1749—28 Dec. 1772; 5. 1 Jan. 1773—29 Dec. 1789; 6. 1 Jan. 1790—31 Dec. 1795; 7. 3 Jan. 1796—31 Dec. 1805. 7 bndn. fol.

---

(1) Grootendeels volgens opgave van Mej. R. Visscher, archivaris v. Leeuwarden.

(2) Ook vermeld in den inventaris v. h. recht. archief v. Leeuw., d. F. Fontein Tuinhout in 1888 uitgegeven.

(3) Deze resol. luidt:

«Tot onderholdelinge van een goede policie is geresolv. om met den 1en Jan. 1687 aan te leggen een register der dooden, welke 's weeks op de resp. kerk-hoven en in de kerken binnen dese stad ter begravenisse worden bestelt ofte alhier overleden sijnde buiten de jurisdictie worden gevoert, wordende derhalve de portiers van des stads poorten mitsgaders de dode begravers wel expres geordonneert om alle saturdagen naa noen aan de heere praeses in der tijd specifice bekent te maken de namen sampt bedieningen en woonplaatsen der overledene personen, welke door hun aanbevolen poort sijn uitgevoerd ofte op een yders kerkhof resp. begraven».

c. Register v. aangifte v. overledenen binnen Leeuw. en de jurisd. voor de successie. 2 Jan. 1806—31 Dec. 1811 fol.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Doopboeken. 1. 13 Febr. 1603—28 Aug. 1612; 2. 30 Aug. 1612—27 Dec. 1626; 3. 5 Jan. 1627—30 Dec. 1642; 4. 1 Jan. 1643—29 Dec. 1667; 5. 1 Jan. 1668—31 Dec. 1684; 6. 1 Jan. 1685—30 Dec. 1698; 7. 1 Jan. 1699—29 Dec. 1715; 8. 1 Jan. 1716—31 Dec. 1730; 9. 1 Jan. 1731—30 Dec. 1742; 10. 1 Jan. 1743—30 Dec. 1753; 11. 1 Jan. 1754—29 Dec. 1765; 12. 1 Jan. 1766—29 Apr. 1772; 13. 1 Mei 1772—30 Juni 1780; 14. 2 Juli 1780—31 Oct. 1788; 15. 5 Nov. 1788—30 Dec. 1795; 16. 1 Jan. 1796—29 Sept. 1802; 17. 3 Oct. 1802—31 Dec. 1809; 18. 1 Jan. 1810—28 Nov. 1813. 18 bndn. fol.

2. Trouwboeken. 1. 13 Febr. 1603—6 Sept. 1612; 2. 20 Nov. 1612—21 Sept. 1621; 3. 26 Nov. 1621—10 Jan. 1636; 4. 20 Jan. 1636—7 Nov. 1647; 5. 23 Oct. 1647—12 Jan. 1662; 6. 12 Jan. 1662—19 April 1674; 7. 26 April 1674—16 Aug. 1688; 8. 15 Juli 1688—19 Juni 1698; 9. 3 Juli 1698—2 Juni 1709; 10. 9 Juni 1709—12 Jan. 1721; 11. 12 Jan. 1721—20 Jan. 1732; 12. 20 Jan. 1732—10 Maart 1743; 13. 20 Jan. 1743—7 Jan. 1753; 14 24 Jan. 1753—9 Sept. 1764; 15. 16 Sept. 1764—24 Mei 1772; 16. 10 Mei 1772—13 Mei 1781; 17. 20 Mei 1781—14 Nov. 1790; 18. 14 Nov. 1790—7 Oct. 1798; 19. 14 Oct. 1798—16 Apr. 1809; 20. 23 April 1809—10 Maart 1811. 20 bndn. fol.

3. Grafregisters. *a.* Oldehoofster kerkhof: 1. 1671, 2. 1779—1794 (3 dln)., 3. 1795—omstr. 1800; 4. 1795—1815. 6 bndn. fol.

b. Jacobijner kerkhof 1779—1794. 1 bnd. fol.

c. Westerkerk 1736—1770. 1 bnd. fol.

d. Alpbab. register v. eigenaars v. graven. 1 bnd. sm. fol.

4. Ontvangboeken wegens begraving. *a.* Oldehoofdster en Jacob. kerkhof 1808—1820, *b.* Westerkerk 1799—1826. 2 bndn. fol.

5. Afschrift van de grafregisters der 3 kerken v. d. Ned. H. Gem., alsmede de namen d. overledenen, die sedert 1500—1826 in genoemde kerken zijn bijgezet of begraven, opgemaakt in 1883 d. K. v. Belkum.

II. Doopsgezinde gemeente.

1. Geboorteboek. 4 Dec. 1739—5 Aug. 1811 (Aangelegd 1 Jan. 1785). fol.

2. Trouwboek. 13 Sept. 1796—30 Dec. 1810. fol.

III. Evangelisch Luthersche gemeente.

Een register, waarin: Gedoopten 7 Oct. 1671—8 Maart 1812; Getrouwden 14 Nov. 1773—19 Juni 1810. fol.

IV. Waalsche gemeente.

Registers, waarin: 1. Gedoopten 24 Juli 1659—12 Jan. 1772, Getrouwden 23 Oct. 1659—Maart 1766; 2. Gedoopten 1 Juni 1772—12 Jan. 1812, Getrouwden 21 Mei 1779—9 Juli 1804. 2 bndn. kl. fol.

V. Roomsch-Katholieke gemeente.

Kerk: „Het Klooster".

1. Doopboek. 2 Juni 1744—22 Nov. 1770. fol.

2. Trouwboek. 29 Nov. 1744—26 Nov. 1766. fol.

3. Een register, waarin: Gedoopten 19 Jan. 1771—23 Maart 1812; Getrouwden 31 Oct. 1773—22 Sept. 1811. 4°. (1)

Kerk: „Groote Kerkstraat".

Een register, waarin: Gedoopten 17 April 1753—23 Maart 1812. Getrouwden Febr. 1772—30 Dec. 1810. 4°.

Kerk: „Nieuwestad".

1. Doopboeken. 1. 21 Maart 1692—13 Dec. 1748, 17 Sept. 1749—25 Dec. 1786; 2. 12 Jan. 1787—28 Maart 1812. 2 bndn. 4°.

2. Trouwboek. 5 Jan. 1766—26 Jan. 1812. 8°.

Kerk: „Over de Koornmarkt".

1. Doopboek. 5 Oct. 1690—4 Maart 1812. 4°.

---

(1) Dit register is, hoewel het niet duidelijk blijkt, waarschijnlijk van de kerk «Het Klooster» afkomstig.

2. Een register, waarin: Getrouwden 6 Oct. 1699—10 Febr. 1812; Overledenen 12 Sept. 1776—26 Maart 1812. 4°.

Kerk: „In de Breedstraat".

Een register, waarin: Gedoopten Oct. 1692—3 Nov. 1793; Getrouwden 3 Febr. 1693—18 Mei 1794. 4°.

VI. Jansenisten-gemeente.

Een register, waarin: Gedoopten 9 Mei 1699—26 Jan. 1804; Getrouwden 1 Oct. 1699—3 Oct. 1779; Geconfirmeerden Oct. 1723 —15 Juli 1770. fol.

LEEUWARDERADEEL. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Britsum.

1. Een register, waarin: Namen van predikanten (1613)—1739; Lidmaten 1658—16 Maart 1673; Gedoopten 1613—30 Nov. 1673; Getrouwden 1599—1618, 1629—19 Jan. 1673. sm. fol.

2. Een register, waarin: Lidmaten 20 Maart 1674—4 Dec. 1681, 1732, 1736—1772; Gedoopten 5 April 1674—26 April 1772; Getrouwden 1619—24 Sept. 1627, 31 Mei 1674—18 Nov. 1681, 13 Febr. 1687—31 Mei 1733, 18 Dec. 1735—20 April 1772. sm. fol.

3. Doopboek. 26 Juli 1772—9 Febr. 1812. 4°.

4. Trouwboek. 10 Mei 1772—30 Dec. 1810. 4°.

Cornjum.

1. Een register, waarin: Naamlijst van predikanten omstr. 1600—1843; Handelingen v. d. Kerkeraad 1642—1667; Lidmaten 1633—1772; Gedoopten 1631—17 Febr. 1811; Getrouwden 28 Juli 1633—6 Oct. 1771; Rekeningen d. diaconie 1634—1673. fol.

---

(1) Grootendeels naar den inventaris van het gemeente-archief, in 1903 opgemaakt door W. Jaarsma, beambte bij de Prov. en Buma-Bibl. In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1613—1738.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—9 Febr. 1812. fol.

3. Trouwboek. 28 Juni 1772—9 Dec. 1810. (Achterin: „Naamlijst van de manshoofden der huisgezinnen, zooals die zich 1811 voor en bij het aannemen van eenen geslachtsnaam bevonden"). fol.

Finkum en Hijum.

1. Een register, waarin: Gedoopten 2 Jan. 1672—26 April 1772; Getrouwden 14 Jan. 1655—17 Mei 1772. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 31 Mei 1772—23 Febr. 1812; Getrouwden 24 Mei 1772—30 Dec. 1810. 4°.

Goutum en Swichum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1702—14 April 1772; Gedoopten 20 Nov. 1658—26 April 1772; Getrouwden 20 Mei 1660—9 Juni 1771. 4°.

2. Doopboek. 24 Mei 1772—15 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 10 Oct. 1773—30 Dec. 1810. 4°.

Hempens en Teerns.

1. Een register, waarin: Gedoopten 16 Sept. 1694—1 Jan. 1772; Getrouwden 15 Oct. 1693—27 Jan. 1771. 4°.

2. Doopboek. 4 Oct. 1772—1 Sept. 1811. 4°.

3. Trouwboek. 27 Sept. 1772—10 Febr. 1811. 4°.

Huizum.

1. Een register, waarin: Lidmaten (1762)—10 Nov. 1771; Gedoopten 21 Dec. 1710—12 April 1772; Id. 18 Febr. 1719—22 Dec. 1771 („Nieuw verbeterd register"); Getrouwden 6 Febr. 1763—1 Dec. 1771. fol.

2. Doopboek. 7 Juni 1772—16 Febr. 1812. fol.

3. Trouwboek. 24 April 1772—10 Febr. 1811. fol.

Jelsum.

1. Een register, waarin: Namen van ouderlingen, diakenen en kerkvoogden 1737—1772; Copie-verzoekschrift van de predikanten C. Wiersma en H. A. Nieuwolt aan Gecommitteerden

der Classis van Leeuwarden, om A. Wassenberg, predikant te Lekkum „in numerum emeritorum" aan te nemen; Lidmaten 1610—Nov. 1703; Id. (met attestatie overgekomen) 27 Sept. 1705—6 Mei 1736; Id. (aangenomen) 13 Dec. 1705—2 Mei 1734, 18 Jan. 1739—26 Mei 1772, 12 Mei 1752; Id. (overledene) 26 Maart 1739—2 April 1772; Id. (uit de gemeente vertrokkene) 24 Aug. 1738—30 Mei 1772; Gedoopten 1 April 1649—4 Jan. 1705 (Alphabetisch), 24 Jan. 1706—18 Jan. 1733; Id. (Alphab.) 1667—1772; Geborenen 17 Juni 1738—17 April 1772; Huwelijksproclamatiën 1667—20 Jan. 1704; Getrouwden 18 Aug. 1667—27 Febr. 1704, 7 Febr. 1706—24 Mei 1772. fol.

2. Doopboek. I. (In chronologische volgorde) 10 Mei 1772—1 Maart 1812; II. (Alphabetisch) 1772—1792. fol.

3. Trouwboek. 10 Mei 1772—15 Dec. 1810 (Achterin: Namen van ouderlingen, diakenen en kerkvoogden 1772—1788). fol.

Lekkum en Miedum.

1. Doopboek. 1772—3 Nov. 1811 (Met alphabetisch register). 4°.

2. Trouwboeken. 1. 10 Mei 1772—13 Jan. 1811 (Achteraan: Proclamatiën van elders getrouwden 11 April 1779—20 Mei 1787); 2. 10 Mei 1772—15 Mei 1796 (Achteraan: Proclamatiën van elders getrouwden 11 April 1779—4 Juli 1790). 2 bndn. 4°.

Stiens.

1. Registers, waarin: 1. Gedoopten 8 Aug. 1619—31 Juli 1740 (1672—1677 ontbreekt); Getrouwden 11 Juli 1619—2 Oct. 1740; 2. Gedoopten 25 Sept. 1740—26 April 1772; Getrouwden 16 Oct. 1740—12 April 1772. 2 bndn. fol.

2. Doopboek. 17 Mei 1772—15 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—10 Maart 1811. fol.

Wirdum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1 Jan. 1749—Maart 1771; Gedoopten 16 Jan. 1735—16 Febr. 1772; Getrouwden 27 Juni 1734—28 April 1772. fol.

2. Doopboek. 23 Aug. 1772—29 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 3 Mei 1772—16 Dec. 1810. fol

II. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Wijtgaard.*

Een register, waarin: Gedoopten 3 Jan.—Mei 1736, Jan.—Maart 1737, 2 Aug. 1744—19 Maart 1812; Getrouwden 6 Sept. 1744—9 Juni 1811. 4°.

LEMSTERLAND. (1)

a. Register van aangifte ter secretarie van Lemsterland der getrouwden of met attestatie vertrokkenen. Mei 1796—24 Nov. 1810. fol. cahier.

b. Register van overledenen in Lemsterland. 2 Jan. 1806—19 Dec. 1810. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Lemmer, Follega en Eesterga.

1. Doopboeken. 1. 17 Maart 1726—19 April 1772; 2. 10 Mei 1772—22 Mei 1812; 3. 10 Mei 1772—5 Apr. 1812. 3 bndn. fol.

2. Trouwboeken. 1. 20 Aug. 1751—3 Mei 1772 (Daarachter: aanvullingen v. 1719—1751); 2. 30 Mei 1772—3 Maart 1811. 2 bndn. fol.

Oosterzee en Echten.

1. Doopboek. Juni 1772—21 Febr. 1812. fol.

2. Trouwboek. 17 April 1772—12 Maart 1811. fol.

II. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Lemmer.*

Doop- en Trouwboek. Gedoopten 19 Jan. 1717—9 Mei 1813; Getrouwden 18 Febr. 1719—24 Jan. 1812. 4°.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1675—1731 en 1783—1804.

... in Menaldumadeel. Jan. 18..

... door den dorprechter van Deinum. ... 4

... archieven.

... Hervormde gemeenten.

Beetgum.

... Gedoopten 25 Jan. 1722—19 Juli ... 1821: Getrouwden 19 Mei 1765—

... Maart 1812. 4°.

... Maart 1811. 4°.

...

... Dec. 1811. fol.

... April 1811. fol.

... en Bessum.

... 1748—1772; Gedoopten ... 1714—11 April 1772; Getrouwden ... Afrekeningen der diaconie 1683—...

... 1772—20 Oct. 1811. 4°.

... 24 Mei 1772—13 Jan. 1811. 4°.

4. ... 1772—27 Oct. 1811. (Voorin: ... 25 Febr. 1772, opgave van alle ... en kinderen met datum ...

5. ... 24 Mei 1772—24 Dec. 1809. 4°.

... Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. ...

Deinum.

1. Doopboeken. 1. 1686—8 Maart 1772. sm. fol.; 2. 26 Juli 1772—18 Maart 1812. fol.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—3 Febr. 1811. fol.

Dronrijp.

1. Doopboek. 12 Oct. 1732—22 Maart 1772. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 26 April 1772—23 Febr. 1812; Getrouwden 17 Mei 1772—24 Febr. 1811. fol.

Engelum.

1. Een register, waarin: Namen der predikanten 1588—1808; Handelingen v. d. kerkeraad 1645—1653; Datums van avondmaal 1766—1802; Stukken betreffende den kerkeraad 1796—1804; Namen der ouderlingen en diakenen 1645—1813; Extract uit een brief van de classis over het synodaal besluit van 1784 betreffende de diakenen; Lidmaten 1645—1766, 1811; Gedoopten 27 Sept. 1645—12 Jan. 1772; Getrouwden 14 Dec. 1645—3 Mei 1772; Overledenen 1646—1653; Afrekeningen van de diaconie 1653—1689; Namen der schoolmeesters 1612—1795. sm. fol.

2. Doopboek. 24 Mei 1772—9 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—3 Juli 1810. 4°.

Marsum.

1. Doopboeken. 1. 7 April 1607—6 Dec. 1739; 2. 7 Febr. 1740—29 Maart 1812. 2 bndn. fol.

2. Trouwboek. 10 Mei 1772—20 Jan. 1811. (Met alphab. register.) fol.

Menaldum.

1. Doopboeken. 1. 23 Febr. 1724—12 Aug. 1768. fol.; 2. 17 Mei 1772—22 Maart 1812. 4°. 2 bndn.

2. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. 4°.

Schingen en Slappeterp.

Trouwboek. 10 April 1774—8 Juli 1810. 4°.

Wier.

1. Een register, waarin: Namen van predikanten 1567—1811; Benoeming van kerkeraadsleden 1727—1794; Stukken over ringverdeeling, enz.; Verbaal van beraadslaging over een voorstel betreffende de kerkelijke commissie 1797; Lidmaten 1720—1724, 1729—1771; Lijsten van lidmaten 1738—1758; Bejaarde Lidmaten 1675—1680; Gedoopten 23 Juni 1675—6 Febr. 1681, 5 Jan. 1696—1706, 8 Jan. 1708—1 Maart 1716, 26 Febr. 1719—Juni 1725, 4 Nov. 1727—1 Maart 1812; Getrouwden 26 April 1675—28 Nov. 1680, 1695—1 Jan. 1712, 2 Febr. 1721 - 6 Mei 1725, 30 Mei 1728—19 Jan. 1772; Gedoopten te Schingen en Slappeterp 28 Mei 1772 - 12 Jan. 1813. 4°.

2. Trouwboek. 6 Dec. 1772—23 Sept. 1810. 4°.

II. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Dronrijp.*

1. Een register, waarin: Gedoopten 9 April 1699—30 April 1705; Getrouwden 1699—13 Mei 1705; Overledenen 1716—3 Juni 1812. sm. fol.

2. Een register, waarin: Lijst van de tot de statie behoorende dorpen; Gedoopten 16 Mei 1715—8 Maart 1812; Getrouwden 9 Jan. (1718)—2 Febr. 1812; Overledenen 5 April 1715—12 Juni 1736. sm. fol.

OOSTDONGERADEEL. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Aalsum en Wetsens.

1. Een register, waarin: Naamlijst van predikanten 1594—1787; Lidmaten, benoemingen van ouderlingen en diakenen en datums van avondmaal 1682—1773; Gedoopten 28 Maart 1680—22 Maart 1772; Getrouwden 1680—16 Febr. 1772. kl. 8°.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1619—1693.

2. Doopboek van Aalsum en Wetsens. 3 Mei 1772—7 Aug. 1803. kl. 8°.

3. Doopboek, waarin: Gedoopten te Aalsum 2 Oct. 1803—8 Maart 1812; Gedoopten te Wetsens 28 Aug. 1803—2 Febr. 1812. kl. 8°.

4. Doopboek van Wetsens. 27 Dec. 1772—8 Dec. 1811. kl. 8°.

5. Trouwboek van Aalsum en Wetsens. 3 Mei 1772—10 Sept. 1809, 18 Nov. 1792—13 Jan. 1811. kl. 8°.

Anjum.

1. Doopboeken. 1. 13 April 1684—26 April 1772. sm. fol.; 2. 10 Mei 1772—2 Febr. 1812. 4°. 2 bndn.

2. Trouwboeken. 1. 10 Sept. 1693—17 Mei 1772. sm. fol.; 2. 24 Mei 1772—2 Dec. 1810. 4°. 2 bndn.

Ee en Engwierum.

1. Doopboek van Ee. 12 Juni 1659—12 April 1772. sm. fol.

2. Doopboeken, waarin: 1. Gedoopten te Ee 10 Mei 1772—11 Dec. 1808; Gedoopten te Engwierum 17 Mei 1772—27 Nov. 1808; 2. Gedoopten te Ee 26 Febr. 1809—15 Maart 1812; Gedoopten te Engwierum 8 Jan. 1809—26 Jan. 1812. 2 bndn. 4°.

3. Trouwboek van Ee en Engwierum. 28 Juli 1743—1 Maart 1772, 6 Nov. 1664—15 Jan. 1769. sm. fol.

4. Trouwboek, waarin: Getrouwden te Ee 24 Mei 1772—30 Dec. 1810; Getrouwden te Engwierum 17 Mei 1772—2 Dec. 1810. 4°.

5. Doopboek van Engwierum. 16 Oct. 1701—26 April 1772. 4°.

Metslawier en Nijewier.

1. Een register, waarin: Benoemingen van ouderlingen en diakenen 1724—1772; Lidmaten 1724—1772; Gedoopten 2 Jan. 1724—26 April 1772; Getrouwden 2 Jan. 1724—23 Febr. 1772. fol.

2. Doopboek, waarin: Gedoopten te Metslawier 3 Mei 1772—10 Nov. 1811; Gedoopten te Nijewier 5 Juli 1772—8 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboek, waarin: Getrouwden te Metslawier 30 Aug 1772—9 Dec. 1810; Getrouwden te Nijewier 3 Mei 1772— 13 Jan. 1811. 4°.

Morra en Lioessens.

1. Een register, waarin: Benoemingen van ouderlingen en diakenen 1698—1771; Lidmaten 1698—1738, 1747—1771; Gedoopten 21 Mei 1698—19 April 1772; Getrouwden 5 Juni 1698—16 Febr. 1772. fol.

2. Doopboek van Morra. 3 Mei 1772—1 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboek van Morra. 23 Mei 1773—10 Febr. 1811. 4°.

4. Doopboek van Lioessens. 26 Juli 1772—22 Dec. 1811 4°.

5. Trouwboek van Lioessens. 7 Juni 1772—2 Dec. 1810. 4°.

Nijkerk.

1. Een register, waarin: Gedoopten 21 Febr. 1745—15 Maart 1772; Getrouwden 23 April 1753—8 Dec. 1771. fol.

2. Doopboek. 19 Juli 1772—23 Febr. 1812. 4°.

Oostrum en Jouswier.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1751—1772; Gedoopten 31 Jan. 1751—8 Nov. 1772; Getrouwden 7 Maart 1751—12 Mei 1771. kl. 8°.

2. Doopboeken. 1. 23 Aug. 1772—12 Mei 1811; 2. 23 Aug. 1772—19 Jan. 1812. 2 bndn. kl. 8°.

3. Trouwboek. 23 Oct. 1796—23 Dec. 1810. 4°.

Paesens.

1. Een register, waarin: Gedoopten 22 Mei 1712—29 Maart 1772; Getrouwden 2 Oct. 1712—29 Maart 1772. 4°.

2. Doopboek. 31 Mei 1772—12 April 1812. 4°.

3. Trouwboek. 25 April 1772—30 Dec. 1810. 4°.

OOSTSTELLINGWERF. (1)

Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Donkerbroek en Haule; Makkinga, Elslo en Langedijk; Oldeberkoop en Nijeberkoop; Oosterwolde, Fochteloo en Appelscha.

1. Een register (in lateren tijd bijeengebonden), waarin: Getrouwden te Olde- en Nijeberkoop 23 Dec. 1731, 7 Aug. 1733—10 Mei 1772; Gedoopten te Olde- en Nijeberk. 8 Mei 1715—19 April 1772; Id. te Oosterwolde, Appelscha en Fochteloo 15 Jan. 1708—3 Mei 1772; Id. te Donkerbroek en Haule 1701—15 Maart 1812 (2 bkn.). fol.

2. Een register (in lateren tijd bijeengebonden), waarin: Getrouwden te Oosterwolde, Appelscha en Fochteloo 12 Juni 1772—17 Juni 1810; Id. te Olde- en Nijeberkoop 10 Mei 1772—30 Dec. 1810; Id. te Donkerbroek en Haule 10 Mei 1772—17 Maart 1811; Id. te Makkinga, Elslo en Langendijk Jan. 1739—April 1772. 4°.

3. Een register (in lateren tijd bijeengebonden), waarin: Gedoopten te Makkinga, Elslo en Langedijk 2 Febr. 1738—30 Maart 1812; Id. te Oosterwolde, Appelscha en Fochteloo 6 Sept. 1772—5 April 1812; Id. te Olde- en Nijeberkoop 3 Mei 1772—5 Jan. 1812.

OPSTERLAND. (2)

a. Register der overledenen in Opsterland. 2 Jan. 1806—26 Dec. 1811. Met alphabetische lijst. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

---

(1) In Proclamatie- en Recesboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1634—1637, 1642—1700.

(2) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1634—1687, en 1694—1700, 1703—1708.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Beets, Beetsterzwaag en Olterterp.

1. Doopboek. 5 Juni 1681—1729. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 5 Febr. 1730—26 April 1772; Getrouwden 3 April 1729—22 Maart 1772. sm. fol.

3. Doopboek. 21 Juni 1772—15 Maart 1812. fol.

4. Trouwboeken. 1. 17 Mei 1772—20 Oct. 1811; 2. 17 Mei 1772—23 Dec. 1810. 2 bndn. fol.

Gorredijk.

1. Een register (1), waarin: Gedoopten 1724—1748, 31 Mei—1748—26 April 1772; Getrouwden 1724—1748, 23 Juni 1748—26 April 1772. 4°.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—22 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 2 Juni 1772—20 Jan. 1811. 4°.

Langezwaag, Kortezwaag en Luxwolde.

1. Doopboek v. Langezw. en Kortezw. Mei 1654—29 Dec. 1700. 4°.

2. Trouwboek v. Langezw. en Kortezw. Mei 1654—16 Jan. 1701. 4°.

3. Een register, betreffende Langezw. en Kortezw., waarin: Gedoopten 12 Jan. 1701—22 Sept. 1771; Getrouwden 20 Febr. 1701—24 Mei 1772. fol.

4. Een register, betreffende Kortezwaag, waarin: Gedoopten 28 Febr. 1723—19 Jan. 1772; Getrouwden 14 Maart 1723—12 April 1772. 4°.

5. Een register, waarin: Gedoopten te Kortezw. 4 Mei 1772—16 Febr. 1812; Gedoopten te Langezwaag en Luxwolde 8 Jan. 1773—26 Maart 1812. 4°.

---

(1) Op het schutblad staat: »Dewijl het oude boek . . . door die sterke bewegingen, die in de geheele provincie en ook aan deze plaats geweest zijn (doordien het bij de collectboeken leide) . . . het fatale noodlot ook heeft moeten ondergaan van verscheurd te worden op 29 Mei 1748, so is het dat dit boek opnieuw is aangeleit. . .

6. Een register, waarin: Getrouwden te Kortezwaag 8 Nov. 1772–7 Oct. 1810; Getrouwden te Langezw. en Luxwolde 24 Mei 1772—Febr. 1811. 4°.

Lippenhuizen, Terwispel en Hemrik.

1. Een register, waarin: Gedoopten 1 Jan. 1747—26 April 1772; Getrouwden 22 Jan. 1747—10 Mei 1772. fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—25 Aug. 1811. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—Maart 1811. 4°.

Ureterp en Siegerswoude.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1722—1769; Gedoopten Juni 1722—12 April 1772; Getrouwden 4 Dec. 1722—22 Maart 1772. fol.

2. Doopboek. 8 Mei 1772—19 Jan. 1812. fol.

3. Trouwboek. 18 Mei 1772–10 Maart 1811. fol.

Wijnjeterp, Duurswoude en Bakkeveen.

1. Een register, (1) waarin: Gedoopten Juni 1685—26 April 1772; Getrouwden 1685—15 Jan. 1769. fol. (Aan de ommezijde: „Dit nieuwe kerkeboek is bij mij Ds. J. J. Munkerus op mijn komste alhier tot Winjeterp met Mei 1685, vermits het oude vol was, begonnen en heb hier bevonden de volg. ledematen. 1685—1743).

2. Doopboek. 17 Mei 1772—26 April 1812. fol.

3. Trouwboek. 30 Mei 1772—24 Mei 1811. fol.

II. Israëlietische gemeente.

Lijst v. Besnijdenissen. 26 Nov. 1775—27 Sept. 1810. Losse bladen. fol.

---

(1) Na de gedoopten van 1772 staat: «Aanhangsel van in vorige jaren onopgeteekende gedoopte personen in de gemeenten van Wijnjeterp en Duurswold alsmede in de gemeente van Ureterp en Sigerswold tot het jaar 1722 exclusive, tot welken tijd toe deze beide gemeenten zijn gecombineerd geweest.»

RAUWERDERHEM.

a. Register v. afkondiging en bevestiging v. huwelijken d. h. gerecht. Febr. 1608–16 Juni 1642. fol. (1)

b. Lijst van overledenen met plaats van begraving in Rauwerderhem. 1806—1811. fol. cahier.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Deersum en Poppingawier.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1720–1774; Getrouwden 3 Oct. 1675—20 Mei 1771. sm. 8°.

2. Doopboeken. 1. 1 Oct. 1675—16 Febr. 1772. kl. 8°; 2. 2 Aug. 1772—9 Febr. 1812. 4°. 2 bndn.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—6 Jan. 1811. 4°. (Hierbij een lijstje van doop- en trouwboeken van Deersum en P., door Ds. J. Doornbos, 1812, en bewijs van dezen van terugontvangst der contra doop- en trouwboeken 14 Sept. 1812).

Rauwerd en Irnsum.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad, (ook benoemingen van kerkeraadsleden) 1676—1769; Lidmaten 1676—1769; Gedoopten 22 Maart 1676—20 April 1772; Getrouwden 24 Maart 1676—17 Mei 1772. fol.

2. Doopboek. 7 Juni 1772–22 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 8 Juni 1772—10 Maart 1811. fol.

Sybrandaburen en Terzool.

1. Een register, waarin: Gedoopten 10 Oct. 1728—19 Oct. 1729; Getrouwden 27 Mei 1759—12 Mei 1765. 4°.

2. Doopboeken. 1. 7 Juni 1750—5 April 1772; 2. 17 Mei 1772—22 Maart 1812. 2 bndn. 4°.

3. Trouwboek. 3 Mei 1772—1 Maart 1812. 4°.

---

(1) In een Recesboek en in Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken 1595—1608 en 1642—1800.

II. Roomsch-Katholieke gemeente te *Irnsum*.

Een register, waarin: Gedoopten 19 Dec. 1714—13 Nov. 1747, 4 Nov. 1784—1806, 11 April, 21 Oct. 1768, 20 Juli 1774; Getrouwden 1714—1747, 21 Nov. 1784—28 Nov. 1806; Overledenen 1719—1746, 1785—1806. sm. fol.

SCHIERMONNIKOOG. (1)

Registers uit het archief der

Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 2 Jan. 1718—5 Juli 1744 (Voorin aanteekening van den doop van Cat. Mar. Stachouwer 25 Sept. 1683 en van Johan Stachouwer 21 Febr. 1687); Getrouwden 12 Aug. (1719)—3 Febr. 1743. (Tot 1730 alleen data van aangifte voor proclamatiën. Voorin aanteekening van het huwelijk v. Johan Stachouwer 1 Sept. 1650). 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten Aug. 1743—1816; Getrouwden Nov. 1743—18 Jan. 1811, 1813—1815; Overledenen 1812—1816. fol.

SCHOTERLAND. (2)

a. Register der overledenen in Schoterland. 1806—1811. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Heerenveen.

1. Een register, („Copia en extract uit het oude (trouw)boek omdat het bijna vergaan was") waarin: Gedoopten 15 Mei 1643—17 Oct. 1662, 21 April 1765—15 Maart 1772; Getrouwden 9 Jan. 1642—29 Nov. 1662, 5 Mei 1765—12 April 1772. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 10 Juli 1664—24 April 1698; Getrouwden 3 April 1664—15 Mei 1698. sm. fol.

---

(1) In een Recesboek: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1797 en 1806.

(2) In een Recesboek en in Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1595—1596, 1601—1801.

3. Doopboeken. 1. 15 Mei 1698—24 Maart 1765. sm. fol.; 2. 10 Mei 1772—26 Maart 1812. fol. 2 bndn.

4. Trouwboeken. 1. 8 Mei 1698—17 Maart 1765. sm. fol.; 2. 26 April 1772—4 Jan. 1812. fol. 2 bndn.

Hoornsterzwaag, Jubbega, Schurega, Oude- en Nijehorne.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1749—1779, 1797—1810; Namen van ouderlingen 1738—1782; Lidmaten 1728—29 Juni 1786; Gedoopten 31 Oct. 1728—26 April 1772; Getrouwden 9 Jan. 1729—26 April 1772. fol.

2. Doopboek. 19 Mei 1772—30 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 15 Maart 1772—17 Maart 1811. 4°.

St. Jansga en Delfstrahuizen.

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1632—1810; Namen van kerkeraadsleden 1744—1790; Handelingen betreffende het benoemen eener kerkel. commissie 1798; Lidmaten 1744—1772; Gedoopten Oct. 1744—26 April 1772; Getrouwden 28 Oct. 1744—19 April 1772; Overledenen of met attestatie vertrokken 26 Sept. 1744—21 Jan. 1772; Stukken betreffende het onderhoud der armen. fol.

2. Doopboek. 17 Mei 1772—22 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 12 April 1772—24 Febr. 1811. fol.

Knijpe (Nieuw-Brongerga).

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en lidmaten 22 Juli 1756—28 April 1778; Gedoopten 14 Aug. 1740—12 Maart 1772. fol.

2. Doopboek. 3 April 1772—15 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 25 Oct. 1772—10 Maart 1811. fol.

Oudeschoot, Nijeschoot, Mildam, Rottum en Katlijk.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad, benoeming van kerkeraadsleden en Lidmaten 1746—16 Aug. 1772; Gedoopten 1 Aug. 1745—6 Sept. 1772; Getrouwden 16 Sept.

1746—10 Mei 1772; Datums van geboorte (Aanvullingen) 1694—1746. fol.

2. Doopboek. 26 April 1772—13 April 1812.

3. Trouwboek. 3 Mei 1772—10 Juni 1810.

II. Doopsgezinde gemeente

te *Heerenveen.*

1. Geboorteboek. 19 Juni 1740—17 Nov. 1811. fol.

2. Trouwboek. 9 Nov. 1795—6 Jan. 1811. 4°.

III. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Heerenveen.*

1. Doopboek. 3 Nov. 1774—22 Maart 1812. kl. 8°.

2. Een register, waarin: Overledenen 20 Mei 1782—4 Juni 1812; Id. 26 Maart 1782—13 April 1812. kl. 8°.

SLOTEN. (1)

a. Register (van een vroedvrouw?) waarin: Geborenen 29 Jan. 1777—12 Oct. 1779, 8 Jan. 1811—20 Mei 1814. 4°.

b. Register van overledenen in Sloten. 1806—1812.

c. Registers uit het archief der

Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Doopboeken. 1. 1 Jan. 1700—14 Dec. 1752 („Extract uit een oud doopregister"). 4°; 2. 23 Jan. 1752—30 Maart 1812. fol.; 3. 10 Mei 1772—2 Jan. 1820. 4°. 3 bndn.

---

(1) In Proclamatie- en in Recesboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken van 1619—1805 In de secretarie dezer gemeente berusten ook: 1. Doopboek v. Tjerkgaast 21 Aug. 1772—26 Jan. 1812. 4°.; 2. Trouwboek v. Tjerkgaast 24 Mei 1772—26 Maart 1811. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 27 Mei 1764–8 Maart 1772; Overledenen 17 Mei 1764—23 Jan. 1815. fol.

3. Trouwboeken. 1. 29 Nov. 1752—6 Jan. 1811; 2. 17 Mei 1772—24 Maart 1811. 2 bndn. 4°.

SMALLINGERLAND. (1)

a. Aanteekening van personen, die zich ter secretarie van Smallingerland ter ondertrouw hebben aangegeven. 1796—1801.

b. Register van personen, die in het „district Smallingerland in den huwelijksstaat bevestigd zijn", volgens opgaven van de predikanten. 1796—1803.

c. Register van overledenen in Smallingerland. Jan. 1806—Dec. 1811. fol.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Boornbergum en Kortehemmen. (2)

1. Een register, waarin: Namen van kerkeraadsleden, datums van avondmaal, nieuwe lidmaten en censuur 1685—1744; Lidmaten 1667—1685; Gedoopten 30 Aug. 1667—Nov. 1744; Getrouwden 30 Aug. 1667—11 Oct. 1744. kl. 8°.

2. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1601—1761; Namen van kerkeraadsleden, datums van avondmaal, lidmaten en censuur 1745—1772; Gedoopten 31 Jan. 1745—21 Juni 1772; Getrouwden 21 Maart 1745—Aug. 1772; Lijst van de pastorie-eigendommen. kl. 8°.

3. Doopboek. 10 Mei 1772—8 Maart 1812. 4°.

4. Trouwboeken. 1. 10 Mei 1772—2 Dec. 1810; 2. 10 Mei 1772—15 Mei 1796. 2 bndn. 4°.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1645—1684.
(2) Tot 1667 vereenigd m. Drachten.

Drachten.

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten sedert de Hervorming tot 1740; Namen van kerkeraadsleden, kerkvoogden en schoolmeester 1740; Namen van kerkeraadsleden 1742—1747, 1754—1771; Lijst van lidmaten (N. en Z. Drachten) 1740—1741; Nieuwe lidmaten 1742—1771; Gedoopten 3 Juni 1740-19 April 1772; Lijsten van gedoopten, die in 't vorige boek ontbreken 1721—1740, 1722—1739, 1712—1739; Getrouwden 12 Juni 1740—29 Maart 1772; Relaas van eene gehouden collecte voor de herbouwing van de verwoeste kerk te Bergen op Zoom en Sas v. Gent 1749. fol.

2. Doopboek. 7 Juni 1772—22 Maart 1812. Hierin ook: Gedoopten 1719—1739 („Supplement van 't alleroudste doopboek"). fol.

3. Trouwboek. 3 Mei 1772—10 Maart 1811. Hierin ook: Getrouwden 1717—1738 („Supplement van 't alleroudste kerkenboek"). fol.

Oudega, Nijega en Opeinde.

1. Een register, waarin: Gedoopten 15 Jan. 1708—19 April 1772; Getrouwden Juli 1704—26 April 1772. fol.

2. Doopboek. 31 Mei 1772-5 April 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—13 Jan. 1811. 4°.

Rottevalle

1. Een register, waarin: Lidmaten 1725—1739; Gedoopten 1 Oct. 1724—29 Maart 1772; Getrouwden 29 Oct. 1724—22 Maart 1772. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—12 Jan. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 21 Juni 1772—10 Maart 1811. 4°.

SNEEK.

a. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 27 Jan. 1655—24 Dec. 1686; 2. 1 Jan. 1687—30 Dec. 1719; 3. 6 Jan. 1720—30 Dec. 1752; 4. 6 Jan. 1753—24 Dec. 1778; 5. 1769—16 Febr. 1811. 5. bndn. fol.

b. Registers van afkondiging en bevestiging v. huwelijken door het gerecht. 1. 20 Nov. 1590—2 Maart 1649; 2. 1649—15 Sept. 1682; 3. 24 Oct. 1682—5 Oct. 1725; 4. 19 Oct. 1725—10 Maart 1811. 4 bndn. fol.

c. Registers van „begravenen" te Sneek (gehouden d. d. doodgraver ingev. de ordonn. v. d. succ.) 1. 2 Sept. 1767--21 Jan. 1773; 2. 2 April 1773—18 Dec. 1780; 3. 3 Jan. 1781—20 Sept. 1798; 4. 18 Sept. 1798—30 Dec. 1804; 5. 4 Jan. 1805—31 Dec. 1812, (Ommez.: Elders begravenen 8 Febr. 1807—24 Dec. 1812). n°. 1 en 2, kl. 8°, n°. 3—5, sm. fol.

d. Registers van overledenen te Sneek. 1 Jan. 1806—18 Dec. 1810. fol.

e. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Lidmaten Oct. 1578—1627; Gedoopten 5 Oct. 1578—16 April 1603. kl. sm. fol.

2. Doopboeken. 1. 1603—Dec. 1613. 4°; 2. 1638—Sept. 1664. 4°; 3. 1 Jan. 1665—23 Jan. 1684. fol; 4. 1 Jan. 1686—31 Dec. 1734. fol.; 5. 2 Jan. 1735—30 April 1772. sm. fol.; 6. 7 Mei 1772—29 Febr. 1812. sm. fol. 6 bndn.

3. Doopboeken. 1. 19 April 1616—30 Dec. 1682 (met jaarl. alphab. registers); 2. 6 Jan. 1683—15 Dec. 1715. 2 bndn. sm. fol.

4. Trouwboeken (Aangifte en proclamatiën). 1. 20 April 1616—1639; 2. 1640—1675; 3. 28 Aug 1675—Juli 1713; 4. 26 Aug. 1713—28 Dec. 1754; 5. 4 Jan. 1755—14 Nov. 1795. 5 bndn. (n°. 1—4 sm. fol., n°. 5 4°).

5. Trouwboeken (Datums v. huwelijken). 1. April 1616—14 Nov. 1652; 2. 1655—1696; 3. 15 Nov. 1696—20 Dec. 1750; 4. 15 Jan. 1751—26 April 1772; 5. 10 Mei 1772—3 Febr. 1811. 5 bndn. sm. fol.

II. Doopsgezinde gemeenten.

1. Geboorteboek van de gemeente op het „Kleinzand" (Oude Vlamingen). 4 April 1784 – ± 1833. gr. 4°.

2. Geboorteboek van de gemeente op het „Cingel". 1753—1842 (met alphab. register). fol. (Hierin: Datum van aankomst, datum en plaats van geboorte, namen der ouders, datum en plaats van overlijden).

III. Roomsch-Katholieke gemeente.

1. Doopboek. 21 Jan. 1740—29 Dec. 1793. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 2 Jan. 1794—10 Mei 1812; Getrouwden 11 Mei 1794—10 Mei 1812. sm. fol.

STAVEREN. (1)

a. Register van overledenen te Staveren. 29 Dec. 1805—29 April 1811. fol.

b. Registers uit het archief der

Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 2 Aug. 1640—13 April 1750; Getrouwden 30 Aug. 1640—15 Maart 1750. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 26 April 1750—17 April 1772; Getrouwden 26 April 1750—1 Maart 1772. fol.

3. Doopboek. 15 Mei 1772—23 Febr. 1812. fol.

4. Trouwboek. 10 Mei 1772—28 Maart 1811. fol.

TIETJERKSTERADEEL. (2)

a. Register van de in het huwelijk bevestigde personen in het district van Tietjerksteradeel ingevolge publicatie van de repraesentanten d.d. 29 April 1796. 5 Juni 1796—4 Oct. 1801, 16 Mei 1802—23 Dec. 1804. fol.

b. Register der overledenen in Tietjerksteradeel. 26 Dec. 1805—Dec. 1811. Met alphab. tafel over 1806—1811. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

---

(1) In een Proclamatieboek: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1629—1647.

(2) In een Recesboek en in Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1616—1618, 1674—1682, 1693, 1733, 1771 en 1773.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Bergum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 20 Sept. 1705—24 Nov. 1771; Gedoopten 23 Aug. 1705-19 April 1772; Getrouwden 18 Juni 1705—25 April 1772. (Tot 1763 meest alleen datum van huwelijksaangifte). fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—29 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 2 Mei 1772—20 Jan. 1811. fol.

Garijp, Suameer en Eernewoude.

1. Een register, betreffende Garijp, waarin: Gedoopten 20 Aug. 1635—21 Juni 1640, 8 Juli 1657—23 Febr. 1772; Getrouwden 25 Dec. 1635—Mei 1641, Febr. 1647—2 Juli 1677, 6 April 1679—20 Oct. 1771. fol.

2. Doopboek van Suameer. 29 Maart 1716—13 Oct. 1771. 4°. (Ommez.: Aanteekening van collecten.)

3. Een register, betreffende Eernewoude, waarin: Gedoopten 19 April 1647—11 Maart 1655, 20 April 1659—2 Mei 1695, 5 Maart 1699—20 April 1772; Getrouwden Febr.—Aug. 1648, 1650—Sept. 1655, Sept. 1658—4 Sept. 1738. 4°.

4. Doopboek. 3 Mei 1772—3 Mei 1812. 4°.

5. Trouwboek. 26 April 1772—24 Febr. 1811. 4°.

Oenkerk, Giekerk en Wijns.

1. Een register, waarin: Naamlijst van predikanten 1601—1754; Handelingen v. d. kerkeraad 1742—1752; Lidmaten 1659—1705, 1782; Gedoopten 21 Nov. 1658—22 Maart 1772; Getrouwden Juni 1660—1705, 1723—1769; Staten van vaste goederen der diaconieën van Oenkerk, Giekerk en Wijns; Afrekeningen van diakenen 1660—1769. (Hieronder ook akten van afstand van goederen van bedeelden). fol.

2. Doopboek. 19 Jan. 1772—29 Maart 1812. fol.

3. Trouwboeken. 1. 23 Febr. 1772—7 Nov. 1802, 22 Juli 1810—17 Febr. 1811; 2. 23 Febr. 1772—5 Nov. 1797; en Jan. 1804. 2 bndn. fol.

Oostermeer en Eestrum.

1. Een register, waarin: Naamlijst van predikanten 1614—1747, Handelingen v. d. kerkeraad 1 Jan. 1760—23 Mei 1808, Namen van ouderlingen van Oostermeer 1667—1693; Id. van diakenen van Oostermeer 1667—1711, Lidmaten 1667—1812; Id. en namen van kerkeraadsleden 1813—1815; Gedoopten 1640—1643; Getrouwden 1670—1671. fol.

2. Doopboeken. 1. 1670—1772 (Alphabetisch). fol.; 2. 3 Mei Mei 1772—29 Dec. 1811. 4°. 2 bndn.

3. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 23 Maart 1817—7 April 1829; Getrouwden 24 Mei 1772—3 Maart 1811, 9 Jan. 1817, 8 Juni 1823, 12 Mei 1844—4 Mei 1845. 4°.

Oudkerk en Roodkerk.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1754—1767, 1800—1803; Benoemingen van ouderlingen 1767—1772, 1780—1797; Proces-verbaal inzake „smadelijke uitdrukkingen" door Tjeerd Jans tegen Ds. Petrus Sevenhovius Postma 14 Dec. 1751; Rapport en praeadvies der gecommitteerden van de classis Leeuwarden in de zaak van Ds. E. Penninga te Garijp 5 en 17 Sept. 1752; Extract uit het Synodaal resolutieboek van 1784; Besluit van het Provinciaal bestuur van 23 Febr. 1797; Brief van de classis van Leeuwarden van 25 April 1797; Lidmaten 1652—1662, 1670—1716, 1746—1771; Gedoopten 1652—1660, 1670—1753, 9 Sept. 1753—8 Maart 1772; Getrouwden 10 April 1670—20 Mei 1770; Afrekeningen der diakenen van Oudkerk 1654—1667; Memorie van onkosten van het predikantshuis, enz. 1652—1660. sm. fol.

2. Een, later bijeengebonden, register, waarin: Gedoopten 25 April 1772—9 Febr. 1812; Getrouwden 17 Mei 1772—30 Mei 1802. fol.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—30 Mei 1802. fol.

Rijperkerk en Hardegarijp.

1. Een register, waarin: Lijst van predikanten 1616—1772; „Aanteekening van 't geen in de visitatie door den predikant en ouderlingen is gebeurt" 1696—1718; Handelingen v. d. kerkeraad 17 Nov. 1793; Lidmaten 1658—1693, 1695—1732, Id. met attestatie aangekomen 1660—1698, Id. vertrokken + 1660—1698; Gedoopten 4 April 1658—6 Dec. 1733, 28 Februari 1734—

22 Mei 1772; Getrouwden 1658—1665, 1667—1735, 1658—Jan. 1694, 16 Mei 1734—5 April 1772; Afrekeningen van diakenen en namen van kerkeraadsleden 1658—1696; Rekeningen der diaconie en namen van kerkeraadsleden 1696—1721. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—15 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 5 Juli 1772—30 Dec. 1810. 4°.

Suawoude en Tietjerk.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 22 Jan. 1759—20 April 1763, 8 Nov. 1767, 26 Maart 1809; Namen van ouderlingen en diakenen van Tietjerk en lidmaten 1660—1676; Lidmaten 1633—1639; Lijsten van lidmaten 1649—1693, 1711—1774; Gedoopten 17 Juni 1632—17 Nov. 1639, 16 Dec. 1640—23 April 1675, 15 Aug. 1678, 1679—1689, 1679—26 Maart 1701, 2 Oct. 1692—10 Jan. 1699, 1705—1772; Bejaarde gedoopten 9 Maart 1708; Getrouwden 1632—1676, 1705—1734, 1736—1772. 4°.

2. Doopboek. 8 Juni 1772—31 Mei 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—3 Febr. 1811. 4°.

UTINGERADEEL. (1)

a. Register van overledenen in Utingeradeel. 19 Jan. 1806—10 Sept. 1811. fol.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Akkrum en Terhorne.

1. Lijst van gedoopten te Akkrum en Terhorne 12 Mei 1700—20 April 1772. Volgt: Lidmaten 1744—1771 (latere copie). 3 caterns. fol.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1669—1708. In de secretarie dezer gemeente berusten ook: 1. Boek van aangifte van ondertrouw, gehouden d. d. dorprechter van Haskerdijken 2 Nov. 1798—1810. 4°; 2. Doopboek van Haskerdijken 9 Sept. 1787—5 April 1812. 4°; 3. Trouwboek v. H. 24 Sept. 1786—20 Mei 1810. 4°.

2. Doopboek, waarin: Gedoopten te Terhorne 18 Oct. 1772—2 Febr. 1812; Id. te Akkrum 17 Mei 1772—12 Jan. 1812. 4°.

3. Trouwboek, waarin: Getrouwden te Terhorne 28 Juni 1772—12 Febr. 1808; Id. te Akkrum 10 Mei 1772—10 Maart 1811. 4°.

4. Trouwboek van Akkrum. 10 Mei 1772—8 Nov. 1805. 4°.

Oldeboorn en Nes.

1. Een register, waarin: Gedoopten 4 Aug. 1661—12 April 1772; Getrouwden 3 Aug. 1661—13 Mei 1772. sm. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—23 Juni 1811. 4°.

3. Trouwboek. 7 Juni 1772—4 Nov. 1810. 4°.

Terkaple en Akmarijp.

1. Doopboeken. 1. 28 Juni 1772—16 April 1809; 2. 4 Febr. 1810—4 Aug. 1811. 2 bndn. 4°.

2. Trouwboeken. 1. 9 Mei 1773—28 Aug. 1808; 2. 9 Mei 1773—13 Mei 1810; 3. 8 April—13 Mei 1810. 3 bndn. 4°.

II. Doopsgezinde gemeenten.

Akkrum.

Trouwregister. 15 Mei 1796—16 Dec. 1810. katern. 4°.

Oldeboorn.

Geboorteregister. 1755—1811.

Terhorne.

Trouwregister. 1 Jan. 1797—4 Sept. 1808. katern. 4°.

WESTDONGERADEEL.

Registers uit kerkelijke archieven.

Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Foudgum en Raard.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1663—1771; Gedoopten

3 Juni 1663–5 April 1772; Getrouwden 24 Jan. 1664—5 Oct. 1771. 4°.

2. Doopboek. 27 Sept. 1772—23 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 7 Mei 1772—31 Juli 1808. 4°.

Hantum en Hantumhuizen.

1. Doopboek. 2 Mei 1710—28 Juni 1812. 4°.

2. Trouwboek. 15 Nov. 1710—3 Maart 1810. 4°.

Hiaure en Bornwerd.

1. Een register, waarin: Benoemingen van kerkeraadsleden 1706—1752; Lidmaten 1667, 1706–1771; Gedoopten 10 Febr. 1667–1698, 17 Jan. 1706–1725, Febr. 1742, 11 Nov. 1742–10 Mei 1772; Getrouwden 11 Nov. 1666—1 Febr. 1705, 25 April 1706—10 Mei 1772. 4°.

2. Doopboek. 28 Juni 1772—23 Febr. 1812. kl. 8°.

Holwerd.

1. Een register, waarin: Gedoopten 14 Dec. 1755–19 April 1772; Getrouwden 28 Juni 1755–17 Mei 1772. sm. fol.

2. Doopboek. 3 Mei 1772—12 Juli 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 April 1772—28 April 1811. 4°.

Nes en Wierum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1712—1771; Gedoopten 27 Febr. 1653–22 Maart 1772: Getrouwden 10 Oct. 1697–27 Sept. 1771. 4°.

2. Doopboek, waarin: Gedoopten te Nes 28 April 1772–12 Jan. 1812; Id. te Wierum 14 Juni 1772—26 Jan. 1812. 4°.

Ternaard.

1. Een register, waarin: Benoemingen van kerkeraadsleden 1684—1697; Lidmaten 1609–1695; Gedoopten 5 Juli 1635–12 April 1772; Getrouwden 3 Mei 1612—15 Febr. 1688; Afrekeningen der diaconie 1608—1685. fol.

2. Een register, waarin: Benoemingen van kerkeraadsleden

1732—1756; Lidmaten 1720—1747, 1739—1772; Getrouwden 16 Jan. 1718—17 Mei 1772; Rekeningen der diaconie 1716—1734. fol.

3. Doopboek. 3 Mei 1772—29 April 1812. fol.

4. Trouwboek. 24 Mei 1772—25 Mei 1811. fol.

Waaxens en Brantgum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1696—1771; Gedoopten 1612, 8 Aug. 1669—15 Maart 1772; Getrouwden 5 Febr. 1654—25 Dec. 1771. fol.

2. Een register, waarin: Lidmaten 1772—1810; Gedoopten 3 Mei 1772—29 Maart 1812; Getrouwden 17 Mei 1772—15 Juli 1810. sm. fol.

WESTSTELLINGWERF. (1)

a. Register van overledenen in Weststellingwerf. 1806—1811. fol. Hierin ook: „Generale lijsten der begravenen in Weststellingwerf". 1808—1811.

b. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Noordwolde en Boyl.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1736—1738; Lidmaten 1730—1768; Gedoopten 13 Nov. 1729—23 Oct. 1768; Getrouwden 1729, 21 Sept. 1732—1768; Formule voor de verklaring van een armlastige, dat hij na zijn dood zijne bezittingen aan de diaconie nalaat. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 30 Oct. 1768—22 Maart 1812; Getrouwden 26 Dec. 1768—Maart 1811. fol.

Olde- en Nijeholtpade, Oldeholtwolde en Teridzerd.

Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1802—1809; Lidmaten 1676—1711 en 1741—1771; Gedoopten 4 Oct. 1674—3 Mei 1691; 28 Mei 1698—24 April 1712, 1712—30 Jan. 1739 (in 1740

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1608—1719, 1729, 1774, 1778, 1783, 1786, 1793.

door den predikant G. Benthem uit „bijzondere aanteekeningen" opgemaakt); Gedoopten te Nijeholtpade 7 Febr. 1740—26 April 1772; Gedoopten te Oldeholtpade 8 Mei 1740—15 April 1772; Gedoopten te Teridzerd 1715—24 Nov. 1738 (uit „bijzondere aanteekeningen" als boven) en 3 April 1749—26 April 1772, Gedoopten te Oldeholtwolde 1719—16 April 1737 (uit „bijz. aanteek." als boven), en 7 Aug. 1740—26 April 1772; Gedoopten (in alle dorpen) 3 Mei 1772—12 April 1812; Getrouwden 25 Oct. 1674—19 Febr. 1688, 1690, 22 Mei 1698—11 Oct. 1711, Oct. 1741—16 Sept. 1810; Afrekeningen der diaconie 1677—1688. fol.

Oldelamer en Oldetrijne.

Een register, waarin: „Aanteekeningen van gedoopten sedert 't vorige doopboek en pastoorshuis door hemelsvuur verbrand zijn" 3 Aug. 1727—22 Maart 1812; Getrouwden 25 Jan. 1728—4 Juni 1770 en 8 Juni 1772—16 Dec. 1810. 4°.

Peperga en Blesdijke.

Een register, waarin: Gedoopten Dec. 1674—21 Nov. 1679, 11 Juni 1719—Nov. 1725, 3 April 1735—4 April 1745, 24 Juli 1746—1 Maart 1812; Getrouwden 7 Nov. 1675—3 Juli 1686, 28 Mei 1772—12 Jan. 1812. fol.

Scherpenzeel, Spanga, Munnikeburen en Nijetrijne.

Een register, waarin: Gedoopten 11 Nov. 1736—19 April 1812; Getrouwden 12 Juli 1772—8 Maart 1811. fol.

Steggerda en Finkega. (1)

Een register, waarin: Gedoopten te Steggerda 27 Juli 1727—19 April 1772; Gedoopten te Finkega 4 Mei 1728—5 April 1772; Gedoopten te Steggerda en Finkega 10 Mei 1772—1 Maart 1812; Getrouwden te Steggerda en Finkega 10 Mei 1772—17 Maart 1811. fol.

Wolvega, Sonnega, Nijelamer en Nijeholtwolde.

Een register, waarin: Gedoopten 10 Nov. 1686—12 April 1812; Getrouwden 2 Jan. 1687—1 Mei 1803 en 26 April 1807—6 Jan. 1811. fol.

---

(1) Tot 1727 vereenigd m. Noordwolde en Boyl.

II. Roomsch-Katholieke gemeenten.

Steggerda.

Een register, waarin: Gedoopten 1711, 1714—16 Oct. 1734, 1736—12 Sept. 1786, 2 Febr. 1787— 8 Maart 1812; Getrouwden 1714–22 Maart 1812; Overledenen 1714—4 Sept. 1795, 12—27 Sept. 1800. sm. fol.

Wolvega (vroeger Oldeholtpade).

1. Een register, waarin: Gedoopten 10 Febr. 1692—17 Sept. 1724, Mei 1731—29 Aug. 1762; Getrouwden 3 Mei 1692—8 Febr. 1713, 12 Mei 1731—27 Mei 1734, 22 Mei 1736–22 Mei 1740, 11 Mei 1741—28 Oct. 1780, 1783—1785; Overledenen 26 Jan. 1692—6 Febr. 1724, 1731—1740, 19 Jan. 1741—18 Jan. 1777, 1783—1786; Relaas omtrent de geschiedenis der parochie sedert 1597. 12°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 1762—24 Maart 1789; Getrouwden 1786—1788. 8°.

3. Een register, waarin: Gedoopten 25 Febr. 1786—17 Maart 1812; Getrouwden 10 Mei 1789—23 Oct. 1810; Overledenen 30 Mei 1789–4 Maart 1812; Relaas omtrent de geschiedenis der parochie. sm. fol.

WONSERADEEL. (1)

a. Registers v. aangifte, afkondiging en bevestiging v. Huwelijken v. h. gerecht van Wonseradeel. 1. 1648–1659; 2. 1659–1666; 3. 1667–1675; 4. 1675—1683; 5. 1683–1690; 6. 1690—1702; 7. 1702—1720; 8. 1720—1748; 9. 1748–1780; 10. 1780—1806. 10 bndn. fol.

b. Register van overledenen in Wonseradeel. 1806—1811. fol.

c. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Arum.

1. Een register, waarin: Besluit v. d. kerkeraad om „behoorlijke aanteekening van doop, trouw, lidmaten en acta te houden, en om een kistje voor de diaconie te maken" 1748; Gedoopten 17 Nov. 1748–12 April 1772; Getrouwden 2 Febr. 1749—22 Maart 1772. fol.

(1) In Recesboeken: Aanteekeningen betreff. huwelijken v. 1594—1596 en 1605–1629.

2. Een register, waarin: Gedoopten 10 Maart 1748—3 Maart 1765; Getrouwden 1748—15 Nov. 1764. sm. fol.

3. Doopboek. 3 Mei 1772—22 Dec. 1811. fol.

4. Trouwboek. 17 Mei 1772—30 Dec. 1810. fol.

Burgwerd, Hichtum en Hartwerd.

1. Doopboek. 3 Juli 1729—10 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek. 15 Aug. 1728—20 Dec. 1810. 4°.

Exmorra en Allingawier.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en Lidmaten 1748—1806; Gedoopten 4 Juni 1666—7 Nov. 1746; 15 Sept. 1748—19 April 1772; Getrouwden 15 Sept. 1748—1772. 4°.

2. Doopboek. 24 Mei 1772—23 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 12 Juli 1772—10 April 1811. 4°.

Gaast en Ferwoude.

1. Een register, waarin: Gedoopten 14 Mei 1700—1756; 11 Nov. 1759—10 April 1772; 7 Febr.—25 Juli 1802; Getrouwden 12 Sept. 1717—11 Nov. 1731, 1722—1755 (door elkaar), 26 Mei 1760—3 Dec. 1771. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Gaast 4 April 1773—21 Oct. 1810; Gedoopten te Ferwoude 27 Sept. 1772—10 Maart 1812. 4°.

3. Een register, waarin: Getrouwden te Gaast 20 Sept. 1772—22 Dec. 1807; Getrouwden te Ferwoude 22 Nov. 1772—14 Jan. 1810. 4°.

Kimswerd.

1. Een register, waarin: Gedoopten 10 Jan. 1613—25 Febr. 1681; Getrouwden 29 Aug. 1613—9 Febr. 1682. sm. fol.

2. Een register, waarin: Lidmaten 1699—1750; Gedoopten 22 Oct. 1699—22 Maart 1772; Getrouwden 16 Juli 1699—11 Aug. 1771. 4°.

3. Doopboek. 17 Mei 1772—1 Maart 1812. 4°.

4. Trouwboek. 23 Aug. 1772—27 Jan. 1811. 4°.

Lollum.

1. Een register, waarin: Lidmaten en benoemingen van ouderlingen en diakenen 1697—1771; Getrouwden 4 Juni 1697—5 Mei 1771; Gedoopten 18 Juli 1697—24 Nov. 1771; Ontvangst d. diaconie 1708—1716. fol.

2. Doopboek. 24 Mei 1772—19 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboek. 31 Oct. 1773 -29 April 1810. 4°.

Longerhou en Schettens.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1653—1674; Lidmaten 1682—1771; Gedoopten 1645—1668, 1670—2 Maart 1684, 4 Oct. 1685—12 Jan. 1772; Getrouwden 18 Febr. 1644—1 Maart 1772. 4°.

2. Doopboek. 1 Aug. 1773—26 Jan. 1812. 4°. In duplo.

3. Trouwboek. 20 Dec. 1772—26 Aug. 1810. 4°. In duplo.

Makkum en Kornwerd.

1. Doopboek van Makkum. 1650—1 Jan. 1665. sm. fol.

2. Een register, betreffende Makkum, waarin: Gedoopten 1 Jan. 1665—30 Dec. 1685; Getrouwden 1657—12 Jan. 1686. fol.

3. Een register, waarin: Gedoopten 7 Jan. 1686—27 Dec. 1739; Getrouwden 17 Jan. 1686—5 Jan. 1740. fol.

4. Een register, waarin: Gedoopten 3 Jan. 1740—26 April 1772; Getrouwden 17 Jan. 1740—17 Mei 1772. fol.

5. Doopboek van Makkum. 10 Mei 1772—11 Maart 1812. fol.

6. Trouwboek van Makkum. 17 Mei 1772—20 Jan. 1811. fol.

7. Een register, waarin: Gedoopten te Kornwerd 24 Sept. 1666—19 Jan. 1772; Getrouwden te Kornwerd 18 Juli 1665—19 Mei 1771. 4°.

8. Doopboek van Kornwerd. 2 Aug. 1772—22 Maart 1812. 4°.

9. Trouwboek van Kornwerd. 22 Mei 1774—10 Febr. 1811. 4°.

Parrega, Hieslum en Greonterp.

1. Doopboek. 22 Nov. 1744—22 Maart 1812. fol.

2. Trouwboek. 16 Mei 1745—17 Maart 1811. fol.

Piaam en Idsegahuizen.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1695, 1716—1758; Gedoopten 5 Aug. 1694—1759, 26 April 1812; Getrouwden 1694—1702, 1717—1759. 4°.

2. Een register, waarin: Lidmaten 1760—1771; Gedoopten 20 April 1760—22 Maart 1772; Getrouwden 1759—22 Dec. 1771. 4°.

3. Doopboek. 25 Oct. 1772—9 Febr. 1812. fol.

4. Trouwboek. 17 Mei 1772—30 Dec. 1810. fol.

Pingjum en Surich.

1. Een register, waarin: Gedoopten te Pingjum 17 Febr. 1704—29 Mei 1746; Getrouwden te Pingjum 1704—22 Mei 1746. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten te Pingjum 26 Juni 1746—19 April 1772; Getrouwden te Pingjum 12 Juni 1746—19 April 1772. 4°.

3. Doopboek van Pingjum. 5 Juli 1772—1 Maart 1812. 4°.

4. Trouwboek. 16 Aug. 1668—1690. 4°.

5. Trouwboek van Pingjum. 10 Mei 1772—2 Sept. 1810. 4°.

6. Een register, waarin: Gedoopten te Zurich 18 Aug. 1715—16 Febr. 1772; Getrouwden te Zurich 1756—14 Febr. 1773. 4°.

7. Doopboek van Zurich. 28 Sept. 1772—11 Sept. 1811. 4°.

8. Trouwboek van Zurich. 22 Juni 1777—27 Mei 1810. 4°.

Sçhraard.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1797—1800; Namen van ouderlingen en diakenen 1773—1776 en 1809; Lidmaten 1688—1771; Gedoopten Jan. 1688—19 April 1772; Getrouwden 1688—19 Jan. 1772; Lijst van obligatiën, behoorende aan de diaconie 1756. sm. fol.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—29 Dec. 1811. 4°.

3. Trouwboek 24 Mei 1772—27 Mei 1810. 4°.

Tjerkwerd en Dedgum.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad en Lidmaten 1679—1809; Gedoopten 29 Aug. 1679—12 April 1772; Getrouwden 1679—16 Juni 1771. 4°.

2. Doopboek. 26 Juli 1772—29 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Mei 1772—2 Dec. 1810. 4°.

Witmarsum.

1. Een register, waarin: Gedoopten 14 Oct. 1683—3 Oct. 1717; Getrouwden 18 Nov. 1683—31 Oct. 1717. 4°.

2. Een register, waarin: Gedoopten 5 Dec. 1717—9 Dec. 1753; Getrouwden 16 Jan. 1717—4 Nov. 1753. 4°.

3. Een register, waarin: Gedoopten 30 Dec. 1753—2 Mei 1772; Getrouwden 14 April 1754—23 Febr. 1772. 4°.

4. Doopboek. 17 Mei 1772—22 Maart 1812. 4°.

5. Trouwboek. 17 Mei 1772—27 Jan. 1811. 4°.

Wons en Engwier.

1. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1682—1692, 1694, 1710—1716, 1730—1744; Lidmaten 1680—1729, 1731—1742; Lijst van Lidmaten 1720; Gedoopten 21 Jan. 1683—4 Juli 1745; Getrouwden Febr. 1683—16 Jan. 1745. sm. fol.

2. Een register, waarin: Handelingen v. d. kerkeraad 1745—1801; Lidmaten 1745—1771; Gedoopten 5 Sept. 1745—1772; Getrouwden 6 Juni 1745—1 Dec. 1772. sm. fol.

3. Een register, waarin: Gedoopten 31 Aug. 1710—5 Jan. 1772; Getrouwden 14 Mei 1742—25 Sept. 1768. sm. fol.

4. Doopboek. 28 Nov. 1773—22 Dec. 1811. fol.

5. Trouwboek. 21 Juni 1772—27 Mei 1810. fol.

II. Doopsgezinde gemeenten.

Makkum.

Geboorteboek. 1740—1816. fol.

Witmarsum.

Geboorteboek. 1 Mei 1750—25 Dec. 1811. 4°.

III. Roomsch-Katholieke gemeente

te *Makkum.*

1. Een register, waarin: Gedoopten 25 Jan. 1724—26 Mei 1782; Getrouwden 31 Jan. 1724—11 Aug. 1783; Inuncti 1753—1783; Overledenen 10 Febr. 1724—10 Juli 1782; Conversi a Calvinismo et Mennonismo 1754—1777; Lijst van de leden der broederschap Jesus, Maria, Joseph 1758. sm. fol.

2. Een register, waarin: Gedoopten 17 Sept. 1783—23 Jan. 1816; Getrouwden 28 Nov. 1783—13 Mei 1814; Overledenen 1783—1815. sm. fol.

WORKUM.

a. Geboorte-registers, gehouden door stads-vroedvrouwen. 1. 1 Jan. 1784—19 Dec. 1804 (Achteraan: Lijst van gedane verlossingen, opgemaakt ingevolge verordening van het Departementaal Bestuur van 17 Sept. 1804 a. 34. 1805—1811); 2. 21 Jan. 1784—24 April 1810; 3. 27 Maart 1784—28 Mei 1812. 3 bndn. fol.

b. Registers van huwelijks-aangifte a. h. gerecht. 1. 11 Febr. 1665—15 April 1693; 2. 27 Jan. 1698—28 Mei 1699 en 20 Sept. 1766—4 Juni 1785; 3. 11 Juni 1785—16 Febr. 1811. 3 bndn. fol. (1)

c. Registers van afkondiging en bevestiging van huwelijken d. h. gerecht. 1. 9 Oct. 1630—11 Nov. 1688; 2. 16 April 1689—28 Dec. 1757; 3. 20 Jan. 1758—8 Maart 1809; 4. 1 Jan.—20 Juli 1810. 4 bndn. fol.

d. Registers van overledenen te Workum. 1. 2 Jan. 1747—26 Juni 1755 (Volgens opgave van den doodgraver); 2. 1 Jan. 1806—26 Dec. 1827.

e. Registers uit kerkelijke archieven.

---

(1) In Proclamatieboeken: Aanteekeningen betreff. Huwelijken v. 1618—1760.

I. Nederlandsch Hervormde gemeente.

1. Doopboeken. 1. 17 Febr. 1723—28 Dec. 1759; 2. 6 Jan. 1760—29 April 1772; 3. 3 Mei 1772—15 April 1804; 4. 29 April 1804—30 Maart 1812; 5. 3 Mei 1772—9 Aug. 1809; 6. 24 Sept. 1809—17 Jan. 1812; 7. 5 Jan. 1817—1 Dec. 1839. 7 bndn. fol.

2. Trouwboeken. 1. 3 Mei 1772—27 Jan. 1811; 2. 3 Mei 1772—3 Maart 1811. 2 bndn. fol.

II. Doopsgezinde gemeente.

Geboorteregister. 1769—1812. fol.

III. Roomsch-Katholieke gemeente.

1. Een register, waarin: Gedoopten 26 Oct. 1696—Mei 1766; Getrouwden 1696—1719, 25 Aug. 1721—4 Mei 1766; Overledenen 12 Nov. 1696—19 Jan. 1749; Id. voorzien van het sacrament 1723—1746, „Inuncti" 1710—1713, Fratres et sorores archiconfraternitatis in par. Worcum. 4°.

2. Doopboek. 26 Mei 1766—14 Febr. 1813. sm. fol.

WIJMBRITSERADEEL.

a. Register v. afkondiging en bevestiging v. huwelijken d. h. gerecht. 24 Oct. 1758—24 Nov. 1810. fol.

b. Huwelijksaangiften bij den dorprechter, die bij het trouwboek der Hervormde gemeente zijn overgelegd. 1806—1811. fol. bladen in pakken. 4°.

c. Registers van overledenen te: 1. Oppenhuizen en Uitwellingerga 1806—1809; 2. Jutrijp en Hommerts. a. 1806—1809, b. 1809—1811; 3. Oudega 1806—1811; 4. Oosthem en Abbega 1806—1811; 5. Wolsum en Westhem. a. 1806—1809, b. 1809, c. 1810—1812; 6. Nijland 1806—1811; 7. Scharnegoutum en Tirns 1808 en 1809. Katerns en losse vellen.

d. Registers uit kerkelijke archieven.

I. Nederlandsch Hervormde gemeenten.

Gaastmeer en Nijehuizum.

1. Een register, waarin: Gedoopten 11 Aug. 1720—29 Sept. 1771; Getrouwden 2 Febr. 1721—27 Oct. 1771. sm. fol.

2. Doopboek. 19 April 1772—19 Jan. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 17 Jan. 1773—24 Febr. 1811. 4°. (In duplo.)

Goënga, Gauw en Offingawier.

1. Doopboeken. 1. 23 Nov. 1721—29 Maart 1772; 2. 28 Juni 1772—29 Sept. 1811. 4°.

2. Trouwboek. 3 Mei 1772—17 Maart 1811. 4°.

Heeg.

1. Een register, waarin: Lidmaten 20 Juli 1594—1728; Namen van kerkeraadsleden en Lidmaten 1729—1781; Namen van kerkeraadsleden 1664—1725; Gedoopten Oct. 1605—20 Dec. 1772; Getrouwden 1596—1773. fol.

2. Doopboek. 7 Juni 1772—3 April 1812. 4°.

3. Trouwboek. 13 Sept. 1772—3 Maart 1811. 4°.

Jutrijp en Hommerts.

1. Een register, waarin: Lijst van Lidmaten 1737; Gedoopten 7 Mei 1682—17 Mei 1722, 1 Dec. 1726—24 Sept. 1730, 11 Jan. 1733—5 April 1772; Getrouwden 22 Mei 1682—18 Mei 1738, 1740—3 Nov. 1771. fol. (losse bladen).

2. Doopboek. 3 Mei 1772—30 Maart 1812. fol.

3. Trouwboek. 22 Nov. 1772—10 Febr. 1811. fol.

Nijland.

1. Een register, waarin: Lidmaten Sept. 1732—3 Mei 1772; Gedoopten 13 Juli 1651—7 Oct. 1669, 1675—29 Maart 1772; Getrouwden 20 Juli 1651—6 Juni 1669, 1676—23 Mei 1772. 4°.

2. Doopboek. 19 Juli 1772—2 Febr. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—25 Nov. 1810. 4°.

Oosthem, Abbega en Folsgare.

1. Een register, waarin: Lidmaten Mei 1730—7 Sept. 1742; Gedoopten 7 Febr. 1723—2 Febr. 1772; Getrouwden 24 Jan. 1723—25 Aug. 1726, 25 Dec. 1730—22 Sept. 1771. 4°.

2. Doopboek. 27 Sept. 1772—5 April 1812. 4°.

3. Trouwboeken. 1. 12 Mei 1772—4 Nov. 1810; 2. 12 Mei 1772—12 Aug. 1810. 2 bndn. 4°.

Oppenhuizen en Uitwellingerga.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1697—1771; Gedoopten 30 Mei 1697—22 Maart 1772; Getrouwden 30 Sept. 1708—19 Jan. 1772. fol.

2. Doopboek. 12 Juli 1772—9 Febr. 1812. gr. 4°.

3. Trouwboek. 8 Juni 1772—2 Sept. 1810. gr. 4°. (Hierin ook: Naamlijst van predikanten 1619—1807.)

Oudega, Idzega en Sandfirde.

1. Doopboeken. 1. 26 Aug. 1742—1 Maart 1772; 2. 17 Mei 1772—8 Maart 1812. 4°.

2. Trouwboek. 3 Mei 1772—13 Mei 1810. 4°.

Scharnegoutum en Loënga.

1. Een register, waarin: Gedoopten 16 Juni 1737—6 Maart 1774; Getrouwden 15 Mei 1738—20 Febr. 1774. 4°.

2. Doopboek. 17 Mei 1772—26 Jan. 1812. 4°.

3. Trouwboek. 5 Juli 1772—28 Oct. 1810. 4°.

IJsbrechtum, Tjalhuizen en Tirns.

1. Een cahier, waarin: Gedoopten 10 Juli 1735—3 Juni 1764; Getrouwden 1 Juli 1742—10 Nov. 1771. sm. fol.

2. Doopboeken. 1. 10 Juni 1764—29 Maart 1772. sm. fol. cahier; 2. 3 Mei 1772—29 Maart 1812. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—9 Sept. 1810. 4°.

Westhem en Wolsum.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1715—1716, 22 Dec. 1722—15 Dec. 1771; Gedoopten 1715—22 Maart 1772; Getrouwden 13 Oct. 1715–21 Juni 1716, 7 Febr. 1723—13 Nov. 1757, 31 Mei 1761—15 Maart 1772. 4°.

2. Doopboek. 10 Mei 1772—28 Juli 1811. 4°.

3. Trouwboek. 24 Mei 1772—1 Juli 1811. 4°.

Woudsend, Ipekolsga, Indijk en Smallebrugge.

1. Een register, waarin: Lidmaten 1726–1752, 1765–1772; Gedoopten 1 Jan. 1726—29 Maart 1772; Copie van een brief van de classis Sneek aan de Hervormde predikanten in Friesland 25 April 1797. fol.

2. Doopboek. Juni 1772—22 Maart 1812. fol.

3. Trouwboeken. 1. 11 April 1697—26 April 1772; 2. 31 Mei 1772—22 Maart 1812. 2 bndn. fol.

II. Roomsch-Katholieke gemeenten.

Woudsend.

Een register, waarin: Gedoopten 1754, 1755, 4 Febr. 1762–3 Sept. 1816; Getrouwden 22 Nov. 1762—8 Mei 1776; Uncti 1762—1765. fol.

Heeg.

Een register, waarin: Gedoopten 15 Sept. 1747—5 Maart 1812; Getrouwden 24 Mei 1756—17 Maart 1788, 26 Mei 1793–21 Oct. 1810; Overledenen 21 Febr. 1792—8 Febr. 1812. sm. fol.

Blaauwhuis (Sensmeer).

1. Een register, waarin: Gedoopten 15 Jan. 1704–13 Aug. 1783; Getrouwden 18 Mei 1704—8 Febr. 1782. kl. 8°.

2. Doopboek. 30 April 1782—13 Dec. 1816. 4°.

PLAATSREGISTER.

	Blz.
Aalsum	340
Abbega	369
Achlum	317
Aegum	328
Akkerwoude	309
Akkrum	356, 357
Akmarijp	357
Allingawier	362
Ameland	302
Anjum	341
St. Anna-Parochie	307
Appelscha	343
Arum	361
Augsbuurt	330
Augustinusga	299
Baard	304
Bajum	326
Bakhuizen	320, 324
Bakkeveen	345
Balk	319, 320
Ballum	301
Beers	302
Beetgum	338
Beets	344
Beetsterzwaag	344
Bergum	354
Berlikum	338
Birdaard	310
Blesdijke	360
Blessum	338
Blija	314
Boer	318
Boyl	359
Bolsward	308
Boornbergum	350
Boornzwaag	312
Bornwerd	358
Boxum	338
Bozum	302
Brantgum	359
Britsum	334
Britswerd	303
Broek	311
Buitenpost	299
Burgwerd	362
Burum	329
Dantumawoude	310
Dedgum	365
Deersum	346
Deinum	339
Delfstrahuizen	348
Dokkum	310
Dongjum	317
Doniaga	312
Donkerbroek	343
Drachten	351
Driesum	310
Drogeham	300
Dronrijp	339, 340
Duurswoude	345

	Blz.
Echten	337
Edens	325
Ee	341
Eernewoude	354
Eesterga	337
Eestrum	355
Elahuizen	324
Elsloo	343
Engelum	339
Engwier	365
Engwierum	341
Exmorra	362
Ferwerd	314
Ferwoude	362
Finkega	360
Finkum	335
Firdgum	306
Fochteloo	343
Follega	337
Folsgare	369
Foudgum	357
Franeker	315
Friens	328
Gaast	362
Gaastmeer	368
Garijp	354
Gauw	368
Genum	315
Gerkesklooster	300
Gersloot	301
Giekerk	354
Goënga	368
Goïngarijp	311
Gorredijk	344
Goutum	335
Greonterp	363
Grouw	327
Hallum	314
Hantum	358
Hantumhuizen	358
Hardegarijp	355
Harich	319
Harkemaopeinde	300
Harlingen	320
Hartwerd	362
Haskerdijken	322
Haskerhorne	322
Haule	343
Heeg	368, 370
Heerenveen	347, 349
Hemelum	324
Hempens	335
Hemrik	345
Hennaard	326
Herbajum	317
Hiaure	358
Hichtum	362
Hidaard	326
Hieslum	363
Hijum	335
Hilaard	303
Hindeloopen	327
Hitzum	317
Hollum	301
Holwerd	358
Hommerts	368
Hoogebeintum	314
Hoornsterzwaag	348
Huins	303
Huizum	335
Idaard	328
Idsega	369
Idsegahuizen	364
Idskenhuizen	312
IJlst	329
IJsbrechtum	369
Indijk	370
Indijken	312
Ipekolsga	370
Irnsum	346, 347
Itens	325
St. Jacobi-Parochie	307
St. Jansga	348
Janum	310
Jellum	302
Jelsum	335
Jislum	315
Jorwerd	303
Joure	323
Jouswier	342
Jubbega	348
Jutrijp	368

	Blz.
Katlijk	348
Kimswerd	362
Knijpe	348
Kolderwolde	324
Kollum	330
Kollumerzwaag	330
Kooten	300
Kornjum	334
Kornwerd	363
Kortehemmen	350
Kortezwaag	344
Koudum	324
Kubaard	326
Langedijk	343
Langezwaag	344
Langweer	312
Leeuwarden	331
Legemeer	312
Lekkum	336
Lemmer	337
Lichtaard	315
Lioessens	342
Lions	303
Lippenhuizen	345
Loënga	369
Lollum	363
Longerhou	363
Luinjeberd	301
Lutkepost	299
Lutkewierum	326
Luxwolde	344
Makkinga	343
Makkum	363, 365, 366
Mantgum	303
Marrum	314
Marsum	339
Menaldum	339
Metslawier	341
Midlum	317
Miedum	336
Mildam	348
Minnertsga	305
Mirns	324
Molkwerum	324
Morra	342
Munnekeburen	360
Munnekezijl	329
Murmerwoude	309
Nes (Ameland)	302
Nes (Utingeradeel)	357
Nes (W. Dongeradeel)	358
St. Nicolaasga	312
Nieuw-Brongerga	348
Nijeberkoop	343
Nijega (Doniawerstal)	312
Nijega (Hem. Oldeph. en N. W.)	324
Nijega (Smallingerland)	351
Nijehaske	322
Nijeholtpade	359
Nijeholtwolde	360
Nijehorne	348
Nijehuizum	368
Nijelamer	360
Nijemirdum	319
Nijeschoot	348
Nijetrijne	360
Nijewier	341
Nijkerk (Ferwerderadeel)	314
Nijkerk (O. Dongeradeel)	342
Nijland	368
Noordwolde	359
Oenkerk	354
Offingawier	368
Oldeberkoop	343
Oldeboorn	357
Oldeholtpade	359
Oldeholtwolde	359
Oldelamer	360
Oldetrijne	360
Oldouwer	312
Olterterp	344
Oosterbierum	305
Oosterend	326, 327
Oosterhaule	312
Oosterlittens	304
Oostermeer	355
Oosterwierum	304, 305
Oosterwolde	343
Oosterzee	337
Oosthem	369
Oostrum	342
Opeinde	351
Oppenhuizen	369
Oudega (Hem. Oldeph. en N.W.)	324

Blz.

Oudega (Smallingerland) . . 351
Oudega (Wijmbritseradeel) . 369
Oudehaske 322
Oudehorne 348
Oudemirdum 319
Oudeschoot 348
Oudkerk 355
Oudwoude 330

Paesens 342
Parrega 363
Peins 317
Peperga 360
Piaam 364
Pietersbierum 305
Pingjum 364
Poppingawier 346

Raard 357
Rauwerd 346
Reitsum 315
Ried 318
Rijperkerk 355
Rinsumageest 310
Roodkerk. 355
Roordahuizum 328
Rottevalle. 351
Rottum 348

Sandfirde. 369
Schalsum. 318
Scharl 325
Scharnegoutum. 369
Scherpenzeel. 360
Schettens. 363
Schiermonnikoog 347
Schillaard 303
Schingen 339
Schraard 364
Schurega 348
Sensmeer 370
Sexbierum 305
Sibrandaburen 346
Sibrandahuis 310
Siegerswoude 345
Slappeterp 339
Sloten 349
Smallebrugge 370

Blz.

Sneek 351
Snikzwaag 323
Sondel 319
Sonnega 360
Spanga. 360
Spannum 325
Staveren 353
Steggerda. 360, 361
Stiens 336
Suameer 354
Suawoude. 356
Surhuisterveen. 300
Surhuizum 299
Surich 364
Swichum 335

Teerns 335
Terband 301
Terhorne 356, 357
Teridzerd. 359
Terkaple 357
Ternaard 358
Teroele 312
Terwispel. 345
Terzool 346
Tietjerk 356
Tirns 369
Tjalhuizen 369
Tjalleberd. 301
Tjerkgaast 312
Tjerkwerd 365
Tjum 318
Tjummarum. 306
Twijzel 300

Uitwellingerga 369
Ureterp 345

Veenwouden. 309
Vrouwen-Parochie. 307

Waaxens (Hennaarderadeel) . 326
Waaxens (W. Dongeradeel) . 359
Wanswerd 315
Warga 328
Warns 325
Warstiens. 328
Wartena 328
Weidum 304

	Blz.
Welsrijp	326
Westergeest	330
Westermeer	323
Westhem	370
Wetsens	340
Wier	340
Wierum	358
Wiewerd	303
Wijckel	319
Wijnjeterp	345
Wijns	354
Wijtgaard	337
Winaldum	306
Winsum	304
Wirdum	336
Witmarsum	365, 366
Wolsum	370
Wolvega	360, 361
Wommels	326
Wons	365
Workum	366
Woudsend	370
Wouterswoude	310
Zweins	317

Het Rijksarchief in Overijssel.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

In het afgeloopen jaar bleef de bewaarplaats van het archief in goeden toestand verkeeren, zoodat herstellingen van eenig belang niet noodig zijn geweest.

Als verbetering in het inwendige van het gebouw zij vermeld dat thans de vensters der werkkamer en die der bibliotheek geheel zijn verdubbeld, waardoor aan den hinderlijken tocht nagenoeg volkomen een einde is gemaakt.

Het uurwerk in den toren blijft zijn plicht naar behooren vervullen.

Het ameublement bleef ongewijzigd.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Ook deze bleven in goeden staat verkeeren. Wat den bliksemafleider betreft, deze was eveneens in orde, doch de deskundige, met het onderzoek belast, gaf de meening te kennen dat de vier torentjes, die het middeltorentje omringen, door éénen afleider niet voldoende waren beschermd. In aansluiting aan dit advies zijn thans ook die 4 torentjes van afleiders voorzien, zoodat nu vijf spitsen eventueel hemelvuur onschadelijk zullen maken. In mijn vorig verslag had ik gewezen op de omstandigheid, dat de voorgeschreven groote reddingskoker, schoon in in orde, voor dit archief geen dienst kon doen, als gemaakt voor de vroegere bewaarplaats der archieven, het Gouvernementsgebouw. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen, wordt die koker nu dermate veranderd, dat hij pasklaar zal zijn voor het grootste venster van de werkkamer. Dit is zeker eenige verbetering: toch vrees ik dat bij brandgevaar, door de engheid der trappen en de smalheid der meeste vensters, van berging niet veel zal terecht komen.

III. *Personeel.*

In het afgeloopen jaar onderging het personeel geene verandering.

III. *Toestand der archiefverzameling.*

In het algemeen verkeerde de verzameling in goeden toestand. Gelijk ik reeds in mijn vorig verslag heb medegedeeld, was de uitwerking der in den zolder aangebrachte, afsluitbare openingen, om warme lucht naar boven te laten, van luttel beteekenis. De verschijnselen van vochtigheid zijn dan ook, zoo al niet toegenomen, evenmin verminderd. Vooral de verzameling charters, in een der uitgebouwde torenkamertjes ondergebracht, blijft daardoor lijden, en gaat langzaam maar zeker achteruit. In mijn vorig verslag heb ik breeder over dit bezwaar gehandeld, en de redenen vermeld waarom hierin geene verbetering valt aan te brengen.

De concierge-binder ging geregeld voort met het herstellen of vernieuwen van banden, die daaraan behoefte hadden. Het ligt intusschen voor de hand, dat zijne andere bezigheden, het schoonhouden van het gebouw, het stoken en verzorgen van den vulkachel en dergel. nogal beslag legden op zijnen tijd. Voor zijne binderswerkzaamheden werd eene nieuwe pers aangeschaft.

V. *Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

De ten vorigen jare aangevangen behandeling van het archief der lands-claring, onderdeel der Rechterl. Archieven, werd voortgezet, aan welken arbeid ook de adj.-commies, de heer Geesink, zijne goede zorgen bleef wijden. De in mijn vorig verslag uitgesproken meening, dat de talrijke, voor een groot deel om zoo te zeggen ongeopende portefeuilles, waarin ook heel wat heterogene bestanddeelen waren geborgen, veel arbeid zouden geven, is ten volle bewaarheid. Niettemin was die arbeid tegen het einde des jaars afgeloopen, en waren de ruim 200 portefeuilles met losse stukken doorgewerkt. Bij de definitieve indeeling zal nog wel op een en ander moeten worden gelet, doch de hoofdzaak voor het archief der claring is verricht.

In het laatste gedeelte van het afgeloopen jaar, terwijl de adjunct-commies met de behandeling der stukken in claring bleef voortgaan, heb ik mij, ook mede ter afwisseling, bezighouden met het onderzoeken der talrijke charters, die, na het Register van Mr. van Doorninck, op verschillende wijzen en tijdstippen waren verkregen, en, onbeschreven, in doozen met

de signatuur „Varia" werden bewaard. Ik heb die charters — en ben daarmede nog bezig — in regest gebracht. Het is mijn voornemen die, welker herkomst is na te wijzen, tot het archief waartoe zij behoord hebben terug te brengen, en van de overigen — het meerendeel — te vormen eene bibliotheek van charters en stukken, voor de topographie en genealogie van Overijssel van belang, waarin goede klappers den weg moeten wijzen.

Ook nam ik afschrift van een manuscript, behoorende tot het Ministerie van Justitie, en door tusschenkomst van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken overgezonden, houdende opgaven der verschreven Edelen, Drosten, Schouten, Rentmeesters en andere Ambtenaren in Overijssel, Dit handschrift is eene gewenschte aanvulling van het hier berustende zgn. Register van Van Mierloo.

Bovendien werd de tijd van den adjunct-commies en van mij nogal eens in beslag genomen door het geven van inlichtingen, of het doen van nasporingen, zooals uit de hierachter gestelde opgaven kan blijken.

Ten gevolge van de voortdurende natte weersgesteldheid liet mijne gezondheid in den afgeloopen herfst te wenschen over, hetgeen de geregelde werkzaamheid in dien tijd natuurlijk min of meer belemmerde. Eene andere belemmering der werkzaamheden vond haren oorsprong in het ten eenenmale onvoldoende licht in dit archiefgebouw. Daar ik echter in mijn vorig verslag meer uitvoerig bij dit punt heb stilgestaan, zal ik mij hier tot eene eenvoudige herhaling der klacht bepalen.

VI. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Voor zooverre mij bekend is, zijn in het afgeloopen jaar geene archiefstukken in hun geheel door den druk openbaar gemaakt.

VII. *Aanwinsten en verliezen.*

De aanwinsten waren:

A. Door schenking:

Van Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Woordenboek der Ned. Taal, vervolgen.

Kernkamp. Verslag van een onderzoek naar Archivalia in Zweden etc.

Verslag omtrent 's Rijks oude archieven 1901.

Verslagen Rijksverzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XXIV.
Publication de la société hist. et arch. dans le duché de Limbourg. XXXVIII.

Van Gedeputeerde Staten der Provincie Overijssel.

Verslag Gedeputeerde Staten over 1902.

Van den Rijksarchivaris in Limburg.

A. J. A. Flament. Aanwinsten van het Rijksarchief in Limburg over 1901.

Van den Rijksarchivaris in Noordholland.

Inventaris van het Gemeentearchief van Warmenhuizen. 1901.

Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant.

Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven.

Van het Gemeentebestuur van Deventer.

Acquoy. Cameraarsrekeningen van Deventer 6e dl. 1e stuk.

Van den Directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief van den Generalen Staf.

Achtste jaarverslag der Nasporingen en Studiën betreffende Nederlandsche Krijgsgeschiedenis.

Van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek.

Catalogus der Geschiedkundige Werken. Frankrijk.

Van den heer Gemeentearchivaris te Amersfoort.

Inventaris van het archief der gemeente Amersfoort.

Van den heer Gemeentearchivaris te Alkmaar.

C. W. Bruinvis. Archief gemeente Alkmaar, Verbet en aanw. 1903.

Van den heer R. P. J. Tutein Nolthenius.

De afvoerverhoudingen der Rijntakken en het Verzandingsvraagstuk. Overdruk.

Van den heer A. F. v. Beurden te Roermond.

De Palsgraven Russel.
Gedenkboek der Blijde Incomste van H.H. M.M. binnen Roermond. 1903.
Handelingen van den Magistraat van Roermond 1596—1696.

B. Door aankoop:

De gewone vervolgwerken te weten: Oud-Holland, Navorscher, Fruin's Verspreide geschriften etc.
Mr J. Loosjes. Waterstaatswetgeving vóór 1813.
Coppens. Kerkgeschiedenis van Noord Nederland.
v. Doorninck. Schatting van den lande van Gelre voor 1369.
Lamprecht. Deutsche Geschichte. 2er Ergänzungsbnd.
Obreen. Geschiedenis van het geslacht van Wassenaar.
Tijdschrift Boek- en Bibliotheekwezen. 1e en 2e jaargang.
Hattink. In en om Almelo.
Gosses. Stadsbezit in Grond en Water in de Middeleeuwen.
Album-Studiosorum Academiae Lugd. Bat. 1575—1875.
Ad id. Rheno Traj. 1636—1685.
Archieven Duitsche Orde, balije van Utrecht, 1871. 2 dln.
R. v. d. Aa. Oud-Nederland. 1841—46.
v. Mieris. Groot charterboek van Holland en Zeeland. 1753.
Blok. Verspreide Studiën.
Visscher & van Langeraad. Het Protestantsche Vaderland. 1e stuk.
Amsterdam in de 17e eeuw.
J. W. Racer. Verhandelingen van het Regt der Kotters in de Marken van Overijssel. 1816.
Complete werken der Vereeniging tot Beoefening van Overijsselsch Recht en Geschiedenis.
v. Gelder. Algemeene Geschiedenis I.
de Jonge. Onuitgegeven stukken. 2 dln.
Nederlandsche Jaarboeken 1746—1791.
Leenregisters van Overijssel. 16e eeuw. M. S. late copy.
Bouwmeester. Het kloosser Bethlehem bij Doetinchem.
Heuvel. Geschiedenis van het land van Berkel en Schipbeek.
de Blécourt. De organisatie der gemeenten.
Steffens. Lateinische Paläographie I.
Van Schevichaven. Het Stadhuis van Nijmegen.
Elias. De Vroedschap van Amsterdam 1578—1795 I.

Een viertal charters der Heeren van Almelo, indertijd naar dit archief gezonden, bleek bij nader onderzoek thuis te

behooren in het Bisschoppelijk archief. Na bekomen machtiging, heb ik die stukken aan mijnen ambgenoot in Utrecht overgedragen.

Andere verliezen werden niet geleden.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de Provincie van gewicht, en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Dergelijke pogingen werden in het afgeloopen jaar niet aangewend.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden verstrekt aan:

Prof. H. C. Rogge te Amsterdam, over het Ritmeesterschap van Willem van Oldenbarneveld, en Dr. Avercamp van Kampen.

Dr. J. A. Worp te Groningen, over tooneelspelers en -spelen in de 15e en 16e eeuw.

Jhr. Mr. V. de Stuers, over het heerenhuis aan de Melkmarkt, naast het postkantoor te Zwolle.

Den Heer P. C. Labrijn te Domburg, over geboorteplaats en jaar van Philippe Clippa.

Den Heer Gemeentearchivaris te Leiden, over Johan van Isselmuiden als Drost van Vollenhove.

Mr. A. Telting te 's-Gravenhage, over een door Racer medegedeeld charter, en een confirmatiebrief van bisschop Philip van Bourgondië.

Dr. M. E. Houck te Deventer, over den oudsten stadsbrief van Enschedé.

Den Heer K. F. H. v. Langen te 's-Gravenhage, over de kinderen van Maria Schenck, wede H. B. van Langen.

Den Heer D. A. van Eekhout te Ginneken, over een paar Zwolsche burgemeesters uit zijn geslacht.

Den Heer P. Hartkamp te Enkhuizen, over ingezetenen van Wanneperveen, Dinxterveen en Zwartsluis.

Stukken, behoorende tot het Rijksarchiefdepôt te Zwolle, werden op verlangen toegezonden aan:

Dr. Schoengen te Leeuwarden, die, in het Rijksarchief aldaar, ter raadpleging ontving enkele charters van Sibculo en Albergen.

Dr. Brugmans te 's-Gravenhage ontving ter inzage een charter van het klooster Ter Hunnep.

Voorts werd het archief door de volgende personen bezocht:

F. A. Hoefer te Hattem, die herhaaldelijk het archief raadpleegde, in verband met verschillende punten betrekkelijk de geschiedenis van Overijssel.

Dr. Buitenrust Hettema te Zwolle zette zijne studie voort in zake het dieren-epos Van den Vos Reinaerde.

Dr. A. J. Kronenberg deed genealogische nasporingen in de Rechterl. archieven.

Dr. W. A. F. Bannier te Utrecht deed onderzoek naar oude plaatsnamen in Overijssel.

Baron van Dedem, burgemeester van Dalfsen, deed onderzoek naar eenige marken.

Dr. J. Hania te Steenwijk nam inzage van stukken betreffende Ds. Rotterdam.

J. Nooter te Amsterdam deed onderzoek naar de geschiedenis van Schokland.

Herr von Doetinchem de Rande, Königlicher Landrath zu Ilfeld i. Harz, nam inzage van stukken in zake het kasteel Rande.

W. E. van Dam van Isselt te Teteringen deed genealogische nasporingen.

H. A. J. van Sonsbeeck, burgemeester van Heino, nam inzage van het archief der marke Lenthe.

Stucker, Costers & Bremmers, uit Gronau, stelden een genealogisch en topographisch onderzoek in omtrent Twenthe.

F. W. J. de Wit Huberts, Kapitein der Infanterie te Haarlem, deed een onderzoek naar Zweedsche troepen in Overijssel, 1689—90.

De 1e Luitenant der Infanterie H. G. Keppel Hesselink uit Arnhem, belast met het doen van krijgsgeschiedkundige nasporingen ten archieve, was, evenals het vorige jaar, vele uren ten archieve werkzaam.

X. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Deze bemoeiingen hadden in het afgeloopen jaar niet plaats.

De Rijksarchivaris in Overijssel,

Zwolle, 29 Februari 1904. C. P. L. RUTGERS.

Het Rijksarchief in Groningen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het Archief.*

Omtrent het gebouw en de daarin gelegen vertrekken voor berging van archieven of werkkamers zijn geene opmerkingen te maken. Nu ook de kamer van den archivaris definitief en met smaak in 1903 is geschilderd, de centrale verwarming uitstekend haar plicht vervult en aan alle andere wenschen, in vorige jaarverslagen door mij geuit, is voldaan, blijft er voorloopig weinig te wenschen over. Alleen verdient het overweging, na het besluit der vergadering van rijksarchivarissen in October 1903 omtrent de berging van kaarten, een betere kaartenkast in het gebouw aan te brengen of de bestaande kast aanmerkelijk te wijzigen en te verbeteren.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bovenstaande middelen, bestaande uit brandkranen der waterleiding met slangen, brandbluschflesschen, extincteur, zakken en reddingskoker, verkeeren in goeden staat en werden op geregelde tijden beproefd. Eenige kleine herstellingen werden door bemiddeling der gemeentelijke brandweer in orde gebracht. De bij de brandinstructie voorgeschreven oefeningen door het corps assistenten bij den reddingsdienst zijn geregeld in bijwezen van den commandant of van den hoofdman-brandwacht der gemeentelijke brandweer gehouden.

III. *Toestand van de Archiefverzamelingen.*

De bode-boekbinder ging als vorige jaren geregeld door met het herstellen en opnieuw inbinden van registers, het vervaardigen van portefeuilles en het maken van charterzakjes. Vooral de in het volgende hoofdstuk nader te bespreken huisarchieven

van Menkema en Dijksterhuis vroegen veel materieele zorg. Doch ook overigens behartigde deze beambte met ijver de belangen van het drooghouden van het magazijn, waarin zich de archivalia bevinden, door bij helder zomer- en winterweder met overleg te luchten en bij vochtige temperatuur flink te stoken.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het Archief.*

Werd reeds in het vorig jaarverslag door mij het vermoeden uitgesproken, dat een belangrijk deel van het jaar 1903 met de verdere schifting en inventarisatie der huisarchieven van Menkema en Dijksterhuis zou zijn gemoeid, dit vermoeden is bewaarheid. Ook in dit jaar is die arbeid niet gereedgekomen. Wel werden de protocollen, registers, stukken, enz. van voormalige rechtstoelen, zijlvestenijen en dijkrechten, in deze verzamelingen bewaard, daaruit gescheiden en in de archieven dier colleges teruggebracht, wel werden de hoofdlijnen vastgesteld van den in bewerking zijnden inventaris dezer huisarchieven, wel werden de ruim duizend charters geschift en van charterzakjes voorzien voorloopig gerangschikt, de definitieve afwerking is voor het jaar 1904 bestemd. De reden van deze vertraging is gelegen in het voortdurend in beslag nemen van den tijd voor onderzoekingen voor autoriteiten en particulieren.

Te dezen opzichte behoeft slechts te worden verwezen naar de onder hoofdstuk VIII van dit verslag medegedeelde lijst van verstrekte inlichtingen, waaronder de twee zeer belangrijke onderzoekingen voor het college van H.H. Gedeputeerde Staten ingesteld, welke tot mijn groot genoegen tot bevredigende resultaten hebben geleid. Tevens moet daarbij worden gevoegd het niet in die lijst vermelde onderzoek, door den heer adjunctcommies P. J. Bos ingesteld. Door den heer kantonrechter te Groningen met een oud-scheepskapitein en een scheepsbouwmeester als deskundigen benoemd in het in zijne gevolgen hoogst belangrijke proces door schipper A. Drost contra de stad Groningen gevoerd over de vraag, wat volgens het Convenant van 1817 onder een „praam" moet worden verstaan, werd door den heer Bos een uitvoerig rapport, met instemming van zijne mede-deskundigen, bij den kantonrechter ingediend. De uitspraak, hierop 23 Februari gevolgd, ontzegde den eischer zijnen eisch en stelde derhalve de gemeente Groningen in het gelijk. De consideratiën van het vonnis waren in overeenstemming met het genoemde rapport, alle ontleend aan de resultaten van de archivalische onderzoekingen van den heer Bos.

Inmiddels kwamen in 1903 ook enkele kleinere archieven,

welke in bruikleen werden aangeboden en geplaatst, onmiddellijke inventarisatie en verzorging vragen en aldus den geregelden gang van zaken onderbreken. Zoo werd door H.H. Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen het aan dit college behoorende oud-archief tot 1812, reeds in het vorige jaar in het rijksarchiefdepôt te Groningen in bruikleen geplaatst, nader aangevuld met het archief, loopende over de jaren 1812—1840.

Ook werden geïnventariseerd de in 1902 (zie vorig Verslag) in bruikleen afgestane oude archieven der Kerkvoogdijen van Tjamsweer en Aduard, thans aangevuld met dat der Kerkvoogdij van Oterdum, en vermeerderd met de in de huisarchieven aangetroffen en daaruit thans afgescheiden (niet geheel volledige, doch meerendeels oude) archieven der Kerkvoogdijen van Breede, Eenrum, Huizinge, Pieterburen en Wierhuizen, Tinallinge, Uithuizen, Usquert, Warfum.

Met het oog op de vele ruimte, welke (zie Hoofdstuk IX) in 1904 of 1905 naar het Rijksarchiefdepôt over te brengen archivalia zullen dragen, werd door mij de chaos van papieren onder handen genomen, welke in 1897 ten provinciehuize is ontdekt en naar het rijksarchiefdepôt is overgebracht. Bij de eerste schifting dier omvangrijke massa papieren (zie Verslag 1897, blz. 283 en 284) had niet meer plaats gehad dan een terugbrengen van de registers, dossiers en stukken tot de archieven, waartoe zij behooren. Mijn vermoeden, dat onder een en ander vele duplicaten, kladden, ongebruikte formulieren, enz. zich zouden kunnen bevinden, bleek juist te zijn, vooral ten opzichte van den tijd der Fransche overheersching. Eene belangrijke hoeveelheid papier kon als volkomen waardeloos worden opgeruimd. Van het overgeblevene werden de tallooze ingekomen, doch door elkaar geraakte brieven, rapporten, enz., geschift en daaruit weder aangevuld het archief van den prefect van het Departement van den Westereems, en opnieuw geconstrueerd de archieven der onderprefecten van Groningen, van Appingedam en van Winschoten. Deze arbeid kwam in 1903 niet gereed, doch zal nog een groot deel van 1904 in beslag nemen.

Door Mej. W. J. Canter Cremers werd in de voormiddaguren ijverig voortgegaan met de vervaardiging van het register van den korten inhoud der Resolutiën van Burgemeesteren en Raad der stad Groningen, waarover in het verslag over 1902 breeder mededeelingen zijn gedaan. In het afgeloopen jaar werden aldus geëxcerpeerd de resolutiën van 1 Juni 1766—Februari 1776. Bovendien was genoemde dame steeds bereid ook bij andere archiefbezigheden de behulpzame hand te bieden. Door den klerk, die met uitzondering der vijf zomermaanden, bijna het geheele jaar voortdurend ten archieve werkzaam is geweest,

werden o. m. de gereedgekomen inventarissen in het net geschreven en de materieele zorgen van de bovengenoemde huisarchieven behartigd.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Het is mij niet bekend, aan welke archiefstukken in hun geheel door den druk openbaarheid is gegeven.

Wel zijn natuurlijk, zooals bij het ruime gebruik, dat van de in het archiefdepôt berustende bronnen wordt gemaakt, is te verwachten, meer of minder groote aanhalingen en brokstukken in door onderscheidene schrijvers uitgegeven verhandelingen opgenomen.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

De aanwinsten waren:

Handschriften.

Door schenking:

Van de familie *Lewe van Nijenstein* te Groningen de navolgende tot de Rechterlijke archieven behoorende registers en dossiers:

a. protocol van civiele zaken, enz. van het gericht van Uithuizen, Juni 1674—September 1675,
Juni 1677—November 1680.

b. processtukken van diverse crimineele processen, behandeld voor het gericht van Uithuizen, 1675—1712.

c. protocol van boelcedullen van het gericht van Pieterburen c.a.

Van den heer *G. Tonckens* te Groningen:

Protocol van verzegelingen, verleden voor den richter van Aduard, Mei 1759—December 1762, welk deel juist eene lacune in de bestaande serie aanvult.

Van *Mr. H. I. Schönfeld* te Winschoten:

Bevelschrift van graaf Willem Lodewijk van Nassau, samen met de Gedeputeerden der Ommelanden, aan de karspelen der Ommelanden om de gravers ten behoeve van het beleg van

Groningen volgens de bepaalde quotisatie tegen 27 Juni in 't leger voor Groningen te zenden, 23 Juni 1594 (Origineel door Graaf Willem Lodewijk geteekend en gezegeld stuk).

Door aankoop:

Op een auctie van J. Fievez te Brussel;
Het origineele wetboek der goud- en zilversmidsgezellen van Groningen, 18de eeuw.

Door inbruikleengeving:

a. Het archief der kerkvoogdij van Oterdum;

b. de achter glas in breede vergulde lijst geplaatste stamboom van Jhr. G. Alberda van Menkema en Dijksterhuis, bevattende de 64 kwartieren van genoemden heer, met de afbeeldingen der kasteelen Menkema en Dijksterhuis, alles in kleuren en metalen geteekend door den heer J. E. Hooft van Iddekinge in 1873. (Bruikleen van de familie Lewe van Nijenstein te Groningen.)

Boekwerken.

Door schenking:

Van *Z.Exc. den heer Minister van Binnenlandsche Zaken*:

a. Dr. G. W. Kernkamp, Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland. 's-Gravenhage, 1903.

b. Verslag omtrent 's Rijks Oude Archieven XXIV, jaar 1901.

c. Verslag omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst XXIV, jaar 1901.

d. Woordenboek der Nederlandsche Taal, dl. II, afl. 18, 19, deel VI, afl. 4, deel XI, afl. 8

e. Middelnederlandsch Woordenboek van Verwijs en Verdam, deel V, afl. 15 en 16.

Van *den heer Algemeen Rijksarchivaris:*

a. Verslag omtrent het Rijksarchief te 's-Gravenhage, over het jaar 1901.

b. Notulen van de twaalfde bijeenkomst der rijks-archivarissen op 22 October 1901.

Van *den heer Mr J. A. Feith te Groningen:*

a. Het huis ten Dijke (overdruk) 1903.

b. Het huis Menkema. Overdruk Bulletin Oudheidkundige Bond. Jaargang VI.

c. Hansische Geschichtsblätter, Jahrgang 1902, Leipzig 1903.

d. Mr. J. A. Feith, Contracten van correspondentie in Stad en Lande, Leiden 1903.

Van *den heer A. F. van Beurden te Roermond:*

a. De handelingen van den Magistraat der stad Roermond van 1596—1696 door A. F. van Beurden, Roermond 1903.

b. Geschiedenis der Paltsgraven Russel, hunne afstamming en nakomelingen door A. F. van Beurden.

c. Feestschrift bij het bezoek van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina en Z K. H. Prins Hendrik der Nederlanden aan Limburg en aan de stad Roermond op Vrijdag 17 Juli 1903.

Van *den heer R J. Schierbeek R Jzn te 's-Gravenhage:*

G. Bakker aan zijne landgenooten. Pamphlet naar aanleiding van de terugkomst van Napoleon. Groningen, 28 Maart 1815.

Van *den heer Rijksarchivaris in de provincie Noord-Brabant:*

a. Jaarverslag met verslag der aanwinsten betreffende 's Rijks Oud- en Nieuw Provinciaal Archief te 's-Hertogenbosch in 1901, door Mr. A. C. Bondam.

b. Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven in Noord-Brabant, door Mr. A. C. Bondam, 's-Hertogenbosch, Maart 1902.

c. Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven in Noord-Brabant, door Mr. A. C. Bondam. 's-Hertogenbosch, Maart 1903.

Van *den heer Rijksarchivaris in Noord-Holland:*

Inventaris van het archief der gemeente Warmenhuizen.

Van *de Commissie van Bestuur van het Provinciaal Museum van Oudheden in Drenthe:*

Verslag van genoemde Commissie over 1902.

Van *den heer Rijksarchivaris in Limburg:*

A. J. A. Flament. Aanwinsten van het Rijksarchief in Limburg over 1901. 's-Gravenhage 1903.

Van de *„Verein für Thüringische Geschichte und Altherthumskunde"* te Jena:

Zeitschrift des Vereins Neue Folge Band X—Band XIII. Heft 2. Jena 1896—1903.

Van *het Gemeentebestuur van Deventer*:

De cameraarsrekeningen van Deventer, uitgave door Mr. J. Acquoy, deel VI, 1e stuk.

Van *Mr. S. Muller Fzn. te Utrecht:*

Verslag over het voorgevallene in de gemeenteverzamelingen in 1902.

Van *het Gemeentebestuur van Groningen:*

Verslag over den toestand der gemeente Groningen over het jaar 1902.

Van *den Archivaris der gemeente Delft*:

Verslag van de Bibliotheek, het Archief en het Museum in de gemeente Delft.

Van *den Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek:*

Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, Nieuwe Volgreeks, no. XXVI, bevattende: Overzicht van marktprijzen van granen te Arnhem in de jaren 1544—1901.

Van *den heer Directeur der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage:*

Catalogus der Geschiedenis (Afdeeling Frankrijk) van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.

Van *den heer Gemeentearchivaris van Leiden:*

a. Jaarverslag over den toestand van het gemeentearchief te Leiden, gedurende het jaar 1902.

b. Catalogus van de bibliotheek over Leiden en omgeving, door Mr. J. C. Overvoorde. Leiden 1904.

Van *den heer Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf:*

Nasporingen en Studiën op het gebied der Nederlandsche Krijgsgeschiedenis, 8e Jaarverslag (1 October 1902).

Van *den heer Archivaris van Rotterdam:*

Verslag van de commissie voor het archief der gemeente Rotterdam over het jaar 1902.

Van *den heer Commissaris der Koningin in de provincie Groningen:*

Verslag van den toestand der provincie Groningen over het jaar 1902.

Van *den heer Bibliothecaris der Rijksuniversiteit te Leiden:*

Lijst van periodieken, te raadplegen in de bibliotheek der Rijksuniversiteit te Leiden. Leiden 1903.

Van *den heer Archivaris der gemeente Alkmaar:*

C. W. Bruinvis. Inventaris van het Archief der gemeente Alkmaar.

Van *den heer Bibliothecaris der Universiteit van Amsterdam:*

Catalogus der Handschriften III. Schenking Diederichs, Fransche Afdeeling.

Van *den heer Archivaris der gemeente Middelburg:*

Uittreksels uit het door Burgemeester en Wethouders aan den gemeenteraad gedaan Verslag nopens het Oud-archief der gemeente Middelburg voor de jaren 1901 en 1902.

Door aankoop:

E. W. Moes. Iconographia Batava, afl. 31, 32.
De Navorscher, jaargang 1903.
Nederlandsch Archievenblad, jaarg. 1903.
Groningsche Volksalmanak, jaarg. 1904.
Epistulae Rudolfi Langii sex, edidit W. Crecelius (brieven geschreven uit het klooster te Aduard), Elberfeld 1876.
Herinneringen van vroeger en later leeftijd en aan gedenkwaardige land- en tijdgenooten door Mr. H. van A. Tiel 1884.
De Wapenheraut, Maandblad gewijd aan Geschiedenis, Geslacht-, Wapen- en Oudheidkunde, Jaargang 1903.
Dictionnaire des figures héraldiques, par le comte Théod. de Renesse, Tome VI fasc. 5 en 6, VII fasc. 1, 2 en 3.

Nieuwe Drentsche Volksamanak voor 1903.
Walter Stein. Hansisches Urkunderbuch IX (1463—1470).
Mr. J. H. van Zanten. Armenzorg in Nederland, (gemeente Groningen) Amsterdam 1897.
S. Spellers. Het collegium musicum te Groningen.
Westfälisches Urkundenbuch, Band VII Abth. 3. Münster 1903.
Album Studiosorum Academiae Rheno-Trajectinae 1636—1886, accedunt nomina curatorum et professorum per eadem secula. Ultrajecti 1886.
Adressbuch der wichtigsten Archive Europa's, herausgegeben von August Hettler, Ier Teil Jena 1903.
Kölner Inventar, Zweiter Band: 1572—1591, bearbeitet von Konstantin Höhlbaum, Leipzig 1903.

Verliezen.

Voor zooverre mij bekend, werden geene verliezen geleden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

In 1903 deed zich geene aanleiding voor afschriften van stukken te vragen ten behoeve van het onder mijn beheer staande depôt.

VIII. *Gebruik gemaakt van het archief door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden verstrekt aan:

H.H. Gedeputeerde Staten der provincie Groningen:

a. Over de redenen, welke in 1656 tot het leggen van het verlaat te Stroobos hebben geleid.

b. Over het recht, waarop de uitoefening van het pontveer bij de Roode Haan over het Reitdiep is gegrond.

Den heer Commissaris der Koningin in de provincie Groningen:

a. Over een vermeend oud wapen van Warffum en de naamsafleiding van dit dorp.

b. Over een aangevraagd wapen voor de gemeente Kantens, in verband met de rechtspositie der bewoners van het huis Klinkenborch aldaar.

c. Over een aangevraagd wapen voor de gemeente Grijpskerk.

S. P. Rietema, arts te Uithuizermeeden, betreffende het aan het klooster Feldwerd behoorende voorwerk den Hoorn te Oosternieland.

Mr. E. Pelinck te Assen, over een oud formulier tot spannen van het schultengericht (archief Ewsum n°. 123).

P. Drenth, notaris te Zuidbroek, over een vermeenden uitweg te Eexta.

C. C. C. Warmolts Muller, notaris te Grijpskerk, over een beklemming van 1767.

G. Fontein, notaris te Winschoten, over de aanwezigheid in de rechterlijke archieven van verzegelingen, opgemaakt voor den president van het Generaliteits-Krijgsgericht.

Mr. S. Muller Fzn. te Utrecht, betreffende de archieven der kloosters te Aduard en Wittewierum.

J. H. Meerdink te Kollum, over het recht van klokluiden door de kerkelijke gemeente in torens aan de burgerlijke gemeente behoorende.

J. L. van Noord te Nieuwolda, over een recht van overvaart te Nieuwolda.

R. Huizinga te Appingedam, over de Ommelander Kas.

Dr. H. Reimers te Aurich, over Henricus Thaborita en Martinus van IJlst en Janus Dousa, voor zoover deze als bronnen door Ubbo Emmius zijn gebruikt.

Mr. E. R. Borgesius te Appingedam, over een Oost-Friesch muntje van 1568, te Appingedam gevonden.

J. W. Enschedé te Overveen, over de verschillende uitgaven van J. Uytenbogaert, Kerckelijke historie.

E. W. Moes te Amsterdam, betreffende eenige Groninger schilders, bijzonder over Joh. Anticus en Wassenbergh jr. en sr., en de data van door hen voor de provincie Groningen geleverde werken.

Aug. Sassen te Helmond, over de nieuwe geldzetting, ingegaan 1 Mei 1527 te Groningen en de gevolgen daarvan.

C. A. van Woelderen te Arnhem, betreffende den predikant R. A. Benthem (18de eeuw) en zijne echtgenoote.

Mr. H. Schaap te Groningen, over de zelfstandigheid der Ommelander karspelen.

Jhr. Mr. Th van Riemsdijk te 's-Gravenhage, over het zegel van het convent te Warffum.

N P. Onderwater, gep. overste te Breda, over eenige leden der familie van Lijnden van Cantens.

Kolonel F. de Bas, directeur van het krijgsgeschiedkundig archief te 's-Gravenhage, over de in het archiefdepôt bewaarde archieven en hun belang voor de krijgswetenschap.

Archivrat Dr. Wachter te Aurich, over de ligging der Noordzee-eilanden en de daarop betrekking hebbende oude kaarten.

C. H. Peters te 's-Gravenhage:

a. over de buurtmaaltijden en rotbieren in de 16e eeuw te Groningen;

b. over verschillende bijzonderheden, betrekkelijk gevels en huizen te Groningen;

c. over de oudste gilden en gildeproeven;

d. over de rollen der timmerlieden en metselaars aldaar.

F. Tammens, predikant der Ned. Herv. Gemeente te Zuidbroek, over de regeling van de beklemhuur van de Praebendeheerd te Zuidbroek.

K. Hacquebard te Winschoten, over de breedte eener mandeelige gang tusschen twee huizen te Winschoten.

G. Kamphuis te Midwolda, over het Russische opschrift van een klok aldaar.

Prof. Dr. R. A. Reddingius te Groningen, over de plaatsen, waar het oude en het nieuwe pathologische laboratorium zijn gebouwd.

J. G. Schönfeld Wichers, cand.-notaris te Sappemeer, over de titels, waarop het jachtrecht van Vredewold berust.

M. G. Wildeman, archivaris van het hoogheemraadschap van Delfland:

a. over een protocol, gehouden door den controleur der licenten, Syerck van Cinnama, in 1588;

b. over de inschrijvingen als student van eenige leden der familie Schultens en betreffende de familie Bothenius.

Gemeentebestuur van Groningen, in zake aan de historie van Groningen te ontleenen namen van straten.

Mr. W. A. Offerhaus, notaris te Nieuwolda, betreffende deelen land in Nieuwolda gelegen in een boerenplaats en betreffende de vererving van eene beklemming.

Den heer Rijksarchivaris in Zeeland, betreffende een wapen van Westerwolde.

H. Doornbos te Scheemda, over de vraag of een erf te Scheemda met grondpacht dan wel met beklemming was bezwaard en of op zijn erf het servituut van overgang rustte of niet.

Mr. C. W. Stheeman, hoofdcommies Prov. Griffie te Groningen, over de bevoegdheid van het departementaal bestuur en van landdrost en assessoren in 1807.

Mr. C. P. L. Rutgers, rijksarchivaris te Zwolle, over een aantal oorkonden, die geschikt zouden kunnen zijn voor reproductie in het eerlang te verschijnen Handboek voor palaeographie.

Den heer Ontvanger der Registratie en Domeinen te Winschoten, omtrent de vraag of eene beklemming te Vriescheloo, 26 Mei 1777 gevestigd, al of niet in alle liniën verervende was.

Mej M. G. A. de Man te Middelburg, over de beteekenis van de Groninger munt „flabbe” genaamd.

G. de Boer te Kantens, betreffende een 13e eeuwsche munt, te Kantens gevonden.

Ds. J. Swart te Lettelbert, betreffende het collatierecht van Oostwold en Legemeeden.

Johan E. Elias te Amsterdam, betreffende de ambten, door Peter Alstorphius in de 18e eeuw te Groningen bekleed.

G. Kingma, notaris te Leek, over de ligging van het Meentscheer onder Marum.

Ds. J. R. van Eerde te St. Anna ter Muiden, over kapitein Jhr. Hercules van Ewsum en zijne vrouw, wier wapenborden hangen in de kerk te St. Anna ter Muiden.

Den heer Burgemeester der gemeente Loppersum omtrent een contract betrekkelijk het onderhoud van den Enzelensermeedemerweg.

Den heer Archivaris van Rotterdam, over het al of niet wenschelijke en den aard van een bij een archiefdepôt te plaatsen boekerij.

Mr. B. Hes te Groningen, te wiens behoeve een uitvoerig onderzoek werd ingesteld over de vraag of de Korvemakersgang al dan niet publieke weg was.

R. van der Kooi te Trimunt, omtrent zijn recht van afvoer van veen, onder Trimunt, hetwelk vroeger aan de stad Groningen behoorde.

J. C. F. baron d'Aulnis de Bourouill te 's-Gravenhage, betreffende de promotie, enz. aan de Groninger academie van eenige leden van het geslacht d'Aulnis en de bewoners van het huis Bijma te Faan.

A. A. van Pelt Lechner te Wageningen, over de herkomst van Groninger rundveeslag.

G. Heikens te Groningen, over het Ommelanderhuis te Groningen.

Verder werden nog afschriften van verzegelingen, meerendeels beklemcontracten, verstrekt aan de H.H. notarissen: G. Fontein en J. J. Offerhaus te Winschoten, Mr. W. A. Offerhaus te Nieuwolda, M. de Boer te Pekela en M. Wiertsema te Groningen, alsmede aan de H.H. Jhr. A. W. L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer en H. Knol Bruins te Groningen, F. Tammens te Zuidbroek en H. Doornbos te Scheemda. Voor deze afschriften werd aan schrijfgelden ontvangen de somma van *f* 11.00, welke bij den Rijksbetaalmeester is gestort.

Stukken, behoorende tot het rijksarchiefdepôt te Groningen, werden op verlangen toegezonden aan:

den heer Rijksarchivaris te Haarlem, ten behoeve van *Mr. A. S. de Blécourt* aldaar, die een aantal rechterlijke archieven, alsmede Ommelander rekeningen en schatregisters ter raadpleging ontving;

den heer Rijksarchivaris te Leeuwarden, ten behoeve van *Dr. M. Schoengen* aldaar, die een aantal charters voor de bewerking van het paleographisch handboek ontving;

den heer Prof. Mr. S. J. Fockema Andreae te Leiden, die een aantal gedrukte en geschreven keurwetten van Groningen uit de 17e en 18e eeuw wenschte te raadplegen;

den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, ten behoeve van den heer *C. H. Peters* aldaar, die een aantal teekeningen, alsmede een charter van 1610 onder de oogen wenschte te hebben.

Wederkeerig werden aan het rijksarchief in Groningen stukken toegezonden om in de werkkamer van het archiefgebouw te worden bestudeerd:

ten behoeve van *Dr. I. Mendels*, uit het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage (collectie Verheijen, aanw. 1802, 15[A]) en uit de bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche letterkunde te Leiden;

ten behoeve van *Prof. Dr. C. H. Th. Bussemaker*, uit het Huisarchief van H. M. de Koningin te 's-Gravenhage;

ten behoeve van den heer *P. G. Bos* en van den heer *J. Huges* te Sappemeer, uit de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en uit de Universiteitsbibliotheken te Leiden en Utrecht;

ten behoeve van den heer *J. S. Theissen*, uit het rijksarchief in Friesland en uit het rijksarchief te Brussel;

ten behoeve van den heer *P. H. Meekhoff Doornbosch Jr.* te Baflo, uit het rijksarchief in Friesland;

ten behoeve van den heer *G. Snel*, uit het Staatsarchief te Marburg en uit het rijksarchief in Overijssel;

ten behoeve van *Dr. J. A. Worp*, uit het archief der gemeente Leiden;

ten behoeve van *Mr. H. D. Guyot*, uit het archief der gemeente Brielle.

Het archief werd persoonlijk bezocht en de daar aanwezige stukken geraadpleegd door de genoemde heeren, te wier behoeve stukken waren overgezonden, alsmede door de heeren:

M. M. Kleerkoper te Groningen, die de betrekkingen tusschen Johan Starter en de regeering der stad Groningen naspeurde;

C. C. C. Warmolts Muller, notaris te Grijpskerk, die een onderzoek naar eenige beklembrieven van land te Grijpskerk instelde;

P. H. Meekhoff Doornbosch Jr. te Baflo, die allerlei onderzoekingen, meerendeels van genealogischen aard, instelde;

Jhr. Mr. J. F. Lewe van Nijenstein te Groningen, die *a.* een onderzoek naar den eigendom van verschillende gestoelten in

de kerk te Uithuizen instelde, *b.* de verwantschap tusschen de geslachten van Lijnden en Lewe naging;

G. Snel, 1e luitenant der infanterie, die zijne krijgsgeschiedkundige nasporingen betreffende Groningen en de provincie voortzette;

G. E. Frerichs, em. predikant te Helpen, die verschillende kronieken en oorkonden raadpleegde uit de 15e en 16e eeuw, met het oog op het daarin gebezigde taaleigen;

Mr. H. D. Guyot te Groningen, die *a.* een onderzoek in het archief der Hoofdmannenkamer instelde en *b.* nasporing deed in crimineele protocollen der 17e eeuw van B. en R. van Groningen en in de resolutien van Gedep. Staten;

D. H. S. Blaupot ten Cate, civiel-ingenieur te Groningen, die onderzoekingen deed betreffende oude metingen van terreinhoogte;

Jhr. A. W. L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer te Groningen, die inlichtingen verkreeg over een beklemcontract, verleden voor pastor en kerkvoogden van Eexta in 1794;

J. T. Buurma en twee andere leden van het hoofdbestuur van het waterschap Oldambt, die inlichtingen verkregen betreffende het in 1853 vastgestelde nieuwe reglement voor het Termunterzijlvest en een in 1859 door genoemd zijlvest gesloten contract;

den heer *Reinders* te Hoogezand, die inlichtingen vroeg over de vroegere sociëteit tot graving van het Slochterdiep;

Tien studenten in de Ned. letteren te Groningen, die een aantal archiefstukken bezichtigden en een en ander over het ontstaan en de inrichting van archieven vernamen;

M. Wiertsema, notaris te Groningen, die inzage nam van eenige acten in het Groninger en in het Beertster protocol;

Prof. Dr. R. A. Reddingius en H. Aldershoff, med. docts. te Groningen, die een onderzoek instelden naar de geschiedenis van het onderwijs in de pathologische anatomie aan de Groninger hoogeschool en naar de totstandkoming der laboratoria voor pathologische anatomie;

K. Hacquebard te Winschoten, die een onderzoek instelde over de breedte eener mandeelige gang tusschen twee huizen te Winschoten;

E. van Konijnenburg, ingenieur te 's-Hertogenbosch, die kennis nam van eenige teekeningen en doorsneden van 17e eeuwsche schepen;

H. de Vries, litt. cand. en handelaar in pelterijen te Groningen, die een onderzoek instelde naar de geschiedenis van het Groninger pelsersgilde en naar het dragen van bont enz. op de kleederen in vroegere eeuwen;

Dr. T. J. de Boer te Groningen, die *a*. raadpleegde de catalogi van de bibliotheken van het Rijksarchief en van die mede op het Rijksarchief aanwezige bibliotheek van het Museum van Oudheden te Groningen, ten einde in den catalogus van de Bibliotheek der Rijksuniversiteit aan te vullen, wat hierin ontbreekt en wel gevonden wordt in een der beide op het Groningsche archief aanwezige bibliotheken en *b*. die een onderzoek instelde naar het recht van vrije tafel van Hongaarsche studenten aan de Groningsche academie;

B. E. Bouwman, leeraar aan de H. Burgerschool te Zaltbommel, die een onderzoek instelde naar de oudste Groningsche taal;

C. H. Peters, rijksbouwmeester te 's-Gravenhage, die den atlas van Groningen van het Museum van Oudheden, welke op het Rijksarchief berust, raadpleegde en verschillende inlichtingen inwon over de oudste gilden en gildeboeken te Groningen;

Dr. I. Mendels te Groningen, die naging welke personen uit Groningen en Drenthe behoord hebben tot de garde d'honneur van 1812;

J. C. A. Uden Masman te Groningen, die enkele stukken raadpleegde betrekkelijk het vestigen van lijfrenten en inlichtingen inwon omtrent de oudst voorkomende vormen daarvan;

Jhr D. G. Rengers Hora Siccama te Driebergen, die nasporingen deed in het huisarchief Farmsum;

Prof. Dr. C. H. van Rhijn te Groningen, die verschillende stukken raadpleegde, van belang voor de geschiedenis der Martinikerk te Groningen;

J. S. Theissen, litt. belg. docts., die verschillende stukken uit het Rijksarchief te Groningen raadpleegde ten behoeve van zijne studiën over Friesland tijdens Karel V;

Mr. D. J. C. Romkes, burgemeester der gemeente Scheemda, die een onderzoek instelde over den aard eener grondpacht of eene beklemming op een stuk land onder Scheemde;

H. Bouwman, litt. belg. docts., die enkele werken over palaeographie raadpleegde en inlichtingen ontving van palaeographischen aard;

Dr. M. Schoengen te Leeuwarden, die een aantal handschriften en charters onderzocht uit een palaeographisch oogpunt;

Paul Vanrijcke, bibliothecaire et chef de l'Université de Lille, die een bezoek aan het archief bracht, ten einde de inrichting daarvan in oogenschouw te nemen;

Mr. A. Nap te Amsterdam, die nasporingen deed in oude jaargangen der Groninger Courant;

R. W. Roggenkamp te Delfzijl, die onderzoekingen instelde omtrent de geschiedenis zijner woonplaats;

Mr. B. Hes te Groningen, die een onderzoek instelde of de Korvemakersgang al dan niet publieke weg was; (Zie mede onder Hoofdstuk Inlichtingen.)

R. van der Kooi te Trimunt, die inlichtingen verkreeg over het recht van uitvaart langs een wijk van eenig veen onder Trimunt; (Zie mede onder Hoofdstuk Inlichtingen.)

A. Hoekzema te Groningen, die onderzoekingen deed in verschillende protocollen in de Rechterlijke Archieven aangaande de afstammelingen van Pieter Teyler van der Hulst;

N. J. A. F. Boerma, arts te Groningen, assistent bij de Gynaecologische kliniek van het Ziekenhuis te Groningen, die een onderzoek instelde over de herkomst van verschillende oude chirurgische instrumenten, aanwezig in het bij de Gynaecologische afdeeling behoorend Museum;

Prof. Sagnac, hoogleeraar in de geschiedenis te Rijssel, die een onderzoek instelde, betreffende de te Groningen bewaarde archieven uit den Franschen tijd;

Prof. Dr. J. van Wageningen te Groningen, die enkele middeneeuwsche Latijnsche testamenten raadpleegde.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente- en waterschapsarchieven.*

Eindelijk mocht ik in 1903 een antwoord ontvangen van het gemeentebestuur van Groningen over de overbrenging van het gedeelte oud-archief der stad Groningen, thans nog ten raad-

huize bewaard, naar het onder mijn beheer staande rijksarchiefdepôt, ten einde op die wijze het inventariseeren van het geheele oud-archief der stad Groningen als één geheel mogelijk te maken. Bij schrijven van 3 September 1903 hebben Burgemeester en Wethouders zich bereid verklaard „om, met verdere gebruikmaking van de bevoegdheid, ontleend aan het raadsbesluit van den 14en October 1882, n°. 4" . . . „de boeken, handschriften, documenten enz., vermeld op een bij dat schrijven overgelegde lijst" aan den Rijksarchivaris af te geven, „met dien verstande, dat van de overbrenging naar het Rijksarchiefdepôt een procesverbaal in duplo zal worden opgemaakt". Ik hoop in 1904 den tijd en de ruimte te kunnen vinden om tot de overbrenging van genoemde archivalia over te gaan.

Nadat mij ter ooren was gekomen, dat bij het bestuur van het Waterschap Vierburen te Spijk nog berustende waren diverse registers en stukken van het voormalig Dijkregt de Vierburen, heb ik mij met een schrijven van 22 Januari 1903 tot het bestuur van genoemd waterschap gericht. Na gewezen te hebben op het feit, dat reeds een gedeelte van het archief van het voormalige Dijkregt in het Rijksarchief-depôt te Groningen is geplaatst, en op de wenschelijkheid, dat met het oog op in te stellen onderzoekingen de verschillende deelen van bedoeld archief worden hereenigd, heb ik het waterschapsbestuur beleefd in overweging gegeven het onder het bestuur berustende gedeelte in bruikleen te plaatsen in het Rijksarchief in Groningen, bij het ander daar aanwezige deel. Tot dusverre mocht ik op mijn schrijven geen antwoord ontvangen.

Groningen, 3 Februari 1904.

De Rijksarchivaris in Groningen,

J. A. Feith.

Het Rijksarchief in Drenthe.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Bij voortduring blijft het gebouw in alle opzichten goed voldoen. Zeer welkom was het mij daarom, dat mij de gelegenheid geboden werd mondeling mijne ingenomenheid ermede te verzekeren aan den rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs, die het ontwierp, en een tweetal ambtenaren van zijn bureau, die het gebouw bezochten.

Lekken in de gangen kwamen bijna niet voor. Behalve den houten mantel werkte hiertoe mede, dat de stukgewaaide leien op steviger wijze werden bevestigd en daardoor door den wind niet omhoog konden worden geheven.

Nu van rijkswege ook in de museumlocalen gestookt werd, was ook daar de temperatuur behoorlijk. Het uitwerken der muren nam daardoor een goed verloop, zoodat de hoop kan worden gekoesterd, dat na een paar winters in die localen evenmin een spoor van vocht zal worden gevonden als in het gedeelte van het gebouw, dat voor de rijksarchieven dient.

In het sousterrain werd voor de ramen ijzergaas aangebracht, zoodat deze nu op warme of althans droge dagen den geheelen dag geopend kunnen blijven, zonder dat bizondere controle daarop noodig is. Vooral bij het stoken der groote ketels is dit een voorrecht, omdat nu de deuren in de kelders kunnen worden gesloten en de benauwende gassen kunnen ontwijken naar buiten en de gangen van het gebouw ervan verschoond blijven.

De heer J. Vroom, te de Punt, ontving van Uwe Excellentie de opdracht tot aanleg van het terrein bij het depôt gelegen. Op verdienstelijke wijze heeft hij zich van die opdracht gekweten, zoodat nu het terrein van de Stationsstraat af een aangenamen aanblik oplevert. Vooral wanneer het houtgewas zich wat meer heeft ontwikkeld, zal de hierdoor gewekte indruk nog gunstiger zijn.

In verband met den tuinaanleg deed ik Uwer Excellentie het verzoek, het lage hek aan de Stationsstraat te doen verhoogen,

opdat geene baldadigheid den fraaien aanleg zou verstoren. Voorloopig is hierin voorzien, in afwachting dat een nieuw hek zal worden geplaatst. Immers demping der aangelegen sloot is binnen enkele jaren te wachten, wat op de kosten der fundeering grooten invloed zal hebben.

Voor de boekerij werd nog eene boekenkast aangeschaft, geheel gelijk aan de kasten, die reeds aanwezig waren en door dezelfde fabriek geleverd.

In den loop van het jaar waren ten behoeve der telephoon over het gebouw draden gespannen. Deze raakten het gebouw niet en stonden daarmede in geenerlei wijze in verbinding, doch veroorzaakten het euvel, dat de vlag niet kon worden uitgestoken, zonder met die draden in aanraking te komen. Ik vestigde daarop de aandacht van den betrokken telephoonambtenaar, met verzoek hierin te voorzien. Immers nu de gelegenheid tot vlaggen op verjaardagen van het vorstelijk huis was aangebracht, scheen 't mij verkeerd, dat deze zou weggenomen worden door de telephoon. Mij werd de verzekering gegeven, dat hierin verandering zou worden gebracht, doch dit geschiedde niet. Daarom herhaalde ik mijn verzoek, waarna beloofd werd oprichting van een paal op aangrenzend gemeenteterrein, waardoor de richting der draden zou worden gewijzigd. De paal is gekomen, doch de draden zijn nog niet daarop overgebracht.

Aan de commissie voor het provinciaal museum van oudheden kon dit jaar wederom het bewijs worden gegeven van de geneigdheid tot samenwerking, die van rijkswege bij het onder hetzelfde dak verblijven bestaat. Toen toch in de eerste helft van Juli eene tentoonstelling van schilderijen in de commissiekamer werd georganiseerd, heb ik den bode toegestaan tijdens die tentoonstelling voortdurend in de museumlocalen als bewaker op te treden. Wel geschiedde dit niet zonder groot ongerief ten opzichte van den archiefdienst; doch dit was slechts een tijdelijke last, en de commissie genoot daardoor de medewerking van een vertrouwd persoon, wat groote waarde voor haar had, omdat de schilderijen uit particuliere verzamelingen afkomstig waren. Het verheugde mij aldus indirect tot het slagen der tentoonstelling te kunnen medewerken, die zich in een voor Assen druk bezoek mocht verheugen.

Bij de overeenkomst van verhuur der museumlocalen aan Gedeputeerde Staten, waarvan Uwe Excellentie mij in Januari 1903 een afschrift deed geworden, werd aan de commissie toegestaan het gebruik maken van de diensten van den archiefbode, mits in overleg met mij, en voorzoover de dienst van het

archief veroorloofde. Daarom had ik den bode toegestaan des Woensdags, wanneer het museum kosteloos toegankelijk is, daarin toezicht te houden, terwijl bezoekers op andere dagen steeds door den bode werden rondgeleid. Dit scheen mij practischer dan zooals de commissie eerst wilde, naast den Woensdag nog een middag het museum tegen entree open te stellen. Immers wie buiten dien middag kwam, zou dan moeten worden afgewezen. Toen dit echter tengevolge had, dat de bode door opvolgende bezoekers geheele dagen aan den archiefdienst werd onttrokken, droeg ik hem op, aan de bezoekers te verzoeken tusschen 3 en 4 uur terug te komen; dan toch zou voor alle bezoekers slechts één uur behoeven besteed te worden. De weinigen, die verklaarden niet te kunnen terug komen op den aangewezen tijd, werden terstond of in den namiddag toegelaten en rondgeleid. Op deze wijze bleef dus het museum voor ieder toegankelijk, terwijl voor den archiefdienst veel tijd gewonnen werd.

Slechts tijdelijk was ik gedwongen hierin verandering te brengen. Toen namelijk op 1 September 1903 de overbrenging van de archieven van den gouverneur en den commissaris en van de gedeputeerde staten tot 1851 een aanvang nam, en de hulpbode, die Visser tijdens zijne ziekte verving, daardoor voortdurend bij den ingang moest geposteerd blijven, kon ik niet die overbrenging telkens en op Woensdagen vrijwel geheel doen stilstaan om bezoekers voor het museum toe te laten.

Ongaarne besloot ik tot dezen maatregel; doch waar de eischen van den archiefdienst zoo duidelijk spraken en bovendien de opname der nieuwe archieven plaats had uitsluitend ten behoeve van het provinciaal bestuur, meende ik op erkenning mijner motieven te mogen rekenen.

Aangenaam was het mij daarom, dat de voorzitter der commissie zoowel den zooeven genoemden maatregel (hoewel deze ten onrechte werd opgevat, alsof vóór 3 uur nimmer bezoekers werden toegelaten) als den laatstgenoemden „volkomen juist” achtte, onder bijvoeging: „onze commissie mag ook volgens het „contract met het Rijk niet in die mate van de diensten van „Visser profiteeren”. Op mijn voorstel werd tijdens de ziekte van den bode een tijdelijk plaatsvervanger voor de Woensdagen aangenomen. Ongeschikt achtte ik echter des voorzitters wensch om personen beneden de 16 jaar *zonder toezicht* in de museumlocalen toe te laten.

Ik verklaarde mij echter hiertoe bereid, doch alleen op gezag van Uwe Excellentie, die aan mij de volle verantwoordelijkheid voor het gebouw had opgedragen.

Groot was dus mijne verbazing, toen door den voorzitter van

Gedeputeerde Staten in mijne handen gesteld werd een verzoek van den voorzitter en den secretaris der commissie, waarin geklaagd werd over beide genoemde maatregelen en verzocht werd te „overwegen, of in den geschetsten toestand moet worden „berust, dan wel of Uw College termen zou kunnen vinden om, „ter beslissing van deze zaak, een onbevangen onderzoek van „zijde van den Minister, verhuurder der localen, te provoceeren". Ik meende niet beter te kunnen doen, dan den voorzitter van Gedeputeerde Staten uit te noodigen, uit het archief der commissie op te vragen de gewisselde en door mij aangegeven stukken, waaruit bleek van de erkenning door den voorzitter der commissie van de juistheid der nu gewraakte maatregelen.

Waar ik nog in Juli blijk had gegeven van groote medewerking, waar mijne houding later volkomen correct was en dit ook erkend was door den voorzitter der commissie, kon natuurlijk geen aanklacht volgen. Naar ik later vernam, hebben Gedeputeerde Staten dan ook besloten, der commissie een verhoogd crediet toe te staan, opdat vanwege de commissie een bewaker kan worden aangesteld, voorzoover dit door haar noodig wordt geacht. Toen de overbrenging der nieuwe archieven was afgeloopen en de bode hersteld was, heb ik hem weder opgedragen, bezoekers voor het Museum wederom toe te laten liefst tusschen 3 en 4 uur, doch, als dit hun niet schikte en de archiefdienst dit niet belette, ook op anderen tijd.

Aan deze zaak werd intusschen nog een andere verbonden. In den loop der briefwisseling werd van mij door den waarnemend voorzitter van Gedeputeerde Staten geëischt afschrift van een stuk uit mijne correspondentie. Hoewel alleszins geneigd tot medewerking met ieder, die daaraan behoefte heeft, meende ik aan dien eisch niet te mogen voldoen, waarvoor te meer aanleiding was, omdat blijkens eene aanteekening op een der stukken de commies aan de betrokken afdeeling (tevens lid der museumcommissie) in het bezit was van afschriften van alle betrekkelijke stukken en door den voorzitter der commissie gemachtigd was ze over te leggen. Ik gaf dus een ontwijkend antwoord, waarbij alle eer van het niet verder aandringen zou verblijven aan den voorzitter van Gedeputeerde Staten. Immers waar een rijksarchivaris rijksambtenaar is, scheen 't mij ongeschikt hem via facti tot provinciaal ambtenaar te maken; evenzeer als andere rijksambtenaren, hoezeer ook tot medewerking met het provinciaal bestuur verplicht, niet aan dat bestuur onderworpen zijn en behooren te zijn. Later werd door Gedeputeerde Staten gevraagd voldoening aan den eisch van hun waarnemend voorzitter onder beroep op art. 8 mijner instructie. Hierop antwoordde ik, dat genoemd artikel in dezen niet toe-

passelijk was en ik mij daarom verontschuldigde, onder herinnering hoe ik steeds met groote bereidvaardigheid verrichtte alles, waartoe ik eenigszins verplicht was. Tot mijne voldoening werd de juistheid mijner zienswijze door Gedeputeerde Staten erkend.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Omtrent de reddings- en brandbluschmiddelen valt weinig mede te deelen. Zij verkeeren nog steeds in goeden staat. Nieuw materiaal behoefde niet te worden aangeschaft.

Tot mijn leedwezen moest eene oefening met de brandslangen, door mij bepaald, nadat ik van mijn verlof zou zijn teruggekeerd, achterwege blijven, doordat tijdens dat verlof den bode een ongeluk overkwam, dat hem aan huis bond. Deze oefening moest dus worden uitgesteld tot den volgenden zomer.

Verder bevonden zich bij den ingang van het depôt een groot aantal flesschen met brandbluschmiddelen, terwijl bij den ingang van het museum geplaatst bleef de draagbare extincteur.

Dank zij de inrichting van het gebouw behoeft echter in beide bewaarplaatsen geen gevaar voor brand te bestaan, terwijl de vulkachels in de bureaux ook buiten bureautijd door den bode worden gecontroleerd.

De bliksemafleiders werden wederom nagezien.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand der verzamelingen mag gunstig worden genoemd. Dank zij de volkomen droogheid van de bewaarplaats en de uitstekende gelegenheid tot verwarming en luchtververschingen, is geen spoor van vocht of bederf door bedompte lucht te bespeuren.

Bordjes met vermelding der verschillende archieven werden gedrukt, om boven de kasten te worden aangebracht, wat het overzicht der verzamelingen zal vergemakkelijken, terwijl ook de richtige plaatsing van gebruikte stukken daardoor zal worden bevorderd.

Aan de materieele verzorging der stukken werd door den bode veel tijd besteed. Nu toch langzamerhand kon worden bepaald de omvang der portefeuilles, kon met de vervaardiging daarvan voor eene definitieve berging een aanvang worden gemaakt, waarop later, na afsluiting der inventarissen, een definitief nummer kan worden bevestigd.

De verschillende afdeelingen in het archief zullen portefeuilles in verschillende kleuren ontvangen, zoodat niet alleen de kleur van het aan te brengen etiket aanwijst het archief, waarin een

nummer behoort te worden geborgen; doch ook het geheele uiterlijk aanzien den weg daarbij wijst.

Op deze wijze zal het bij eenige oplettendheid om zoo te zeggen niet kunnen voorkomen, dat bij de wegberging na gemaakt gebruik vergissingen plaats grijpen.

IV. *Personeel.*

In verband met eene vraag in het Voorloopig Verslag op de Staatsbegrooting voor Binnenlandsche Zaken voor 1904 werden door Uwe Excellentie eenige vragen gesteld met betrekking tot het verrichten van bezoldigde werkzaamheden door archiefambtenaren. In antwoord daarop kon alleen worden gemeld, dat de bode in het provinciaal museum toezicht houdt tegen eene belooning van *f* 52.— 's jaars.

Nadat de amanuensis een paar jaren in functie was geweest en in dien tijd blijken had gegeven van groote ambitie en zich reeds tamelijk thuis had gemaakt in zijn nieuwen werkkring, richtte ik tot Uwe Excellentie het verzoek, te willen overwegen, of verhooging van zijn salaris kon worden toegestaan. Aangenaam was het mij, uit de Staatsbegrooting voor 1904 voor Binnenlandsche Zaken te bemerken dat in verband met eene algemeene verbetering der tractementen ook verhooging van het zijne te wachten was.

Bij Koninklijk besluit d.d. 14 Februari 1903 n°. 17 is de tijdelijke bode R. Visser, met ingang van 1 Maart d.a.v. aangesteld tot vasten bode. Het verheugt mij, dat de verantwoordelijkheid voortaan gedragen zal worden door een vast ambtenaar.

De jaren, waarin hij tijdelijk aan het depôt van 's rijksarchieven in Drenthe verbonden was, zullen volgens de voorschriften omtrent de vergelding van tijdelijke diensten met pensioen voor de berekening van zijn pensioen niet verloren zijn. Eene zaak voor hem van groot gewicht, waar hij reeds sedert April 1891 als tijdelijk bode in dienst was.

Tijdens mijne afwezigheid met verlof in Augustus ontving ik bericht, dat den bode een ongeluk was overkomen, hetwelk hem vooreerst aan huis zou binden. Toevallig was mij een zeer vertrouwd persoon bekend, die door mij aan den amanuensis werd opgegeven. Waar hij terstond in dienst kon treden, bleek afbreking van mijn verlof niet noodzakelijk te zijn. Uwe Excellentie machtigde mij bedoelden M. Witvliet tijdelijk in dienst te nemen. Tot in December heeft deze eerst geheel, later met Visser, de bode-diensten waargenomen, tot mijne groote tevredenheid. In December was Visser zoover hersteld, dat hij alle werkzaamheden weder alleen kon verrichten en werd Witvliet door mij weder ontslagen.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

De inventarisatie van de archieven van Ridderschap en Eigenerfden en Drost en Gedeputeerden, is in het afgeloopen jaar bijna geheel gereed gekomen. Slechts blijven nog te regelen over enkele stukken, die van ambtenaren afkomstig zijn, en eene kleine hoeveelheid stukken, waarvan de samenhang met andere stukken tot nu toe niet gebleken is.

De stukken van ambtenaren afkomstig houden alle of omtrent alle verband met stukken, aanwezig in de archieven van Ridderschap en Eigenerfden en Drost en Gedeputeerden. Hunne regeling zal dus zeer weinig bezwaar ontmoeten, alleen was in sommige gevallen eene scheiding moeilijk, omdat niet van alle stukken de herkomst is aan te toonen. Dan moest de knoop worden doorgehakt en zal eene verwijzing naar het correspondeerend nummer in het Staten-archief het verband der stukken aangeven. De stukken zijn trouwens weinige in getal en is het bezwaar dus niet groot.

Ongeveer eene gelijke hoeveelheid stukken moet nog worden terecht gebracht. Een deel daarvan zijn eenige liasstukken, die aan meer dan een lias zouden kunnen behooren, verscheidene afschriften en eenige stukken betreffende zaken, waarvan waarschijnlijk geene andere stukken in het depôt aanwezig zijn. Deze zullen stuk voor stuk worden behandeld om na te gaan, bij welke der beschreven dossiers of stukken zij kunnen worden geplaatst. Dit schijnt toch aanbeveling te verdienen boven de vorming van een paar portefeuilles Varia, wanneer dit eenigszins kan worden vermeden.

Beide rubrieken zijn van geringen omvang, daarom scheen het practisch den inventaris van de reeds geregelde stukken in een te zetten. Verandering in de indeeling toch behoeft niet meer te volgen, en voor het terechtbrengen der bewuste stukken geeft het bestaan van zulk een voorloopigen inventaris groot voordeel, omdat dan telkens kan blijken, of over eene bepaalde zaak reeds een dossier gevormd werd. Zoo is dus een voorloopige inventaris gereed gemaakt, en zijn de archieven van de colleges en ambtenaren die tot 1813 de functiën van Staten en Gedeputeerde Staten vervulden, thans geheel geregeld (op de beide bovengenoemde kleine uitzonderingen na). De inventarissen zijn reeds alle in boekvorm overgebracht, en in het begin van 1904, voor zoover dit nog niet geschied was, gecollationeerd. Met de vervaardiging van alphabetische indices is reeds een aanvang gemaakt voor zooveel aangaat den inventaris der dossiers en

bundels. Dit werk, dat zeer tijdroovend is, zal het goed geschieden, is echter in 1903 niet voltooid geworden.

Voor de indeeling der archieven tot 1805 werden enkele aanwijzingen gevonden in de oude inventarissen. Daaruit bleek, dat de privilegiën afzonderlijk waren bewaard geweest, met enkele andere stukken, die men, gedeeltelijk omdat zij met de rechten of de zelfstandigheid van 't Landschap samenhingen, bij de privilegiën had geborgen. Later werd dit voorrecht gedeeld door eenige acten van aankoop van gronden en andere stukken, misschien alleen omdat men ze afzonderlijk wilde bewaren en zij tusschen de deelen en pakken gevaar konden loopen verloren te gaan of althans in slechte conditie te geraken. Zoo bevatte de privilegekast, die men in de 18e eeuw liet maken en die nog ten archieve aanwezig is, bescheiden van zeer heterogenen aard. Dezen laatsten toestand te herstellen was natuurlijk onraadzaam, doch de privileges in een afzonderlijk hoofdstuk te vereenigen was wel practisch.

In de 17de eeuw werden ook afzonderlijk bewaard alle stukken betrekking hebbende op de liquidatie van Drenthe met de Generaliteit met betrekking tot de door 't Landschap op te brengen quote in de generaliteitslasten. Eene afzonderlijke rubriek wordt daarvoor in de inventarissen gevonden, waarin enkele bundels vermeld, doch de meeste stukken niet nader omschreven worden. Eene willekeurige onderverdeeling moest dus worden aangenomen. Het bijeen bewaren der stukken betreffende de liquidatie (behoudens de protocollen met ordonnantiën, die bij de resolutieboeken werden bewaard) was voor het bestuur indertijd van groot nut. Niet alleen toch, dat Drenthe meer dan eens aanzienlijke achterstallen had, zoodat zelfs zijne eerste ambtenaren daarvoor gegijzeld werden: eens deed men de ontdekking, dat Drenthe moest opbrengen een op 't honderd. Hoewel de bedoeling was 1 %, kon de aanslag verklaard worden als 1 boven 't honderd, zulks is van Drenthsche zijde geschied en nauwkeurig werd becijferd, hoeveel door het verschil van $^1/_{100}$ en $^1/_{101}$ te veel zou zijn betaald. Tegen het bijeenhouden dezer stukken in eene afzonderlijke rubriek bestond geen practisch bezwaar, daarom vindt men in den inventaris deze stukken in een afzonderlijk hoofdstuk bijeen, met eene onderverdeeling, die het zoeken van verlangde stukken kan vergemakkelijken.

In de 18de eeuw had men ook eene rubriek „Generaliteit". Daaronder werden bijeen gebracht alle afschriften, die van de centrale regeering werden ontvangen, de afschriften (en later afdrukken) der resolutiën van de Staten-Generaal, de placaten van dat college, de staten van oorlog en alle andere stukken van dien aard. Hoewel uit de oude inventarissen blijkt van

vele stukken, die men aldus bijeen placht te bewaren, zijn daaronder niet alle stukken vermeld, die daar behooren. Zij werden echter niet elders vermeld, er bestond dus geen bezwaar ze hieronder te rangschikken, terwijl bovendien de logica vordert, dat ze niet elders worden geplaatst, wanneer deze rubriek wordt aangenomen. En daartegen scheen niet alleen geen bezwaar te bestaan, doch ook in de practijk is het vormen van zulk een rubriek zeer nuttig gebleken.

Misschien heeft geen onzer tegenwoordige provinciën zoo dikwijls geschillen gehad met naburen over de grensscheiding als 't Landschap. Talrijk zijn de stukken daarover voorhanden. Gedeeltelijk mag de reden daarvan gezocht worden hierin, dat op de grenzen vele venen gelegen waren, die vooral in den ouden tijd moeilijk grens-aanwijzingen zullen bewaard hebben. Bovendien was het aantal kerktorens, bakens voor het bepalen der grenzen, vrij gering. En ten slotte vond men ook toen menschen, die gaarne weinig belasting betaalden en zich dus liefst verklaarden tot onderdanen van de provincie, waarin de heffing het minst drukte. Ook andere redenen kunnen er toe medegewerkt hebben, om 't Landschap voortdurend in geschil te doen zijn met al zijne naburen. Bij deze stukken werden daarenboven gedeponeerd andere betreffende geschillen met naburen over tollen, dijkrechten, enz. Waarschijnlijk zijn deze stukken bijeengevoegd geworden, omdat menigmaal de souvereiniteit van 't Landschap verondersteld werd te zijn aangerand en men op die souvereiniteit te meer gesteld was, omdat Drenthe nimmer als vol, souverein lid der Unie werd erkend. En toen men eenmaal eene rubriek „Limietscheiding" had gevormd, werden daarin ook opgenomen de stukken betreffende de grensscheiding van marken *in* 't Landschap. Volgens de daaromtrent gevonden aanwijzingen is ook deze rubriek weder gevormd. Het kastje, waarin deze stukken oudtijds bewaard werden, is waarschijnlijk verloren gegaan, althans van een bestaan daarvan is mij niets gebleken.

Hetgeen buiten deze oude rubrieken aanwezig is verdeelde ik in een drietal willekeurige hoofdstukken. Vooreerst scheidde ik af de resolutiën door Drost en Gedeputeerden genomen op de rechtdagen met de daarbij behoorende stukken. Bij de instructie toch, door de Staten-Generaal in 1603 aan genoemd college gegeven, werd daaraan eene zekere mate van rechtspraak toegekend. Ten behoeve daarvan werden afzonderlijke vergaderingen ingesteld, de daarop genomen resolutiën werden afzonderlijk geboekt. Behalve de rechtspraak werden echter ook andere zaken behandeld, die meer bepaald op de gewone vergaderingen hadden thuis behoord, vooral over de financiën. Zeer

afwisselende onderwerpen komt men in verloop van tijd in de resolutiën tegen. Doch de hoofdzaak bleef het behandelen van rechtszaken. Daarom scheen zonder bezwaar eene afzonderlijke rubriek te kunnen worden gevormd, die bovendien een duidelijker inzicht zou kunnen geven in de bevoegdheden van Drost en Gedeputeerden. Bovendien, deze rechtspraak ging over op de Provisioneele Representanten, later op de Gecommitteerde Representanten, en verder op de opvolgende colleges tot Landdrost en Assessoren. Hiervoor werd steeds het aanwezig register voortgezet, zoodat eene splitsing niet mogelijk was. Alleen heeft de Raad van financiën in 1806 nieuwe registers in gebruik genomen, misschien in verband met de invoering der nieuwe belastingen. Afzonderlijke registers werden toen aangelegd voor de behandeling der civiele en crimineele zaken. Waar het dus noodig was de serie der rechtdagresolutiën bijeen te houden van den aanvang tot 1810, moest daaruit volgen het plaatsen dezer stukken in eene afzonderlijke rubriek.

In eene andere rubriek voegde ik bijeen de resolutiën en brieven van Ridderschap en Eigenerfden en Drost en Gedeputeerden en de hun opgevolgde besturen tot 1805. Deze toch vormen stukken van meer algemeenen aard, zoodat bijeenvoeging ervan met stukken van bizonderen aard ongewenscht moest worden geacht. Eene nadere argumentatie hiervoor schijnt dan ook overbodig.

De dossiers, bundels en serieën van stukken, die na deze uitschifting overbleven, liet ik te zamen en ordende ze alphabetisch naar de behandelde onderwerpen, zoodat de weg daarin zeer gemakkelijk is te vinden. Eene verdere splitsing scheen mij overbodig, tenzij dat deze ten gevolge zou hebben, dat b.v. alle stukken betreffende de belastingen, alle stukken betreffende het drostambt, alle stukken betreffende de bezittingen en dergelijke categorieën tot afzonderlijke rubrieken zouden worden verheven. Voorshands scheen mij echter hiervoor geen noodzakelijkheid te bestaan, terwijl ook volgens de oude inventarissen het aanbrengen van dergelijke rubrieken niet geboden wordt. Mocht tijdens het gebruik van de voorloopige inventarissen zulk eene afscheiding gewenscht blijken, dan zal deze worden aangebracht, wat zonder groote moeite kan geschieden. Alleen in de plaatsing der stukken en in de nummering behoeft dan eene wijziging te worden aangebracht.

Onderscheid te maken tusschen dossiers en bundels eenerzijds en serieën anderzijds scheen mij onpractisch, omdat dan van elkander zouden worden verwijderd stukken, die nauw samenhangen. Zoo zouden b.v. de stukken betreffende de invoering der grondschatting tot de dossiers en bundels, de registers der

grondschatting daarentegen tot de serieën moeten worden gebracht. Hetzelfde zou het geval zijn met de stukken betreffende de goedschatting, het haardstedegeld en meerdere. Dat oudtijds een dossier-kast heeft bestaan, mag m. i. in dezen niet te zwaar wegen: men beoogde slechts eene goede manier van berging, waarin thans op andere wijze kan worden voorzien. Evenals men thans de charters niet in eene afzonderlijke rubriek vereenigt, ofschoon zij afzonderlijk geborgen worden, mogen de dossiers en bundels niet in een afzonderlijke rubriek worden bijeengebracht, omdat zij oudtijds afzonderlijk werden geborgen. Evenals de charters behooren zij in den inventaris te worden opgenomen, ter plaatse waar zij het best in verband met de andere stukken worden geplaatst.

Zoo zijn de archieven van Ridderschap en Eigenerfden en Drost en Gedeputeerden en de hun opgevolgde colleges en ambtenaren (behoudens de bovengenoemde kleine uitzonderingen) thans alle geïnventariseerd, alle inventarissen zijn gecollationeerd, de stukken zijn alle naar die voorloopige inventarissen genummerd en geborgen. Toelichtende noten moeten nog worden aangebracht, om den gebruiker den weg in de inventarissen zonder bezwaar te doen vinden en hem op de hoogte te stellen van de opvolging der verschillende besturen en van de aan die besturen verknochte functiën.

Een aanvang werd gemaakt met de beschrijving van het archief Dikninge, welke in den loop van 1904 zal gereedkomen.

Eveneens werd begonnen de inventarisatie van het huisarchief van Batinge, in 1903 in bruikleen ontvangen. Ook deze inventaris moet in 1904 worden afgewerkt, evenals die van enkele kleine archieven, in het depôt berustende.

Vermeldde ik in mijn vorig verslag de beschrijving van de schultengerechtsarchieven, het scheen mij practisch ook deze archieven voor bezoekers toegankelijk te maken door het ineenzetten van den inventaris. Immers het is nog onzeker, òf de oude gemeente-archieven zullen verhuizen naar de rijksdepôts. Daarop de ineenzetting van den inventaris te doen wachten, waar zelfs het tijdstip onbekend is, waarop *misschien* die overbrenging zal geschieden, scheen onpractisch. Wordt hiertoe te eeniger tijd overgegaan, dan behoeft geen omwerking van den inventaris, slechts eene invoeging der aangewonnen stukken en eene vernummering der reeds in den inventaris omschreven stukken daarvan het gevolg te zijn. De inventaris is dus ineengezet, van toelichtende noten voorzien, en in het net geschreven en gecollationeerd. Ook de nummering der stukken naar dien inventaris is afgeloopen.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Evenals vorige jaren werd ook in 1903 voor sommige opstellen in den Drenthschen volksalmanak gebruik gemaakt van bescheiden in het rijksarchief in Drenthe, terwijl in enkele dier opstellen stukken geheel of gedeeltelijk werden opgenomen. Bizondere publicatiën, die meer uitvoerig vermeld behooren te worden, vonden echter niet plaats.

VII. *Aanwinsten en verliezen.*

In den loop van het jaar werd mijne aandacht gevestigd op het feit, dat het provinciaal museum van oudheden in bruikleen had ontvangen het oud-archief van het grootschippersgilde te Meppel. Deze concurrentie scheen mij bizonder ongeschikt Archief en museum zijn twee geheel verschillende begrippen. Er kan dus eene volkomen zuivere scheiding tusschen beide bestaan. En dit behoort ook het geval te zijn. Daarom vestigde ik Uwer Excellentie's aandacht op dit ongewenschte feit. Dank zij Uwe tusschenkomst bij Gedeputeerde Staten dezer provincie werd het bedoeld archief in bruikleen verkregen voor het depôt van 's rijks archieven.

Van veel grooter omvang en van veel meer belang was eene andere aanwinst. De heer W. C. M. R. baron van Heeckeren van de Heest te Zutphen bood aan, het huisarchief van Batinge in bruikleen af te staan aan het depôt onder mijn beheer. Het behoeft geen betoog, dat dit aanbod dankbaar werd aanvaard. Spoedig volgde de toezending, twee flinke kisten vol. Gelijk ik boven reeds opmerkte, is eene beschrijving aangevangen, in 1904 zal misschien de inventaris gereed komen. Te meer was ik ingenomen met dit archief, omdat Drenthe zoo bitter arm is aan archieven over het algemeen en aan huisarchieven in het bizonder. Eene voorloopige kennismaking met het archief deed zien, dat ook vele stukken betreffende Overijssel daarin aanwezig zijn, waarschijnlijk in verband met den overgang van Batinge van afstammelingen van drosten van Salland (jonker Hidde van Voerst toe den Hagenvoerde en Bergentheim en Rutger van Haersolte tot Haerst) op de familie van Heeckeren.

Aan het Classicaal Bestuur van Assen werd een uittreksel gegeven van den inventaris der kerkelijke archieven berustende in het depôt onder mijn beheer, voorzoover de daarin omschreven stukken afkomstig waren uit het archief der classis Roldana (de oude naam voor de tegenwoordige classis Assen). Tevens zou eene uitvoerige acte van inbruikleengeving worden opgemaakt in allen vorm, gezegeld en geregistreerd. In verband met den

over de kerkelijke archieven gevoerden pennestrijd achtte het classicaal bestuur de eenvoudige acte, die indertijd was opgesteld, niet zeker genoeg meer. Nadat eenige maanden geleden omtrent den vorm der acte overeenstemming was verkregen tusschen genoemd bestuur en mij, heb ik echter niets meer van de zaak vernomen.

Volgens de indertijd door mij, na machtiging van Uwe Excellentie, met Gedeputeerde Staten dezer provincie gesloten overeenkomst is op 1 September 1903 de overbrenging begonnen naar 's rijks archief-depôt van de archieven van den Gouverneur en den Commissaris en van de Gedeputeerde Staten tot 1851. Tot in October hield deze overbrenging aan, zoodat ik eerst op 17 October aan Gedeputeerde Staten het proces-verbaal ter teekening kon zenden. Van te voren had door mijn amanuensis met een ambtenaar der provinciale griffie de collatie der overgebrachte stukken plaats gevonden. Onder de overbrenging opgedane ondervinding deed mij echter besluiten bij de toezending van het procesverbaal mijne verantwoordelijkheid uit te sluiten met betrekking tot mogelijk ontbrekende stukken. Eenige weken lang heeft de plaatsvervangende bode zich reeds beijverd eenige orde aan te brengen in den ontvangen chaos. De volgorde der stukken bij de verbalen en notulen is immers geheel verstoord en zelfs worden bij sommige notulen stukken van andere maanden of andere jaren gevonden. Geruimen tijd zal het vorderen om al dié stukken weder in goede orde hersteld te hebben en daardoor veel tijd bij eventueele nasporingen uit te sparen. Ik meende den plaatsvervangenden bode hiermede zijn tijd te mogen laten korten, doch sedert de bode zijne werkzaamheden heeft hervat en zijn plaatsvervanger verdween, moest wederom worden opgenomen de verzorging van de oude rijksarchieven. Mijn voornemen is nu om telkens, wanneer een of ander stuk uit de nieuwe archieven moet worden gebruikt, de andere stukken van denzelfden datum in de behoorlijke volgorde te doen leggen, opdat zoo langzamerhand alles weder op zijne plaats kome te liggen. Ook voor de materieele verzorging werden kleine voorzieningen getroffen. Doch eerst wanneer de rijksarchieven de groote zorgen kunnen ontberen, zal stelselmatige verzorging dezer provinciale archieven kunnen plaats hebben.

Bij de overbrenging dezer archieven kwam ook naar mijn depôt een bundel stukken van vóór 1813 betreffende de kas ad pios usus. Deze behoorden natuurlijk, volgens de regeling van 1879, toen de Staten hunne oude archieven afstonden aan het Rijk, in mijn depôt. Ten vorigen jare, toen ik eenige oude stukken ten gouvernemente ontdekte en afstand daarvan aan 's Rijks archief met den griffier der Staten besprak, oordeelde

deze een bepaald besluit van Gedeputeerde Staten te verkiezen, wat geene moeilijkheden zou opleveren. Dit is toen geschied, de stukken werden in eigendom overgegeven. Daarom meende ik thans denzelfden weg te moeten inslaan. Onder herinnering aan hun besluit van het vorig jaar, verzocht ik dus van Gedeputeerde Staten afstand van den bewusten bundel. Tot mijne groote verwondering ontving ik nu evenwel de mededeeling, dat bij genoemd college bezwaar bestond tegen de gevraagde afgifte. Naar mijne meening is dit eene onjuiste uitlegging van de in 1879 tusschen Uwer Excellentie's ambtsvoorganger en dat college gevoerde briefwisseling over den afstand aan het Rijk van de oude archieven. Immers het is mij niet bekend, dat deze stukken toen werden uitgezonderd. Gewenscht zou het mij daarom voorkomen, wanneer zij weder met het oud-archief konden worden hereenigd.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen enz.*

In het afgeloopen jaar werden mij geene stukken bekend in andere depôts, waarvan een afschrift voor het Drenthsch depôt gewenscht was.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Aan den heer F. A. Hoefer te Hattem werd mededeeling gedaan van het besluit van Ridderschap en Eigenerfden d.d. 8 Maart 1698, houdende vaststelling der 18 havezaten, die tot vertegenwoordiging in genoemd college gerechtigd zouden zijn; en van de ligging der havezate Dunninge.

De directeur van het krijgsgeschiedkundig archief zond mij een proefvel van het door hem ontworpen Repertorium, met verzoek mijne opmerkingen daaromtrent mede te deelen. Hieraan is gevolg gegeven.

De archivist der New-York State Library verzocht inlichting, of de bijnaam Poest van zekeren Jan Barentsz. Wempe, die zich omstreeks 1645 vestigde in de kolonie Rensselaerswijck te Albany, afgeleid kon worden van Peest onder Norch. Hoewel in een paar aardrijkskundige woordenboeken in een bepaalden druk de naam Poest wordt opgegeven als variant van Peest (1), moest ik antwoorden, deze variatie nimmer te

(1) S. Gille Heringa. Aardrijkskundig Handwoordenboek van Nederland, 3e druk, en P. H. Witkamp. Aardrijkskundig woordenboek van Nederland, Nieuwe Uitgaaf.

hebben ontmoet, en dat ook een speciaal onderzoek geen licht had gegeven.

Mr. H. J. van der Poel Hiddingh te Arnhem ontving aanwijzing van enkele voorzaten, die hem bij zijn nasporingen onbekend gebleven waren.

Aan den Commissaris der Koningin kon een tamelijk uitvoerig rapport worden ingezonden ten behoeve van de Tentoonstelling van 't Kind te St. Petersburg. Ware de aanvraag niet ontvangen, kort voordat ik met verlof de stad verliet, dan had een uitvoeriger onderzoek kunnen plaats vinden.

Aan den Rijksarchivaris in Noordbrabant werden medegedeeld de voorwaarden, waaronder de archieven van den gouverneur, den commissaris en de Gedeputeerde Staten tot 1851 zijn overgenomen.

Aan den Commissaris der Koningin werd ten behoeve van den Advocaat-fiscaal der land- en zeemacht afschrift verstrekt van de verkoopconditiën van Kloosterveen dd. 1771.

Een onderzoek in de nieuwe archieven voor denzelfde naar den aankoop van grond aan 't Asser vaartje in 1846 door Mr. L. Oldenhuis Gratama leverde geen resultaat.

Bovendien werden op verschillende andere vragen inlichtingen verstrekt.

De krijgsgeschiedkundige nasporingen werden verricht door den 1sten luitenant J. J. Wittermans, alhier in garnizoen, die zich bepaaldelijk bezighield met de gebeurtenissen in het laatst der 18de eeuw, en daarenboven vele stukken uit Meppel en Hoogeveen op mijn archief ten gebruike ontving. Daarna heeft hij beide genoemde gemeenten bezocht om zijn onderzoek aldaar af te sluiten.

De heer J. M. van Kuyk te Assen deed onderzoek naar de opdracht van het erfstadhouderschap van Drenthe aan Willem V; de heer W. Koops te de Wijk verkreeg inlichtingen omtrent de beteekenis van een steenen wapenschild in den gevel van het café van den heer Hogenkamp te de Wijk.

Vele stukken werden in het afgeloopen jaar tijdelijk op mijn archief gedeponeerd ten behoeve van verschillende belanghebbenden

Zoo zond de Koninklijke Bibliotheek een paar incunabelen ten gebruike van Dr. G. Visser; voor den luitenant belast met de krijgsgeschiedkundige nasporingen ontving ik, gelijk ik reeds zeide, stukken uit de gemeente-archieven van Hoogeveen en Meppel; voor Dr. G. C. N. de Vooys handschriften en incunabelen uit de Koninklijke Bibliotheek en de bibliotheek van het seminarie te Mechelen. Voor eigen gebruik gewerden mij handschriften uit de Arnhemsche stedelijke bibliotheek, de Utrechtsche uni-

versiteitsbibliotheek, het rijksarchief in Utrecht, de Koninklijke Bibliotheek en het gemeente-archief van Zieriksee. De rijksarchivaris in Utrecht had mij namelijk inzage verstrekt van een afschrift van stukken dd. 1298 en latere jaren betreffende de geestelijke rechtspraak te Zieriksee, indertijd vervaardigd door prof. Bondam. Bij navrage bleken eenige dezer stukken in originali te berusten in het gemeente-archief van Zieriksee, waarmede ik mijn ambtgenoot in Utrecht in kennis stelde, opdat hij ze zou kunnen gebruiken ten behoeve van 't oorkondenboek van 't Sticht. Over 't algemeen zijn onze gemeente-archieven niet zoo ruim voorzien van middeleeuwsche stukken, dat niet de aanwezigheid ervan vermelding zou verdienen

X. *Uitslag der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven*

Bij de regeling der Staten-archieven trof ik aan enkele stukken, die blijkens opschrift door den burgemeester van Smilde in 1833 ontleend waren aan het „prothocol van verkoping der venen". Zulk een protocol berust niet in het rijksarchiefdepôt. De burgemeester van Smilde had de afschriften gewaarmerkt te Smilde. Hieruit moet dus volgen, dat het protocol indertijd in het gemeente-archief van Smilde berustte. Op mijn verzoek heeft de burgemeester aldaar een onderzoek in het archief zijner gemeente ingesteld, doch zonder uitslag. Ook kon hij geene inlichting geven, op welke wijze vermoedelijk dat protocol uit het archief was verdwenen.

Dit wijst wederom op de noodzakelijkheid, dat nauwkeuriger dan tot nu toe toezicht worde uitgeoefend op de gemeente-archieven. Niet alle plaatselijke besturen toch hebben voldoende zorg voor hunne archieven. En, wanneer vele stukken zijn verloren gegaan, wordt betreurd, dat het bewijs voor verschillende rechten niet meer kan worden geleverd. In verband daarmede schijnen in deze provincie twee wegen open te staan: òf de gemeentearchieven te doen inventariseeren door samenwerking van de plaatselijke besturen en den rijksarchivaris, van de inventarissen een dubbel te deponeeren in 's rijks archiefdepôt en den rijksarchivaris een geregeld toezicht op te dragen, òf wel de oude archieven, die niet of zelden geraadpleegd worden te doen verhuizen naar 's rijks archiefdepôt en met de nieuwe te handelen als is gezegd.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

Assen, Februari 1904. JOOSTING.

Het Rijksarchief in Limburg.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Door des winters een groot gebruik te maken van brandstoffen en des zomers door het openzetten van deuren en vensters voor de zomerwarmte en versche lucht, wordt zooveel mogelijk de vochtigheid geweerd.

Gelijk ik de eer heb gehad Uwe Excellentie mede te deelen, komt er in dit Rijksarchief ruimte te kort om al de archieven behoorlijk te bergen, en dit gebrek aan ruimte zal zich nog meer doen gevoelen, als, gelijk er hoop bestaat, de Limburgsche archivalia thans berustende in het Kon. Pruissisch Staatsarchief te Dusseldorf hierheen zullen zijn overgebracht.

Verder was een portierswoning hier dringend noodzakelijk; het gemis daaraan doet zich hoe langer hoe meer gevoelen, onder anderen wegens de baldadigheden aan dit monumentaal gebouw gepleegd, zoo van de straatzijde als van de belendende kazerne, die een voortdurend toezicht onmiddellijk uit het gebouw zelf noodzakelijk maken.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze bevinden zich in bevredigenden toestand, die tot geene verandering of vermeerdering aanleiding gaf. De bliksemafleider werd op tijd geprobeerd. Door bordjes is aangewezen, waar zich de brandbluschmiddelen en brandzakken tot berging der documenten bevinden.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

In het afgeloopen jaar werden wederom van portefeuilles voorzien vele dossiers processtukken, in 1884 overgenomen van de griffie der arrondissements-rechtbank alhier en afkomstig van

de oude schepenbanken; voor dat doel werden vele nieuwe portefeuilles vervaardigd. Ook werden de in den loop van het jaar ingekomen archieven en bescheiden grootendeels in portefeuilles gepakt.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

In de eerste plaats moet ik Uwe Excellentie wederom vermelden, dat, gelijk uitvoeriger uit Hoofdstuk V en VIII blijken zal, dit jaar de verstrekte inlichtingen zeer menigvuldig zijn geweest en veel tijd hebben ingenomen; de vragen, die men aan ons richt zijn dikwijls moeielijk te beantwoorden en geven aanleiding tot nazoeking in allerlei archiefverzamelingen.

Verder werden door mij op vele plaatsen archivalia geschift, en na overbrenging in dit Rijks-archief, summier geordend en geïnventariseerd, hetwelk ook het geval was met de vele archivalia, die aan dit Rijks-archief werden ten geschenke gegeven of gekocht, gelijk uit Hoofdstuk VI blijkt.

Met het schiften en inpakken der verschillende archivalia, afkomstig van de oude schepenbanken van het arrondissement Maastricht, een verwarde massa van duizenden fragmenten van dossiers en bundels, werd door den heer commies-chartermeester voortgegaan (zie mijn jaarverslag over 1899). Bij deze gelegenheid werden wederom de dossiers processen, afkomstig van de schepenbanken der gemeenten, die thans Belgisch of Pruissisch zijn, afgezonderd, met het oog op een eventueelen ruil met België en Pruissen.

Voorts werd door mij begonnen met het catalogiseeren der belangijke handbibliotheek van dit archief, rijk vooral aan werken van genealogie, heraldiek, oudheidkunde, plaatselijke geschiedenis en oude liturgie, ook in betrekking tot Limburg.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In de „Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg", dl. XXXIX, Maastricht Leiter-Nypels, 1903. 8°:

Door den Heer Dr. P. Doppler, commies bij dit Rijks-archief:

Schepenbrieven van St.-Servaas-kapittel te Maastricht p. 273—376.

La croix sépulcrale de Geldulphe, prévôt de l'église Saint-Servais à Maestricht, datant du XIe siècle et retrouvée en cette église le 31 août 1903.

Door den Zeer Eerw. Heer H. P. H. van Hasselt O. S. Cr. en directeur van het College te Maeseyck: Geschiedenis van het klooster der Kruisheeren te Maastricht, p. 3—137.

Door den Hoogwelgeb. Heer Baron G. von Geusau, griffier bij de arrondissements-rechtbank alhier:

De politieke indeeling van Limburg, 1794—1839, p. 139—271.

Door den Weled.gestr. Heer Mr. J. J. de Wit, rechter in de arrondissements-rechtbank alhier: Een heksen-proces, gevoerd te Limbricht in de zomermaanden van 1674, pag. 413—428.

In „de Maasgouw", orgaan voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde, 25e jaarg. 1902, verschenen de volgende artikelen, die geheel of gedeeltelijk aan dit Rijks-archief zijn ontleend, of waarvoor althans daarvan is gebruik gemaakt.

Door den heer Dr. P. Doppler:

De erfmaking van Frans Arnold, markgraaf van Hoensbroeck en zijne echtgenoote Maria Anna Sophia van Schönborn, p. 13.

Magistraat te Meerlo, p. 21.

Door den Heer Jos. M. H. Eversen, Adjunct-commies bij dit Rijks-archief:

Chroniek der stad Maastricht samengesteld door Ludovicus Franciscus Loyens, griffier bij het Luiksch Hooggerecht te Maastricht, p. 3—4, 6—8. 10—12, 14—16, 18—20, 22—24, 30—32, 34—36, 38—40, 43—44, 46—48, 51—52.

Refugies van het adellijk klooster St. Gerlach te Houthem op de Brusselsche straat te Maastricht, p. 9—10.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

A. **Aanwinsten.**

a. ARCHIEVEN.

I. Door *geschenk:*

van den Weled.geb. Heer G. Regout, kasteel Vaeshartelt onder Meerssen:

Maastricht.

15^{e} eeuw. — Register, bevattende privilegiën en bescheiden betreffende Maastricht. In 4°.

St. Jacobskerk te Maastricht.

1671 en volgende jaren. — Ontvangstregister van het beneficie van O. L. Vrouw in de kerk van St. Jacob voor Nicolaas Gerardus Brants, door A. C. Thelen. 8°. obl.

Postmeester van den Keizerlijken Turn- en Taxisschen post te Roermond (de Bors).

Register van ontvangst van brieven, pakketten, en bodeloon. Folio.

Heerlijkheid Neer.

1726—1727. — Geschillen tusschen den pandheer, den kanonik de Schell te Luik, en de gemeente. In 1 portef.

Itteren en Meerssenhoven.

Schepenbank.

1707—1792. — Gedingen. Fol.
1732. Aenbrengboeck (bunder- en belastingboek). Fol.
17^{e} en 18^{e} eeuw. Opdrachten, 1 bundel. } 1 portefeuille.
17^{e} en 18^{e} eeuw. Processen. Eenige dossiers. }

Archief der Heeren.

Circa 1445.	Cijnsboekje	van	Meerssenhoven (in duplo).	Kl. 4°.
1498.	»	»	»	»
1510.	»	»	»	»
1539.	»	»	»	»
1549.	»	»	»	»
1557.	»	»	»	»
1558.	»	»	»	(fragment).
1562.	»	»	»	Kl. 4°.
1574.	»	»	»	»
1612.	»	»	»	»
1613.	»	»	»	»
1614.	»	»	»	»
1615.	»	»	»	»
1617.	»	»	»	»
1621.	»	»	»	»
1623.	»	»	»	»

1625.	Cijnsboekje	van	Meerssenhoven.	Kl.	4°.
1628.	"	"	"	"	
1629.	"	"	"	"	
1630.	"	"	"	"	
1665.	"	"	"	"	
1684—1736.	"	"	"	8°. oblong.	
1736—1749.	"	"	"	8°. "	
18e eeuw.	"	"	"	Kl. 4°.	

18e eeuw. Rentregister van alle erfcijnzen of erfpachten, die jaarlijks op St. Stevens- en Maria-Magdalena-dag van Itteren en andere plaatsen op het adellijk Huis Meerssenhoven geleverd worden. 4°.

Oorkonden (waar niet het tegendeel is vermeld op perkament).

1460 September 4. Brief van Wijnant van Cortenbach, voogd van het land van Valkenberg en het land van Meerssen, en schepenen van de bank van Meerssen, waarbij Jonker Willem, heer te Ysenborch en grave te Wiede, als man van Philippa van Loyne, dochter te Heynsberch, voor zijne vrouw, de erfgoederen van Meerssenhoven, die door Johan van Loyne, heer te Heynsbergh waren bezeten, in bezit neemt en wederom opdraagt aan Jaeck de Moremijs.

Zegels verloren.

1460 September 4. Brief van den schout van den Proost en de Proostdij van Meerssen en den hof van Meerssen en schepenen van dezen hof, waarbij Jonker Willem, heer te Ysenborch en grave te Wyede, als man van Philippa van Loyne, dochter te Heynsberg, voor zijne vrouw de erfgoederen van Meerssenhoven, die door Johan van Loyne, heer te Heynsberg, waren bezeten, in bezit neemt en wederom opdraagt aan Jaeck de Moremeys.

Zegel van den schout verloren, dat van de schepenbank geschonden.

1482 (?) Maart 25. Wysdom van de schepenen van Itteren over de erfopvolgers in de heerlijkheid van Itteren, ten verzoeke van den heer Johan Moriamez, aanvangende bij Daem van Berghe tot aen Engelbert van Nassau.

Zegel van Wijnand van Cortenbach, voogd des lands van Valkenberg — die op verzoek der schepenen, wijl zij geen schepenbankszegel hadden, zegelde — verloren.

1498 Augustus 20. Overdrachtsbrief (1) eener rente van

(1) In den brief is kwestie van «verkoop».

65 Rijnsche guldens erfrente door Jacob van Moriamijs, ridder, heer tot Mertzenae (Meerssenhoven) zijne vrouw Margareta (van Heynsberg) en hun zoon Jacob, aan Catharina Baest, weduwe van Goert van Wailhoven.

1 zegel verdwenen, 1 zegel geschonden.

1505 Augustus 1. Brief van Stadhouder en laten van het laathof van „Wyeder guet", toebehoorende Joncker van Ghoir, waarbij Johan Pellen aan Gielis, zijnen broeder anderhalff bunder land onder Itteren opdraagt.

Zegel van den schout behouden, dat van de schepenbank van Itteren, waarmede de brief bezegeld is (omdat de laatbank geén zegel had) verloren.

1516 Mei 26. Attestatie van het kapittel van St. Servaas te Maastricht, dat Thomas de Oppen, priester-kapellaan van dit kapittel, als testament-uitvoerder van Joannes de Heynsberg, deken van St. Martinus te Luik, en kanonik van voornoemd kapittel van St. Servaas, op verzoek van Catharina de Vlodrop, vrouw van Boernhem en Ophaeren, onder eed verklaard heeft, dat hij in de nalatenschap van voornoemden kanonik geen papieren de goederen van Meerssenhoven of eene rente van 50 gulden betreffende, had aangetroffen, wel elders perkamenten brieven had gezien, welke hij had overgeschreven, betreffende den heer van Nassauwe en Joncker Jacobus Moriamus, o. a. dat de laatste van den eerste de goederen van Meerssenhoven met alle aanhoorigheden had gekocht voor eene zekere som gelds, doch dat deze zich eene rente op deze goederen voorbehield van 50 gulden, af te lossen met 1000 gld., welke brieven met afschriften hij had teruggegeven aan Jonker Henricus Moer de Walden, die ze hem had gegeven.

Latijn; zegel van het kapittel geschonden.

1517 November 28. Verdrag tusschen Kathrijn van Vlodrop, vrouw tzo Bornheim en tzo Haren, weduwe tzo Norvenych ter eenre en Dederich van Leraede, als man en voogd van Anna de Moriamus over 50 Rijnsche guldens losrente, afkomstig van een heer van Nassauw en door haar verkregen in haar weduwenstaat van Wijnant Mascheeel, drost te Breda, welke de kinderen en erven van Moriamus tzo Mertzenhoeven ten eeuwigen dagen betaalden.

Zegel van Diederich van Lerode verloren, dat van Kathrijn van Vlodrop behouden.

1520 Mei 6. Brief van Heynrich van Nassauw, heer tot Reynersteyn en Margaretha van Moriamis, zijn vrouw, verklarende de overdrachten van Meerssenhoven met toebehooren, 1514 Juni 27 en 1514 Juni 24 gedaan voor het gerecht van Bergh, van waarde te zullen houden.

Zegel bijna geheel verloren.

1525 Augustus 25. Schepenbrief van Sant Vyt, bevattende dat de erven van Johan Neerynck, momboir van het Heilig Kruis-Hospitaal, eene rente van 5 gulden hadden verkocht aan voornoemd Godshuis.

Blijkens verklaring in dorso, 1593 Juli 24, is deze rente afgelost door de gebroeders Dederich en Hans Adam van Zievelle.

Hoogduitsch; zegel verloren.

1542 Mei 27. Vonnis van den Raad van Brabant in een proces tusschen Jacob van Moriamez en zijn schoonbroeder Dierick van Lyerode betrekkelijk het huis van Meerssenhoven en waarbij de eerstgenoemde niet wordt ontvankelijk verklaard in zijn eisch en in de kosten veroordeeld.

Zegel verloren.

1557. Schepenbrief der schepenbank van Itteren, toebehoorend aan Diederyck van Leroyde, waarbij Goert Baertscerders in de Plateelstraat te Maastricht, overdraagt een mud rogge erfpacht, gevestigd op goederen der erfgenamen van Jonker Jacop van Moriame en van dezen gekocht, aan Diederyck de Lerode voornoemd.

Met zegel van den schout en van de schepenbank.

1559 Mei 22. Vergunning van den Raad en leenhof van Brabant te Brussel, aan Dierick van Leyerode, om bij testament over zijne goederen te mogen beschikken.

1559 November 20. Overeenkomst tusschen Christoffel Braunn von Schmittpurgk en Johanna van Rahier, echtelieden, ter eenre en Hans Adam van Zievell en Anna Katharina Braunn von Schmittpurgk, zuster van voornoemden Christoffel aan de andere zijde.

Op papier, met 5 zegels.

1571 November 23. Schrijven van deken, vice-deken en kapittel van St. Servaas te Maastricht aan voogd, schout en schepenen van de dingbank Meerssen, om de zaak van hun mede-broeder

Dierick van Leeraedt, heer tot Itteren, die door Willem van Boulre, momboir van Ricalt van Merode, heer tot Pietersheim, was gedaagd voor hun gerecht, als zijnde een personeele actie, niet te trekken voor dit hun gerecht, maar over te laten aan de jurisdictie van het kapittel, daar de kanoniken van St. Servaas en hun suppoosten exempt waren van alle rechterlijke jurisdictiën.

Zegel des kapittels geschonden.

1572 Januari 11. Brief van den schout van den proost van Meerssen en schepenen des Konings van Spanje, als heer des lands van Valkenberg te Meerssen, waarbij Johan van Gurtzenich, schepen van Aken, met zijne echtgenoote Maria van Orsbeeck, overdraagt, gicht, goedt en transporteert ten behoeve van Wilhem van den Bongart, heer tot ter Heyden, en Maria van Eynatten, zijne vrouw, eene jaarlijksche erfrente van 32 gulden en 6 stuivers Brab. die Johan voornoemd van wege zijne echtgenoote bij scheiding en deeling zijn aangevallen, te beuren uit den hof tot Vleeck bij Meerssen, geheeten Oirsbeckxshof.

Het zegel van den schout over, doch versleten. In dorso: 1614, Maart 10. Schepenbrief van Meerssen. Overdracht dier rente aan Wijnant van Imstenradt, heer tot Mheer.

1585 Mei 21. Brief van het Leenhof van Valkenberg, meldende, dat de voogden van Isabella Weertz ten behoeve van Mathijs van den Weyer, Margriet, zijne echtgenoote en hunne kinderen, gerenuntieerd hebben op hare rechten op eene hofstede Udeckhoven (Uyckhoven) onder Reeckheim gelegen, zijnde een leen van Valkenberg.

Zegels der twee leenmannen over (een onkenbaar), dat van den stadhouder Werner Huyn van Amstenrade verloren.

1596 Juli 23. Bevel van den Raad van Brabant te Brussel aan den eersten deurwaarder om uit te voeren een vonnis van dien raad 13 Juli 1596 gewezen, in zake tusschen Adam Broun en Margaretha Roben, impetranten of gevoegden in materie van reintegratie en supplementen ter eenre en Willem van Horion, heer van Ordingen, ter andere zijde, die gehuwd was met Sophia van Billickhuysen, gedaagde.

Zegel bijna geheel verdwenen.

1604 December 20. Ordonnantie van den Raad van Brabant te Brussel aan den eersten deurwaarder, om het vonnis uit te voeren, gewezen 9 December 1604, in zake Willem van Horion,

heer van Ordinghen, suppliant in materie van liquidatie ter eenre en Hans Adam van Tzievel en consorten ter andere zijde.

Zegel geschonden.

1610 Augustus 20. Ordonnantie van den Raad van Brabant te Brussel aan den eersten deurwaarder, op supplicatie van Joncker Hans Adam van Tzevell, inhoudende, dat hij 9 Dec. 1604 van voornoemden Raad vonnis had bekomen tegen Jr. Willem van Horion, heer van Ordingen, waarbij o. a. bepaald was, dat het dorp, de hooge, middelbare en lage heerlijkheid en jurisdictie van Itteren, alsmede het huis en de hooge, middelbare en lage heerlijkheid van Meerssenhoven met alle cijnzen, keuren, pachten, goederen en bosschen, voor twee derden zouden zijn voor den suppliant; waarna de suppliant zich in de reëele possessie heeft doen stellen en een stuk land doen akkeren, waarvan Jr. Hans Georgie van Bellickhöffen, zoon van Bertrand, wonende onder Gulik, met zijn pachter de vruchten heeft doen wegvoeren, in welke ordonnantie den deurwaarder wordt opgedragen Jr. Horion te noodzaken, de vruchten terug te geven en, zoo hij zich verzet, hem te dagen voor den Raad, aan welken wordt opgedragen deze zaak te beëindigen.

Zegel verloren.

1645 Januari 31. Brief van de Staten-Generaal, waarbij aan Johanna van Cauwenberch, minderjarige jonge dochter van Maastricht veniam aetatis wordt verleend en toegestaan om hare goederen, zoo leen- als allodiaal, zelfstandig te beheeren.

1654 December 7. Acte van consent door den Raad van State te 's Gravenhage aan Juffrouw Jenne Cauwbergh cum suis, om den oliemolen op de Jeker, gelegen in de limieten van den Vroenhof, te mogen behouden en gebruiken, mits betalende zekere recognitie aan den rentmeester der domeinen van den Vroenhof.

Met opgedrukt zegel van den Raad van State.

1665 December 19. Attest van Maximiliaan Hendrik, bisschop van Luik, meldende, dat zijn wij-bisschop Joannes Antonius Blavier te Luik in de kerk der Capucijnen het H. Diakonaat heeft toegediend aan Servatius Gisbertus van Cawenbergh, kanonik van St. Servaas te Maastricht.

Met opgedrukt zegel des Prins-bisschops. In fine: «exhibitum in Capitulo 5 Januari 1666».

1695 April 24. Brief van den luitenant-stadhouder van het

leenhof van Staats-Valkenberg, meldende dat Arnold Paquier, als gevolmachtigde van Thomas Linssen, beleend wordt met de groote pacht van Hartelsteyn, een grootleen van het leenhof van Valkenberg.

Orig. op perkament met zegel van Johan Heldewier, luitenant-stadhouder.

1724 Februari 21. Consent van den Rade in het Leenhof van Brabant te 's Gravenhage en de landen van Overmaas aan Anna Georgina, geboren barones van Tzievel, douairière van Boelick, vrij-vrouwe der heerlijkheden Meerssenhoven en Itteren, om bij testament, naar goedvinden over haar leengoederen onder de jurisdictie van voornoemd Leenhof gelegen, te mogen beschikken.

Met zegel van het Leenhof.

1432 Januari 9. Schepenbrief van St. Pieter, waarbij Johan Duym voor elf vat rogge, 9 roeden land op den Cruiswech te St. Pieter in erfpacht neemt van Gyselbrecht van Montenaken van een perceel van 9 roeden, die Gyselbrecht geruild had met Driese Coninx voor een evengroot perceel, gepacht van Goird Wynantz en met machtiging van dezen; aan welken laatste Johan Duym de elf vat rogge moest voldoen.

Drie zegels over.

1468 September 1. Toustbrief (huurcontract) door de vier meesteressen van het begijnhof nabij Maastricht, ten behoeve van Jonker Johan Kuende van Vlieck van 8 bunder akkerland bij Vleke voor een pacht van 8 malder rogge jaarlijks.

1561 Februari 27. Schepenbrief van Maastricht, waarbij Daniel van Genck, bakker, aan Wilhelm Grooteclaes, zadelmaker, een huis in de St. Jorisstraat (Groote Staat) tegenover den „windmolen" en het klooster der Predikheeren voor 2925 gulden in recht van erve overgeeft.

Zegels verloren.

(Uit eene aanteekening in dorso blijkt, dat deze brief gediend heeft als bewijsstuk in een proces tusschen Gerit Potten, geïntimeerde en Johan van Kestelt, appellant.)

1571 Maart 2. Schepenbrief van de Boverie te Luik, beoorkondend de overdracht van eene rente van 4 gulden, staande op goederen aldaar gelegen, door „Gerard Remey Charton"

aan zijn zoon Gerard en door dezen aan Thomas, zoon van Johan Gilman.

1639 Juni 18. Schepenbrief van Cheratte, meldende de opname bij Helken Coenen eener som van 800 gulden Brab. ten laste der gemeente Cheratte, om daarmede de noodige herstellingen aan de kerk aldaar te laten doen.

Orig. op perkament. Zegels verloren.

15e—18e eeuw. Titels van eigendom en rechten; processale stukken betreffende de heerlijkheid Itteren en Meerssenhoven enz. In 6 portefeuilles. Ook papieren van familie's, verwant aan heeren van Meerssenhoven uit de 18e eeuw.

1646 en volg. Renten- en ervenboek van Peter Tholen. Fol.

1663 December 6 en volg. Rentenboek van Peter Tholen. Fol.

1657 en volg. Register van erven en renten van Peter Tholen, gekocht met zijne vrouw Geertruyt Molepas en door beiden uitgegeven. Folio.

1661 en volg. Register van ontvangst van pachten van Arnolt Tholen. Folio.

1670 en volg. Rekenboek van Peter Tholen. Folio.

1690—1724. Manuaal van ontvangst van goederen, pachten enz. van Matt. Floris en Cecilia Tholen. Fol.

1695 en volg. „Het oud register van wijlen Joufr. Aleydis Tholen" (Ontvangstregister). Folio.

1712. Rekenboek van Maria Sophia Tholen. 4°.

1722 en volgende. Register van Mechtildis Aleydis Tholen, gehuwd met J. L. Olieslagers. Folio.

1724. Pachtregister van Juffr. Caecilia Clara Tholen. Folio.

1724. Pachtregister van Maria Sophia Tholen. Fol.

1584 en volgende. Register der goederen van Agnes Beckers, weduwe van Ghijsbrecht Cauberch. Folio.

1721 en volgende jaren. Manuaal voor Maria Sophia van Cauwenberch, weduwe de Haene. kl. 4°.

1731—1765. Pacht- en Rekenboek van Olieslagers. Fol. obl.

1757. Register van de capitalen en renten, toebehoorende aan J. A. Olislagers, Folio.

1763. Stipael-register der landerijen, panden en erven van Johannes Arnoldus Olieslagers, commissaris-instructeur en pensionaris van Maastricht, gehuwd geweest met Maria Anna de Theux. Fol.

1760—1788. Register van land- en erfpachten van den heer commissaris-instructeur Olieslagers. Fol.

1789. Comptes de ménage de la famille Olieslagers de Meerssenhoven. Kl. 4°.

1804 en volgende. Rekenboek van de familie Olieslagers van Meerssenhoven. Kl. 4°.

1810. Rekenboek van de familie Olieslagers van Meerssenhoven. Kl. 4°.

1863—'64 November 1. Rekening van ontvangsten en uitgaven door Louis Leenders aan Mevrouw de weduwe Olieslagers. Fol.

1868—1871. Rekenboek (kladboek) van Louis Leenders, rentmeester van Meerssenhoven (arbeidsloon voor snoeien van boomen).

1627. Register van deeling van het sterfhuis van de kinderen Rave. 4°.

1625—'30. Rekenboek van Peter Jekermans, brouwer. Fol.

1545 en volgende. Rekenboek; voorin familieberichten van de familie Krykels. 4°.

1588—1700. Rekenboek van inkomsten van Jan Krykels en erfgenamen. 4°.

Rekenboeken van bezitters van Meerssenhoven.

1551—1671. Rekenboek van bezitters van Meerssenhoven. Daarachter: Afschrift van documenten betreffende Meerssenhoven. Fol.

Begin der XVII[e] eeuw. Huis- en rekenboek, alsmede kroniek en genealogische aanteekeningen van een bezitter van Vleeck, heer van Meerssenhoven. Kl. 4°.

1659 en volgende. Rekenboek van inkomsten van een heer van Itteren en Meerssenhoven. Fol.

Laatst der 17[e] en 18[e] eeuw. Register van goederen en kapitalen van een der bezitters van Meerssenhoven. Fol.

1725 en volgende. Rekenboek (van een heer van Meerssenhoven ?). 4°.

1727—'62. Register der renten en erfpachten van een der bezitters van Meerssenhoven (in 1726 aangelegd). Fol.

1799. Particulier rekenboek van een bezitter van Meerssenhoven. Fol.

Familie van Oirsbeck en Boviers van Oirsbeck.

1569—1667. Memoriaal-boeck van Pieter Boviers en erfgegenamen van renten en inkomsten. Fol.

XVII[e] eeuw. Copie van gichten van Servaas Boonen en zijne vrouw Maria van Oirsbeck onder de hoofdbank Meerssen, door Thomas Fabritius schout en schepen te Meerssen. Folio.

1631—'39. Memoriaal van Pieter Boviers van Oirsbeck van de jaarlijksche agricultura van zijn twee hofsteden te Vliek en Raer. Fol.

1652—'54. Memoriaal-register van inkomsten der goederen van Boviers. Kl. 4°.

1697 en volgende jaren. Register van Henricus Franciscus van den Hove, van zijne goederen in het land van Overmaas en het land van Luik. Kl. 4°.

1724—1758. Pachtregister van de weduwe Maria Gertrude van den Hove. Fol.

1813. Etat des biens provenant de la succession de la veuve Barthels de Itteren. Kl. 4o.

Rekenboeken, onbekend van welke familie.

Circa 1603 en volgende jaren.	Rekenboek	Folio obl.
1668.	„	12o.
1669.	„	4o.
1680.	„	4o.
1704.	„	12o.
1733.	„	Folio obl.

XVI eeuw. Tractatus de regimine sanitatis per . . . Petrum de Tupigano. Ms. Fol. obl.

1736—'47. Kroniek van een lid der familie Haenen, reisbeschrijving. 4o.

1648. „Berey- en verffboeck", verder gewone rekeningen van koop van tarwe enz. Fol. obl.

Bankrechten van Ucle (België). — Blijde inkomst van den hertog van Brabant 1514 (1515) Januari 23 en Additie 151 April 26. 4o.

Rentmeester van het land van Valkenberg.

De volgende registers en bundels zijn op één na van den rentmeester Pieter Bovier, zoo van de Konings- als Staten-contributiën, gedurende het tijdvak tusschen de inname van Maastricht in 1632 en het partage-tractaat 26 Dec. 1661.

1626. Register der contributiën van Adriaen de Groot.
1648. Memoriael van 's Lands onkosten. Folio.
1649. „ „ de kosten van retorsiën. Folio.
1650. „ „ „ ordinaris leden. Folio.
1642—1652. „ „ zekere deboursementen van 's landswegen gedaan. Folio obl.
1641—1651. Memoriael. Folio obl.
1645 en volg. jaren. Id. van de cassa Folio obl.
1641—1643. Rekeningregister, origineel. Folio.
1643—1645. „ „ „ „
1645—1648. „ „ „
1647. „ „ „
1648—1653. „ „ „ „

1649 Juli 16 (begin). Memoriael van de 4 maanden Landdrost.
1649 Nov. 16 „ „ „ „ 16 „ „
1641. Memoriael van de koninkl. beden. Folio.
1642. „ „ „ „ „ „ obl.
1644. „ „ „ „ „ „
1645. „ „ „ „ „ „
1646. „ „ „ „ „ „
1648. „ „ „ „ „ „
1642. Manuaal „ „ „ „ „
1640—1641. Rekening „ „ „ subsidiën „
1642 „ „ „ „ „ „
1647. Memoriaal van de taxe van den Koning van 72 duizend gulden. Folio.
1643. Memoriaal van de koninklijke anticipatie. Folio.
1643. „ „ „ „ „ „ obl.
1645. „ „ „ „ „ „
1641—1646. „ „ „ Staten-contributiën. 6 reg. „ (1)
1647. „ „ „ „ taxe in de 72 duysend guldens. Fol.
1648. „ „ „ „ beden. Fol.
1642. Rekening register der Staten-contributiën. Folio.
1647. Febr. 7. Memoriaal van de Lotharingsche schuld (gemaakt wegens de Lotharingsche troepen in dienst des Konings). Folio.
1642. Koninklijke Majesteits bede. Folio.

1649—1650. Specificatie van uitgaven ten dienste van het land van Valkenberg door Peter Bovier. Fol. obl.

1650—1652. Memoriaal of klad of brouillon, waarin de dagelijksche ontvangst van het land van Valkenberg. Folio.

1652 Mei 24. Memoriaal van de repartitie van het slot van de rekening. Folio.

1e helft der 18e eeuw. Rekeningen en Staten. 1 Portef.

Cataloog eener bibliotheek. 6 dln. Folio.

Id. „ „ 1 dl. 4o.

Handschrift over schoone kunst. 18e eeuw. kl. 4o.

---

(1) Dat van 1642 fol. obl.

Van den heer C. J. M. Vencken, burgemeester van Obbicht:

1700—1701. Schatboek der heerlijkheid Schinveld; tevens: 1816—1819. Memorieboek van een lid der familie Bokken. Folio.

1685. Meetboek der heerlijkheid Schinveld door Nicolaas Haesen. 8vo. obl.

1700—1701. Schatboek der heerlijkheid Schinveld. 8vo. obl.

Van den heer van Doorn te Sittard:

Heerlijkheid Geysteren:

17^{e} Eeuw. Fragment van een proces van Vincent van Schellart en Obbendorp, heer te Geysteren tegen zijn broeder Jan, heer te Durweert, over deze heerlijkheid.

Heerlijkheid Schinnen:

1623—1702. Eenige documenten uit het archief der heeren, leenverheffing, benoeming van een koster, fragment van een proces, enz.

Laatbank Terborgh te Schinnen.

1772—1793. Fragment van een ontvangstregister der laatgelden. Folio.

Van den Weled. heer J. Chorus te Brunssum:

1) 18^{e} eeuw. Register der tiendgronden te Brunssum behoorende aan mejuffrouw Duycker te Aken, getiteld: Annotiens door mij G. Klinckenbergh, secretaris van het marquisaet Hoensbroeck ende rentmeester van de weleedele juffrouwe Duycker opgestelt ter requisitie van gemelde juffrouw tot memorie van haeren toecomenden erffgenaem en desselfs representanten speciael raekende de thiende van Schinvelt . . . ." Fol.
In dat register zijn beschreven de geschiedenis en de lotgevallen der tienden dier heerlijkheid, die behoorden aan voornoemde juffrouw Duycker, N. van Bronsvelt en het hoogadellijk klooster van Heinsberg.

2) 18^{e} eeuw. Reliefregister ofte legerboek der leenen en laeten gehoorende aen den huyse van Heyenhoven tot Schinvelt... Fol.

3) 1773, 1775, 1777, 1785. Cijnskaart van Merkelbeek en Doenrade behoorende aan juffrouw Wildt. Fol.

4) 1789—1790. Een bundel met akten verleden voor N. Römer.

5) 1725 - 1746. Een bundel met akten (1) verleden voor C. Hagen, pastoor te Brunssum en
1762. Eenige akten verleden voor den pastoor dier gemeente Theod. R. Driessen.

Door tusschenkomst van Dokter Schoenmakers te Sittard, die dit Rijks-archief zeer vele diensten bewezen heeft door zijn opsporingen bij gelegenheid zijner reizen in de omstreken van Sittard:

1173. *Renversaal van een pachtcontract tusschen het kapittel van St. Servaas te Maastricht ter eenre en de abdij van Publimont (St. Aegidius) te Luik ter andere zijde* (2):

In nomine sancte et individue Trinitatis: Quum personis ecclesiasticis religiose viventibus et profectui ecclesie Dei fideliter invigilantibus reverencie et honoris prosecutio digne exhibenda est, ea propter ego Syfridus Dei gratia decanus ceterique fratres mei ecclesie beati Servatii que est in Traiecto canonici, viris conversatione et devotione reverendis, scilicet Marsilio ecclesie sancti Egidii que est in Publico monte abbati et Lamberto ejusdem ecclesie priori deferentes petitionem eorum, utpote spiritualium fratrum nostrorum effectui mancipavimus. Ipsum enim abbatem investivimus novem bonuariis adjacentibus villa que dicitur Az et tribus curtilibus in eadem villa iacentibus, ratum habentes ut ecclesia de Publico monte eadem bona in hereditariam possessionem obtineat, quam diu abbas ejusdem ecclesie condicte et subscripte pactionis tenorem non cassaverit. Hec autem est pactio: Abbas tenetur solvere nobis singulis annis de prememoratis bonis tres solidos census Traiecti, sub testimonio duorum canonicorum nostrorum a festo Sancti Remigii infra octo dies. Prefato autem abbate Marsilio ab hac vita subtracto, successor ejus a die quo in sedem abbatis promotus fuerit infra xl dies Traiectum venire tenetur et fratri nostro cui predicte hereditatis census solvitur de jure sibi deputato tres solidos impendere. A quo conventui presentatus per manum decani et ejusdem fratris premissa hereditate sine dilatione, sine refragatione investietur et fratribus amam vini

(1) Akten van verkoop, enz. Dit zijn de eenige akten, wanneer men testamenten uitzondert, door een pastoor geïnstrueerd, welke wij in dit Rijksarchiefdepôt aantreffen.

(2) Wij deelen hier dit charter mede, wijl er slechts eene zeer onnauwkeurige uitgave van bestaat in Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg, dl. V, pg. 31—33.

amministrabit in testimonium et decano sextarium. Hec autem singuli abbatum, qui substituentur, exequi tenentur. Si quisque eorum aliquid premissorum neglexerit ecclesia de Publico monte prememorata bona irrecuperabiliter perdet et ejus ex integro carebit et ecclesia nostra de cetero libere ea possidebit. Huius pactionis et actionis testes sunt: de fratribus ecclesie nostre. Ego Syfridus decanus, Heinricus scolarum magister, Gunterus cantor, Thomas, Gerlachus, Gevehardus, Godefridus, nobiles Alexander, Heinricus de Binga, Erpo, Steppo, Heinricus de Kenzwilre, Heinricus de Visela, Retherus, Baldewinus cellerarius, Henricus de Colonia, Lambertus et alii quamplures. De fratribus de Publico monte hi testes notati sunt secundum abbatis petitionem, Marsilius abbas, Lambertus prior, Heinricus magister, Reinerus cantor, Bruno custos. Acta sunt hec anno ab Incarnatione Domini M° C° l. XX. III° indictione VI regnante Frederico Romanorum imperatore, Rudolfo Leodii existente episcopo Garsendonio Mantuano episcopo ecclesie sancti Servatii preposito."

Zegel afgevallen.

Van den ZeerEerw. heer M. J. Janssen, pastoor te Meerlo:

16e eeuw. Lijst van renten en pachten van O. L. Vrouwe broederschap te Tegelen (over die broederschap zie Publications ... de Limbourg, t. XIII p. 71).

Door overname:

Van den ZeerEerw. heer Pastoor van Limbricht:

1728 Mei 25. Bevelschrift tot specifieke opgave der collectabele renten van de geestelijkheid onder Limbricht, wegens kerkelijke subsidie.

Afschrift op papier.

Huis Doenrade en Dobbelstein.

1718 December 26. „Ontfanck cedule", register van ontvangst van het adellijk huis Doenrade. Folio.

1631—1669; 1682; 1686; 1693; 1696—'97. Ontvangst van de caerte van het adellijk huis Doenrade. 8°. obl.

1688—1689. Idem van het adellijk huis Doenrade en van Dobbelstein. 8°. obl.

17e eeuw. Lijst van „diffalianten" in het leenverheffen van het adellijk huis Doenrade. 8°. obl.

1685—1717. Staat der restanten van het adellijk huis Doenrade, 3 lijsten. 8°. obl.

17e eeuw. Register der erfrenten. 8°. obl.

1687. Inventaris der namen van de ophelders der panden onder de laatkaart van het adellijk huis Doenrade. 8°. obl.

1691—1697. Leenverheffingen. 8°. obl.

1643—1698 en 1728. Gedingen- en vonnisboek van het laathof Doenrade. Folio.

1608—1722. „Pagtboek" van het adellijk huis Doenrade, vernieuwd in 1722. Reg. fol.

1732 Aug. 22. Accoord tusschen den bezitter van voornoemd huis, O. L. Limpens, en de erfpacht-debiteuren.

Circa 1732. Fragment van een proces in zake den leen- en laatheer contra de pandhouders van de panden daar Hendryck Goris uitgestorven is.

1753. „Staet en specificatie" van panden, leenroerig aan het adellijk huis Doenrade. 1 Bundel fol.

Oirsbeek (Dorpsbestuur).

1689—1773. Ontvangstregister van de schatting. 8°. obl.

1787. Rolle van quotisatie of lastboek. Folio obl.

1794—1830. Losse bescheiden van administratieven aard en eenige plakkaten. In eene portefeuille.

Van den heer Ontvanger der Registratie en Domeinen te Sittard:

Kapittel van St. Petrus te Sittard.

1745 Maart 29. Onderhandsche verkoopakte, waarbij het Kapittel aan Mathias Weusten een weide verkoopt, bij het „Schütgen Strasge" gelegen, belast ten voordeele van het Kap. met 12 vat rogge. Notarieele Copie.

1784 Juli 20. Onderhandsche akte opgemaakt in presentie van den Secretaris van het Kapittel, waarbij Gerard Hamers

en zijne vrouw, bekennen eene som van 200 rijksd. ontvangen te hebben tegen 5% met veronderpanding van land.

In dorso staat de realisatie voor 't Schepengerecht te Sittard 1784 Aug. 26.

1786 Febr. 18. Idem, waarbij Gerard Jessen bekent eene som van 50 pattacons species tegen 5 % opgenomen te hebben. In dorso realisatie als boven 1786 Maart 9.

1800 Juli 19. Pachtcontract, opgemaakt door den Secretaris van het Kap., waarbij dit laatste verpacht aan den gerichtschrijver Stoffels 2 perceelen land. Met vertaling in het Nederlandsch van lateren tijd.

Klooster der Dominikanen te Sittard.

1774 Dec. 3. Onderhandsche akte, waarbij Jan Spetgens te Grevenbicht verklaart opgenomen te hebben van den procurator van voorn. klooster een som van 100 kronen tegen 4 % met veronderpanding van gronden. In fine realisatie voor 't Schepengerecht van Sittard van 1775 Jan. 27.

1783 Aug. 2. Idem, waarbij Theodorus Hubens van Grevenbicht van denzelfde verklaart opgenomen te hebben eene som van 225 rijksdaalders tegen eene jaarl. rente van 4 %.

1786 April 1. Idem, waarbij Gertrudis Boeten, weduwe van Theodoris Hubens, Arnoldus Boeten en Theodorus Haerden verklaren, dat wijlen Theodorus Hubens opgenomen heeft eene som van 225 Rijksd. tegen 4% van de Paters Predikheeren te Sittard en dat Gertrudis Boeten voorgen. dit kapitaal ten haren laste neemt tegen jaarl. interest, met veronderpanding van gronden. Gereal. voor het gerecht van Sittard 1786 April 6.

1786 April 4. Onderhandsche akte tusschen den Eerw. Pater Benedictus Haerden, procurator der Predikheeren te Sittard, en Lambertus Leurs, gehuwd met Elisabeth Schülpen, waarbij Lambertus Leurs belooft dat hij voor het onderhoud van zijn schoonbroeder F. Albertus Schülpen, gedurende zijne studie te Leuven betalen zal 100 Fransche kronen, met veronderpanding van gronden.

1792 April 16. Idem, waarbij Godefridus Meulenbergh van Urmond verklaart ontvangen te hebben van den Procurator der Predikheeren te Sittard eene som van 1000 gld. Maastr. cours, tegen 4 %, met veronderpanding van gronden.

Klooster St. Agnetenberg te Sittard.

1711 Oct. 10. Akte, waarbij Ferdinand Domingo d'Amesaga afstaat ten behoeve van de wed. Paes te Sittard een rentebrief wegens een kapitaal van 100 pattacons ten laste van Areth Wyers. Met realisatie voor 't Schepengerecht van Oirsbeek van 1718 November 10.

1718 Nov. 10. Akte van het Schepengerecht van Oirsbeek, beoorkondende den afstand van dezen brief door de kinderen, Paes ten behoeve van het klooster van St. Agnetenberg, als de dote voor de novice Anna Elisabeth Paes.

Extract uit het transportregister van Oirsbeek met afschriften dezer 2 akten.

1794 Febr. 11. Not. akte, waarbij Arnoldus Otten bekent ontvangen te hebben van het klooster van St. Agnetenberg te Sittard 100 Fransche kronen tegen 5 %, met veronderpanding van goederen. Gereal. den 13 Nov. 1794 voor de Schepenbank van Schinnen.

Extract uit 't Schepenregister aldaar.

Kanoniken van St. Anna in O. L. Vrouwe kerk te Maastricht.

1782 Aug. 12. Realisatie door het Schepengerecht te Wijnandsrade eener not. akte van 1782 Aug. 7, waarbij Lambertus Raven, inwoner van Wijnandsrade, verklaart opgenomen te hebben van de broederschap van St. Anna in de kerk van O. L. Vr. eene som van 500 gld. Brab. M. C. tegen 5 %, tegen veronderpanding van goederen.

Extract uit het Schepenregister aldaar.

Kruisheerenklooster te Maastricht.

1791 Febr. 24. Notarieele akte, waarbij Joannes Raeven, van Wijnandsrade bekent ontvangen te hebben van het klooster der Kruisheeren te Maastricht eene som van 300 gld. brab. M. c. tegen 5%, met veronderpanding van gronden. Gereal. den 29 Maart 1791, voor de Schepenbank van Wijnandsrade.

Karthuizers te Vogelzang bij Zeelhem.

1788 April 22. Onderhandsche akte waarbij Adam Zellissen en echtgenoote te Schinnen verklaren opgenomen te hebben van de Karthuizers te Vogelzang bij Zeelhem 150 rijksd. tegen 5%, met veronderpanding van goederen.

Gereal. voor het Schepengerecht van Schinnen, met verschillende kwitanties van geldopname.

1815. Sommier de consistance des Domaines Nationaux. 2 deelen.

1804. Register van inkomsten wegens renten (cijnzen) van geestelijke goederen. 2 Deelen.

Van den heer Ontvanger der Domeinen en Registratie te Weert:

Sommier des fermages. Reg. folio.
" " rentes. " "

Van den heer Ontvanger der Domeinen en Registratie te Meerssen:

Grossen van akten uit de Schepenregisters, realiseerende notarieele akten, waarbij schuldbekentenissen ten behoeve der volgende kloosters en kerkelijke instellingen worden geïnstrumenteerd en notarieele grossen (niet gerealiseerd door Schepengerechten).

1e. Kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht.

1765—1794. Vijf akten.

2e. Broederschap der Kapellanen te Maastricht van het Kapittel van St. Servaas.

1750—1791. Drie akten.

3e. Klooster der Predikheeren te Maastricht.

1751—1792. Tien akten.

4e. Klooster der Augustijnen te Maastricht.

1736—1794. Negen akten.

5e. Klooster der Kruisheeren te Maastricht.

1789—1793. Vijf akten.

6e. Klooster der Begaarden (van de 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1787—1794. Twee akten.

7e. Klooster der Sepulchrienen (Bonnefanten) te Maastricht.

1785—1791. Vijf akten.

8e. Klooster de Nieuwenhof (zusters der 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1747—1793. Veertien akten (en een dubbeld).

9e. Klooster der Annunciaten te Wijk-Maastricht.

1754—1765. Twee akten.

10e. Klooster de Maagdendries (zusters der 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1739—1791. Vijf akten.

11e. Grauwzusters (der 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1766—1786. Vier akten.

12e. Calvarieberg (zusters der 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1770—1791. Tien akten.

13e. Klooster Catharinadal (zusters der 3e orde van St. Franciscus) te Maastricht.

1701—1725. Twee akten.

14e. Klooster Mariaschoot (zusters der 3e orde van St. Franciscus) te Nunhem.

1757. . Eene akte.

15e. Adellijke Abdij Hocht.

1760. . Eene akte.

Akten ten behoeve van particulieren (wellicht later in het bezit gekomen van kloosters of andere kerkelijke instellingen).

1751—1791. 17 akten van obligatie.

1736. Eene akte van verkoop.

An 7 Ventôse 9 (1799 Februari 27). Verpachting door de „administrateurs municipaux" van Wittem van landerijen aldaar gelegen.
Geregistreerd te Heerlen 23 Ventôse an 7 (1799 Maart 13).

1806 October 22. Verpachting door de „administration de l'enregistrement et du domaine" van goederen en gronden, gelegen onder de gemeente Wittem.
Geregistreerd te Maastricht 1806 November 8.

Verschillende bescheiden betreffende renten en verpachtingen ten behoeve van het nationaal domein van het Departement der Nedermaas. In eene portefeuille.

Door aankoop:

Adellijke Abdij Munster (van de orde der Cisterciensers) te Roermond.

1662 Maart 20. Brief van de Abdisse, Prioresse en het Convent van de abdij het Munster te Roermond van de orde van de Cisterciensers, waarbij zij opnemen 3000 gulden Roermondsch van de mater en het Convent van het klooster Bethlehem te Oisterom onder Venray en verkoopen eene rente van *f* 120, hun tienden en goederen veronderpandende.
Zegels verloren.

Heerlijkheid Rimburg.

1782 Januari 8. Verklaring van Frederick Charles baron de Fürstenberg, als voogd van Mrs. de Galen d'Ermelinghoff en L. F. H. baron de Westerhold et Giesenberg, dat de heerlijkheid Rimburg verkocht is aan den graaf van Ligneville.
Copie geteekend voor eensluidend afschrift en vertaling uit het Hoogduitsch en bezegeld door Pequignot, luitenant-auditeur van het regiment van Vierset te Brugge, 1782 Mei 29.
Op papier met opgedrukt zegel van Pequignot in rood lak.

Grondheerlijkheid Ubach, behoorende aan de Abdis van Thorn.

1705 October 24. „Designatie van de leenen en de andere gerechtigheyden, toebehoorende onder die herlicheydt van Ubach aan eene tijdelijcke Abdisse en Princesse van Thorn."

1703 October 24. Ordre verbiedende alle clandestiene en bedrieghelijcke actiën van coop- ende versatzedulen door Eleonora van Stauffen, Abdisse van Thorn, als vrouw van Ubach.

Beide akten minuten, op papier.

Adellijk huis te Holtum.

1794 Februari 26. Testament van Johan Joseph, freyherr van Hove.

Copie geteekend door J. J. A. Stoffens gerichtsschreiber.

Daarin wordt beschikt over de Rittersitz Holtum.

Brieven van het Leenhof van Venlo uitgegaan.

1732 Januari 24. Reliefbrief van het leenhof van het Staatsch Overkwartier te Venlo, waarbij Theodorus van Oeyen uit kracht van volmacht der voogden van de onmondige kinderen van wijlen Jan Pastiens en Catharina Vogels, het Pyls-leen te Echt in het ambt Montfort aan den leenstadhouder opdraagt, die daarmede op zijn verzoek beleent Jacobus Arnoldus Geeten.

Met fragment van het zegel des leenhofs.

1738 Mei 29. Reliefbrief als boven, waarbij Wilhelmus van Laar, namens J. P. G. Geeten, scholtis te Nieuwstad, en zijn metgedeelingen beleend wordt met Volquyns leen onder Echt, in het ambt Montfort.

Met fragment van het leenhofszegel.

1738 Mei 29. Reliefbrief als boven, waarbij Wilhelmus van Laer voor hem en zijne metgedeelingen beleend wordt met het Ohe of Grosleen onder Echt.

Met fragment van het leenhofszegel.

Schepenbrieven van Roermond.

1476 Mei 4. Schepenbrief van Roermond, waarbij Symon Wellens tien stukken lands buiten Nyelre porten geeft en verkoopt aan Claes Genen.

1 zegel over.

Schepenbrieven van Venlo.

1390 Juni 11. Schepenbrief van Venlo, waarbij Peter Dasse en Peter Nagh overgeven het huis dat van Gobbel Dasse was in de „Vleischstraten" aldaar aan „Gheraerten ende Peeterken, Gobbel Dassen kinderen, dy Jutken, Aelbrechts dochter in gher Scholen van huem behalden heeft."

1 zegel over.

1399 December 5. Schepenbrief van Venlo, waarbij Reyner Haesken verkoopt aan Johan van Rurmunde een deel erf gelegen op ter Vleischstraten aldaar.

1402 Februari 14. Schepenbrief van Venlo, waarbij Peterken wylen Gobbel Dasch dochter „verteegt" op huis en erve op de Vleischstraten aldaar ten behoeve van Henken Zwertvegers en Johans erve van Rurmunde en dat zij in haar minderjarigheid verkocht had.

Fragmenten van 2 zegels.

1407 Juni 23. Schepenbrief van Venlo, waarbij Heynken ter Sypen belooft dat hij aansprakelijk zal zijn voor „tiense-off. jaergulden", die men zou vorderen van een „hoeffstaet" en erve; die hij aan Geraert Vluggen had verkocht, gelegen achter zijn huis bij de „Loerpoerten" aldaar, en dat Geraert deze zou kunnen verhalen op zijn voornoemd huis.

Een der drie zegels ongeschonden.

1442 Maart 21. Schepenbrief van Venlo, waarbij Jacop Medze en Peter zijn zoon eene scheiding en deeling aangaan wegens goederen te Straelen in leen gehouden van den abt van Sieberg (Siegburg), in de kerspelskerk van Straelen, het recht op de visscherij op de Maas bij Venlo, het „Saltmeet ampt" te Venlo enz.

Met 2 zegels.

1456 April 24. Schepenbrief van Venlo, waarbij Peter Bartscherer in „erfftiense" uitgeeft aan Jacop Jan Dericks zoens

zoen van Heppenart een huis en erf achter „in den weiden ter Weteringen waert".

Twee zegels van de drie nog over.

1465 April 4. Schepenbrief van Venlo, waarbij Johan van Pollen en zijne dochters Marye en Anna het „saltmeestersampt" en erven te Venlo verkoopen aan Gerat van Ruweel.

Alleen het zegel van den richter nog over.

1472 Mei 27. Schepenbrief van Venlo, waarbij Heynrick Rademeker, zoon van wijlen Johan, verkoopt aan Margriet van Lytte, drie „Rijnsgulden erfftienss" op zijn huis en erve, waar „die oleymoelen" staat, met den molensteen en gereedschappen tot den molen behoorende.

Met twee beschadigde zegels.

1483 Maart 29. Schepenbrief van Venlo, waarbij Henrick Eyngelen verkoopt aan Derick Ghyszen een „baent" met erve, groot 2 morgen, „aen ghene zijde den schaepsdyck ter Luysseycken wart aen".

De drie zegels gaaf.

1565 Januari 6. Huwelijks-contract tusschen Ditrich Moutz, zoon van wijlen Henrich en Elisabeth Inghenhausz, en Margriet de Lait, dochter van Lynart en Beatrix Roffertz; bezegeld door schout en schepenen van Venlo.

Drie zegels gaaf.

1582 Februari 15. Schepenbrief van Venlo, waarbij Johan de Groet, ter eenre en Elyzabeth Clompertz en Peter van Stadtloe ter andere zijde, een verdrag maken betreffende de onderlinge overgave van rente-brieven.

Zegels afgevallen.

1600 October 6. Schepenbrief van Venlo, waarbij de kinderen van joffer Eleonora van der Lynden, weduwe van den drost Johan van Stalbergen, Jonker Adam van Stalbergen en Juffrouw Walberga van Stalbergen, ook voor hun zuster Maria, nadat de moeder afstand van haar tocht had gedaan, verklaren, dat zij in het openbaar met brandende kaarsen verkocht, opgedragen en overgegeven hebben aan Henrich Vermaesen, rentmeester van Venlo, een camp genaamd den Leymskamp.

1605 Februari 25. Schepenbrief van Venlo, waarbij dezelfden

(na afstand van den tocht door de moeder) aan denzelfden Vermaesen, een erfcijns verkoopen, welke zij bij den vorigen brief hadden uitgehouden.

Tranfix.

1701 April 29. Schepenbrief van Venlo, waarbij Johan Adam Schenck de Nydeggen als aangeboren momboir zijner twee onmondige nichten, kinderen van Jacob van Darth en Sibilla Schenck, in leven echtgenooten, met machtiging van het gerecht van Sevenum, verkoopt, opdraagt en overgeeft aan Christoffel de Zeeberg, een huis met achterhuis, recht van opvaart, enz. op de „vleeschmerckt", achter uitschietend op den „gasthuysplaets".

Met drie zegels.

1704 October 15. Schepenbrief van Venlo, waarbij Catharina Boemers verkoopt, opdraagt en overgeeft tien rijksdaalders jaarlijkschen erfcijns aan Johan Henrici uit een beemd, groot ongeveer 2 morgen, achter Stalberghs huis.

Twee zegels over.

1718 Februari 7. Schepenbrief van Venlo, waarbij Johan Henrici dezen cijns verkoopt, enz. aan Hendrik Custers. Transfix van het vorig charter.

De drie zegels over, een geschonden.

1718 Maart 5. Schepenbrief van Venlo, waarbij Hendrik Custers dezen cijns overgeeft en cedeert aan Hendrick van Darth, raad van het Hof van Gelderland en Cornelia Francisca Schenck van Nydeggen zijn vrouw. Transfix van het vorige.

De drie zegels over.

1712 November 5. Testament van den burgemeester en schepen Arnoldt Bloemarts en zijne vrouw Elisabeth Moesch voor twee schepenen van Venlo.

Met twee opgedrukte zegels. Op papier.

1758 October 6. Schepenbrief van Venlo, waarbij Arnoldus Ferdinandus Bucken, zoon van den schepen en oud-burgemeester Johan Bucken, van plan in de Sociëteit van Jesus te treden, zijn goederen overgeeft en cedeert aan zijne twee zusters en zwagers (die zwagers heetten Joannes Mattheus Schoonbroodt en Theodorus Joannes Richardt).

Met drie opgedrukte zegels op papier.

1760 April 23. Schepenbrief van Venlo, waarbij Wilhelmus Theunissen, kapellaan te Blerick verkoopt, cedeert en overgeeft aan Joannes Peters een erf op de Nieuwstraat te Venlo.

Met twee Schepenzegels, 1 geschonden.

1768 Juli 14. Schepenbrief van Venlo, waarbij de ritmeester Fodor en vrouwe Elisabeth Messemaakers, echtgenooten, verkoopen, cedeeren en overgeven aan den vicarius Rochus als syndicus van het Kapittel der parochiale kerk te Venlo, eene rente van 14 rijksdaalders ieder à 3 gulden, 16 stuivers Cleefsch, gehypothekeerd op een huis in de Gasthuisstraat.

1 Schepenzegel over.

In dorso: 1776 Juli 8. Bewijs van aflegging van het kapitaal door den schepen P. van Ulft; afgegeven door R. Beckers als syndicus van het kapittel.

1765 Juni 15. Schepenbrief van Venlo, waarbij Cornelis van Landschot, als testamentaire medemomboir van den boedel van Maria Josepha Henrici, wed. J. C. van Aerssen, P. J. Richardt, advocaat bij het Hof te Venlo, bevolmachtigt om in zijn naam den boedel te administreeren en de „gereyde goederen" te verkoopen.

Met opgeplakt zegel der beide schepenen. Op papier.

Schepenbank Blerick.

1419 Januari 30. Brief, waarbij Willem van Kessel en zijn vrouw Geryt van Brochusen bekennen in pacht ontvangen te hebben van het Cistercienser klooster Camp landerijen te Blerick.

1457 Maart 9. Schepenbrief van Arnt die Wilde van Merssen, ambtman en richter des lands van Kessel, en van schepenen van Blerick, waarbij Willem van Kessel en zijne vrouw Geryt van Brochusen opdragen en overgeven aan Johan Toelen van Venlo verschillende erfrenten op goederen te Blerick.

Zegels verloren.

1580. Erfdeeling der kinderen van de Laet te Venlo, betreffende de huizen in de Lumstraten, Fleistraten, Judenstraitten te Venlo, hof te Baerlo, genaamd die Bung, hof Gudelray te Blerick, hof Gasselt bij Graff, hof te Venray, den hof genaamd tot Oyen onder Kessel en Baerlo.

1607 Juni 21. Schepenbrief van Blerick, waarbij verklaard wordt, dat Pieter van Weset en Catryn de Groet zijn huisvrouw,

Jan Adamsz. en Catryn Alerts zijn huisvrouw en Jan Geyen, ook namens zijn huisvrouw, die buitenslands was, op verschillende tijden, en ook gedeeltelijk op geleende aarde hebben getransporteerd, opgedragen en overgegeven de helft van een bouwhof genaamd Guetelroe, hun aangestorven bij den dood van Jan en Wijllem die Groet, aan Pieter Moeitz en Aaltgen Hagens zijn huisvrouw, die de andere helft reeds bezaten.

Gezegeld door den landscholtis Henrick Schenck.

Zegel gedeeltelijk nog over.

1758 October 12. Schepenbrief van Blerick, waarbij Arn. Ferd. Bucken aan zijn twee zwagers en zusters zijn aandeel (een 3e deel) in den hof Gutterloe leenroerig aan het adellijk huis Bree als donatio inter vivos geeft en cedeert.

Met opgedrukt zegel der Schepenbank.

1615 December 16. Verdrag tusschen het klooster van Aldencamp en Peter Moutz, burger te Venlo, wegens den hof van Gaetelroe (1), waarbij de twee oude schilden en lijfsgewin-gerechtigheid, die het klooster beweerde te hebben wegens gemelde hoeve worden afgekocht met 150 gulden Brabantsch.

Op papier. Het opgedrukt zegel van den abt nog over, dat van het klooster verloren.

Schepenbrief van Tegelen.

1605 October 3. Getuigen-verhoor voor schepenen van Tegelen, ten verzoeke van Engelbert van Holthausen, over landerijen, tienden, visscherij en jachtrecht van de heeren van Holthausen op het Huis Nieuwenbroick te Beesel.

Afschrift gewaarmerkt door den griffier van het Souverein Hof te Roermond N. Maen.

Met opgedrukt zegel van het Hof ad causas van 1653, October 15.

Leenhof van het graafschap Horne.

1663 October 23. Leenbrief voor het leenhof van het graafschap Horne, waarbij Franciscus Arnoldus Cox, namens vrouwe Ursula Schellart van Oppendorp en Guillaume Albert d'Anneux,

---

(1) Ook Mondtshof genaamd.

markies de Wargnies en Frederick Chrestien d'Anneux, baron de Crèvecoeur verklaart ontvangen te hebben van den advocaat Herman van Rijswijck te Nijmegen 4000 pattacons in specie tegen eene rente van 250 pattacons, waartoe hij veronderpandt de hof te Assel en den tol aldaar enz.

Met drie opgedrukte zegels.

Leenhof van Bree.

1396 April 4. Laatbrief der laten van Brant van Brede, waarbij deze met toestemming van zijn broeder Zeetzen, aan Johan Greveraede verkoopt een erfcijns van 36 alde groet tornoyse gevestigd op Holtappels goed onder Holtbleryck in het kerspel Bleryck.

Van de drie zegels alleen dat van Zeetzen over. Het zegel van Wilhem Brant van Brede en van Rutgher van Brede, die voor de laten zegelt, verloren.

1560 Februari 18. Brief van Sybertt van Bernnszaw, waarbij wordt verklaard, dat voor stadhouder en leenmannen van zijn huis Bree Teysz Roiffers 4 October 1539 heeft opgedragen en overgegeven zijn deel in den hof Gaitterwardt aan Lenart zu Laedt.

Met zegel van Sybertt.

1565 Juli 29. Leenbrief van Sibert van Bernszaw en twee zijner leenmannen (Johan van Keszell genant Bree en Tiesz Vermaszen) ten behoeve van Gerhart te Latt, Lenartz soin, die met de halve hof voornoemd wordt beleend.

Zegel van Sibert gedeeltelijk over.

1470 Januari 26. Maagscheiding tusschen Ghijsbrecht en Walraven van der Lijnden, door tusschenkomst hunner bloedverwanten Johan van Holtmoelen, Arnolt van Boickholt, Reyner van Holthusen, Johan Houfft, Arnolt Vynck, Heynrick Schinck, Johan van Polle en Peter van Ruweele geheiten Inghenhuyss, betreffende goederen te Roide, Vurst, Venlo en Brede (Maasbree).

6 zegels over (1 beschadigd).

1470 Juni 30. Nader vergelijk tusschen beiden. Transfix.

2 zegels over.

1636 April 10. Huwelijksvoorwaarden tusschen Antonius van Paderborn en Cunera in de Betouw.

Op papier.

Van het Kerkbestuur van Maesniel:

Bijna het geheel rechterlijk archief van de Schepenbank van Maesniel, bestaande in minuten van overdrachten en dossiers, civiele en crimineele processen. In 31 portefeuilles.

ZEGELSTEMPELS.

In depôt overgenomen:

Van het Gemeentebestuur van Meerlo:

1. Zegel der Schepenbank Meerlo, waarop voorgesteld is de H. Johannes de Dooper, staande, tegen wien een schaap, rechts, opspringt; omschrift: *Het schepen seigel te Merlo.*

2. Zegel der heerlijkheid Swolgen, voorstellende den H. Lambertus, ten voeten uit, in bisschoppelijk ornaat, houdende de rechterhand ter zegening opgeheven en met de linker den kromstaf; bezijden de letters S. L.; op den achtergrond rechts eene kerk, links een kasteel.

Van het Gemeentebestuur van Obbicht-Papenhoven:

1. Zegel der voormalige Schepenbank Obbicht in rood koper en rond van vorm, voorstellende: In eene dubbele nis rechts de H. Maagd met het Kindje, links den H. Willibrordus; daaronder een schild, doorsneden, boven van vair, onder van zilver; randschrift: *S. Renovatum in Obbicht.*

Aangekocht:

Zegel van notaris Kannegiesser te Horst (1830—'39): een naar rechts gewende klimmende leeuw, gekroond, omgeven door de woorden: L'union fait la force. Omschrift: *P. A. J. Kannegeisser, notre rl à Horst. Limbourg;* van geel koper en rond.

KAARTEN.

Door tusschenkomst van den heer Rijksarchivaris in Groningen:

Plan de la ville de Venlo et du fort de St. Michel, reduit de grand en petit, par G. I. E. Marlet fils, décembre 1728. Geteekend en gekleurd. H. 0.48, br. 0.455 M.

Door tusschenkomst van den heer Rijksarchivaris in Noord-Brabant:

Situatiekaart van de legers der geallieerden en de Franschen voor den slag van Laeffeld, in de nabijheid van Maastricht, 1747. t'Amsterdam bij Dirk Sligtenhorst. Geschenk. Hoog 0.24 en breed 0.315 M.

BOEKEN (voornaamste aanwinsten).

Door tusschenkomst van Uwe Excellentie:

L'art typographique dans les Pays-Bas 1500—1540, par Wouter Nyhoff. La Haye, M. Nyhoff. 1902. 4 afl.

Door geschenk:

Van den heer C. J. M. Vencken, burgemeester te Obbicht:

Gemeyne Sendt-brieven . . . . door H. Jacobi. Tot Maastricht, bij de wed°. G. van Gulpen. 4°.

Reglement over de civiele rechtspleging voor de Oostenrijksche Nederlanden. Brussel 1786. 8°.

Historie van den koninklijken Propheet David. Te Venlo, bij de wed. H. Bontamps. 1788.

Lettre encyclique de notre Très-Saint-Père le Pape Pie VII à tous les évêques catholiques . . . à Franckfort. 1800. 8°.

Van den heer dokter Schoenmakers te Sittard:

Dissertatio inauguralis juridica de pactis quam . . . in Universitate Coloniensi . . . publice disquirendam dat Franciscus Xaverius Wulff Sittardiensis. 1779. Col. 4°.

Vlaggekaart van F. C. Lotter in Augsburg.

Van den ondergeteekende:

Feestschrift bij het bezoek van Hare Majesteit Wilhelmina en Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden aan Limburg en de stad Roermond, op Vrijdag 17 Juli 1903.

A. F. van Beurden: De paltsgraven Russel. Roermond, Herman Veith. 1903. 8°.

De „Sage" uit de Veen te Venlo (plaatselijk tongval). 8°.

J. Schaepkens, Essai de notice biographique sur Arnaud Schaepkens. Maastricht, Leiter—Nypels. 8°.

Les siéges de Maestricht en 1407 et 1408, pendant le règne de Jean de Bavière et de la bataille d'Othée. Maestricht, Leiter—Nypels. 8°.

J. P. Waltzing, Inscriptions Latines de la Belgique romaine (1). Louvain, Ch. Peeters. 1902 en 1903. 2 fasc. 8°.

G. Simenon, Le livre des comptes des arbalétriers de Tongres. Tongres, Collée. 1903. 8°.

„Vereeniging de Kollenberg", Jaarboekje voor Sittard. 1903. Sittard, B. Claessen. 12°.

Door aankoop:

Saint-Allais, de, Nobiliaire Universel de France ou Recueil général des généalogies historiques des maisons nobles de ce royaume. Paris, Bachelin—Deflorenne. 1872—1875. 20 dln. 8°.

Ströhl, H. G., Deutsche Wappenrolle, enthaltend alle Wappen Standarten, Flaggen, Landesfarben und Kokarden des Deutschen Reiches seiner Bundesstaaten und regierenden Dynastien, nach offiziellen Angaben, gezeignet und erläutert. Stuttgart, Julius Hoffmann. 1897. 4°.

— Heraldischer Atlas. Eine Sammlung von heraldischen Musterblättern für Künstler, Gewerbetreibende sowie für Freunde der Wappenkunde. Stuttgart, Julius Hoffman. 1899. 4°.

Almanach de Gotha pour l'armée 1806. Gotha, C. W. Ettinger. 12°.

Almanach de Gotha (1837, 1840, 1841, 1887—94.) Gotha, Justus Perthes. 11 dln. 12°.

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der gräflichen Häuser. 1868. Gotha, Justus Perthes. 12°.

---

(1) Overdrukken uit de Musée Belge (Revue de Philologie Classique). Hierin over Romeinsche steenen met inschriften, gevonden te Maastricht.

Gothaisches genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser, 1853, 1865. Gotha, Justus Perthes. 2 dln. 12°.

Katalog der Freiherrlich von Lipperheide'schen Kostümbibliothek mit Abbildungen. Lieferung 17—18. Berlin, Franz Lipperheide. 1902. roy. 8.

Hoppenot, F., Le Crucifix dans l'histoire, dans l'art dans l'âme des Saints et dans notre vie. Lille, Desclée de Brouwer et Cie. 1901. 4°.

Gilde de St. Thomas et de St. Luc. Bulletin de la trentedeuxième session Limbourg Hollandais. Lille, Societé Saint-Augustin. 1903. 4°.

Congrès archéologique et historique de Tongres Compte-rendu 2 fascicules. Tongres, Colleé. 1902. 8°.

Chestret de Haneffe, J. de, Numismatique de la principauté de Liége et de ses dépendances (Bouillon, Looz) depuis leurs annexions. Bruxelles, F. Hayez. 1890 et supplément. 1900. 4°.

Corexhe, Michel, Les monnaies de Charlemagne. Gand, S. Leliaert, A. Siffer C°. 1886. 8°.

Bequet, A., Les tombes plates du comté de Namur. 8°.

Wattenbach, W., Das Schriftwesen im Mittelalter. Leipzig, S. Hirzel. 1896. 8°.

Kessel, P. N. C. C. A. de, Livre d'or de la noblesse Luxembourgeoise, ou recueil historique, chronologique, généalogique et biographique des familles nobles du Luxembourg ancien et moderne. Arlon, J. Everling. 1869. 8°.

Bulletin de l'Institut archéologique Liégeois, tom. XXVIII et XXIX. Liège, Leon de Thier. 1899/1900. 1 dln. 8°.

Description de la solemnité inaugurale de sa Majesté l'empereur et roi Léopold II, comme duc de Gueldres célébrée a Ruremonde le 22 Septembre 1791, dédiée à leurs altesses royales les sérénissimes Gouverneurs et capitaines-généraux des Pays-Bas. Ruremonde, G. Gruyters. Fol.

Rolduc in woord en beeld. Geschiedenis der abdij en der onderwijsinrichting, bewerkt ten voordeele der abdijkerk door Dr. R. Corten, directeur der scholen van Rolduc, voortgezet van 1893 door A. H. M. Ruyten, leeraar. Utrecht, snelpersdrukkerij van het St. Gregoriushuis. 1902. 4°.

Pastorale dioecesis Ruraemundensis illustrissimi ac reverendissimi domini D. Angeli d'Ongnyes, episcopi Ruraemundensis iussu emendatum. Ruraemundae, Petrus Vallen. 1708. 4°.

Lijst der grootmeesters, overige dignitarissen en leden van de orde van den H. Michael van 1721—1769. kl. 8°.

Coens, P., Disquisitio historica de origine beghinarum et beghinagiorum Belgii. Leodii, Christianus Ouwerx. 1629. 12°.

Cuyckius, Henr, Speculum concubinariorum. Lovanii, Johannes Masius. 1601. 12°.

Les constitutions de l'ordre de St. Sépulchre. Qui est de chanoines et chanoinesses regulières institué par S. Jacques le juste apostre et premier evesque de Hierusalem. Avec les points de la reforme selon le sacré Concil de Trente; avancez par le S^me^ et R^me^ Evesque et Prince de Liége et le S^e^ Jean de Chokier, chanoine de l'église cathedrale et vicaire général. Liége, Jean Tournay. 1631. kl. 4°.

Alexandre, J., Chronica Lobbiensia, chronicon rhytmicon Leodiense, annales Leodienses et Fossenses. Leodii, L. Grandmont-Donders. 1882. 8°.

— Annales sancti Jacobi Leodiensis. Chronicon breve Leodiense ex codice Aureaevallis cum proemio et notis L. C. Bechmann. Leodii, L. Grandmont-Donders. 1874. 8°.

Brouwer Ancher, A. J. M., De Gilden. 's Gravenhage, Loman en Funke. 8°.

Reglement ende ordonnantie tot kortere administratie ende expeditie van justitie in syne Majesteyts Souvereynen Raede gheordonneert in de hertoghdommen ende landen van Brabant ende van Overmaze. Brussel, Eugenius Henricus Friex. 1691. 4°.

Kremer, A. J. C., De graven in Hameland en de oorsprong der graven van Nassau, Gelre en Cleve en Zutphen. Arnhem, P. Gouda Quint. 1873. 8°.

Koker, F. C. W., Onderzoek naar den aard en de geschiedenis der vicarie goederen in Nederland. Utrecht, J. Greven. 1857. 8°.

Hénoul, J. B., Annales du pays de Liége, depuis les derniers Eburons jusqu'au règne du prince-évêque Georges-Louis de Bergh. Premiere partie. 8°.

Unterthänigste Actenmässige-Informatorial-Gegen-Deduction, sambt Bitt Appellatischen Anwaldts in Sachen Angebentlicher sämbtlicher Eingesessener der Aembter Born undt Sittardt des Hertzogthumbs Gülich contra Herren Johann Matthiassen Maes, der rechten Licentiaten, ihrer chürfurstl. Durchleucht zu Paltz Hoff-Rhaten und Vogten daselbst. Fol.

Piot, Ch., Inventaire des chartes des comtes de Namur, anciennement déposées au château de cette ville. Bruxelles, F. Hayez. 1890. fol.

Proost, J., Inventaire ou table alphabétique et analytique des noms de personnes contenus dans les registres aux gages et pensions des chambres des comptes. Bruxelles, F. Hayez. 1890. fol.

Borman, C. de, Chronique d'Adrien d'Oudenbosch. Liége, D. Cormaux 1902. 8°.

Henrichs, L., Geschichtliche Nachrichten über die stadt Geldern im 14 und 15 Jahrhundert. Geldern, L. N. Schaffrath. 1898. 8°.

— Die Mark Straelen und ihre Zügehörigen Orte. Geldern, L. N. Schaffrath. 1889. 12°.

Danckerts, Juste, Description géographique et historique de dix provinces du Pais-Bas Espagnol accompagnés de trente-deux cartes géographiques portatives pour la commodité des voyageurs. Amsterdam. 8°. obl.

Finckelhaus, Sig., Tractatus de jure patronatus ecclesiastico. Lipsiae, Thomas Schurerus et Matthias Götzius. 1639. 4°.

Staats Evers, W., Eenige conclusiën en belangrijke zaken voor het provinciaal gerechtshof van Gelderland genomen. Zutphen, W. Thieme. 1857. 2 Dln. 8°.

Reede, J. F. van, De zoogenaamde heerlijke regten in verband beschouwd met het vierde der additionele artikelen der Grondwet. Utrecht, J. G. Broese. 1854. 8°.

Borman, C. de, Thierry de Lynden était-il bâtard? Réponse à M. le Baron Adhémar von Linden. Utrecht, Kemink en Zoon. 1901. 8°. 2 dln.

Bass, Alfr., Beiträge zur Kenntnis deutscher Vornamen. Leipzig, Otto Ficker. 1903. 8°.

Lijste van de doode en gequetste officieren in het attacqueren van de contrescarpe en halve maen van Maestricht, alleen des nachts tusschen den 24—25 Juny 1673. 8°.

Liste des officiers mortz et blessez la nuit du 24 et 25 Juin à l'attaque de la contrescarpe et demi lune de Maestricht. 1 blad. 4°.

Lijste van de dooden en gequetste officieren vant uytgetrocken guarnisoen van Maestricht. 1 blad. 4°.

VII. *Uitslag der pogingen om afschrift te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Onder dit opzicht valt dit jaar niets bizonders te vermelden.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Door den Kolonel-Directeur van het krijgsgeschiedkundig archief van den Generalen Staf, F. de Bas, werd, bij schrijven van 23 September 1902, mij kennis gegeven, dat de eerste luitenant H. Dyserinck van het 2e Regiment Infanterie, van 1 October a.s. tot de maand Februari d.a.v. wederom zou worden belast met het verrichten van krijgsgeschiedkundige nasporingen in de archieven te Maastricht.
Gemelde heer was, behalve dien tijd, nog zooveel zijne bezigheden hem toelieten, hier werkzaam en legde zich ook onder onze leiding met vrucht op de paleographie toe.
Behalve deze nasporingen werd van dit Rijksarchief gebruik gemaakt door de volgende beambten en particulieren, die wij wederom naar tijdsorde vermelden, en wel, eerst hen, die schriftelijke inlichtingen vroegen en daarna, die persoonlijk in ons archief opzoekingen verrichtten.

De heer Von Dücker, luitenant in het 4e garde-regiment te Berlijn, verkreeg afschrift van een charter van 1241, Maart, zich bevindende in het archief van de adellijke abdij Houthem—St Gerlach, en een afdruk van een aanhangend zegel van Goswinus de Dukere.

De heer Dr. H. Brugmans, adjunct-bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, verkreeg inlichtingen omtrent de zegels der oude Limburgsche steden Maastricht, Roermond, Venlo, Weert, Wessem, Echt, Nieuwstad, Montfort, Gennep, Sittard, Born, Susteren, Valkenberg, Thorn, of der Schepenbanken, alsmede afdrukken van eenige zegels in bruikleen.

Mejuffrouw C. A. H. F. van de Graft, studente in de Nederlandsche taal- en letterkunde te Utrecht, verkreeg inlichtingen omtrent een middeleeuwsch historisch lied te Maastricht.

De heer M. Roosen te Heerlen over het gesticht „de twaalf apostelen" te Maastricht.

De heer Directeur van het Koninklijk Pruissisch Staatsarchief te Dusseldorf, Dr. F. H. Ilgen, verkreeg afdrukken van oude zegels van Maastricht.

De heer Algemeene Rijksarchivaris te 's-Gravenhage verkreeg inlichtingen omtrent het wapen van Valkenberg, voorkomende op de kaart van deze stad, geteekend door Jacob van Deventer, omstreeks 1550.

De heer R. Pick, stads-archivaris te Aken, over Otto van Eberstein, proost van S[t]. Servaaskapittel te Maastricht.

De heer Burgemeester van Valkenberg betreffende de aangevraagde verandering van het wapen dier gemeente, ontleend aan de geschiedenis en de wapenkunde.

De heer Antoon Mirbach te Keulen over den regeeringsvorm van het tweeheerig Maastricht, zoover betreft het recht der beide heeren.

De heer Professor Dr. E. Teichmann verkreeg afschrift van een diploom van 1218, uit het archief van het kapittel van S[t]. Servaas en over de legende van de opstanding der beide bisschoppen Monulfus en Gondulfus van 1039 uit hun graf te Maastricht.

De heer J. W. Enschedé te Overveen kreeg inlichtingen over de familie Van der Kreeken te Maastricht.

Zijne Excellentie de Commissaris der Koningin in Limburg kreeg inlichting omtrent het Koninklijk Besluit van 1828, Maart 6, strekkende tot vereeniging van Oost met Eysden en tevens dat de familie van Lom geen deel heeft uitgemaakt der ridderschap van de Staten van het Spaansch en Oostenrijks Overkwartier van Gelderland.

De heer Burgemeester van Roermond over de betrekkingen van het Vorstenhuis Nassau en Oranje-Nassau tot Roermond en het adellijk Munster aldaar en over den oorsprong van het Roermondsche wapen.

Mejuffrouw Van der Graft voornoemd over Peter Rocquaer of Rochat van Hérine, een partijganger van de partij der Arenbergers in het land van Luik circa 1492, in hun strijd tegen het huis van Horne over den bisschopsstoel van Luik.

De heer Destrée, directeur van het musée d'art et d'industrie te Brussel, naar aanleiding van de tentoonstelling van dinanderie te Dinant, over de doopvont van de St. Janskerk te 's Hertogenbosch en andere werken van den geelgieter Art van Tricht op het eind der 15e eeuw.

De heer Burgemeester van Klimmen verkreeg historische gegevens tot het aanvragen van een gemeentewapen.

De heer Schoenmakers, arts te Sittard, verkreeg met machtiging van Uwe Excellentie vergunning de archivalia van de Schepenbank Klimmen in leen te ontvangen.

De heer A. F. van Beurden, landmeter van het kadaster te Roermond, eenige opdrachtregisters der Schepenbank Roermond.

De heer Albert Schenck, Köningl. Bayr. Oberst Z. D. und Abteilungschef im Kriegs-Ministerium te München, verkreeg inlichtingen over de familie Schenck van Nydeggen in Limburg.

De heer E. Vreuls te Nieuwenhagen over het wapen der Maastrichtsche familie Roosen.

Dr. P. J. H. Cuypers over den bouw van St. Servaas alhier, zoowel handschriften als gedrukte stukken.

De heer Dr. C. Renard, Provinciaal Conservator der Rijnprovincie, nam inzage van kaarten van Erkelenz, Wachtendonck en Gelder, copieën van kaarten van Jacob van Deventer zooeven genoemd te Madrid, en verkreeg inlichtingen over de archieven van het Overkwartier van Gelder.

De heer Evers, professor in het groot seminarie te Roermond, verkreeg inlichtingen over de zegelstempels van Johan van Wittenhorst, heer van Horst, overleden 1569, en zijn vrouw Josina van Wees, toebehoorende aan een zijner bloedverwanten.

De heer D. Brouwers, conservateur-adjoint van het Staatsch archief in de provincie Luik, over het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek en Slenaken.

De Eerw. heer Hanssen, kapellaan te Roermond, nam kennis van een handschrift over het verraad van Maastricht van 1638,

(de verhooren der gevangen genomen geestelijken), waarvan het origineel handschrift in het Rijks-archief te Utrecht berust.

Jhr. Mr. W. H. Hoeufft te Middelburg, verkreeg afschrift van een notarieel huwelijks-contract van 1526 September 10, van een zijner voorvaderen, en afschriften van de leenverheffingen van Haren-leen, een Hornsch leen, ten behoeve van een ander zijner voorvaderen.

De heer Victor von Canisius, veldmaarschalk-luitenant van het Oostenrijksch leger, verkreeg inlichtingen over zijn voorvader Mathias Canisius, die uit Limburg stamt.

De heer Burgemeester van Meerlo, verkreeg afschrift uit het Geldersch landrecht, betreffende het waterrecht van de molens.

De heer Ridder C. de Borman te Schalckhoven (Belgisch Limburg) nam afschrift van twee huwelijks-acten van leden der familie van Tyll, van 1486 en 1506.

De heer Mr. A. Telting, adjunct-archivaris aan het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage, verkreeg inlichtingen over de literatuur betreffende de Limburgsche steden hierboven vermeld, en de jaren waarin zij stadsrecht verkregen hebben of het eerste als stad voorkomen.

De heer Brouwers voornoemd, verkreeg inlichtingen over eenige archiefstukken van de Augustinessen-Abdij Sinnich (Belgisch Limburg) en nam afschrift daarvan.

De heer J. P. van Someren, bibliothecaris der Universiteit te Utrecht, verkreeg inlichtingen over de archieven, waarin zich documenten kunnen bevinden omtrent Hendrik van den Berg, stadhouder van het Overkwartier in Gelderland.

De heer Jhr. D. Rutgers van Rozenburg, secretaris van den Hoogen Raad van Adel te 's-Gravenhage, verkreeg inlichtingen over het wapen der familie de Groote, en omtrent deze familie zelve.

De heer F. Janssens, burgemeester te Weert, verkreeg inlichtingen over de studiebeurs Graven.

De heer Brouwers voornoemd over het hof van Lenculen te Maastricht.

De heer L. von Pawel von Ramingen, Minister Z. D. Wirklichen Geheimrath te Brunswijk, over het wapen der familie de Groote

De heer A Canoy te Venlo, over de echtheid van een document van 1232, waarin van zijn familie melding werd gemaakt.

Mr. W. del Court te Lyminge, Queenscollege, deed nasporingen in de opdrachtsregisters van Vaals, over de verzending van laken naar Portugal op het laatst der XVIIIe eeuw.

De heer D. van de Casteele, staatsarchivaris te Luik, verkreeg te leen meerdere charters van de abdij Rolduc.

De heer Mr. L. G. N. Bouricius deed nasporingen over het postwezen en consulteerde ook de „nieuwe Postkaart van het Duitsche rijk" uit de 18^e^ eeuw.

De ZeerEerw. heer Edm. van Wintershoven, pastoor te Emael (Belg. Limburg), consulteerde herhaaldelijk het archief omtrent de familie van Wevelinchoven en deed andere genealogische nasporingen.

De heer G. Beerninck, hoofd der school te Nijkerk, bij Arnhem, consulteerde het archief voor genealogische doeleinden.

De heer Ch. Jelinger alhier, nam inzage der calque-teekening van de „éboulements van den St. Pietersberg", nabij Maastricht.

De ZeerEerw. heer Paquay, consulteerde de charters van het voornoemde kapittel van O. L. Vrouw, berustende in het Algemeen Rijksarchief en door welwillendheid van den heer Algem. Rijksarchivaris voor dat doel naar dit Rijksarchief opgezonden.

De ZeerEerw. heer G. Hustinx oud-leeraar, maakte meermalen van het archief gebruik voor heraldiek en oudheidkundige doeleinden.

De ZeerEerw. heer Rutten, rector in het Weeshuis, bezocht meermalen het archief voor oudheidkundige doeleinden.

De heer Keurenaer, hoofdingenieur „der Waterstaat", verkreeg meermalen inlichtingen over wetten, besluiten, enz. betreffende en in verband met de Waterstaat.

De heer J. S. van Veen, adj.-commies aan het Rijksarchief te Arnhem, voor historische doeleinden.

De heer Baron de Groote, minister van Z. M. den Koning van België in Perzië, voor de genealogie zijner familie.

De ZeerEerw. heer Le Bron de Vexela, pastoor van O. L. Vrouwekerk te Maastricht, thans deken te Roermond, voor historische, oudheidkundige en heraldische doeleinden (het familiewapen van Merode).

IX. *Uitslag der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Onder dit opzicht is dit jaar niets bijzonders te vermelden.

De Rijksarchivaris in Limburg,

A. J. A. FLAMENT.

Maastricht, 15 Juni 1904.

VERSLAG

OMTRENT DE

ordening en inventarisatie van oude gemeente- en waterschapsarchieven in Noordbrabant

over 1903

(uitgebracht aan Gedeputeerde Staten dier provincie).

EdelGrootAchtbare Heeren,

Wederom bied ik U hierbij een verslag aan over eenige bevindingen, door mij opgedaan bij de zorgen ter bevordering van een goede bewaring van gemeente- en waterschapsarchieven in deze provincie.

Zooals ik U reeds meldde bij de toezending van den onlangs verschenen inventaris van Dongen's oude archieven, heb ik in 1903 weder een aantal gemeenten bezocht met het oog op de archieven der gemeente, en, voor zoover er aanleiding of gelegenheid toe was, die der daar bestaande polder- en kerkbesturen. Met genoegen mag ik vaststellen dat gunstige gevolgen van deze en vorige bezoeken en van de er veelal uit voortgevloeide schriftelijke bemoeiingen niet uitbleven. Op vele plaatsen kon ik mij verheugen over de verbeteringen, welke sinds een vorig bezoek overeenkomstig mijne wenken en aanwijzingen waren aangebracht.

Te **Vlijmen** vond ik een veel beteren toestand dan vóór eenige jaren. Toen lag een groote massa oude en nieuwe archiefstukken ordeloos op den zoldervloer gestapeld. Thans was op dien zolder een ruime gesloten kast aangebracht, waarin het grootste deel dier hoeveelheid was opgesteld. Wat geen plaats meer in die kast had kunnen vinden lag in enkele stapels er naast. Het meeste hiervan is van geen waarde, zooals de stokken („souches") der registers van uitgegeven bevelschriften tot be-

taling, en de bewijzen of briefjes van woonplaats-veranderingen. Deze stukken konden, naar mijne meening, gerust worden opgeruimd, de laatste voor zoover ze dagteekenen vóór de jongste volkstelling. Doch wat wèl van waarde is dient natuurlijk nu ook betere berging te vinden. En hoewel de zolder te Vlijmen betrekkelijk droog is en van een dakbeschieting voorzien, zoo is toch stellig een zolder geen geschikte archiefbewaarplaats en als zoodanig liever *niet* te gebruiken zoolang er in de lager gelegen en beter tegen de invloeden van het weer beschutte vertrekken nog behoorlijk plaats te vinden is. Een verdere gewenschte verbetering zou dus de overbrenging zijn van de nieuwe kast naar het archiefvertrek achter de secretarie. In dat vertrek is reeds een dergelijke gesloten kast geplaatst, waarin een kleiner deel van het gemeente-archief is geborgen. Ook worden er, in een zeer goede inrichting, de kadastrale plans en registers betreffende de gronden onder deze gemeente bewaard.

Het gemeente-archief is het laatst in 1882 geïnventariseerd door den gemeente-secretaris Verhoeven. Zijn inventaris is een vernieuwing van dien van 1857. Evenmin als deze maakt hij afscheiding tusschen nieuw- en oud-archief, d. w. z. het gestadig aangroeiend archief van de gemeentelijke administratie welke nog voortbestaat, en het afgesloten archief van voorafgegane besturen; afscheiding welke ik om practische redenen bij het jaar 1810 zou willen leggen, toen de rechterlijke macht aan de gemeenten werd ontnomen en door den Staat in eigen hand genomen, en toen het gemeentewezen een ander karakter verkreeg.

Tusschen boekwerken en archiefstukken maakte de secretaris in 1882 geen onderscheid, zoodat hij ze samen in den inventaris van het *archief* opnam. Zelfs indien hij eigenlijk een inventaris van zijn *secretarie* bedoeld heeft, had hij tusschen boeken en archieven een strenge scheiding moeten maken. Het bezit van boeken is toevallig, vrijwillig of willekeurig; ieder partikulier kan het zoo goed als de gemeente hebben; en de boeken zelve zijn vervangbaar en voor vervreemding vatbaar. Doch het bezit van een archief vloeit uit openbare functie en bevoegdheden, uit openbaar gezag, rechtsmacht, enz., voort, is de neerslag van de uitoefening dier bevoegdheden, van de genomen beschikkingen en beslissingen enz.; geen partikulier kan een archiefstuk als zoodanig bezitten; en de archieven zijn onvervangbaar en onvervreemdbaar.

De inventaris is niet steeds geregeld en goed bijgehouden. Ook om deze reden is een nieuwe bewerking van het geheele archief der gemeente dus gewenscht. Daarbij zou een zuivere afscheiding van de bescheiden van vóór 1811 en nà 1810 vooraf moeten gaan. De oudere behoeven dan voorshands maar zeer algemeen

en globaal te worden aangeduid. Voor de indeeling der nieuwere zoude gevoegelijk het hier volgende algemeene schema als leidraad gebruikt kunnen worden:

A. **Eigenlijk gemeente-archief.**

1. Eigendomsbewijzen, rechterlijke uitspraken, contracten en verdere titels van gemeente-eigendommen en -rechten.

2. Registers van besluiten, notulen, processen-verbaal, publicatiën, correspondentie enz. van het gemeentebestuur als zoodanig, met, als bijlagen dier registers, de ingekomen en de minuten van uitgegane brieven.

3. De gemeente-rekeningen en bijlagen daarvan, en de verdere registers, kohieren en stukken van de gemeentelijke comptabiliteit.

4. Verslagen (gemeenteverslag, verslag onderwijs, oogst enz.).

5. Oude en nieuwere bevolkingsregisters, stukken betrekkelijk volkstellingen, bewijzen van woonplaatsveranderingen.

6. Registers en stukken voor de militie en van de schutterij.

7. Registers en stukken betreffende de uitvoering van Rijkswetten.

B. **Archief van den Burgerlijken Stand.**

C. **Archief van den Algemeenen Arme.**

D. **Kadastrale bescheiden.**

Van deze inventarisatie totaal af te scheiden is de catalogiseering van *a.* de gedrukte werken, verzamelingen van wetten, aanschrijvingen, arresten enz., zoowel als de bewerkingen van wetten en de geschriften van bijzondere personen; *b.* de landkaarten en atlassen.

Van nog een vroegeren inventaris dan die van 1857 wordt melding gemaakt in het eerste gemeente-verslag van Vlijmen dat ingevolge onze tegenwoordige gemeente-wet is opgemaakt, dat over 1851 dus. Daarbij wordt gezegd dat de archieven van weinig beteekenis zijn en niet belangrijk, „uit hoofde vele oude en voor „de Gemeente nogal belangrijke documenten van oude dagtee- „kening door de onnauwkeurige administratie in het laatst der „afgeloopen eeuw tot aan het jaar 1810 voor het grootste gedeelte „verduisterd of zoek geraakt zijn". Daar wordt dan bijgevoegd dat de nog aanwezige ten raadhuize geregeld bewaard worden.
Uit de latere gemeenteverslagen, en uit een brief van den

Burgemeester aan Uw collegie dd. 17 februari 1868 blijkt, voor een deel althans, waarin die „nog aanwezige" documenten bestonden. Daarin toch worden opgenoemd:

„De registers van resolutiën van de regeering of municipaliteit van Vlijmen, 1661—1809.

Een register van willekeuren van den dorpe Vlijmen beginnende met den jare 1690, tot 1717.

Een register resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland, 1720—1753.

Een boek met oude oorkonden (in afschrift), beginnende met het jaar 1321, eindigende 1707.

Twee registers van armenrekeningen, 1686—1768.

Een register van conditien van besteding van dijk- en Maasgeld, 1690—1735.

Een register van de omslagen, 1704—1722.

Twee registers van aanstelling van regenten, armmeesters en schaarmeesters, 1737—1810.

Twee registers van borgbrieven, 1749—1810.

Vier trouwregisters, 1773—1810. (Verslag 1855, in dat over 1856 en later vervangen door:

Tien registers van trouwen en begraven, 1643—1810.)

Drie doopboeken der Roomsch-Katholieke gemeente, 1674—1811.

Een doopboek der Hervormde gemeente Vlijmen, 1700—1810.

Een doodboek der R.-K., 1738—14 april 1815."

Intusschen vond ik thans in het archiefvertrek in de kast ook een verzameling oude dokumenten welke bij mijn vorig bezoek niet aanwezig waren. Deze bescheiden waren — met andere, welke, naar men mij verzekerde, Vlijmen niet betroffen — kort te voren door den burgemeester ontdekt bij een partikulier.

Bij inzage bleek mij dat een gedeelte er van bestaat in archiefstukken van het voormalige Vlijmensche gerecht, doch een ander gedeelte tot het oud-gemeentelijke archief behoort. Beiderlei stukken moeten dus vroeger van de archieven der secretarie gescheiden zijn. Vermoedelijk is dit dan het gevolg geweest van den vroegeren toestand, te Vlijmen zooals in vele andere der oud-Hollandsche dorpen dezer provincie, dat er geen eigenlijk gemeentehuis was, doch de secretarie gehouden werd bij den secretaris thuis. Dit vermoeden wordt bevestigd door het feit, dat de nu teruggekregen bescheiden waren aangetroffen bij een afstammeling der familie **van Drunen,** waarvan ik reeds in het begin van mijn verslag van mei 1891 heb melding gemaakt, en waarvan één lid, Francis van Drunen, indertijd schout was van Vlijmen en van Engelen.

Nadat de burgemeester de bedoelde bescheiden op de secretarie had bezorgd, waren ze daar eenigszins geschift en verzorgd. Een juiste bepaling en sorteering zal echter noodig zijn, waartoe ik ze bij gelegenheid zal onderhanden nemen.

Ten raadhuize van **Den-Dungen** vond ik eveneens den toestand verbeterd. Men heeft daar aan mijn wenk gevolg gegeven om een laag rekje, dat op zolder tegen de donkere vochtige borstwering van den zuidwestelijken buitenmuur stond, en waarin de daar geplaatste archiefstukken ernstig schade leden, te vervangen door een vrijstaande kast. Deze is geleverd en midden op den zolder geplaatst. Daar hebben de bescheiden uit het nu afgebroken rekje thans een betere plaatsing gekregen en vertoonen reeds minder sporen van vocht. Het zal goed zijn ze over eenigen tijd, als ze geheel droog zullen wezen, in de beneden aanwezige kasten over te brengen en dan liever sommige der thans daarin bewaarde oude boekwerken en voorwerpen in de zolderkast te plaatsen. Daarmede zal dan ook een ordening en regeling van die bescheiden goed mogelijk gemaakt zijn. Over den inhoud kan ik thans nog niets mededeelen, dan dat er oude dorpsrekeningen en oude kohieren bij zijn.

Van welk jaar die oude dorpsrekeningen opklimmen is uit de inventarissen van Den-Dungen's archieven, welke ik vond, niet met zekerheid op te maken.

In december 1820 vond ingevolge art. 1 van het Besluit van het toenmalige Collegie van Gedeputeerde Staten dd. 15 september 1820 een inventarisatie plaats van „het geheele archief" der gemeente. Dit geschiedde met het oog op het optreden met 1821 van de nieuwe gemeentebesturen volgens het Reglement op het bestuur ten plattelande. Aan dezen inventaris, gedateerd 28 december 1820, zijn twee andere, d.d. 28 juni 1820, toegevoegd, de eene van de effekten en dergelijke bewijsstukken der gemeente, de andere van de bescheiden van het Algemeen Armbestuur.

In dezen inventaris van 1820 worden de dorpsrekeningen opgegeven als te loopen van 1710 af.

In 1835 is een inventaris opgemaakt van „alle boeken, „registers . . . . . . en al hetgeen tot het archief der gemeente Den-Dungen behoort". Hij is gedateerd 19 juni 1835 en door den vervaardiger, den secretaris (later tevens burgemeester) *Van-de-Westelaken* steeds trouw bijgehouden, per jaar, tot 30 december 1896.

In dezen inventaris wordt de serie der dorpsrekeningen gezegd te beginnen met 1700.

In het eind van 1897 is opgemaakt een „Inventaris der archieven (van de) gemeente met aanduiding van n[os]. der kasten, bank, loket, plaats enz." Dit stuk is op sommige plaatsen aangevuld in 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903. Het is feitelijk geen inventaris van het gemeente-archief maar een aanwijzer voor de plaatsing van de gemeente-archiefstukken, boekwerken, materialen, gerief, enz. in 9 verschillende kasten van het gemeentehuis, een soort handwijzer *bij* een inventaris, in casu bij dien van 1835, welke dus nog steeds als de ligger van het archief, *de inventaris* daarvan is aan te merken.

Deze handwijzer is het rekje op zolder stil voorbijgegaan en vermeldt dus ook niet of de serie dorpsrekeningen nu met 1700 of met 1710 aanvangt.

Behalve deze dorpsrekeningen en kohieren van vóór 1810 zijn bij of na de afscheiding van Den-Dungen van 's-Hertogenbosch, onder het vrijdom van welke stad Den-Dungen eertijds behoorde en van waar uit het dus bestuurd werd, wellicht nog enkele andere bescheiden uit het oud-archief van 's-Hertogenbosch overgebracht in dat van de nieuwe gemeente. Ook dit zal het later onderzoek der zolderpapieren ons leeren. Dat het meerendeel der bescheiden van de oude administratie betreffende Den-Dungen te 's-Hertogenbosch is blijven berusten, heb ik vroeger (1) reeds in herinnering gebracht.

Bij een eventueele nieuwe inventarisatie te Den-Dungen zou ik een zelfde afscheiding en systeem van indeeling als voor Vlijmen hiervóór is aangegeven doelmatig achten. Al is de inventaris van 1835 in hoofdzaak nog steeds vrij voldoende, zoo is toch een algeheele afzondering der gedrukte werken, Staatsbladen, provinciaal blad en -bijblad, uitgaven van wetten, enz. enz., verder een meer systematische orde in de vermelding der archiefstukken, en eenige uitbreiding en aanvulling der beschrijving gewenscht.

Natuurlijk kan bij zulk een nieuwen inventaris in een afzonderlijke kolom achter elke serie of elk onderdeel desgewenscht vermeld worden wáár die stukken geplaatst zijn. Doch dit schijnt minder practisch dààrom dat bij elke verplaatsing door aanzwelling van collecties en serieën, als anderszins, die plaatsvermelding op den inventaris steeds mede veranderd moet worden. Om die reden zou ik de vermelding liever zien weggelaten. De plaats van berging is voor den inventaris immers

(1) In mijn verslag van mei 1891, blz. 8.

altijd maar bijzaak. Het best schijnt het mij, waar en voorzoover dit kan, de archieven eenvoudig te plaatsen in de volgorde van den systematischen inventaris met openhouding van voldoende ruimte, achter de verschillende serieën, voor de jaarlijksche aanvulling gedurende een reeks van jaren.

Wat den toestand der archieven, welke in de kasten van de secretarie en van het archieflokaal achter de zijkamer (burgemeesterskamer) bewaard zijn, betreft, deze is zeer goed. Alles is wèl verzorgd, al vertoonen sommige stukken sporen van vroeger minder goede bewaring (vocht). Blijkbaar is vooral in de laatste jaren veel zorg besteed. Het raadhuis, van 1877, schijnt goed gebouwd te zijn, en de betimmering met kasten op de secretarie, de burgemeesterskamer en het archiefvertrek daarachter is doelmatig en net. Het oud-archief van den Burgerlijken Stand, op mijn bureau in 1895 beschreven, en herbonden, is in uitstekende orde bewaard. De nieuwe registers van den Burgerlijken Stand, grootendeels nog in de losse jaarlijksche deeltjes, eveneens.

Te **Oisterwijk** was vroeger het archief der gemeente bewaard in een lokaal der kerk, en wel tot men in 1821 deze ging herbouwen.

Hetzelfde vertrek is in 1814, schreef de burgemeester in 1868 aan Uw collegie, „mede tot militaire provoost gebruikt", waarbij hij de mededeeling voegde dat tijdens de herbouwing der kerk veel van het oud-archief is zoek geraakt.

Vóór 1868 schijnt geen andere inventaris te zijn opgemaakt dan die van de oude rechterlijke bescheiden, welke ingevolge de aanschrijving van den Gouverneur van Noordbrabant d.d. 30 november 1827 A n°. 38 op den 31n december van dat jaar naar de griffie der rechtbank van eersten aanleg te 's-Hertogenbosch zijn overgebracht. Toen echter riep men de hulp in van den Bosschen archivaris R. A. van Zuylen, die in maart 1870 den inventaris voltooide van het oud-archief (tot 1810) en in juli van dat jaar daaraan nog een suppletoire staat van nader gevonden oude bescheiden toevoegde. Toen was het archief bewaard in het, midden op het marktveld geheel vrijstaande, raadhuis. Daar vond ik in 1890 het archief in den toestand zooals ik toenmaals in mijn verslag (van mei 1891, blz. 5) mededeelde.

In 1900 is nu een nieuw gemeentehuis tot stand gekomen. Daarin is een afzonderlijk archiefvertrek ingericht, met verwelfde zoldering en zeer doelmatige open rekken tegen de beide zijwanden. Een groote verbetering dus bij den vroegeren toe-

stand, waarvan dan ook de tegenwoordige secretaris op loffelijke wijze heeft gebruik gemaakt om zijn geheele archief behoorlijk op te stellen en te verzorgen.

In het archieflokaal vond ik nu oud- en nieuw-archief te zamen zeer goed geplaatst. In de rekken aan den eenen wand is het nieuwe opgesteld, voor het grootste deel reeds verzorgd en geordend, de losse stukken en de bijlagen der rekeningen in portefeuilles met ruggen en opschriften. Daarbij is voldoende ruimte over voor den aanwas in een reeks van jaren. Aan den anderen zijwand, eveneens binnenmuur, is het oud-archief geplaatst in de orde van den inventaris. Daarachter volgt een niet in dien inventaris opgenomen gedeelte, dat op den zolder van het vroegere raadhuis in de donkere hoeken gelegen had, daar in 1870 niet was opgemerkt, in 1890 door mij voor den dag gehaald en, voor zoover licht en ruimte op het lage zolderkamertje veroorloofden, gedeeltelijk was gebruikt om de geïnventariseerde serieën aan te vullen. Verder zijn aan dezen wand boekwerken geplaatst, en ook de armenrekeningen van na 1810 met de bijlagen.

Ik heb bedoeld onbewerkt gedeelte van het oud-archief weder door de hand laten gaan en nader gesorteerd, en eenige stukken van een omslag met korte aanduiding voorzien. Op den inventaris heb ik een en ander aangeteekend van hetgeen tot aanvulling van daarin vermelde collecties of serieën strekte.

Van de privilegiën en octrooien, perkamenten brieven en bijzondere stukken, van ouds in de eiken komme bewaard, en in den inventaris afzonderlijk beschreven, zijn er nog eenige voorname onder handen genomen en breeder geanalyseerd. Zoo heb ik van een er van, het testament van 7 december 1481, waarbij de kerk en de Algemeene Armen van Oisterwijk begiftigd worden, een beurs wordt gefundeerd en een manhuis te Oisterwijk gesticht wordt, een uitvoerige inhoudsopgaaf der niet minder dan 36 bepalingen opgemaakt. Deze stukken worden thans nog ter secretarie afzonderlijk achter slot en grendel bewaard. Er zijn nog eenige bijgevoegd, die in 1870 niet waren ontdekt en dus toen niet mede beschreven zijn.

In de gemeenteverslagen van **Nieuwkuik en Onsenoort** worden van 1851 tot 1859 slechts klaagtonen over den toestand van het archief geuit. Tot het jaar 1841, zoo luidt het, is het „zeer onregelmatig bewaard gebleven"; „van het aanwezige is inventaris voorhanden, welke dagteekent van 15 juli 1843 en sedert dien tijd geregeld wordt bijgehouden". Daarbij wordt in het bijzonder — alweder met verwarring van boekverzameling met

archief — medegedeeld „Staats- en provinciale bladen zijn slechts voorhanden van af 1824 en onder de aanwezige worden verschillende deelen aangetroffen waarin nummers mankeeren". En in 1855 worden, als de voornaamste stukken, waaruit de archieven bestaan, opgesomd: „Een in 1855 aangekocht boekdeel Staatsbladen van 1814—1840; Staats- en provinciale bladen 1840—1855; De gids voor plaatselijke besturen door Boissevain; De uitgewerkte reglementen voor de nationale militie en schutterij, en de Nederlandsche wetboeken".

In 1860 kwam een overeenkomst tot stand met J. F. Hansse, den klerk der rechtbank-griffie te 's-Hertogenbosch, die naburige gemeente-archieven geregeld had, om ook het Nieuwkuiksche te beschrijven. In 1861 kwam diens inventaris tot stand. Daarna wordt het archief jaarlijks als klein in omvang, weinig belangrijk doch in goeden staat opgegeven, tot in het verslag over 1866 een opgaaf van oude bescheiden wordt gedaan. Deze opgaaf komt op het volgende neer:

Registers van plakaten en resolutiën van de hooge overheid, 1669—1798, 7 banden.

Registers van deliberatiën en besluiten van den magistraat van Onsenoort, 1741—1810, 2 deelen.

Idem van Nieuwkuik, 1716—1810, 6 deelen.

Dorpsrekeningen van Onsenoort 1743—1805.

Gemeenterekeningen van Nieuwkuik, 1741—1810, waarvan echter ontbreken: 1745, 1755, 1768—1770, 1773, 1774, 1777, 1779, 1781, 1782, 1795, 1796, 1798, 1807, 1808 (evenals van de latere gemeenterekeningen die van 1811—1814 en van 1831—1835 mankeeren).

Doopregisters 1726—1810.

Registers van huwelijken van 1722—1807 en 1779—1810.

In het laatste gemeente-verslag dat ik ter beschikking heb, dat over 1869, wordt wederom gezegd dat het archief in goeden toestand was. Zeker niet in goeden toestand vond ik het echter bij mijn eerste bezoek in 1888. Het gemeentehuis werd zoo goed als niet gebruikt; de burgemeester, tevens secretaris, hield bij zich thuis bureau. Dientengevolge werd het raadhuis, toch al een oud, slecht en vochtig gebouw, zoo goed als niet gelucht. Het was er uitermate vochtig en de archieven lagen vervuild en verwaarloosd en allesbehalve ordelijk. Met het oog op de toen hangende voornemens tot aanstelling van een secretaris en verbouwing sloeg ik toen geen maatregelen voor. De verbouwing kwam eerst in 1895 tot stand. Kort daarna heeft de secretaris, thans burgemeester, het archief geheel geregeld en een nieuwen breeden inventaris van de secretarie opgemaakt. Hierin zijn, wat het archief betreft, oud en nieuw niet gescheiden, waardoor een

goed overzicht min gemakkelijk is te verkrijgen. Bij het doorbladeren zag ik dat er nog wel meer oude bescheiden zijn dan de in het gemeente-verslag van 1866 opgesomde. In een drietal portefeuilles, gemerkt A., B. en C., zijn een aantal verspreide losse stukken verzameld; in die gemerkt C. zijn er vele van vóór 1811.

Vond ik dus ook te Nieuwkuik den toestand bij vroeger vergeleken veel verbeterd, toch bestaat ook hier weer gevaar dat door ruimtegebrek het archief opnieuw in het gedrang komt. Ik heb er dan ook den tegenwoordigen secretaris op gewezen, dat bij verbanning van een deel der verzamelingen de boekwerken moeten voorgaan naar den zolder, en de archieven de beste plaats dienen te behouden. Van de oude registers van den Burgerlijken Stand hèb ik een beschrijving opgemaakt.

Ditzelfde heb ik gedaan te **Bokhoven**, doch hier bestaat het oud-archief van den Burgerlijken Stand slechts in één oud kerkregister. Andere pastoorsprotokollen van Bokhoven berusten bij den pastoor, al moeten zij met 1 januari 1811 krachtens de voorschriften der toenmalige overheid aan den maire, als ambtenaar van den Burgerlijken Stand, zijn afgegeven. In vele gemeenten schijnt een deel der aldus in 1811 feitelijk tot bewijskrachtige burgerlijke-stands-registers gemaakte en sinds dien ook door onze rechterlijke macht als zoodanig erkende oude kerkregisters van doop en trouw in latere jaren ondershands en zonder schriftelijk bewijs aan de pastoors teruggegeven te zijn; vooral met de trouwregisters schijnt dat het geval te zijn geweest. Ik heb wel eens kunnen constateeren, dat dit slechts onder den titel van te-leen-geving geschied was en dat van mijn bezoek gretig werd gebruik gemaakt om ze weer op te vorderen. Of te Bokhoven ook zulk een „teruggaaf" heeft plaats gehad, kan ik echter niet constateeren. Want van de overneming op 31 december 1810 of 1 januari 1811 is ter secretarie geen notitie, minuut van afgegeven reçu. of dergelijk bescheid meer te vinden ten gevolge van den brand die in 1839 Bokhoven heeft geteisterd en ook het raadhuis met het archief heeft vernietigd. De beteekenis van het daardoor veroorzaakte verlies voor de Historie duidde ik in mijn vorig verslag (1) kortelijk aan.

Het eenige oude kerkregister is dan ook tevens het eenige archiefstuk van vóór 1811 dat ter secretarie van Bokhoven nog

---

(1) Verslag d.d. juni 1903, blz. 9.

bewaard is. Het is niet enkel van lokaal belang, omdat er vele doopelingen in voorkomen van elders, en wel uit plaatsen aan de Maas en in de Meierij van Den-Bosch, zelfs uit Utrecht, Amersfoort, ja uit Frankfort. Dit is als een gevolg aan te merken van den bijzonderen toestand, waarin Bokhoven verkeerde, een Souvereiniteit, gelegen binnen, maar geheel zelfstandig tegenover de Republiek der Vereenigde Nederlanden, waar de zoogenaamde retorsie-plakaten tegen de Roomsche geestelijkheid dan ook geen kracht of gezag hadden.

Ook de nieuwe registers van den Burgerlijken Stand zijn in 1830 blijkbaar uit den brand gered, op die uit 1811 en 1812 na; immers zij zijn van van 1813 af aanwezig. Eveneens zijn er nog processen-verbaal sinds 1827, enz.

De oudst bewaarde gemeente-rekening loopt over 1838; de oudste begrooting is die voor 1840; de oudste bundel ingekomen stukken is van 1841. De bewaarplaats is niet onbevredigend, de orde evenmin. In 1851 en volgende jaren werd in het gemeente-verslag gemeld dat een inventaris van het aanwezige archief bestond, welke geregeld werd bijgehouden. Ik heb dezen niet kunnen terugvinden. Trouwens reeds in een brief van Burgemeester & Wethouders van 1877 aan den Commissaris des Konings wordt gezegd, dat een inventaris niet bestond.

Minder bevredigend bevond ik den toestand te **Zes-Gehuchten.** Deze gemeente behoorde van ouds onder Heeze. Met het dorp Leende met zijn vier en het dorp Heeze met zijn zeven gehuchten vormden „de zes gehuchten" gezamenlijk één jurisdictie, één dingbank en één gemeente. Eerst in 1811 werd zoowel Leende als Zes-Gehuchten een zelfstandige gemeente. Daarna bleef laatstgenoemde vooreerst nog zonder gemeentehuis. De secretarie werd ten huize van den secretaris gehouden; de tot 1854 gevormde archieven eveneens in een particulier huis — en blijkens klachten daarover veelal slordig en onordelijk — bewaard. Eerst toen is in het gehucht Papenvoort de tegenwoordige raadkamer gebouwd, bestaande in twee vertrekken en een vliering daarboven. De kasten in het grootste vertrek, tegen den binnenmuur geplaatst en daardoor vochtvrij, boden tot vóór eenige jaren nog voldoende ruimte voor het archief. Doch de laatste gemeenterekeningen zijn, bij gebrek aan ruimte beneden, naar de vliering — die met een ladder bereikbaar is — gebracht, evenals de ingekomen stukken van de laatste jaren. Deze toestand is natuurlijk zeer af te keuren en men zei mij, dat men dat ook zeer goed inzag, dat er daarom ook al

sprake was geweest van het bijmaken van een kast, doch dat er ook een plan bestond tot opbouw van het raadhuis. Ik kon niet anders dan op een spoedige beslissing in die zaken aandringen, en in afwachting daarvan op betere ordening en plaatsing der archiefstukken in de bestaande kasten, waarbij allicht eenige plaats gewonnen kon worden.

Er bestaat een inventaris van de secretarie, door den secretaris Kivits opgemaakt in 1876.

Te **Deurne**, waar na mijn bezoek in 1900 de kasten vervaardigd zijn waarvoor ik toen de noodige aanwijzingen had gedaan en later nog een teekening had gezonden, heb ik in het voorjaar het vroeger summier beschreven archief overeenkomstig de orde dier beschrijving gerangschikt en in de kasten geplaatst. De bewaarplaats en toestand van het oud-archief van Deurne en Liessel is thans zeer goed. Op den duur verdient de inventaris wel een breedere uitwerking en specificeering te ondergaan. Vooreerst is er echter elders te veel meer dringend werk te doen. Voor de regeling en plaatsing van het nieuwe archief, dat na de verhuizing uit het oude raadhuis tijdelijk in een benedenvertrek is neergelegd, had de secretaris nog geen tijd of voldoende hulpkrachten weten te vinden. Hij dacht er echter binnenkort werk van te maken, doch heeft dit, luidens zijn bericht, nog niet gedaan, bij gemis van de noodige kasten.

In den loop van het jaar meldde zich bij mij aan de heer M. H. van Visvliet, oud-archivaris van Middelburg en non-actief ambtenaar bij het Rijksarchief aldaar. Van langdurige ziekte genezen, en vooralsnog niet in activiteit hersteld kunnende worden wijl de plaatsen vervuld waren, zocht hij werk en bood hij zich aan om ons hier te helpen. Ik dacht dadelijk aan het door brand geteisterde oude stads archief van *Grave*, en deed de noodige stappen om hem de bewerking op te kunnen dragen van dat door de ineenstorting bij en de redding uit dien brand zoozeer gehavende en verwarde archief. Tijdens de behandeling dier zaak kwam echter het gemeentebestuur van Tilburg met een dringende vraag tot mij om regeling te verkrijgen van zijn oud-archief, waarvoor de gemeente bereid was een aanmerkelijk geldelijk offer te brengen. Hierdoor kreeg de heer van Visvliet gelegenheid om tusschen twee aanbie-

dingen van bezoldigd werk te kiezen. Waar ik aan het aanvaarden van de regeling van het Graafsche stads-archief de voorwaarde moest verbinden dat tegelijk en in verband daarmede ook het hier bewaarde oud-rechterlijk ,archief van Grave geregeld werd, terwijl ik er op wees dat het werk aan de oude Graafsche archieven m. i niet binnen 2 jaren kon afgeloopen zijn, doch dat bij de keuze van Grave naar andere hulp zou worden uitgezien voor Tilburg, welks bestuur zoolang niet zou wenschen te wachten, daar koos de heer van-Visvliet ten slotte de regeling van het oud-gemeentearchief van **Tilburg**, op de voorwaarden, door hem met het gemeentebestuur afgesproken. Deze lieten hem vrij op elk tijdstip een vaste betrekking te aanvaarden.

Met volle toewijding, en veel ambitie, heeft zich de heer van-Visvliet van het oogenblik der genomen beslissing af aan zijn taak gewijd en bereids, in het gemeenteverslag van Tilburg over 1903, een eerste rapport daarover uitgebracht. Het werk zal in het loopende jaar vermoedelijk goeddeels; zoo niet geheel, worden voltooid. Inmiddels hebben wij nu de definitieve regeling van het oud-rechterlijk archief van Tilburg & Goirle ter hand genomen, waaruit reeds vroeger geleidelijk een aantal losse stukken van het oud-gemeentelijke archief verzameld en zooveel mogelijk gesorteerd en bewerkt waren, doch waaruit bij de verdere ordening en beschrijving der vele duizenden losse bescheiden en papieren nog telkens enkele stukken en bladen voor den dag komen, welke alle met het oude gemeente-archief hereenigd behooren te worden en teruggezonden zullen worden.

Inmiddels bleef voor mij de lastige taak liggen om van het oude stads-archief van **Grave** nog weer te maken wat er van te maken viel. Een geruimen tijd heb ik daaraan onverpoosd gewerkt. Het resultaat is in hoofdzaak dat de serieën der stadsrekeningen, die der kerkerekeningen, der gasthuisrekeningen, en de serieën der bijlagen van al die rekeningen, vrij aardig zijn hersteld, en eveneens de reeks der bundels en pakken met ingekomen stukken, en die der resolutie- of notulen-boeken; en dat er boven verwachting veel, zij het dan in beschadigden toestand en min of meer onvolledig, behouden en herstelbaar blijkt te zijn. Tot aantooning daarvan meen ik wel te doen de lijsten van het tot heden gereconstrueerde hier op te nemen.

Stadsrekeningen.

1603 & 1604 (brokstuk)	april 1728—maart 1729
1605 & 1606 (idem)	„ 1729— „ 1730
1623 (idem)	„ 1730— „ 1731
1626/27 (idem)	„ 1731— „ 1732
1636 (idem)	„ 1732 - „ 1733
1640 (idem)	„ 1733— „ 1734 (dubb.)
1642/43 (idem)	„ 1734— „ 1735
1651—1654	„ 1735—Dec. 1736
1655—1658	1737
1659—1662	1738
1663—1666	1739
1667—1670	1740
1671—1674	1741 (brokstuk)
1680—1685	1742
1686—1690	1743
1693—maart 1700	1744
april 1700—maart 1701	1747
„ 1701— „ 1702	1748
„ 1702— „ 1703	1749
„ 1703— „ 1704	1750
„ 1704— „ 1705	1751 (brokstuk)
„ 1705— „ 1706	1753
„ 1706— „ 1707	1754
„ 1707 - „ 1708	1756
„ 1708— „ 1709	1757
„ 1709— „ 1710	1758
„ 1710— „ 1711	1759
„ 1711— „ 1712 (brokst.)	1760
„ 1712— „ 1713	1761
„ 1713— „ 1714 (brokst.)	1762
„ 1714— „ 1715	1763
„ 1715— „ 1716	1764
„ 1716— „ 1717	1765
„ 1717— „ 1718	1766
„ 1718— „ 1719	1767
„ 1719— „ 1720	1768
„ 1720— „ 1721	1769
„ 1722— „ 1723	1770
„ 1723— „ 1724	1771
„ 1724— „ 1725	1772
„ 1725— „ 1726	1773 (dubbel)
„ 1726— „ 1727 (dubb.)	1774 („)
„ 1727— „ 1728	1775 („)

1776 (dubbel)	1788 (dubbel)
1777 („)	1789 („)
1778 („)	1790
1779 („)	1793
1780 („)	1794
1781 („)	1795
1782 („)	1796
1783 („)	1798
1784 („)	1799
1785 („)	1800
1786 („)	1801 & 1802
1787 („)	

Bijlagen der Stadsrekeningen.

1623	1658	1689
1624	1659	1690
1626	1660	1694
1628	1661	1695
1630	1662	1696
1631	1663	1697
1632	1664	1698
1633	1665	1699
1634	1666	1700
1635	1867	1701
1636	1668	1702
1637	1669	1703
1638	1670	1704
1639	1671	1705
1640	1672	1706
1642	1673	1707
1643	1674	1708
1644	1675	1709
1646	1676	1708—1710
1647	1677	1711
1648	1678	1713
1649	1679	1714
1650	1680	1715
1651	1681	1716
1652	1682	1717
1653	1684	1718
1654	1685	1719
1655	1686	1720
1556	1687	1721
1657	1688	1722

1723	1752	1776
1725	1753	1778
1727	1755	1779
1728	1756	1781
1729	1757	1782
1730	1758	1783
1731	1758	1784
1732	1759	1785
1733	1760	1786
1734	1761	1787
1735	1762	1788
1738	1763	1789
1739	1764	1790
1740	1765	1792
1741	1766	1793
1742	1768	1794
1743	1769	1795
1745	1770	1796
1746	1771	1797
1747	1772	1798
1748	1773	1799
1750	1774	1800
1751	1775	1802

Gasthuisrekeningen.

1697/98	1769	1792
1699/1700	1770	1801
1701	1771	1803
1702 (brokstuk)	1772	1809
1768	1791	1612 (1 Holl. en 1 Fransche).

Bijlagen van de Gasthuisrekeningen.

1793	1797	1801
1794	1798	1802
1795	1799	1803
1796	1800	1804

Kerkerekeningen.

1° januari 1642—ult° juni 1645.
1° juli 1645— „ dec. 1648.

1° januari 1649— ult° dec. 1654.
1° januari 1655—1° aug. 1662.
1662— 1670.
januari 1677— 1683, met een afzonderlijk register van den ontvang van het recht van begraven.
6 juli 1683—ult° dec. 1685.
januari 1886— „ dec. 1687.
1° juli 1690— „ juni 1694.
1° juli 1695— „ maart 1701.
1° april 1701— „ maart 1702, met 1 dito gemerkt, „Voor den Rendant".
1° april 1702— „ maart 1703, met dito gemerkt „Voor den Rendant".
1° april 1703— „ maart 1704.
1° april 1705— „ maart 1706.
1° april 1706— „ maart 1707.
1° april 1707— „ maart 1720.
1° april 1720— „ maart 1726.
1726— „ dec. 1751.
1° januari 1725— „ dec. 1759.
1° januari 1760— „ dec. 1766.
1° januari 1767— „ dec. 1771.
1° januari 1772— „ dec. 1773.
1° januari 1774— „ dec. 1779.
1780
1781
1783
1785

Bijlagen der kerkerekeningen.

1701—1720	1767—1771
1721—1726	1772—1779
1726—1751	1780—1793
1752—1759	1794—1797
1760—1766	

Bundels en liassen van ingekomen brieven enz.

1602—1631	1623—1624
1605—1606	1625—1626
1609—1610	1629—1630
1611—1612	1631
1618—1620	1632—1633
1621—1622	1634—1636

1637—1639
1640—1641
1642—1643
1644—1645
1648-1651
1659 (brokstuk)
1660/1661 (idem)
1661/1662 (idem)
1664—1666
1668—1669 (idem)
1670—1672
1673—1676
1677—1681 (brokstuk)
1682 (idem)
1683—1685 (idem)
1686—1691 (idem)
1692—1694 (idem)
1698—1699 (idem)
1705/1706
1707 (brokstuk)
1710—1713 (idem)
1713/1714 (idem)
1715/1716 (idem)
1722/1723 (idem)
1728/1731 (idem)
1730 (idem)
1755—1761
1759—1765 (van hoogere autoriteiten)
1762—1765
1766—1769 (brokstuk)
1766—1773
1769—1779
1780—1786
1787—1794
1795
1796
1797 (brokstuk)
1798 (I en II)
1799 (I en II)
1800 (I en II)
1801
1802
1803
1804
1805
1806 (I en II)
1807 (I en II)
1808 (I en II)
1809 (I, II en III)
1810 (jan. — april)
juli 1810—dec. 1811
1812.

Registers van deliberatiën en resolutiën van den magistraat.

1608—1612 (brokstuk fol. 104—195)
1617—1618 (brokstuk fol. 247—285)
1619—1625
1626—1635
1636—1642 (brokstuk fol. 164—einde)
1656—1676
1676—1681
1685—1690
1690—1694
1695—1699
1701 (brokstuk)
1709 (idem)
1712—1718
1713—1721
1718—1722
1721—1727
1722—1727
1738—1742
1743—1752
1752—1758
1757—1773
1776—1782
1783—1788
1788—1794
1795
1795/1796
1796—1798

	1798	7 juli 1807—	aug. 1808
	1798/1799	sept. 1808—	mei 1809
	1799	juni 1809—	mei 1810
	1800 14 jan.—13 nov.	nov. 1810—	1815
18 nov.	1801 – 25 mei 1802		(brokstuk)
april	1805— juli 1806		

Registers van uitgevaardigde stukken (bijlagen der resolutieboeken van den magistraat).

	1795.	
aug.	1798—mei	1801.
mei	1801—sept.	1806.
sept.	1806—aug.	1809.
aug.	1809—juni	1810.
april	1810—mei	1810.
	1810—	1812.

Natuurlijk zijn er bij het werk behalve deze serieën ook tal van op zich zelf staande deelen en dossiers van het archief, hetzij vrij gaaf, hetzij geschonden of in brokstuk, herkend en bepaald kunnen worden. B.v. een band met ingekomen missives bij het postkantoor te Grave, betreffende posterij-zaken, uit 1809 en 1810; een kopie-ligger van de koren- en geldrenten behoorende aan het Catharina-gasthuis en het geesthuis te Grave, van 1765; rekeningen met bijlagen van A. van Bocholt over 1798—1800 en van D. van Bocholt over 1802/3, als penningmeesters van Sint-Catharina-gasthuis, over de fabriek van kousen en ellewaren. Bovendien een goed aantal rekeningen van het serviesgeld of de kosten van inkwartiering van het garnizoen bij de ingezetenen, en van de bijlagen daarvan (drie, de meest gave en eerst herkende, vermeldde ik al in mijn vorig verslag); alle echter zoo gehavend en losgeraakt, dat de jaren nog niet met voldoende zekerheid konden vastgesteld worden.

Natuurlijk echter ook is er nog een massa onbepaald en ongeplaatst over. Dit is het gedeelte dat het meest geleden heeft. Daar is van alles bij en door, ook nog tal van brokstukken van pakken en liassen die bij de bovenbesproken serieën behooren, o. a. ook een groot aantal verspreid geraakte losse bladen van registers. Wellicht kom ik hieraan in den

loop van dit jaar nog weder toe. Doch, zooals ik verleden jaar schreef, er is voor dit werk eigenlijk speciale hulp van een deskundige noodig, die er geregeld aan zou kunnen blijven.

Gelijk ik in den aanhef van dit verslag reeds memoreerde, heb ik onlangs den inventaris van de oude archieven van Dongen in het licht gegeven en u toegezonden. In de inleiding daarvan heb ik mijn bedoeling te kennen gegeven hem door andere der in de laatste jaren voltooide, al of niet reeds bij mijne verslagen gedrukte, doch nog niet uitgegeven inventarissen te laten volgen. Vooreerst heb ik dien van Raamsdonk's oude gemeente- en polderarchieven daartoe nu in revisie genomen. Daarop hoop ik dien van Beek en Donk te laten volgen. Ik kan er echter slechts aan werken voor zoover de dagelijksche zorgen voor mijn eigen verzamelingen, de voortgang der bewerking daarvan en de bij raadpleging vaak dadelijk noodige voorzieningen daaraan het mij toelaten.

De Archivaris in Noordbrabant,

juli 1904. A. C. Bondam.

INVENTARIS

VAN DE

oude Archieven dagteekenende vóór den franschen tijd,

BERUSTENDE

ten gemeentehuize van DONGEN.

INLEIDING.

In de laatste jaren is door mij de inventarisatie voltooid van een aantal oude gemeente-archieven in mijne provincie. Nadat er een vijftal voor rekening der betrokken gemeenten gedrukt waren, heb ik achtereenvolgens drie andere als bijlagen toegevoegd aan mijne jaarverslagen over de zorgen voor de archieven van gemeenten en polders. Deze zijn gedrukt in de verslagen van den toestand van Noordbrabant als Bijlage B van Hoofdstuk III. Nog andere zijn niet in druk verschenen. Het scheen mij gewenscht toe, de nog niet uitgegevene, thans opeenvolgend afzonderlijk in het licht te geven, en de betrokken gemeenten deelden dit gevoelen. Vandaar de verschijning nu van dezen inventaris van Dongen's oude archieven.

Bij de beoordeeling van mijn werk gelieve men er op te letten dat de bewerking geschied is in 1898 en 1899. Het plan der algemeene indeeling van het archief was reeds gemaakt, en de beschrijving van een groot gedeelte der bescheiden was reeds voltooid, toen de honderd regelen voor het ordenen en beschrijven van archieven, vanwege de Vereeniging van Archivarissen in Nederland in het licht verscheen. Dit kan mij goeddeels ontslaan van den plicht om rekenschap te geven van eenige afwijkingen of min-getrouwe volging van dien leiddraad. Zooveel mogelijk heb ik nog, inzooverre ik niet reeds dezelfde regelen gevolgd had, het plan van indeeling gewijzigd, en ten aanzien van de conventioneele termen en teekens het reeds afgewerkte gedeelte van mijne beschrijving om der eenvormigheidswille, op enkele kleinigheden na in overeenstemming gebracht met de regelen nos. 84—100. Op de opzettelijke afwijkingen van sommige regelen kom ik straks terug.

Van de bewerking van deze archieven heb ik in mijne verslagen over 1898 en 1899 rapport gedaan. Het is waarschijnlijk niet ongewenscht het daar medegedeelde hier nog eens te herhalen. In het verslag over 1898 schreef ik:

„Algeheele regeling van het archief werd dit jaar begonnen te *Dongen*, waar ik in ruime kasten op den zolder een omvangrijk oud-archief aantrof dat, hoewel vroeger en later slecht geordend en nimmer uitvoerig geïnventariseerd, in zeer gaven toestand verkeerde. Na een duchtige algemeene schoonmaak van het archief, de kasten en den geheelen zolder — waarbij een in het drukke looiersoord gemakkelijk verkrijgbare groote hoeveelheid run uitnemend dienst bewees — werden de oude kasten verbeterd en stofdicht gemaakt, en bij de reeds aanwezige nieuwe en goed sluitende kasten nog eenige bijgemaakt. Daarop werden de boekwerken afzonderlijk geplaatst, en het archief bij het jaar 1811 in oud en nieuw gescheiden. Eerst werd het nieuw-archief verzorgd, in rubrieken afgedeeld en, na bijeenzoeking en rangschikking van alle serieën, voor zoover noodig in hiertoe aangeschafte portefeuilles gezet, van ruggen en duidelijke opschriften voorzien en verdeeld over de beschikbare kasten ter secretarie en op zolder. Het oud-archief moest zijn plaats geheel op den niet al te best verlichten en niet geheel waterdichten zolder vinden. Het gemeentehuis toch is klein en heeft, buiten de secretarie, beneden slechts een niet heel groote raadkamer met een klein achterkamertje, en een gevangencel. Plannen tot het bouwen van een ruimer raadhuis, dat beter aan de behoeften voldoet, hebben, voor zoover ik weet, tot heden nog geen vasten vorm gekregen.

Na afloop van den vermelden voorarbeid, waarbij ik het geheele nieuw-archief door de hand had laten gaan en, wat de ordening betreft, herzien, en het tegelijk min of meer uitvoerig had beschreven, heb ik verder verscheiden dagen achtereen mijne zorgen aan de nadere regeling en beschrijving van het oud-archief gewijd. De ingekomen stukken en correspondentie, de retroacta van de deelneming aan de landsvergaderingen van de Baronie, de resolutieregisters, bijna alle kohieren van belastingen enz. (een 550 stuks) zijn thans volledig geïnventariseerd. De rekeningen beslaan ongeveer de helft van het oud-archief. Zij zijn alle gesorteerd, en die van de kerkfabriek en de heiligegeest- of armentafel zijn specifiek beschreven. Thans rest voornamelijk nog de inventarisatie van de algemeene en bijzondere dorpsrekeningen, van eenige losse lijsten en staten, eenige stukken van de kerk enz., en — last not least — het nauwkeurig onderzoeken en beschrijven van de door de oude secretarissen gevormde bijzondere dossiers, de talrijke stukken van door de

gemeente gevoerde processen, de pakken met van ouds afzonderlijk bewaarde contracten enz. van de gemeente, de stukken betreffende gemeentegronden en eigendommen, enz. Ook een onlangs teruggevonden oud privilegie-registertje op perkament vereischt nog analytische beschrijving.

Het oude burgerlijke-stands-archief is beschreven, terwijl het oud-rechterlijk archief van Dongen, dat in 's Rijks depôt bewaard wordt, opzettelijk is onderzocht met het oog op verdwaalde gemeentestukken, waarvan er ook werkelijk een aantal voor den dag kwamen tusschen de losse boedelstukken en uit sommige protokollen.

Dit jaar zal ik het ondernomen werk zooveel mogelijk voortzetten. Een gedeelte, de beschrijving enz. der bijzondere stukken (waarvan ik er nog maar een twintigtal beschreef), zal wel op mijn bureau moeten geschieden, gelijk tot nog toe steeds geschiedde bij andere gemeenten."

Aan de aldus in het begin van 1899 door mij uitgesproken bedoeling is in den loop van dat jaar meer dan voldaan, want het werk werd niet alleen zooveel mogelijk voortgezet doch tevens geheel ten einde gebracht. In maart 1900 begon ik dan ook mijn verslag over 1899 aldus:

„Als hoofdzaak moet dit verslag thans de voltooiing vermelden van de regeling der oude archieven van *Dongen*. Het leeuwendeel der zorgen werd in het afgeloopen jaar daarvoor aangewend. Van het aan deze archieven besteede werk kan de inventaris getuigenis afleggen, dien ik als bijlage dezes hierbij voeg. Zooals U bij inzage daarvan zal kunnen blijken is niet alleen het oude gemeentelijke archief en het oude burgerlijke-stands-archief beschreven, doch is tevens de beschrijving der oude rechterlijke archieven van Dongen thans geschied en zoodoende een volledige inventaris der oude archieven van het openbaar gezag in de heerlijkheid Dongen, een der dorpen van de voormalige baronie van Breda, tot stand gekomen.

In het afgeloopen jaar werden in het bijzonder alle rekeningen met bijbehoorende bescheiden van het dorpshuishouden, wegens bijzondere heffingen, over buitengewone werken enz. enz., geïnventariseerd; zijn alle dossiers van procedures en geschillen en van bijzondere correspondentie of informatie, alle bijzondere contracten, de akten, bestekken enz., nauwkeurig uitgezocht, geregeld en beschreven; geschiedde hetzelfde met stukken betreffende de kerkfabriek; en heeft de ontleding plaats gevonden van den inhoud der oude oorkonden en privilegiën die — zoo niet in originali dan toch in oude kopie — bewaard zijn gebleven. Verder is, na de voltooiing van alle onderdeelen der be-

schrijving, een vergelijking van alles geschied, en daarna definitief de indeeling. Tegelijk is het archief zelf, zoowel het nieuwe als het oude, met de hulp van een binder goed en ordelijk verzorgd, gekartonneerd en van duidelijke opschriften voorzien. De verbeterde kasten op den zolder voldoen vrij goed en zijn nu tamelijk stofdicht. Het grootste gevaar dreigt thans nog slechts van muizen, waarvan ik echter in den laatsten tijd geene sporen meer ontdekte, misschien ten gevolge van het feit dat in de laatste jaren door en ten gevolge van onze werkzaamheid meer de hand aan geregelde schoonmaak is gehouden. Ook dreigt natuurlijk gevaar van eventueele lekkage. Het beschoten dak is echter vrij goed in orde, al behoeft het hier en daar eenige voorziening. In het algemeen is berging van archieven op zolders niet anders dan betreurenswaardig. Doch de gemeente Dongen zal wellicht spoedig tot den bouw van een nieuw raadhuis — waarvan ik een niet onaardig plan gezien heb — over kunnen gaan.

Tot het vestigen van de aandacht op eenige der onderdeelen of nummers van den inventaris zal ik betere gelegenheid hebben als deze gedrukt zal zijn. Ik stel nadere bespreking dus tot een volgend verslag uit.

Wat het nieuw-archief betreft, zijn de serieën aangevuld met het nieuw bijgekomene en zijn alle gemeente-rekeningen van 1811 af van de bijlagen gescheiden, en verzameld; de bijlagen zelven zijn daarop door den binder behoorlijk verzorgd en in, daartoe nog bijgekochte, portefeuilles geplaatst en van ruggen met duidelijke opschriften voorzien.

Den toestand van het archief te Dongen meen ik thans, de bewaarplaats natuurlijk daargelaten, gerust zeer goed te kunnen verklaren."

Aan de alzoo volbrachte werkzaamheid heb ik daarna nog de voortzetting toegevoegd van de inventariseering van het archief van Dongen's secretarie van na 1811. Daarvan deed ik in mijn verslag over 1900 aldus kortelijk rapport in april 1901:

„Deed ik in mijn verslag (over 1898) mededeeling van een voorloopige inventarisatie ook van het nieuwe archief van *Dongen*, alzoo loopende van 1811 tot „heden", ook deze beschrijving is sedert voortgezet. Alle correspondentie-stukken, de gemeente-begrootingen en -rekeningen met bijlagen en bijbehoorende registers, de armen-rekeningen en -begrootingen, alle lijst- en staat-werk, de repertoires, de registers van verbalen, publicatiën, patenten, enz. enz., de gemeente-, landbouw- en onderwijs-verslagen, de akten enz. voor sommige doeleinden overgelegd, dat alles komt op mijn inventaris gedetailleerd voor.

Doch *niet* de talrijke bijzondere dossiers over der-gemeente-bijzonder-aangelegen onderwerpen. De beschrijving van deze meende ik aan het personeel der gemeente-secretarie te moeten overlaten. Wanneer het gemeentebestuur dan den volledigen inventaris van het nieuwe archief mocht wenschen te laten drukken, — iets wat ik zeer zou toejuichen, — dan is mijn werk gaarne te zijner beschikking."

Na deze herinneringen mogen hier thans eenige opmerkingen en nadere mededeelingen over sommige onderdeelen der oude archieven van Dongen en over hunne inventarisatie een gepaste plaats vinden.

Vooraf ga de algemeene opmerking dat ook bij de samenstelling van den inventaris van dit oude gemeente-archief de gedachte vooropzat hem te doen beantwoorden aan de twee vereischten: 1°. eenvoudige inrichting, geëigend voor het gebruik door niet-deskundigen, 2°. geschiktheid om te dienen als contrôlemiddel voor toekomstige volledige en ordelijke bewaring van de er in beschreven archieven. Intusschen heb ik, die punten vasthoudende, toch zooveel mogelijk het stelsel gevolgd, neergelegd in de Honderd Regelen voor inventarisatie van de Vereeniging van Archivarissen in Nederland.

In het bijzonder kon ik dit voor Dongen doen ten aanzien van het loslaten der tot nog toe bij onze inventarisatie steeds in acht genomen verdeeling in twee afdeelingen. Hiertoe bestond nl. hier geen aanleiding, wijl de gezegelde privilegiën en octrooien enz. ontbreken, welke een bijzondere en afzonderlijke bewaring vereischen en in de meeste gemeente-archieven van oude tijden af — zij het met eenige niet-gezegelde stukken van overeenkomstigen inhoud vermeerderd — steeds afzonderlijk bewaard, soms ook afzonderlijk beschreven zijn.

De geheele indeeling van den inventaris is gemakkelijk te overzien door de aan het slot, op blz. 157 en 158, afgedrukte inhoudsopgaaf.

In de volgorde ligt een overgang van het algemeene tot het bijzondere. Na vermelding der verzamelingen van ook voor Dongen van hoogerhand uitgevaardigde wetten en instructiën enz., zijn eerst de stukken vermeld afkomstig van de verhouding tot een algemeener verband waartoe Dongen behoorde, en van de „buitenlandsche" betrekkingen. Dan volgen de bijzondere wettelijke voorschriften, door gunst en voor geld door Dongen verworven, als inleiding tot de stukken afkomstig van het „binnenlandsch" en financieel bestuur, de uitoefening van de politie, het opperbeheer van het armwezen en de kerkezaken. Aan het slot komen de „vreemde eenden", stukken niet tot het oude archief der gemeente behoorende doch min of meer toevallig daarin geraakt.

Het doorloopend nummeren van alles scheen mij als *eenige* nummering niet praktisch en zou *naast* die der rubrieken, die ik in onze inventarissen van oude gemeente-archieven nog steeds noodig acht, bij het beheer van het archief licht aanleiding geven tot verwarring.

Van de 1582 nummers, waarin het archief is afgedeeld, behooren er niet minder dan 1079 tot de rubriek der comptabiliteitsstukken, welker twee onderafdeelingen bevatten: 1°. de gemeenterekeningen en dezer bijlagen (513 nummers) en 2°. de collectboeken, kohieren of hefboeken enz., welke oorspronkelijk mede als bewijsstukken bij de rekeningen gevoegd zijn geweest, maar niet bij de rekening bewaard zijn gebleven (566 nummers).

Bij de indeeling der stukken afkomstig van het dorpsbestuur in het algemeen was ik in zooverre vrij dat er geen „oude" inventaris van het Dongensche archief tot ons is gekomen, een inventaris nl. gemaakt in den tijd-zelf toen het oude archief ontstond of aangroeide, toen de administratie nog bestond waarvan het de neerslag is. Toch schijnt er wel een inventarisatie te zijn geschied in de laatste helft der 18de eeuw. Op een pakje losse stukken vond ik een oud etiket, die stukken aanduidende als „*ordonnantiën en reglementen op den inventaris der secretarie vermeld*". In het handschrift meen ik stellig dat van den Ontvanger Adriaan Jacob Sem te herkennen, die de dorpsrekeningen van 1758 tot 1794 aflegde (zie G nos. 148—185), in 1795 en volgende jaren met de gemeente procedeerde (zie F no. 32) en in 1805 als schout-civiel van Dongen een reçu teekent voor het dossier over het verzoekrecht (F no. 29) dat hij toen ter examinatie of lezing van den secretaris overnam. Hij werd met anno 1757 substituut-ontvanger en is in 1785 als provisioneel ontvanger en in het volgende jaar als ontvanger aangesteld, na reeds in 1763 zijn vader Adriaan als notaris te Dongen opgevolgd te zijn. Hij was waarschijnlijk reeds vóór zijn aanstelling als substituut-ontvanger op de secretarie werkzaam. Stellig kende hij dus een inventaris der secretarie, doch deze is helaas niet tot ons gekomen.

De oudste inventaris dien wij gevonden hebben is van 1811. De vrederechter in het kanton Tilburg, door den Prefekt der Rijnmonden benoemd tot commissaris voor het verzegelen en inventariseeren der griffiën, archieven en andere depôts van papieren en minuten der oude rechtbanken in dat kanton, verzegelde den 24en juni van dat jaar in het gemeentehuis van Dongen de sloten van twee kasten en van een archiefkamer grenzende aan de oude zittingzaal der civiele rechtbank van Dongen. Den 15en juli kwam hij daar met zijn griffier terug

om de zegels te lichten en den inhoud van een en ander te inventariseeren. Dit geschiedde in tegenwoordigheid van den maire P. Huylman en een lid der voormalige „jurisdictie", die het proces-verbaal met den vrederechter en diens griffier onderteekenden.

Er werden twee staten of lijsten opgemaakt. De eene bevatte de rechterlijke archieven; deze werden provisioneel aan den maire toevertrouwd en in het najaar van 1811 naar de griffie der rechtbank van eersten aanleg te 's-Hertogenbosch overgebracht. De tweede noemde *zeer* beknopt de administratieve bescheiden van de gemeente-secretarie op, welke bij de anderen waren bewaard doch nu daarvan gescheiden en aan den maire overgegeven werden. De scheiding tusschen al- en niet-rechterlijke stukken geschiedde intusschen zeer weinig correct. In de tweede lijst toch zijn verschillende serieën opgenomen van rechterlijke protokollen. Deze werden niettemin bijna alle eveneens naar de griffie van het nieuwe tribunaal in den Bosch overgebracht.

Bij de beknoptheid dezer lijsten bestaat tot vergelijking van den tegenwoordigen toestand met die in 1811 geen aanleiding. Doch nieuwe inventarisatie is in 1838 geschied, wat minder summier en onvolledig. De toen vervaardigde staat of inventaris is van het kaliber van vele door niet-deskundigen opgemaakte, welke steeds onder de nummers er een hebben van ongeveer deze redactie: „*Eenige bundels oude en beschadigde, onleesbare stukken*" en „*op den zolder twee kisten inhoudende oude en andere papieren zonder bijzondere waarde*". Intusschen vermeldt hij, in de orde van de toenmalige plaatsing in de lokalen van het gemeentehuis, de hoofdserieën van bescheiden met opgaaf van de ontbrekende stukken.

De vergelijking met onze inventarisatie levert wel een en ander bijzonders op.

Blijken thans de gemeenterekeningen van 1694 en 1702, de bijlagen van die van 1694 en 1700—1702 en de armenrekeningen van 1809 en 1810 te ontbreken, uit den staat van 1838 zien wij dat die bescheiden reeds toen vermist werden. Zijn toen echter als ontbrekend opgegeven de gemeenterekening van 1643, de bijlagen van die van 1631 en 1680, de armenrekeningen van 1806 en 1808, dan hebben wij nu reden ons te verheugen dat die stukken wèl aanwezig zijn (zie G. nos. 38, 30, 73, H. no. 101 en 103).

Doch daartegenover staan enkele verliezen, die na 1838 blijken geleden te zijn. Toen toch zijn vier (schepen-) echtprotokollen van 1640 tot 1810 vermeld, terwijl wij er nu slechts drie konden overnemen, loopende van 1677—1810; toen is een register van overledenen betrekkelijk de successie van 1 januari

1806 tot 17 januari 1811 opgenoemd, dat wij thans niet mochten ontdekken.

Deze staat van 1838, welke ook de bescheiden van 1811 tot tot 1837 bevat, is jaarlijks bijgehouden met de nieuw-gevormde bundels en ontvangen vervolgen van gedrukte stukken enz. tot het jaar 1854.

In 1866 geschiedde een nieuwe inventarisatie, welke wel uitvoeriger was doch evenmin organisatie van het archief medebracht. Integendeel worden de bescheiden zonder verband met hunne plaatsing onder eenige hoofden in alphabetische orde vermeld.

Van het oude archief zijn vooral de gemeenterekeningen meer gedetailleerd opgegeven dan in 1838. Een vergelijking van dezen inventaris met zijn voorganger leert ons dat het bovenbedoeld successieregister en het oudste echtprotokol verdwenen zijn tusschen de jaren 1838 en 1866.

Ook van dezen inventaris vond bijhouding onder de verschillende hoofden geregeld plaats.

Thans eenige woorden over de beschrijving van het oud-archief van den burgerlijken stand. Die inventaris bevat 36 nummers, en beschrijft met name 23 „doodboeken", 10 pastoors- en 3 predikants-protokollen, dus 13 „levensboeken", *libri vitae*, zooals de pastoor zijne protokollen zeer aardig titelt. Processen-verbaal of minuten van afgegeven ontvangbewijzen, waarop de maire de oude kerkregisters in 1811 volgens het dekreet van den prefekt overnam van de bedienaren van den godsdienst, trof ik niet aan. Maar de oude-burgerlijke-standsregisters zijn in de inventarissen van het gemeente-archief van 1838 en 1866 opgenomen. In beide op eenigszins verschillende wijze wat de pastoorsprotokollen betreft. De eerste toch geeft *negentien* registers op van doop, trouw en overlijden der Roomsch-Katholieke gemeente van 1621 (1) tot 1811. De tweede noemt alleen vier doopregisters van Roomsch-Katholieken op van 1699 tot 1810 (onze nummers XXVIII—XXXI), doch vermeldt verder doodboeken van 1621 en vervolgens, in een bundel zonder mededeeling van aantal. Wij hebben in het geheel niet meer dan tien pastoorsprotokollen aangetroffen, te zamen bevattende de doopakten van 1625 tot 1810 (met eenige kleine gapingen), ondertrouw- en trouwakten van 1625—1636, 1664—1679, 1694/95 en 1747—1772, en overlijdensakten enkel van 1625—1631. Het is

---

(1) Dit is een vergissing voor 1625, welk jaartal op het schutblad van het oudste protokol door afslijting onduidelijk was geworden.

mogelijk dat er in 1838 meer aanwezig was, doch uit het toen opgegeven getal 19 behoeft dit niet te volgen. Immers vele der protokollen zijn door het vroeger veelvuldig gebruik sterk gesleten. Katerns raakten los en hunne buitenbladen kwijt, waardoor de aansluiting faalde en soms fragmenten van een deel voor zoovele verschillende deelen werden aangezien (vg. no. XXVII).

Ook ten aanzien van de kosters-begraafboeken is er tusschen de inventarissen van 1838 en 1866 eenig verschil. In 1838 worden drieëntwintig, in 1866 tweeëntwintig doodboeken van de jaren 1703 tot 1810 opgegeven. Inderdaad zijn er door ons 23 gevonden; wellicht zijn no. XXII en XXIII in 1866 als één beschouwd en in één omslag gevoegd (1).

Blijkens een reçu zijn den 18n maart 1802 de toen bestaande 21 stuks aan het Herv. kerkbestuur overgegeven. Waarschijnlijk waren zij kort te voren na de verandering van het kostersambt in handen gekomen van het gemeentebestuur. Door de maatregelen van den franschen overheerscher eerst kwamen zij definitief in handen van het wereldlijk gezag.

Na de voltooiing van de geheele beschrijving zijn alle 36 oude-burgerlijke-standsregisters aan mijn bureau met veel zorg hersteld en gebonden, met den nummerstempel gefolieerd en daarna van titels en nauwkeurige opgaven van den inhoud voorzien.

Van het oude gemeentelijke archief komen mij onder de verschillende rubrieken o. a. de volgende nummers in het algemeen de aandacht waardig voor. De rubriek *Privilegiën en Octrooien* vangt aan met het perkamenten privilegie-registertje dat ik in mijn verslag over 1898 vermeldde als teruggevonden. Het was indertijd voor een procedure gebruikt door een advokaat, en uit diens papieren verwierf ik het voor de gemeente terug. Uit de negen oorkonden van jaren tusschen 1360 en 1526, die het behelst en welke alle nauwkeurig zijn geanalyseerd (2), blijkt

---

(1) Bij de beschrijving van no. XXIII verwees ik naar E no. 59 van het oude gemeentelijke archief. Hier kan ik nog de aandacht vestigen op het lijstje van begraven lijken van c. 1700, vermeld onder K. 3 van den inventaris van dat archief.

(2) De oudste laat een kleine moeilijkheid open. Zij geeft den inwoners 1º. waarborgen van goede rechtspraak, met hoofdvaart, door eigen schepenen, naar eigen oude costumen, 2º. bescherming tegen lastenoplegging door de hertogen, 3º. toekenning van het in het Land van Breda geldend recht in geval van een overtreding die wordt aangeduid als «scepen wederzeggen verboeren».

Wat deze laatste uitdrukking beteekent, is niet geheel zeker te verklaren. Een reeks plaatsen uit oude oorkonden en andere rechtsbronnen,

ten eerste een en ander over de oude heerlijkheidsrechten, ten aanzien van Dongen uitgeoefend. Zij kwamen toe aan het geslacht van Dalem of van Dongen, dat ook de heerlijkheid van Swalue of Zwaluwe bezat, waarover, volgens van Leeuwen's Batavia Illustrata, zoo weinig bekend is, en waarover vele bijzonderheden door den bekenden Bredaschen griffier en historicus Havermans verzameld, doch later weder verspreid schijnen te zijn.

Gegevens over dat geslacht bevatten ook de stukken die ik onder de rubriek K. n°s. 6—10 bracht, omdat zij òf alleen bij toeval, b. v. uit de papieren van een secretaris, in het archief gekomen zijn, òf niet bij een andere rubriek onder te brengen waren wijl niet bleek waartoe zij hebben gediend en waarvoor zij ter secretarie werden vervaardigd of verzameld.

Jan van Dalem verbeurde in 1513 volgens „De Bredasche Klio", bij vonnis van het leenhof van Breda, de heerlijkheid. De heerlijkheidsrechten zijn in pleno gekomen aan den leenheer van de van Dalems, de baronnen van Breda, de Nassau's, en met de domeinen van Oranje-Nassau ten slotte aan den Staat.

In de tweede plaats blijkt uit het perkamentboekje een en ander van gebruiksrechten van de ingezetenen van Dongen op woeste gronden, zoowel binnen de palen van Dongen als daarbuiten onder Oosterhout en onder Tilburg & Goirle.

In de derde plaats blijkt telkens uit deze oorkonden dat het recht van het Land van Breda er in het algemeen van kracht was of werd, o. a. voor de tiendheffing.

In de vierde plaats verdient de oorkonde van 1518 omtrent de vaart, door die van 's-Gravemoer gegraven van de Donge naar den Groenendijk, de aandacht in verband met die van 1563 over een kruisvaart van de 's-Gravemoersche vaart (C n^{0}. 12), en de akte van 1636 (E n^{0}. 72) over de toegewassen vaart van den prins van Oranje (baron van Breda).

Naast deze laatste drie oorkonden zijn voor de oude topographie vooral opmerkelijk de stukken vermeld onder E n^{0}. 45 (register van beplantingen); E n°s. 60, 73, 78, over het maken van wegen; en E n^{0}. 82—85, de bestekken van werken aan de rivier de Donge of Donga enz. Daarnaast mag ik de verschillende

---

door prof. Fockema Andreæ, die mij te hulp kwam, uit zijn rijk arsenaal van verzamelde gegevens medegedeeld en uit zijn herinnering nog toegelicht met correspondeerende plaatsen, maakt aannemelijk dat bedoeld is het strafbeloopen wegens het tegenspreken van een vonnis van schepenen, het oude «ordel scelden» dus. Alleen zou men dan verwachten te lezen: «eene broeke uerboerde voor scepen wederzeggen».

stukken noemen over den aanleg van de Groenendijksche haven met toegangen, met name D n°. 10 (octrooi), C n°. 15 (contract), E n°. 86 (bestek), E n°. 75 *a—d* (uitvoering, geschil met Oosterhout), E 69—71 (titels van gronden), G n°. 512 (verevening der kosten).

Van het bestaan eener Vaderlandsche Societeit en eenig politiek leven te D. in 1796 blijkt door het stuk, beschreven onder E n°. 94. Een eigenaardig licht op de politieke toestanden toenmaals werpt het op bl. 85 in een noot door mij medegedeelde ontbreken van de gewone oranje-linten aan de gemeenterekeningen van 1790 en 1791, die wel reeds zijn afgelegd en opgenomen in 1792 en 1793 maar in 1795 als vergelijkingsstukken werden overgelegd bij de aflegging van de rekening over 1792.

Een bijdrage voor de toenmalige zorg voor vrij verkeer leveren de afkoop-contracten van tollen, vermeld onder F n°. 46 en 47, waarbij Dongen het voorbeeld van andere plaatsen volgde.

Als van belang alleen voor de lokale geschiedenis stip ik ten slotte even het bestek aan over het bouwen van een secretarie c. a. in 1685 (E n°. 80).

Ik wil deze aanwijzingen besluiten met de vermelding van een stuk dat ik bij de inventarisatie van het nieuw-archief gevonden heb en waarop mijn aandacht viel omdat juist toen zich kwesties voordeden over de grens van het jachtgebied der heerlijkheden Dongen en Tilburg & Goirle. Het is een koninklijk besluit van 5 september 1821 n°. 23, dat ik bedoel. Dit bepaalt dat de grensscheiding tusschen D. en T. zal zijn: „van den „steenen paal op den weg van T. naar de Haansche hoef daar „waar het grondgebied van Loon-op-Zand eindigt, over het „midden van dien weg tot aan de brug over de Donge genaamd „de Kees-Gijskensbrug, alwaar het grondgebied van de gemeente „Gilze een aanvang neemt".

Hieruit blijkt dat een deel van het gebied der heerlijkheid Tilburg & Goirle administratief bij de gemeente Dongen, en omgekeerd een deel der heerlijkheid van D. onder het gemeentebestuur van T. is gebracht, zoodat degeen die de heerlijke jacht van T. & G. uitoefent, op een deel van de gemeente D. met uitsluiting van anderen mag jagen, en omgekeerd de tot jagen in de heerlijkheid van Dongen gerechtigde dit straffeloos mag doen op het in 1821 met Tilburg verwisselde gebiedsdeel.

's-Hertogenbosch, juli 1904. A. C. BONDAM.

I. Oud-Gemeentelijk Archief.

A.

Ordonnantiën, aanschrijvingen en beschikkingen, enz., van de hooge overheid.

A **1—14.** Registers van 's lands plakaten, waarin geregistreerd zijn, sinds 28 april 1720, alle publicatiën, resolutiën, aanschrijvingen, enz. van den Raad van State, de Staten-Generaal, de Nationale Vergadering en het Uitvoerend bewind, dd.:

1. 1720 april 20—1728 december 18 (waarachter nog een is bijgeschreven dd. 29 september 1729 en een dd 18 maart 1732), met een gedeeltelijken index.
2. 1729 februari 23—1740 januari 22.
3. 1740 januari 27—1747 juli 7.
4. 1747 juli 15—1750 mei 1.
5. 1750 mei 9—1750 november 23.
6. 1750 december 1—1753 februari 10.
7. 1753 februari 20—1759 februari 5.
8. 1759 februari 12—1761 december 31.
9. 1762 februari 1—1783 juli 27.
10. 1784 maart 15—1796 februari 14.
11. 1796 maart 1—1798 mei 18.
12. 1798 mei 22—1799 mei 20.
13. 1799 mei 21—1800 juli 16.
14. 1800 juli 21—1801 februari 11.

A **15—17.** Registers van publicatiën en notificatiën van de opvolgende besturen van het gewest (Bataafsch) Brabant (enz.):

15. 1796 juni 6—1799 april 4 (Provisioneele representanten, Intermediair administratief bestuur).

16. 1799 april 8—1804 april 24 (Departementaal bestuur van de Dommel en Idem van Brabant.
17. 1804 juni 26—1809 januari 10 (Departementaal bestuur van Brabant, Raad van financiën in dat Departement, Landdrost).

A **18.** Simpele kopie van het plakaat der Staten-Generaal dd. 8 april 1644 „jegens het onordentelijk trouwen der priesteren in Brabandt" (Groot plakaatboek I, 362), in Dongen gepubliceerd 1 mei 1644.

A **19.** Kopie der generale orders vastgesteld door de extraordinaire landsvergadering van 27 december 1786 voor de baronie van Breda volgens resolutie van de Staten-Generaal dd. 7 november 1786 tot het doen eener algemeene jacht van 3 tot 5 januari 1787 op dieven, vagebonden, landloopers en verdachte personen; met lijsten der wachten, posten, patrouilles, korporaalschappen, enz. binnen de jurisdictie van Dongen, vastgesteld door den magistraat den 28n december 1786.

A **20.** Authentiek extract uit de notulen dd. 10 december 1793 van den Domeinraad van Oranje-Nassau betreffende een generale jacht op landloopers, huisbrekers en ander slecht soort van volk in de meierij van den Bosch, de baronie van Breda, het markiezaat van Bergen op Zoom en het Land van Valkenburg; met lijst van de wachten, enz. binnen D. dd. 13 december 1793.

A **21.** Simpele kopie van het Koninklijk besluit dd. 4 mei 1809 tot regeling der geschillen in het departement Braband over het bezit en gebruik der parochiale kerken en de goederen daartoe behoorende.

A **22—28.** „Resolutiën van de hooge overheid", origineele ingekomen aanschrijvingen, beschikkingen op rekwesten, enz., van hoogere autoriteiten waaronder de prins, de Domeinraad van Oranje-Nassau, enz.; meest alle van bijzonder belang voor Dongen; zeven pakjes:

22. 1622—1689.
23. 1690—1705.
24. 1706—1750.
25. 1752—1771.
26. 1772—1780.
27. 1781—1784.
28. 1785—1794.

A **29.** 1616 april 22. Sententie van den Raad van Brabant in de zaak tusschen de gedeputeerden van de heerlijkheden en dorpen in de Baronie van Breda ter eene en burgemeesters, schepenen en raad van de stad Breda ter andere zijde, de provisioneele machtiging herroepende den 12n april 1607 door den Raad zelf aan de hoofdbank van Breda verleend tot het afnemen der dorpsrekeningen wegens oorlogslasten en dergelijke en herziening der oude rekeningen sinds 1596 incluis.

Perkament, 8 folia, waarvan 8 verso in blanco; aan het hoofd door vocht, op den middenvouw door muizen eenigszins beschadigd.

A **30.** Bundeltje brieven van Z. H. om informatie naar en aanschrijving en commissie tot het aanhooren en sluiten der gemeente-, armen-, wees- en godshuis-rekeningen, enz.; 1662, 1669, 1676, 1677.

A **31.** Brief van 23 april 1706 van den gecommitteerde van den prins tot het afhooren der dorpsrekeningen, dat hij den woensdag daarna (28 april) de rekeningen over 1703 en 1704 zal komen visiteeren en examineeren. (Vg. n°. F 35 hierna.)

A **32.** Authentieke kopie van het octrooi van den R. v. S. dd. 21 augustus 1658; waarbij aan ieder der vrijheden, heerlijkheden en de dorpen der Baronie wordt vergund impost op wijn en bier te heffen (met een simpele kopie van hetzelfde).

Waarbij gevoegd:

1°. Ordonnantie van schout en schepenen van D. dd. 15 september 1658, om aan den schout van Oosterhout te betalen de quote, die zij hebben bij te dragen in de kosten verbonden aan diens bemoeiingen tot verkrijging van het octrooi op den impost van wijn en bier, onder aanteekening van protest dat hij zonder hun last heeft gehandeld;

2°. Simpele kopie van het rekwest van die van Sundert en Rijsberghen om ter bekostiging van de oorlogslasten impost op wijn en bier te mogen heffen.

A **33.** Simpele kopieën van het besluit van 18 december 1795 der Provisioneele en van dat van 23 september 1797 der Representanten van het volk van Bataafsch Brabant, waarbij aan de dorpen van het land van Breda de gemeenelands-middelen in admodiatie worden gelaten.

B.

Bescheiden, voortgevloeid uit het aandeel van Dongen in het landsbestuur en dat der zaken van de baronie van Breda.

B **1**. Verklaring der stemgerechtigde burgers van D. tot goedkeuring van het ontwerp-staatsregeling bij publicatie van het Staatsbewind dd. 25 maart 1805 hun aangeboden en van de benoeming van R. J. Schimmelpenninck tot eersten raadpensionaris.

Origineel met vele handteekeningen.

B **2**. Twee lijsten of tabellen van jura en salarissen als thans door officier, schepenen en secretaris van Dongen worden genoten; n°. 1 ingericht naar het project-reglement van de Raden en Rekenmeesters van Z. H. in hun resolutie van 7 april 1778; n°. 2 zooveel mogelijk ingericht naar het concept-reglement van den Raad van Brabant (ongeveer gelijktijdig).

B **3—9**. Liassen met omschrijfbrieven voor de vergaderingen van stad en dorpen van de baronie van Breda, sommige met bijlagen, concept-reglementen, enz.):

3. 1641—1660.
4. 1662—1680.
5. 1681—1699.
6. 1700—1739.
7. 1742—1775.
8. 1776—1795.
9. 1795—1800.

B **10**. Losse omschrijfbrieven als voren, met ingelegde notities van de handelingen ter vergadering enz.; 1801—1809.

B **11—14**. Liassen met extracten uit de notulen van de landsvergaderingen der Baronie, gehouden meest te Breda:

11. 1669—1689, waartusschen enkele extracten uit de notulen van het gerecht van D.
12. 1690—1713.
13. 1747—1760.
14. 1761—1794.

B **15** en **16**. Registers van idem:

15. 1795 juli 15—1796 maart 25.
16. 1796 (1) mei 17—1803 november $^{8}/_{9}$ (de laatste extracten zijn los ingelegde kopieën).

B **17.** Losse extracten als voren 31 juli 1736 en 1804 mei $^{22}/_{23}$—1810 juni $^{12}/_{13}$; een omslag.

B **18.** Simpele gelijktijdige kopie eener aanschrijving van den drossaard van stad en lande van Breda dd. 21 april 1592 aan de dorpen van de Baronie, betrekkelijk het afleggen der rekeningen van boeten en breuken over 1590 en 1591, het doen der indagingen voor de hoofdbank, het uitvoeren van zijn bevelen en het toezenden van een omslag der dagelijksche repartitiën in 100 wagens en in 100 guldens.

Waarbij gevoegd:

Minuut van remarques door die van D. op de vijf artikelen van een of ander bij hen ingekomen memorie of aanschrijving omtrent de aanslagen in de contributiën (circa 1600).

B **19.** Minuut eener resolutie van de regenten van D. dd. 16 december 1680, vaststellende de punten van bezwaar, door die van D. geopperd tegen de reglementen, voor de baronie van Breda door den prins vastgesteld op 10 mei en 15 september 1680; met een missive van den opsteller, den advokaat Van den Kerckhove te Breda, dd. 13 december 1680.

B **20.** Simpele kopie van een accoord tot handhaving en aanvulling van de reglementen voor de regeering der baronie van Breda, tusschen den drossaard en de schouten en regenten van die baronie ter eene en verscheiden ingezetenen ter andere zijde den 8en maart 1710 gesloten tot opheffing van hangende processen, en den 15en maart 1710 door de Staten-Generaal als executeurs van het testament van Willem III goedgekeurd

B **21**. Simpele kopieën, 1°. van een op 15 april 1712 geapostilleerd rekwest van schout, schepenen en regeerders van Dongen aan die van den Rade en Rekeninge v. Z. H., om bepalingen als aan Roosendaal, de Hage en Gilze & Rijen reeds toegestaan en als in Zuidholland geldende omtrent de over-

(1) Het register vangt aan met een nieuw reglement voor de vergaderingen, dd. 7 april 1796.

boeking binnen 6 weken van eigendomsovergang bij versterf of erfdeeling, 2°. aan een nader bericht dd. 10 augustus 1712 van dezelfde, 3°. tot 5°. van drie bewijsstukken daarbij overgelegd, en 6°. van de beschikking dd. 20 october 1712 waarbij de zaak aan de landsvergadering van de Baronie wordt onderworpen om advies en voorstellen.

Dossier, genummerd 1°—6°.

Waarbij gevoegd:

Authentieke kopie van een op 5 april 1715 gunstig geappostilleerd rekwest van regeerders van Etten van gelijke strekking.

B **22—26.** Kopieën van de ordinaire en extraordinaire repartitiën over de baronie van Breda, ter zake van wagen- en karvrachten, verschoten penningen, verteringskosten, vacatiën, traktementen, enz.; vijf pakken:

22. 1649, 1651—1656, 1659—1664, 1667, 1668, 1670—1698.
23. 1699—1701, 1703—1716, 1716/20 (extra-ordinair), 1718 en 1719.
24. 1720—1751.
25. 1753—1774.
26. 1775—1794.

B **27.** Kopie van den generalen staat met repartitie der onkosten wegens het inkoopen en opbouwen van het tuchthuis der stad en baronie van Breda, opgericht krachtens octrooi der Staten-Generaal van den 12en januari 1707; opgemaakt in 1710.

B **28—31.** Kopieën van de jaarlijksche of halfjaarlijksche repartitiën van stads- en 's lands-tuchthuis te Breda, houdende berekening van profijt en onprofijt en om te slaan bedrag (1/3 voor de stad, 2/3 voor het land), opgemaakt door commissarissen of regenten, van wege de stad en van wege de dorpen der baronie voor dat tuchthuis aangesteld; 4 pakjes:

28. 1711, 1714, 1716, 1717, 1720, 1723, 1724, 1726—1737.
29. 1738—1748, 1750—1780.
30. 1781—1793.
31. 1801, 1802, 1804, 1805, met de projecten van 1806 en 1808.

B **32.** Kopieën van contracten van commissarissen en regenten met directeuren van het tuchthuis te Breda, van 1730, 1734 en 1736; een pakje.

B **33.** Kopie van een plan tot verbetering van stads- en 's lands-tuchthuis te Breda, opgemaakt door de regenten in 1788.

B **34.** Kopie van een rekwest aan het Departementaal bestuur van Brabant van inwoners van stad en land van Breda, om een normaal karrespoor vast te stellen; met missive van het gemeentebestuur van Breda dd. 14 april 1806, waarbij dit stuk aan Dongen wordt gezonden om bericht.

C.

Stukken voortgevloeid uit rechtsbetrekkingen tot andere gemeenten.

C **1.** Bundeltje papieren rakende het geschil van D. met Breda over de lakennering; 1635.

C **2.** Bundeltje stukken betreffende het proces tusschen den magistraat van Breda en de regenten van Dongen over de roeidragers; 1682—1687 (met bewijsstukken enz. van 1622 en volgende jaren).

C **3.** Rekwest betreffende differenten en verschillen tusschen die van Oosterhout en Dongen ter eene en die van de stad Breda ter andere zijde over de verpachting van Z. Hoogheids tienden; 1702.

C **4.** Stukken gediend hebbende tot en betreffende het proces tusschen de dorpen Dongen en Oosterhout over het omslaan van reëele lasten door de regenten van Oosterhout over de goederen van Dongensche ingezetenen, gelegen onder Oosterhout in het Oostkwartier aan den Dongendijk, Rijsdijk, Laag Cruysschot, enz. 1588—1601; een bundeltje.

C **5.** Stukken van en verdere papieren betreffende een dergelijk proces tusschen dezelfden; 1677—1699 (waarbij o. a. omslagen van Oosterhout van 1656, notitie van huren van zekere landen van 1625—1663, en een verdrag van 1603); een zware bundel.

C **6.** 1616 juli 29.

Vonnis van den Raad van Brabant in de zaak tusschen schout,

schepenen en regeerders van Dongen, Gilze, Rijen en Alphen ter eene, en schout, schepenen en regeerders van Oisterhoudt ter andere zijde, de laatste veroordeelende in te trekken de zetting van verschillende heffingen van geubels, aken en schuiten met hooi, aankomende aan den Groenendijk, den Rechtendijk en den Dongendijk en van de voeren hooi en andere waren over die dijken gevoerd.

Perkament, 7 folia, waarvan 7 recto half, 7 verso geheel in blanco.

Waarbij gevoegd:

a. Origineel rekwest van de regenten van Dongen, Gilse, Rijen en Alphen aan den Raad van Brabant, om die van Oosterhout te verbieden voort te gaan met bovenbedoelde zettingen, onwettig krachtens octrooi van 7 april 1616; met daarop gestelde beschikking dd. 5 juli 1616, tot meedeeling aan die van Oisterhout om rescriptie, en met aangehecht relaas van beteekening door den deurwaarder dd. 9 juli 1616, waarin o. a. als antwoord van de gezworenen van Oisterhout wordt vermeld „dat den schepens deselve belastinghe ...... hadden gedaen sonder hen te vraghen, datse tselve nu oock mochten verantwoorden sonder hen te vraghen".

En:

b. (Ongedateerd) antwoord van de regenten van Dongen c. s. op de bij appostille van 22 juli 1616 in hunne handen gestelde rescriptie van die van Oisterhout.

C 7. Origineel rekwest van de regenten van Dongen aan den Raad van Brabant om die van Oosterhout te verbieden recht te heffen op de hoornbeesten, die de ingezetenen van Dongen, geland in O., op hunne landen aldaar dagelijks doen weiden, blijkens kantbeschikking dd. 28 juni 1623 in handen van regenten van Oosterhout gesteld om rescriptie.

C 8. Rekwesten aan den Raad van Brabant, en rescripties daarop van regenten van Dongen ter eene en die van Oosterhout ter andere zijde, over het halen van turf te D.; 1623; een dossier.

C 9. Dossier eener procedure tusschen die van Dongen ter eene en de kerkmeesters van Oosterhout ter andere zijde over de betaling van kerkerechten voor lijken van Oosterhoutsche ingezetenen, te D. begraven; 1675 tot 1678 (waarbij gevoegd eenige minuten van de ingediende memoriën enz.)

C **10.** Dossier rakende de kwesties tusscben de regenten van Oosterhout en die van Dongen over de limietscheiding; 1719.

C **11.** Dossier rakende de differenten tusschen de gelandens gelegen in het broek onder Tilburg en Gilse ter eene en de regenten van Dongen ter andere zijde, over het opmaken en diepen der rivier de Donga; 1693—1699.

C **12.** 1563 april 4 (IIII^{n} dagh aprilis int jaer ons Heeren XV^{c} en LXIII tigh Paesschen).

Authentieke kopie dd. 29 april 1701 van een verdrag van bovenstaanden datum van Wilhelm prins van Oranje heer van Breda, met schout, heemraden, pastoor en heiligegeestmeesters van 's Gravemoer; waarbij deze consenteeren dat de vaart, door den prins te graven van uit de moeren van Dongen, zal mogen leiden westwaarts naar de straat van de scheiding van Holland en Brabant, tot in de vaart beneden en voorbij de spuye van het klooster van Emsteijn, en vandaar door de 's Gravemoersche vaart; met bepalingen over het onderhoud daarvan, over den aanleg van een spuye opt gescheyt van Holland en Brabant, over de schadevergoeding door arbiters toe te leggen aan de eigenaars der door te graven erven, en over het vaartgeld, enz. door die van D. en Oosterhout te betalen.

Papier, met naamteekening van den secretaris van 's Gravemoer.

C **13.** Authentiek kopie-extract uit het resolutie- en notulenboek van 's Gravemoer, wat betreft de overeenkomst op 13 april 1761 tusschen Dongen en 's Gravemoer gesloten over de wederzijdsche exemptie van vaart- en speygeld, voor goederen bestemd voor eigen menage, langs de vaart vervoerd.

C **14.** Origineel contract of accoord dd. 21 october 1775 tusschen 's Gravemoer, Oosterhout en Dongen, nopens het opruimen van de rivier de Donga, gelegen tusschen Oosterhout en 's Gravemoer, en het jaarlijks onderhouden dier Donga, beginnende aan de „'s Moerse brug tot beneeden aan de 's Moerse vaart toe".

C **15.** 1674 november (zonder dagteekening).

Contract waarbij de gegoeden en geërfden tusschen den Groenendijk en de Donga vergunnen aan de regenten van Dongen om ten behoeve van den aanleg van een vaart of loop langs de oostzijde van den Groenendijk, komende uit de Donga tot

boven „aen het stedeken comende van d' Hoochacker oft wel tot Jan Goyaerts wey", van hunne landen kosteloos zooveel af te graven als noodig is om de sloot aan de oostzijde van den Groenendijk tot 20 voet te verbreeden, en voor den mogelijken aanleg van een losplaats of wissel, of voor het maken van een kade of weg, 2 tot 4 roeden te gebruiken, mits naar rato betalende; met bepalingen omtrent verandering van uitweg voor de aan den Groenendijk gelanden, en de schouwvoering over dien dijk en over den Dongadijk.

Origineel op papier met vele handteekeningen.

D.

Privilegiën en octrooien.

D **1.** Registertje op perkament geschreven, getiteld: „In dit boeck staen ghescreuen de copien gecopieert sijnde vut des dorps brieuen van Donghen, bij mij Cornelis Iacop Thomas zoen, openbaer notaris ende secretaris tot Donghen in presentie mijns teghenwoerdichs hanteekens hier onder geset" (get.) „Cor. Iacobi Thomae"; en bevattende op 6 van de 8 folia kopieën te zamen aan het slot door C. J. Thome gewaarmerkt, van de volgende oorkonden:

a. 1389 (of 1390?) februari 14 (int jaer ons Heeren dusent driehondertich negen ende tachtig op sinte Valentijnsdach).

Willem van Dalem heer van Donghen belooft aan alle inwoners van D. goed recht („onstich overtoghen vonniss ende recht"), met bepaling dat de schepenen, niet vroed zijnde, te hoofde zullen gaan, en met handhaving van hun recht en herkomen, die zij hadden ten tijde zijns vaders Roeloff van Dalem en diens voorzaten; zegt voorts toe hen te zullen helpen en raden tegen schatting, schot of lot dat „mijn lieve vrouwe van Brabant" of hare opvolgers hun mochten opleggen en hen bij verzet daartegen in geen geval te hinderen of letten; en kent hun ten slotte het recht in den lande van Breda toe indien een hunner „verboerde een scepen wederzeggen".

(Het origineel was o. a. bezegeld door twee schepenen van D.)

b. 1369 mei 14 (int jaer ons Heeren dusent driehondert negen ende tsestich des manendaghes na sinte Servaesdach in meye).

Willem van Donghen geeft aan de gemeene geburen van D. de vroenten binnen de heerlijkheid D. gelegen ten gebruike, onder voorbehoud dat hij deelen van die vroente mag uitgeven aan lieden van buiten of binnen (behoudens voorkeur voor de geburen) onder verplichting van afheining der uitgegeven stukken op straffe van voortgezet gebruik door de geburen, die ook de door de nemers weder verlaten stukken zullen terugkrijgen.

c. 1430 october 15 (vijfthien daghe in octobri).
Willem van Dalem, heer van Dhongha, bepaalt dat de inwoners van D. bij omkomen van man, vrouw of kind door ongeval in water of in vuur, lijf en goed niet aan hem verbeuren zullen, staat toe dat de vrienden van den doode hem uit het water of vuur mogen halen zonder boete of goed te verbeuren mits terstond den heer of den rechter voor de lijkschouw halende; bepaalt verder de keur van de schapen op een oud schild zonder verdere boete.

d. 1440 december 29 (negen ende twintich dage in december).
Roeloff van Dalem, heer van Donghen, staat 1°. aan de inwoners van D. hetzelfde toe als heer Willem van Dalem op 15 october 1430, met eenige uitbreiding tot andere ongevallen doch met uitsluiting als zelfmoord is te constateeren; bepaalt 2°. dat bij doodslagen of misdrijven tegen de heerlijkheid niet meer zal verbeurd zijn dan die goederen die de dader bij deeling als zijn aandeel zou krijgen; stelt 3°. de keur der schapen op een oud schild zonder verdere boeten; en belooft deze drie punten nimmermeer te zullen aantasten.

e. 1480 augustus 20 (twintich dage in augusto).
Joos van Dalem, heer van Donghen, staat hetzelfde toe als Roeloff van Dalem in den brief van 29 december 1440, bepaalt bovendien dat hij alle cijnzen zal ontvangen zooals geschiedt in het Land van den heer van Nassou, dat hij het oude schild zal ontvangen als in dat Land, dat hij schapen, varkens en al wat tienbaar is tienen zal gelijk elders, dat hij geen dienst zal vergen van de geburen dan dien zij verschuldigd zijn en aan zijn grootvader Willem gedaan hebben, en belooft al deze punten nimmer te zullen aantasten op welke wijze ook.

f. 1360 (of 1361?) januari 5 (int jaer ons Heeren dusent driehondert ende tzestich des maendachs na Jaersdach).
Willem heer van Oosterhout verkoopt aan de inwoners van D. het gebruik, de beweiding en het afmaaien van zijn wildert en heide van Oosterhout, op gelijke wijze als zijn eigen lieden

onder Oosterhout dat recht genieten; en verzoekt den heer van Breda als „overhoot des goets" dit mede te bezegelen.

g. 1518 juli 14 (opten veerthiensten dach der maent van iulio).

De arbiters of minnelijke zeggers, van wege schout en gezworenen en het geheele dorp van Sgreevenmoer ter eene, en de gemeene geburen van Oosterhout en van Donghen alsmede eenige partikulieren ter andere zijde, benoemd naar aanleiding van het verzoek van die van Sgr. om gronden in eigendom te verkrijgen tusschen de Donga en den Gruenendijck, noodig geweest voor het maken van een vaart, doen uitspraak ten overstaan van schepenen van Oosterhout en bepalen als volgt:

1°. Terwijl die van Sgr. zoo veel gronden zullen krijgen als noodig is voor een vaart en een simpel voet- of trekpad op de beide kanten, zullen zij geen opslag mogen doen op het land der eigenaren ter weerszijden, noch schepen vastmeeren of laten liggen, en zullen zij de vaart ook nimmer breeder mogen maken dan die nu gegraven is, nl. 20 voet.

2°. De geburen en alle ingezetenen van O. en D. mogen turf, hout, mest en alle andere waren vrij van tol-, vaart- of bruggelden door Sgr. in- en uitvoeren en door die vaart te waterwaarts brengen, doch zullen ook, behoudens verworven vergunning van de gezworenen, niet langer dan 6 of 7 dagen turf of andere goederen op den wiel mogen klooten of zetten.

3°. Die van Sgr. zullen voor die vaart en de kantpaden twee geheele roeden schouw aan den Gruenendijck houden.

4°. Die van Sgr. zullen voor dit eerste jaar de vonders (schoorboomen) moeten leveren, zullende de schepen de schoren die zij opwerpen terstond weer moeten leggen op boete van een oud schild.

5°. Die van Sgr. zullen boven deze voorwaarden nog betalen voor het half bunder ongeveer dat door vaart en paden aan land verloren wordt, voor het lopenzaad niet meer dan 32 guldens van 10 stuiver, in het geheel 64 Rijnsguldens van 20 stuiver.

6°. en 7°. (Regeling van een cijns en oplegging der kosten).

h. 1522 juni 28 (den acht en twintichsten dach van iunio).

Schout, schepenen, gezworenen, kerkmeesters, rekenmeesters en een deel der goede mannen en naburen van Tilborch en Goerle, verzameld bij kerkgebode en in tegenwoordigheid van de vrouwe van T. en G., verbinden zich, naar aanleiding van zware processen met een ingezetene van Beeck, tegenover de buitengezetenen of bewoners van andere dorpen die mede gerechtigd zijn in de gemeynte of vroente, gezamenlijk op sinte

Gielisdach confessoers (1 september) 1329 van hertog Jan bij koop en op erfcijns verkregen, tot nakoming van verschillende verplichtingen en bepalingen. Bezegeld door schepenen van T. en G.

(Onderschrift: «Item den originalen brieff hier aff leegt tot Beeck in de comme der scepenen aldaar».)

i. 1525 december 8 (den achsten dach decembris).
Schepenen in Donghen oorkonden dat voor hen door den vice-cureyt te Dongen, ook van wege den pastoor, en door schout, schepenen en heilige-geestmeesters en de gemeene naburen van Donghen een ordinantie is gemaakt, waarbij op boete van zeven pond Lovens verboden wordt met Bossche bogen of andere schadedoende instrumenten naar de kerk van D. te schieten of steenen te werpen.

D **2.** Gedeeltelijke simpele kopie van circa 1600 van het vorige registertje, geschreven op een vel papier en bevattende de eerste zes brieven; eenigszins beschadigd door vocht, muizen en slijtage op de vouwen.

D **3.** 1430 october 15.
Willem van Dalem, enz.

Origineel van de derde der oorkonden, afgeschreven in het perkamenten registertje van C. J. Thome. Perkament. De drie uithangende zegels afgevallen.

D **4.** 1380 september 17 (op sente Lambrechtsdagh).
Notarieele kopie van 1630 op papier, van een brief van Willem, heer van Dongen van bovenstaanden datum, waarbij hij verklaart verkocht te hebben aan priorin en convent der nonnen van Premonstreit bij Breda (tegen een cijns van 3 oude grooten jaarlijks te betalen op den huize van Dongen of waar de geburen van D. hun cijns betalen) drie hoeven moers van 12 bunders elk van zijn wildert te D., daarvoor weg en watergang over zijn wildert, wegen en slooten toezeggende, enz.; onder bekrachtiging van zijn broeder Jan van Dalem.
Gevolgd door een aanteekening van dezelfde hand dat op *5 november 1476* bij koop vóor schepenen van Gilze aan het convent van St. Cathelijnendael is gekomen 2 bunder beemds in het Gilsche broek nevens het erf van Roelof van Daelhem heer tot Donga en zuidwaarts strekkende van de Donga tot de Vaart.

D **5.** Origineel rekwest van schout, schepenen en regeerders van D. aan den Raad van Brabant om tot aflossing van oude

schulden voor den tijd van twee jaren, boven het recht geheven volgens octrooi van 25 juni 1616, een buitengewone heffing te doen per ton zwarte en grauwe turf of „bleckeling"; met toestemmende kantbeschikking dd. 27 juli 1616 voor den termijn van 5 juni 1616—4 juni 1618.

D **6**. Idem idem; met gunstige beschikking dd. 28 juni 1623 voor de twee jaren van 5 juni 1623—4 juni 1625, mits afzonderlijke boekhouding en rekening geschiede.

D **7**. Citatiën enz. tot betaling van of gijzeling wegens achterstallige verponding, rekwesten om en octrooien van remissie, atterminatie en surseance van betaling dier verponding; 1674 en volgende jaren; een bundel.

D **8**. Publicatie van het Comité tot de Algemeene Zaake van het Bondgenootschap te Lande, waarbij aan die van D. wordt verleend recht van parate executie van de invordering der pachtpenningen, aan den Lande verschuldigd; dd. 14 november 1795.

Waarbij gevoegd:

Sommatie aan regenten van Dongen om twee hunner aan te wijzen tot het ondergaan van gijzeling wegens achterstallige pachtpenningen; dd. 9 juni 1795.

D **9**. Gunstige appostillaire beschikking van het voornoemd Comité op een rekwest van Dongen om remissie van een deel der verponding, over 1794 verschuldigd; dd. 2 december 1796.

D **10**. 1675 april 30, in 's Gravenhage.

Octrooi van Wilhem Hendrick, prins van Oranje, baron van Breda, waarbij aan die van D. wordt vergund om de oostelijke sloot naast den Groenendijck onder Oosterhout tot 20 voet breed te verwijden tot een bekwame vaart, om daar langs een trekweg of kade van 3 roeden te hebben, en om van de drie bovenste weiden 7 roeden te gebruiken voor *losplaats en haven;* onder bepaling van het te heffen vaartgeld.

Papier met naamteekening van den prins en opgedrukt zegel onder papieren ruit.

D **11**. In margine op 7 juni 1707 ingewilligd rekwest van schout, schepenen en verdere regenten van Dongen aan den domeinraad van Oranje-Nassau over het weder te Dongen zelf en niet te Oosterhout verpachten van de tienden en molen.

D **12.** Gunstige beschikking van Z. H. dd. 21 augustus 1739 op het verzoek van die van D. om een brug te slaan over de Donge in den nieuw aan te leggen weg naar de Groenendijksche haven.

Rekwest met appsotille.

D **13.** Afwijzende beschikking van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek dd. 22 maart 1805 op het verzoek van het gemeentebestuur van D. om in het genot te blijven van het luigeld tot onderhoud van den toren.

Rekwest met appostille.

E.

Bescheiden afkomstig van het dorpsbestuur in het algemeen.

Acta van den magistraat (resolutiën, correspondentie, publicatiën, enz.) en stukken över ambtenaren.

E **1—15.** „Notul-boecken", of „resolutie-boeken"; protokollen der deliberatiën en resolutiën van schout, schepenen en regeerders (of gesworens) der heerlijkheid Dongen:

1. 1661 januari 8—1684 juni 15 (los voorin: 1655 maart 23—1659 januari 13).
2. 1690 januari 17—1691 maart 15.
3. 1691 maart 21—1701 september 14 (los achterin: 1701 september 20—december 31).
4. 1706 september 8—1716 october 29.
5. 1716 november 12—1736 augustus 17.
6. 1736 september 20—1755 maart 6.
7. 1755 maart 24—1769 mei 1.
8. 1769 juni 8—1779 april 26.
9. 1779 mei 15—1788 september 20 (met een klapper over 1779, getiteld „korten dog zaakelijken inhoud van alle resolutien en handelingen in dit register voorkomende").
10. 1788 october 2—1797 juli 6.
11. 1797 juli 8—1799 november 6.
12. 1799 november 14—1803 april 21.

13. 1803 april 29—1805 december 28.
14. 1806 januari 13—1808 december 23.
15. 1809 januari 12—1809 februari 9 (met kladjes van 12 februari tot 28 augustus 1809).

E. **16.** Protokol der notulen van het comitté van waakzaamheid en binnenlandsche correspondentie uit de municipaliteit van D.; 1798 april 11—1799 mei 10.

E **17** en **18.** Klad-protokollen der notulen van den magistraat:

17. 1685 maart 1—1689 december 24.
18. 1702 januari 12—1706 augustus 26.

E **19** en **20.** Minuten, kladden en concepten van notulen, resolutiën, omslagen, brieven, processenverbaal, enz. (gevonden in de resolutieboeken); twee omslagen:

19. 1803—1805;
20. 1806—1808.

E **21.** Minuut-notulen en simpele en authentieke kopieën van resolutiën van het gemeentebestuur; 1675—1701; een convoluut.

E **22.** Kladden, kopiën en minuten van rekwesten van regenten van Dongen, circulaires enz. enz. (uit resolutie-register 1716—1736); een omslag.

E **23.** Minuten van brieven (ook van eenige notulen) van het gemeentebestuur, 1806—1810; een omslag.

E **24.** Kladden van den secretaris van verschillende stukken (bekendmakingen, lijsten); laatst 18e en begin 19e eeuw; een omslag.

E **25—40.** Geliasseerde correspondentie-stukken, ingekomen aanschrijvingen, circulaires, enz. van hoogere autoriteiten, andere gemeentebesturen, ambtenaren, enz.; met minuten van antwoord, enz.

25. 1795.
26. 1796.
27. 1797.
28. 1798.
29. 1799.
30. 1800.

31. 1801, in 2 liassen (één van meest gedrukte ingekomen resolutiën enz. van hoogere autoriteiten, en één van brieven van verschillende besturen en ambtenaren benevens minuten van brieven, enz.).
32. 1802, idem idem.
33. 1803, idem idem.
34. 1804, idem idem.
35. 1805, één lias, (alleen de stukken van hoogere autoriteit met enkele minuten van antwoord, opgaven, enz.).
36. 1806, idem.
37. 1807, idem.
38. 1808, idem.
39. 1809, in 3 liassen (1—20 januari, 21 januari—5 augustus en 6 augustus—31 december).
40. 1810 (januari—juni), één lias.

E **41.** Register van publicatiën, zoo voor particulieren wegens verkoopingen enz., als voornamelijk voor den magistraat opgesteld, en aan den vorster overhandigd; 1745—1763; een deel.

E **42.** Losse minuten of dubbelen van publicatiën uit de tweede helft der 18e eeuw; een omslag.

E **43.** Losse kladden van publicatiën van wege het gemeentebestuur; uit het laatst der 18e en begin der 19e eeuw; een omslag.

E **44.** Renovatie door schout en schepenen van de ordonnantie van 21 januari 1672 ter voorkoming van brand; circa 1700.

E **45.** Register van door regenten en door de ingezetenen van D. van 1759 tot 1771 gedane beplantingen langs wegen, ingevolge het reglement vastgesteld van wege den prins op den 12en october 1699 geamplieerd op den 15en juni 1758 en geïnterpreteerd op den 2en mei 1759; met eenige kladden los ingevoegd.

E **46.** Stemregister, geformeerd ingevolge de publicatie van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek dd. 18 februari 1803.

E **47.** Lijsten en procesverbaal der verkiezing van 7 municipaliteitsleden en 2 gezworenen, op 4 juli 1797, ingevolge de resolutie van de Representanten van het volk van Bataafsch Braband dd. 23 juni 1797 (waarvan een afdruk is bijgevoegd).

E **48.** Kopie van het reglement op het stuk der jura en salarissen van de respectieve officieren en schepenen in het district der Generaliteit, van 1791.

E **49** en **50**. Registers van door den secretaris, den schout, de schepenen, den vorster, enz. verdiende salarissen wegens huwelijken, verkoopingen, enz. enz.

49. 1805.
50. 1806 (met eenige losse kladden).

E **51**. Memorie der gemeriteerde salarissen door schepenen in 1805, met hunne kwitantiën voorzien.

E **52**. Bundeltje berichten aan den landdrost van Brabant wegens voldoening van zegelgelden evenredig aan genoten traktementen en emolumenten door schepenen van D., 14 januari 1809.

E **53**. Dergelijk bundeltje wegens voldoening van zegelgelden evenredig aan genoten traktementen en emolumenten door gecommitteerden der gemeente D., 14 januari 1809.

E **54**. 1766 februari 4.
Advies van Damissen (prokureur te Sprang) aan den secretaris van Dongen (?) over het recht van den rentmeester van het gasthuis te Breda om, buiten het gerecht van Dongen om, te D. publieke verpachtingen te houden, ook van opgaande boomen.

E **55**. Rekwest van het gemeentebestuur aan het departementaal gerechtshof om afwisseling in de gijzeling, waarin twee magistraatsleden ter zake van een sustenue, door de gemeente gevoerd, gehouden worden; met afwijzende beschikking dd. 9 juli 1806.

E **56**. Papieren betreffende de verschillen tusschen regenten van D. ter eene en meester P. van der Eyke, (oud-)schoolmeester en koster te D., ter andere zijde, over die beide bedieningen gedurende 1640 en volgende jaren; 1648—1690; een dossier.

E **57**. Papieren rakende het verzoek van den koster om loon voor het klokluiden bij den dood van Willem III in 1702.

E **58**. Idem rakende het verzoek der vroedvrouw, beëedigd op het echtreglement, om gage als dorpsvroedvrouw; 1660.

E **59**. Rekwest van het R. K. kerkgenootschap om approbatie der benoeming van een koster op zijn bijzondere begraafplaats; met marginale bewilliging door schout en schepenen van D. dd. 5 juli 1804.

E **60**. 1677 november 3.

Verklaring waarbij eenige gegoeden en geërfden „in wat min als drij roeden breete opde Lange Put..... als nu affgegraven is" dien grond kosteloos afstaan ten behoeve van D. onder voorwaarde dat daarover ten eeuwigen dage moet blijven een open heirbaan en weg „van den ryoole ter vaert toe".

Origineel met handteekeningen.

E **61—68.** Vestbrieven, waarbij ten behoeve der gemeente Dongen worden overgedragen:

61. 1725 maart 7.
Een perceel heide op de „Putjens", door de erven Wouter Jan Lemmens.

62. 1725 maart 7.
Idem, door de erven Peeter Corstiaens van Dongen voor de eene helft, en Peeter Korsten voor de andere

63. 1739 mei 28.
Negen loopenzaat weide onder de Grindsteegt genaamd de Bellenbeemt, door de erven Jan Peeter Bartholomeussen.

64. 1739 juni 10.
Zesendertig à veertig roeden bij de Watersteeg aan de Weyde Donga, door Anneken Pieters de Crom wed. Huybregt Brouwers.

65. 1768 september 15.
Een perceel zaailand van $^3/_4$ loopzaat 1 roede 5 voet, op de „Dartig Buynderen", door Marie Hendriks van den Rijen wed. Anthonie Meerten Lanen.

66. 1786 november 14.
De Hamstraat of rijweg langs huis, tuin en boomgaard der beide dochters van mr. Gijsmarus Gijsbertus van Heijst (transportanten), met een strook daarnevens van 10 voet breed.

67. 1786 december 15.
Een perceel zaailand van circa 4 loopzaat onder den Leegenham aan de Weydonga, door Willem Stans Ackermans, Stans Michielse van Dongen en Jan Michiels van Dongen (met den consentbrief tot verkoop, van de kinderen van W. S. Ackermans).

68. 1794 maart 25.
Een hoef van 12 roeden 4 voet aan het kerkhof bij de pastorie, door de kinderen van wijlen Dirk Ypelaar.

E **69—71.** Vestbrieven, waarbij worden opgedragen de volgende gronden en erven aan en bij de Groenendijksche haven:

69. 1799 januari 18.
Een deel van een perceel, gelegen onder Oosterhout en behoorende bij het kantoor der geestelijke domeinen over stad en lande van Breda.

70. 1799 januari 18.
Twee loopsaad 37 roeden land gelegen onder den Dongadijk, aankomende tegen de Groenendijksche haven, en wel van de haven af oostwaarts tot aan de nieuw te graven bermsloot, opgedragen door eenige inwoners onder Oosterhout en Dongen overeenkomstig notarieel contract van 5 december 1798. Waarbij gevoegd:
1798 december 5.
Notarieel contract van transportanten bovenvermeld met die van D. betrekkelijk: den eigendom der nieuw te graven bermsloot; de verplichting tot betaling van verponding, dijkschot, renten en cijnzen voor de getransporteerde landen; gerechtigheid tot beplanting; beschikking over de uit te graven moer; schouwvoering; recht van uitweg over gemeentegrond, enz.

71. 1803 februari 18.
De zoogenaamde Groenendijksche rijweg, beginnende uit „den zuyde van de Oosteindsche straat of weg en strekkende noordwaarts tot aan de huizing van Cornelis Franken", opgedragen door de geërfden of gelanden tegen dien weg tevens eigenaren van dien weg overeenkomstig notarieel contract van 15 januari 1803. Waarbij gevoegd:
1803 januari 15.
Notarieel contract van deze geërfden met die van D., betrekkelijk: recht van beplanting; graven van een sloot met bepaling omtrent uit te graven grond en onderhoud; schouwvoering over weg en sloot.

Bestekken en andere bescheiden van het beheer der openbare werken.

E **72.** Minuut of klad van een akte of verklaring, waarbij gelanden of geërfden tusschen den dijk aan de scheiding van Donghen en Sgravenmoer, genaamd den Afflanck, van de Kaa tot het nieuw riool westwaarts gelegen, op het welbehagen van den prins van Oranje consenteeren om in de toegewassen vaart van den prins, in het midden van hunne gronden gelegen, een schouwsloot te maken, boven 10, op den bodem tot het zand toe 7 voeten breed, en westwaarts nog een smallere dito, met erfweg daarlangs; met bepalingen over de schouw, te doen met de andere schouwen onder Dongen; (1636).

E **73.** Dossier betreffende de afgraving van den akker van het beneficie van Petrus en Paulus in de kerk van Oosterhout, enz, tot verbetering van den weg van den Lagen Ham langs de Donga, welke nu op dien akker stuit; (1664).

E **74.** 1677 april 24.
Verbaal van een opneming van den toestand van watergang en waterlossing tusschen den Groenendijck en den Rijsdijck en tusschen den Kijldijck en de Oude Donga of Rijsbroeck, met advies tot verbetering daarvan door het graven van 300 roeden nieuwe sloot van 10 voet breed, loopende van den hoek van de Middelkaa westwaarts tot de Vaart.

Ongeteekend.

E **75.** Stukken betrekkelijk den aanleg en het onderhoud van de Groenendijksche haven en vaart, en daarmee samenhangende werken; 1675—1798:

a. Kopie-octrooi tot aanleg, dd. 30 april 1675 (zie D n°. 10 hiervóór).

b. Stukken betrekkelijk een geschil met Oosterhout naar aanleiding van den aanleg en het belang daarvan (opheffing der door Oosterhout verkregen surseance van de uitvoering); 1675.

c. Bestekken, lijsten van gelanden, memoriaal van kosten, lijsten van uitgedolven turf, schetsteekeningen, enz., alle betrekking hebbende op den aanleg; 1675.

d. Stukken betrekkelijk een geschil met een der aannemers betrekkelijk den niet tijdigen uitvoer van aangenomen werk; 1676.

e. Stukken betrekkelijk het gebruik van de los- en ladingplaats aan, en gebruik en onderhoud van de wegen langs de haven en vaart; 1693, 1730, 1789, 1797 en 1798.

f. Losse rekeningen en bevelschriften tot betaling wegens werkzaamheden aan de Groenendijksche haven; 1724—1746.

E **76.** Minuut-rekwest van de geërfden van den Groenendijk en Dongedijk onder Oosterhout om een weg te doen aanleggen naar de Wijde Donga; 17e eeuw.

E **77.** Rekwest van den pachter van het vaartgeld van de Groenendijksche haven, om die haven te doen uitdiepen; 1708.

E **78—89.** Bestekken van aanbestede gemeentewerken en -leveranties, in pakjes:

78. Maken van een weg (Nonnenley van de Nonnen tot de Ka), graven en uitdiepen van en planten langs slooten, maken van een steenen sluis in Oeckelaars-sloot, enz.; 1647—1800, 16 stuks.

79. Bouw, enz. van het schoolhuis; 1659 en 1683, 3 stuks.

80. Bouw van een nieuwe magistraatsvergaderplaats met secretarie daarnevens, ten zuiden aan den toren van de kerk te D.; 1685.

81. Vergieten van de groote klok en vernieuwen van het bellefroy; 1667, 3 stuks met bijlagen.

82. Werken aan de rivier de Donge, o.a. maken van bruggen aan de Weydonga aan het eind van den Lagen Ham, aan de Verbrande Hoeff, enz.; 1669—1739, 7 stuks.

83. Maken van een nieuwe brug aan de grens van Loon op Zand en D. aan het eind van den nieuwen Zanddijk en Gasthuislei aan de kade; 20 augustus 1647.

84. Werken aan de Vaart; 1644—1753 (een zonder datum); 14 stuks.

85. Onderhouds- en andere werken aan en brug in de Loonsche dreef; 1739—1766, 3 stuks.

86. Graven en maken van een nieuwe haven en vaart aan den Groenendijk; 1675 en 1676, 2 stuks.

87. Uitbaggeren van de Groenendijksche haven; 1729—1766 (een zonder datum), 4 stuks.

88. Beschoeiingen, bermen en een wissel voor de Groenendijksche haven; 1722—1799, 5 stuks.

89. Diverse werken, o.a. verbeteren uurwerk (1662), toren (1675 en 1762); 7 stuks.

Stukken betreffende de bemoeiingen met handel, nering en bedrijf.

E **90.** Register van inschrijving van uitgegeven patenten, 1806—1809; met enkele los ingelegde kladden van patentstaten, enz.

E **91** en **92.** Lijsten van den aanbreng van waren ter jaarlijksche Palmmarkt en Allerheiligenmarkt te Dongen. met opgaaf der namen van de aanbrengende ingezetenen, in 2 pakjes:

91. 1746—1775 (ontbreken 1747, 1752, 1757 en van enkele jaren een der beide lijsten).

92. 1776—1794 (ontbreken 1781 en van enkele jaren een der beide lijsten).

E **93.** Omslag bevattende minuut-rekwest aan den baron van Breda (zonder datum) en twee minuut-proclamatiën door schout en schepenen van Dongen uit 1654 en 1672, betrekkelijk de beide jaarmarkten te D.

E **94.** Authentieke kopie eener marginale beschikking van de Representanten van het volk van Bataafsch Brabant dd. 4 februari 1796, om bericht en raad zendende een rekwest van de Vaderlandsche Societeit te Dongen om afschaffing van maalrecht door den molenaar geheven.

E **95.** Gunstige appostillaire beschikking van Commissarissen tot de administratie der financiën over het voormalig gewest Bataafsch Braband dd. 10 december 1801, op grond van art. 20

der ordonnantie der Staten-Generaal dd. 23 juli 1716 op het gemaal in de Generaliteit, op een rekwest van een inwoner van D. om een handgrutmolen en quaren in huis te mogen hebben.

E **96.** Verbalen van meting of ijk, ingevolge art. 3 der ordonnantie van 10 augustus 1716 op de brouwerij ten plattelande van Breda, van de brouwketels en brouwkuipen te D.; 1687—1765; een pak, waarbij gevoegd is de kopie eener resolutie van den Raad van State dd. 24 december 1700 nopens de observantie van den ijk der brouwketels.

E **97.** Stukken betreffende het waterpeil bij den maalkolk van den watermolen op de Donge te Dongen, en de bezwaren daaromtrent ingebracht door den schout en de ingezetenen van D.; 1682—1691; een bundeltje, waarbij ook is gevoegd de minuut der in 1686 en 1687 door en namens den schout aan den molenaar gedane aanzeggingen omtrent het bij resolutie van den Domeinraad dd. 18 september 1684 vastgestelde peil.

E **98.** Brieven, kopieën van permissies, akten van cautie, enz., betreffende de verweiding en het vervoer van rundvee naar Holland, van 1763 tot 1769, met een kopie der resolutie van de Staten van Holland dienaangaande dd. 7 december 1751; een bundeltje.

F.

Bescheiden afkomstig van het financieel beheer.

Begrootingen en liggers; stukken betreffende ontvangers enz.

F **1—4.** „Project omslagen" of begrootingen van te lijden onkosten en te heffen omslagen, jaarlijks overeenkomstig het reglement voor de Baronie van 15 september 1680 door schout, schepenen en regeerders van D. opgemaakt met advies van den ontvanger en goedgekeurd door die van den Rade en Rekeningen van Zijn Hoogheid; in vier pakjes:

1. 1682—1705.
2. 1718—1740.
3. 1741—1765.
4. 1766—1794.

F 5. „Staten van bezittingen en lasten", of gemeentebegrootingen, voor 1805, 1808 (in vier exemplaren), 1809 (in drie exemplaren), en 1810; een bundel.

F 6. Lijst van de jaarlijks door den ontvanger M. P. Knapen zonder ordonnantie te ontvangen en uit te geven bedragen, met noteering van de ontvangen uitgaaf per jaar in margine; 1801—1806 (met eenige losse staten en lijsten).

F 7. Idem van P. v. Spaandonk; 1807—1809 (idem).

F 8—10. „Cassaboeken"; grootboeken volgens de indeeling der rekening, van den ontvanger M. P. Knapen:

8. 1804.

9. 1805.

10. 1806.

F 11. Idem v. P. van Spaandonk, 1807.

F 12. Jaarlijksche borderellen der ordinaire verpondingen met $^1/_{12}$ of $^1/_6$ penning-extraordinair; 1756, 1761—1763, 1775, 1776, 1779, 1780, 1782—1793; een paket.

F 13. Protokol van schuldbrieven ten laste der gemeente, van 1793 tot 1809, met notities der aflossingen en van rentereductiën in margine tot in 1826; met eenige losse, blijkbaar afgeloste, obligatiën.

F 14. Lias van notities voor een landmeting met situatieschetsen; 1684.

F 15. Verpondings-kohier, tot omslag voor de betaling van de quote in den taux van 86600 gld. ten laste van de Baronie in plaats van verponding, opgemaakt in 1654; waarachter bijgebonden een buitenboek, kohier van de goederen der buitengezetenen, opgemaakt in 1662.

F 16—23. Verpondingskohieren tot omslag als voren en in den taux van 18750 gld. tot rentierbede:

16. Opgemaakt 1655, en bijgehouden tot 1706, waarachter volgt een buitenboek voor 1662.

17. Kopie van het vorige, gewaarmerkt den 2n januari 1669.

18. Binnenboek, opgemaakt 1705 en bijgehouden tot c. 1737.

19. Buitenboek, opgemaakt 1708 en bijgehouden tot c. 1737.

20. Binnenboek 1e deel, opgemaakt c. 1737 en bijgehouden tot 1810.

21. Binnenboek 2e deel, opgemaakt en bijgehouden als voren.

22. Buitenboek, opgemaakt en bijgehouden als voren.

23. Klapper op de laatste drie.

F **24.** Schetsboekjes der ligging van de gronden onder D., behoorende bij het binnenboek van 1737—1810, in 2 cahiers.

F **25.** Kohier der landerijen en erven van binnen- en buitengezetenen, welke na de inneming of in-cultuurbrenging volgens de plakaten en ordonnantiën exemptie en vrijdom hebben genoten van zetting en contributie, doch nu in omslag worden genomen volgens resolutie van den domeinraad van Oranje-Nassau van 22 juni 1690; bijgehouden tot c. 1704.

F **26.** Bundel lijsten, minuten van missives en van verklaringen van regenten van D., afschriften van missives van gecommitteerden uit den Raad van State, alles met betrekking tot een billijke regeling der quoten te betalen door de dorpen in de Baronie; 1665—1669. Hierbij lijsten van opmeting en waardeering der landen onder D., en een dossier met kopieën van kwitantiën, memoriën enz. betrekkelijk de betaling van contributie, bede en 5n penning ten kantore te Breda over de jaren 1604 tot 1648, in 1665 verzameld voor en opgezonden aan den schout Thomas Claypole, toen te 's-Gravenhage, om te dienen bij den heer Bernagie en den domeinraad van Oranje-Nassau.

F **27 & 28.** Minuten en kopieën van rekwesten, adressen en projecten tot bekoming van redres der repartitiën, over de Baronie jaarlijks om te slaan en te heffen, met memoriën van bezwaar omtrent de verdeeling der quotae; 2 bundels:

27. 1658—1670.

28. 1671—1712.

F **29.** Stukken rakende het proces tusschen die van D. en Jan Adriaan van Heyst ten eene, en Philippus Bollekens en Jan Gooijaarts als getrouwd hebbende Alida Bollekens bevorens weduwe van Willem Jooste de Jong, ter andere zijde, over het verzoekrecht tot het afdoen van de openstaande gemeente-rekeningen; 1655—1660 (waarbij een serie van bij conclusie van 1657 overgelegde stukken met daarbij behoorenden inventaris); een zwaar dossier.

F **30.** Memoriën, relazen, extracten, restantlijsten, foutlijsten, insinuatiën, notulen, enz., gediend hebbende tot het proces van die van D. tegen den gewezen ontvanger J. Clis en diens borgen en hunne erfgenamen, wegens door hem meer ontvangen dan uitgegeven en verantwoorde gelden gedurende de jaren 1676 tot 1692, en gepleegde fraude en afzetting van arme lieden; 1694—1705 (waarbij een reeks van 68 genummerde, bij conclusie van 1700 overgelegde stukken met daarbij behoorenden inventaris); een lijvig dossier.

F **31.** Dossier van een proces vóor den Raad van Brabant tusschen de regenten van D. en jhr. Thomas Claypole over voldoening van het nadeelig slot van rekening van dezen; 1718.

F **32.** Bij het gemeentebestuur van D. ingekomen brieven van den ontvanger A. J. Sem, exploiten van beteekening, insinuatiën, resolutiën van de gewestelijke overheid enz., naar aanleiding van een tusschen die gemeente en dien ontvanger gerezen geschil over uitoefening van zijn ambt en de verpachting der collecte van de kleine specien en bieren, van de gemeene middelen en van de imposten van het gemaal, hoorngeld, bezaaid en beestiaal; 1795 en 1796, (later nog gebracht voor het hof van justitie van Bataafsch Braband in 1797); een bundel.

F **33.** Akten van borgstelling ten behoeve van D. voor ontvangers, huurders van gemeentegronden enz.; 1720—1787; een pakje.

F **34.** Minuut eener gunstige appostillaire beschikking d.d. 11 juni 1663 van schout en schepenen van D. op een verzoek van den collecteur Jan Adr. van Heyst om voor de voldoening der dorpslasten ten landskantore penningen bij anticipatie te mogen opnemen.

F **35.** Minuut-publicatie van schout en schepenen van D. over het ter visie leggen en afhooren der dorpsrekeningen over 1701 en 1702, op 14 april 1706.
(Vg. nº. *A* **31** hiervóór.)

F **36.** Twee bekendmakingen uit 1688 en 1689 en een waarschuwing uit 1693 door schout en schepenen aan de ingezetenen van D. om hunne landen, die nog niet in bede en verponding contribueeren, daartoe aan te brengen.

Pachtceelen van dorpsmiddelen, heffingsbesluiten, enz.

F **37—42.** Registers van verpachtingen der collecte van de reëele en persoonlijke contributiën en omslagen, van de ordonnantiën door den magistraat aan de ontvangers verstrekt en van de gelichte en genegotieerde kapitalen, met enkele los ingelegde lijstjes en declaratiën:

37. 1629—1638, alleen de bierimpost.

38. 1633—1637, alle boeken.

39. 1638—1654, alleen de bierimpost, en 1638—1675, alle boeken (met de kopie van een aanstelling van een ondervorster, en ordonnantiën tot betaling van diens traktement gedurende 1645—1666).

40. 1675—1710 (met kopie van een akte van aanstelling en van borgstelling van Johan Clis als ontvanger dd. 11 februari 1686).

41. 1711—1787.

42. 1778—1804.

F **43.** Verpachtsconditiën van diverse gemeentemiddelen: bierimpost over 1611/13, 1616, 1617 en 1648; omslagen voor oude schulden dd. 30 april 1618; de elf specien van consumptie dd. 12 april 1657; contributie-boeken en omslagen over 1676—1680. Te zamen een pakje.

F **44.** Verpachtsconditiën van het vaartgeld in de Groenendijksche haven, 1679—1761; een pakje.

F **45.** Idem van het spay- of vaargeld op de Vaart, 1672, 1673, 1700—1761; een pakje.

F **46.** Bundel gekwiteerde contracten of accoorden, door den schout met de pachters van den Geervlietschen tol gesloten tot afkoop van tolgeld voor den invoer in de zes Zuidhollandsche dorpen der Langstraat of in Oosterhout, Drimmelen, Stanthaze en Made, telkens voor twee jaren (loopende van 1 april tot 31 maart) geldende; 1634/36—1640/42, 1644/46—1648/50; een bundel.

F **47.** Bundel gekwiteerde accoorden, door den schout met de pachters van den Grooten Brabantschen zwijgenden landtol gesloten tot afkoop van tolgeld, telkens voor een of meer jaren (loopende van bamis tot bamis) geldende; 1629/30, 1632/35—1647/50, 1649/50, 1650/52—1654/57, 1659/60, 1663/64; een bundel.

F **48.** „Pijlingen"; verbalen van visitatie en peiling ten behoeve van den pachter der imposten van het gemaal, hoorngeld, bieren en wijnen, enz.; 1685—1756; een pak.

F **49.** Publicatie van regenten van Dongen, dd. 25 october 1669, betrekkelijk de heffing van vaart- en speygeld door D. na afloop van het contract met Peeter Dyrck Anthonissen.

Waarbij gevoegd:

Overeenkomst van regenten van D. met Peter Dyrck Anthonissen dd. 20 october 1659 om de bestaande brug over Zijn Hoogheids vaart vóór den Vogelsanck en achter de hofstede der erfgenamen van Vas Janssen Vermeulen te Cleyn Dongen te veranderen in een ophaalbrug, met eenige bepalingen omtrent onderhoud en bruggegeld. (Origineel op papier met 8 handteekeningen.)

Staten van oorlogslasten en schaden, enz.

F **50.** Memorie van geleden schaden en betaalde onkosten, ten gevolge van brandstichting, rooverij, plundering enz, door ruiterij en voetvolk te Breda in garnizoen, in juli 1596.

F **51.** Dossier betreffende de geleden schade ten gevolge van inlegering van ruiterij en voetvolk in de jaren 1662 tot 1665.

F **52.** Bundel stukken rakende den franschen oorlog en de fransche contributie, met name sauvegarden, staten van omslagen, declaratiën, kwitantiën, rekwisitiën van manschappen (pioniersdiensten te Maastricht), van palissaden, karren, haver, hooi en stroo (magazijn te Grave), enz.; 1672 en vlg. jaren.

F **53.** Bundel papieren betreffende de betaalde contributiën en geleden schaden enz. door die van Dongen in den oorlog van de jaren 1701—1712; waarbij verscheiden sauvegardes enz.

F **54.** Schadelijst aan granen en gewassen van den oogst van 1724.

F **55.** Lijsten van de paarden- of voorspandiensten voor de koetsen van den prins bij diens tocht van Breda naar het posthuis aan den Moerdijk in 1737.

F **56.** Idem bij den tocht van Dongen naar Grave in 1738.

F **57.** Bescheiden betreffende geleden schade in den oorlog van 1746, 1747 en 1748, met lijsten van al de beesten door de ingezetenen van D. van 1742—1755 aan besmettelijke ziekte verloren; een bundel.

F **58.** Lijsten van de fransche assignaten, in bezit der ingezetenen van D., en van hetgeen door hen te vorderen was wegens geleden schade enz. in den oorlog van 1795; een bundel.

F **59.** Ligger der troepen, te D. ingekwartierd van mei 1766 tot augustus 1794.

F **60.** Lijsten van paarden aanwezig te D. in 1693 en van de paarden en karren der ingezetenen van D. in 1784 en 1785; een bundeltje.

G.

Bescheiden betreffende het afhooren van rekeningen.

Gemeente-rekeningen met bijlagen of bewijsstukken.

G **1.** Rekening van Jan Jan Cornelissen Meermans als gecommitteerde van schout schepenen en regeerders, wegens zijn ontvangst en uitgaaf over 1604—1607; afgelegd 18 december 1610. (N°. der bijlagen *G* **202**.)

G **2-73**	Rekeningen van de collecteurs der omslagen, door den magistraat hun ter inning opgedragen.			No. der bijlagen. *G* **203-271**
	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	
2	Halve 5de penning en twee koningsbeden, over 1604 en 1605.	Jan Jan Corstiaensse	19 dec. 1617	203
3	5de penning, hoofdgeld, etc., over 1606.	Jan Peeters van Beeck	29 maart 1608	204
4	Hoofdgeld, koeiengeld, 5de penn. van de binnenluiden en twee koningsbeden, 5de penn. van de buitenluiden en twee koningsbeden, over 1608 en 1609.	Gijsbrecht Cornelissen.	11 dec. 1609	205
5	Idem idem behalve de 5de penn. van de buitenluiden en de laatste twee koningsbeden, over 1608 en 1609.	Jan Peeterss. van Beeck	11 dec. 1609 en nader op 26 maart 1616	206
6	Hoofdgeld, gemaalgeld, koeiengeld, 5de penn., en nog een extraordinair koeiengeld voor een geschenk aan den Prins van Oranje bij zijn inkomst in 1610, over 1609 en 1610.	Denzelfde	26 maart 1616	207

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
7	Koeiengeld, october 1614/15—1620/21 october; bezaaid en gemaal, october 1614/15—1619/20 october; 5de penning van de binnen- en buitenluiden, 1615—1621.	Jan Peeterssoen van Beeck	17 juni 1623	208
8	5de penning, koeiengeld en hoofdgeld, over 1618, volgens octrooi van den Raad van Brabant tot afbetaling van de oude schulden tijdens troebelen opgenomen.	Denzelfde	27 jan. 1627	Bewijsstukken ontbreken.
8bis	Koningsbede 9 april 1621 —9 april 1622; koningsbede van de buitenluiden over denzelfden tijd en van het hoofdgeld over 1 december 1621—ultimo mei 1622.	Erven Raes Huyben	20 oct. 1627	Bewijsstukken aan de rekening geliasseerd.
9	Koeiengeld, bamis (1 october) 1621—bamis 1622 en 1623; 5de penn., kersmis 1621—kersmis 1622 en 1623; 5de penning van de buitenluiden, 1621/22 en 1623; brandschatting dd. 18 october 1622.	Godert Denijs Peeter Snijders	13 maart 1628	209
10	Koeiengeld, bamis 1621—bamis 1622 en 1623; 5de penn., kersmis 1621—kersmis 1622 en 1623; brandschatting dd. 18 october 1622; ordinaris schatting of zetting in plaats van koeiengeld, kersmis 1623—kersmis 1624.	Erfgen. Jacob Adriaen Janss.	10 febr. 1627	210

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
11	Twee halve 5de penningen, 1622; koningsbede van de buitenluiden, 1622.	Adriaen Jacob Jan Ariaenssen	30 nov. 1629	211
12	Twee koningsbeden, 1623 en 1624; koningsbede van de buitenluiden, 1623 en 1624; 5de penn. van de tienden, 1623 en 1624; koeiengeld, 1624; 5de penning, 1624.	Jan Peeters van Spreuwel	20 febr. 1627	212
13	Halve 5de penning, 1626; half koeiengeld, mei 1626—mei 1627.	Cornelis Cornelissoon Buys	13 jan. 1628	213
14	Halve koningsbede, 1626 en 1628; geheele koningsbede van de buitenluiden, 1626 en 1628; hoofdgeld in plaats van gemaal en geslacht, december 1626—1 juni 1627; koeiengeld, 1627; halve 5de penning, 1628.	Peeter Sijmonss. van Roy	30 jan. 1630	214
15	Halve koningsbede, 1626; hoofdgeld in plaats van gemaal en geslacht, december 1626-juni 1627: koeiengeld, mei 1627/28; 5de penning, 1628; halve 5de penning der binnenluiden, 1628; halve koningsbede, 1628.	Jan Laureys Dries Oomen	22 jan. 1630	215
16	5de penning, 1626; half koeiengeld, mei 1626/27 en 1628/29.	Claes Huybrecht Raess	11 mei 1630	216

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
17	Hoofdgeld in plaats van gemaal en geslacht, juni—november 1626; halve 5de penning, 1629; halve koningsbede, 1629.	Jan Adriaen Jan Danielssoon	 1630	217
18	Halve 5de penning, 1627; halve koningsbede, 1627; 5de penning van de buitenluiden, 1627.	Jan Peeterssoon van Spreuwel	29 nov. 1629	218
19	Halve 5de penning en koningsbede, 1627; geheele koningsbede van de buitenluiden, 1627.	Anthonis Adriaen Janss.	30 nov. 1629	219
20	Hoofdgeld in plaats van gemaal en beestiaal, voor het halve jaar 1628.	Adriaen Ariaenss. van Bavel	27 juni 1631	220
21	Hoofdgeld in plaats van gemaal en beestiaal en tot voldoening van de subsidie, juni—november 1628.	Claes Domus Cornelissen	27 juni 1631	221
22	Koeiengeld, mei 1628/29.	Peeter Ariaens Broeders	3 juni	222
23	Hoofdgeld, zoo voor de nieuwe subsidie der gemeente opgelegd door H. Hoogheden als voor gemaal en beestiaal, 1 december 1628—30 mei 1629.	Joost Sijmon Godertssoone.	18 juni 1631	223
24	Koeienboek, 1629.	Cornelis Merten Mathijs van den Nijeuwenhuyse	15 juni 1635	224

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
25	Extra ordinaire 5de penning en koningsbede van de binnenluiden en extra-ordinaire 5de penning van de buitenluiden tot betaling van de nieuwe subsidie en de extraordinaris belasting der gemeente opgelegd; 1629.	Jan Gijsbrecht Corneliss.	18 juni 1632	225
26	Idem idem.	Adriaen Michiel Ariaenss.	18 juni 1632	226
27	5de penning van de binnen- en buitenluiden, 1629; koningsbede idem idem, 1629; half koeiengeld, mei 1629/30.	Jan Peeterssoon van Spreuwel	11 mei 1630	227
28	„Verschillende boecken" (hoofdgeld, koeiengeld, 5de penn., koningsbede, bruggeld), 1630—1634.	Jeronimus Stoffels	27 mei 1637	228
29	5de penning met een koningsbede, 1630, 1632, 1634, 1635, 1636; 5de penning van de buitenluiden, 1630; koningsbede van de buitenluiden, 1632; 5de penning met de koningsbede van de buitenluiden, 1634, 1635, 1636; koeiengeld, 1630, 1632, 1634, 1635, 1636; stuiver per gulden van de tienden, 1630, 1632, 1633, 1634; hoofdgeld, 1632, 1634, 1635, 1636; extra-ordinair hoofdgeld, 1636.	Jan Adriaen Jan Daniëls van Heyst	1 juni 1638	229

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
30	Koeiengeld over de helft der gemeente, 1631; extraordinaire belasting bij provisie, 1631.	Berthelmeeus Willemse	22 juni 1635	230
31	5de penn. met koningsbede, 1635, 1636; hoofdgeld voor gemaal en geslacht, 1635, 1636; koeiengeld, 1635, 1636; stuiver per gulden van de tienden, 1635, 1636; extraordinair hoofdgeld, 1636.	Jan Peeterss. van Spreuwel	1 juni 1638	231
32	5de penn. met koningsbede over de helft van het dorp, 1637; hoofdgeld idem, 1637; stuiver per gulden van de tienden, 1637.	Denzelfde	15 febr. 1640	232
33	Halve koningsbede en 5de penning, 1637; geheele koningsbede en 5de penning, 1638; 5de penning van de buitenluiden 1637; koningsbede en 5de penning van de buitenluiden. 1638; hoofdgeld, 1637, 1638; koeiengeld, 1637, 1638; stuiver per gulden van de tienden, 1638.	Jan Adriaen Jan Daniels van Heyst	8 febr. 1640	233
34	Koningsbede en 5de penning, 1639; idem buitenluiden, 1639; hoofdgeld 1639; koeiengeld, mei 1639/40; stuiver per gulden van de tienden, 1639.	Denzelfde	13 april 1641	234

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
35	Idem idem, 1640 en 1640/41.	Jan Adriaen Jan Daniels van Heyst	19 maart 1641	235
36	Idem idem, 1641 en 1641/42.	Jan Adriaens van Heyst	20 maart 1643	236
37	Idem idem, 1642 en 1642/3.	Denzelfde	4 mei 1643	237
38	Idem idem, 1643 en 1643/44, mitsgaders een uitkeering door Oosterhout wegens de landsrepartitie van april 1643.	Denzelfde	13 juni 1645	238
39	Idem idem, 1644 en 1644/45 (zonder extra-ordinaire ontvangst).	Denzelfde	12 sept. 1646	239
40	Idem idem, 1645 en 1645/46.	Denzelfde	13 sept. 1646	240
41	Idem idem, 1646 en 1646/7, benevens het hoorngeld van de beesten die uit 's Gravemoer geweid zijn in 1646.	Denzelfde	2 maart 1648	241
42	Idem idem (ook het hoorngeld), 1647 en 1647/1648, benevens een extraordinair hoofdgeld over 1647 voor een erkentenis bij de inhuldiging van den Prins.	Denzelfde	28 mei 1648	242

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
43	Idem idem, 1648 en 1648/49, benevens eenige penningen, ontvangen uit handen van een pachter der op 1 juni 1648 ingegane bierimposten.	Jan Adriaens van Heyst	25 mei 1650	243
44	Idem idem, 1649 en 1649/50 (niet wegens den bierimpost), benevens eenige achterstallige penningen.	Denzelfde	8 dec. 1650	244
45	Idem idem, 1650 en 1651, 1650/51 en 1651/2 (zonder buitengewoons).	Denzelfde	14/15 nov. 1652	245
46	Idem idem, 1652 en 1653, 1652/3 en 1653/4.	Denzelfde	12 nov. 1655	246
47	5de penning en koningsbede; verponding en bede van buitenluiden; koeienboek; 2 stuivers per gulden van de tienden; alles 1654; en 5 halve jaren bierimpost, 1 december 1651 tot 30 mei 1654.	Denzelfde	 1655	247
48	Verponding en rentierbede, 1655 en 1656; idem buitenluiden, 1655 en 1656; hoofdgeld wegens gemaal en geslacht, 1655; hoofdgeld wegens personeele lasten, 1655 en 1656; 2 stuivers per gulden van de tienden, 1655 en 1656.	Denzelfde	17 febr. 1659	248

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der
49	Idem idem, 1657 (behoudens hoofdgeld voor geslacht en gemaal).	Jan Adriaens van Heyst	3 maart 1659	249
50	Idem idem, 1658, benevens 1 stuiver per gulden van Z. Hoogheids water- en windmolen.	Denzelfde	17 maart 1659	250
51	Idem idem, 1659, behoudens een dubbel in plaats van enkel hoofdgeld voor het nieuwe schoolhuis.	Denzelfde	23/4 jan. 1661	251
52	Idem idem, 1660 (dubbel hoofdgeld wegens extraordinaire schulden).	Denzelfde	19 jan. 1662	252
53	Idem idem 1661	Denzelfde	26 jan. 1662	253
54	„ „ 1662	Denzelfde	16 febr. 1667	254
55	„ „ 1663	Denzelfde	idem	255
56	„ „ 1664	Denzelfde	4 april 1667	256
57	„ „ 1665	Denzelfde	idem	257
58	Heele en halve verponding en rentierbede van de binnen- en buitenluiden; 2 stuiver per gulden van de tienden; 1 stuiver van den molen; dubbel hoofdgeld; alles over 1666.	Jan Peeterssen van den Kieboom	29 juni 1672	258

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
59	Idem idem als in 1665 (no. 57 hiervóór) over 1667	Jan Peeterssen van den Kieboom	30 juni 1672	259
60	Idem idem 1668	Denzelfde	1 juli 1672	260
61	„ „ 1669	Denzelfde	20 nov. 1675	261
62	Idem idem 1670 (dubbel hoofdgeld ad 2 gld.)	Denzelfde	5 maart 1676	262
63	Idem idem 1671 (enkel hoofdgeld ad 30 st.)	Denzelfde	10 maart 1676	263
64	Idem idem 1672	Denzelfde	8 nov. 1677	264
65	Verponding en bede van binnen- en buitenluiden; 2 st. van de tienden; 1 st. van de molens; hoofdgeld; extraordinaire omslag voor de fransche lasten en brandschatting; omslag wegens gemaal en geslacht; alles over 1673.	Geerit Pauwels Princen	26 jan. 1684	265
66	Idem idem 1674.	Denzelfde	27 jan. 1684	266
67	Halve en heele verponding en bede van binnen- en buitenluiden; 2 st. van de tienden; 1 st. van den water-, koorn- en volmolen; extraordinaire omslag, zoo voor de quota in den taux van 86600 Rijnsgulden, de Baronie in plaats van verponding, en dien van	Denzelfde	28 jan. 1684	267

	REKENING WEGENS	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
	18750 R. gulden, haar tot bede opgelegd, als voor de fransche brandschatting enz.; alles over 1675.			
68	Verponding en bede; omslag voor den taux van 86600 en van 18750 Rgld. enz. over 1676.	Geerit Pauwels Princen	8 febr. 1684	268
69	Idem idem over 1676 als over 1675	Jan Willemssen Klis (1)	24 oct. 1685	
70	Idem idem, 1677	Denzelfde	24 oct. 1685	269
71	Idem idem, 1678	Denzelfde	7 nov. 1685	270
72	Idem idem, 1679	Denzelfde	idem	271
73	Idem idem, 1680	Denzelfde	idem	

G. **74 – 182.** Rekeningen van de, van wege den prins van Oranje als heer van stad en baronie van Breda aangestelde, ontvangers der verponding en andere gemeente-middelen en -omslagen; alle afgelegd aan de gecommitteerden uit die van den Rade en Rekeninge van Z H. in bijzijn van den vertegenwoordiger van het drossaard-ambt van Stad en Baronie, en ten overstaan van schout, schepenen en gezworenen; 109 deelen (2). (Nos. der bijlagen *G* **272—378**.)

(1) Die verklaart het werk te hebben op zich genomen toen wegens den oorlog niemand de boeken wilde aannemen en het jaar bijna was geëxpireerd, terwijl de lasten van 1677 en 1676 uit de restanten van 1675 en vroeger moesten worden betaald.

(2) De rekeningen van 1703—1791 zijn per deel gebonden, na 1769 met oranje-linten, welke echter zijn verwijderd uit die van 1790 en 1791.

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
74	1681	Thomas Claypole	18 juli 1685	272
75	1682	Denzelfde	19 juli 1685	273
76	1683	„	idem	274
77	1684	„	31 aug. 1685	275
78	1685	„	8 april 1687	276
79	1686	Johan Clis	15 nov. 1687	277
80	1687	Denzelfde	3 juni 1689	278
81	1688	„	10 april 1690	279
82	1689	„	22 mei 1691	280
83	1690	„	 1692	281
84	1691	„	14 maart 1694	282
85	1692	„	3 juni 1694	283
86	1693	Geerit Princen	12 juni 1695	284
87	1695 (1)	Denzelfde	28 maart 1697	285
88	1696	Nicolaes Kuypers	10 april 1698	286
89	1697	Denzelfde	1 april 1699	287
90	1698	„	5 april 1700	288
91	1699	„	5 april 1701	289
92	1700	„	11 sept. 1702	
93	1701	„	26 juni 1706	
94	1703 (2)	„	22 aug. 1710	290
95	1704	„	idem	291
96	1705	„	idem	292
97	1706	„	20 april 1711	293
98	1707	„	idem	294
99	1708	„	idem	295
100	1709	„	idem	296
101	1710	„	12 aug. 1712	297
102	1711	„	6 nov. 1714	298
103	1712	„	20 sept. 1715	299
104	1713	„	idem	300
105	1714	„	11 sept. 1716	301
106	1715	„	27 sept. 1717	302
107	1716	„	22 juli 1718	303
108	1717	„	30 aug. 1719	304
109	1718	Kinderen en erven van denzelfde	5 aug. 1721	305

(1) De rekening en de bewijsstukken over 1694 ontbreken.
(2) De rekening over 1702 en de bewijsstukken over 1700—1702 ontbreken.

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
110	1719	Johannes Franciscus Kuypers	28 mei 1722	306
111	1720	Joachim van Alphen	21 sept. 1722	307
112	1721	Denzelfde	30 aug. 1723	308
113	1722	„	20 sept. 1724	309
114	1723	„	27 juli 1725	310
115	1724	„	14 nov. 1726	311
116	1725	„	6 nov. 1727	312
117	1726	„	10 aug. 1728	313
118	1727	„	12 sept. 1729	314
119	1728	„	20 juli 1730	315
120	1729	„	21 juli 1732	316
121	1730	„	20 oct. 1732	317
122	1731	„	21 juli 1733	318
123	1732	„	26 aug. 1734	319
124	1733	„	19 juli 1735	320
125	1734	„	17 aug. 1736	321
126	1735	„	10 aug. 1737	322
127	1736	„	5 sept. 1738	323
128	1737	„	17 oct. 1739	324
129	1738	„	17 aug. 1740	325
130	1739	„	3 aug. 1741	326
131	1740	„	12 oct. 1742	327
132	1741	„	18 sept. 1743	328
133	1742	„	4 aug. 1744	329
134	1743	„	10 sept. 1745	330
135	1744	„	13 sept. 1746	331
136	1745	„	1 nov. 1747	332
137	1746	„	15 oct. 1748	333
138	1747	„	24 nov. 1749	334
139	1748	„	29 sept. 1750	335
140	1749	„	24 sept. 1751	336
141	1750	„	3 nov. 1752	337
142	1751 (zonder band)	„	5 nov. 1753	338
143	1752	Erfgenamen van denzelfde	31 oct. 1754	339
144	1753	„	10 nov. 1755	340

	TIJDVAK.	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
145	1754	Idem op naam van Adriaan de Grandt	27 sept. 1756	341
146	1755	Adriaan de Grandt	idem	342
147	1756	Denzelfde	21 oct. 1758	343
148	1757	Adriaan Jacob Sem (als substituut ontvanger aangesteld door den raad en de rekenmeesters van Z. H.)	28 aug. 1759	344
149	1758	Idem	1 aug. 1760	345
150	1759	„	17 sept. 1761	346
151	1760	„	12 oct. 1762	347
152	1761	„	10 nov. 1763	348
153	1762	„	2 oct. 1764	349
154	1763	„	4 oct. 1765	350
155	1764	„	17 sept. 1766	351
156	1765	„	20 oct. 1767	352
157	1766	„	14 oct. 1768	353
158	1767	„	16 oct. 1769	354
159	1768	„	28 sept. 1770	355
160	1769	„	21 oct. 1771	356
161	1770	„	31 oct. 1772	357
162	1771	„	16 oct. 1773	358
163	1772	„	14 oct. 1774	359
164	1773	„	29 sept. 1775	360
165	1774	„	21 oct. 1776	361
166	1775	„	30 oct. 1777	362
167	1776	„	13 oct. 1778	363
168	1777	„	18 oct. 1779	364
169	1778	„	13 oct. 1780	365
170	1779	„	6 oct. 1781	366
171	1780	„	23 oct. 1782	367
172	1781	„	31 oct. 1783	368
173	1782	„	7 oct. 1784	369
174	1783	„	30 sept. 1785	370

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
175	1784	Denzelfde (als voren)	30 sept. 1786	371
176	1785	Denzelfde, sinds zijn aanstelling op 25 april 1785 als provisioneel ontvanger	20 sept. 1787	372
177	1786	Denzelfde, sinds 9 october 1786 als ontvanger	2 oct. 1788	373
178	1787	Idem	19 sept. 1789	374
179	1788	„	14 sept. 1790	375
180	1789	„	19 sept. 1791	376
181	1790	„	8 oct. 1792	377
182	1791	„	12 sept. 1793	378

G **183—201.** Rekeningen van de ontvangers der gemeentemiddelen en -inkomsten, afgelegd aan de plaatselijke overheid; 19 deelen. (N^os^. der bijlagen *G* **379—397.**)

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
183	1792	Adr. Jacob Sem	23 sept. 1795	379
184	1793	Denzelfde	29 dec. 1795	380
185	1794	„	12 oct. 1797	381
186	1795	Jan Nicolaas Jansen	12 april 1798	382
187	1796	Denzelfde	29 nov. 1798	383
188	1797	„	5 dec. 1799	384
189	1798	„	30 oct. 1800	385
190	1799	„	19 nov. 1801	386
191	1800 (met klad)	„	16 dec. 1802	387
192	1801 (met kopie)	Martin Peter Knapen	20 aug. 1804	388
193	1802	Denzelfde	31 dec. 1804	389

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP	No. der bijlagen
194	1803	Martin Peter Knapen	28 april 1807	390
195	1804 (met kopie)	Denzelfde	21 juli 1807	391
196	1805	„	17 dec. 1807	392
197	1806	„	30 mei 1809	393
198	1807	Petrus van Spaandonk	21 nov. 1809	394
199	1808	Denzelfde	13 jan. 1810	395
200	1809	„	26 mei 1815	396
201	1810	Sebastiaan van Es	3 sept. 1819	397

G **202—397.** Bewijsstukken of bijlagen van de collecteurs- en ontvangers-rekeningen der gemeente (*G* **1—201**), waarvan ontbreken die van N⁰. **8** (1618) **92** (1700) **93** (1701), terwijl die van N⁰. **68** en **69** (1676) en die van N⁰. **72** en **73** (1679 en 1680) zijn samengevoegd in één lias; 199 liassen en bundels.

[Zie de specificatie der nummering in de laatste kolom van de beschrijving der rekeningen.]

G **398—401.** Rekeningen van den collecteur van den ordinaris-personeelen-omslag of het hoofdgeld, Adriaan Peeters van den Heuvel, afgelegd aan schout, schepenen en gezworenen op 9 en 10 februari 1689; vier stuks:

398. 1675.

399. 1676.

400. 1677.

401. 1678.

G **402** & **403.** Bijlagen van de rekeningen van het hoofdgeld; twee liassen:

402. 1675—77.

403. 1678.

G **404—437.** Rekeningen van de pachters van den bierimpost, na 1655 genoemd: rekeningen van de pacht der imposten van bieren, wijnen en brandewijnen; afgelegd aan den magistraat; 34 stuks, alle met bijlagen:

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
404	1 april 1613—31 maart 1614.	Aert Jan Ruyssenairs	20 jan. 1618.
405	1 october 1617—31 maart 1618, 1 october 1619—31 maart 1620, 1 april 1620—30 september 1620, 1 october 1620—31 maart 1621.	Peeter Jan Corneliss. Meermans en Jan Peeterss. van Beek	24 febr. 1627.
406	1 juni 1623—31 mei 1624, 1 juni 1624—31 mei 1625 (behoudens stoornis door het oprukken van Spinola voor het beleg van Breda omtrent St. Jacob 1624).	Weduwe Jaspar Corn. Buys	14 nov. 1640.
407	januari tot december 1626 en 1 juni—30 november 1628.	Isaeck Peeters van Loon	27 juni 1631.
408	1 januari—31 mei 1627, 8 december 1627—31 mei 1628, 14 juni—30 november 1628, 24 december 1628—31 mei 1629.	Aert Jan Jans Meermans	15 juni 1635.
409	17 juni—30 november 1629.	Jan Peeterss. van Spreuwel	15 juni 1635.
410	1 juni—30 november 1630.	Peeter Sijmons van Son	14 nov. 1640.
411	16 december 1629—31 mei 1630 (ingepacht geweest door Jan Laureys Andries Oomen), 16 december 1630—31 mei 1631, 12 december 1631—31	Isaac Peeterss. van Loon	8 maart 1640.

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
	mei 1632, 17 juni—30 november 1632, 3 februari—31 mei 1633, 3 juni—30 november 1635 (ingepacht geweest door Peeter Sijmons van Son), 1 juni—30 november 1636, 1 december 1636—31 mei 1637.		
412	16 juni—30 november 1633, 1 juni—30 november 1634.	Geerit Corstiaenss. Kost	29 april 1641
413	1 december 1633—31 mei 1634.	Jan Adriaen Jan Daniels	14 juni 1638
414	1 december 1634—31 mei 1635.	Jan Laureyss. Andries Oomen	14 nov. 1640
415	1 december 1635—31 mei 1636.	Jan Peeterss. van Spreuwel	14 nov. 1640
416	8 juni—30 november 1637, 1 december 1637—31 mei 1638.	Anthonis Merten Mathijssen van den Nijeuwenhuyse	4 juni 1640
417	5 juli—30 november 1638, 1 december 1638—31 mei 1639.	Jan Adriaen Jan Daniels van Heyst	9 febr. 1640
418	1 juni—30 november 1639.	Isaac Peeterss. van Loon	5 febr. 1643
419	1 december 1639—31 mei 1640, 1 december 1643—31 mei 1644.	Denzelfde	6 dec. 1663
420	1 juni—30 november 1640.	Jan Adr. J. D. van Heyst	13 april 1641
421	1 juni—30 november 1641.	Jan Adriaens van Heyst	21 mei 1642

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
422	1 december 1641—31 mei 1642, 1 juni—30 november 1642.	Isaac Peeterss. van Loon	5 febr. 1643
423	1 december 1642—31 mei 1643, 1 juni—30 november 1643.	Denzelfde	11 mei 1644
424	1 juni—30 november 1644.	Denzelfde	14 juni 1645
425	1 december 1644—31 mei 1645, 1 juni—30 november 1645.	Denzelfde	12 dec. 1649
426	1 december 1645—31 mei 1646, 1 juni - 30 november 1646.	Denzelfde	13 dec. 1649
427	1 december 1646—31 mei 1647, 1 juni—30 november 1647, 1 december 1647—31 mei 1648.	Denzelfde	14 dec. 1649
428	1 juni—30 november 1648.	Denzelfde	6 dec. 1663
429	1 december 1648—31 mei 1649, 1 juni—30 november 1649, 1 december 1649—31 mei 1650, 1 juni—30 november 1650.	Denzelfde	18 sept. 1651
430	(1) 1 december 1650—31 mei 1651, 1 juni—30 november 1651.	Jan Adriaens van Heyst	18 dec. 1657

(1) Zie voor de jaren van 1 december 1651 tot 31 mei 1654 de dorpsrekening van 1654 (No. G 47 hiervóór).

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
431	1 september 1654—31 maart 1655.	Willem Janss. Verlegh	19 jan. 1664
432	1 october 1672—30 september 1675.	Adriaen Meermans	19 dec. 1675
433	1 october 1675—30 september 1676.	Adriaen Aert Meermans	13 nov. 1677
434	1 october 1676—30 september 1677.	Denzelfde	19 febr. 1685
435	1 october 1677—30 september 1678.	Denzelfde	idem.
436	1 october 1678—30 september 1679.	Denzelfde	idem.
437	1 october 1679—30 september 1680.	Denzelfde	idem.

G **438**. Rekening van den algemeenen dorpsontvanger Nicolaas Kuypers, wegens de heffing van den personeelen omslag over de brouwers, weerds en gemeene huisluiden, tot vinding van den impost van de *bieren, wijnen en brandewijnen*, ingevolge resolutie van den Raad van State dd. 22 november 1714; over drie jaren, van 1 october 1714 tot 30 september 1717; afgelegd aan schout, schepenen en gezworenen van D. den 10n maart 1719.

G **439—447**. Rekeningen van de algemeene dorps-ontvangers, wegens den personeelen omslag tot vinding van de pachtpenningen van den impost van de *bieren, wijnen en sterke dranken, enz.*, telkens voor drie jaren door den Raad van State krachtens resolutie van 14 augustus 1767 aan de gemeente in admodiatie gegeven; loopende van 1 october tot 30 september; afgelegd aan de plaatselijke overheid; 9 stuks, alle met bijlagen.

439. 1 october 1767—30 september 1770, afgelegd door Adriaan Jacob Sem (substituut-ontvanger) op den 19ⁿ juni 1771.
440. 1770/73, door denzelfde op den 16ⁿ aug. 1774.
441. 1773/76, „ „ „ „ 8ⁿ juli 1777.
442. 1776/79, „ „ „ „ 19ⁿ juni 1780.
443. 1779/82, „ „ „ „ 28ⁿ juli 1783.
444. 1782/85, „ „ „ „ 18ⁿ juli 1786.
445. 1785/88, „ denzelfde (ontvanger) op „ 28ⁿ april 1789.
446. 1788/91, „ denzelfde „ „ 26ⁿ juni 1792.
447. 1791/94 „ „ „ „ 12ⁿ aug. 1796.

G **448—464**. Rekeningen van de collecteurs van den omslag tot vinding der pachtpenningen c. a. van den impost van het *gemaal*, geslacht en zout en de *kleine specie* (loopende van 1 april tot 31 maart), en van het *hoorngeld* en bezaaide morgengeld loopende van 1 october tot 30 september); afgelegd aan schout, schepenen en gezworenen; 17 stuks met bijlagen.

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
448	1674/75 (alleen hoorngeld en bezaaide morgen)	Den zoon van Peeter Adriaen Huybrechts	19 dec. 1675
449	1675/76	Adriaen Peeter Adriaen van den Heuvel	21 febr. 1685
450	1676/77	Denzelfde	29 (sic) febr. 1685
451	1677/78	„	23 febr. 1685
452	1678/79	„	24 febr. 1685
453	1679/80 (alleen gemaal, geslacht en kl. specie)	„	(. . . . .) 1685
454	1680/81 (idem)	Adriaen Meermans	20 febr. 1685

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
455	1686/87 (idem zonder bijlagen)	Adriaen Peeters van den Heuvel	9/10 maart 1689
456	1687/88 (alleen gemaal c. a.)	Johan Klis	30 april 1691
457	1688/89 (als voor)	Denzelfde	idem
458	1689/90 (alleen gemaal)	Denzelfde	idem
459	1689/90 (alleen beestiaal)	Denzelfde	idem
460	1690/91 (alleen gemaal)	Denzelfde	9 april 1692
461	1691/92 (gemaal en beestiaal)	Denzelfde	20 jan. 1694
462	1692/93 (idem)	Lodewijck Rudolphus Voet, schout	10 april 1694
463	1693/94 (gemaal, beestiaal en kleine specie)	Denzelfde	22 febr. 1695
464	1694/95 (gemaal)	Denzelfde	8 dec. 1695

G **465—472.** Rekeningen van de algemeene dorpsontvangers wegens de heffing van den personeelen omslag tot betaling der pachtpenningen van den impost van de *kleine specie*; afgelegd aan de plaatselijke overheid; loopende van 1 april tot 31 maart; 8 stuks met bijlagen.

465. 1687/88, afgelegd door Johan Clis op 30 april 1691.
466. 1706/7—1710/11 afgelegd door Nicolaes Cuypers op 21 december 1711.
467. 1711/12—1714/15, afgelegd door denzelfde op 2 mei 1715.
468. 1715/16—1718/19, afgelegd door denzelfde op 13 juni 1719.
469. 1719/20, afgelegd door de erven van denzelfde op 24 april 1722.

470. 1720/21, afgelegd door Joachim van Alphen op 6 october 1722.
471. 1721/22, afgelegd door denzelfde op 8 juli 1723.
472. 1722/23, afgelegd door denzelfde op 24 juli 1725.

G **473—490**. Rekeningen van de algemeene dorpsontvangers wegens de heffing van den personeelen omslag tot betaling van den impost van de kleine specie, bij redemptie gelaten aan de gemeente; afgelegd aan de plaatselijke overheid; loopende van 1 october tot 30 september; 18 stuks met bijlagen.

473. 1757/59, afgelegd door Adriaen Jacob Sem, substituut-ontvanger, op 28 febr. 1760.
474. 1759/61, afgelegd door denzelfde op 17 sept. 1761.
475. 1761/63, „ „ „ „ 24 oct. 1763.
476. 1763/65, „ „ „ „ 3 sept. 1766.
477. 1765/67, „ „ „ „ 28 juni 1768.
478. 1767/69, „ „ „ „ 4 juli 1770.
479. 1769/71, „ „ „ „ 21 sept. 1772.
480. 1771/73, „ „ „ „ 16 aug. 1774.
481. 1773/75, „ „ „ „ 31 juli 1776.
482. 1775/77, „ „ „ „ 30 mei 1778.
483. 1777/79, „ „ „ „ 19 juli 1780.
484. 1779/81, „ „ „ „ 16 mei 1782.
485. 1781/83, „ „ „ „ 5 oct. 1784.
486. 1783/85, „ „ „ sinds 21 april 1785 provisioneel ontvanger, op 18 juli 1786.
487. 1785/87, afgelegd door denzelfde, sinds 9 october 1786 ontvanger, op 20 dec. 1787.
488. 1787/89, afgelegd door denzelfde op 29 april 1790.
489. 1789/91, „ „ „ „ 26 jan. 1792.
490. 1791/93, „ „ „ „ 10 april 1794.

G **491—500**. Rekeningen der collecteurs van de gezamenlijke gemeene middelen, wegens de personeele omslagen tot betaling der pachtpenningen of admodiatie-sommen van de impositiën op het hoofdgeld of *gemaal* ('s lands personeel), op de *kleine specie* (bestaande in den impost op azijn, zout, zeep, stijfsel, waag, rondemaat, goud, zilver, wollen, laken, turf, kolen, brandhout en paardengebruik), op de *bieren*, wijnen en gebrande wijnen of wateren, op de *hoorngelden*, bezaaide landen en hakhout, en op het beestiaal of slachten van vee; afgelegd aan de plaatselijke overheid; 10 stuks, alle, op één na, met bijlagen.

491. 1 october 1794—30 september 1796, afgelegd door Johannes Jansen Snijders met de afgetreden leden der provisioneele municipaliteit op 15 febr. 1798.

492. 1 october 1796/97, afgelegd door J. J. Snijders op 21 mei 1798.
493. 1 october 1797/98, afgelegd door J. J. Snijders op 22 juni 1799.
494. 1 october 1798/99, afgelegd door J. J. Snijders op 28 augustus 1800.
495. 1 october 1799/1800, afgelegd door J. J. Snijders op 6 augustus 1801.
496. 1 october 1800/1, afgelegd door Willem Jansen van Son op 17 dec. 1802.
497. 1 october 1801—31 dec. 1802, afgelegd door Jan Nicolaas Jansen op 10 juni 1803.
498. 1803 (zonder bijl.), afgelegd door Willem Jansen van Son op 31 dec. 1804.
499. 1804, afgelegd door denzelfde op 28 april 1807.
500. 1805 (met kopie), afgelegd door denzelfde op 21 juli 1807.

G **501.** Rekening wegens een oorlogsomslag van 1672; met bijlagen.

G **502.** Rekening of staat van ontvangst en uitgaaf wegens een extraordinairen omslag voor de kosten van den oorlog en invasie der Franschen in 1688; met bijlagen.

G **503—505.** Rekeningen van de algemeene dorpsontvangers wegens de fransche contributie, geheven tot bestrijding van oorlogslasten; 3 stuks met bijlagen.

503. 1703—1705, afgelegd 20 april 1711.

504. 1706—1708, „ 20 april 1711.

505. 1709—1712, „ 20 sept. 1715.

G **506.** Rekening van den dorpsontvanger wegens legerlasten in 1746—1749.

G **507.** Rekening van den dorpsontvanger wegens leveranties van stroo en mutsaard aan, en wegens geleverde pioniersdiensten en het werken in den vloed, voor de Engelsche en Hanoversche armee in 1794.

G **508.** Tabellen van fransche requisitiën in 1794; een bundel.

G **509.** Idem, 1809/10; een bundel.

G **510.** Rekening wegens aan ingezetenen van Dongen terugbetaalde gelden ten gevolge van op grond van inundatie toegestane remissie voor 1702 tot 1705.

G **511.** Rekening wegens terugbetaling op hoorngeld en bezaaid over 1729/30 krachtens de remissie, toegestaan door den Raad van State op 24 augustus 1730; met bijlagen.

G **512.** Rekening van den dorpsontvanger van D. wegens het maken van de haven en vaart aan den Groenendijk onder Oosterhout, ingevolge octrooi van den Prins d.d. 13 april 1675; afgelegd 11 mei 1678; met bijlagen.

G **513.** Losse bijlagen van diverse rekeningen; een pak.

Kohieren, collecteboeken, enz., gediend hebbende als bewijsstukken bij de rekeningen.

G **514—531.** Kohieren van den 5den penning en de koningsbeden van de gronden en erven binnen D. (tevens van de moergronden).

514.	1581—1584,	5de penning van de buitenluiden.
515.	idem idem	(bijna volledige kopie).
516.	1599,	5de penning.
517.	1600,	idem.
518.	1601—1606,	idem (van de binnenluiden).
519.	1604—1609,	twee koningsbeden.
520.	1605—1608,	5de penning van de buitenluiden.
521.	1621/22,	dubbele 5de penning.
522.	1621/22,	5de penning van de buitenluiden;
	1623 en 1628,	5de penning en koningsbede van de buitenluiden.
523.	1623,	koningsbede.
524.	1623—1641,	5de penning.
525.	1626,	5de penning van de buitenluiden.
526.	1626—1637,	5de penning en koningsbede van de buitenluiden.
527.	1626—1641,	koningsbede.
528.	1628,	koningsbede van de buitenluiden.
529.	1638—1641,	5de penning en koningsbede van de buitenluiden.
530.	1642—1654,	koningsbede.
531.	1642—1663,	5de penning.

G **532—554.** „Koyenboeken", kohieren van het koegeld.

532.	Omgeslagen	27 juni 1599, 24 december 1600, 24 juni 1601 en 23 december 1601.
533.	„	7 februari 1606.
534.	„	voor het jaar 1616.
535.	„	„ „ „ 1617.
536.	„	„ „ „ 1 april 1618—31 maart 1619.
537.	„	„ „ „ bamis (1 october) 1621—30 september 1622.
538.	„	voor het jaar 1623.
539.	„	„ „ „ 1624 (ordinarisschatting in plaats van koeiengeld).
540.	„	voor het jaar 1 mei 1626—30 april 1627.
541.	„	voor het halfjaar 1 dec. 1626—31 mei 1627.
542.	„	voor het jaar 1 mei 1628—30 April 1629.
543.	omgeslagen telkens voor den termijn van 1 mei tot 30 april	1642/43.
544.		1643/44.
545.		1644/45.
546.		1645/46.
547.		1646/47.
548.		1647/48.
549.		1648/49.
550.		1649/50.
551.		1650/51.
552.		1651/52.
553.		1652/53.
554.		1653/54.

G **555** en **556**. Kohieren van het hoofdgeld, door de gezworenen van D. omgeslagen in plaats van de pacht van het gemaalgeld, door de Staten-Generaal over het land van Breda bepaald en verpacht op zeven stuivers per veertel rogge, en waarin ieder manspersoon boven 16 jaren moet betalen 20 stuivers, ieder vrouw boven 15 jaren 15 stuivers en ieder zoon, dochter en „maerta" boven 10 jaren, 10 stuivers; twee deelen.

555. 1606—1608.
556. 1609.

G **557**. Kohier van het hoofdgeld, door wethouderen van D. omgeslagen over het jaar van 1 december 1622 tot 30 november 1623 tot betaling van den impost van het gemaal en geslacht, en waarin ieder mans- en vrouwspersoon boven 15 jaar 2 Rijnsgld. moet betalen; weder omgeslagen over 1635 en over 1636, ad 3 pond voor elk hoofd.

G **558.** Idem, door dezelfden omgeslagen over 1627 in plaats van den impost van het gemaal en geslacht, en waarin elk manspersoon moet betalen 20 stuivers en elk vrouwspersoon 15 st.; weder omgeslagen over het halve jaar 1628, en dubbel over het halfjaar van 1 december 1628 tot 31 mei 1629.

G **559—572.** Kohieren van den omslag tot betaling van de pachtpenningen en ongelden van het gemaal-, slacht-, zoutgeld en de kleine specie; loopende van 1 april tot 31 maart; 14 deelen.

559. 1672/3.
560. 1673/4.
561. 1674/5.
562. 1675/6.
563. 1676/7.
564. 1677/8.
565. 1679/80.
566. 1680/1.
567. 1681/2.
568. 1682/3.
569. 1683/4.
570. 1684/5.
571. 1685/6.
572. 1686/7.

G **573—693.** Liggers van den omslag over de personen boven en onder 16 jaren, gehouden tot betaling van *den impost van het gemaal* (1) ad 1 gld. resp. 10 stuivers (behoudens van 1725/26 tot 1756/57 ad 15 stuivers resp. $7^1/_2$ st.); sinds 1691/2 aangeduid als loopende van 1 april tot 31 maart, later loopende van 1 october tot 30 september; 121 deelen.

573. 1687, opgemaakt 6 augustus 1687 (met een ampliatie, uitgegeven 26 november 1687).
574. 1687, opgemaakt 26 november 1687.
575. 1688, „ 27 januari 1688.
576. 1688, „ 3 maart 1688.
577. 1689.
578. 1690, (met een kopie).
579. 1691/2 („ „ „).

(1) Ingevolge resolutiën van den Raad van State dd. 10 juli 1687 en 16 december 1687; later ingevolge resol. van de Staten-Generaal dd. 31 januari 1716 en 20 september 1724 en van den Raad van State dd. 10 juli 1719; sinds 1796 gecontinueerd en in admodiatie gegeven door de gewestelijke besturen.

580. 1692/3.
581. 1693/4.
582. 1694/5.
583. 1695/6.
584. 1696/7.
585. 1697/8.
586. 1698/9.
587. 1699/1700.
588. 1700/1.
589. 1701/2.
590. 1702/3.
591. 1703/4.
592. 1704/5.
593. 1705/6.
594. 1706/7.
595. 1707/8.
596. 1708/9.
597. 1709/10.
598. 1710/1.
599. 1711/2.
600. 1712/3.
601. 1713/4.
602. 1714/5.
603. 1716/7.
604. 1717/8.
605. 1718/9.
606. 1 april 1719—31 maart 1720.
607. 1 october 1719—30 september 1720.
608. 1720/1.
609. 1721/2.
610. 1722/3.
611. 1724/5.
612. 1725/6.
613. 1726/7.
614. 1727/8.
615. 1728/9.
616. 1729/30.
617. 1730/1.
618. 1731/2.
619. 1732/3.
620. 1733/4.
621. 1734/5.
622. 1735/6.
623. 1736/7.
624. 1737/8.

625. 1738/9.
626. 1739/40.
627. 1740/1.
628. 1741/2.
629. 1742/3.
630. 1743/4.
631. 1744/5.
632. 1745/6.
633. 1746/7.
634. 1747/8.
635. 1748/9.
636. 1749/50.
637. 1750/1.
638. 1751/2.
639. 1752/3.
640. 1753/4.
641. 1754/5.
642. 1755/6.
643. 1756/7.
644. 1757/8.
645. 1758/9.
646. 1759/60.
647. 1760/1.
648. 1761/2.
649. 1762/3.
650. 1763/4.
651. 1764/5.
652. 1765/6.
653. 1766/7.
654. 1767/8.
655. 1768/9.
656. 1769/70.
657. 1770/1.
658. 1771/2.
659. 1772/3.
660. 1773/4.
661. 1774/5.
662. 1775/6.
663. 1776/7.
664. 1777/8.
665. 1778/9.
666. 1779/80.
667. 1780/1.
668. 1781/2.
669. 1782/3.

670. 1783/4.
671. 1784/5.
672. 1785/6.
673. 1786/7.
674. 1787/8.
675. 1788/9.
676. 1789/90.
677. 1790/1.
678. 1791/2.
679. 1792/3.
680. 1793/4.
681. 1794/5.
682. 1795/6.
683. 1796/7.
684. 1797/8.
685. 1798/9.
686. 1799/1800.
687. 1800/1.
688. 1 oct. 1801—31 dec. 1802.
689. 1803.
690. 1804.
691. 1805.
692. zonder jaar (onafgesloten).
693. idem (idem).

G **694—772.** *Kohieren van het hoofdgeld;* 79 deelen.

694. 1630, door wethouderen van D. omgeslagen tot betaling van een nieuw subsidie, van wege Hare Hoogheden en de drie Staten van Brabant opgelegd buiten de ordinaris jaarlijksche lasten, en waarin ieder man en vrouw boven 15 jaar zal betalen 2 Rijnsgulden.
695. 1634, door schout, schepenen en gezworenen van D. omgeslagen tot betaling van den impost en andere extraordinaris lasten, en waarin elk hoofd heeft te betalen 2 gulden.
696. 1637, door wethouderen van D. omgeslagen, en waarin ieder man en vrouw zal betalen 2 Rijnsgulden 10 stuiver.
697. 1638, idem, 1 Rijnsgulden 10 stuiver.
698. 1639, omgeslagen voor de extraordinaire lasten ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd.
699. 1640, idem, idem.
700. 1641, idem ad 2 gulden per hoofd.
701. 1642, idem, idem.

702. 1643, idem ad 2 gulden per hoofd.
703. 1644, idem, ad 30 stuiver per hoofd.
704. 1645, als voren.
705. 1646, „ „
706. 1647, „ „
707. 1647, omgeslagen tot betaling van 1224 Rijnsgulden, door de gemeente te dragen in de schenking door de baronie van Breda aan den Prins bij zijn inhuldiging, ad 15 stuiver per hoofd.
708. 1648, omgeslagen voor de extraordinaire lasten ad 2 Rijnsgulden per hoofd.
709. 1649, idem, idem.
710. 1650, omgeslagen voor de ordinaire en extraordinaire lasten, voor ieder man en vrouw boven 15 jaren, 2 gulden.
711. 1651, idem idem.
712. 1652, idem idem.
713. 1653, idem idem.
714. 1654, idem idem.
715. 1655, idem idem.
716. 1657, omgeslagen tot betaling van hetgeen de gemeente over 1656 als personeel had moeten betalen, voor ieder man en vrouw boven 15 jaren, 20 stuiver.
717. 1658, omgeslagen tot betaling van de personeele lasten, per hoofd als voren 20 stuiver.
718. 1659, idem, idem.
719. 1659, omgeslagen tot betaling van de kosten van het nieuwe schoolhuis, ad 1 gulden per hoofd als voren.
720. 1660, omgeslagen voor de personeele lasten ad 20 stuiver per hoofd.
721. 1661, idem idem.
722. 1662, „ „
723. 1663, „ „
724. 1664, „ „
725. 1665, „ „ , dubbel omgeslagen voor de extraordinaire personeele lasten.
726. 1666, idem idem.
727. 1667, idem ad 2 gulden per hoofd.
728. 1668, „ „ 1 „ „ „
729. 1669, omgeslagen voor de ordinaire en extraordinaire lasten, samen ad 2 gulden per hoofd.
730. 1670, idem idem.
731. 1671, idem ad 30 stuiver per hoofd.
732. 1672, idem idem.
733. 1673, idem idem.

734. 1674, omgeslagen voor de dagelijksche en reëele lasten, ad 30 stuiver per hoofd.
735. 1675, omgeslagen voor de ordinaire en reëele lasten, kar- en wagendiensten enz., ad 30 stuiver per hoofd boven de 16 jaren oud.
736. 1676, idem idem.
737. 1677, „ „
738. 1678, „ „
739. 1679, „ „
740. 1680, „ „
741. 1681, „ „
742. 1683, „ „
743. 1684, omgeslagen voor de ordinaire personeele lasten, als kar- en wagenvrachten, uitteringen, diensten, bodeloonen enz., en van de helft der quote in de 45000 pond of gulden, die wegens de Baronie zijn gelicht tot betaling der fortificatiewerken van Breda, per hoofd boven 16 jaren ad 2 gulden benevens per paard 10 en per koe 4 stuiver.
744. 1685, idem idem.
745. 1686, omgeslagen voor de ordinaire personeele lasten, per hoofd ad 1 gulden.
746. 1687, idem ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd.
747. 1688, idem idem.
748. 1689, idem ad 1 gulden per hoofd.
749. 1690, idem ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd (een authentieke kopie is als bijlage bij de rekening over 1690 gevoegd).
750. 1691, idem ad 1 gulden per hoofd.
751. 1692, idem ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd.
752. 1693, idem idem.
753. 1694, „ „
754. 1695, „ „
755. 1696, idem ad 1 gulden, benevens voor de extraordinaire lasten van de pioniers en karren enz. nog 1 gulden per hoofd.
756. 1697, omgeslagen voor de ordinaire lasten ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd.
757. 1698, idem idem.
758. 1699, „ „
759. 1700, „ „
760. 1701, idem, gesuppleerd met 1 gulden per hoofd voor de extraordinaire lasten van de pioniers enz.
761. 1702, omgeslagen voor de ordinaire lasten ad 1 gulden 10 stuiver per hoofd.

762. 1703, idem, ad 1 gulden per hoofd.
763. 1704, idem, gesuppleerd met 1 gulden per hoofd voor de extraordinaire lasten.
764. 1705, idem idem.
765. 1706, „ „
766. 1707, „ „
767. 1708, „ „
768. 1709, „ „
769. 1710, „ „
770. 1711, „ „
771. 1712, idem, gesuppleerd met 10 stuiver per hoofd voor de quote in de repartitie van de kosten der geschillen van den stadhouder en de officieren met eenige ingelanden der Baronie.
772. 1713, idem, gesuppleerd met 10 stuiver per hoofd tot vinding van het lastige slot der rekening van 1710.

G **773—871.** Kohieren van den personeelen omslag voor het hoofdgeld (per hoofd boven de 16 en onder de 80 jaren oud), jaarlijks omgeslagen voor de ordinaire lasten; 99 deelen.

773. 1714, ad 1 gulden 10 stuiver, benevens 10 stuiver voor de extraordinaire lasten.
774. 1715, ad 1 gulden 10 stuiver.
775. 1716, ad 2 gulden.
776. 1717, idem.
777. 1718, idem.
778. 1719, idem.
779. 1720, ad 1 gulden 10 stuiver.
780. 1721, idem.
781. 1722, ad 1 gulden 5 stuiver.
782. 1723, ad 1 gulden 10 stuiver.
783. 1724, idem.
784. 1725, ad 1 gulden 15 stuiver.
785. 1726, ad 2 gulden.
786. 1727, ad 2 gulden,
787. 1728, idem.
788. 1729, ad 1 gulden 15 stuiver.
789. 1730, idem.
790. 1731, ad 1 gulden 10 stuiver.
791. 1732, idem.
792. 1733, idem.
793. 1734, idem.
794. 1735, ad 1 gulden 15 stuiver.
795. 1736, ad 1 gulden 10 stuiver.
796. 1737, idem.

797. 1738, ad 1 gulden 10 stuiver.
798. 1739, idem.
799. 1740, idem.
800. 1741, idem.
801. 1742, idem.
802. 1743, idem.
803. 1744, idem.
804. 1745, ad 1 gulden.
805. 1746, idem.
806. 1747, ad 1 gulden 10 stuiver.
807. 1748, idem.
808. 1749, ad 1 gulden.
809. 1750, idem.
810. 1751, idem.
811. 1752, idem.
812. 1753, idem.
813. 1754, idem.
814. 1755, ad 1 gulden 5 stuiver.
815. 1756, idem.
816. 1757, idem.
817. 1758, idem.
818. 1759, idem.
819. 1760, idem.
820. 1761, idem.
821. 1762, idem.
822. 1763, idem.
823. 1764, idem.
824. 1765, ad 1 gulden, benevens 5 stuiver voor de „vervallen" groote armenkas.
825. 1766, idem idem.
826. 1767, „ „
827. 1768, „ „
828. 1769, „ „
829. 1770, „ „
830. 1771, ad 15 stuiver, benevens 10 st. als voren.
831. 1772, idem idem.
832. 1773, „ „
833. 1774, „ „
834. 1775, ad 15 stuiver, benevens 5 st. als voren.
835. 1776, idem idem.
836. 1777, „ „
837. 1778, „ „
838. 1779, ad 15 stuiver, benevens 5 stuiver als voren.
839. 1780, idem idem.
840. 1781, „ „

841. 1781, ad 1 gulden, benevens 5 stuiver als voren.
842. 1782, idem idem.
843. 1783, „ „
844. 1784, „ „
845. 1785, „ „
846. 1786, ad 15 stuiver, benevens 5 stuiver als voren.
847. 1787, idem idem.
848. 1788, „ „
849. 1789, „ „
850. 1790, „ „
851. 1791, „ „
852. 1792, „ „
853. 1793, „ „
854. 1794, (? titel ontbreekt), idem idem.
855. 1795, idem idem.
856. 1796, „ „
857. 1797, „ „
858. 1798, ad 5 stuiver, benevens 5 stuiver als voren.
859. 1799, alleen 5 stuiver voor de armenkas.
860. 1800, idem.
861. 1801 (in 2 exemplaren), idem.
862. 1802 („ 2 „), idem.
863. 1803 („ 2 „), idem.
864. 1804 („ 2 „), ad 1 gulden (ordinair) benevens 5 stuiver voor de armenkas.
865. 1805 (getiteld kohier van hoofdgeld en bede), alleen 10 stuiver voor de armenkas.
866. 1806 (idem), ad 30, 20 of 10 stuiver per hoofd (verschillend).
867. 1806 (idem), alleen voor de armenkas ad 5, 10 of 15 stuiver per hoofd (verschillend).
868. 1807 (idem in 2 exemplaren), per hoofd tot verschillende bedragen, ook voor de armenkas.
869. 1808, idem idem.
870. 1809 (betiteld kohier van hoofdgeld en bede), idem idem.
871. 1810 (betiteld als voren), idem idem.

G 872—878. Kohieren van den extraordinairen omslag door schout, schepenen en gezworenen over de ingezetenen van D. omgeslagen tot betaling van oorlogskosten (naar de personen, huizen, schuren, bouwlanden, koeien, paarden, enz.); zeven deelen.

872. 1673.

873. 1674.
874. 1675.
875. 1676.
876. 1677.
877. 1678.
878. 1679.

G **879—889.** Kohieren van den extraordinairen omslag, door schout, schepenen en gezworenen over de ingezetenen van D. omgeslagen tot voldoening van de contributie aan de Franschen wegens wissel-, vacatie- en schrijfloonen met de collecte- en andere onkosten; elf deelen.

879. 1702.
880. 1703.
881. 1704.
882. 1705.
883. 1706.
884. 1707.
885. 1708.
886. 1709.
887. 1710.
888. 1711.
889. 1712.

G **890.** Kohier van den omslag eener halve verponding, door schout, schepenen en gezworenen van D. omgeslagen over de landerijen en vaste goederen der buitengezetenen ter betaling van de contributie aan de Franschen; 1702 en 1703.

G **891—919.** Lijsten of kohieren van een omslag en taxatie over alle personen en huisgezinnen, geformeerd door schout, schepenen en gezworenen van D. tot vinding van een personeele quotisatie ingevolge de ordonnantie van de Staten-Generaal dd. 27 december 1695; 29 deelen.

891. 1696.
892. 1697.
893. 1698.
894. 1699.
895. 1700.
896. 1701.
897. 1702.
898. 1703.
899. 1704.
900. 1705.

901. 1706.
902. 1707.
903. 1708.
904. 1709.
905. 1710.
906. 1711.
907. 1712.
908. 1713.
909. 1714.
910. 1715.
911. 1716.
912. 1717.
913. 1718.
914. 1719.
915. 1720.
916. 1721.
917. 1722.
918. 1723.
919. 1724.

G **920** Kohier van een personeele quotisatie naar de geschatte jaarlijksche vertering, van c. 1800.

G **921—942.** Kohieren van den omslag tot betaling der pachtpenningen en ongelden van de kleine specie, bij redemptie aan de gemeente gelaten ingevolge resolutie van den Raad van State dd. 10 juni 1687; van 1704/5 af met een vierde, vijfde en tiende verhooging; loopende van 1 april tot 31 maart, tot in 1720, dan tot 30 september 1720, verder van 1 october tot 30 september; 22 deelen.

921. 1687/8.
922. 1693/4.
923. 1704/5.
924. 1705/6.
925. 1706/7.
926. 1707/8.
927. 1708/9.
928. 1709/10.
929. 1710/1.
930. 1711/2.
931. 1712/3.
932. 1713/4.
933. 1714/5.
934. 1715/6.
935. 1716/7.

936. 1717/8.
937. 1718/9.
938. 1719/20.
939. 1720/1.
940. 1721/2.
941. 1722/3.
942. 1723/4.

G **943—981.** Kohieren van den omslag tot betaling voor de kleine specie, door de Staten-Generaal ter relatie van den Raad van State bij forme van redemptie aan de gemeente ten laste gelegd; zonder verhoogingen; loopende van 1 october tot 30 september; 39 deelen.

943. 1757/8.
944. 1758/9.
945. 1759/60.
946. 1760/1.
947. 1761/2.
948. 1762/3.
949. 1763/4.
950. 1764/5.
951. 1765/6.
952. 1766/7.
953. 1767/8.
954. 1768/9.
955. 1769/70.
956. 1770/1.
957. 1771/2.
958. 1772/3.
959. 1773/4.
960. 1774/5.
961. 1775/6.
962. 1776/7.
963. 1777/8.
964. 1778/9.
965. 1779/80.
966. 1780/1.
967. 1781/2.
968. 1782/3.
969. 1783/4.
970. 1784/5.
971. 1785/6.
972. 1786/7.
973. 1787/8.
974. 1788/9.

975. 1789/90.
976. 1790/1.
977. 1791/2.
978. 1792/3.
979. 1793/4.
980. 1794/5.
981. 1795/6.

G **982—990.** Kohieren van den omslag tot betaling der lasten van de kleine specie, door het gewestelijk bestuur aan de gemeente in admodiatie gegeven; loopende van 1 october tot 30 september, tot in 1801, dan tot 31 december 1802 en vervolgens over het kalenderjaar; 9 deelen.

982. 1796/7.
983. 1797/8.
984. 1798/9.
985. 1799/1800.
986. 1800/1.
987. 1801/2.
988. 1803.
989. 1804.
990. 1805.

G **991.** Kohieren van den bierimpost, omgeslagen door schout en schepenen over de weerds en over de huisluiden die zich opgegeven hebben; telkens voor een jaar van 1 october tot ultimo september, 1672/3—1678/79; met de publicaties en kopie-resoluties van den magistraat dienaangaande, te zamen gevoegd tot een bundeltje.

G **992—994.** Kohieren van den omslag en taxatie over de ingezetenen, zoo brouwers, stokers, weerds als gemeene huisluiden en ingezetenen, tot vinding van den impost der bieren, wijnen en brandewijnen, der gemeente opgelegd bij resolutie van den Raad van State van 22 november 1714; 3 deelen.

992.	1 october	1714—30	september	1715.
993.	„	1715—	„	1716.
994.	„	1716—	„	1717.

G **995—1032.** Kohieren van den omslag over de ingezetenen tot betaling van den impost der bieren, wijnen, brandewijnen en andere dranken (en de onkosten van dien), telkens voor 3 jaren door den Raad van State, later door het Departementaal bestuur, aan de gemeente aangeschreven of in admodiatie ge-

geven; loopende van 1 october tot 30 september, tot in 1801, dan tot 31 december 1802, vervolgens over het kalenderjaar; 38 deelen.

995. 1767/8.
996. 1768/9.
997. 1769/70.
998. 1770/1.
999. 1771/2.
1000. 1772/3.
1001. 1773/4.
1002. 1774/5.
1003. 1775/6.
1004. 1776/7.
1005. 1777/8.
1006. 1778/9.
1007. 1779/80.
1008. 1780/1.
1009. 1781/2.
1010. 1782/3.
1011. 1783/4.
1012. 1784/5.
1013. 1785/6.
1014. 1786/7.
1015 1787/8.
1016. 1788/9.
1017. 1789/90.
1018. 1790/1.
1019. 1791/2.
1020. 1792/3.
1021. 1793/4.
1022. 1794/5.
1023. 1795/6.
1024. 1796/7.
1025. 1797/8.
1026. 1798/9.
1027. 1799/1800.
1028. 1800/1.
1029. 1801/2.
1030. 1803.
1031. 1804.
1032. 1805.

G **1033—1051.** Collecte-boeken der ordinaire verponding en bede over de vaste goederen en landerijen der binnen- en bui-

tengezetenen, tot 1797 incluis verhoogd met een 6den penning extraordinair; 19 deelen.

1033. 1794, opgemaakt door de provisioneele municipaliteit volgens resolutie der Provisioneele Representanten van Bataafsch Brabant dd. 18 maart 1796.
1034. 1795, opgemaakt als voren en publiek aanbesteed.
1035. 1796, opgemaakt door de provisioneele municipaliteit ter voldoening van dezer gemeente quota met de onkosten, en publiek aanbesteed.
1036. 1797, opgemaakt door de (georganiseerde) municipaliteit ter voldoening als voren, en publiek aanbesteed.
1037. 1798, idem idem.
1038. 1801, idem idem (zonder vermelding van aanbesteding).
1039. 1801 (kopie).
1040. 1802, opgemaakt als in 1801.
1041. 1802 (kopie).
1042. 1803, opgemaakt door schout, schepenen en gecommitteerden van D. ter voldoening als voren (kopie).
1043. 1804, idem idem.
1044. 1804 (kopie)
1045. 1805, opgemaakt door de leden der municipaliteit van D. ter voldoening als voren (kopie).
1046. 1806, idem idem (kopie).
1047. 1807, opgemaakt door schout en gecommitteerden van D. ter voldoening als voren (kopie).
1048. 1808, opgemaakt door de leden van het gemeentebestuur van D. ter voldoening als voren (kopie).
1049. 1809, idem idem (kopie).
1050. 1810, idem idem (kopie).
1051. 1810 (2de kopie).

G **1052—1054.** Kohieren of collecteboeken van 's lands verpondingen en bede; 3 deelen.

1052. 1808, opgemaakt door de leden van het gemeentebestuur en gecommitteerden, ingevolge dispositie van den Landdrost dd. 24 mei 1808 n°. 4, tot betaling van den taux, der gemeente opgelegd over 1805 „en zulks voor en over 1808 bij anticipatie betaald wordende".
1053. 1809, opgemaakt ingevolge dispositie van den Landdrost dd. 21 juli 1809 n°. 31, volgens de kohieren van de oude verponding en berekend voor 's Rijks quota met de tiende verhooging.

1054. 1810, opgemaakt ingevolge de wet van 17 februari 1810, volgens de kohieren van de oude verponding en berekend voor 's Rijks quota.

G **1055**. Fragment-hefboekje der verpondingen van 1806.

G **1056**. Collecteboek der gezamenlijke gemeenelandsmiddelen, bestaande in den impost van het gemaal en buitengemaal, de hoornbeesten, bezaaide landen en hakhout, de kleine speciën, bieren, wijnen en gebrande wateren, en het beestiaal en slachten van vee; omgeslagen tot betaling van de admodiatie-penningen volgens contract; 1 october 1801—31 december 1802.

G **1057—1067**. Kohieren van den omslag tot betaling der pachtpenningen van den impost van het beestiaal of slachten van vee; 11 deelen:

1057.	1 october	1794—30	september	1795.
1058.	„ „	1795— „	„	1796.
1059.	„ „	1796— „	„	1797.
1060.	„ „	1797— „	„	1798.
1061.	„ „	1798 — „	„	1799.
1062.	„ „	1799— „	„	1800.
1063.	„ „	1800— „	„	1801.
1064.	„ „	1801—31	december	1802.
1065.	Anno	1803.		
1066.	„	1804.		
1067.	„	1805.		

G **1068—1079**. Kohieren van den omslag tot betaling der pachtpenningen van den impost der hoorngelden, bezaaide landen en hakhout; 12 deelen.

1068.	1 october	1794—30	september	1795.
1069.	„ „	1795— „	„	1796.
1070.	„ „	1796— „	„	1797 (ingezetenen).
1071.	„ „	1796— „	„	1797 (buitengezetenen).
1072.	„ „	1797— „	„	1798.
1073.	„ „	1798— „	„	1799.
1074.	„ „	1799— „	„	1800.
1075.	„ „	1800— „	„	1801.
1076.	„ „	1801—31	december	1802.
1077.	Anno	1803.		
1078.	„	1804.		
1079.	„	1805.		

H.

Bescheiden betreffende de algemeene armen en het toezicht op de armmeesters.

H **1—4.** Borg- of ontlastbrieven of akten van indemniteit, uitgegeven door besturen van andere plaatsen in de Baronie en elders, en overgelegd ter secretarie van Dongen door nieuwe ingezetenen; vier bundels.

1. 1695—1774, een losgegaan lias, door vocht aangetast.
2. 1775—1797, een lias, door vocht aangetast.
3. 1797—1804, een losgegaan lias, half door vocht vergaan.
4. 1804—1810, een verbroken lias (met later tusschengevoegde brieven uit 1729—1810, aan eene zijde gelijkelijk met de rest door vocht beschadigd).

H **5.** Lijst van borgbrieven van 1695—1810, welke zijn overgelegd door elders geboren en te D. ingekomen personen en welke ter secretarie bewaard worden; opgemaakt in 1794 en daarna bijgehouden.

H **6.** Onafgehaalde losse borgbrieven, door D. voor vertrekkende ingezetenen opgemaakt; 1775—1807.

H **7.** „Nieuw manuaal”, zijnde een liggertje van pachten en cijnzen die voor de tafel van den H. Geest te D. jaarlijks worden geheven; 16de eeuw.

H **8.** Kopieën en minuten van verkoop- en verpachtcedulen van armengoed, van uitbesteding van weeskinderen, enz.; 1678—1686; een omslag.

H **9.** 1673 november 20. Vestbrief, waarbij Peeter Corn. Sprangers aan de armmeesters een obligatie enz. overdraagt ter vergoeding van genoten en te genieten onderstand. (Op papier.)

H **10.** Rekwest van de vroedvrouw van D. om verhooging van onderhoudsvergoeding van een bij haar uitbesteden vondeling; zonder dagteekening.

H **11—103.** Armenrekeningen, met bijlagen; afgelegd aan schout en schepenen (en predikant) van Dongen; 93 deelen.

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN ARMMEESTER	OP
11	6 februari 1607—30 april 1616	Peeter Peeter Cornelissen van Gilse	26 mei 1616
12	1617	Claes Jan de Cock	5 mei 1618
13	1618—1620	Raes Huybrechts	3 mei 1621
14	1621—1627	Dyrck Peeter Cornelissen	3 febr. 1639
15	1628—1632	Jan Gijsbrecht Cornelissen	4 febr. 1639
16	1633—1638	Geerit Dyrck Anthonissen	idem
17	1639	Claes Huybrecht Raessen	20 febr. 1640
18	1640 en 1641	Geerit Jan Wouters van den Nyeuwenhuyse	febr. 1642
19	1642 en 1643	Joost Symon Goderts	6 april 1644
20	1644—1646	Jan Ghijsbrecht Cornelissen	11 maart 1647
21	1647—1649	Adriaen Anthonis Henricx de Graeuw	19 sept. 1650
22	1649—1651	Peeter Adriaenssen Block	26 juni 1653
23	1652—1654	Bastiaens Cornelissen Hulsten	15 juni 1662
24	1653—1661	Adriaen Bernaert Ruysenaers	4 juli 1662
25	1662—1666	Denzelfde	9 oct. 1668
26	1667—1671	„	27 dec. 1674
27	1672 en 1673	Anthonis Anthonis Wijnants	28 dec 1674
28	1674—1677	Jan Willemssen Klis	29 jan. 1682
29	1678 en 1679	Symon Peeters van Son	1 febr. 1683
30	1680 en 1681	Cornelis Janssen van Hulten	15 jan. 1691
31	1682	Jan Adriaen Broeders	1 juli 1694
32	1683	Anthonis Pr. Vrolijcken	2 juli 1694
33	1684 en 1685	(De erven) Peeter Jansse van Spreuwel	9 juli 1694
34	1686 en 1687	Jacob Witten	14 juli 1694
35	1688 en 1689	Wilbort Joost Symons	30 juli 1694
36	1690 en 1691	Jacob Cornelissen Anthonis	4 aug. 1694
37	1692 en 1693	Claes Franssen van den Assem	21 aug. 1694
38	1694 en 1695	Symon Jan Emmen	25 juni 1701
39	1696—1698	Claes Huybrecht Willemsen	27/28 juni 1701
40	1699 en 1700	Jan Huyben de Jonge	21 dec. 1705
41	1701 en 1702	Marchelis Adriaen Marchelissen	14 jan. 1707

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN ARMMEESTER	OP
42	1703 en 1704	Huybert Claes Cornelissen	7 mei 1707
43	1705 en 1706	Dyrck Bastiaen Hulst	30 maart 1708
44	1707 en 1708	Peeter Symon van Son	25 maart 1711
45	1709 en 1710	(De wed. van) Adriaen Coppelaer	15 dec. 1713
46	1711 en 1712	Adriaan Wouters de Weert	30 nov. 1716
47	1713 en 1714	Goyaert Adriaen Oomen	22 nov. 1717
48	1715 en 1716	Jan Jansse de Bruyn	1 mei 1719
49	1717 en 1718	(de wed. van) Thomas Adriaenssen Fijnenbuyck	24 febr. 1721
50	1719 en 1720	Joost Adriaen Horsten	20 en 27 sept. 1723
51	1721 en 1722	Jan Wouter Hantkint	30 en 31 mei 1725
52	1723 en 1724	Arien Bierwagen	21 aug. 1728
53	1725 en 1726	Arnoldus van Son	16 april 1731
54	1727 en 1728	Peeter Symon Joosten	21 mei 1733
55	1729 en 1730	Andries Cornelis Elants	15 maart 1734
56	1731 en 1732	Jan van den Boer	30 juli 1736
57	1733 en 1734	Hendrick Timmermans	23 jan. 1738
58	1735 en 1736	Andries Peeter Broeders	6 oct. 1738
59	1737 en 1738	Geerit van Spaendoncq	9 jan. 1740
60	1739 en 1740	Andries Broeckmans	6 juli 1744
61	1741 en 1742	Gerrit van Spaendonck	3 sept. 1744
62	1743 en 1744	Jan Wilbords van Son	12 mei 1746
63	1745 en 1746	Geerith van Spaandonck	14 jan. 1750
64	1747 en 1748	Gerrit van Spaendonck	idem
65	1749 en 1750	Denzelfde	14 aug. 1752
66	1751 en 1752	„	17 juli 1755
67	1753 en 1754	„	21 juni 1756
68	1755	Bernardus Joost Raessen	7 dec. 1757
69	1756 en 1757	Bartholomeus Lam	15 aug. 1759
70	1758	Rocus Borstlap	10 juni 1760
71	1759	Bartholomeus Lam	17 sept. 1761
72	1760	Marynus Adriaanse Wervers	12 aug. 1762
73	1761 en 1762	Bartholomeus Lam	28 sept. 1764
74	1763 en 1764	Denzelfde	10 sept. 1766
75	1765 en 1766	„	7 oct. 1768
76	1767 en 1768	„	6 sept. 1770

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN ARMMEESTER	OP
77	1769 en 1770	Bartholomeus Lam	21 sept. 1772
78	1771 en 1772	Denzelfde	12 oct. 1774
79	1773 en 1774	„	30 sept. 1776
80	1775 en 1776	„	27 aug. 1778
81	1777 en 1778	„	19 sept. 1780
82	1779 en 1780	„	24 sept. 1782
83	1781 en 1782	(De wed. van) denzelfde	27 sept. 1784
84	1783 en 1784	Joh. Adriaense van Dongen	3 aug. 1786
85	1785 en 1786	Denzelfde	1 sept. 1788
86	1787 en 1788	„	6 juli 1790
87	1789 en 1790	„	20 dec. 1791
88	1791 en 1792	„	8 mrt. 1793
89	1793 en 1794	„	9 juni 1795
90	1795	Jan van Spaandonk	17 mrt. 1796
91	1796	Huibert Willem Jansse	6 april 1796
92	1797	Francis Gijsbert van den Assem	29 aug. 1798
93	1798	Joost Anthony Maas	19 sept. 1799
94	1799	Stans Peter Laureijssen	21 mei 1800
95	1800	Mathijs van den Boer	3 sept. 1801
96	1801	Willem Adriaanse van Gool	21 oct. 1802
97	1802	Nicolaas Claessen van Dongen	1 dec. 1803
98	1803	Adriaen Bernardus Raessen	7 febr. 1805
99	1804	Jan Huybert de Jong	21 jan. 1808
100	1805	Adriaan Cornelis Oomen	30 jan. 1810
101	1806	Pieter Cornelis Mertens	idem
102	1807	Francis Gijsbert van den Assem	idem
103	1808	Denzelfde	idem

I.

Bescheiden betreffende de kerkelijke zaken en goederen en het toezicht op de kerkmeesters.

I **1.** Manuaal van de renten, geloften, obligatiën en cijnzen, die de kerk van D. jaarlijks is heffende; opgemaakt c. 1632.

I **2.** Register bevattende:

a. Ligger van alle de roggerenten, geldrenten en cijnzen, die de kerk van Dongen jaarlijks is heffende; opgemaakt c. 1639, en bij elken post voorzien met notitie van de heffing der achterstallige en verder verschijnende posten tot 1733.

b. geloften van geld ten behoeve der kerk of van haren herbouw, van 1639 en 1641.

c. aanbestedingen van werken aan de kerk, van 1641 tot 1739.

I **3.** Bekrachtiging dd. 5 maart 1664 door ouderlingen, diakenen kerkmeesters en armmeesters te D. van het door schout, schepenen en regeerders van D. met den heer Lloyd gesloten contract, ter zake van de ontruiming door dezen van het pastoriehuis achter de kerk en het betrekken van het predikhuis in den Ham.

I **4.** Authentieke marginale beschikking van den Prins dd. 19 april 1664 op een rekwest van schepenen en gezworenen van D., tot regeling van de eigendomsrechten van den Prins en van de gemeente op het pastoriehuis en op het predikhuis in den Ham, en het gebruik van deze door den predikant, en door de gemeente.

I **5.** Marginale autorisatie van die van den Rade en Rekeninge van Zijn Hoogheid, dd. 9 juli 1674, op een rekwest van schout en schepenen van D. tot verkooping van het afgebrande predikhuis in den Ham.

I **6.** 1714 april 20. Schepenbrief van Dongen, waarbij j. Hester Ruysenaars wed. Glavimans aan de gemeente D. overdraagt ten behoeve van de pastorie aldaar, een perceel erf, groot c. 19 roeden, bij de kerk.

I **7.** Bestekken van werken aan de kerk en de predikantswoning, 1672, 1676, 1678, 1682, 1684 (maken van een magistraatsstoel in de kerk), 1688, 1730 (schutting om den pastorietuin), 1739, 1766. Een pakje van 12 stuks.

I 8. Bestekken, staten, memories, enz. betreffende het opbouwen en onderhouden van de kerk, het klokkespel en belfrooi, de kosterswoning, kerksteeg, kerkhofsgracht, de predikantswoning, enz. (waarbij afrekeningen, afgeloste rentebrieven, enz. en ook een minuut-rekwest aan Z. H. om 2 stuiver per gulden te mogen heffen op de tienden); 17de eeuw, een pak.

I **9**. Bundel stukken betreffende predikantsberoepingen, geschillen met predikanten, van deze met de schoolmeesters, enz.; 1670—1723.

I **10**. Ontvangbewijs aan de municipaliteit van D. verstrekt door het Herv. kerkgenootschap, wegens de overneming van bescheiden; 18 maart 1802.

I. **11—92**. Kerkerekeningen met aangeregen bewijsstukken, afgelegd aan pastor of predikant, schout en schepenen; 82 stuks. [Bij de bewijsstukken zijn tevens gedeeltelijk die van de torenrekeningen (*I* No. 93—137 hierna).]

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN KERKMEESTER	OP
11	*a*. 1621 Paschen - 1625 Paschen	(Erfgen. van) Adriaen Peeter Aertss.	26 oct. 1639
	b. 1622 november 13— 1625 juni 27	(Erfgen. van) Adriaen Jan Daniels.	
12	1625 Paschen—1628 Paschen	(Erfgen. van) Dingman Joost Adriaenssen	27 oct. 1639
13	1628 Paschen—1632 Paschen	Jan Peeters van Spreuwel	idem
14	1632 januari—1633 februari	Cornelis Huybrechtssen Raessen	idem
15	1633 februari—1634 februari	Cornelis Cornelissen Buys	idem
16	1634 februari—1640 februari	Lambrecht Joosten van Sprangh	13 nov. 1640
17	1640 februari—1641 december 31	Peeter Dyrck Anthonissen	22 mrt. 1642
18	1642 en 1643	Peeter Adriaenssen Broeder	31 mrt. 1644
19	1644 en 1645	Peeter Dyrck Anthonissen	11 sept. 1646

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN KERKMEESTER	OP
20	1646 — 1648	Peeter Dyrck Anthonissen	23 mei 1650
21	1649 -- 1651	Isaacq Peeters van Loon	31 mrt. 1653
22	1652 — 1656	Adriaen Bernaert Ruysenaers	5 april 1659
23	1657 en 1658 (benevens eenige ontvangsten van 1653)	Wouter Janssen Rijcken	16 jan. 1663
24	1659 — 1662	Adriaen Bernaert Ruysenaers	10 mrt. 1667
25	1663 -- 1665	Steven Jan Stevens	idem
26	1666 en 1667	Anthonis Anthonissen Wagemaecker	18 dec. 1669
27	1667 en 1668 (renten) en 1668 (lijken)	Anthonis Adriaensse Coppelaer	16 mrt. 1673
28	1669 en 1670	(Wed. van) Dyrck Wouter Rijcken	1 oct. 1676
29	1671 — 1673	Bastiaen Cornelissen Hulsten	11 oct. 1677
30	1674 en 1675	Willem Janssen van Heulten	idem
31	1676 — 1678	Jacob Cornelisse	28 jan. 1686
32	1679	Jacob Witten	12 dec. 1686
33	1680	Paulus Cornelis Denissen	idem
34	1681 en 1682	Geerit Rimigius	19 mei 1689
35	1683 — 1685	Dirck Bastiaen Hulsten	idem
36	1686 en 1687, waaraan geliasseerd een rekening van restanten van vroegere rekeningen, door den schout Voet afgelegd op 12 jan. 1694	Johan Clis	11 jan. 1694
37	1688 en 1689	Adriaen Coppelaer	23 febr. 1697
38	1690 en 1691	Marchelis Adriaen Marchelis	16 jan. 1699
39	1692 en 1693	Cornelis Jans van Hulten	idem

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN KERKMÉESTER	OP
40	1694 en 1695	Anthoni Dirckxen Copp	17 jan. 1699
41	1696 en 1697	mr. Nicolaas Verheyden, schoolmeester en koster	31 oct. 1701
42	1698 en 1699	Denzelfde	21 oct. 1711
43	1700 en 1701	„	idem
44	1702 en 1703	„	26 oct. 1711
45	1704 en 1705	„	28 oct. 1711
46	1706	„	23 nov. 1711
47	1707 en 1708	„	idem
48	1709	„	4 dec. 1716
49	1710 en 1711	„	29 nov. 1717
50	1712 en 1713	„	idem
51	1714 en 1715	„	idem
52	1716 en 1717	„	27 jan. 1724
53	1718 en 1719	„	idem
54	1720 en 1721	„	28 aug. 1724
55	1722 en 1723	„	(niet opgenomen)
56	1724 en 1725	„	(idem)
57	1726 en 1727	„	(idem)
58	15 dec. 1729—1731 incl.	Carel Wijgers, schoolmeester en koster	10 nov. 1732
59	1732 en 1733	Denzelfde	14 mei 1736
60	1734 en 1735	„	27 jan. 1738
61	1736 en 1737	„	26 oct. 1739
62	1738 en 1739	„	26 sept. 1741
63	1740 — 1743	„	6 juli 1744
64	1744 en 1745	„	8 dec. 1750
65	1746 en 1747	„	idem
66	1748 en 1749	„	14 aug. 1752
67	1750 en 1751	„	idem
68	1752 en 1753	„	19 nov. 1755
69	1754 en 1755	„	4 juli 1758
70	1756 en 1757	„	14 aug. 1759
71	1758 en 1759	„	17 sept. 1761
72	1760 en 1761	„	12 aug. 1762
73	1762 en 1763	„	28 sept. 1764
74	1764 en 1765	„	10 sept. 1766
75	1766 en 1767	„	18 aug. 1768
76	1768 en 1769	„	29 aug. 1770

	OVER HET TIJDVAK	AFGELEGD DOOR DEN GEWEZEN KERKMEESTER	OP
77	1770 en 1771	Carel Wijgers, schoolmeester en koster	3 aug. 1772
78	1772 en 1773	Denzelfde	12 oct. 1774
79	1774 en 1775	„	30 sept. 1776
80	1776 en 1777	„	27 aug. 1778
81	1778 en 1779	„	19 sept. 1780
82	1780 en 1781	(De weduwe van denzelfde)	24 sept. 1782
83	1782 en 1783	Frederik Johan Wijgers, schoolmeester en koster	27 sept. 1784
84	1784 en 1785	Denzelfde	25 sept. 1786
85	1786 en 1787	„	1 sept. 1788
86	1788 en 1789	„	6 juli 1790
87	1790 en 1791	„	20 sept. 1792
88	1792 en 1793	„	20 mei 1796
89	1794 en 1795	„	29 aug. 1798
90	1796 en 1797	(De erven van denzelfde)	17 mei 1799
91	1798 en 1799	Pieter Johan Wijgers	6 nov. 1800
92	1800 en 1801	Pieter Huylman (gecommitteerde)	18 maart 1802

I **93—137.** „Toornrekeningen"; rekeningen van de kerkmeesters wegens het klokluigeld, geheven ad 30 stuivers per gelui voor de onkosten van het vergieten en verzwaren van de groote klok in den toren en voor het vernieuwen van het bellefrooi; afgelegd aan den predikant met schout en schepenen; 45 deelen. (De bewijsstukken der oudste rekeningen zijn met die van de kerkrekeningen verbonden.)

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
93	1671 — 1673	B. C. Hulsten	11 oct 1677
94	1674 en 1675	W. J. van Hulten	25 april 1686
95	1676 — 1678	J. Cornelissen	idem
96	1679	J. Witten	18 dec. 1686
97	1680	P. C. Denissen	idem

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
98	1681 en 1682	G. Rimigius	7 juli 1689
99	1683 — 1685	D. B. Hulst	idem
100	1686 en 1687	J. Clis	12 jan. 1694
101	1688 en 1689	A. Coppelaer	2 maart 1697
102	1690 en 1691	M. A. Marchelissen	16 jan. 1699
103	1692 en 1693	C. J. van Hulten	idem
104	1694 en 1695	A. D. Cop	17 jan. 1699
105	1696 en 1697	Schoolmeester N. Verheyden	1 nov. 1701
106	1698 en 1699 (met eenige bijlagen)	Denzelfde	(niet opgegeven)
107	1700 en 1701	„	21 oct. 1711
108	1702 en 1703 (met bijlagen)	„	26 oct. 1711
109	1704 en 1705 („ „)	„	28 oct. 1711
110	1706 („ „)	„	23 nov. 1711
111	1707 en 1708	„	idem
112	1709	„	4 dec. 1716
113	1710 en 1711 („ „)	„	29 nov. 1717
114	1712 en 1713	„	idem
115	1714 en 1715 („ „)	„	idem
116	1716 en 1717 („ „)	„	28 aug. 1724
117	1718 en 1719	„	idem
118	1720 en 1721 („ „)	„	idem
119	1722 en 1723	„	(niet opgenomen)
120	1724 en 1725 („ „)	„	idem
121	1726 en 1727 („ „)	„	idem
122	6 oct. 1729—1731 incluis (met bijlagen)	C. Wijgers	10 nov. 1732
123	1732 en 1733 } met bijlagen	Denzelfde	14 mei 1736
124	1734 en 1735 } met bijlagen	„	27 jan. 1738
125	1736 en 1737 } met bijlagen	„	26 oct. 1739
126	1738 en 1739 } met bijlagen	„	26 sept. 1741
127	1740 — 1743 } met bijlagen	„	6 juli 1744
128	1744 en 1745 } met bijlagen	„	8 dec. 1750
129	1746 en 1747 } met bijlagen	„	idem
130	1748 en 1749 } met bijlagen	„	14 aug. 1752
131	1750 en 1751 } met bijlagen	„	idem

	TIJDVAK	AFGELEGD DOOR	OP
132	1752 en 1753 met bijlagen	C. Wijgers	19 nov. 1755
133	1754 en 1755 met bijlagen	Denzelfde	4 juli 1758
134	1756 en 1757 met bijlagen	„	14 aug. 1759
135	1758 en 1759 met bijlagen	„	17 sept 1761
136	1760 en 1761 met bijlagen	„	12 aug. 1762
137	1762 en 1763 (met bijlagen) (1)	„	28 sept. 1764

K.

Varia.

K **1.** Borderellen van de rekeningen der diaconiearmen te Dongen; 1775—1786; een lias.

K **2.** Kopie van een bestek en conditie van aanbesteding door de kerkmeesters ten overstaan van schout en schepenen van de arbeidsloonen van het timmer-, metsel- en dekwerk tot den bouw van een nieuwe Roomsche kerkschuur; dd. 29 september 1764.

K **3.** Lijstje van begraven lijken in de kerk (?) van c. 1700.

K **4.** 1749 juni 17. Resolutie van den magistraat van D. waarbij aan een ingezetene wordt bevolen, overeenkomstig de door hem gedane belofte, zijn dochtertje in de „waare gereformeerde religie" op te voeden en de predikatiën daarin te doen bijwonen.

Expeditie op zegel.

K **5.** 1612 november 10. Resolutie van de Staten-Generaal dat de Prins als baron van Breda in de vrijheid van Oosterhout zal kiezen 6 gezworenen en bedezetters, en de overige zes uit

(1) Aan het slot staat: «En sal in 't vervolg deese rek[e] in die van de kerk werden gebragt en deese gesupprimeerd.»

een dubbeltal, door de gemeene ingezetenen aan te wijzen; met omschrijving van de bevoegdheid dier gezworenen.

Simpele kopie.

K **6.** Geslachtsboom van het geslacht van Daelhem, heeren van Dongen en van Zwaluwe, van c. 1350 tot c. 1480, en aanteekeningen betreffende de scheiding der heerlijkheden Dongen en Zwaluwe omstreeks 1438 tusschen Jan (later heer „vander Swalu") en Roelof (later heer van Donga).

Simpele kopie van c. 1600. Het oorspronkelijke was «gecollacioneert uit eenen anderen boom ende is bevonden accordeerende bij mij Adriaen Janssen secretaris tot Donghen».

K **7.** 1404 augustus 6.

Simpele kopie op papier van een door schepenen van D. medebezegelden brief van Willem van Dalem heer van Dongha, waarbij deze overdraagt aan Jan Haghaert ongeveer 20 bunders lands met daarop staande huizingen in den Ham tegen een erfpacht, en 5 bunders beemd aan het eind van de Ghilsche buchte tegen een erfcijns.

K **8.** 1457 februari 26. (Indictione quinta mensis vero februarii die vicesima sexta secundum stilum .... Leod).

Huwelijks-contract ten overstaan van notaris en getuigen tusschen Herman de Heyger, armiger, en jonkvr. Odilia van Dalem, waarbij o. a. door Roelof van Dalem, heer van D., en diens vrouw Jutta aan hunne dochter worden meegegeven cijnsgoederen onder Dongen en, bij vooroverlijden van haar broeder Joos, de goederen, heerlijkheid, leen en andere, ook voor hare nakomelingen; met dorsale akte van wijziging dd. 1457 augustus 27.

Kopie, door den secretaris van D., tevens notaris openbaar, C. Pels, den 9n december 1612 gewaarmerkt, van een oudere kopie. Papier.

K **9.** Extract uit het register van den leengriffier van Breda, vermeldende de leengoederen te Dongen, door Balthaser en Willem van Daelhem „diemen noempt van Dongen" na doode van hun vader Willem Willems z. van Daelhem alias van Dongen op den 7n october 1578 verheven.

Authentieke kopie van 7 december 1603.

K **10.** Bundeltje memoriën en notities betreffende het recht van Dongen op hooge jurisdictie; c. 1700.

II. Oud-archief van den ambtenaar van den burgerlijken stand.

I—XXI. Dood- en begraafboeken; protokollen van akten van aangifte van overlijden en van akten van begraven, gehouden ter verantwoording van het klokluigeld door den koster met aanteekening en verantwoording van betaalde begrafenisrechten en van verschotten door hem te behoeve der kerk gedaan; 21 deelen in kwarto. Bevattende:

I. *a.* Begraafakten, 1703 januari 9—1703 aug. 3.
b (keerzijde). Notities van verschotten en afrekeningen, 1702 juli—1705 october 26.
c (idem). Begraafakten, 1705 october 25—1709 maart 1.

II. *a.* Begraafakten, 1712 januari 4—1718 januari 7.
b (keerzijde). Notities van verschotten enz., 1712 januari 13—1717 december 24.

III. *a.* Begraafakten, 1719 sept. 11—1720 juni 25.
b (keerzijde). Notities enz., 1719 september 6—1720 juli 19.

IV. *a.* Begraafakten, 1721 januari 6—1725 januari 15.
b (keerzijde). Notities enz., 1721 januari 10—1725 maart 1.

V. *a.* Begraafakten, 1725 januari 2—1729 april 21, zijnde tegenover fol. 1 ingehecht een notitie der ontvangsten en uitgaven wegens kerk en toren over de vijf jaren 1722—1726, en tegenover fol. 22 een notitie wegens begraafrechten.

b. Notities enz., 1728 maart 4—1728 mei 30.
c. Notities enz., 1727 februari 13—1728 mei 30.
d. Notities enz., 1726 januari 19—1727 februari 28.

VI. *a.* Begraafakten, 1729 januari 8—september 26.
b (keerzijde). Notities enz., 1729 paschen—september 4.

VII. *a.* Begraaflijst, 1729 juli 1—december 31 (één akte).
b. Lijst van ontvangst en uitgaaf van den kerkmeester over het vierde kwartaal van 1731.
c. Begraafakten, 1736 januari 12—1739 december 29.
d. Notities van verschotten enz. over 1736.

VIII. Begraafakten, 1729 october 10—1735 december 31.

IX. Idem, 1740 januari 7—1744 december 25.

X. Idem, 1745 januari 3—1748 december 29, zijnde tegenover fol. 17 verso een notitie ingehecht wegens nog ontvangen begraaf- en schaalrechten.

XI. Begraafakten, 1749 januari 5—1757 december 28.

XII. Idem, 1758 januari 1—1761 december 19.

XIII. Idem, 1761 december 30—1765 december 26.

XIV. Idem, 1766 januari 1—1769 december 17, op fol. 40 een verklaring van den koster C. Wijgers wegens het afleggen der rekeningen, en daaraan gehecht een notitie der ontvangsten van 1768/9.

XV. Begraafakten, 1770 januari 3—1776 november 22.

XVI. Idem, 1777 januari 2—1781 december 28, zijnde aan fol. 16 een briefje gehecht over een fout in een akte van 3 juli 1778.

XVII. Begraafakten, 1782 januari 4—1785 december 30.

XVIII. Idem, 1786 januari 1—1789 december 27, zijnde tegenover fol. 23 een verbeter-akte ingehecht.

XIX. Begraafakten, 1790 januari 7—1793 december 30.

XX. Idem, 1794 januari 1—1798 december 27.

XXI. Idem, 1799 januari 6—1802 februari 27.

XXII. Doodboek, bevattende akten van begraven van hen, die in de Hervormde kerk of op het daarbij liggende kerkhof zijn ter aarde besteld; 1802 maart 13—1810 juli 25.

XXIII. Doodboek, bevattende idem van hen, die op het Roomsch-Katholieke kerkhof zijn begraven; 1804 september 7—1810 december 26. (Vg. No. E 59 van den inventaris van het oud-gemeentelijke archief, blz. 511 hiervóór).

XXIV—XXXIII. „Pastoorsboeken", de meeste getiteld: „Liber Vitae", 10 deelen; protokollen gehouden door de R. K. geestelijken, bevattende akten van:

XXIV. *a.* *Doop*, 1625 november 4—1635 december 7.
b. *Doop*, van zeer verschillenden datum (zijnde folio 47 een ingelegd kleiner blad).
c. *Ondertrouw*, 1625 februari 1—1634 augustus 24.
d. *Trouw*, 1628 februari 2—1634 juli 8.
e. *Doop*, (....) december 9.
f. *Overlijden*, 1625 november 1—1631 november 30.

XXV. *a.* *Doop*, 1635 september 5—1637 augustus 30.
b. *Doop*, 1640 juli 27.
c. *Doop*, 1648 januari 14—1649 juli 3.
d. *Doop*, 1658 juli 17 en 1660 april 20.
e. *Ondertrouw*, 1635 nov. 8—1636 mei 23.
f. *Doop*, 1637 (1) februari 2—1638 decemb. 5.
g. *Doop*, van zeer verschillenden datum.
h. *Trouw*, 1635 nov. 8—1636 december 31.
i. *Trouw*, van zeer verschillenden datum.
k. *Doop*, 1649 juni 10—1666 januari 15. (Hierna ontbreken eenige bladzijden.)
l. *Doop*, van zeer verschillenden datum.

XXVI. *a.* *Doop*, 1655 februari 6—1679 mei 29 (2).

---

(1) Er staat (foutief, gelijk ook een aanteekening staaft) 1647.
(2) Een losse akte van 29 augustus 1678 is ingehecht bij fol. 84, een dito van 10 october (zonder jaartal) aan fol. 1.

b (keerzijde). *Trouw*, 1664 januari 20 — februari 16 en 1672 october 26—1673 mei 8.

c (keerzijde). *Ondertrouw en trouw*, 1674 vóór januari 28—1679 april 30.

XXVII. (Fragmenten)

a. *Doop*, 1683 juli 16—1686 juni 23.
b. *Doop*, 1689 april 1—1689 juli 20.
c. *Doop*, 1693 januari 1—1699 januari 3.
d. *Trouw*, 1694 februari 12—1695 dec. 24.

XXVIII. *Doop*, 1699 november 29—1730 december 29 (met alfabetischen klapper).

XXIX. *Doop*, 1731 januari 2—1770 januari 24.

XXX. *a*. *Doop*, 1770 februari 10—1803 dec. 31.
b. *Doop*, 1804 januari 5—1810 december 24.

XXXI. (Kopie)
Doop, 1770 februari 10—1798 april 20.

XXXII. *Ondertrouw en trouw*, 1747 januari 14 (en één vroegere 29 october 1746 ?) — 1758 januari 14.

XXXIII. *Ondertrouw en trouw*, 1756 april 24—1772 october 7 (en eenige van zeer verschillenden datum).

XXXIV—XXXVI. Predikantsboeken, 3 deelen; protokollen gehouden door de predikanten der Herv. kerk in D., bevattende:

XXXIV. (Fragment-protokol)

a. (blz. 185—223) *Doopakten*, 1678 dec. 18—1712 nov. 20.

b. (blz. 224). Een „aanwijser" van hetgeen in het protokol op deze dooplijst volgde op blz. 225—265, nl. een lidmatenlijst. (1)

(1) Ter pastorie der Ned. Herv. gemeente te Dongen berust nog de rest van het protokol, bevattende o. a.:
Doopakten, 1713 februari 26—1724 mei 25.

XXXV. a. *Doopakten*, 1724 augustus 6—1753 februari 18 (alfabetisch aangelegd op den voornaam der doopelingen).

b. Supplement van idem voor de letters A, C en I (waarvoor te weinig bladen genomen waren).

XXXVI. a. *Doopakten*, 1753 augustus 5—1779 februari 21 (alfabetisch aangelegd op de voornamen).

b. *Doopakten*, 1780 april 23—1809 juni 4 (chronologisch ingeschreven).

Aldus deze inventaris opgemaakt in 1898 en 1899
door mij, Archivaris in Noordbrabant,

A. C. BONDAM.

INHOUDSOPGAAF.

I. Oud-gemeentelijk archief.

Bladz.

A. Ordonnantiën, aanschrijvingen en beschikkingen, enz. van de hooge overheid 494

B. Bescheiden, voortgevloeid uit het aandeel van Dongen in het landsbestuur en in dat der zaken van de baronie van Breda 497

C. Stukken betreffende de rechtsbetrekkingen tot andere gemeenten 500

D. Privilegiën en octrooien 503

E. Bescheiden, afkomstig van het dorpsbestuur in het algemeen.

1. Acta van den magistraat (resolutiën, correspondentie, publicatiën, enz.) en stukken over ambtenaren 508
2. Titels van gemeente-eigendommen 512
3. Bestekken en andere bescheiden van het beheer van openbare werken 514
4. Stukken betreffende de bemoeiingen met handel, nering en bedrijf 516

F. Bescheiden, afkomstig van het financieel beheer.

1. Begrootingen, liggers, enz., stukken betreffende ontvangers, enz. 517
2. Pachtceelen van dorpsmiddelen, heffingsbesluiten, enz. 521
3. Staten van oorlogslasten, van schaden, enz. . . 522

Bladz.

G. Bescheiden betreffende het afhooren der rekeningen.
1. Gemeente-rekeningen met bijlagen 524
2. Kohieren, collecte-boeken, enz., gediend hebbende als bewijsstukken bij de rekeningen 548

H. Bescheiden betreffende het algemeen armwezen en het toezicht op de armmeesters 566

I. Bescheiden betreffende de kerkelijke zaken en goederen en het toezicht op de kerkmeesters 570

K. Varia 576

II. Oud-archief van den ambtenaar van den Burgerlijken Stand 578

Regeling van oude gemeente- en waterschaps-archieven in Zuidholland.

(Uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van die provincie.)

Op bladzijden 2 en 3 van mijn vorige verslag moest ik berichten, dat het archief van *het Noordland onder Nieuwe-Tonge* niet gevonden was, hetgeen ten gevolge had, dat het niet gevoegd kon worden bij de stukken van de sedert 1890 vereenigde polders loozende door het Oudeland van Oude-Tonge, waartoe dat Noordland behoorde.

Eenige maanden nadat de ordening van de Oudetongsche polderarchieven was afgeloopen, ontving ik van den dijkgraaf van de polders loozende door het Oudeland van Oude-Tonge de tijding, dat het archief van het Noordland onder Nieuwe-Tonge teruggevonden was, en ik kreeg het te gelijker tijd ter bewerking.

De voornaamste stukken van dit archief waren:

ordinaris en extraordinaris rekeningen, 1693 en 1694;

ordinaire driejaarlijksche rekeningen, 1793—1840;

extraordinaire rekeningen, meestal ook over 3 jaren loopende, 1695—1701, en 1705—1852.

Uit deze omschrijving blijkt wel, dat het archief niet volledig is. Een afzonderlijke inventaris, bestemd voor het bestuur van de polders loozende door het Oudeland van Oude-Tonge, werd er van opgemaakt.

Het verdere gedeelte van het jaar heb ik mij beziggehouden met het oude archief van de gemeente *Berkel-en-Rodenrijs*. Ik vond, dat dit bestond uit drie gedeelten, die afzonderlijk geïnventariseerd moesten worden: 1. het archief van *Berkel-en-Roden-*

rijs zelf, 2. dat van de voormalige gemeente *Ruiven*, die bij Koninklijk besluit van 9 Februari 1845, nommer 45, vereenigd werd met de gemeente Pijnakker, en 3. dat van de voormalige gemeente *Den Tempel*, bij de wet van 11 Juli 1855 (Staatsblad nommer 83) vereenigd met Berkel-en-Rodenrijs. Het archief van Ruiven is dus te Berkel niet op zijn plaats, en zal, wanneer de beschrijving is afgeloopen, naar Pijnakker moeten gezonden worden.

De archieven van beide voormalige gemeenten zullen in hun geheel (tot 1845 en 1855) beschreven worden, overeenkomstig den regel van inventarisatie, „dat tot het ressort van den archivaris behooren alle stukken die tot een opgeheven tak van dienst betrekking hebben". (1)

De drie verzamelingen waren gedeeltelijk dooreengemengd. Ik heb mij voortdurend beziggehouden met het voetstoots opschrijven van de stukken, en heb daardoor thans bijna 500 nommers op het papier gebracht. Deze beschrijving is op een klein gedeelte na afgeloopen. Het archief van Berkel zelf bleek een groot getal oude en belangrijke stukken te bevatten, van welke echter verscheidene in slechten toestand verkeerden, die maatregelen van herstel en bewaring, zooveel die mogelijk waren, noodig maakte. Doch ook een deel van de jongste stukken van het oude archief is helaas bedorven. De registers van handelingen van de municipaliteit en andere besturen van 1795—1801, en 1803—1806 zijn zoodanig door het vocht aangetast, dat er bij het minste gebruik stukken afbrokkelen. Het zou wenschelijk zijn, dat deze registers zoo spoedig mogelijk werden overgeschreven, zoover dat nog te doen is. Maar daar het aantal bladzijden ongeveer 1700 is, en niet licht iemand zal gevonden worden die zulk werk voor minder dan *f* 0.20 de bladzij wil verrichten, bleken de kosten te hoog voor de gemeente te zijn.

Daar gebleken was, dat een vrij groot aantal stukken van administratieven aard zich bevonden onder het rechterlijke archief van Berkel-en-Rodenrijs op het Algemeen rijksarchief, richtte de gemeente tot den Minister van binnenlandsche zaken het verzoek, deze stukken weer aan haar af te staan. Hierop volgde 3 Mei ll. een gunstige beschikking.

Nog een andere poging werd in het werk gesteld, om het archief van Berkel zooveel mogelijk in zijn oorspronkelijken omvang te herstellen. Bij de beschrijving van hetgeen ik in het

---

(1) M[rs] S. MULLER FZ., J. A. FEITH en R. FRUIN TH. A.Z., *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven, blz.* 24.

gemeentehuis vond, trof ik verschillende stukken van den polder Berkel aan. De mogelijkheid bestaat dus, dat bij de scheiding van de gemeente- en polderarchieven ook stukken van de gemeente aan den polder zijn gekomen. Daarom werd het polderbestuur verzocht, mij toe te staan, zijn archief te onderzoeken. Hierop is nog geen antwoord ontvangen.

In den stand van werkzaamheden van welken ik hier de eer had, U bericht te geven, meen ik, dat een nadere opgaaf van de stukken van de drie bovenvermelde archieven beter tot het volgende jaar wordt uitgesteld.

1904. P. van Meurs.

Gaf ik in mijn vorig verslag het voornemen te kennen om zoo mogelijk den volgenden keer omtrent de archieven van *Oud- en Nieuw-Rozenburg*, *Blankenburg*, *de Lange- en Ruige-Plaat* nader rapport uit te brengen, thans kan ik daaromtrent het volgende mededeelen.

De ordening van de stukken van dezen polder, waarmede toen een begin was gemaakt, is nu voltooid. Van de archieven der oorspronkelijk zelfstandige deelen, waaruit die thans bestaat en die in 1727 tot een geheel schijnen te zijn vereenigd, zijn, wat Nieuw-Rozenburg betreft, nog de rekeningen van 1713 tot 1726 aanwezig, alsmede de bijlagen van die van 1725/6 en 1726/7, terwijl van Oud-Rozenburg alleen de bijlagen der rekeningen van 1716/7, 1717/8, 1720/1 en 1721/2, en van Blankenburg de bijlagen der rekeningen van 1718/9, 1720/1, 1721/2 en 1726/7 bewaard gebleven zijn.

Van de vereenigde polders, vond ik, wat bestuurszaken betreft: resoluties der ingelanden van 1728, 1729, 1770 en 1772; een keur op de schouw van de buiten- of ringdijken; minuten van uitgegane stukken; aanschrijvingen en andere ingekomen stukken van 1733, 1777, 1798, 1810, 1816—1829, 1831, 1834, 1840, 1853, 1854 en 1856; staten van voordracht ter vervulling van vacante plaatsen in het dijkcollege of polderbestuur, uit de eerste helft der 19de eeuw; en notulen van een stemming ter verkiezing van een gecommitteerd-hoofdingeland, 1833.

Verder: notulen van generale schouwingen, 1726—1738, 1768—1783 en 1802—1808; een extract uit het aktenboek betreffende de schouw over de gronden bij de kerk gelegen, 1739; „memories van inspectie, meetinge en cieringe" van kosten tot het verhoogen en verzwaren der dijken, 1777 en 1778; lijsten van peilingen rondom het eiland gedaan, 1782—1788 en kladlijsten van peilingen, 1788, 1790—1792 en 1836; bestekken van de Generale Dijkage van 1739, 1740, 1746, 1747, 1753, 1756, 1762, 1763, 1765, 1776—1780, 1783, 1786, 1787, 1789, 1790, 1791, 1793, 1794, 1796, 1798, 1799, 1801—1806, 1808, 1809, 1811, 1814, 1815, 1822, 1836, 1839—1850 en 1856—1858, en verschillende concept- en minuutbestekken uit de eerste helft der 19de eeuw.

Wat de stukken van financieelen aard betreft, deel ik in de eerste plaats als een bijzonderheid mede, dat de rekeningen

van de vereenigde polders volledig bewaard zijn gebleven en in den inventaris dus een onafgebroken reeks vormen van 1728 tot 1858, (het laatste jaar, waarvan hierin stukken zijn opgenomen, daar toen het nieuwe reglement van den polder werd vastgesteld); van de bijlagen zijn nog over, die welke behoorden bij de rekeningen van 1729/30, 1732/3, 1733/4, 1735/6—1740/1, 1744/5—1748/9, 1750/1, 1752/3, 1753/4, 1755/6, 1756/7, 1759/60—1765/6, 1767/8, 1772/3, 1774/5—1781/2, 1783/4, 1784/5, 1787/8—1791/2, 1793—1805, 1807—1824, 1827, 1828, 1836, 1838, 1839 en 1843; ook zijn er nog registers van ontvangsten en uitgaven van den penningmeester van 1834—1836, 1838, 1840—1848, en 1850—1858.

Wat het beheer van de eigendommen van den polder aangaat, kan ik wijzen op een staat van veilingen van woningen en landen, gelegen op den Rietdijk in Oud-Rozenburg, van 1822; op een koopbrief van een partij gors of rietland van 1827; op een boelcedule van boomen, toebehoorende aan de Generale Dijkage, van 1778, en op een aantal huurcedulen ter beweiding van perceelen buitendijken gedurende de jaren 1789—1795 en 1810—1839.

Eindelijk zijn er nog octrooien der Staten van Holland, betrekking hebbende op de belastingen, aanwezig van 1776, 1777 en 1780; en journalen van al de polderlasten, bundergelden en dijkhuren, van 1826—1830 en 1832.

Behalve aan de archieven van dezen polder werd er ook gewerkt aan die van de gemeente *Heinenoord.* Hier bleken, wat bestuurszaken betreft, aanwezig te zijn de resolutieboeken van schout en schepenen van 1712—1806; een register van deliberatiën van het gemeentebestuur van 1808—1817; aanschrijvingen en andere ingekomen stukken van 1743, 1745, 1747—1752, 1754, 1755, 1757, 1759, 1760, 1762, 1763, 1766, 1769, 1778, 1781, 1784, 1785, 1787 en 1795—1813, waarbij ook eenige minuten van uitgegane stukken; een alphabetisch register op de aanschrijvingen van het gouvernement, 1806—1812; een kopieboek van ingekomen en uitgegane brieven van 1812.

Van stukken aangaande militaire zaken noem ik een „journal du maire pour servir à l'inscription des conscrits" van de „classe de l'année" 1793, 1809, 1810, 1811 en 1812; een „liste alphabetique des conscrits" van 1810; „listes nominatives des conscrits" van 1811 en van 1813; alphabetische registers van de Garde Nationale van manschappen van 20- tot 40- en van 40- tot 60-jarigen leeftijd, 1813; en een inteekenlijst tot het bekomen van gelden, om den burgers de gelegenheid te geven remplaçanten te stellen bij de Nationale Garde, 1813. Wat de financieele archieven betreft, deel ik mede, dat de dorpsrekeningen (met

de bijlagen) alleen van de jaren 1806—1813 gevonden zijn; verder kan ik melding maken van eenige octrooien tot het heffen van belastingen, 1762, 1772, 1785, 1791, 1795, 1802 en 1806; van een kohier van de ordinaire verpondingen van 1744; een kohier van den 100sten penning van 1717; een register van ontvangst van den 200sten penning van 1690—1722; kohieren van den 100sten en 200sten penning van 1745 en van 1747, met opgave van de betalingen tot 1752; een „relevé des propriétés bâties de la commune de Heinenoord d'après la matrice cadastrale, maintenue 1812"; een „livre de mutations des propriétés bâties", 1812—1819; een „livre des propriétés non bâties", 1812—1819; quotisatielijsten van den personeelen omslag 1807—1813; een register van verleende en afgegeven patenten, 1806—1811, „rôles des patentables" 1812 en een kopierol der patenten 1812; eindelijk nog een register wegens het aangeven op het middel van het trouwen en het begraven, 1708—1739, een van het trouwen 1739—1808 en een van het begraven 1739—1811.

Onder de stukken betreffende de kerkelijke en armenzaken vermeld ik een register, bevattende de rekeningen van den kerkmeester 1630—1679, en die van den armmeester 1630—1686; verder de rekeningen van den armmeester van 1657, 1661, 1663, 1668, 1674/5, 1676/7, 1682/3, 1684—1686 en 1687—1810 (die van 1805—1810 met bijlagen); een lijst der akten van alimentatie 1736—1811, kopieën van afgegeven akten van indemniteit van 1757, 1773, 1787, 1792, 1795, 1797, 1801, 1802, 1806, 1808—1810 en 1812; een register van afgegeven akten van indemniteit, gerangschikt naar de plaats van herkomst, 1736—1819.

Eindelijk maak ik hier nog melding van akten van ondertrouw ter secretarie opgemaakt, 1795—1810; en van een register met alphabetische lijsten van de namen der overleden personen 1723—1811.

Van het archief der heerlijkheid vond ik nog eenige rekeningen, namelijk die over 1587 en 1588/9, afgelegd 19 October 1589, en die van de jaren 1669, 1678, 1750, 1755, 1757, 1762 en 1772.

Uit het kerkelijk archief zijn op het raadhuis gedeponeerd: een register, dat behalve memories van den kerkeraad en diaconierekeningen uit de 18de eeuw, naamlijsten bevat van gedoopte kinderen van 1611—1643, 1648, 1663, 1686, van ingeschreven lidmaten van vóór 1613—1637, 1684 en 1685, van ingeschreven huwelijken, 1613—1748, en van personen als overleden aangegeven, 1622—1629; verder een doopboek van 1694—1697 en van 1707—1811, met afzonderlijken alphabetischen index, en een trouwboek van 1709—1811.

Oostzomerland, dat thans een gedeelte der gemeente Heinenoord is, schijnt tusschen de jaren 1715 en 1795 zelfstandig te

zijn geweest, er zijn ten minste nog een aantal aanschrijvingen over, aan het bestuur van Oostzomerland gericht, en wel van 1749—1751, 1755, 1784 en 1794, terwijl er ook nog een kohier van de verponding bewaard is gebleven van 1718; een kohier van den eersten 100sten penning van 1715, en een van den tweeden 100sten penning van 1746.

Ook *Godschalksoord*, dat thans met Heinenoord een geheel uitmaakt, was voorheen een afzonderlijke gemeente, die echter bij Koninklijk besluit van 21 October 1811 bij Heidenoord werd gevoegd, en van 1817—1855 wel weer zelfstandig was, maar bij de wet van 11 Juli 1855 opnieuw met de andere gemeente werd vereenigd.

Van de archieven van Godschalksoord als afzonderlijke gemeente zijn nog aanwezig de resolutieboeken van 1798—1811, 1817 en 1818; de kopieboeken van verzonden brieven van 1823—1825, 1825—1843, 1849 en 1850, 1851—1853, en 1854 en 1855, in welke boeken o. a. ook publicaties voorkomen van 1823—1825, 1827—1835, 1838, 1839 en 1843. In 1845 legde men een afzonderlijk publicatieboek aan, dat loopt tot 1853. Verder zijn er aanschrijvingen en andere ingekomen stukken van 1799—1811, 1817—1823, 1826—1855: registers van ingekomen stukken van 1844—1847 en 1850—1852; repertoires van akten, voor den secretaris gepasseerd, 1817, 1822, 1831, 1842 en 1851; jaarlijksche uitvoerige en beredeneerde gemeenteverslagen, 1851—1854; staten van bevolking 1849—1851; staten van belastingbetalenden, opgemaakt, om te beslissen wie stemgerechtigd zijn, 1824, 1826, 1833, 1839, 1841, 1845 en 1847.

Wat militaire zaken betreft bevat het archief inschrijvingsregisters voor de nationale militie met alphabetische lijsten voor de loting der militieplichtigen, van 1817—1855, en inschrijvings- en lotingsregisters van de rustende schutterij van 1828—1853.

Wat de financieele archieven aangaat, kan ik wijzen op een aantal staten der begrooting van ontvangst en uitgaaf van 1817—1850 en 1852 (defect); de begrooting van inkomsten en uitgaven voor 1853 en 1855, en de rekeningen van ontvangst en uitgave der gemeente van 1806—1854.

Op het gebied der belastingen zijn nog aanwezig staten van gebouwde en ongebouwde eigendommen, beide van 1817—1829; een staat van de personeele en meubilaire belasting van 1817; lijsten van den personeelen omslag van 1817 en 1818, en kohieren van die belasting van 1820—1839, 1843 en 1844, en van den hoofdelijken omslag van 1845—1851 en 1853. Eindelijk kan ik nog melding maken van een „boek van het trouwen en begraven", van 1782—1805, waarin ook zijn opgenomen aangiften ter secretarie van verkoopingen van vaste goederen, 1783—1808.

De rekeningen van den armmeester zijn nog van de jaren 1806—1809 en 1817—1854 in het archief aanwezig, de meeste met bijlagen.

Ik had hier kunnen eindigen, ware het niet dat ik in het laatste jaar uit twee gemeenten, waarvan de archieven reeds beschreven waren, het bericht ontving, dat men er nog oude registers enz. gevonden had, en wel uit *Pijnacker* en *Rozenburg*.

Wat de stukken uit eerstgenoemde gemeente betreft, die bleken bij nader onderzoek voor een deel afkomstig te zijn uit het gemeente-archief en voor een ander deel uit de archieven van twee polders, namelijk *de Oude of Hooge Polder* en *de Nieuwe of Drooggemaakte Polder*.

Tot het gemeentearchief behooren, een notulenboek van schout en gemeentebestuur en van schout en ambachtsbewaarders van 1808—1810; een register van het verhandelde bij den maire 1811 en 1812; een register met „deliberations tenu chez le maire" en processen-verbaal van den maire, benevens processen-verbaal van zitdagen van het „tribunal de simple police" van 1813, register met „délibérations tenu chez le maire", notulen van maire en gemeentebestuur, van schout, gemeentebestuur en uitgegane en ingekomen missives 1813 en 1814, en een kopieboek van brieven van den maire en van schout en gemeentebestuur.

Van het archief van „de Oude of Hooge Polder" waren nog over reglementen van het bestuur van 1829 en 1833; een kopieboek van uitgegane brieven van 1832—1863; een aantal aanschrijvingen van de jaren 1830—1844, 1846 en 1849—1858; conditiën en voorwaarden van openbare aanbesteding van verschillende werken, van 1828, 1829, 1831—1839 en 1841—1843, de rekeningen van de jaren 1807—1851 (die van 1831—1851 met bijlagen); een cassaboek van 1801—1815; een kohier van den omslag van het molengeld van 1827, en een akte van verhuring van een partij aangedamd hout en rietland benevens water, van 1832.

Van het archief van „de Nieuwe of Drooggemaakte Polder" zijn nog aanwezig: een notulenboek van 1833—1859; een verzameling genummerde stukken (waarvan echter vele ontbreken), waarin o. a. aanschrijvingen en andere ingekomen stukken, waarbij ook eenige minuten van uitgegane stukken, lijsten van stemgerechtigde ingelanden, proces-verbaal betreffende de inlevering en opneming van stembriefjes, voorwaarden van verkooping van vaste goederen, akte van verhuring van land, aanslagen van ongelden, rekeningen van de molenmeesters en conditiën en voorwaarden van aanbestedingen van verschillende leverantiën, ten behoeve van de watermolens.

Ik moet hier nog bijvoegen dat in de secretarie van Pijnacker

van het archief der oude gemeente Ruiven, die bij Koninklijk besluit van 9 Februari 1845 (*Stbl.* n°. 45) met eerstgenoemde gemeente vereenigd werd, geen spoor werd gevonden, maar dat uit het verslag van Mr. van Meurs blijkt, dat bedoeld archief thans te Berkel wordt bewaard.

De stukken, die op Rozenburg werden gevonden, waren nog al vele in getal, zoodat het oud-archief dier gemeente, dat, naar het zich eerst liet aanzien, van uiterst geringen omvang was, thans, hoewel nog zeer onvolledig, toch tamelijk uitgebreid blijkt te zijn. De nieuwgevonden papieren hebben voor het meerendeel betrekking op de financiën. zij zijn evenwel nog niet alle met de noodige nauwkeurigheid kunnen worden beschreven. In het volgend verslag hoop ik echter nadere bijzonderheden er over mede te deelen.

A. TELTING.

's-Gravenhage, 16 Juni 1904.

NOTULEN

VAN DE

VEERTIENDE BIJEENKOMST DER RIJKSARCHIVARISSEN

op Dinsdag 20 October 1903, des voormiddags te elf uur, in het gebouw van het Rijksarchief te 's-Gravenhage.

Tegenwoordig zijn de heeren: Jhr. Mr. Th. H. F. van Riemsdijk, algemeen Rijksarchivaris, Voorzitter, en de Rijksarchivarissen in de provinciën: in Gelderland Mr. J. F. Bijleveld, in Noordholland C. J. Gonnet, in Zeeland Mr. R. Fruin, in Utrecht Mr. S. Muller Fz., in Friesland Mr. J. L. Berns, in Groningen Mr. J. A. Feith, in Drenthe Mr. J. G. Ch. Joosting en in Noordbrabant Mr. A. C. Bondam.

De heeren Mr. C. P. L. Rutgers en A. J. Flament, Rijksarchivarissen in Overijssel en Limburg, zijn door ongesteldheid verhinderd de vergadering bij te wonen.

Na opening der Vergadering deelt de Voorzitter mede dat het secretariaat zal worden waargenomen door den heer Dr. J. de Hullu, adjunct-archivaris bij het Rijksarchief te 's-Gravenhage, als zijnde daartoe bij beschikking van den Minister aangewezen, alsmede dat de heer Mr. A. Telting, adjunct archivaris bij het Rijksarchief te 's-Gravenhage, welwillend voldaan heeft aan zijn uitnoodiging om deze vergadering bij te wonen tot het geven van inlichtingen over het te behandelen onderwerp.

De Voorzitter geeft achtereenvolgens den aanwezigen heeren gelegenheid om hun gevoelen te ontvouwen over het op verzoek van den heer Fruin aan de orde gestelde onderwerp:

Welke regelen zijn te stellen voor de veilige materieele bewaring van geteekende kaarten?

De heer Fruin zegt, dat op het Rijksarchief in Zeeland verschillende wijzen van bewaring in gebruik zijn. Sommige kaarten zijn in lijsten gezet achter glas of ook wel zonder glas er voor. Hij oordeelt dit niet aanbevelenswaardig wijl het raadplegen van de kaarten er door wordt bemoeilijkt en deze, als zij niet achter glas zijn gezet, bovendien aan vervuiling bloot staan. Andere zijn opgerold en werden oudtijds blijkbaar in houten doozen geborgen. Deze manier levert het bezwaar op, dat zij scheuren bekomen en dat het papier, waarop zij zijn opgeplakt, bij het op- en uitrollen allicht barst en afschilfert. Andere weer zijn plat uitgelegd in portefeuilles van verschillend formaat, naar gelang van de grootte van de kaarten zelf. Dit is evenmin vrij van bezwaar, omdat men bij het bestudeeren van één serie kaarten alle of verscheidene portefeuilles te gelijk kan noodig hebben. De overige zijn los op elkander gelegd in laden op dezelfde wijze als bij de kaartenverzameling op het Algemeen Rijksarchief geschiedt. Wel is waar wordt hierdoor het raadplegen vergemakkelijkt, maar men moet dan telkens, als er een kaart wordt uitgehaald, ook al de andere opbeuren of aanraken, waardoor beschadiging veroorzaakt kan worden.

Hij is van gevoelen dat het aanbeveling verdient de kaarten in den vorm van atlassen bijeen te brengen door ze in banden te zetten op dezelfde wijze, als dit o. a. op de boekerij van de Leidsche academie geschiedt met de losse bladen van den catalogus. Om het inscheuren van de randen te voorkomen zou men die kunnen omzoomen met linnen of papier, dat doorschijnend is, zoodat opschriften aan den rand toch zichtbaar blijven.

De heer Bijleveld zegt, dat — met uitzondering van die, welke sedert eeuwen opgerold zijn geweest en nog zijn, of wegens hun bijzonder groote afmeting op ramen zijn geplakt en tegen de wanden zijn opgehangen, of, zooals met de verpondingskaarten het geval is, in banden gebonden zijn — de kaarten in zijn depôt in houten laden zijn gelegd, los op elkaar, ieder in een stevigen omslag, en dat deze methode uitstekend voldoet.

Het denkbeeld van den heer Fruin, het atlas-systeem, vindt bij hem geen instemming vooral met het oog op perkamenten kaarten, die er door haar dikte minder geschikt voor zijn, terwijl de slappe allicht in den atlas zelf zullen opkrullen of vouwen krijgen. Bovendien kan dit systeem niet consequent

worden toegepast, de grootste moeten toch buiten den atlas blijven.

De heer Berns zegt, dat de kaarten in zijn depôt eveneens los op elkander in laden worden bewaard.

Hij beschouwt insgelijks het atlas-systeem als niet voor consequente toepassing vatbaar.

De heer Telting vereenigt zich met het gevoelen van de heeren Bijleveld en Berns, wat betreft de onmogelijkheid om het atlas-systeem consequent toe te passen. Ook merkt hij op, dat bij die wijze van bewaring het raadplegen van de kaarten veel minder gemakkelijk is dan wanneer zij elk afzonderlijk worden bewaard. Het gevaar, dat bij het uithalen van de benoodigde kaart uit de lade de daarbijliggende aan scheuren of beschadiging van anderen aard zijn blootgesteld, schijnt hem niet zoo groot toe en kan buitendien tot een minimum worden teruggebracht, als men in dezelfde lade niet te veel kaarten op elkander legt, bijvoorbeeld niet meer dan twintig, zooals op het Algemeen Rijksarchief gebeurt.

De heer Gonnet verklaart, dat op het Rijksarchief in Noordholland de kaarten geborgen zijn in een houten lakast. Elke lade bevat er een stuk of vijf, alphabetisch naar de namen der afgeteekende plaatsen of streken gerangschikt.

Het bewaren van kaarten achter glas keurt hij af, omdat dit last veroorzaakt wanneer zij naar elders ter bestudeering moeten verzonden worden. Het atlas-systeem heeft, naar zijn meening, dit tegen dat het verschil in formaat het dichtvouwen van grootere kaarten noodig maakt, zoo men ten minste de atlassen niet al te groot en bijgevolg te lastig in het gebruik wil doen worden. Het vindt bij hem zelfs zoo weinig sympathie, dat hij alle door verzamelaars ineengezette kaartenboeken, welke voor de onder zijn beheer gestelde archieven worden aangekocht, laat sloopen.

De heer Bondam heeft op zijn depôt, in navolging van hetgeen hij op een bureau van den Waterstaat had gezien, een houten tafel aangeschaft, van onder tot boven voorzien met een dubbele rij van houten laden. Hij zet in bijzonderheden uiteen hoe door het aanbrengen van een overdekking van het achterste gedeelte van elke lade en van losse latten, die tusschen de randen der laden kunnen vastgeschoven worden, gewaakt wordt tegen het opkrullen, beklemd raken of achteruitschuiven van de kaarten. Zoodoende wordt tevens

voorkomen, dat bij het uithalen van een enkel exemplaar de overige worden beschadigd. De aanwezigheid van een dubbele rij laden naast elkaar biedt daarenboven het voordeel, dat men bij het raadplegen van de kaarten de naast gelegen lade uittrekken en als ligplaats gebruiken kan. De kaarten zijn in die laden plat op elkaar gelegd, buitengewoon groote worden opgerold en in afzonderlijke vakjes van de laden naast de overige bewaard. Hij acht het verder wenschelijk, dat elke kaart in een omslag wordt gesloten, die tegelijk kan benuttigd worden voor het aanbrengen van een nummer en opschriften.

Dat de tafel en de laden van hout zijn vervaardigd, kan zijns inziens in een brandvrij archiefgebouw geen gevaar opleveren. Desnoods kan om de tafel een ijzeren bekleeding worden aangebracht. Het gebruik van ijzer in dezen acht hij verkeerd omdat het te veel „werkt”.

Ten slotte wijst hij er op, dat het atlas-systeem zeer wel met de door hem voorgestane inrichting vereenigbaar is.

Een bezwaar door den Voorzitter tegen de door den heer Bondam beschreven wijze van bewaring in het midden gebracht, dat die n.l. last kan veroorzaken als men de middelste kaart uit een lade moet halen, wordt door een nadere toelichting van den heer Bondam weggenomen.

De heer Muller keurt het plaatsen van kaarten achter glas beslist af: zijn ondervinding in het Utrechtsche gemeentemuseum heeft hem geleerd, dat zich achter het glas vocht verzamelt, waardoor de kaart wordt aangetast en op den duur vlekken krijgt. Voor het bewaren van kaarten in opgerolden vorm vindt hij opplakken op linnen bepaald noodig; het spreekt vanzelf, dat men hierbij zich van tijd tot tijd moet vergewissen of de stijfsel niet loslaat.

Het atlas-systeem lijkt hem ongeschikt. De groote kaarten zal men, om ze in den band te kunnen zetten, moeten vouwen, wat gevaar van beschadiging oplevert; doet men dit niet, dan bekomt de atlas een omvang zoo groot, dat die uiterst moeilijk te hanteeren is. Ook het omzoomen van de randen vindt hij bedenkelijk, omdat het papier van de kaarten, als het heel oud is of weinig weerstandsvermogen bezit, licht zal afknappen.

De kaarten los op elkander in laden te bewaren, oordeelt hij luxueus, daar het te veel plaatsruimte vordert, terwijl verder het heen en weer sleepen van de kaarten, vooral van de groote, zoo dikwijls zij moeten gebruikt worden, ze met beschadiging bedreigt.

Hij pleegt kaartboeken intact te laten, vermits zij meestal

zijn gemaakt door een bepaald persoon en met een bepaald doel, gesloopte worden door hem hersteld. Losse kaarten laat hij opzetten op kartonnen bladen, die alle hetzelfde formaat hebben, en in kartonnen doozen met leeren ruggen opbergen. Kaarten van meer dan gewone grootte worden opgezet op zoogenaamd papier sans fin en bewaard in van kleppen voorziene portefeuilles. Exemplaren van buitengewoon groote afmeting worden opgeplakt op linnen en, hetzij in toonkasten uitgelegd hetzij opgerold, bewaard. Voor verzending van kaarten worden portefeuilles gebezigd.

De heer Feith zegt, dat op het Rijksarchief in Groningen voor de bewaring van kaarten verschillende methode's in zwang waren, hij heeft ze echter zooveel mogelijk los in laden gelegd.
Het best bevalt hem de inrichting, die hij op het archief te Dusseldorp zag en welke in hoofdzaak overeenstemt met die van het Algemeen Rijksarchief. Alleen geeft hij aan houten kasten en laden de voorkeur omdat ijzer trekt. Dat dit stelsel te luxueus zou wezen voor kleinere depôts wegens de groote plaatsruimte, die er voor noodig is, kan hij niet toestemmen, omdat daar uitteraard de kaartenverzamelingen ook veel kleiner plegen te zijn.
Aan het opzetten van de kaarten op karton, ook op het onder zijn beheer gestelde gemeente-museum te Groningen gebruikelijk, is dit nadeel verbonden dat de hoeken kunnen losgaan inzonderheid als men losse portefeuilles voor de bewaring gebruikt.
Met het atlas-systeem kan hij niet medegaan. Het is niet consequent in praktijk te brengen, maakt dat men bij het studeeren van meerdere kaarten van dezelfde plaats of streek verscheidene deelen tegelijk ter hand moet nemen, en heeft ten gevolge dat men, zelfs wanneer één enkele kaart buiten het depôt moet moet worden geraadpleegd, het geheele boek moet afstaan.

De heer Joosting verklaart zich tegen de bewaring van kaarten in opgerolden vorm, omdat zij bij het oprollen licht schade lijden. Het opzetten op karton keurt hij af, de kaarten worden er ongetwijfeld goed door geconserveerd doch alleen zoolang zij niet gebruikt moeten worden: in het laatste geval toch loopen zij door het over elkaar schuiven gevaar van beschadiging. Bovendien zijn zulke opgezette exemplaren, als zij op elkander worden gelegd, aan te grooten druk blootgesteld. De berging in portefeuilles heeft dit bezwaar, dat deze bij eenigszins groot formaat te lastig zijn om te hanteeren.
Hij acht het systeem van het Algemeen Rijksarchief het beste

mits gewijzigd en verbeterd overeenkomstig de door den heer Bondam aanbevolen inrichting.

De Voorzitter is van gevoelen dat het opzetten op karton meer voor kleine verzamelingen geschikt is, voor groote zou hij de voorkeur geven aan het systeem van bewaring in schuifladen als het meest practische. Van het gebruik van ijzeren kaartenkasten verklaart hij zich geen onbepaald voorstander, op het Algemeen Rijksarchief zijn zij aangebracht, omdat men voor den bouw nu eenmaal stelselmatig geen hout heeft gebezigd. De ondervinding zal op den langen duur eerst kunnen leeren in hoeverre de toepassing van ijzer in dezen voldoet. Dit pleit er zeker tegen, dat ijzer aan trekken en oxydeeren onderhevig is. Wat het bezwaar betreft, dat aan de opeenhooping van kaarten is verbonden, is hij met den heer Telting van oordeel, dat dit kan weggenomen worden door slechts een beperkt getal op elkaar te leggen.

De heer Bondam vraagt, hoe de inhechting der afzonderlijke kaarten in den atlas zal plaats hebben.

De heer Fruin zet nader uiteen hoe de losse bladen van den reeds door hem ter sprake gebrachten catalogus der Leidsche academie-boekerij zonder de minste moeilijkheid uitgenomen en in den band ingezet kunnen worden, en verklaart dat hij bij het atlas-systeem geheel op dezelfde wijze te werk zou willen gaan.

De heer Muller persisteert bij zijn afkeuring van het atlas-systeem en verdedigt de door hem gevolgde methode. Bij het opzetten van de kaarten laat hij die niet aan de vier hoeken maar aan één zijde vasthechten, waardoor het door den heer Feith geopperde bezwaar vervalt. Dat er voor sommige kaarten bijzonder groote portefeuilles zullen noodig wezen en dat deze, zooals de heer Joosting opgemerkt heeft, in het gebruik zeer lastig zijn, geeft hij toe, maar hiertegenover staat dat die kaarten gewoonlijk weinig worden gebruikt. Het gevaar dat de opgezette kaarten in de portefeuilles over elkander zullen gaan schuiven, ziet hij niet in.

De heer Feith merkt op, dat hij de wijze van binden, zooals de heer Fruin die bij het atlas-systeem wil volgen, zelf wel toegepast heeft. Het gaat goed bij stukken van klein formaat, maar grootere missen daarvoor de noodige vastheid.

De heer Fruin is van oordeel dat, als de kaarten bij het opzetten aan één zijde worden vastgehecht, dunne exemplaren gemakkelijk omslaan en bijgevolg in het midden vouwen kunnen krijgen. Bovendien zal men ze bij het nazien van dorsale notities moeten oplichten, hetgeen beschadiging mogelijk maakt. Hij heeft er over gedacht de kaarten in een album te zetten, gelijk men met prentbriefkaarten pleegt te doen, maar dit denkbeeld laten varen omdat hun slapte een dergelijke behandeling niet toelaat.

Het bezwaar, tegen het atlas-systeem ingebracht, dat het niet consequent is toe te passen, is evenzeer aanwezig bij het ladensysteem en bij het door den heer Muller gevolgde stelsel. Ook daarbij toch vallen de buitengewoon groote kaarten er buiten. Waarom perkamenten exemplaren niet in zulk een atlas zouden kunnen worden opgenomen, ziet hij niet in. Hij vestigt er verder de aandacht op dat de kepen, die voor het inzetten der kaarten noodig zijn, niet in deze zelf maar in de linnen strooken worden aangebracht, waarmede de randen zijn omzoomd.

Hij handhaaft zijn opinie dat de kaarten, als zij los op elkander in laden worden bewaard, aan het gevaar van vouwen en scheuren blootstaan, omdat men niet de zekerheid heeft, dat bij het uithalen altoos de noodige voorzichtigheid wordt betracht. Een ernstig bezwaar levert verder op de neiging van de stukken om op te krullen, vooral wanneer zij opgerold naar elders moeten verzonden worden, ofschoon hij erkent dat dit bij verzending in portefeuilles, gelijk de heeren Muller en Feith aanraden, in mindere mate het geval is. Om den indruk weg te nemen, alsof hij het bewaren achter glas zou voorstaan, verklaart hij ten slotte nogmaals uitdrukkelijk dat deze methode door hem beslist verworpen wordt.

Naar aanleiding van de opmerkingen van den heer Fruin constateeren de heeren Muller, Bondam en Joosting, dat ook bij het atlas-systeem de mogelijkheid blijft bestaan, dat bij het omslaan van de kaarten door scheuren of vouwen letsel aan deze wordt toegebracht.

De heer Bondam vindt in de door den heer Fruin aangeprezen wijze van handelen vooral dit goede, dat de randen worden omzoomd, dit verdient navolging ook als men het ladesysteem toepast.

De Voorzitter resumeert, dat men te onderscheiden heeft tusschen kaarten van buitengewoon formaat en die van meer gewone afmetingen, en dat het vooral zaak is omtrent deze

laatste tot eenstemmigheid te komen. Hij somt de verschillende denkbeelden, die geopperd zijn, op en meent daaruit aanleiding te kunnen nemen om de bewaring op schuifplanken of in laden in stemming te brengen. Vóór stemmen de heeren Fruin, Berns, Gonnet, Feith, Joosting en de Voorzitter; alsmede de heeren Bijleveld en Bondam, mits daarbij de voorzorgsmaatregelen worden genomen, die door den laatstgenoemde zijn aangegeven. De heer Muller stemt tegen.

Vervolgens komt de vraag ter sprake of voor de kaartenkasten van ijzer of wel van hout gebruik behoort te worden gemaakt.

De heer Fruin heeft van ijzer geen ondervinding en onthoudt zich daarom van het uitspreken van een oordeel.

De heeren Bijleveld, Berns en Gonnet verklaren zich voor het aanwenden van hout, evenals de heer Bondam, die nogmaals op het bezwaar wijst dat ijzer werkt en oxydeert en er tevens aan herinnert, dat houten kasten om alle gevaar voor brand te voorkomen, desnoods door het aanbrengen van een ijzeren bekleeding kunnen beveiligd worden.

De heer Muller is van meening, dat hout nog meer aan trekken en werken onderhevig is dan ijzer, en verklaart zich om die reden voor het gebruik van dit laatste.

De heer Feith ziet in het bezigen van houten kasten in een brandvrij gebouw geen gevaar, en merkt op, dat bij het aanbrengen van een ijzeren bekleeding als de heer Bondam bedoelt het voordeel, dat hout niet werkt, weder te loor gaat. Hij geeft de voorkeur aan eikenhout, dat aan werken zeer weinig is blootgesteld.

De heer Joosting meent dat het gevaar van uitzetten en trekken bij eikenhout, gelijk de ondervinding uitwijst, gering is, en dat met het oog daarop bovendien eenige speelruimte kan gelaten worden bij de vervaardiging der kast, wat bij ijzeren laden niet mogelijk is omdat deze beslist op een ligvlak moeten rusten.

De heer Telting stelt voorop, dat de korte ondervinding, met het gebruik van ijzeren kaartenkasten in het Algemeen Rijksarchief opgedaan, alsnog niet in staat stelt over haar bruikbaarheid een definitief oordeel te vellen. Wel is hem gebleken

dat de laden niet altoos gemakkelijk loopen en soms wel eens van de steunrichels afglijden. Dat zal bij het gebruik van hout niet zoo licht voorkomen. Een inrichting van hout, zooals de heer Bondam beschreef, lacht hem het meest toe.

De Voorzitter, ofschoon toegevende dat alleen de ervaring op dit punt uitspraak doen kan, is geneigd aan hout de voorkeur te geven.
Hij concludeert dat alzoo met meerderheid van stemmen de wenschelijkheid van houten kasten is aangenomen.

Ten slotte wordt de vraag in behandeling gebracht of de kaarten los op elkander, of opgezet op karton, of in atlasvorm moeten bewaard worden.

De heeren Joosting en Feith achten het wenschelijk de groote los te bewaren, de kleine op te zetten.

De heer Muller vindt opzetten de beste methode.

De heer Bondam is tegen opzetten, het veroorzaakt last bij het nazien van de dorsale notities, de kaarten krijgen knepen; het voordeel dat men zoodoende gelijkheid van formaat verkrijgt, kan evengoed verkregen worden door tusschen de losse kaarten in kartonbladen van gelijke grootte te leggen.

De heer Gonnet is er voor ze los op elkander te leggen.

De heer Telting is tegen het gebruik van karton, omdat het op de kaarten te veel druk veroorzaakt.

De heer Berns vereenigt zich met hetgeen door den heer Bondam is in het midden gebracht.

De heer Bijleveld is tegen opzetten: men beware de kaarten los op elkander, elk in een omslag, die dan tegelijk voor het aanbrengen van nummer en opschrift kan benuttigd worden.

De heer Fruin blijft van meening, dat het atlas-systeem de meeste aanbeveling verdient.

De heer Joosting herneemt het woord om zijn instemming te betuigen met het denkbeeld van den heer Bondam, wat betreft het leggen van karton-bladen tusschen de losse kaarten.

Het bezwaar, dat daardoor te groote druk ontstaat, kan worden weggenomen door het bezigen van papier van dunner soort.

De Voorzitter is van gevoelen, dat het de meeste aanbeveling verdient ze los op elkander te leggen, en besluit, op grond van hetgeen in het midden is gebracht, dat met meerderheid van stemmen is uitgemaakt, dat de kaarten los op elkander moeten worden bewaard.

Na een korte gedachtenwisseling over de beste manier van nummering, waarbij men tot het besluit komt dat het, ook bij het aanbrengen van nummer en opschrift op den omslag, raadzaam is op de kaarten zelf met potlood het correspondeerend nummer van den catalogus te plaatsen, concludeert de Voorzitter, dat met meerderheid van stemmen de wenschelijkheid is aangenomen dat de kaarten los op elkander geplaatst worden in houten kasten op planken of laden, die uit- en ingeschoven kunnen worden.

Daar niets meer aan de orde is, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK, *Voorzitter.*

J. DE HULLU, *Secretaris.*

No. 321. **Bijlage I.**

's-Gravenhage, 25 September 1903

Ingevolge de in 1890 bekomen machtiging heb ik de eer U tot eene bijeenkomst uit te noodigen, welke door mij met de Rijksarchivarissen in de provinciën zal worden gehouden in het Rijksarchiefgebouw te 's-Gravenhage op Dinsdag 20 October a.s., des voormiddags ten elf ure.

Aan de orde is de behandeling der vraag:

Welke regelen zijn te stellen voor de veilige materieele bewaring van geteekende kaarten?

De Algemeene Rijksarchivaris,
(*get.*) TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

Aan den Heer Archivaris
in de provincie . . . .

